

HRVATSKI SABOR

KLASA: 021-03/25-09/34

URBROJ: 65-25-2

Zagreb, 3. travnja 2025.

Hs**NP*021-03/25-09/34*65-25-2**Hs

**ZASTUPNICAMA I ZASTUPNICIMA
HRVATSKOGA SABORA**

**PREDSJEDNICAMA I PREDSJEDNICIMA
RADNIH TIJELA**

Na temelju članka 33. stavka 1. podstavka 3. Poslovnika Hrvatskoga sabora u prilogu upućujem ***Izvešće o radu pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2024. godinu***, koje je predsjedniku Hrvatskoga sabora u skladu s odredbom članka 22. stavka 1. Zakona o ravnopravnosti spolova ("Narodne novine", broj 82/08, 69/17), dostavila pravobraniteljica za ravnopravnost spolova, aktom od 31. ožujka 2025. godine.

PREDSJEDNIK

Gordan Jandroković

**REPUBLIKA HRVATSKA
PRAVOBRANITELJICA
ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA**

Ev. broj: PRS 12-02/25-15

Ur. broj: 08-25-01

Zagreb, 31. ožujka 2025.

Hs**NP*021-03/25-09/34*41101-25-1**Hs

REPUBLIKA HRVATSKA
65 - HRVATSKI SABOR
ZAGREB

Primljeno:	13-04-2025		
Klasifikacijska oznaka:	021-03/25-09/34	Org. jed.	65
Uredbeni broj:	41101-25-1	Pril.	3
		W. odnost.	CD

HRVATSKI SABOR
Predsjednik, g. Gordan Jandroković
Ilica 256B, 10000 Zagreb

Predmet: Izvješće o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2024. godinu

Poštovani predsjedniče Hrvatskog sabora, gospodine Jandrokoviću,

Sukladno obvezi iz čl. 22. st. 1. Zakona o ravnopravnosti spolova dostavljam Hrvatskom saboru *Izvješće o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2024. godinu* i zapis istog na CD-u zajedno sa njegovim *Sažetkom*.

Uz naprijed navedeno godišnje Izvješće o radu, dostavljam Vam i Izjavu o fiskalnoj odgovornosti za 2024. godinu - Priloge 1.a i 2.a (sukladno obvezi iz čl. 35. st. 3. Zakona o fiskalnoj odgovornosti, Narodne novine, broj 111/18 i 83/23) i Godišnji izvještaj o izvršenju financijskog plana za 2024. godinu (sukladno obvezi iz čl. 86. st. 6. Zakona o proračunu, Narodne novine, broj 144/21. i obvezi iz čl. 52. st. 10. Pravilnika o polugodišnjem i godišnjem izvještaju o izvršenju proračuna i financijskog plana, Narodne novine, broj 85/23.)

S poštovanjem,

**PRAVOBRANITELJICA ZA
RAVNOPRAVNOST SPOLOVA**

Višnja Ljubičić, dipl.iur.

Privitak:

- navedeno

Dostaviti:

- naslovu

- arhivi

Preobraženska 4/I
10 000 Zagreb
Hrvatska

tel: ++385 (0)1 48 48 100
++385 (0)1 48 28 033

Fax: ++385 (0)1 48 44 600
e-mail: ravnopravnost@prs.hr
www.prs.hr

IZVJEŠĆE O RADU ZA 2024.

Zagreb, ožujak 2025.

REPUBLIKA
HRVATSKA

**REPUBLIKA HRVATSKA
PRAVOBRANITELJICA
ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA**

Ev. broj: PRS 12-02/25-15

Ur. broj: 08-25-01

Zagreb, 31. ožujka 2025.

HRVATSKI SABOR
Predsjednik, g. Gordan Jandroković
Ilica 256B, 10000 Zagreb

Predmet: Izvješće o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2024. godinu

Poštovani predsjedniče Hrvatskog sabora, gospodine Jandrokoviću,

Sukladno obvezi iz čl. 22. st. 1. Zakona o ravnopravnosti spolova dostavljam Hrvatskom saboru *Izvješće o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2024. godinu* i zapis istog na CD-u zajedno sa njegovim *Sažetkom*.

Uz naprijed navedeno godišnje Izvješće o radu, dostavljam Vam i Izjavu o fiskalnoj odgovornosti za 2024. godinu - Priloge 1.a i 2.a (sukladno obvezi iz čl. 35. st. 3. Zakona o fiskalnoj odgovornosti, Narodne novine, broj 111/18 i 83/23) i Godišnji izvještaj o izvršenju financijskog plana za 2024. godinu (sukladno obvezi iz čl. 86. st. 6. Zakona o proračunu, Narodne novine, broj 144/21. i obvezi iz čl. 52. st. 10. Pravilnika o polugodišnjem i godišnjem izvještaju o izvršenju proračuna i financijskog plana, Narodne novine, broj 85/23.)

S poštovanjem,

**PRAVOBRANITELJICA ZA
RAVNOPRAVNOST SPOLOVA**

Višnja Ljubičić, dipl.iur.

Privitak:
- navedeno

Dostaviti:
- naslovu
- arhivi

Preobraženska 4/I
10 000 Zagreb
Hrvatska

tel: ++385 (0)1 48 48 100
++385 (0)1 48 28 033

Fax: ++385 (0)1 48 44 600
e-mail: ravnopravnost@prs.hr
www.prs.hr

Sadržaj

UVODNA RIJEČ PRAVOBRANITELJICE	1
I. POKAZATELJI O RADU PRAVOBRANITELJICE U 2024. GODINI	3
1 ZAŠTITA GRAĐANA/KI OD DISKRIMINACIJE U PODRUČJU RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA - ANALIZA PRITUŽBI	7
1.1. OBLICI I OSNOVE DISKRIMINACIJE	9
1.2. PODRUČJE DISKRIMINACIJE	10
1.3. NAČIN RJEŠAVANJA PREDMETA	11
2 PROMICANJE RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA - ANALIZA AKTIVNOSTI	14
3 PROŠIRENJE NADLEŽNOSTI PRAVOBRANITELJICE TEMELJEM NOVOG EU ZAKONODAVSTVA	22
4 ZAKLJUČNO RAZMATRANJE	29
4.1. ANALIZA SLUČAJEVA PO 549 PRITUŽBI GRAĐANA/KI UKAZUJE:	29
4.2. ANALIZA 1.156 PREDMETA OTVORENIH U IZVJEŠTAJNOJ GODINI U VEZI PRAĆENJA PROVEDBE ZRS UKAZUJE:	30
4.3. ZAKLJUČNO	31
II. EU PROJEKTI I DRUGI MEĐUNARODNI I NACIONALNI PROJEKTI	32
1.1. EU-PROJEKT „PODIZANJE SVIJEŠTI O RODNO UVJETOVANOM KIBERNETIČKOM NASILJU NAD DJEVOJČICAMA I ŽENAMA TE STVARANJE SIGURNIJEG ONLINE OKRUŽENJA (BE-SAFE)“	33
1.2. EU-PROJEKT „TEAMWORK#2: COMBAT SEXUALHARASSMENT IN THE WORKPLACE VOL_2“	35
1.3. PROJEKT PANEL MLADIH POVJERENIKA ZA ZAŠTITU RAVNOPRAVNOSTI – MLADI ZA RAVNOPRAVNOST	37
1.4. PROJEKT „OBOJI SVIJET!-MISLI, ODLUČI, DJELUJ, UKLJUČI!“	37
III. ANALIZA PO PODRUČJIMA	38
1 ZAPOŠLJAVANJE I RAD	39
1.1. ZAPOSLENOST I RADNA AKTIVNOST	39
1.2. RODNO UVJETOVANA SEGREGACIJA TRŽIŠTA RADA	41
1.3. JAZ U PLAĆAMA I MIROVINAMA	43
1.4. ZAKLJUČNO RAZMATRANJE I PREPORUKE	46
1.5. DISKRIMINACIJA PRI ZAPOŠLJAVANJU I RADU S OPISIMA SLUČAJEVA	48
1.6. SAMOZAPOŠLJAVANJE I PODUZETNIŠTVO ŽENA	51
1.6.1. Zaključno razmatranje i preporuke	54

1.7. SPOLNO UZNEMIRAVANJE	55
1.7.1. Zaključno razmatranje i preporuke	60
1.8. RODILJNE I RODITELJSKE POTPORE	61
1.8.1. Analiza korištenja roditeljskih potpora po spolu	66
1.8.2. Zaključno razmatranje i preporuke	72
1.8.3. Opisi slučajeva iz područja roditeljskih potpora	74
1.8.4. Dopušteno prekoračenje i procjena kreditne sposobnosti za trudnice i roditelje koji koriste roditeljski dopust - analiza bankarske prakse	80
1.9. DEMOGRAFSKA POLITIKA	87
1.9.1. Zaključno razmatranje i preporuke	89
2 RODNO UTEMELJENO NASILJE	90
2.1. NASILJE U OBITELJ	92
2.1.1. Prekršajna djela nasilja u obitelji	93
2.1.2. Kaznena djela nasilja u obitelji/među bliskim osobama	94
2.1.3. Femicid	97
2.1.4. Trendovi	100
2.1.5. Psihosocijalni tretman počinitelja nasilničkih djela	102
2.1.6. Postupanje policije, pravosuđa i drugih nadležnih tijela prema žrtvama nasilja u obitelji, te primjeri dobre prakse	104
2.1.7. Postupanje Hrvatskog zavoda za socijalni rad prema žrtvama nasilja u obitelji	118
2.1.8. Zaključci i preporuke	128
2.1.9. Provedba Nacionalne strategije zaštite od nasilja u obitelji	129
2.2. SILOVANJE	137
2.2.1. Zaključno razmatranje i preporuke	140
3 RODITELJSKA SKRIB	142
3.1. OPISI SLUČAJEVA U PODRUČJU RODITELJSKE SKRIBI	144
3.2. ZAKLJUČNO RAZMATRANJE I PREPORUKE	147
4 LGBTIQ OSOBE	148
4.1. DISKRIMINACIJA TEMELJEM SPOLNE ORIJENTACIJE	148
4.1.1. Praćenje provedbe Zakona o životnom partnerstvu osoba istog spola	148
4.1.2. Fizički integritet i kaznena djela motivirana mržnjom	153
4.1.3. Zaključno razmatranje i preporuke	154
4.2. DISKRIMINACIJA TEMELJEM RODNOG IDENTITETA	155
4.2.1. Zaključno razmatranje i preporuke	157
5 OBRAZOVANJE	159
5.1. AKTIVNOSTI U IZVJEŠTAJNOJ GODINI	159
5.2. RAVNOPRAVNOST SPOLOVA U ŠKOLSKIM UDŽBENICIMA	160
5.3. RAVNOPRAVNOST SPOLOVA U STEM PODRUČJU	162
5.4. SPOLNI ODGOJ I (NE)ODGOVORNO SPOLNO PONAŠANJE MLADIH – ANALIZA TRENDOVA	164
5.5. RODNO-OSJETLJIV JEZIK	166
5.6. ZAKLJUČNO RAZMATRANJE I PREPORUKE	167

6 MEDIJI	168
6.1. TRENDOVI U MEDIJSKIM SADRŽAJIMA S OPISIMA SLUČAJEVA	169
6.1.1. Izvještavanje o rodno utemeljenom nasilju	170
6.1.2. Neravnopravni tretman žena u medijskim sadržajima	172
6.1.3. Medijski sadržaji koji koriste seksizam, objektivizaciju i rodne stereotipe u najrazličitijim područjima života	174
6.1.4. Medijsko izvještavanje o LGBTIQ osobama i stručnjacima/kinjama koji rade s navedenom populacijom	175
6.1.5. Neravnopravnost spolova u oglašavanju/reklamama i reklamnim kampanjama, uz često korištenje rodni stereotipa	177
6.1.6. Seksizam u javnom prostoru i izjavama javnih osoba	178
6.1.7. Ostalo	179
6.2. SIGURNOST NOVINARKI	181
6.3. SURADNJA PRAVOBRANITELJICE ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA S AGENCIJOM ZA ELEKTRONIČKE MEDIJE I NOVINARSKIM VIJEĆEM ČASTI	186
6.4. ZAKLJUČNO RAZMATRANJE I PREPORUKE	189
6.5. PROMICANJE RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA KROZ ISTUPE U MEDIJIMA	191
6.6. OSTALI OBLICI SURADNJE U PODRUČJU MEDIJA	195
7 POLITIČKA PARTICIPACIJA	200
7.1. AKTIVNOSTI U IZVJEŠTAJNOJ GODINI	200
7.2. SEKSIZAM U POLITICI	201
7.3. IZBORI ZA ZASTUPNIKE/CE U HRVATSKI SABOR U 2024.	202
7.3.1. Aktivnosti uoči parlamentarnih izbora	202
7.3.2. Analiza rezultata parlamentarnih izbora	202
7.4. IZBORI ZA ČLANOVE U EUROPSKI PARLAMENT IZ REPUBLIKE HRVATSKE U 2024.	203
7.4.1. Aktivnosti uoči europarlamentarnih izbora	203
7.4.2. Analiza rezultata europarlamentarnih izbora	204
7.5. IZBORI ZA PREDSEDNIKA/CU REPUBLIKE HRVATSKE U 2024.	204
7.5.1. Aktivnosti uoči predsjedničkih izbora	204
7.5.2. Analiza rezultata predsjedničkih izbora	205
7.6. POTEŠKOĆE U PROVEDBI I NADZORU PROVEDBE ČL.35. ZRS-A	206
7.6.1. Nedostupnost podataka o provedbi čl.35. ZRS-a	206
7.6.2. Neujednačenost tumačenja o provedbi čl.35. ZRS-a u slučaju lista s podzastupljenošću muškaraca	206
7.6.3. Neujednačenost tumačenja o provedbi članka 35. ZRS-a u slučaju koalicijskih lista	207
7.7. ZAKLJUČNO RAZMATRANJE I PREPORUKE	207
8 RIZICI VIŠESTRUKI DISKRIMINACIJE	209
8.1. ŽENE U RURALNIM PODRUČJIMA	209
8.1.1. Zaključno razmatranje i preporuke	213
8.2. ŽENE S INVALIDITETOM	214
8.2.1. Zaključno razmatranje i preporuke	218

8.3. PRIPADNICE NACIONALNIH MANJINA	219
8.3.1. Aktivnosti Pravobraniteljice u izvještajnoj godini	219
8.3.2. Zaključno razmatranje i preporuke	220
8.4. ŽENE U RIZIKU OD SIROMAŠTVA	221
8.4.1. Zaključno razmatranje i preporuke	223
8.5. PROSTITUCIJA	223
8.5.1. Zaključno razmatranje i preporuke	228
8.6. ŽRTVE TRGOVANJA LJUDIMA	229
8.6.1. Zaključno razmatranje i preporuke	232
8.7. ŽENE OVISNICE	233
8.7.1. Zaključno razmatranje i preporuke	241
9 REPRODUKTIVNO ZDRAVLJE	242
9.1. ZDRAVSTVENA SKRB ZA TRUDNICE, RODILJE I BABINJAČE	242
9.1.1. Opisi slučajeva	242
9.1.2. Aktivnosti u izvještajnoj godini	243
9.2. ZDRAVSTVENA SKRB VEZANO UZ PLANIRANJE OBITELJI	244
9.2.1. Opisi slučajeva	244
9.2.2. Aktivnosti u izvještajnoj godini	245
9.3. DOSTUPNOST GINEKOLOŠKE SKRBI	247
9.4. ZDRAVSTVENA SKRB ZA ŽENE OBOLJELE OD ENDOMETRIOZE	248
9.5. OSTALE AKTIVNOSTI	249
9.6. ZAKLJUČNO RAZMATRANJE I PREPORUKE	250
10 ŽENE I SPORT	251
10.1. AKTIVNOSTI U IZVJEŠTAJNOJ GODINI	251
10.2. OPISI SLUČAJEVA	254
10.3. ZAKLJUČNO RAZMATRANJE I PREPORUKE	255
11 RAVNOPRAVNOST SPOLOVA I TRAŽITELJI/CE MEĐUNARODNE I PRIVREMENE ZAŠTITE	257
11.1. ZAKLJUČNO RAZMATRANJE I PREPORUKE	264
12 PROVEDBA NACIONALNOG AKCIJSKOG PLANA PROVEDBE REZOLUCIJE VIJEĆA SIGURNOSTI UN-A 1325(2000) – O ŽENAMA, MIRU I SIGURNOSTI I SRODNIH REZOLUCIJA	266
12.1. ZAKLJUČNO RAZMATRANJE I PREPORUKE	268
12.2. ŽRTVE SEKSUALNOG NASILJA U DOMOVINSKOM RATU	269
13 MEHANIZMI ZA PROVEDBU ZAKONA O RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA	271
13.1. POVJERENSTVA ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA	271
13.1.1. Financiranje povjerenstava za ravnopravnost spolova	276
13.2. URED ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA VLADE REPUBLIKE HRVATSKE	276
13.3. ZAKLJUČNO RAZMATRANJE I PREPORUKE	278

14 ZAKONI I PROPISI - INICIJATIVE PRAVOBRANITELJICE	280
14.1. AKCIJSKI PLAN ZA PROVEDBU NACIONALNOG PLANA ZA SUZBIJANJE TRGOVANJA LJUDIMA ZA RAZDOBLJE DO 2030. GODINE, ZA RAZDOBLJE OD 2024. DO 2026. GODINE	281
14.2. AKCIJSKI PLAN SUZBIJANJA DISKRIMINACIJE ZA 2025. GODINU	282
14.3. OBRAZAC ZAKONODAVNIH AKTIVNOSTI MINISTARSTVA RADA, MIROVINSKOGA SUSTAVA, OBITELJI I SOCIJALNE POLITIKE ZA 2025.	282
14.4. UREDBA O METODOLOGIJI I POSTUPKU PROVEDBE INSTRUMENATA POLITIKE BOLJIH PROPISA	283
14.5. AKCIJSKI PLAN ZAŠTITE I PROMICANJA LJUDSKIH PRAVA ZA 2025. GODINU	283
14.6. NACIONALNI PLAN ZA SUZBIJANJE TRGOVANJA LJUDIMA ZA RAZDOBLJE DO 2030. GODINE	284
14.7. PRAVILNIK O SPECIJALISTIČKOM USAVRŠAVANJU DOKTORA MEDICINE	285
14.8. NACRT PRIJEDLOGA PROGRAM POLITIKE „PUT U DIGITALNO DESETLJEĆE 2030“	285
14.9. NACRT PRIJEDLOGA PROGRAMA GRADA ZAGREBA ZA RAVNOPRAVNOST LGBTIQ+ OSOBA ZA RAZDOBLJE DO KRAJA 2026. GODINE	285
14.10. MODEL UVOĐENJA OBVEZNOG SLUŽENJA VOJNOG ROKA I SPOLNA (NE)RAVNOPRAVNOST	286
14.11. NACIONALNI PLAN INDUSTRIJSKOG RAZVOJA I PODUZETNIŠTVA ZA RAZDOBLJE DO 2027.	288
14.12. TEMELJNI KOLEKTIVNI UGOVOR ZA SLUŽBENIKE I NAMJEŠTENIKE U JAVNIM SLUŽBAMA I IZMJENE I DOPUNE KOLEKTIVNOG UGOVORA ZA DRŽAVNE SLUŽBENIKE I NAMJEŠTENIKE	289
14.13. OSTALI PROPISI	290
IV. FINACIJSKO POSLOVANJE	292
V. ZAKLJUČNO RAZMATRANJE PRAVOBRANITELJICE	294

Kratica	Naziv
ADU	Akademija dramskih umjetnosti
AŽKZ	Autonomna ženska kuća Zagreb
CERV	Program Europske komisije za građane, jednakost, prava i vrijednosti
CESI	Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje
CIG	Komisija za građanstvo i ravnopravnost spolova
CRZ	Centar za rehabilitaciju Zagreb
DIRH	Državni inspektorat Republike Hrvatske
DORH	Državno odvjetništvo Republike Hrvatske
DŠJU	Državna škola za javnu upravu
DZS	Državni zavod za statistiku
ECRI	Europska komisija protiv rasizma i netolerancije
EIGE	Europski institut za ravnopravnost spolova
EK	Europska komisija
EP	Europski parlament
EQUINET	Europska mreža tijela za jednakost
ESLJP	Europski sud za ljudska prava
EU	Europska unija
FINA	Financijska agencija
FRA	Agencija EU za temeljna ljudska prava
FSO	Forum za slobodu odgoja
GREVIO	Grupa stručnjaka/inja za djelovanje protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji
HANFA	Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga
HBOR	Hrvatska banka za obnovu i razvoj
HCK	Hrvatski crveni križ
HGK	Hrvatska gospodarska komora
HKS	Hrvatski košarkaški savez
HLK	Hrvatska liječnička komora
HOA	Hrvatska olimpijska akademija
HOO	Hrvatski olimpijski odbor
HPC	Hrvatski pravni centar
HRT	Hrvatska radiotelevizija
HUP	Hrvatska udruga poslodavaca

HZMO	Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje
HZSR	Hrvatski zavod za socijalni rad
HZZ	Hrvatski zavod za zapošljavanje
HZZO	Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje
IDIZ	Institut za društvena istraživanja
JLP(R)S	Jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave
KBC	Klinički bolnički centar
KD	kazneno djelo
KZ	Kazneni zakon
LAG	Lokalna akcijska grupa
LEM	Organizacija za zaštitu ženskih prava iz Španjolske
LRS	lokalna razvojna strategija
MDU	Ministarstvo demografije i useljništva
MHB	Ministarstvo hrvatskih branitelja
MINGO	Ministarstvo gospodarstva
MIZ	Ministarstvo zdravstva
MKB	Međunarodna klasifikacija bolesti
MORH	Ministarstvo obrane Republike Hrvatske
MP	Ministarstvo poljoprivrede
MPU	Ministarstvo pravosuđa i uprave
MPUDT	Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije
MPGUDI	Ministarstvo prostornoga uređenja, graditeljstva i državne imovine
MRRFEU	Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije
MROSP	Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike
MUP	Ministarstvo unutarnjih poslova
MVEP	Ministarstvo vanjskih i europskih poslova
MZOM	Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih
NATO	Euroatlantski savez
NKZ	Nacionalna klasifikacija zanimanja
NZV	Nacionalno zdravstveno vijeće
ODO	Općinsko državno odvjetništvo
OHCHR	Ured visokog povjerenika UN-a za ljudska prava
OPG	Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo
OSRH	Oružane snage Republike Hrvatske

Povjerenstvo	Povjerenstvo za ravnopravnost spolova
PP	policajska postaja
PPdM	Portugalska platforma za prava žena
Pravobraniteljica	Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova
RH	Republika Hrvatska
SDUDM	Središnji državni ured za demografiju i mlade
SDUOSZ	Središnji državni ured za obnovu i stambeno zbrinjavanje
SOMK	Sindikata obrazovanja, medija i kulture
SOPG	Samoopkurbno obiteljsko gospodarstvo
SRPOO	Sindikata radnika u predškolskom odgoju i obrazovanju
TAIEX	Technical Assistance and Information Exchange instrument of the European Commission
ULJPPNM	Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske
UN	Ujedinjeni narodi
UNICEF	United Nations International Children's Emergency Fund
URS	Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske
Vijeće EU	Vijeće Europske unije
VUS	Visoki upravni sud Republike Hrvatske
WHO	Svjetska zdravstvena organizacija
ZEM	Zakon o elektroničkim medijima
ZKP	Zakon o kaznenom postupku
ZMPZ	Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti
ZOMO	Zakon o mirovinskom osiguranju
ZOR	Zakon o radu
ZOZO	Zakon o zdravstvenom osiguranju
ZPJM	Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira
ZRRP	Zakon o roditeljskim potporama
ZRS	Zakon o ravnopravnosti spolova
ZSD	Zakon o suzbijanju diskriminacije
ZUS	Zakon o upravnim sporovima
ZZNO	Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji

UVODNA RIJEČ PRAVOBRANITELJICE

Pred vama je Godišnje izvješće o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2024. godinu. Predmetno Izvješće o radu Pravobraniteljice čini presjek godišnjeg rada institucije, ukazuje na pojedine trendove vezane uz diskriminaciju na temelju spola, bračnog i obiteljskog statusa, trudnoće i materinstva, spolne orijentacije i rodno identiteta, kao i rizika od višestruke diskriminacije, u područjima: rada, zapošljavanja i socijalne sigurnosti, rodno utemeljenog nasilja, obitelji i roditeljske skrbi, obrazovanja, medija, političke participacije, reproduktivnog zdravlja i sporta.

Iako su pred nama i u 2024. godini bili brojni izazovi u okviru područja koja pratimo sukladno Zakonu o ravnopravnosti spolova i zakonskim nadležnostima, možemo reći da je u javnom prostoru dominirala problematika femicida i drugih oblika rodno utemeljenog nasilja, unaprjeđenja kaznenog zakonodavstva u ovom području, nejednakosti na tržištu rada, spolnog uznemiravanja, seksizama i diskriminatorskog ponašanja u javnom prostoru, uključujući u odnosu prema LGBTIQ populaciji, kao i pojačanog i od strane pojedinih medija neprimjerenog medijskog praćenja i izvještavanja o transrodnim osobama i stručnjacima/kinjama koji rade s navedenom populacijom, a u okviru svih kojih je, dosljedno promičući načelo ravnopravnosti spolova, postupala i institucija Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova.

Naš rad u području prevencije i zagovaranja učinkovitog suzbijanja rodno utemeljenog nasilja nastavio se adresiranjem problematike rodno utemeljenog nasilja u virtualnom prostoru te smo s našim projektnim partnerima iz Hrvatske, Španjolske i Portugala nastavili s provedbom EU-projekta Pravobraniteljice „*bE-SAFE - Podizanje svijesti o rodno uvjetovanom kibernetičkom nasilju te stvaranje sigurnijeg online okruženja za žene i djevojčice*“, odobrenog za sufinanciranje u okviru programa Europske komisije. Aktivnosti trogodišnjeg projekta ukupne vrijednosti 2,2 milijuna eura, uključuju istraživačke projekte, edukacije ciljanih skupina, kao i brojne aktivnosti osvještavanja, s

ciljem unaprjeđenja znanja i društvene svijesti o ovom fenomenu, kao i pokretanja procesa unaprjeđenja zakonodavstva i politika utemeljenih na verificiranim stručnim analizama na lokalnoj, nacionalnoj i europskoj razini.

Također, ovo izvještajno izvješće između ostalog uključuje 2 analize koje smo proveli: 1) Analiza odobravanja kredita trudnicama i majkama koje koriste roditeljski dopust, s ciljem provjere kako banke kod odobravanja kredita tretiraju trudnice i majke, a koje koriste roditeljski dopust (komparacija sa rezultatima analize koju smo proveli 2013.); 2) Analiza sve češće nesigurnosti novinarki i medijskih djelatnica obzirom na prijetnje i rastuću nesigurnost s kojom se često suočavaju, kroz izraženu specifičnu rodnu dimenziju nasilja i prijetnji, a koja ih čini posebno ranjivima, te ova inicijativa nije samo reakcija na rastuće prijetnje, već i afirmacija vrijednosti slobode izražavanja i jednakih prava za sve medijske djelatnike/ce.

Imajući u vidu postignuti napredak i još uvijek prisutne brojne izazove u dosizanju stvarne ravnopravnosti spolova, institucija Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova nastavit će snažno tražiti dosljedno poštivanje svih zakona i međunarodnih dokumenata, pratiti rad državnih i lokalnih tijela na postizanju rodne ravnopravnosti, zahtijevati uklanjanje diskriminatornih praksi i biti pomoć žrtvama diskriminacije u traženju svojih prava.

Pravobraniteljica podnosi ovo Izvješće uvjerena da će njegove zaključke i preporuke Vlada Republike Hrvatske i Hrvatski sabor razmotriti i primijeniti u tekućoj godini, a sve u zajedničkom cilju unaprjeđenja ustavnog načela ravnopravnosti spolova.

Višnja Ljubičić, dipl. iur.

pravobraniteljica za ravnopravnost spolova

U Zagrebu, 31. ožujka 2025.

I. POKAZATELJI O RADU PRAVOBRANITELJICE U 2024. GODINI

Pokazatelji o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova (dalje: Pravobraniteljica) temelje se na aktivnostima koje je provodila kao neovisno tijelo za suzbijanje diskriminacije u području ravnopravnosti spolova. Pravobraniteljica, kao jedan od ključnih mehanizama za osiguranje provedbe Zakona o ravnopravnosti spolova (dalje: ZRS), neposredno je štitila građane/ke od diskriminacije i promicala njihova prava na području ravnopravnosti spolova.¹ Pokazatelji su pripremljeni u skladu s odredbama ZRS u kojem osnov za zaštitu i promicanje ravnopravnosti spolova proizlazi iz temeljnih vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske.

Naime, stvaranje jednakih mogućnosti za žene i muškarce i pretpostavki za njihovu prisutnost u svim područjima života na način da imaju jednak status, jednake mogućnosti za ostvarivanje svojih prava, kao i koristi od ostvarenih rezultata, vizija je rada Pravobraniteljice.² Stoga, opći cilj u programu njenog djelovanja je promicanje ravnopravnosti spolova, jačanje zaštite muškaraca i žena od diskriminacije po osnovama spola, bračnog i obiteljskog statusa, uključujući majčinstvo, spolnu orijentaciju, rodni identiteti i izražavanje. Pored toga, Pravobraniteljica prati primjenu zabrane diskriminacije u odnosu na mogućnosti dobivanja i nabave roba, kao i zabrane diskriminacije u pružanju i pristupu uslugama. Kako diskriminacija žena uključuje nepovoljnije postupanje na osnovi trudnoće i materinstva, Pravobraniteljica i s tim u vezi promiče jačanje zaštite žena u svim područjima života, a osobito na tržištu rada.

Specifičnost ovog izvještajnog razdoblja je provedba **4 EU/međunarodna projekta/projekta financiranog sredstvima JLP(R)S**, od kojih ističemo nastavak provedbe **2 međunarodna projekta:**

(1) Nositeljica je *EU-projekta* „*Podizanje svijesti o rodno uvjetovanom kibernetičkom nasilju nad djevojčicama i ženama te stvaranje sigurnijeg online okruženja* - CERV-2022-DAPHNE-101096462-bE-SAFE”, kojeg provodi u suradnji sa 6 partnerskih organizacija iz Portugala, Španjolske i Hrvatske; (2) U drugom projektu je podržavateljska institucija članovima/icama koji/e provode europski projekt “TEAMWORK#2: combaT sExuaALharassMent in the WORKplace vol_2” u Grčkoj, Španjolskoj, Bugarskoj, Italiji, Cipru, Malti i Hrvatskoj.

Pored navedenog, specifičnost ovog izvještajnog razdoblja bilo je **praćenje stupanja na snagu 2 direktive** usmjerene, između ostalog, na stvaranje jednakih mogućnosti za žene i muškarce, a koje se trebaju implementirati u nacionalno zakonodavstvo najkasnije do 19.6.2026. **Prva** je Direktiva Vijeća (EU) 2024/1499 od 7.5.2024. o standardima za tijela za jednakost u području jednakog postupanja prema osobama bez obzira na njihovo rasno ili etničko porijeklo, jednakog postupanja u pitanjima zapošljavanja i rada prema osobama bez obzira na njihovu vjeru ili uvjerenje, invaliditet, dob ili seksualnu orijentaciju, jednakog postupanja prema ženama i muškarcima u pitanjima socijalne sigurnosti te u pristupu i nabavi robe, odnosno pružanju usluga, te o izmjeni direktiva 2000/43/EZ i 2004/113/EZ³. **Druga** je Direktiva (EU) 2024/1500 Europskog parlamenta i Vijeća od 14.5.2024. o

¹ Glava IX., toč. 2. Zakona o ravnopravnosti spolova (Narodne novine br. 82/08 i 69/17) i čl.13. Zakona o suzbijanju diskriminacije (Narodne novine br. 85/08 i 112/12).

² Strateški plan Pravobranitelja/ice za ravnopravnost spolova, za razdoblje 2024.-2026., www.prs.hr.

³ Registar zakonodavstva EU - EU05 Sloboda kretanja radnika i socijalna politika, verzija: 29.05.2024. na snazi od 18.06.2024., službeni link: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1499>

standardima za tijela za jednakost u području jednakog postupanja prema ženama i muškarcima te njihovih jednakih mogućnosti u pitanjima zapošljavanja i rada te o izmjeni direktiva 2006/54/EZ i 2010/41/EU.⁴

Stupanje na snagu naprijed navedenih direktiva, kao i direktiva koje su stupile na snagu u prethodnom izvještajnom razdoblju: Direktiva (EU) 2023/970⁵ i Direktiva (EU) 2022/2381⁶ - temeljem koje Pravobraniteljica preuzima ulogu nadležnog tijela za promicanje, analizu, praćenje i podupiranje rodne ravnoteže u uvrštenim trgovačkim društvima, navelo je Pravobraniteljicu za ravnopravnost spolova da Ministarstvo pravosuđa uprave i digitalne transformacije obavijesti o potrebi za dodatnim jačanjem ljudskih kapaciteta u njezinom Uredu. Naime, Ministarstvu je dostavila mišljenje koje se odnosilo kako za potrebom za jačanje položaja savjetnika/ca pravobranitelja/ice u hijerarhiji državnih službenika/ca, tako i za povećanje broja savjetnika/ca, a sve koincidirano sa stupanjem na snagu navedenih direktiva i implementacijom novog službeničkog zakonodavstva početkom 2024.⁷

U ovom izvještajnom razdoblju, Pravobraniteljica je nastavila pružati zaštitu građanima/kama u slučajevima kršenja načela ravnopravnosti spolova i diskriminacije počinjene prema muškarcima i ženama od tijela državne uprave, tijela jedinica lokalne, područne (regionalne) samouprave, drugih tijela s javnim ovlastima, odnosno počinjene od strane osoba zaposlenih u tim tijelima, kao i od strane drugih pravnih i fizičkih osoba. Stranke su se pretežito obraćale Pravobraniteljici redovnom poštom i elektroničkim putem⁸. Podnosili su ih građani/ke ili su se u njihovo ime obraćale druge fizičke i pravne osobe (pojedinci/ke, organizacije civilnog društva, državna tijela, tijela jedinica lokalne i područne /regionalne/ samouprave, druga javna tijela/institucije, odbori/povjerenstva za ravnopravnost spolova). Temeljem *Sporazuma o međuinstitucionalnoj suradnji pravobraniteljskih institucija*⁹, pritužbe Pravobraniteljici na postupanje je prosljeđivala Pučka pravobraniteljica i drugi pravobraniteljski uredi. Isto tako, u odsustvu inicijative drugih, kada je procijenila potrebnim, postupak za zaštitu građana/ki Pravobraniteljica je pokretala samoinicijativno.

⁴ Registar zakonodavstva EU – EU05 Sloboda kretanja radnika i socijalna politika, verzija 29.05.2024. na snazi od 18.06.2024., službeni link: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1500>.

⁵ Direktiva (EU) 2023/970 Europskog parlamenta i Vijeća na snazi od 06.06.2023. o jačanju primjene načela jednakih plaća muškaraca i žena za jednak rad ili rad jednake vrijednosti putem transparentnosti plaća i mehanizama izvršenja, službeni link <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2023/970>.

⁶ Direktiva (EU) 2022/2381 Europskog parlamenta i Vijeća na snazi od 27.12.2022. o poboljšanju rodne ravnoteže među direktorima uvrštenih trgovačkih društava i o povezanim mjerama, službeni link <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2022/2381>.

⁷ Mišljenje pravobraniteljice, Ev.broj: PRS-10-02/24-03, Urbroj: 02-24-01 od 8.1.2024., vezano za provedbu Zakona o državnim službenicima (Narodne novine, broj 155/2023), odnosno prevođenje dotadašnjih naziva radnih mjesta u pravilnicima o unutarnjem redu kod državnih službi u nove nazive radnih mjesta u skladu s prevođenjem utvrđenim Uredbom o nazivima radnih mjesta, uvjetima za raspored i koeficijentima za obračun plaće u državnoj službi (Narodne novine, broj 22/2024.).

⁸ Putem e-mail adrese ravnopravnost@prs.hr i web-obrazaca dostupnih na službenoj web stranici www.prs.hr.

⁹ Sporazum je potpisan (2013.) radi unapređenja međusobne suradnju vezano za slučajeve koji potpadaju pod nadležnosti Pučkog pravobranitelja i posebnih pravobranitelja/ica temeljem Zakona o suzbijanju diskriminacije. Pravobraniteljica provodi ispitne postupke u slučaju sumnje na diskriminaciju temeljem odredbi ZRS.

Za stranke koje se obraćaju putem telefona radi traženja informacije i/ili stručnog savjeta od Pravobraniteljice, ne otvaraju se spisi predmeta pa se stoga ti podaci ne uključuju u statistički pregled, a ima ih oko cca 20 tjedno.

Tijekom 2024. radilo se na ukupno **1.776** predmeta¹⁰:

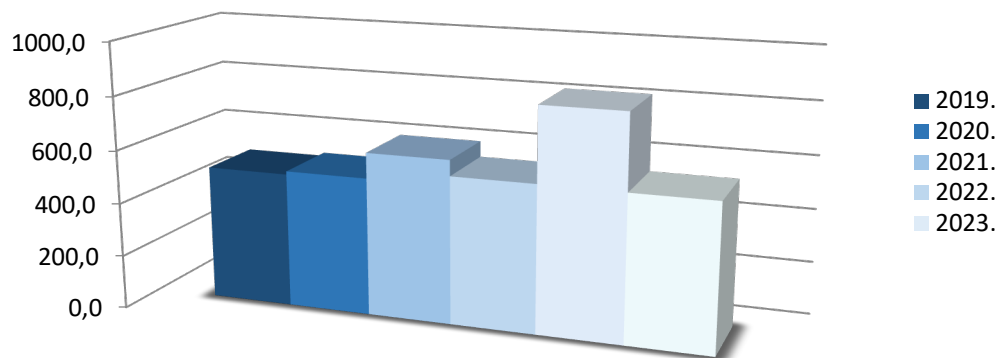
- 1.705 otvorenih u 2024.,
- 71 predmet (pritužbe građana/ki) prenesenih iz ranijih godina.

Navedenih **1.776** predmeta odnosi se na:

- **620** predmeta zaprimljenih po pritužbama građana/ki radi zaštite od diskriminacije, od kojih je **549 novih predmeta iz 2024.**¹¹, u koje se ubraja i 27 inicijativa Pravobraniteljice¹² za zaštitu građana/ki (v. graf 1.) i 71 pritužba građana/ki iz ranijeg izvještajnog razdoblja.

- **1.156 predmeta iz 2024.** (povećanje za 16,2% u odnosu na 2023.), od toga 353 ili 30,5% predmeta je otvoreno inicijativom Pravobraniteljice, većinom radi praćenja primjene *Zakona o ravnopravnosti spolova*, a 813 ili 70,3% predmeta temeljem upita i/ili poziva za suradnju od međunarodnih tijela i organizacija, tijela državne uprave i drugih javnopravnih tijela, tijela JLP(R)S, organizacija civilnog društva te pravnih i fizičkih osoba, od kojih su svi novo-otvoreni u 2024.

Graf 1. Zaštita muškaraca i žena po pritužbama i inicijativi PRS, razvrstano po godinama od 2019. do 2024.

¹⁰ 2023. - radilo se na ukupno 1.909 predmeta, 2022. - na 1.564 predmeta.

¹¹ 2023. - bilo je zaprimljeno 829 pritužbi građana/ki, od kojih se 234 odnosilo na pritužbe građana/ki u statusu roditelja odgojitelja što je statistički gledano bitno utjecalo na povećanje broja pritužbi ukupno, kao i na broj pritužbi s područja Grada Zagreba, u toj izvještajnoj godini.

¹² 2023., Pravobraniteljica je dala inicijativu za postupanje u 58 slučajeva, 2022. - 26 slučajeva, 2021. - 24 slučajeva, 2020. - 28 slučajeva, 2019. - 24 slučajeva. Inicijativa se temelji na procjeni jesu li sukladno zakonskim ovlastima reagirala nadležna državna tijela/institucije/pojedinci/ke u pojedinom slučaju ili tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave.

1

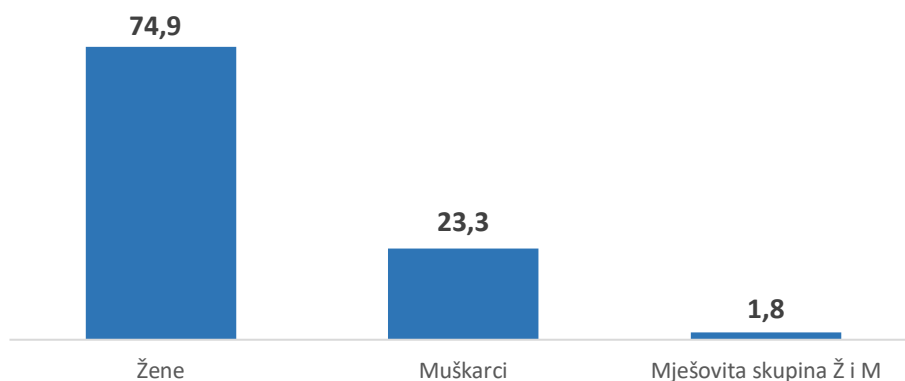
ZAŠTITA GRAĐANA/KI OD DISKRIMINACIJE U PODRUČJU RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA¹³ - ANALIZA PRITUŽBI

Novih **549 slučajeva** pružanja zaštite građanima/kama od diskriminacije u 2024., razvrstano **po spolu** oštećenih osoba:

- **žene**: pojedinačno 381 (69,4%), skupina 30 (5,5%), ukupno **411 (74,9%)**,
- **muškarci**: pojedinačno 124 (22,6%), skupina 4 (0,7%), ukupno **128 (23,3%)**,
- mješovita skupina žena i muškaraca zajedno: **10 (1,8%)**.

Ukupno gledano, razvrstano po spolu oštećenih osoba, Pravobraniteljica je razmatrala slučajeve koji su se **većinom odnosili na žene – 74,9%**¹⁴.

Graf 2. Oštećene osobe razvrstane po spolu, %

¹³ Strateškim planom Pravobranitelja/ice za ravnopravnost spolova, za razdoblje 2024.-2026., definiran je osnovni cilj: Jačanje zaštite građana/ki od diskriminacije na temelju spola i promicanje ravnopravnosti spolova“ kojem je jedan od tri podcilja „Zaštita građana/ki od diskriminacije u području ravnopravnosti spolova“, www.prs.hr.

¹⁴ Slučajevi razvrstani po spolu oštećenih u **2024.**, u odnosu na prethodne godine:

Žena 74,9 % u odnosu na: 80,8 – 2023; 72,4% - 2022; 71,6% -2021; 76,3% -2020; 73,4% -2019.

Muškaraca 23,3% u odnosu na: 15,7% - 2023; 23,8%-2022; 24,0%-2021; 20,0% -2020; 24,5%-2019.

Mješovita skupina 1,8% u odnosu na: 3,5%-2023; 3,8%-2022; 4,3%-2021; 3,7%-2020; 2,1%-2019.

U navedena **549** slučajeva postupalo se **po zahtjevu ili inicijativi**:

- **oštećene stranke** u 385 slučajeva (**70,1%**): **žene** u 279 slučajeva (**72,5%**), **muškarci** u 103 slučajeva (**26,7%**), **mješovite skupine** žena i muškaraca zajedno u 3 slučajeva (**0,8%**);
- **drugih** u ime oštećene stranke u 137 slučajeva (**24,9%**)¹⁵: državna tijela i druge institucije u 76 slučajeva, civilno društvo u 22 slučajeva, drugi pojedinci/ke u 39 slučajeva;
- **Pravobraniteljice** u 27 slučajeva (**5%**).

Oštećene stranke po stručnoj spremi:

- osobe bez škole i nezavršenom OŠ - 2%;
- osobe sa završenom OŠ - 3,5%;
- osobe sa završenom SŠ za zanimanja u trajanju do 3 god. i školom za KV/VKV radnike/ce - 3,6%;
- osobe sa završenom SŠ za zanimanja u trajanju od 4 i više godina i gimnazijom - 28,8%;
- osobe s prvim stupnjem fakulteta, višom školom i stručnim studijem - 1,5%;
- osobe sa završenim fakultetom i akademijom - 22,8%;
- osobe s magisterijem, doktoratom - 5,3%;
- nepoznato - 32,5%.

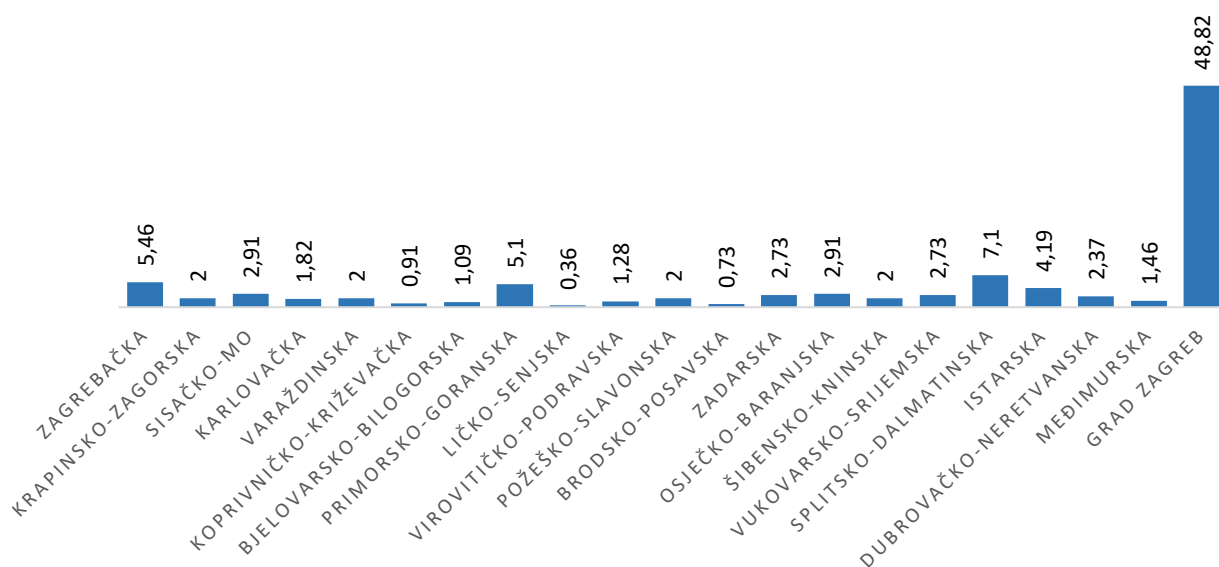
Oštećene stranke po starosnoj dobi: 18-24 godine – 5%; 25-34 godine – 20,1%; 35-44 godine – 38,4%; 45-54 godine – 15,4%; 55-64 godine – 12,9%; 65 i više godina – 8,2. %

Kao i ranijih godina, Pravobraniteljici su se prituživale osobe s područja cijele Republike Hrvatske, najviše iz Grada Zagreba (48,8%), zatim s područja Splitsko-dalmatinske županije (7,1%), Zagrebačke županije (5,5%), Primorsko-goranske (5,1%), Istarske (4,2%) i drugih županija kako je prikazano grafički.¹⁶

¹⁵ Temeljem odredbe čl.22.st.3. ZRS, u tim slučajevima Pravobraniteljica je tražila pismenu suglasnost oštećene strane za razmatranje slučajeva.

¹⁶ Za razliku od prethodne 2023., smanjio se udio pritužbi s područja Grada Zagreba (sa 62,6% na 48,82%) u 2024., jer se veliko povećanje ukupnog broja pritužbi 2023., osobito broja pritužbi s područja Grada Zagreba, odnosilo na 234 građana/ki u statusu roditelja odgojitelja koji su za pomoć obratili Pravobraniteljici. Neovisno od navedenog zadržao se trend najvećeg broja pritužbi s područja Grada Zagreba. Obzirom da Pravobraniteljica za razliku od drugih pravobraniteljskih institucija u RH nema područne urede izvan Grada Zagreba, distribucija pritužitelja/ica s područja svih županija je zadovoljavajuća.

Graf 3. Pritužbe građana/ki po županijama

1.1. OBLICI I OSNOVE DISKRIMINACIJE

U 549 analiziranih slučajeva:

- po **obicima** diskriminacije¹⁷ bilo je:
 - 526 slučaja izravne diskriminacije (95,8%),
 - 23 slučaja neizravne diskriminacije (4,2%)¹⁸.

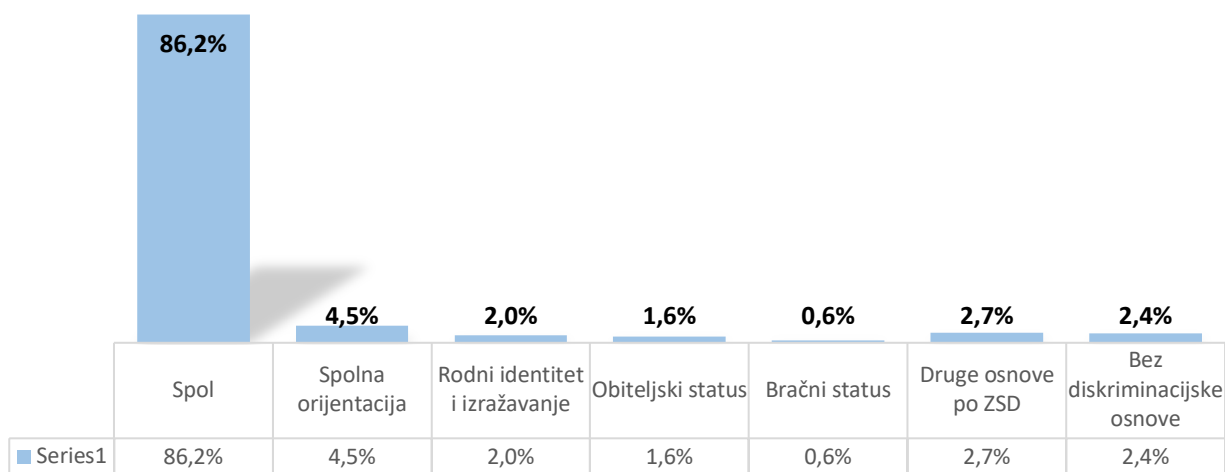
- po **osnovi** diskriminacije¹⁹ bilo je:
 - spol - 473 slučaja (86,2%),
 - rodni identitet i izražavanje - 11 slučaja (2%),
 - spolna orijentacija - 25 slučaja (4,5%),
 - obiteljski status - 9 slučaja (1,6%),
 - bračni status - 3 slučaja (0,6%),
 - druge osnove po ZSD – 15 slučaja (2,7%),
 - bez osnove - 13 slučaja (2,4%).

¹⁷ Slučajevi su analizirani po oblicima diskriminacije u smislu odredbi čl.7. ZRS.

¹⁸ 20 područje rada, 3 ostala područja.

¹⁹ Slučajevi su analizirani po osnovi diskriminacije u smislu odredbi čl.6. ZRS i čl.1 ZSD.

Graf 4. Grafički prikaz zaštite građana/ki od diskriminacije, razvrstano po osnovama za postupanje

1.2. PODRUČJE DISKRIMINACIJE

Analiza **549** slučajeva prema području diskriminacije u smislu odredbi čl.19.st.2.toč.1.-4. ZRS²⁰:

- 128 slučajeva (23,3%) – socijalna sigurnost, uključujući i područje socijalne skrbi, mirovinskog i zdravstvenog osiguranja te osiguranja za slučaj nezaposlenosti;
- 124 slučajeva (22,6%) – rad i radni uvjeti; mogućnost obavljanja samostalne ili nesamostalne djelatnosti, uključujući kriterije za odabir i uvjete pri zapošljavanju te napredovanju; pristup svim vrstama profesionalnog usmjeravanja, stručnog osposobljavanja i usavršavanja te prekvalifikacije;
- 112 slučajeva (20,4%) – uprava;
- 51 slučaj (9,4%) – javno informiranje i mediji;
- 44 slučajeva (8%) – zdravstvena zaštita;
- 33 slučajeva (6%) – pravosuđe;
- 29 slučajeva (5,3%) – obrazovanje, znanost i šport;
- 12 slučajeva (2,2%) – pristup dobrima i uslugama te pružanje istih;
- 6 slučajeva (1,1%) – članstvo i djelovanje u sindikatima, organizacijama civilnoga društva, političkim strankama ili bilo kojim drugim organizacijama;
- 4 slučajeva (0,7%) – stanovanje;

²⁰ Pravobraniteljica u okviru svoga rada, između ostalog: 1. zaprima prijave svih fizičkih i pravnih osoba vezane uz diskriminaciju u području ravnopravnosti spolova, 2. pruža pomoć fizičkim i pravnim osobama koje su podnijele pritužbu zbog spolne diskriminacije pri pokretanju sudskog postupka, 3. poduzima radnje ispitivanja pojedinačnih prijava do pokretanja sudskog spora, 4. uz pristanak stranaka provodi postupak mirenja uz mogućnost sklapanja izvan sudske nagodbe.

- 3 slučaja (0,5%) – kulturno i umjetničko stvaralaštvo;
- 3 slučaja (0,5%) – diskriminacija općenito.

Od 549 analizirana slučaja, 133 (24,2%) se odnosilo na pružanje zaštite građanima/kama koji/e su bili/e izloženi/e fizičkom, psihičkom i drugim oblicima nasilja u obitelji i/ili partnerskim vezama, kao i nasilju u javnom prostoru, od kojih su u 88,7% slučajeva zaštitu tražile žene, u 11,3% slučajeva muškarci.²¹

1.3. NAČIN RJEŠAVANJA PREDMETA²²

Od ukupno 549 predmeta otvorenih u 2024. temeljem pritužbi građana/ki ili na inicijativu Pravobraniteljice, traženo je očitovanje od nadležnih tijela i drugih dionika koji su obvezni dostaviti Pravobraniteljici sve tražene podatke²³. Tijekom 2024. odgovori su zaprimani uglavnom unutar zadanih rokova i u cijelosti. Stoga, ocjenjujemo kako je zadržan trend dobre suradnje Pravobraniteljice s nadležnim tijelima na državnoj, regionalnoj i lokalnoj razini, kao i s drugim dionicima. Do kraja izvještajne godine riješen je 491 (89,4%) predmet u kojem je diskriminacija utvrđena u **145 (26,4%)**.²⁴

²¹ **Evidentiran udio od 88,7% žena povećanje za 14,3% u usporedbi s 2023.**, u kojoj je udio žena iznosio 74,4%.

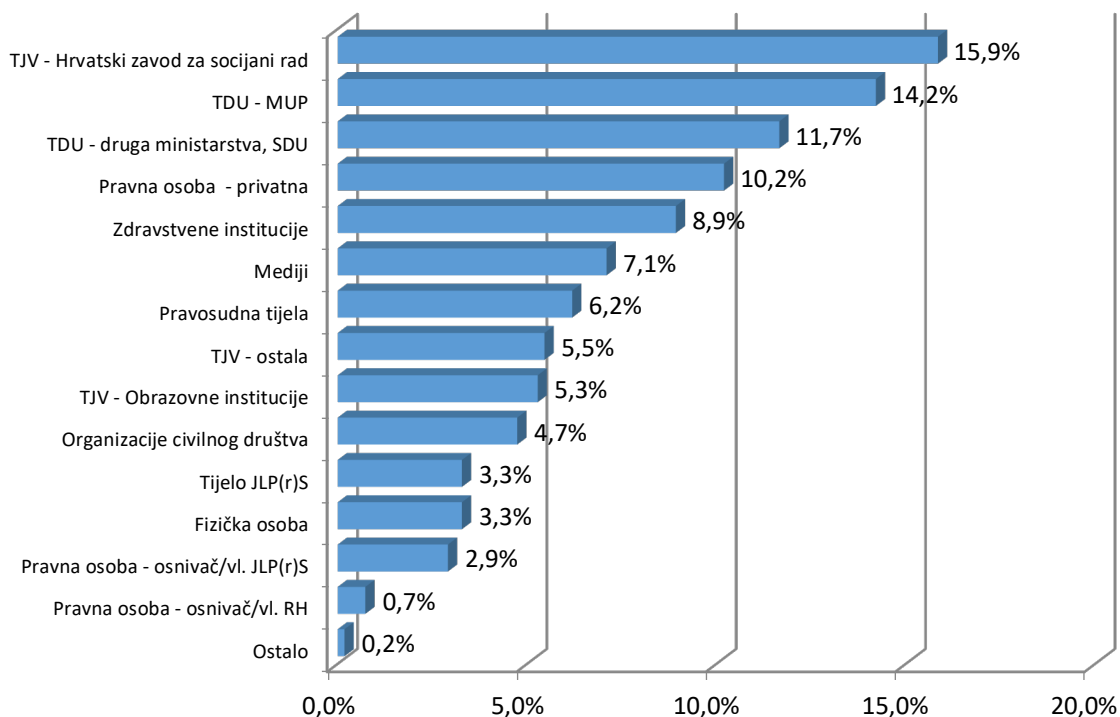
Nasilje nad ženama smatra se oblikom spolne diskriminacije s najtežim posljedicama za fizičko dostojanstvo i integritet žena, a postupanje Pravobraniteljice s tim u vezi temelji se na odredbi čl.4. ZRS-a temeljem koje se ne smiju ograničavati ili umanjiti sadržaji jamstava o ravnopravnosti spolova koji izvire iz općih pravila međunarodnog prava, pravne stečevine EU, Konvencije Ujedinjenih naroda o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena, kao i Ugovora UN-a o građanskim i političkim pravima.

²² U ovom cjelovitom Izvješću nalazi se izbor od 64 opisa slučajeva (2023. - 62).

²³ Čl.22.st 2. ZRS određuje da su to tijela državne uprave, tijela jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave i druga tijela s javnim ovlastima, zaposleni u tim tijelima i druge pravne i fizičke osobe.

²⁴ U 2023. - od 758 riješena slučaja diskriminacija je bila utvrđena u **189** slučaja, u 2022. - od 466 riješena slučaja u **109** slučaja, u 2021. - od 515 riješena slučaja u **141** slučaju, 2020. - od 415 riješena slučaja u **126** slučaja, 2019. - od 448 riješena slučaja u **124** slučaja.

Graf 5. Predmeti zaprimljeni u razdoblju 1.1.-31.12.2024., razvrstani po tijelima na koja su se pritužbe građana/ki odnosile

Nakon provedenog ispitnog postupka u slučajevima sumnje na diskriminaciju Pravobraniteljica je uputila državnim tijelima, tijelima jedinica lokalne samouprave, drugim tijelima s javnim ovlastima, medijima te drugim pravnim i fizičkim osobama **ukupno: 213 upozorenja, 448 preporuka, 53 prijedloga**, nadležnom državnom odvjetništvu prijavila je sumnju na počinjenje **kaznenog djela u 9 slučajeva**²⁵, na **prekršajno djelo u 1 slučaju**²⁶, dok je za nezavršenih 58 slučajeva iz 2024. (10,6%) ishod bio nepoznat do kraja izvještajnog razdoblja.

Strankama je pružila obavijest o pravima i obvezama u 517 slučajeva (94,2%), a 57 pritužbi je djelomično ili u cijelosti prosljedila drugom tijelu nadležnom za postupanje.²⁷

U obavljanju poslova iz svojega djelovanja Pravobraniteljica je ovlaštena upozoravati, predlagati i davati preporuke, a tijela javne vlasti, tijela s javnim ovlastima te druge pravne i fizičke osobe u takvim slučajevima dužne su povratno odgovoriti jesu li poduzeli potrebne mjere i radnje i to u roku

²⁵ Kada u obavljanju poslova Pravobraniteljica sazna za povredu odredbi ZRS s obilježjima kaznenog djela podnosi prijavu nadležnom državnom odvjetništvu (čl.23.st.4. ZRS), kojih je s **obilježjem kaznenog djela** bilo **9: 6 područje rada** (PRS-01-01/24-1, PRS-01-01/24-2, PRS-01-01/24-3, PRS-01-01/24-9, PRS-01-01/24-11, PRS-01-02/24-8; **2 područje obrazovanja** (PRS-02-02/24-4 i 02-04/24-1); **1 područje zdravstvene zaštite** (17-01/24-7).

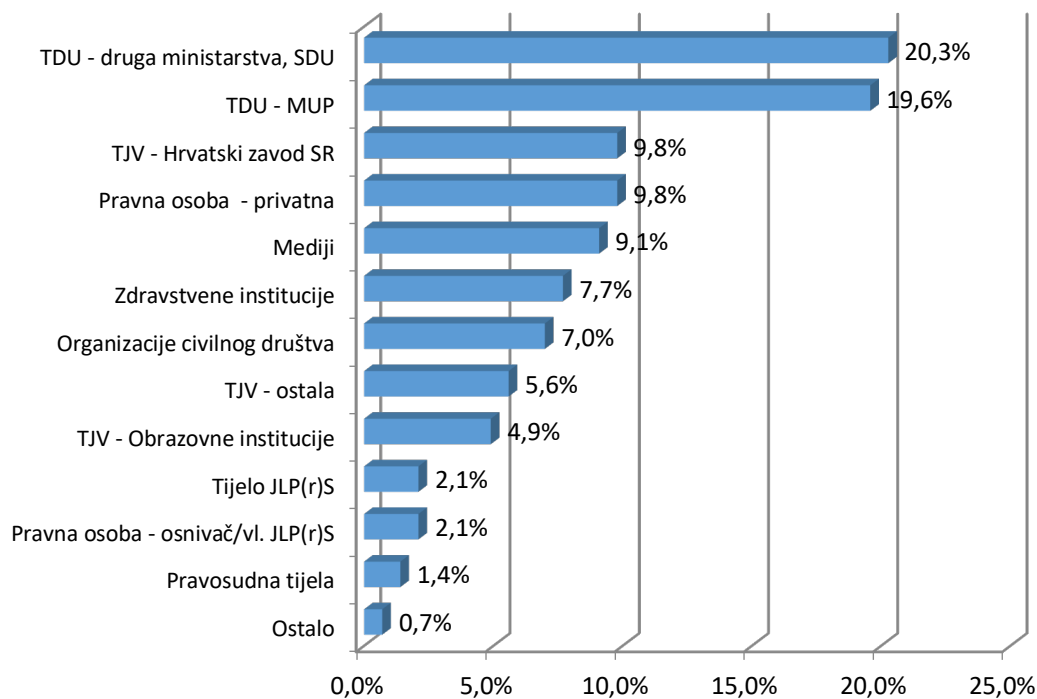
²⁶ Pravobraniteljica je saznala za povredu odredbi ZRS s obilježjima prekršajnog djela te je podnijela **1** prijavu Državnom inspektoratu, **područje rada** (01-06/24-1).

²⁷ Temeljem odredbi čl.2. Sporazuma o međuinstitucionalnoj suradnji iz 2013., tijekom razmatranja pojedinog slučaja pritužbe se dostavljaju drugim pravobraniteljima/cama radi eventualnog paralelnog postupanja u predmetima višestrukih nadležnosti.

od 30 dana od dana primitka upozorenja, prijedloga i preporuke (čl.23.ZRS). Analizom povratnih odgovora²⁸ utvrđeno je da se **upozorenja, preporuke i prijedlozi Pravobraniteljice uvažavaju u:**

- 90,7% slučajeva u potpunosti,
- 8% slučajeva djelomično,
- 1,3% slučajeva ne uvažavaju, te je zbog neudovoljavanja zahtjevu Pravobraniteljica ponovo postupala.

Graf 6. Predmeti zaprimljeni u razdoblju 1.1.-31.12.2024., razvrstani po tijelima kojima je Pravobraniteljica dala upozorenje i/ili preporuku nakon razmatranja slučajeva kršenja načela ravnopravnosti spolova i /ili diskriminacije prema pojedincima/kama

²⁸ Prema čl.23. ZRS.

2

PROMICANJE RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA²⁹ - ANALIZA AKTIVNOSTI

Pravobraniteljica, osim što prati provedbu ZRS-a i svih drugih propisa koji se tiču ravnopravnosti spolova, promiče ravnopravnost spolova u svrhu podizanja svijesti šire javnosti o ravnopravnosti muškaraca i žena kao jednoj od temeljnih vrijednosti i uvjeta za brži ekonomski razvoj i socijalni prosperitet društva čemu je, ukupno gledano, bio posvećen velik dio rada Pravobraniteljice tijekom godine.

Analiza se odnosi na **1.156** novo-otvorenih predmeta u 2024., što je povećanje za 16,2% u usporedbi s prethodnom godinom³⁰, od čega:

I. 803 ili 69,5% predmeta otvorenih temeljem upita institucija, organizacija ili pravnih i fizičkih osoba iz zemlje i inozemstva, i to:

- **123 upita i poziva iz inozemstva** od institucija i drugih tijela EU, veleposlanstava stranih država u RH i drugih predstavnika/ca koji su tražili sudjelovanje Pravobraniteljice u radnim skupinama, javnim raspravama, u održavanju konzultacija i sastanaka, držanje govora na video konferencijama, dostavljali su joj na analizu i mišljenje svoja specijalna i/ili istraživačka izvješća, tražili statističke i druge podatke koje prikuplja te popunjavanje upitnika iz različitih područja života i rada koja prati temeljem ZRS-a, a u svrhu provedbe njihovih istraživanja i/ili različitih izvješća;

- **680 upita i poziva iz zemlje** od tijela državne uprave i drugih javnopravnih tijela, tijela JLP(R)S, organizacija civilnog društva te pravnih i fizičkih osoba, koji su isto tražili sudjelovanje Pravobraniteljice u radnim skupinama, konzultacije i sastanke, određene pokazatelje i statističke podatke koje prikuplja i obrađuje te odgovore na pitanja iz različitih područja života i rada koja prati, njezina mišljenja i komentare (119 predmeta se odnosilo na suradnju s medijima), kao i sudjelovanje u javnim događanjima na kojima je držala uvodne govore, predavanja, edukacije, sudjelovala u raspravama i informirala o provedbi ZRS-a i trendovima koje uočava.

II. 353 ili 30,5% predmeta je otvoreno **inicijativom Pravobraniteljice** radi praćenja primjene ZRS, i to:

- **295 predmeta** vezano za rad i suradnju s tijelima državne uprave, jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave, pravnim osobama u pretežitom vlasništvu države, pravnim osobama s

²⁹ Strateškim planom Pravobranitelja/ice za ravnopravnost spolova, za razdoblje 2024.-2026., definiran je osnovni cilj: „Jačanje zaštite građana/ki od diskriminacije na temelju spola i promicanje ravnopravnosti spolova“, u kojem su dva od tri podcilja „Promicanje ravnopravnosti spolova“ i „Učinkovita provedba zakona i drugih propisa vezanih uz ravnopravnost spolova“, www.prs.hr.

³⁰ Godine 2023.- radilo se na 995 predmeta, 2022. - na 918. predmeta.

javnim ovlastima, političkim strankama, drugim pravnim osobama, kao i na suradnju s institucionalnim mehanizmima za osiguranje provedbe ZRS (glava IX. ZRS);

- **58 predmeta** na provedbu EU-projekta „Podizanje svijesti o rodno uvjetovanom kibernetičkom nasilju nad djevojčicama i ženama te stvaranje sigurnijeg online okruženja - CERV-2022-DAPHNE-101096462-bE-SAFE”.

Pravobraniteljica teži, između ostalog, promicanju ravnopravnosti spolova i učinkovitoj provedbi zakona i drugih propisa vezanih uz ravnopravnost spolova te je s ciljem osvješćivanja predstavnika/ca tijela državne uprave i lokalne samouprave, odnosno šire javnosti o ravnopravnosti spolova kao jednoj od temeljnih vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske u naprijed navedenih **1.156** predmeta provodila različite aktivnosti:

1. Ukupno je dala:

- **142 upozorenja** (političkim strankama, putem medija javnim priopćenjima vezano za različite društvene pojave);
- **231 preporuku** (političkim strankama, organizacijama civilnog društva, tijelima državne uprave te putem medija javnim priopćenjima vezano za različite društvene pojave);
- **226 prijedloga** (političkim strankama, tijelima za osiguranje provedbe ZRS-a na nacionalnoj i lokalnoj razini, zastupnicima/ama u Hrvatskom saboru, tijelima državne uprave i organizacijama civilnog društva).

2. Na aplikaciji e-Savjetovanje pratila je 24 objave i **aktivno se uključila u 19 e-Savjetovanja** primjedbama i prijedlozima na objavljene nacрте zakone i druge propise čije donošenje je nastavila pratiti i u saborskoj proceduri. Kad god je bila u mogućnosti direktno je komunicirala s predlagateljem propisa s ciljem obostranog vrednovanja o posljedicama ukoliko se razmatrani prijedlog usvoji u odnosu na stvaranje jednakih mogućnosti za žene i muškarce. Ukupno je dala **63 mišljenja** kroz e-Savjetovanje i/ili direktnu suradnje s tijelima državne uprave i jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, pri tome je razmatrala i prijedloge organizacija civilnog društva i drugih pojedinaca/ki koji su joj dostavljali svoje primjedbe i prijedloge na zakonske akte u proceduri njihovog donošenja;

3. Članica je **8 radnih tijela**³¹, od kojih je jednim predsjedavala („Promatračkim tijelom za sveobuhvatno nadgledanje, prikupljane podataka, analizu slučajeva ubojstava žena i izvještavanje - **Femicid Watch**“ (2017.) i **7 radnih skupina/povjerenstava**³².

4. Na regionalnoj i međunarodnoj razini članica je **3 tijela** s kojima je redovno surađivala: (1) Radno tijelo za jednakost jugoistočne Europe, sudjelovala u njegovom osnivanju 2016.³³, (2) Europska mreža tijela za jednakost (EQUINET) u kojoj sudjeluje u 7 radnih skupina³⁴ i (3) Upravni odbor Agencije EU za temeljna ljudska prava (FRA).

5. Provodila je **5 memoranduma/sporazuma** o suradnji potpisana sa:

- **5.1. Policijskom akademijom** Ministarstva unutarnjih poslova (2012.), po kojem je pratila postupanje policijskih službenika/ca u slučajevima obiteljskog nasilja osobito u odnosu na njihov rodni senzibilitet i promicala podizanje svijesti o navedenoj problematici;

- **5.2. Pučkom pravobraniteljicom, Pravobraniteljicom za djecu i Pravobraniteljem za osobe s invaliditetom** (2013.), po kojem je temeljem međuinstitucionalne suradnje unapređivala sustav zaštite i promicanja ljudskih prava i jednakosti s ciljem jačanja zaštite građana;

- **5.3. Ministarstvom obrane** Republike Hrvatske (2017.) s ciljem organizacija edukativnih aktivnosti za stručne i ostale djelatnike/ce ministarstva te za pripadnike/ce Oružanih snaga Republike Hrvatske;

- **5.4. Pravnim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu** (2022.), ustanovljena je suradnja u obostranom interesu na stručnim i znanstveno istraživačkim aktivnostima i držanje predavanja studentima/cama;

³¹ **Radna tijela:** (1) Promatračkog tijela za sveobuhvatno nadgledanje, prikupljane podataka, analizu slučajeva ubojstava žena i izvještavanje - „**Femicid Watch**“; (2) Odbor za praćenje Operativnog programa Učinkoviti ljudski potencijali 2014.-2020.; (3) Odbor za praćenje „Operativnog programa Učinkoviti ljudski potencijali 2021.-2027.“; (4) Odbor za praćenje Operativnog programa „Konkurentnost i kohezija 2014.- 2020. i (5) Odbor za praćenje Operativnog programa „Konkurentnost i kohezija 2021.- 2027. i Integriranog teritorijalnog programa 2021.-2027.“; (6) Odbora za praćenje Programa Fonda za unutarnju sigurnost 2021.-2027. (ISF Programa); (7) Odbor za praćenje Programa Fonda za azil, migracije i integraciju 2021.-2027. (AMIF Program) i (8) Odbor za praćenje Programa Fonda za integrirano upravljanje granicama, instrumenata za financijsku potporu u području upravljanja granicama i vizne politike 2021.-2027. (BMVI Program).

³² **Radne skupine/povjerenstva:** (1) Radna skupina za izradu Nacionalnog izvješća o provedbi Pekinške deklaracije i Platforme za djelovanje („Sveobuhvatan pregled stanja na nacionalnoj razini Peking+30“), za razdoblje od 2019. do 2024., (2) Povjerenstvo za praćenje i unaprjeđivanje rada tijela kaznenog i prekršajnog postupka te izvršavanja sankcija vezanih za zaštitu od nasilja u obitelji, (3) Radna skupina za izradu Nacionalnog plana za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja, za razdoblje od 2022. do 2027. godine i Akcijskog plana za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja, za razdoblje od 2025. do 2027. godine, (4) Radna skupina za izradu Akcijskog plana zaštite i promicanja ljudskih prava 2024.-2025., te izradu Akcijskog plana suzbijanja diskriminacije 2024.-2025., (5) Radna skupina "Sigurnost i pravna zaštita žena" u okviru projekta "Women in the Lead 2" Akademije za politički razvoj, (6) Predstavnik/ca za suradnju u provedbi analize potreba za stručno usavršavanje državnih službenika/ca, (7) Članica multisektorske grupe sastavljene od stručnjaka/kinja iz Hrvatske, Slovenije i Rumunjske u projektu CAREvolution – revolucija rodne osjetljive ravnoteže poslovnog i privatnog života kroz sveobuhvatno usmjerenje na dobrobit i mentalno zdravlje zaposlenika/ca (provodi se 1.11.2024.-31.10.2026.).

³³ Ostali članovi su predstavnici: Albanije, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Makedonije, Slovenije i Srbije.

³⁴ EQUINET – radne skupine: (1) Project on Standards, (2) Rainbow Families on the Move, (3) Equality Mainstreaming Cluster, (4) Equality Law WG, (5) Policy formation, (6) Research and data WG i (7) Communication and Strategies.

- **5.5. Ciparsko tehnološko sveučilište (CUT), udruga Birth Forward s Cipra te Sveučilište Genova (UNIGE)** provode projekt Respect u okviru programa CERV-2022-DAPHNE³⁵ u okviru kojeg se potpisnici Memoranduma obvezuju na suradnju tijekom izrade nacrt Nacionalne strategije o skrbi s poštovanjem za roditelje. Pravobraniteljica je potpisala memorandum 2.7.2024., u njegovoj provedbi neposredno surađuje s udrugom RODA - partnerskom organizacijom na projektu.

6. Provodila je aktivnosti kao nositeljica i/ili partnerska institucija u **4 projekta**, 3 financirana sredstvima Europske unije i/ili iz drugih međunarodnih izvora financiranja i 1 financiran sredstvima Grada Zagreba, i to:

6.1. Pravobraniteljica je (16.1.2023.) započela provedbu EU-projekta „Podizanje svijesti o rodno uvjetovanom kibernetičkom nasilju nad djevojčicama i ženama te stvaranje sigurnijeg online okruženja - CERV-2022-DAPHNE-101096462-bE-SAFE” kojeg je nositeljica narednih 36 mjeseci i provodi u partnerstvu s 3 organizacije iz Hrvatske, 2 iz Portugala i 1 iz Španjolske, vrijednog 2.194.983,02 eura³⁶;

6.2. Pravobraniteljica, kao podržateljica, priključila se (2023.) članovima/icama koji/e provode europski projekt “**TEAMWORK#2: combaT sExuaALharassMent in the WORKplace vol_2**”. Priključila se u drugoj fazi projekta u kojem su se Grčkoj kao nositeljici projekta te Španjolskoj, Bugarskoj i Italiji priključile Cipar, Hrvatska i Malta. Glavna nositeljica za Hrvatsku je organizacija civilnog društva Centar za nove inicijative i CEE Gender Network (Central and Eastern European Network for Gender Issues) koja je zajedno s Pravobraniteljicom provodila edukacijske i druge aktivnosti do završetka projekta, odnosno do kraja ožujka 2025.

6.3. Pravobraniteljica, kao partnerska organizacija, sudjeluje u provedbi projekta “Panel mladih Povjerenika za zaštitu ravnopravnosti – Mladi za ravnopravnost” koji se provodi u suradnji s nositeljicom projekta Povjerenicom za zaštitu ravnopravnosti iz Republike Srbije. Projekt je podržan od strane Erasmus+ programa Europske unije (provodi se 9.10.2024.-8.10.2025.).

6.4. Pravobraniteljica, kao partnerska organizacija, sudjeluje u provedbi **projekta „Oboji svijet! – bojama ravnopravnosti”**, financiranog sredstvima Grada Zagreba. Nositelj projekta je Forum za slobodu odgoja, a pored Pravobraniteljice partneri su Pravobraniteljica za djecu i Osnovna škola Hugo Kon iz Zagreba. Projekt je započeo s implementacijom u rujnu 2024. i traje do kraja veljače 2025.

³⁵ Projekt je sufinanciran sredstvima Europske unije, provodi se u razdoblju od 1. travnja do 31.3.2025.

³⁶ Ovo je peti po redu projekt financiran sredstvima Europske komisije kojeg je Pravobraniteljica nositeljica, do sada je bila nositeljica sljedećih projekata: (1) JUST/2012/PROG/AG/GE/4157 iz 2013., (2) JUST/2014/RGEN/AG/GEND/7796 iz 2016., (3) JUST/2016/RGEN/AG/VAWA/9940 iz 2017. i (4) REC-RGEN-PENS-AG-2017-820696-GPPG iz 2018., temeljem kojih je realizirala na području Hrvatske sredstva Europske komisije ukupne vrijednosti od **1.590.966 eur-a**.

7. Pravobraniteljica je bila **pokroviteljica 1 događanja: 1 festivala**: “13. festival žena iz ruralnih područja Koprivničko-križevačke županije” održanog u organizaciji Povjerenstva za ravnopravnost spolova Koprivničko-križevačke županije³⁷.

8. U suradnji s **3 ministarstva i DŠJU** samostalno je održala **4 edukacije**:

- **2 edukacije** u suradnji s Centrom za izobrazbu **Ministarstva pravosuđa, uprave i digitalne transformacije**, Upravom za zatvorski sustav i probaciju (za polaznike/ce temeljnog tečaja za službenike/ce odjela osiguranja u Kaznionici Lepoglavi i Kaznionici Požega) na temu: „Ravnopravnost spolova te ovlasti i nadležnosti Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova“³⁸;

- **1 edukacija** u suradnji s **Ministarstvom regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, Ministarstvom rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike i Državnom školom za javnu upravu**, u ciklusu edukacija namijenjenih državnim službenicima/cama koji rade na poslovima vezanima uz ESI fondovima na temu: „Antidiskriminacija, ravnopravnost spolova i primjena Konvencije UN-a o pravima osoba s invaliditetom u ESI fondovima“³⁹;

- **1 edukacija** u suradnji s **Ministarstvom regionalnoga razvoja i fondova Europske unije i Državnom školom za javnu upravu**, u ciklusu edukacija za koordinate/ice i zamjenike/ice koordinator/ica za nediskriminaciju na temu: „Društveno odgovorno poslovanje i ravnopravnost spolova“.⁴⁰

9. U suradnji s predstavnicima/ama drugih institucija i organizacija civilnog društva samostalno je održala još **9 edukacija/predavanja**:

- **1 edukaciju** u sklopu projekta „Između roda i kraja“ u organizaciji udruge HOMO iz Pule i udruga žena NIT iz Korenice na temu: „Rodno utemeljeno nasilje“ za članove/ice Povjerenstva za ravnopravnost spolova Ličko-senjske županije, organizacija civilnog društva s područja Like, županijskih institucija i druge zainteresirane osobe⁴¹;

- **1 edukacija** na edukativnim danima u Klinici za psihijatriju Sveti Ivan u sklopu provedbe „Protokola za prijem, pristup i liječenje transrodnih i rodno varijantnih osoba“ pod nazivom: „Zdravstvena skrb transrodnih osoba“ za zdravstvene radnike/ce⁴²;

³⁷ 1.6.2024., Kloštar Podravski

³⁸ 26.6.2024. - Požega, 2.12.2024. – Lepoglava.

³⁹ 16.10.2024., Zagreb, sufinancirano sredstvima tehničke pomoći u okviru Operativnog programa Konkurentnost i kohezija iz Europskog fonda za regionalni razvoj.

⁴⁰ 29.11.2024., Zagreb.

⁴¹ 18.1.2024., Gospić.

⁴² 13.3.2024., Zagreb.

- 3 edukacije u sklopu europskog projekta “**TEAMWORK#2: combaT sExuaALharassMent in the WORKplace vol_2**” na temu suzbijanja i procesuiranja slučajeva seksualnog uznemiravanja, prvu za predstavnike/ce: Hrvatske udruge poslodavaca, Hrvatske gospodarske komore, Hrvatske radio televizije, Zagrebačkog holdinga, predstavnike/ce JLP(R)S i školskih ustanova; drugu za redatelje/ice i druge filmske djelatnike/ce, te predstavnike/ce Hrvatskog audivizualnog centra; treću za novinare/ke iz hrvatskih medija⁴³;

- 1 edukaciju na „8. edukativnoj radionici za sportašice, sutkinje, trenerice i djelatnice sportske administracije“ u organizaciji Hrvatskog olimpijskog odbora zajedno s partnerima na projektu „Glas žena u sport“ među kojima je bila i Pravobraniteljica⁴⁴;

- 2 edukacije na međunarodnom skupu „2024 Korčula, School Think Tank“ koji se u organizaciji CEE Network for Gender Issues/Centralne i Istočne Europske mreže za rodna pitanja održao u Korčuli za istaknute političare/ke, predstavnike/ce organizacija civilnog društva te druge predstavnike/ce ključnih dionika iz brojnih europskih zemalja⁴⁵;

- 1 edukacija u „POP UP“ kinu u Samoboru povodom Međunarodnog dana borbe protiv nasilja u okviru redovnog programa Pučkog otvorenog učilišta Samobor „Građanski utorak“⁴⁶.

10. U suradnji sa visokoškolskim odgojno obrazovnim ustanovama samostalno je održala 6 predavanja:

- 1 predavanje u suradnji s Pravnim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu, u sklopu projekta veleposlanstva SAD-a u Hrvatskoj „Razumijevanje i poučavanje LGBTIQ+ prava i politika u Hrvatskoj“ na pripremnom sastanku mjerodavnih stručnjaka/kinja s ciljem izrade i provedbe nastavnog plana i programa iz izbornog kolegija „LGBTIQ+ prava i politike na sveučilišnoj razini“⁴⁷;

- 1 predavanje u suradnji s Pravnim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu, u sklopu europskog projekta “**TEAMWORK#2: combaT sExuaALharassMent in the WORKplace vol_2**” za zaposlenike/ce i studente/ice na temu suzbijanja i procesuiranja slučajeva seksualnog uznemiravanja⁴⁸;

- 1 predavanje u suradnji s Fakultetom kemijskog inženjerstva i tehnologije u Zagrebu u sklopu provedbe „Plana za ravnopravnost FKIT za razdoblje 2022.-2026.“, u tekućoj akademskoj godini za zaposlenike/ce i studente/ice⁴⁹;

⁴³ 30.4.2024., 29.05.2024. i 2.12.2024., Zagreb.

⁴⁴ 19.7.2024., Zadar.

⁴⁵ 30.-31. kolovoz 2024., Korčula.

⁴⁶ 27.11.2024., Samobor.

⁴⁷ 26.1.2024., Zagreb.

⁴⁸ 20.5.2024., on-line.

⁴⁹ 15.7.2024., Zagreb.

- **1** predavanje u suradnji s Pravnim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu na petodnevnom kolegiju „LGBTIQ + Law and Policies“ održanom u Dubrovniku za studente/ice Međusveučilišnog centra Dubrovnik (Inter University Center Dubrovnik)⁵⁰;

- **1** predavanje u suradnji s Pravnim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu u sklopu znanstveno-istraživačkog projekta „Rodna dimenzija hrvatske manjinske politike –GEMINI“, za zaposlenike/ce i studente/ice na temu o postupanju pravobraniteljice u području interseksionalne i višestruke diskriminacije⁵¹;

- **1** predavanje u suradnji sa Sveučilišnim računskim centrom – Srce, Sveučilišta u Zagrebu, u sklopu provedbe „Plana ravnopravnosti spolova Srce za razdoblje 2022.-2025.“, te europskog projekta “**TEAMWORK#2: combaT sExuaALharassMent in the WORKplace vol_2**” za zaposlenike/ce na temu o ravnopravnosti spolova i suzbijanju spolnog uznemiravanja⁵².

11. Aktivno je surađivala s tijelima državne uprave i tijelima JLP(R)S, s institucionalnim mehanizmima za osiguranje provedbe ZRS-a na nacionalnoj i lokalnoj razini, s organizacijama civilnog društva te drugim organizacijama i institucijama u zemlji i izvan nje, i to:

11.1. Sudjelovala je u **Hrvatskom saboru na 14 događanja** u organizaciji njegovih radnih tijela: 8 redovnih sjednica odbora (Odbor za ravnopravnost spolova, Odbor za ljudska prava i prava nacionalnih manjina i Odbor za obitelj, mlade i sport), **3** tematske sjednice (Odbor za ravnopravnost spolova) te na **3** okrugla stola (održanih u organizaciji Kluba zastupnika Domovinskog pokreta, Kluba zastupnika Možemo i potpredsjednice Hrvatskog sabora, Sabine Glasovac);

11.2. Sudjelovala je na **22 konferencije** i **19 okruglih stolova/panel rasprava** na kojima je samostalno održala izlaganja⁵³;

11.3. Posjetila je **10 županija** i Grad Zagreb i aktivno sudjelovala na **18 različitih događanja i sastanaka** s predstavnicima/ama lokalne i regionalne samouprave i drugih organizacija i institucija u svrhu stjecanja direktnog uvida u problematiku ravnopravnosti spolova na lokalnoj razini⁵⁴;

11.4. Sudjelovala je i izlagala na **36 regionalnih i međunarodnih javnih događanja** (konferencije, okrugli stolovi, seminari, stručni sastanci i dr.)⁵⁵;

11.5. Održala je **6 radnih sastanaka** s predstavnicima/ama iz Hrvatske i drugih država, primila je u posjetu: (1) predstavnike/ce Pravosudne akademija s grupom sudaca/tkinja u okviru programa

⁵⁰ 14.10.2024., Dubrovnik.

⁵¹ 19.11.2024., Zagreb.

⁵² 3.12.2024., on-line.

⁵³ www.prs.hr, Vijesti, 2024.

⁵⁴ www.prs.hr, Vijesti, 2024.

⁵⁵ www.prs.hr, Vijesti, 2024

specijalizirane razmjene za područje radnog prava (EJTN)⁵⁶, (2) stručnjake/inje iz područja ljudskih prava s Cipra u okviru njihovog studijskog posjeta Hrvatskoj⁵⁷, (3) članove/ice Odbora za ravnopravnost spolova Hrvatskog sabora⁵⁸, (4) delegaciju Republike Kosovo u okviru projekta Gender Equality Facility (GEF) kojeg EU provodi u suradnji s organizacijom UN Women⁵⁹, (5) predstavnike/ce Platforme za međunarodnu građansku solidarnost Hrvatske (CROSOL) iz Belgije, Danske, i Hrvatske⁶⁰, (6) Umjetnike/ce iz Albanije, Bugarske, Indije, Italije, Nizozemske, Njemačke, Švedske, Hrvatske i drugih zemalja regije - sudionike/ce 10. jubilarne manifestacije „Pjesničkom riječju STOP nasilju nad ženama“⁶¹;

11.6. Aktivno je podržala **6 kampanja**: (1) Milijarda ustaje 2024. (engl. *One Billion Rising, OBR*) ili Milijarda ustaje protiv nasilja nad ženama i djevojčicama najveću globalnu kampanju za okončanje svih oblika nasilja nad ženama, (2) Javnu kampanju „Ja sam kao ti“ u organizaciji udruge za promicanje i zaštitu prava trans, interspolnih i rodno varijantnih osoba KolekTIRV, (3) Nacionalnu kampanju za promicanje pozitivnog i ravnopravnog roditeljstva u organizaciji u organizaciji Središnjeg državnog ureda za demografiju i mlade s Hrvatskom udrugom poslodavaca, (4) „DENIM DAY – Nosi traper sa višim ciljem!“, inicijativa organizacije civilnog društva Ženske sobe i magazina Story povodom Međunarodnog dana borbe protiv okrivljavanja žrtava seksualnog nasillja, (5), Manifestaciju „Pjesničkom riječju Stop nasilju nad ženama i (6) Međunarodnu kampanju „ITS not Over“ u organizaciji Centra za kazalište potlačenih POKAZ s partnerima u sklopu Erasmus + projekta SuperFEM, s ciljem jednake definicije silovanja temeljenu na pristanku u svim državama članicama EU-a⁶².

⁵⁶ 22.5.2024.

⁵⁷ 12.6.2024.

⁵⁸ 11.7.2024.

⁵⁹ 10.9.2024.

⁶⁰ 6.11.2024. Pravobraniteljicu su posjetili sudionici/e iz Hrvatske, Danske i Belgije u Kući ljudskih prava u Zagrebu, u okviru studijske posjete u svrhu učenja odraslih u području vladavine prava u Europskoj uniji. Predstavljene su zakonske ovlasti Pravobraniteljice, provođenje antidiskriminacijskog postupka, donošenje odluka, kao i djelovanje Promatračkog tijela za sveobuhvatno nadgledanje, prikupljane podataka, analizu slučajeva ubojstava žena i izvještavanje - Femicide Watch. Prisutnima su predstavljene i osnovne informacije o zakonodavnom i institucionalnom okviru vezano za rodnu ravnopravnost u Republici Hrvatskoj, kao i glavni izazovi u pojedinim područjima poput zapošljavanja i rada, rodno utemeljenog nasilja, medija, političke participacije i dr.

⁶¹ 23.11.2024.

⁶² www.prs.hr, Vijesti, 2024.

3

PROŠIRENJE NADLEŽNOSTI PRAVOBRANITELJICE TEMELJEM NOVOG EU ZAKONODAVSTVA

A) Direktiva o poboljšanju rodne ravnoteže u trgovačkim društvima

*Novelom Zakona o trgovačkim društvima*⁶³ u hrvatsko zakonodavstvo se transponira *EU Direktiva 2022/2381 o poboljšanju rodne ravnoteže među direktorima uvrštenih trgovačkih društava i o povezanim mjerama*⁶⁴ (Direktiva 2022/2381).

Temeljem čl.272.v Zakona o trgovačkim društvima, Pravobraniteljica preuzima ulogu tijela nadležnog za promicanje, analizu, praćenje i podupiranje rodne ravnoteže u organima društava dionicama kojih se trguje na uređenom tržištu.

U trgovačkim društvima u kojima postoji obveza uravnotežene zastupljenosti žena i muškaraca u nadzornom odnosno upravnom odboru, nadzorni odnosno upravni odbor dužan je osigurati da uprava odnosno izvršni direktori u posebnom odjeljku godišnjeg izvješća o stanju društva navedu:

a) broj i udio žena i muškaraca u ukupnom broju članova nadzornog odbora i uprave, odnosno upravnog odbora i izvršnih direktora,

b) broj i udio žena i muškaraca u nadzornom odboru društva, odnosno njihov broj među članovima upravnog odbora društva koji nisu izvršni direktori,

c) podatak je li u društvu ostvarena uravnotežena zastupljenost žena i muškaraca u nadzornom odnosno upravnom odboru društva, a ako nije, razloge zbog kojih to nije učinjeno, opis mjera koje su poduzete i/ili koje se namjeravaju poduzeti radi ostvarenja uravnotežene zastupljenosti žena i muškaraca te rok u kojem se očekuje njezino postizanje,

d) broj i udio žena i muškaraca u upravi društva, odnosno među izvršnim direktorima društva,

e) ciljeve koje je nadzorni odnosno upravni odbor postavio u pogledu sudjelovanja žena i muškaraca u upravi odnosno među izvršnim direktorima društva, podatak jesu li ti ciljevi ostvareni, a ako nisu, razloge zbog kojih to nije učinjeno, mjere koje su poduzete i/ili koje se namjeravaju poduzeti radi ostvarenja postavljenih ciljeva te rok u kojem se očekuje njihovo ostvarenje.

Uprava odnosno izvršni direktori društava dužni su Pravobraniteljici dostaviti navedene informacije u roku od 15 dana od dana zaključenja glavne skupštine na kojoj su dioničarima podnijeli izvješće o stanju društva, a propuštanje pravodobne dostave informacija predstavlja prekršaj.

⁶³ Narodne novine, br.136/24.

⁶⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:32022L2381>

Pravobraniteljica će najmanje jednom godišnje objaviti popis svih društava dionicama kojih se trguje na uređenom tržištu, a koja ispunjavaju barem jedan od kriterija uravnotežene zastupljenosti.

Trgovačka društva koja nisu ostvarila ravnomjernu zastupljenost spolova, od 1.7.2026. - bit će u obvezi razraditi mjere ostvarenja ravnomjerne zastupljenosti i definirati rok u kojem će to ostvariti. To obuhvaća donošenje posebnih pravila o odabiru kandidata za članove nadzornog odbora odnosno za članove upravnog odbora koji nisu izvršni direktori. Navedena pravila trebaju osigurati da se tijekom čitavog postupka odabira kandidata i njegova predlaganja za izbor primjenjuju jasni, neutralni i nedvosmisleni kriteriji koji sprječavaju diskriminaciju i omogućuju odabir kandidata na temelju objektivno procjenjivih kvalifikacija. Ako su povodom izbora člana nadzornog odbora razmatrana dva ili više kandidata podjednake kvalifikacije i sposobnosti, prednost se mora dati pripadniku podzastupljenog spola, osim ako u iznimnom slučaju posebno opravdani razlozi ne prevagnu u korist kandidata suprotnog spola. Kandidat koji smatra da je bio jednako kvalificiran kao i izabrani kandidat suprotnog spola, ovlašten je protiv društva pokrenuti prekršajni postupak podnošenjem optužnog prijedloga. Učini li kandidat vjerojatnim da je jednako kvalificiran kao i kandidat suprotnog spola koji je izabran za člana nadzornog odnosno upravnog odbora, na društvu je teret dokaza da ovlaštenom tužitelju nije neopravdano oduzeta prednost.

U cilju praćenja cjelovitog transponiranja *Direktive 2022/2381*, Pravobraniteljica se uključila u savjetovanje sa zainteresiranom javnošću o *Prijedlogu zakona o pravnim osobama u vlasništvu Republike Hrvatske* jer je nakon uvida u sadržaj Prijedloga zakona utvrdila da isti ne sadrži odredbe kojima se transponira *Direktiva 2022/2381*, u odnosu na *javna trgovačka društva* koja su obuhvaćena njenom primjenom.

Budući da je predstavnik predlagatelja Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o trgovačkim društvima tijekom rasprave u Hrvatskom saboru istaknuo da se tim zakonom transponira *Direktiva 2022/2381* u odnosu na uvrštena trgovačka društva u privatnom vlasništvu, te da je u pripremi drugi propis koji će regulirati ovu materiju u odnosu na trgovačka društva u državnom vlasništvu, Pravobraniteljica je predložila da se u Prijedlog zakona unesu odredbe kojima se, po uzoru na Zakon o trgovačkim društvima, osigurava transponiranje odredbi *Direktive 2022/2381* u odnosu na trgovačka društva u vlasništvu Republike Hrvatske.⁶⁵

B) Dvije direktive o standardima za tijela za jednakost

Vijeće Europske unije je (7.5.2024.) **usvojilo je dvije direktive** koje imaju za cilj osnaživanje tijela za jednakost u Europskoj uniji, proširenje njihovih mandata, osiguranje dodatnih resursa te jačanje njihove neovisnosti:

⁶⁵ Premda je prijedlog Pravobraniteljice u komunikaciji s Ministarstvom financija kao stručnim nositeljem izrade zakonskog prijedloga usvojen, te su u zajedničkoj suradnji Pravobraniteljice s Ministarstvom financija već bile formulirane odredbe kroz koje će biti transponirana *Direktiva 2022/2381* u odnosu na obuhvaćena trgovačka društva u državnom vlasništvu, Ministarstvo financija je u nakon provedenog savjetovanja sa zainteresiranom javnošću odustalo od usuglašenog teksta. Do trenutka predaje ovog Izvješća Hrvatskom saboru, Prijedlog zakona još nije prihvaćen na sjednici Vlade Republike Hrvatske.

- *Direktiva 2024/1500 o standardima za tijela za jednakost u području jednakog postupanja prema ženama i muškarcima te njihovih jednakih mogućnosti u pitanjima zapošljavanja i rada*⁶⁶, koja se temelji na čl.157.st.3. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU) kao pravnoj osnovi;
- *Direktiva 2024/1499 o standardima za tijela za jednakost u području jednakog postupanja prema osobama bez obzira na njihovo rasno ili etničko podrijetlo, jednakog postupanja u području zapošljavanja i rada prema osobama bez obzira na njihovu vjeru ili uvjerenje, invaliditet, dob ili seksualnu orijentaciju, jednakog postupanja prema ženama i muškarcima u pitanjima socijalne sigurnosti te u pristupu i nabavi robe, odnosno pružanju usluga*⁶⁷, koja se temelji na čl.19.st.1. UFEU-a kao pravnoj osnovi.

Svrha ovih dviju Direktiva jest utvrditi minimalne zahtjeve za funkcioniranje tijela za promicanje jednakog postupanja kako bi se povećala djelotvornost tijela za jednakost (pravobraniteljskih institucija) i zajamčila njihova neovisnost radi bolje primjene načela jednakog postupanja kako proizlazi iz direktiva. Prema navedenim standardima države članice moraju osigurati da su tijela za jednakost:

- neovisna i slobodna od vanjskog utjecaja,
- imaju ljudske, tehničke i financijske resurse koji su im potrebni za djelotvorno obavljanje svih zadaća i izvršavanje svih njihovih nadležnosti.

Navedene zadaće i nadležnosti pravobraniteljskih institucija kao tijela za jednakost obuhvaćaju:

- pružanje pomoći žrtvama diskriminacije,
- pružanje mogućnosti alternativnog rješavanja sporova u vidu posredovanja ili mirenja,
- provođenja istrage radi utvrđivanja je li došlo do kršenja načela jednakog postupanja zajamčenog EU zakonodavstvom,
- donošenje mišljenja i odluka o postojanju diskriminacije, te davanje preporuka,
- sudjelovanje u postupcima u građanskopravnim i upravnoopravnim stvarima koje se odnose na provedbu načela jednakog postupanja,
- savjetovanje nadležnih tijela o zakonodavstvu, politikama, postupku i programima povezanim s pravima iz antidiskriminacijskog EU zakonodavstva,
- provođenje neovisnih istraživanja,
- izvještavanje o radu i stanju u vezi s jednakim postupanjem i diskriminacijom.

Države članice su obvezne donijeti zakone i druge propise koji su potrebni radi usklađivanja s ovim direktivama do 19.6.2026. U cilju pripreme za proces transponiranja i njegovo praćenje **Pravobraniteljica je intenzivno uključena u *Projekt o standardima za tijela za jednakost, kojeg provodi Europska mreža tijela za jednakost (Equinet)***⁶⁸.

⁶⁶ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=OJ:L_202401500

⁶⁷ <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1499/oj/eng>

⁶⁸ <https://prs.hr/cms/post/1266>, <https://prs.hr/cms/post/1227>, <https://prs.hr/cms/post/1307>

C) Direktiva o transparentnosti plaća

Pred Republikom Hrvatskom je razdoblje transponiranja *Direktive (EU) 2023/970 Europskog parlamenta i Vijeća o jačanju primjene načela jednakih plaća muškaraca i žena za jednak rad ili rad jednake vrijednosti putem transparentnosti plaća i mehanizama izvršenja*⁶⁹ (stupila na snagu 6.6.2023.).

U prethodnom Izvješću o radu istaknuti su temeljni zahtjevi *Direktive 2023/970* u vidu minimalnih zahtjeva za jačanje primjene načela jednake plaće muškaraca i žena za jednak rad ili rad jednake vrijednosti, odnosno tzv. „načelo jednake plaće”, a na ovom mjestu fokus se stavlja na očekivanja koja Direktiva 2023/970 ima u odnosu na tijela za jednakost odnosno pravobraniteljske institucije nadležne za praćenje primjene načela ravnopravnosti spolova.

Direktiva 2023/970 već u svojim uvodnim odredbama (recital 47) potencira razinu uloge pravobraniteljskih institucija ističući da je uključivanje tijela za jednakost, uz ostale dionike, presudno za djelotvornu primjenu načela jednake plaće. *Direktiva 2023/970* u svojem čl.28. navodi da su, za pitanja u području primjene Direktive, nadležna tijela za jednakost.

Direktiva 2023/970 ukazuje da ovlasti i dužnosti nacionalnih tijela za jednakost trebaju u potpunosti obuhvatiti rodno uvjetovanu diskriminaciju u pogledu plaće, uključujući transparentnost plaća ili sva druga prava i obveze iz ove Direktive.

Direktiva 2023/970 uvodi pravo svih radnika/ca da na vlastiti zahtjev dobiju informacije o svojem individualnom platnom razredu i prosječnim platnim razredima, raščlanjene po spolu, za kategoriju radnika koji obavljaju jednak rad ili rad jednake vrijednosti kao oni. U tom kontekstu, radnici/e bi trebali imati mogućnost primanja informacija putem predstavnika radnika ili tijela za jednakost. Nadalje, ako razlike u plaći na temelju roda nisu obrazložene na temelju objektivnih i rodno neutralnih kriterija, poslodavci ispravljaju situaciju u razumnom roku u bliskoj suradnji s predstavnicima radnika, inspektoratom rada i/ili tijelom za jednakost.

Slična je uloga tijela za jednakost predviđena u kontekstu zajedničke procjene plaća iz čl.10. *Direktive 2023/970*, temeljem koje poslodavac poduzima mjere za ispravljanje neobrazložene razlike u plaći u razumnom roku, a od inspektorata rada i/ili tijela za jednakost može se zatražiti da sudjeluju u tom procesu, a provedba navedenih mjera uključuje analizu postojećih rodno neutralnih sustava ocjenjivanja i klasifikacije radnih mjesta ili uspostave takvih sustava kako ne bi nastala nikakva izravna ni neizravna diskriminacija u pogledu plaće na temelju spola.

Uz predstavnike radnika, tijelo za jednakost je identificirano kao tijelo koje savjetuje radnike o mogućoj tužbi na temelju ove Direktive, a države članice istovremeno osiguravaju da tijela za jednakost ili drugi pravni subjekti⁷⁰ koji, u skladu s kriterijima utvrđenima nacionalnim pravom, imaju legitiman interes za osiguranje ravnopravnosti žena i muškaraca mogu pokrenuti svaki upravni ili sudski postupak u pogledu navodnog kršenja prava ili obveza u vezi s načelom jednake plaće ili

⁶⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:32023L0970>

⁷⁰ Udruge, organizacije, tijela za jednakost i predstavnici radnika/ca ili drugi pravni subjekti.

mogu sudjelovati u njima. Pritom, oni mogu nastupati u ime radnika ili kao potpora radniku koji je navodno žrtva kršenja bilo kojeg prava ili obveze u vezi s načelom jednake plaće, uz odobrenje te osobe.

U ovom kontekstu potrebno je ukazati da se Pravobraniteljica u svojoj dosadašnjoj praksi, sukladno Zakonu o parničnom postupku, **u više navrata uključivala u sudske postupke u svojstvu umješalice kada je procijenila da je određeni ishod u postupku od strateškog interesa** za instituciju u promicanju načela ravnopravnosti spolova, između ostalog i u slučajevima kršenja prava na jednaku plaću za jednak rad i rad jednake vrijednosti.

Međutim, *Direktiva 2023/970* oblike sudjelovanja značajno proširuje izvan tog okvira u vidu vrste postupaka u kojima tijelo za jednakost može sudjelovati, te procesne uloge koju ima u istima. Prije svega, **Direktiva otvara pitanje ovlasti samog pokretanja upravnih i sudskih postupaka od strane tijela za jednakost, što proširuje ne samo njihove ovlasti na iniciranje postupka, već i participiranje u istima** (upravni i općenito sudski), a potom otvara i mogućnosti sudjelovanja u istima u vidu određene vrste zastupanja radnika/ca koji/e su žrtve povrede načela jednake plaće ili kao njihove potpore.

U tim novim ulogama Pravobraniteljici će svakako koristiti ekspertiza stečena u provedbi EU-projekta *Jednaka prava-jednake plaće-jednake mirovine*⁷¹, kao i drugim istraživanjima odnosno analizama koje je provodila po pitanju rodnog jaza u plaćama. Međutim, razvidno je da će transponiranje ovih odredaba neminovno predstavljati proširenje mandata Pravobraniteljice na nove oblike postupanja. Direktiva 2023/970 prepoznaje da preuzimanje navedenih ovlasti i dužnosti pretpostavlja i adekvatne kapacitete, te ističe da države članice trebaju osigurati da se tijelima za jednakost dodijele dostatna sredstva za djelotvorno i odgovarajuće izvršavanje zadaća u vezi s diskriminacijom u pogledu plaće na temelju spola.

D) Direktiva 2024/1385 o suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji

Europski parlament je (24.4.2024.) usvojio *Direktivu 2024/1385 Europskog parlamenta i Vijeća o suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji*⁷², čime su ustanovljena prva pravila na razini Europske unije za suzbijanje nasilja nad ženama i nasilja u obitelji.

Direktiva 2024/1385 prvenstveno stavlja naglasak na definiciju relevantnih kaznenih djela i kazni, zaštitu žrtava i pristup pravosuđu, potporu žrtvama, poboljšano prikupljanje podataka, prevenciju te koordinaciju i suradnju.

Direktiva će dodatno ojačati mjere u borbi protiv nasilja, a ovim se značajnim aktom, između ostalog, poziva na donošenje strožih zakona za borbu protiv kibernetičkog nasilja država članica Europske unije, učinkovitiju pomoć žrtvama i uvođenje mjera za sprječavanje silovanja i osvještavanje o

⁷¹ 468.000 eura vrijedan EU-projekt kojeg je Pravobraniteljica kao nositeljica provela u razdoblju 2018.-2020. <https://gppg.prs.hr/>

⁷² <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1385/oj?locale=hr>

važnosti pristanka na spolni odnos. Prisilni brak i sakaćenje ženskih spolnih organa smatraju se kaznenim djelima te se utvrđuju posebne smjernice za kaznena djela na internetu, poput otkrivanja osobnih podataka i nezatraženog slanja seksualno eksplicitnih materijala (tzv. cyberflashing).

Novo zakonodavstvo sadrži duži popis otegotnih okolnosti za kaznena djela za koja su predviđene strože kazne poput zločina protiv javnih osoba, novinara/ki ili boraca/borkinja za ljudska prava. Taj popis uključuje i namjeru kažnjavanja žrtava na temelju njihova roda, seksualne orijentacije, boje kože, vjere, socijalnog podrijetla ili političkog uvjerenja, te želje da se sačuva ili obrani „čast“.

S obzirom da se sigurnost i dobrobit žrtava prepoznaje kao prioritet, naglašava se važnost dostupnosti skloništa i specijalističkih službi za potporu žrtvama, kao i osiguranje dostupnosti zdravstvenih usluga, uključujući usluge zdravstvene skrbi u području spolnog i reproduktivnog zdravlja.

Osim što se *Direktivom 2024/1385* sadržajno širi područje praćenja koje ulazi u djelokrug Pravobraniteljice, kao tijela nadležnog za praćenje provedbe načela ravnopravnosti spolova i suzbijanje diskriminacije po osnovama s područja ravnopravnosti spolova, neminovno je da će se njome proširiti djelovanje Pravobraniteljice u kontekstu koordinacije i suradnje iz poglavlja VI. *Direktive 2024/1385*, osobito u okviru tzv. višeagencijske suradnje. Postojeći institucionalni mehanizmi, kao što je *Promatračko tijelo za sveobuhvatno nadgledanje, prikupljanje podataka, analizu i izvještavanje o slučajevima ubojstava žena – Femicide Watch* (2017.), s ciljem koordiniranog praćenja i analize svih ubojstava žena i rodno utemeljenog nasilja, te izdavanja preporuka za unaprjeđenje sustava zaštite žrtava i progona počinitelja nasilja, svakako predstavljaju primjer koordinacije i suradnje na kakve *Direktiva 2024/1385* potiče države članice.

Države članice su dužne osigurati da zakoni i drugi propisi koji su potrebni za usklađivanje s ovom Direktivom stupe na snagu do 14.6.2027.

E) Akt o umjetnoj inteligenciji

*Europski parlament i Vijeće usvojili su (13.6.2024.) Uredbu o utvrđivanju usklađenih pravila o umjetnoj inteligenciji i o izmjeni uredaba (EZ) br. 300/2008, (EU) br. 167/2013, (EU) br. 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 i (EU) 2019/2144 te direktiva 2014/90/EU, (EU) 2016/797 i (EU) 2020/1828 (Akt o umjetnoj inteligenciji).*⁷³

Čl.77.st.1. Akta o umjetnoj inteligenciji propisuje da su nacionalna tijela javne vlasti ili javna tijela koja nadziru ili izvršavaju poštovanje obveza na temelju prava EU o zaštiti temeljnih prava, uključujući pravo na nediskriminaciju, u pogledu korištenja visokorizičnih UI sustava iz Priloga III. Akta, ovlaštena zatražiti i pristupiti svojoj dokumentaciji izrađenoj ili vođenoj na temelju Akta na pristupačnom jeziku i u pristupačnom formatu kada je pristup toj dokumentaciji potreban za djelotvorno ispunjavanje njihovih mandata u granicama njihove jurisdikcije.

⁷³ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=OJ:L_202401689

Svaka država članica je bila u obvezi do 2.11.2024., odrediti tijela javne vlasti ili javna tijela iz čl.77.st.1. Akta, te objaviti popis tih tijela i dostaviti ga Europskoj komisiji i drugim državama članicama. Sukladno navedenoj obvezi, Republika Hrvatska je među nadležna tijela koja nadziru ili izvršavaju poštovanje obveza na temelju prava EU o zaštiti temeljnih prava odredila i Pravobraniteljicu za ravnopravnost spolova.⁷⁴

S obzirom na okolnost da Akt o umjetnoj inteligenciji ovlašćuje nacionalna tijela koja se bave zaštitom temeljnih prava na pristup podacima prikupljenim u nadzoru tržišta sustava umjetne inteligencije te upućuje na intenzivnu suradnju između tijela za nadzor tržišta i tijela za zaštitu temeljnih prava, kao i mogućnost da se osoba na koju se povreda odnosi paralelno vodi postupak pred tijelom za nadzor tržišta i tijelom za zaštitu temeljnih prava, Pravobraniteljica je nadležnom Ministarstvu pravosuđa, uprave i digitalne transformacije ukazala na važnost osiguranja odgovarajućih ljudskih i tehničkih resursa te predložila da se razmotri izrada protokola koji će sadržavati smjernice o međusobnoj suradnji tijela za nadzor tržišta i tijela za zaštitu temeljnih prava.

⁷⁴ Ostala nadležna tijela su Pučka pravobraniteljica, Pravobraniteljica za djecu, Pravobranitelj za osobe s invaliditetom, Agencija za zaštitu osobnih podataka, Državno izborno povjerenstvo i Agencija za elektroničke medije

4

ZAKLJUČNO RAZMATRANJE

Pokazatelji o radu nastali su na temelju sveobuhvatne analize podataka iz 1.776 predmeta u kojima je postupala Pravobraniteljica. Sve navedeno u skladu je s obvezama iz Zakona o ravnopravnosti spolova i Zakona o suzbijanju diskriminacije.

4.1. ANALIZA SLUČAJEVA PO 549 PRITUŽBI GRAĐANA/KI UKAZUJE:

- Oštećene osobe razvrstano po spolu kao i ranijih godina **većinom bile žene – 72,5%**⁷⁵;
- **95,8 % pritužbi odnosilo na izravnu diskriminaciju, a 4,2% na neizravnu diskriminaciju**, te se i dalje zadržao trend ne prepoznavanja ovog jamstva dovoljno u praksi. Naime, dok je izravna diskriminacija lako uočljiva i relativno lako otklonjiva, neizravna diskriminacija se teže uočava i sprječava, odnosno često promiče pozornosti⁷⁶;
- Pritužbe se i dalje u pretežnom broju odnose na diskriminaciju **temeljem spola (86,2%)**, temeljem spolne orijentacije i rodnog identiteta (6,5%), bračnog i obiteljskog statusa 2,2%, te po drugim osnovama utvrđenih ZSD u udjelima manjim od 2%.
- Prema odredbama ZRS-a, od 549 pritužbi sumnja na diskriminaciju bila je u 521 slučaju⁷⁷, kod kojih je u 491 riješenih predmeta **diskriminacija utvrđena u 145 ili 26,4% slučajeva**.⁷⁸
- Zadržan je visok trend **uvažavanja izrečenih upozorenja/preporuke/prijedloga** - 98,7% slučajeva (90,7% slučajeva „u potpunosti“ i 8% slučajeva „djelomično“ – u kojima su objašnjena trenutna ograničenja za cjelovitu provedbu naloga Pravobraniteljice), dok ih 1,3% „nije uvaženo“ - u kojima je zbog neudovoljavanja zahtjevu Pravobraniteljica ponovo postupala⁷⁹.
- Obzirom da Pravobraniteljica za razliku od drugih pravobraniteljskih institucija u RH nema područne urede izvan Grada Zagreba, i broj građana/ki koji traži njezinu zaštitu od diskriminacije s područja svih županija je zadovoljavajući.⁸⁰ Kao i ranijih godina i u ovom izvještajnom razdoblju bio

⁷⁵ Udio žena u 2023. - 80,8%, u 2022.-72,4%, u 2021. – 71,6%.

⁷⁶ Neizravna diskriminacija može biti nejednako postupanje zbog naizgled neutralne odredbe, kriterija ili prakse, osim ako se oni „mogu objektivno opravdati legitimnim ciljem, a sredstva za njihovo postizanje su primjerena i nužna.

⁷⁷ U 2023. - od 829 u 816 slučajeva, 2022. - od 551 u 542 slučajeva, u 2021. - od 610 u 596 slučajeva.

⁷⁸ U 2023., diskriminacija je bila utvrđena u 189 slučajeva, u 2022. – u 109 slučajeva.

⁷⁹ 2023. – 95%, 2022.-96% , 2021.- 97,7%.

⁸⁰ Broj i sjedišta područnih ureda drugih pravobraniteljskih institucija u RH: Pučki pravobranitelj - 3 (Osijek, Split i Rijeka), Pravobranitelj za djecu - 3 (Osijek, Split i Rijeka) i Pravobranitelj za osobe s invaliditetom – 3 (Osijek, Split i Rijeka).

je najveći broj pritužbi građana/ki sa područja Grada Zagreba (48,82%) zadržan je udio kao prije 2023.⁸¹

Građanska inicijativa i inicijativa drugih dionika za rješavanje pojedinačnih slučajeva kršenja načela ravnopravnosti spolova i/ili izravne diskriminacije bilježi udio od 24,9% u kojim slučajevima Pravobraniteljica traži od oštećene strane izjavu da se izrijeком tome ne protivi. Ovaj trend je približno isti kao i ranijih godina te potvrđuje zadovoljavajući interes šire javnosti za pomoć drugima u zaštiti od diskriminacije i prepoznavanje Pravobraniteljice kao mjerodavnog tijela za pružanje zaštite ženama i muškarcima na području ravnopravnosti spolova.

Analiza 549 pritužbi građana/ki razvrstanih **prema području diskriminacije** ukazuje da se najveći broj odnosio na područje **socijalne sigurnosti**, uključujući i područje socijalne skrbi, mirovinskog i zdravstvenog osiguranja (23,3%), zatim pritužbe koje se odnose na područje **zapošljavanja i rada** (22,6%) i **uprave** (20,4%) što ukupno **čini značajni udio od 66,3%** i ukazuje da je ovaj trend postojan⁸², potom na javno informiranje i medije (9,4%), zdravstvenu zaštitu (8,0%), pravosuđe (6,0%) te na ostala područja.

Od 549 analizirana slučaja, 133 slučaj (24,2%) se odnosio na pružanje zaštite građanima/kama koji su bili/e izloženi/e fizičkom, psihičkom i drugim oblicima nasilja u obitelji i/ili partnerskim vezama, kao i nasilju u javnom prostoru, u kojima zaštitu su tražile žene u 88,7% slučaja, muškarci u 11,3%.⁸³

Pritužbi koje su se odnosile na diskriminaciju temeljem spolne orijentacije i rodnog identiteta i izražavanja bilo je ukupno 34, u prethodnom izvještajnom razdoblju bilo ih je 43. Pravobraniteljica je nastavila posebnom pozornošću prati aktivnost ovih osoba u korištenju pravnih instrumenata zaštite od diskriminacije, što će činiti i nadalje.

4.2. ANALIZA 1.156 PREDMETA OTVORENIH U IZVJEŠTAJNOJ GODINI U VEZI PRAĆENJA PROVEDBE ZRS UKAZUJE:

- Tijekom 2024., nastavljena je suradnja s brojnim dionicima, između ostalih s tijelima državne uprave, međunarodnim organizacijama, JLP(R)S-ima, Povjerenstvima za ravnopravnost spolova, koordinatorima/icama u tijelima državne uprave, OCDima te akademskom zajednicom, u neposrednom, ali i u virtualnom okruženju. Pravobraniteljica je sudjelovali u nizu događanja, a detaljnije informacije dostupne su na www.prs.hr ;

- Posebna pažnja bila je posvećena praćenju donošenja novih propisa i direktiva vezanih za područje ravnopravnosti spolova, što se potvrđuje aktivnim sudjelovanjem Pravobraniteljice u ukupno 24

⁸¹ 2023. - s područja Grada Zagreba bilo je 62,6% pritužbi od kojih 234 pritužbi građana/ki u statusu roditelja odgojitelja, dok je 2022. - udio 48,5% pritužbi s područja Grada Zagreba, 2021.- 45,9%.

⁸² U 2023. – 74,7%, u 2022. – 66,45%, u 2021. – 61,8%, 2020.- 61,9%.

⁸³ U 2023. - zaštitu su tražile žene u 74,4% slučaju, 2022.- u 85,1% slučaju, 2021.- u 86,2 % slučaju.

radna tijela/skupina/povjerenstava u zemlji i na regionalnoj i međunarodnoj razini, kao i redovno sudjelovanje na e-Savjetovanjima;

- Pravobraniteljica je provodila 5 memoranduma o suradnji s partnerima u Hrvatskoj i izvan nje, redovne aktivnosti u 3 projekta financirana sredstvima Europske unije i 1 sredstvima Grada Zagreba i mnoge druge;

- Tijekom 2024., nastavljena je suradnja s posebnim pravobraniteljem/icama radom na predmetima, uključujući prosljeđivanjem pritužbi u skladu s nadležnostima ovih institucija, kao i sastancima te sudjelovanjem u aktivnostima.

4.3. ZAKLJUČNO

Pravobraniteljica je postupajući po pritužbama i osobnoj inicijativi, djelovala na svim razinama državne uprave i na području svih JLP(R)S, uključujući i druge pravne i fizičke osobe te medije. Nakon provedenih pojedinačnih ispitnih postupaka temeljenih na pružanju zaštite građanima/kama od diskriminacije po njihovim prijavama i prateći učinkovitu provedbu ZRS i drugih propisa vezanih uz ravnopravnost spolova, a sve s ciljem promicanja ravnopravnosti spolova, **ukupno je uputila 679 pisanih preporuka, 355 upozorenja i 279 prijedloga**⁸⁴.

Tijekom 2024., Pravobraniteljica je javno **istupala i upozoravala na pojave diskriminacije** pozivom na zaštitu građana/ki od diskriminacije koju je svakodnevno pružala. Javno je progovarala o negativnim trendovima na području ravnopravnosti spolova putem **28 javnih priopćenja**⁸⁵, redovno se odazivala na novinarske upite kojima je dala **135 izjava i intervju**.

Promicala je ravnopravnost spolova na lokalnoj, nacionalnoj, ali i na regionalnoj razini koja sa velikom pažnjom i uvažavanjem prati hrvatska postignuća na ovom području.

Vidljivosti rada Pravobraniteljice doprinjelo je i održavanje **6 web stranica**.⁸⁶

⁸⁴ 2023. – 314 pisanih preporuka, 269 upozorenja i 158 prijedloga, 2022. – 720 pisanih preporuka, 118 upozorenja i 161 prijedlog, 2021. - 418 pisane preporuke, 312 upozorenja i 161 prijedlog.

⁸⁵ www.prs.hr, Vijesti

⁸⁶ <http://www.prs.hr>, <https://be-safe.prs.hr/cms>, <https://gppg.prs.hr/>, <http://vawa.prs.hr>, <http://rec.prs.hr>, <http://staklenilabirint.prs.hr>

II. EU PROJEKTI I DRUGI MEĐUNARODNI I NACIONALNI PROJEKTI

1.1. EU-PROJEKT „PODIZANJE SVIJESTI O RODNO UVJETOVANOM KIBERNETIČKOM NASILJU NAD DJEVOJČICAMA I ŽENAMA TE STVARANJE SIGURNIJEG ONLINE OKRUŽENJA (BE-SAFE)“

Pravobraniteljica kao nositeljica EU-projekta „Podizanje svijesti o rodno uvjetovanom kibernetičkom nasilju nad djevojčicama i ženama te stvaranje sigurnijeg online okruženja - CERV-2022-DAPHNE-101096462-bE-SAFE”⁸⁷ nastavila je provoditi planirane aktivnosti u partnerstvu s 3 organizacije iz Hrvatske, 2 iz Portugala i 1 iz Španjolske⁸⁸ i to:

a) Istraživanje

Sveobuhvatno društveno istraživanje o rodno utemeljenom kibernetičkom nasilju Pravobraniteljica provodi u dvije faze:

I faza, kvantitativno anketno istraživanje na uzorku djece i njihovih roditelja, te mladih do 27 godina u sve 3 države (oko 1.500 ispitanika/ca po državi), tijekom školske godine 2024/2025.⁸⁹

II faza, kvalitativnog istraživanja provedena je do kraja 2024., prikupljanjem podataka putem fokus grupa koje su se bavile istraživanjem digitalnog nasilja i digitalne sigurnosti i putem polustrukturiranih intervjua. Ovoj fazi istraživanja u svrhu pripreme prethodila su pilot istraživanja na 2 fokus grupe u Hrvatskoj koje je provela partnerska organizacija Institut za društvena istraživanja Zagreb (IDIZ), koji je ujedno i koordinator ove aktivnosti u okviru projekta. U prikupljanju podataka za ovu fazu istraživanja IDIZ je koordinirao sudjelovanje partnerskih organizacija iz sve 3 zemlje.

Provedba ovako sveobuhvatnog društvenog istraživanja o rodno uvjetovanom nasilju na internetu, njegovim uzrocima, raširenosti i učincima, žrtvama, počiniteljima, manifestacijama i kanalima na uzorku djece i njihovih roditelja te mladih do 27 godina u Hrvatskoj, Portugalu i Španjolskoj, i to na uzorku ukupno oko 4.500 ispitanika/ca, jedna je od glavnih projektnih aktivnosti.

b) Edukacije

CESI – Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje (CESI), koji je ujedno i koordinator ove aktivnosti u okviru projekta, u suradnji s Pravobraniteljicom i s organizacijom za promicanje ženskih

⁸⁷ Implementacija ovog projekta vrijednog 2.194.983,02 eura započela je u siječnju 2023., provodi se 36 mjeseci.

⁸⁸ Partnerske organizacije na projektu su Institut za društvena istraživanja Zagreb, Komisija za građanstvo i ravnopravnost spolova iz Portugala, 2 organizacije civilnog društva za zaštitu ženskih prava iz Hrvatske (CESI – Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje i Domine – organizacija za promicanje ženskih prava) te 1 iz Španjolske (LEM Spain) i 1 iz Portugala (Platforma Portuguesa Para os Direitos Das Mulheres),

⁸⁹ Pravobraniteljica je prikupljanje podataka povjerila izvršitelju - IPSOS d.o.o. i to u ponovljenom postupku javne nabave ugovaranja „usluge kvantitativnog istraživanja (provedba i koordiniranje) u Hrvatskoj, Španjolskoj i Portugalu“. Dokumentacija o predmetnoj nabavi s njenim prilogima dostupna je na stranicama Elektroničkog oglasnika javne nabave Republike Hrvatske na web adresi: <https://eojn.nn.hr> i u Službenom listu Europske unije (broj objave:2024/S 0F3-0017064 od 21.8.2024). Od prvog poziva na prethodno savjetovanje (21.7.2023.), do zaključenja Ugovora s izvršiteljem usluge prošlo je više od 12 mjeseci, što je već na samom početku usporilo dinamiku provedbe projekta. Zatim je uslijedila komplicirana administrativna procedura pristajanja regrutiranih škola na anketiranje djece u Portugalu, dok je u Španjolskoj došlo do kašnjenja u prikupljanju empirijskih podataka uslijed više sile iznenadnih bujičnih poplava. Iz naprijed navedenih razloga početkom 2025., Pravobraniteljica je zatražila od Europske komisije produljenje provedbe projekta za 12 mjeseci.

prava – Domine (Domine), veći dio projektnih aktivnosti u izvještajnoj godini je posvetio kreiranju edukacijskog programa „bE-SAFE edukacijski preventivni program“, na pripremi radnog materijala za izdavanje priručnika i drugim pripremama za izvođenje edukacija učenika/ca srednjih škola (u dobi od 16 do 18 godina) i osoba koje rade s mladima. „bE-SAFE edukacijski preventivni program“ i upute diseminirani su partnerskim organizacijama u Španjolskoj i Portugalu za provedbu ove projektne aktivnosti. Pravobraniteljica je ishodovala pozitivno mišljenje o provedbi „bE-SAFE edukacijskog preventivnog programa u srednjim školama“, koje joj je temeljem pozitivnog stručnog mišljenja Agencije za odgoj i obrazovanje izdalo Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih⁹⁰.

Izgradnja kapaciteta i osposobljavanje stručnjaka/inja koje se u svakodnevnim radnim aktivnostima susreću s rodno utemeljenim kibernetičkim nasiljem (policijski/e službenici/e, socijalni/e radnici/e, pravosudni/e dužnosnici/e), aktivnost je koju Pravobraniteljica također provodi zajedno s CESI. Osposobljavanje polaznika/ca planirano je zajedničkim održavanjem radionica te je Pravobraniteljica ishodila suglasnosti za njihovo održavanje: (1) Suglasnost MUP/Ravnateljstva policije (18.12.2024.) za održavanje 6 radionica za policijske službenike/ce u Policijskim upravama: PU zagrebačka, PU sisačko-moslavačka, PU bjelovarsko-bilogorska, PU kopriivničko-križevačka, PU varaždinska te PU krapinsko-zagorska⁹¹; (2) Suglasnost HZSR/Središnja služba (20.12.2024.) za održavanje 6 radionica za socijalne i druge stručne radnike/ce u Područnim uredima: PU Dubrava, PU Samobor, PU Karlovac, PU Rijeka, PU Osijek i PU Split.

c) Sastanci s ovlaštenim predstavnicima/ama lokalnih i nacionalnih institucija

Sastanci s lokalnim/regionalnim/nacionalnim tijelima/institucijama i tijelima nadležnim za provedbu zakona, kibernetičku sigurnost, obrazovanje, socijalnu skrb i ravnopravnost spolova planirani su u sklopu projekta kako bi se podiglo svijest i znanje o problemu kibernetičkog nasilja nad ženama, kako bi njihovi predstavnici/e bili upoznati s glavnim projektnim outputima (rezultatima istraživanja, obrazovnim programom, strateškim dokumentima) s ciljem zagovaranja i traženja institucionalnih odgovora na problem i dobivanja njihove potpore za provedbu „Strateškog dokumenta sa smjernicama za integrirani zakonodavni i politički pristup suzbijanju rodno uvjetovanog kibernetičkog nasilja“, čija će izrada uslijediti kao finalni rezultata ovog projekta.

Pravobraniteljica je ovu zagovaračku aktivnosti provodila na nacionalnoj i lokalnoj razini, i to sudjelovanjem na:

- **2 događanja u Hrvatskom saboru:** na okruglom stolu „Sankcioniranje nasilja nad ženama – zakonska rješenja i praksa“ kojeg je organizirala potpredsjednica Hrvatskog sabora, Sabina Glasovac

⁹⁰ Prije provedbe programa u školi, potrebna je suglasnost ravnatelja škole u kojoj će se program provoditi, koji će prethodno za uključivanje učenika/ca u program zatražiti suglasnost njihovih roditelja. Isto tako, tijekom pripreme, provođenja i evaluacije programa poštivat će se *Smjernice za zaštitu djeteta* koje je na početku provedbe projekta donijela Pravobraniteljica.

⁹¹ Probna pilot radionica/trening uspješno je održana 16.12.2024., on-line za 22 policijska službenika/ca pod nazivom „Prepoznavanje i rad s rodno uvjetovanim digitalnim nasiljem nad ženama i djevojčicama“. Cilj je bio podizanje svijesti i jačanje kapaciteta u prepoznavanju i adekvatnom postupanju u slučajevima digitalnog nasilja. Radionicu je vodila partnerska organizacija Domine.

u suradnji sa Ženskom mrežom Hrvatske⁹² te na tematskoj sjednici o sprječavanju rodno utemeljenog on-line nasilja nad djevojčicama i ženama te stvaranje sigurnijeg on-line okruženja koju je održao Odbor za ravnopravnost spolova⁹³;

- **2 događanja u županijama** koje je organizirala Pravobraniteljica: okrugli stol na temu o kibernetičkom nasilju, održanog u Krapinskim Toplicama u suradnji s Krapinsko-zagorskom županijom i Povjerenstvom za ravnopravnost spolova Krapinsko-zagorske županije⁹⁴ i panel raspravu o kibernetičkom nasilju, održanu u Koprivnici u suradnji s Koprivničko-križevačkom županijom i Povjerenstvom za ravnopravnost spolova Koprivničko-križevačke županije⁹⁵.

- sudjelovala je na **Europskoj konferenciji u Portugalu** koju je kao dio projektnih aktivnosti organizirala partnerska organizacija Portugalska platforma za prava žena (PpDM) u suradnji s grupom obrazovnih institucija „prof. Reynaldo dos Santos“ i sudjelovanje mladih, predstavnika/ca obrazovnih institucija, lokalnog gradskog vijeća i mnogobrojnih dionika koji rade u području ljudskih prava žena, posebice u području suzbijanja i prevencije kibernetičkog nasilja⁹⁶;

- organizirala je i predsjedavala godišnjim partnerskim sastankom na kojem je izvijestila o napretku u vezi provedbe projekta i planiranim daljnjim aktivnostima po radnim paketima uz sudjelovanje u raspravi, analizi i donošenje zaključaka predstavnica svih partnerskih organizacija⁹⁷;

- redovno je održavala i odazivala se on-line partnerskim sastancima.

1.2. EU-PROJEKT „TEAMWORK#2: COMBAT SEXUALHARASSMENT IN THE WORKPLACE VOL_2“

Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova dala je podršku ovom važnom, multinacionalnom i višegodišnjem EU-projektu koji se provodio u dvije faze, u koju se uključila i Hrvatska, još u prvoj polovici 2023.

Navedeni projekt predstavlja nastavak već provedene prve faze projekta (2021.-2023.), a u kojem su sudjelovale Grčka, Španjolska, Bugarska, Italija i Belgija, dok su se u njegovoj drugoj fazi provedbe pridružile Hrvatska i Cipar. Teamwork2 projekt se nastavlja tamo gdje je *Teamwork1* stao, te se temelji na istraživanjima i iskustvima provedenog prvog dijela projekta.

Teamwork2 okupio je ukupno 13 partnerskih organizacija iz 7 navedenih zemalja, članica EU. Svi partneri djelovali su međusobno usko surađujući i frekventno razmjenjujući iskustva s ciljem

⁹² 19.11.2024.

⁹³ 22.11.2024.

⁹⁴ 26.9.2024., događanje je bilo objedinjeno s obilježavanjem Nacionalno dana borbe protiv nasilja nad ženama u Krapinsko-zagorskoj županiji.

⁹⁵ 16.10.2024.

⁹⁶ 14.2.2024., Lisabon.

⁹⁷ 14.-15.2.2024., Lisabon.

unaprjeđenja prevencije seksualnog uznemiravanja na radnom mjestu i senzibiliziranja tvrtki za uspostavu mjera, sankcija i protokola za učinkovitiju prevenciju, zaštitu žrtava i procesuiranje počinitelja seksualnog uznemiravanja u svojim državama, ali i umrežavanjem i razvijanjem suradnje među samim korisnicima projekta, privatnim poslodavcima, javnim, državnim, strukovnim i obrazovnim institucijama, a radi razmjene najboljih praksi i iskustava.

Pa se tako opisanom metodologijom u 7 navedenih zemalja u većoj ili manjoj mjeri, ovisno o specifičnostima okružja i posebnostima provedbenih partnera pojedinih zemalja: a) poboljšala prevencija seksualnog uznemiravanja na radnom mjestu kroz izgradnju kapaciteta stručnjaka i poslodavaca za izradu i unaprjeđenje internih pravnih okvira za suzbijanje, zaštitu žrtava i procesuiranje počinitelja ovog prijestupa te podiglo svijest o problemu; b) ojačalo umrežavanje i suradnja putem edukacija, mehanizama prikupljanja podataka i sporazuma o suradnji; te c) poboljšala zaštita osoba koje su preživjele rodno uvjetovano nasilje na radnom mjestu kroz pružanje specijaliziranih usluga i transparentnih mehanizama za prijavljivanje i procesuiranje ovih prijestupa - tzv. 'HELPDESK' linija za prijavu i savjetovanje.

Uz Pravobraniteljicu za ravnopravnost spolova, kao podržavajuću instituciju, provedbeni projektni partneri za RH bili su organizacija civilnog društva Centar za nove inicijative iz Zagreba i Centralno i istočno-europska mreža za rodna pitanja (CEE Gender Network). Osim spomenute HELPDESK usluge, drugi konkretni rezultati postignuti u okviru projekta u RH su: razvijeni on-line moduli za e-učenje o suzbijanju seksualnog uznemiravanja na radnom mjestu, zatim on-line platforma za stručnjake za razvoj ljudskih potencijala (HR), smjernice i program seminara za izgradnju kapaciteta menadžera, osoblja odjela za ljudske potencijale, voditelja odjela/timova i rukovodećeg kadra, te 11 edukacija održanih od strane projektnog tima privatnim poslodavcima, organizacijama, ali i javnim, državnim i obrazovnim institucijama o suzbijanju seksualnog uznemiravanja i izgradnji politika i internih pravnih okvira koji omogućavaju sprječavanje nasilja, zaštitu žrtava i kažnjavanje počinitelja.

Uloga Pravobraniteljice u ovom projektu pokazala se od ključne važnosti. Naime, **Pravobraniteljica je osigurala održivost nekih od glavnih projektnih ciljeva u post-projektnom razdoblju.** Prvo, kroz predviđeni nastavak edukacija i podršku poslodavcima u ustrojavanju i poboljšavanju internih pravnih okvira za suzbijanje ove vrste spolne diskriminacije. Drugo, telefonska linija ureda ujedno postala i HELPDESK linija za slučajeve žrtava spolnog uznemiravanja, ali i savjetovanje poslodavaca oko unaprjeđenja internih propisa za suzbijanje spolnog uznemiravanja. Treće, dugoročna održivost projektnih ciljeva osigurana je i kroz poseban obrazac razvijen za prijavu seksualnog uznemiravanja koji će također ostati na mrežnim stranicama Pravobraniteljice. I konačno, na mrežnoj stranici Pravobraniteljice kreiran je poseban informativni kutak za poslodavce, gdje su sadržane sve informacije o načinima kreiranja internih pravnih okvira, načinima vođenja postupaka po prijavama žrtava i ostale informacije važne za poslodavce kada je u pitanju suzbijanje spolnog uznemiravanja.

1.3. PROJEKT PANEL MLADIH POVJERENIKA ZA ZAŠTITU RAVNOPRAVNOSTI – MLADI ZA RAVNOPRAVNOST

Projekt Panel mladih Povjerenika za zaštitu ravnopravnosti – Mladi za ravnopravnost podržan od strane Erasmus+ programa Europske unije, kojeg Pravobraniteljica provodi u partnerstvu s nositeljicom projekta Povjerenicom za zaštitu ravnopravnosti Republike Srbije, ima za cilj podizanje svijesti o pojmu i štetnosti diskriminacije kod mladih u Hrvatskoj i Srbiji, unaprijediti njihove komunikacijske vještine s vršnjacima, institucijama i donositeljima odluka. U okviru projekta razvija se program vršnjačke edukacije namijenjen prepoznavanju i sprječavanju diskriminacije, kao i uspostavljanje mreže vršnjačkih edukatora. Razdoblje provedbe 1 god., 9.10.2024.-8.10.2025.

Ključne aktivnosti uključuju ustroj i obuku vršnjačkih edukatora i panelista kroz teme kao što su prepoznavanje diskriminacije, javni nastup i rodna ravnopravnost, uz poseban fokus na pravne tekovine Europske unije. Nakon obuke, vršnjački edukatori će biti uključeni u edukacije u osnovnim i srednjim školama s ciljem podizanja svijesti o ravnopravnosti spolova među mladima.

1.4. PROJEKT „OBOJI SVIJET!-MISLI, ODLUČI, DJELUJ, UKLUČI!“

Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova sudjeluje kao partnerska organizacija u provođenju projekta „Oboji svijet! - bojama ravnopravnosti“. Nositelj projekta je Forum za slobodu odgoja (FSO), a razdoblje provedbe je rujan/2024.-veljača/2025. Pored Pravobraniteljice, partnerske organizacije su Pravobraniteljica za djecu i Osnovna škola Hugo Kon. Projekt se provodi uz financijsku podršku Grada Zagreba, Gradskog ureda za kulturu i civilno društvo, Odjela za promicanje ljudskih prava i civilno društvo. Projekt ima za cilj, kroz poticanje socijalne uključenosti u temama rodne ravnopravnosti, na kreativan i stvaralački način osnažiti životne vještine i senzibilitet djece u prihvaćanju različitosti, te time promovirati i unaprijediti demokratska načela društva. Glavne aktivnosti projekta su edukacije za odgojno-obrazovne djelatnike/ce i radionice za učenike/ce te natječaj „Oboji svijet“ za učenike/ce osnovnih i srednjih škola na području Republike Hrvatske. Natječaj se provodi svake godine proteklih 14 godina, a ove godine **Pravobraniteljica je drugi put zaredom sudjelovala u izboru najuspješnijih učeničkih radova**, kao i na svečanoj dodjeli nagrada u Kazalištu Mala scena u Zagrebu na Međunarodni dan tolerancije (14.11.)⁹⁸.

⁹⁸ Svečana dodjela nagrada kreativnog natječaja „Oboji svijet“ (14.11.2024.) <https://prs.hr/cms/post/1341>

III.

ANALIZA PO PODRUČJIMA

1

ZAPOŠLJAVANJE I RAD

1.1. ZAPOSLENOST I RADNA AKTIVNOST

Analiza stanja ravnopravnosti spolova u području zapošljavanja i rada u ovom Izvješću temelji se na podacima Državnog zavoda za statistiku (DZS), osim gdje je drukčije naznačeno.

Nakon višegodišnjeg izvještavanja Pravobraniteljice o kontinuiranom opadanju broja radno sposobnog stanovništva⁹⁹, te stagnaciji u 2022., noviji podaci DZS ukazuju na porast broja radno sposobnog stanovništva u zadnja dva kvartala 2023., te prva tri kvartala 2024., u prosjeku za 4.000-5.000 po kvartalu. Analiza po spolnoj strukturi ukazuje da navedeno povećanje proizlazi pretežito iz porasta broja radno sposobnih muškaraca, s obzirom na to da je broj radno sposobnih žena u svih pet promatranih kvartala ostao relativno nepromijenjen (oko 1.69 mil.)¹⁰⁰.

Prema privremenim podacima DZS, u Republici Hrvatskoj je u prosjeku bilo nešto više od 1.79 mil. aktivnih stanovnika, a udio žena u navedenoj kategoriji je oko 47%. Usporedba privremenih podataka o aktivnom stanovništvu s konačnim podacima u 2023., upućuje na povećanje broja aktivnih stanovnika za otprilike 1% u 2024.

Podaci (za prva tri kvartala 2024.) upućuju općenito na porast stope aktivnosti¹⁰¹ koja je za muškarce u prosjeku iznosila 59,3%, dok je za žene u prosjeku iznosila 49,9%, te i dalje zaostaje za gotovo 10 postotnih poena za stopom aktivnosti muškaraca.

Isti podaci upućuju na porast ukupnog broja zaposlenih, koji u prosjeku (u prva tri kvartala 2024.) iznosi preko 1.68 mil. (porast za 5,6%). Osobito je pozitivan trend da je istovremeno povećan udio žena u broju zaposlenih te prema privremenim podacima u prosjeku iznosi 47,2% (oko 796.000)¹⁰². Također, zabilježen je i porast stope zaposlenosti te u prosjeku (u prva tri kvartala 2024.) u odnosu na muškarce iznosi 56,3%, a u odnosu na žene 47,3%.

Prosječan broj neaktivnih žena (u prva tri kvartala 2024.) od 858.000 predstavlja smanjenje za gotovo 25.000 u odnosu na podatke iz 2023., dok prosječan broj neaktivnih muškaraca iznosi oko 651.000, što je smanjenje za oko 12.000 u odnosu na podatke iz 2023. Unatoč smanjenju broja neaktivnog stanovništva, udio žena u neaktivnom stanovništvu je gotovo 57%, te se i dalje pokazuje potreba za ciljanim mjerama u svrhu povećanja njihove aktivnosti, osobito u odnosu na dobne skupine 20-24

⁹⁹ Radno sposobno stanovništvo čine osobe s navršenih 15 i više godina.

¹⁰⁰ Broj radno sposobnih muškaraca u trećem kvartalu 2024., iznosio je oko 1.59 mil.

¹⁰¹ Podaci se odnose na dobnu skupinu 15-89 godina.

¹⁰² U prethodnom izvještajnom razdoblju udio žena u zaposlenom stanovništvu iznosio je 46,8%.

godine te 55+, za koje podaci upućuju da su prisutnije u neaktivnom stanovništvu te u izraženijem riziku od siromaštva¹⁰³.

Podaci (za prva tri kvartala 2024.) upućuju na smanjenje prosječne stope nezaposlenosti žena (5,1%) za otprilike 1,6% u odnosu na prosječnu stopu u 2023., kao i smanjenje stope nezaposlenosti muškaraca (5%) za oko 0,7% u odnosu na isto razdoblje, **čime su se stope nezaposlenosti po spolu gotovo izjednačile**. S obzirom na to da je u Izvješću o radu za 2023., Pravobraniteljica upozoravala na iznadprosječnu stopu nezaposlenosti na EU razini, kao i na izrazito visoke razlike u stopama nezaposlenosti po spolu, smanjenje opće stope nezaposlenosti te smanjenje razlike u stopi nezaposlenosti po spolu - **predstavljaju pozitivne trendove**.

Dok je prosječni broj nezaposlenih žena iznosio 54.300 u 2023., privremeni podaci (za prva tri kvartala 2024.) ukazuju na značajan pad uslijed kojeg se broj nezaposlenih žena smanjio na prosječno 42.700. Također, uočava se i pad prosječnog broja nezaposlenih muškaraca u prva tri kvartala 2024., na oko 47.000 (koji se u odnosu na podatke iz 2023., smanjio za nešto više od 4.000 osoba).

Prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (HZZ), u evidenciji **registrirane nezaposlenosti žene su činile udio od 56%** (53.234), a muškarci 44% (42.065). U usporedbi s izvješćem za 2023., vidljivo je da se prosječni broj osoba u evidenciji registrirane nezaposlenosti smanjio za oko 12%, pri čemu se udio žena u evidenciji smanjio za 1%.

Promatrajući navedene podatke razvrstane po regijama, vidljivo je da je i dalje udio žena u registriranoj nezaposlenosti veći u svim županijama. Izraženiji udio žena u registriranoj nezaposlenosti (preko 60%) prisutan je u Brodsko-posavskoj, Osječko-baranjskoj te Vukovarsko-srijemskoj županiji¹⁰⁴, dok su primjeri koje treba slijediti oni u Istarskoj, Šibensko-kninskoj i Zagrebačkoj županiji te Gradu Zagrebu, u kojima je udio žena u registriranoj nezaposlenosti oko 51%.

Pravobraniteljica je uočila da podaci Eurostat-a o prekarnom radu konačno ukazuju na **smanjenje postotka zaposlenih temeljem ugovora o radu u trajanju do 3 mjeseca**, sa 3,9% (2022.) na 2,5% u 2023. Za Republiku Hrvatsku je to osobito važno jer je posljednjih nekoliko godina bila među zemljama s najvišim stopama prekarnog rada, međutim, za doseganje prosjeka EU (1,6%) potrebno je nastaviti s povećavanjem količine dugotrajnih i izvjesnih radnih odnosa.

Nadalje, iako se broj ugovora na određeno vrijeme postepeno smanjuje, podaci Eurostat-a ukazuju na veći udio žena u ukupnom broju zaposlenih na određeno vrijeme koji prema zadnje dostupnim podacima (2023.) iznosi 58%.

Pravobraniteljica kontinuirano ukazuje da nepovoljniji položaj žena u kontekstu tržišta rada proizlazi iz njihovog većeg angažmana u neformalnoj skrbi. Konačno su poznati podaci *Ankete o raspolaganju vremenom* koju je DZS provodio u Republici Hrvatskoj, u razdoblju 21.11.2022.-26.11.2023., na

¹⁰³ O tome više u poglavlju 8.4. Žene u riziku od siromaštva

¹⁰⁴ U navedenim županijama prisutna je izrazito visoka stopa registrirane nezaposlenosti koja je u pojedinim slučajevima i dvostruko veća od prosjeka na razini Republike Hrvatske.

uzorku od 4.680 privatnih kućanstava. Navedeni podaci o prosječnom vremenu provedenom na pojedinim aktivnostima pokazuju da žene na brigu o kućanstvu i obitelji (neplaćeni posao) u prosjeku dnevno odvoje 4 sata i 4 minute, dok muškarci odvoje 2 sata i 26 minuta, što potvrđuje **prisutnost većeg rodnog jaza u neplaćenju skrbi**.

1.2. RODNO UVJETOVANA SEGREGACIJA TRŽIŠTA RADA

Privremeni podaci DZS-a o broju zaposlenih u pravnim osobama te udjelima pojedinog spola u strukturi zaposlenih¹⁰⁵ prema *Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti* (NKD) važećoj u izvještajnom razdoblju¹⁰⁶, unatoč indikatorima o povećanju broja zaposlenih u gotovo svim djelatnostima¹⁰⁷, ne pokazuju značajnija odstupanja u odnosu na podatke o spolnoj strukturi koji su prezentirani u Izvješću o radu Pravobraniteljice za 2023.

U djelatnosti poljoprivrede, šumarstva i ribarstva privremeni podaci ukazuju na blago povećanje ukupnog broja zaposlenih, ali istovremeno smanjenje udjela žena (28,2%) za oko 0,6%. Također, blago povećanje prosječnog broja zaposlenih bilježi se u području prerađivačke industrije, uz smanjenje udjela žena za oko 0,6%. Udio žena u djelatnosti opskrbe električnom energijom, plinom, parom i klimatizacije porastao je za oko 0,5%. Značajan je porast prosječnog broja zaposlenih u građevinarstvu (za preko 10%), bez većih izmjena u udjelima muškaraca (90%) i žena (10%) u ukupnoj strukturi zaposlenih.

Prosječan broj zaposlenih u djelatnosti trgovine na veliko i malo i popravka motornih vozila je u porastu za oko 3,5%, pri čemu se udio muškaraca povećao za 0,3%. Iako se radi o manjim promjenama u udjelu, potrebno je naglasiti da se radi o djelatnosti s velikim brojem zaposlenih koji čine 15% ukupno zaposlenih, pa se i postotno manje promjene značajnije odražavaju na strukturu zaposlenih promatranu u cijelosti.

U području prijevoza i skladištenja povećan je prosječan broj zaposlenih za nešto manje od 5%, pri čemu se povećanje pretežito može pripisati zapošljavanju muških osoba te okolnosti da se radi o sektoru u kojem muškarci imaju dominantan udio (77%).

Financijska djelatnost i djelatnost osiguranja jedno je od rijetkih područja za koje privremeni podaci pokazuju pad broja zaposlenih (za otprilike 1%). Riječ je o sektoru u kojem su žene dominantno

¹⁰⁵ Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo (72% muškaraca i 28% žena), rudarstvo i vađenje (87% muškaraca i 13% žena), prerađivačka industrija (65% muškaraca i 35% žena), opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija (77% muškaraca i 23% žena), opskrba vodom, uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša (78% muškaraca i 22% žena), građevinarstvo (90% muškaraca i 10% žena), trgovina na veliko i malo i popravak motornih vozila (45% muškaraca i 55% žena), prijevoz i skladištenje (77% muškaraca i 23% žena), pružanje smještaja te priprema i usluživanje hrane (48% muškaraca i 52% žena), informacije i komunikacija (64% muškaraca i 36% žena), financijska djelatnost i djelatnosti osiguranja (31% muškaraca i 69% žena), poslovanje nekretninama (52% muškaraca i 48% žena), stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti (52% muškaraca i 48% žena), administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti (54% muškaraca i 46% žena), javna uprava i obrana, obvezno socijalno osiguranje (48% muškaraca i 52% žena), obrazovanje (20% muškaraca i 80% žena), djelatnost zdravstvene zaštite i socijalne skrbi (22% muškaraca i 78% žena), umjetnost, zabava i rekreacija (44% muškaraca i 56% žena) te ostale uslužne djelatnosti (33% muškaraca i 67% žena).

¹⁰⁶ U primjeni je nova Nacionalna klasifikacija djelatnosti (Narodne novine, br. 47/24) od 1.1.2025.

¹⁰⁷ Područje financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja prema privremenim podacima obilježava pad broja zaposlenih.

zastupljene s udjelom od 69%, što je na razini podataka iz Izvješća o radu za prethodno izvještajno razdoblje.

U strukturi zaposlenih u području stručnih, znanstvenih i tehničkih djelatnosti dolazi do manjih promjena u vidu smanjenja udjela žena od otprilike 0,4%. Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti bilježe rast broja zaposlenih, uz blagi pad udjela žena (za 0,4%) zbog većeg broja muškaraca u ukupnom broju novozaposlenih osoba.

U području obrazovanja indikatori ukazuju na dodatni porast udjela žena u strukturi zaposlenih u tom području od otprilike 0,4%. Također, djelatnost zdravstvene zaštite i socijalne skrbi i dalje obilježava visoki udio žena od 78% u strukturi ukupno zaposlenih.

U odnosu na pitanje vertikalne segregacije, najvažniji proces u izvještajnom razdoblju je transponiranje *Direktive 2022/2381 Europskog parlamenta i Vijeća o poboljšanju rodne ravnoteže među direktorima uvrštenih trgovačkih društava i o povezanim mjerama*.¹⁰⁸ Države članice bile su obvezne (do 28.12.2024.), donijeti i objaviti zakone i druge propise koji su potrebni radi usklađivanja s ovom Direktivom 2022/2381. Republika Hrvatska je pristupila procesu transponiranja Direktive kroz izmjene i dopune Zakona o trgovačkim društvima¹⁰⁹.

Temeljni cilj Direktive i zakonskih izmjena kojima se ona transponira jest povećati transparentnost zapošljavanja i zastupljenost oba spola u tzv. uvrštenim trgovačkim društvima. Države članice trebaju osigurati da do 30.6.2026., u trgovačkim društvima koja podliježu primjeni Direktive 2022/2381, pripadnici/e nedovoljno zastupljenog spola zauzimaju najmanje 40% položaja neizvršnih direktora ili da pripadnici/ce nedovoljno zastupljenog spola zauzimaju najmanje 33% svih direktorskih položaja, uključujući i izvršne i neizvršne direktore/ice.

Prema intenciji Direktive 2022/2381, ova obveza će se odnositi na trgovačka društva koja spadaju u kategoriju velikih poduzeća čije su dionice uvrštene za trgovanje na uređenom tržištu, te se neće primjenjivati na mikropoduzeća, te mala i srednja poduzeća koja zapošljavaju manje od 250 osoba te čiji godišnji promet ne premašuje 50 mil. eura, odnosno čija godišnja ukupna bilanca ne premašuje 43 mil. eura.

Pravobraniteljica temeljem *novele Zakona o trgovačkim društvima* preuzima ulogu nadležnog tijela za promicanje, analizu, praćenje i podupiranje rodne ravnoteže u uvrštenim trgovačkim društvima, te je izravno surađivala s Ministarstvom pravosuđa, uprave i digitalne transformacije na izradi teksta zakonskih izmjena.

Nadalje, u cilju praćenja cjelovitog transponiranja Direktive 2022/2381, Pravobraniteljica se uključila u savjetovanje sa zainteresiranom javnošću o *Prijedlogu zakona o pravnim osobama u vlasništvu Republike Hrvatske* jer je, nakon uvida u sadržaj Prijedloga zakona, utvrdila da isti ne sadrži odredbe

¹⁰⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32022L2381>.

¹⁰⁹ Narodne novine, br. 136/24.

kojima se transponira Direktiva 2022/2381, u odnosu na javna trgovačka društva koja su obuhvaćena njenom primjenom.

Budući da je predstavnik predlagatelja *Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o trgovačkim društvima* tijekom rasprave u Hrvatskom saboru istaknuo da se tim zakonom transponira Direktiva 2022/2381 u odnosu na uvrštena trgovačka društva u privatnom vlasništvu, te da je u pripremi drugi propis koji će regulirati ovu materiju u odnosu na trgovačka društva u državnom vlasništvu, Pravobraniteljica je predložila da se u Prijedlog zakona unesu odredbe kojima se, po uzoru na Zakon o trgovačkim društvima, osigurava transponiranje odredbi Direktive 2022/2381 u odnosu na trgovačka društva u vlasništvu Republike Hrvatske. Iako su u suradnji Pravobraniteljice s Ministarstvom financija, kao stručnim nositeljem izrade zakonskog prijedloga, već formuliране odgovarajuće odredbe s ciljem transponiranja Direktive 2022/2381 u odnosu na obuhvaćena trgovačka društva u državnom vlasništvu, Ministarstvo financija je po okončanju savjetovanja odustalo od istih s obrazloženjem da se odredbe Zakona o trgovačkim društvima vezane uz zastupljenost spolova primjenjuje i na uvrštena trgovačka društva u vlasništvu Republike Hrvatske, budući da Zakon o pravnim osobama u vlasništvu Republike Hrvatske ne uređuje to pitanje.

Nadalje, s obzirom na interes javnosti za navedenu temu, Pravobraniteljica je dala više izjava za medije te sudjelovala u javnim događanjima vezanim uz transponiranje Direktive 2022/2381 i povećanje udjela žena u uprava i nadzornim odborima trgovačkih društava.¹¹⁰

Kao i prethodnih godina, Pravobraniteljica je analizirala podatke Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga (HANFA) o udjelu žena na pozicijama ekonomskog odlučivanja. Udio žena u upravama dioničkih društava čije su dionice odnosno korporativne obveznice bile uvrštene na uređeno tržište Zagrebačke burze iznosio je 20,3% u 2024. U odnosu na prethodna razdoblja¹¹¹, riječ je o **značajnom porastu udjela žena u upravama trgovačkih društava** obuhvaćenih praćenjem (sa cca 16-17% na 20,3%). S druge strane, udio žena u nadzornim odborima navedenih društava iznosio je 23,7%, što predstavlja **smanjenje udjela žena u nadzornim odborima** već treću godinu zaredom.¹¹²

1.3. JAZ U PLAĆAMA I MIROVINAMA

U cilju osiguranja usporedivosti u dužem vremenskom razdoblju, Pravobraniteljica već niz godina prati jaz u plaćama kao postotnu razliku prosječne bruto plaće muškaraca i žena zaposlenih u pravnim osobama prema podacima DZS¹¹³. Prosječna bruto plaća u Republici Hrvatskoj iznosila je 1.821 euro.

¹¹⁰ Izlaganje na konferenciji „Pokrenimo kružnost za održivost“ (<https://www.prs.hr/cms/post/1342>), sudjelovanje na 5.sjednici saborskog Odbora za ravnopravnost spolova' (<https://www.prs.hr/cms/post/1340>)

¹¹¹ 2021.-17%, 2022.-16,7%, 2023.-17,3%.

¹¹² **2022.-25,8%, 2023.-24,7%.**

¹¹³ Prosječna mjesečna bruto plaći po zaposlenome u pravnim osobama prema odjeljcima NKD-u 2007. i spolu – mjeseci i tromjesečja, obrada prema obrascu JOPPD.

Prosječna bruto plaća muškaraca iznosila je 1.854 eura, dok je prosječna bruto plaća žena iznosila 1.782 eura. Iz navedenog proizlazi da je **rodni jaz u plaćama iznosio 3,9% u 2024.**

U tijeku sastavljanja ovog izvješća, konačno su ažurirani podaci Eurostat-a o prosječnim bruto satnicama, pa prema posljednjim podacima (za 2023.), rodni jaz po toj metodologiji praćenja rodnog jaza u plaćama iznosi 7,4%. Istovremeno, korigirani su podaci Eurostat-a i za ranije godine te **sada podupiru tezu Pravobraniteljice o promjenama u rodnom jazu nakon 2020.**¹¹⁴

Naime, Pravobraniteljica je prethodnih godina izvještavala o padu rodnog jaza u plaćama, prije svega tijekom 2020., kao posljedici odraza učinaka epidemije bolesti COVID-19 na gospodarstvo. U posebnom projektu „*Gender Pay Gap in the post-Covid 19 Western Balkans*“¹¹⁵, u koji se uključila u svojstvu podržavajuće institucije, provela je istraživanje koje je ukazalo na četiri osnovna razloga zbog kojih je došlo do promjena jaza u plaćama u promatranom razdoblju, a odnose se na: 1) smanjenje ili progresivniji pad plaće muškaraca, 2) progresivniji rast plaće žena, 3) formiranje rodnog jaza na nominalno višim razinama plaća te 4) potencijalne promjene u strukturi zaposlenih, osobito u vidu smanjenja broja zaposlenih na niže plaćenim radnim mjestima. U navedenom istraživanju istaknuto je da je relativno ujednačeno povećanje plaća dugoročno jedan od faktora zbog kojih će se rodni jaz u plaćama smanjivati uslijed njegovog formiranja na nominalno višim plaćama.

U odnosu na prethodno izvještajno razdoblje (2023.), prosječna bruto plaća muškaraca zaposlenih u pravnim osobama porasla je za 219 eura (13,4%), dok je prosječna bruto plaća žena porasla za 258 eura (17%). Na taj način se razlika između prosječne bruto plaće muškaraca i žena smanjila sa 111 eura na 72 eura. Pored toga, važno je istaknuti da je ta razlika uspostavljena na nominalnim plaćama koje su u prosjeku gotovo 15% više u odnosu na 2023., pa je time postotno izraženi rodni jaz u plaćama manji jer u usporedbi s višim iznosima plaće čini manji postotni udio.

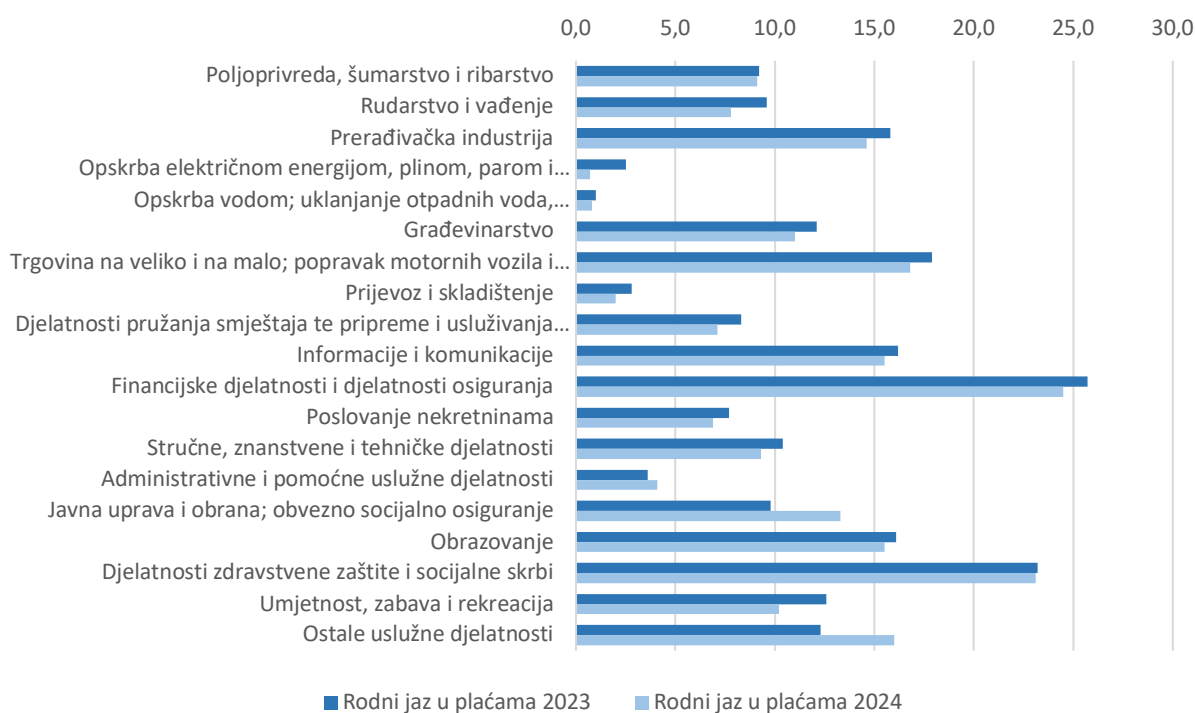
Osim u djelatnosti opskrbe električnom energijom, plinom, parom i klimatizacije (0,7%), djelatnosti opskrbe vodom; uklanjanja otpadnih voda, gospodarenja otpadom te sanacije okoliša (0,8%) i građevinarstvu (11%), u svim ostalim djelatnostima razlika u prosječnim bruto plaćama je u korist muškaraca. Kao i u prethodnom izvještajnom razdoblju, područja s **najizraženijim rodnom jazom u plaćama** su financijska djelatnost i djelatnost osiguranja (24,5%) te djelatnost zdravstvene zaštite i socijalne skrbi 23,1%.

U pretežitom broju djelatnosti prema NKD-u, rodni jaz u plaćama se smanjio. **Vidljiviji porast rodnog jaza** evidentiran je u trima djelatnostima: javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje-13,3% (9,8% u 2023.), ostale uslužne djelatnosti-16% (12,3% u 2023.) te administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti-4,1% (3,6% u 2023.).

¹¹⁴ 2020.-8,7%; 2021.-7,3%; 2022.-7,7% .

¹¹⁵ <https://feps-europe.eu/publication/bridging-the-gender-pay-gap-in-the-western-balkans/>

Grafikon: Rodni jaz u plaćama 2023.-2024. (u %)

Analizirajući uzroke koji su u pozadini ovakvog porasta, Pravobraniteljica je uočila da je u djelatnosti *javne uprave i obrane; obvezno socijalno osiguranje* prosječna bruto plaća muškaraca porasla za 581 euro, dok je prosječna plaća žena porasla za 449 eura, što se izravno odrazilo na porast rodnog jaza.¹¹⁶ Na općenitoj razini može se zaključiti da je porast plaća u ovom sektoru rezultat povećanja osnovica i koeficijenata za obračun plaća koje je provedeno u javnom sektoru tijekom izvještajne godine, međutim, izrazita razlika u iznosu povećanja između prosječnih bruto plaća muškaraca i žena (od 132 eura), upućuje da bi porast jaza mogao imati uzroke u vertikalnoj segregaciji odnosno okolnosti da su, uslijed povećanja osnovica i koeficijenata, plaće značajnije rasle na visokim položajima u javnoj upravi koje pretežito zauzimaju muškarci.¹¹⁷

Prema zadnje dostupnim godišnjim podacima DZS-a (31.12.2023.)¹¹⁸, prosječna mirovina iznosila je 491 euro, što je porast u odnosu na prethodno razdoblje za 78 eura. Prosječna mirovina muškaraca iznosila je 540 eura, a prosječna mirovina žena 449 eura, što ukazuje na razliku od 91 euro, odnosno na **rodni jaz od 17% u korist prosječne mirovine muškaraca**. U odnosu na prethodno razdoblje, razlika u mirovinama muškaraca i žena se smanjila za 3 eura te je u prosjeku porasla za 78 eura, što

¹¹⁶ Slična situacija je i u području Ostale uslužne djelatnosti, gdje je prosječna bruto plaća muškaraca porasla za 169 eura, a prosječna bruto plaća žena za 91 euro, što se automatski manifestiralo kako produbljenje jaza u plaćama.

¹¹⁷ Za usporedbu, Pravobraniteljica ukazuje kako su u ovoj djelatnosti prosječne bruto plaće muškaraca u 2023., porasle za 274 eura, dok su prosječne bruto plaće žena porasle za 259 eura.

¹¹⁸ Žene i muškarci u Hrvatskoj 2024.

izravno dovodi do smanjenja rodnog jaza u mirovinama.¹¹⁹ Međutim, i dalje ostaje činjenica da je prosječna mirovina žena za 42 eura niža od općeg prosjeka mirovine, te 44 eura ispod granice rizika od siromaštva u jednočlanom kućanstvu.¹²⁰

1.4. ZAKLJUČNO RAZMATRANJE I PREPORUKE

Ovo izvještajno razdoblje obilježava poboljšanje niza statističkih pokazatelja DZS vezanih uz tržište rada. Broj aktivnih stanovnika povećan je za otprilike 1%, a ukupan broj zaposlenih porastao je za 5,6%, uz poboljšanje udjela žena u navedenoj strukturi (47,2 %), što je u skladu s preporukom Pravobraniteljice u Izvješću o radu za 2023. Nadalje, zabilježen je porast stope aktivnosti koja je za žene u prosjeku iznosila 49,9%, ali i dalje zaostaje oko 10 postotnih poena za stopom aktivnosti muškaraca (59,3%). Smanjena je prosječna stopa nezaposlenosti žena za otprilike 1,6% te sada iznosi 5,1%, čime se gotovo izjednačila s prosječnom stopom nezaposlenosti muškaraca (5%).

Prosječan broj neaktivnih žena u prva tri kvartala 2024. od 858.000 predstavlja smanjenje za gotovo 25.000 u odnosu na podatke iz 2023., dok prosječan broj neaktivnih muškaraca iznosi oko 651.000, što je smanjenje za 12.000 u odnosu na podatke iz 2023. Ipak, značajna razlika u broju neaktivnih stanovnika po spolu (oko 207.000) ukazuje na potrebu daljnjeg poduzimanja mjera u cilju povećanja udjela žena u aktivnom stanovništvu, osobito u odnosu na dobne skupine koje su u povećanom riziku od siromaštva.¹²¹

Žene i dalje imaju dominantan udio u registriranoj nezaposlenosti u svim županijama Republike Hrvatske. Izraženiji udio žena u registriranoj nezaposlenosti (preko 60%) prisutan je u Brodsko-posavskoj, Osječko-baranjskoj te Vukovarsko-srijemskoj županiji. Pravobraniteljica je na navedenu okolnost upozoravala i u Izvješću o radu za 2023. Pritom treba imati na umu i da je stopa ozbiljne materijalne i socijalne deprivacije u Panonskoj Hrvatskoj, kao geografski-statističkoj kategoriji, više nego dvostruko veća (5,6%) u odnosu na druge regije, što još više nameće potrebu za ciljanim mjerama.

Prema podacima Eurostat-a, količina prekarnog rada u Republici Hrvatskoj se smanjila sa 3,9% (2022.) na 2,5% u 2023., što je osobito važno jer je posljednjih nekoliko godina bila među zemljama s najvišim stopama prekarnog rada. Kako bi se dostigao prosjek EU (1,6%) potrebno je nastaviti s povećavanjem količine dugotrajnih i izvjesnih radnih odnosa. Navedeno je vrlo važno i zbog činjenice da podaci Eurostat-a ukazuju na veći udio žena u ukupnom broju zaposlenih na određeno vrijeme koji prema zadnje dostupnim podacima (2023.) iznosi 58%.

Po pitanju horizontalne rodne segregacije, privremeni podaci DZS-a o broju zaposlenih u pravnim osobama te udjelima pojedinog spola u strukturi zaposlenih, unatoč indikatorima o povećanju broja

¹¹⁹ Rodni jaz u mirovinama u prema podacima DZS na dan 31.12.2022., iznosio je 20,3%.

¹²⁰ Prag rizika od siromaštva u 2023., za jednočlano kućanstvo iznosio je 5.924 eura na godinu.

¹²¹ 20-24 godine te 55+ .

zaposlenih u gotovo svim djelatnostima, ne pokazuju značajnija odstupanja u odnosu na podatke o spolnoj strukturi koji su prezentirani u Izvješću o radu Pravobraniteljice za 2023.

U odnosu na pitanje vertikalne segregacije, najvažniji proces u izvještajnom razdoblju je transponiranje *Direktive 2022/2381 Europskog parlamenta i Vijeća o poboljšanju rodne ravnoteže među direktorima uvrštenih trgovačkih društava i o povezanim mjerama*. Države članice bile su obvezne do 28.12.2024., donijeti i objaviti zakone i druge propise koji su potrebni radi usklađivanja s ovom Direktivom 2022/2381. Republika Hrvatska je pristupila procesu transponiranja Direktive kroz izmjene i dopune Zakona o trgovačkim društvima, a Pravobraniteljica je kroz transponiranje preuzela ulogu nadležnog tijela za promicanje, analizu, praćenje i podupiranje rodne ravnoteže u uvrštenim trgovačkim društvima, te je izravno surađivala s Ministarstvom pravosuđa, uprave i digitalne transformacije na izradi teksta zakonskih izmjena.

Podaci HANFA-e (2024.) ukazuju da je udio žena u upravama dioničkih društava čije su dionice odnosno korporativne obveznice bile uvrštene na uređeno tržište Zagrebačke burze iznosio 20,3%, što predstavlja značajan porast u odnosu na prethodno razdoblje, dok je udio žena u nadzornim odborima navedenih društava iznosio je 23,7%, što predstavlja smanjenje udjela žena u nadzornim odborima već treću godinu zaredom.

Prosječna bruto plaća u Republici Hrvatskoj (2024.) iznosila je 1.821 euro. Prosječna bruto plaća muškaraca iznosila je 1.854 eura, dok je prosječna bruto plaća žena iznosila 1.782 eura, slijedom čega je rodni jaz u 2024. smanjen na 3,9%. Nadalje, ažurirani su podaci Eurostat-a o prosječnim bruto satnicama, pa prema posljednjim podacima (za 2023.), rodni jaz po toj metodologiji praćenja rodnog jaza u plaćama iznosi 7,4%, a korigirani podaci Eurostat-a i za ranije godine konačno podupiru tezu Pravobraniteljice o smanjenju rodnog jaza u plaćama nakon 2020.

U pretežitom broju djelatnosti rodni jaz u plaćama se smanjio, dok se evidentniji porast rodnog jaza javio u djelatnostima javne uprave i obrane; obvezno socijalno osiguranje (13,3%), ostale uslužne djelatnosti (16%) te administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti (4,1%), a razlika u iznosu povećanja između prosječnih bruto plaća muškaraca i žena indicira da bi porast jaza mogao biti povezan s činjenicom da su znatno rasle plaće na višim položajima koje pretežito zauzimaju muškarci.

Prema zadnje dostupnim godišnjim podacima DZS (2023.)¹²², prosječna mirovina muškaraca iznosila je 540 eura, a prosječna mirovina žena 449 eura, iz čega proizlazi rodni jaz u mirovinama od 17% u korist prosječne mirovine muškaraca. U odnosu na prethodno razdoblje (20,3%), rodni jaz se smanjio za 3,3%, ali ostaje činjenica da je prosječna mirovina žena za 42 eura niža od općeg prosjeka mirovine te 44 eura ispod praga rizika od siromaštva u jednočlanom kućanstvu.

Pravobraniteljica je u prošlom Izvješću o radu, zbog očekivane kompleksnosti transponiranja, preporučila da se započne s pripremnim radnjama za transponiranje *Direktive (EU) 2023/970 Europskog parlamenta i Vijeća o jačanju primjene načela jednakih plaća muškaraca i žena za jednak*

¹²² Žene i muškarci u Hrvatskoj 2024.

rad ili rad jednake vrijednosti putem transparentnosti plaća i mehanizama izvršenja, međutim, do trenutka pisanja izvješća nisu vidljive službene radnje u tom pravcu.

Pravobraniteljica za naredno razdoblje daje sljedeće preporuke:

- (1) Redovito provoditi postupak procjene učinaka na ravnopravnost spolova pri donošenju odluka značajnih za područje zapošljavanja i rada.
- (2) Poduzimati mjere kojima se potiče na daljnji porast stope aktivnosti žena te povećanje njihovog udjela u aktivnom stanovništvu.
- (3) Poduzimati posebne mjere u cilju jačanja položaja žena na tržištu rada, osobito u odnosu na županije s visokim udjelom žena u registriranoj nezaposlenosti i nepovoljnijim indikatorima rizika od siromaštva odnosno socijalne i materijalne deprivacije.
- (4) Poduzimati posebne mjere u cilju jačanja položaja žena na tržištu rada u odnosu na dobne skupine 20-24 godine te 55+ koje su u povećanom riziku od siromaštva.
- (5) Provesti cjelovito transponiranje *Direktive 2022/2381 o poboljšanju rodne ravnoteže među direktorima uvrštenih trgovačkih društava i o povezanim mjerama* kako bi se njenim ciljevima obuhvatila i trgovačka društva u državnom vlasništvu.
- (6) Poticati trgovačka društva koja nisu obuhvaćena primjenom *Direktive 2022/2381 o poboljšanju rodne ravnoteže među direktorima uvrštenih trgovačkih društava i o povezanim mjerama* da u svojim poslovnim politikama u pogledu rodne ravnoteže na upravljačkim pozicijama slijede praksu uvrštenih trgovačkih društava koja ispunjavaju kriterije iz Direktive odnosno propisa kojima je transponirana.
- (7) Započeti proces transponiranja *Direktive (EU) 2023/970 Europskog parlamenta i Vijeća o jačanju primjene načela jednakih plaća muškaraca i žena za jednak rad ili rad jednake vrijednosti putem transparentnosti plaća i mehanizama izvršenja*.
- (8) Poduzimati mjere ekonomskog jačanja položaja umirovljenika/ca u cilju smanjenja rizika od siromaštva i smanjenja rodnog jaza u mirovinama.

1.5. DISKRIMINACIJA PRI ZAPOŠLJAVANJU I RADU S OPISIMA SLUČAJEVA

PRIMJER 1. (PRS-01-06/24-15) Pravobraniteljica je povodom pritužbe provela ispitni postupak u cilju utvrđivanja je li **rasporedom pritužiteljice za vrijeme korištenja roditeljnog dopusta** s radnog mjesta voditeljice službe na radno mjesto više stručne savjetnice u Ministarstvu zdravstva došlo do povrede pritužiteljčinog prava povratka na poslove na kojima je radila prije korištenja dopusta po osnovi roditeljskih i roditeljskih potpora, odnosno povrede čl.36.st.1. Zakona o radu.

Ministarstvo zdravstva se pritom u svojoj argumentaciji pozivalo na sudsku praksu u kojoj je zauzet stav kako se poslodavcu mora ostaviti određena sloboda kako bi prema svojoj procjeni, imajući u vidu potrebu službe, na pojedina radna mjesta rasporedio službenike s traženim uvjetima i odgovarajućim sposobnostima, kao i na stajalište iz sudske prakse prema kojem poslodavac nema

obvezu raspoređivanja državnih službenika na ona radna mjesta na kojima su ranije obnašali svoje dužnosti te ima široko polje diskrecije rasporediti državne službenike na ona radna mjesta za koje smatra da će na najbolji način i u najboljem interesu službe obavljati radne zadatke.

Pravobraniteljica je naglasila da zakonodavac uvažava situaciju da kod poslodavca može doći do prestanka potrebe za obavljanjem poslova koje je radnik obavljao prije korištenja dopusta, međutim, tada mu je poslodavac dužan ponuditi sklapanje ugovora o radu za obavljanje drugih odgovarajućih poslova, čiji uvjeti rada ne smiju biti nepovoljniji od uvjeta rada poslova koje je obavljao prije korištenja toga prava, a u ovom slučaju iz očitovanja Ministarstva zdravstva i prateće dokumentacije *nije bila vidljiva niti jedna radnja u tom pravcu*. Stoga je Pravobraniteljica uputila Ministarstvu zdravstva, kao poslodavcu, upozorenje na kršenje jamstva iz čl.36. Zakona o radu te preporuku da u daljnjem tijeku postupka vezanom uz radnopravni status pritužiteljice u punoj mjeri uzme u obzir obveze poslodavca iz predmetne odredbe. Iz povratnog očitovanja vidljivo je da Ministarstvo zdravstva prihvatilo upozorenje Pravobraniteljice, te je pritužiteljici ponudilo raspored na više radno mjesto, nakon čega se pritužiteljica više nije obraćala Pravobraniteljici.

PRIMJER 2. Pravobraniteljica je zaprimila pritužbu (PRS-01-03/23-42) zaposlene majke vezano uz kršenje odredaba Zakona o radu i **nemogućnost povratka na radno mjesto na kojem je bila raspoređena prije odlaska na roditeljski dopust**. Naime, pritužiteljica navodi kako ju je poslodavac obavijestio da je njezino radno mjesto popunjeno te joj je ponudio premještanje na drugo radno mjesto za koje navodi kako je nepovoljnije, dok su istodobno na njezino radno mjesto zaposleni novi ljudi, a što ukazuje na daljnje postojanje potrebe za obavljanjem tih poslova. Također, pritužiteljica je u međuvremenu zatražila i da joj se odobri pravo na rad s nepunim radnim vremenom, a što je poslodavac odbio.

S tim u vezi, iz izvješća i dokumentacije proizlazilo je kako u konkretnom slučaju *postoje određene pretpostavke i uvjeti koji ukazuju na mogućnost da se pritužiteljici ipak odobri njezin zahtjev za rad sa nepunim radnim vremenom* (temeljem čl.68.st.3. Zakona o radu), a što je poslodavac odbio. Pritom je Pravobraniteljica ukazala i na relevantne odredbe ZRS-a kojima je zabranjena diskriminacija u odnosu na usklađivanje profesionalnog i privatnog života te trudnoću, porod, roditeljstvo i sve oblike skrbištva. S obzirom na to kako opisano postupanje poslodavca ne bi predstavljalo primjer dobre prakse, posebice u svjetlu anti-diskriminacijskih jamstava, Pravobraniteljica je uputila upozorenja te preporuku da se postupanje poslodavca u konkretnom slučaju još jednom preispita.

PRIMJER 3. Pravobraniteljica je zaprimila **pritužbu na čl.169. Zakona o državnim službenicima**¹²³, kojim je određeno da će se postupak ocjenjivanja i učinkovitosti državnih službenika provesti sukladno odredbama članaka 82.-86. Zakona o državnim službenicima koji je bio na snazi do donošenja novog zakona. Tim ranije važećim zakonom, koji se primjenjuje u prijelaznom razdoblju, bilo je propisano da se ne ocjenjuju državni službenici koji su u prethodnoj kalendarskoj godini radili manje od šest mjeseci. S druge strane, u čl.89. Zakona o državnim službenicima koji je na snazi, kao jedan od preduvjeta redovitog napredovanja u državnoj službi, propisuje se da je službenik za prethodnu kalendarsku godinu ocijenjen ocjenom „uspješan“ ili višom ocjenom.

¹²³ Narodne novine, br. 155/23. i 85/24.

Slijedom navedenog, proizlazilo je da se službenici koji su (tijekom 2023.) radili manje od šest mjeseci uopće ne ocjenjuju te da stoga nemaju mogućnost redovitog napredovanja.

Promatrajući učinak odredbe čl.169. Zakona o državnim službenicima kojim se uređuju provođenje započetih postupaka te odredbe čl.89. kojim se uređuje redovito napredovanje, Pravobraniteljica je ukazala da se radi o odredbama koje, unatoč svojoj prividnoj neutralnosti, u konjunktivi uspostavljaju podlogu za različito postupanje prema državnim službenicima koji su u prethodnoj kalendarskoj godini radili kraće od šest mjeseci. Istovremeno, Pravobraniteljica nije uočila nikakav legitiman cilj kojim bi se takvo postupanje moglo objektivno opravdati. Upravo suprotno, važećim Zakonom o državnim službenicima je u čl.92.st.5. propisano da ako su razdoblja odsutnosti s rada iz čl.92.st.4. (dopust trudne službenice, roditeljni dopust, roditeljski dopust i dr.) trajala duže od šest mjeseci u kalendarskoj godini za koju se provodi ocjenjivanje, državni službenici ocijenit će se ocjenom „uspješan“, te će time ispunjavati pretpostavku za redovito napredovanje koju državni službenici ne mogu ispuniti ako se odsutnost zbog dopusta odnosila na 2023. Temeljem navedenog, Pravobraniteljica je utvrdila da su **navodi u pritužbi osnovani te da se radi o neizravnoj diskriminaciji** u smislu čl.7.st.2. Zakona o ravnopravnosti spolova, pozvavši Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije da žurno preispita postupanje po navedenim odredbama te žurno osigura da se državnim službenicima iz čl.92.st.5. Zakona o državnim službenicima čija je odsutnost u 2023., trajala duže od šest mjeseci, kao uvjet redovitog napredovanja u 2024., uzima u razmatranje posljednje dobivena ocjena, umjesto ocjene za prethodnu kalendarsku godinu. Iz povratnog očitovanja proizlazi da je Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije svjesno propusta, ali nije poduzimalo daljnje radnje s obzirom da se radi o prijelaznom rješenju koje nakon isteka 2024., više neće biti u primjeni.

Navedeni primjer pokazuje kako je od iznimne važnosti provoditi procjenu učinaka propisa na ravnopravnost spolova u svim fazama njegove izrade. Naime, Pravobraniteljica je sudjelovala u procesu savjetovanja sa zainteresiranom javnošću o Nacrtu prijedloga zakona o državnim službenicima te bi svakako upozorila na diskriminatorsnost predmetne odredbe da je takva odredba bila dio teksta koji je bio u savjetovanju, međutim, **odredba je izmijenjena tek naknadno bez da je provedena odgovarajuća procjena učinaka na ravnopravnost spolova.**

PRIMJER 4. (PRS-01-06/24-26) Slično kao i u prethodnom primjeru, Pravobraniteljica je zaprimila pritužbu lokalne službenice zbog diskriminacije koja pogađa osobe koje su koristile roditeljni i roditeljski dopust u kalendarskoj godini zbog kojeg ne mogu biti ocijenjene *sukladno Zakonu o službenicima i namještenicima u lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi*,¹²⁴ niti mogu ostvariti dodatak za uspješnost na radu sukladno pravilniku jedinice lokalne samouprave.

Nakon provedenog ispitnog postupka, Pravobraniteljica je Ministarstvu pravosuđa, uprave i digitalne transformacije uputila upozorenje jer navedeni zakon nije usklađen s odredbom općeg propisa o radu Zakonom o radu, te preporučila da se navedeno čim prije uskladi. Upozorenje i preporuka u cijelosti su prihvaćeni te je Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o službenicima i namještenicima u

¹²⁴ Narodne novine, br. 86/08, 61/11, 04/18, 112/19.

lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi¹²⁵, predmetna odredba o ocjenjivanju izmijenjena na način da se razdoblja roditeljskog, posvojiteljskog, očinskog dopusta ili dopusta koji je po sadržaju i načinu korištenja istovjetan pravu na očinski dopust, rada s polovicom punog radnog vremena, rada s polovicom punog radnog vremena radi pojačane njege djeteta, dopusta trudne službenice, dopusta službenice koja je rodila ili službenice koja doji dijete te dopusta ili rada s polovicom punog radnog vremena radi skrbi i njege djeteta s težim smetnjama u razvoju, u skladu s propisom o roditeljskim potporama, smatraju vremenom provedenim na radu u punom radnom vremenu.

1.6. SAMOZAPOŠLJAVANJE I PODUZETNIŠTVO ŽENA

Temeljem analiza i istraživanja koje Pravobraniteljica sustavno provodi, vidljiva je kontinuirana podzastupljenost žena u poduzetništvu. Dio prepreka koje stoje ženama na putu u poduzetništvo, u smislu pokretanja i vođenja poslovnog subjekta u svojstvu vlasnika/ce tog subjekta su rodni stereotipi, tradicionalne rodne uloge i posljedično otežano usklađivanje privatnog i profesionalnog života. Promatrano po područjima djelatnosti, žene poduzetnice prevladavaju u području ostalih uslužnih djelatnosti. Žene poduzetnice su ključne za gospodarstvo jer stvaraju radna mjesta i pokretačice su promjena.

U izvještajnoj godini vezano uz razvoj poduzetništva žena, Pravobraniteljica je sudjelovala u više aktivnosti:

28. ožujka 2024. - Pravobraniteljica se uključila u postupak javnog savjetovanja o *Nacionalnom planu industrijskog razvoja i poduzetništva za razdoblje do 2027. i pripadajućem Akcijskom planu do 2024. godine*. Pravobraniteljica je komentirala pojedine prioritete i posebne ciljeve predmetnog strateškog dokumenta u nadležnosti Ministarstva gospodarstva te su primjedbe Pravobraniteljice primljene na znanje, međutim, navedeni dokumenti nisu doneseni do kraja 2024.

30. rujna 2024. - Pravobraniteljica je sudjelovala na **Inicijalnoj konferenciji Platforme za žene poduzetnice**, održanoj u organizaciji Platforme za poduzetništvo žena u Kući Europe u Zagrebu. Konferencija je okupila predstavnike/ce ključnih dionika na nacionalnoj, međunarodnoj, ali i lokalnoj razini, te posebice poduzetnice iz različitih dijelova Hrvatske, sve s ciljem daljnjeg promicanja ženskog poduzetništva, jačanja vidljivosti i umrežavanja, s osobitim naglaskom na predstavljanje rada *Platforme za žene poduzetnice* te definiranja okvira njenog daljnjeg djelovanja. U panelu je Pravobraniteljica govorila o doprinosu institucije Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova u zagovaranju i unaprjeđenju politike za ravnopravnost žena u poduzetništvu, te važnosti sustavne i sveobuhvatne provedbe mjera i politika usklađivanja poslovnog i privatnog života.

¹²⁵ Narodne novine, br. 17/25.

5. studenog 2024. - U Zagrebu, u hibridnom formatu je održana **konferencija „Žensko poduzetništvo dunavske regije: tranzicija i kružnost u ženskom poduzetništvu“**. Konferenciju je organiziralo Ministarstvo gospodarstva u okviru Prioritetnog područja (PP8) Strategije EU za dunavsku regiju (EUSDR) "Potpora jačanju konkurentnosti gospodarstva", u suradnji s Ministarstvom gospodarstva, rada i turizma Baden-Wuerttemberga (BW), Tehnološkim parkom Varaždin, Međunarodnom mrežom poslovnih žena Hrvatske i Regionalnom agencijom za poduzetništvo i inovacije (RAPIV), Varna, Bugarska te s članovima PP8 Radne skupine za žensko poduzetništvo. Konferencija je okupila sudionike/ce iz dunavske regije iz više tematskih područja, predstavnike/ce javnih institucija, poduzetnike/ce i stručnjake/inje, s ciljem rasprave o ključnim trendovima, izazovima i prilikama za žensko poduzetništvo, te promicanju i podršci ženskom poduzetništvu u dunavskoj regiji.

19. studenog 2024. - Pravobraniteljica je sudjelovala **na konferenciji „Žensko poduzetništvo u doba digitalizacije“** koju je povodom Svjetskog dana poduzetnica u Puli u Coworking centru Istarske županije organizirala udruga BPW - Prvi hrvatski klub Pula. Konferenciji su prisustvovala brojne poduzetnice i članice udruženja Prvi hrvatski klub poduzetnica.

DZS vodi *Registar poslovnih subjekata*¹²⁶ na temelju Zakona o Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti¹²⁷, Odluke o Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti – NKD 2007.¹²⁸ i Pravilnika o razvrstavanju poslovnih subjekata prema Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti – NKD 2007.¹²⁹

Prema podacima DZS-a iz Registra poslovnih subjekata, koji se odnosi na broj osnovanih trgovačkih društava (j.d.o.o., d.o.o., d.d., j.t.d.) i gospodarskih subjekata (glavna podružnica inozemnog trgovačkog društva), osnovano je ukupno 14.359 subjekata, od čega su razvrstano prema spolu **2.965 trgovačkih društava i gospodarskih subjekata osnovala žene (20,65%)**, 1.476 ostalo¹³⁰, a 9.918 su muškarci.

Prema podacima MINGO-a iz Obrtnog registra, vezano uz broj *aktivnih* obrta (na dan 31.12.2024.) evidentno je da je udio žena obrtnica 38%, što bilježi rast obrta u vlasništvu žena u odnosu na 2023.¹³¹ za 1%.

Vezano uz broj obrta *upisanih tijekom 2024.*, udio žena vlasnica iznosi 41%. Najviše otvorenih obrta razvrstano prema županijama je u Gradu Zagrebu (4.464), Splitsko-dalmatinskoj županiji (2.643) i

¹²⁶ Registrirane pravne osobe (poslovni subjekti) jesu jedinice upisane u Registar, i to: trgovačka društva, ustanove, zadruge, udruge, političke stranke, tijela javne vlasti i ostale neusklađene jedinice koje su imale pravnu osobnost prema propisima koji su prije bili na snazi.

¹²⁷ Narodne novine, br. 98/94.

¹²⁸ Narodne novine, br. 58/07 i 72/07.

¹²⁹ Narodne novine, br. 55/16 i 35/18.

¹³⁰ Ostalo – kada su osnivači 1Ž + 1M, 1Ž + više M, više Ž + 1M, više Ž + više M, pravni subjekt, pravni subjekt + 1 Ž/M, pravni subjekt + više Ž/M.

¹³¹ Prema podacima iz Obrtnog registra (2023.) od ukupno 111.912 obrta, njih 41.347 bilo je u vlasništvu žena što čini 37% te predstavlja blagi porast u odnosu na 2022., kada je udio žena u vlasništvu obrta iznosio 36% .

Primorsko-goranskoj županiji (1.532). Prema području djelatnosti najviše upisanih obrta kojima su žene vlasnice obrta su u ostalim uslužnim djelatnostima, stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti te administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti.

Obzirom na broj aktivnih obrta prema NKD 2007 (pretežite djelatnosti), razvrstano prema području djelatnosti, **žene su vlasnice obrta u pretežitom djelu u ostalim uslužnim djelatnostima gdje je udio žena obrtnica 23,83%**, dok su muškarci vlasnici obrta u udjelu od 4,17%. Slijedi djelatnost u području stručnih, znanstvenih i tehničkih djelatnosti gdje je udio žena obrtnica 21,26%, dok je udio muškaraca obrtnika 10,42% te administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti gdje je udio žena obrtnica 10,68%, a udio muškaraca obrtnika 6,59%.

Prema podacima HZZ-a, iz područja mjera aktivne politike zapošljavanja, **za mjeru potpora za samozapošljavanje**, ukupno je zaprimljeno 9.796 zahtjeva, od čega je 5.464 zahtjeva odobreno, od čega je broj novouključenih žena u potporu za samozapošljavanje **2.266 (23,13%)**, i to najviše iz djelatnosti ostalih osobnih uslužnih djelatnosti, obrazovanja i ostalih stručnih, znanstvenih i tehničkih djelatnosti.

Obzirom na **mjeru aktivne politike zapošljavanja**, u programe aktivne politike zapošljavanja u 2024., novouključeno je ukupno 41.731 osoba, od čega je razvrstano prema spolu **22.952 (55%) žena** i 18.779 muškaraca. Najviše novouključenih žena obuhvaćene su **mjerama potpore pripravnštva u javnim službama gdje je udio žena 79,04%**, potpore za očuvanje radnih mjesta gdje je udio žena 73,30%, aktivacijski program gdje je udio žena 63,01% te obrazovanje nezaposlenih osoba i ostalih tražitelja zaposlenja gdje je udio žena 62,15%.

HBOR je nastavio provoditi svoje dugogodišnje aktivnosti s fokusom na omogućavanje lakšeg pristupa financiranju ženama poduzetnicama. Tako je **ženama poduzetnicama¹³² odobreno 38 kredita¹³³** po HBOR-ovim programima kreditiranja u ukupnom iznosu od 17,01 mil. eura.¹³⁴ Strateški okvir za podršku poduzetništvu žena osiguran je kroz novu *HBOR-ovu Strategiju poslovanja za razdoblje 2025. - 2029. - Poticanje gospodarski i društveno uravnoteženog regionalnog razvoja*, jedan je od 5 strateških ciljeva HBOR-a u narednom petogodišnjem razdoblju. HBOR-ove aktivnosti bit će usmjerene na poticanje pozitivnih gospodarskih i društvenih aktivnosti kroz jačanje razvoja

¹³² **Definicija koju je HBOR usvojio za žene poduzetnice je:** Žene poduzetnice – poslovni subjekti u kojima najmanje jedna ili više žena zajedno posjeduju više od 50% vlasništva i kojima ujedno upravlja žena. U slučaju poduzeća koje nije mikro ili malo, žena ili žene zajedno mogu imati i manje od 50% vlasništva uz uvjet da je najmanje jedna žena na nekoj od ključnih upravljačkih pozicija vezanoj za financije i/ili operativne poslove i/ili strategiju. Za aktualnu definiciju, vidi Opći kriteriji prihvatljivosti (Korisnici kredita /Posebne ciljne skupine/Žene poduzetnice).

¹³³ **U odnosu na 2023., ženama poduzetnicama je bilo odobreno 65 kredita po HBOR-ovim programima kreditiranja u ukupnom iznosu od 37,02 mil. eura.**

¹³⁴ Za napomenuti je da je HBOR u drugoj polovici 2022., započeo s provedbom novog kreditnog programa iz sredstava Nacionalnog plana oporavka i otpornosti (NPOO) koji je namijenjen posebnim segmentima malog i srednjeg poduzetništva za ulaganja veća od 100.000,00 eura. Po ovom programu nazvanom Investicije posebnih segmenata MSP-ova u okviru NPOO-a, **žene poduzetnice mogle su ostvariti kamatne stope u rasponu od 0,4 do 0,8 posto godišnje, ovisno o vrsti investicije i području ulaganja.** Razdoblje provedbe ovog programa bilo je planirano do iskorištenja raspoloživih sredstava NPOO-a, najkasnije do 30.6.2026. Zaprimanje novih zahtjeva zatvoreno je zaključno sa 31.7.2024.

Za više informacija: <https://www.hbor.hr/investicije-posebnih-segmenata-msp-ova-u-okviru-npoo-a/650>.

lokalne i regionalne socijalne i komunalne infrastrukture, smanjivanje gospodarskih nejednakosti među regijama poticanjem razvoja poduzetništva, razvoj slabije razvijenih regija te podršku ranjivim društvenim skupinama. HBOR će nastaviti poticati poduzetništvo ranjivih društvenih skupina poput mladih, žena i poduzetnika početnika uz povoljnije uvjete financiranja, jačati svoju podršku financiranju projekata javnog i privatnog sektora koji doprinose kvaliteti života u ruralnim i urbanim područjima poput komunalne, zdravstvene, obrazovne, sportske infrastrukture te drugih projekata koji imaju pozitivan utjecaj na društvo.

FINA je povodom Svjetskog dana žena poduzetnica koji se obilježava 19. studenoga, objavila *Analizu udjela žena poduzetnica u vlasničkoj strukturi trgovačkih društava - razdoblje od 2019. do 2023.*, kojom su analizirani podaci prikupljeni u Registru godišnjih financijskih izvještaja prema vlasničkoj strukturi društava, i to prema rodnom kriteriju. Analiza pokazuje da je udio žena poduzetnica, tj. vlasnica/osnivačica trgovačkih društava, u navedenom razdoblju lagano rastao, uz iznimku 2021., kada je broj žena poduzetnica bio manji 12,38% u odnosu na 2020.¹³⁵

1.6.1. Zaključno razmatranje i preporuke

Analiza pokazuje da žene napreduju u poduzetništvu, međutim, i dalje postoji niz izazova koje moraju prevladati. Izazovi koji stoje ženama na putu u poduzetništvo su općenite prepreke koje sprječavaju ulaz žena na tržište rada, a to se posebice odnosi na rodne stereotipe, tradicionalne rodne uloge i otežano usklađivanje privatnog i profesionalnog života. Jedan od ključnih izazova je i pristup financijskim sredstvima. Zatim, posebnu pažnju potrebno je posvetiti i podršci ženama da pokrenu vlastito poslovanje, kao i nastaviti pružati podršku ženama u već etabliranom poslovanju kako bi ono postalo još razvijenije. Prilagođavajući se novim trendovima i izazovima, potrebne su kontinuirane edukacije i u svrhu jačanja digitalnih i poslovnih vještina. Iako su žene zastupljene u svim granama poslovanja, i dalje su u manjini na vodećim poslovnim pozicijama. Stupanjem na snagu izmjene Zakona o trgovačkim društvima, Pravobraniteljica očekuje poboljšanu rodnu ravnotežu među direktorima/cama tzv. uvrštenih trgovačkih društava.

Uzimajući u obzir činjenicu da su žene podzastupljene u području poduzetništva, potrebni su dodatni naponi u svrhu promicanja načela ravnopravnosti spolova u području poduzetništva žena, na nacionalnoj, lokalnoj i područnoj (regionalnoj) razini. Slijedom iznesenog, Pravobraniteljica upućuje sljedeće preporuke:

- (1) Jačanje dostupnosti financijskih instrumenata za pokretanje i razvoj poduzetništva žena na nacionalnoj, lokalnoj i područnoj (regionalnoj) razini.
- (2) Pokretanje *start up* inicijativa za žene poduzetnice na lokalnoj i područnoj (regionalnoj) razini.

¹³⁵ Prema rezultatima analize trgovačkih društava u 2023., 31.689 društva ili 21,4% bilo je isključivo u vlasništvu žena, s tim da su u još 13.588 društava žene suvlasnice s muškarcima i/ili pravnim osobama, što **udio ženskog poduzetništva u ukupnom broju trgovačkih društava diže na 30,5%**. Od ukupno 148.214 trgovačkih društava, 61,5% je isključivo u vlasništvu muškaraca, 6,7% je u vlasništvu pravnih osoba, 9,2% je u mješovitom vlasništvu, dok za 1,3% trgovačkih društava, prema dostupnim podacima, nije moguće odrediti kojoj skupini pripadaju.

- (3) Poticanje poduzetništva žena na nacionalnoj i lokalnoj te područnoj (regionalnoj) razini kroz kampanje edukacija i međusobnog umrežavanja.
- (4) Osigurati da zakonodavni okvir koji regulira financijske obveze poduzetnika/ca ne utječe nepovoljno na žene poduzetnice koje su kao članice uprave trgovačkog društva, izvršne direktorice trgovačkog društva i upraviteljice zadruge prijavljene na pola radnog vremena radi usklađivanja poslovnog i obiteljskog života, a sukladno preporukama Pravobraniteljice (2018.) vezano uz *Zakon o doprinosima*.¹³⁶

1.7. SPOLNO UZNEMIRAVANJE

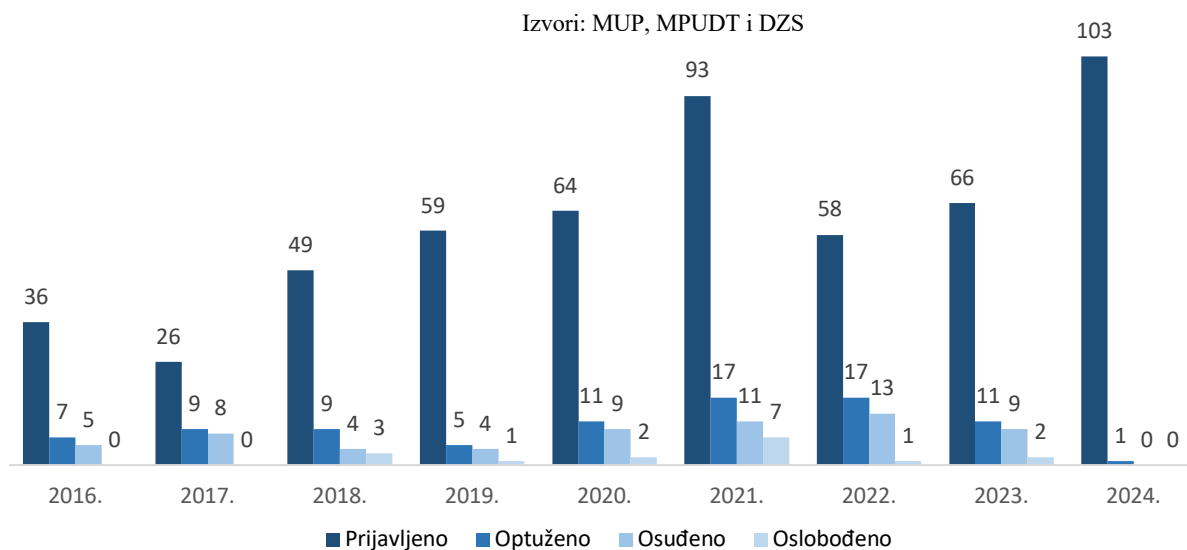
Nastavio se trend rasta broja pritužbi zbog spolnog uznemiravanja kao oblika diskriminacije utemeljene na spolu.

Pravobraniteljica je tijekom izvještajnog razdoblja zaprimila ukupno 549 pritužbi temeljem svih diskriminacijskih osnova iz Zakona o ravnopravnosti spolova, od čega je iz područja rada i zapošljavanja bilo **124 pritužbe** (118 pritužbi 2023.). Od navedene 124 pritužbe, **36 (29%) su se odnosile na spolno uznemiravanje** (28 pritužbi u 2023.). Od navedenih 36 pritužbi, **u 9 (25%) pritužbi** došlo je do povreda Zakona o ravnopravnosti spolova **s obilježjima kaznenih djela** te je Pravobraniteljica podnijela prijavu državnom odvjetništvu (2023.-9 kaznenih prijava). I konačno, od navedenih 36 pritužbi na spolno uznemiravanje, njih 12 je bilo anonimno ili su pritužiteljice/telji zatražili anonimnost prilikom postupanja (33%).

Brojke prijave za kazneno djelo „*Spolno uznemiravanje*“ iz čl.156. Kaznenog zakona čak su pretekle i one iz 2021., kada je zabilježeno najviše prijave u praćenom razdoblju. Za navedeno kazneno djelo Ministarstvo unutarnjih poslova je zabilježilo **ukupno 103 prijave, čak 37 prijava više** nego u 2023., kada ih je bilo zabilježeno 66. Istovremeno, Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije dostavilo je Pravobraniteljici podatak o **svega jednom pokrenutom sudskom postupku u 2024., za ovo kazneno djelo, bez ijedne donesene presude.**

¹³⁶ Pravobraniteljica je prilikom *izmjena Zakona o doprinosima* (2018.) dala preporuku da se za člana/icu uprave i/ili izvršnog direktora/icu i/ili upravitelja/icu zadruge prijavljene na pola radnog vremena, odnosno na nepuno radno vrijeme **plaćaju umanjeni doprinosi**, a koji mogu biti definirani u skladu s visinom prihoda poduzeća. Predlagatelj tada nije uvažio prijedloge Pravobraniteljice.

*Statistički pokazatelji za kazneno djelo -
Spolno uznemiravanje, za razdoblje 2016. - 2024.*

Shodno istaknutom, nastavljamo bilježiti višegodišnji uočeni negativni trend malih brojki stvarno procesuiranih slučajeva, odnosno optuženih i pravomoćno osuđenih počinitelja na godišnjoj razini za ovo kazneno djelo te istovremeni rast broja prijava. Kao što se vidi iz priloženog grafikona, od ukupnog broja prijavljenih slučajeva, **kazneno se procesuirava svega nekolicina slučajeva godišnje, dok je broj osuđujućih presuda i dalje vrlo nizak, te čak i u padu u odnosu na 2022.**, kada smo zabilježili najviše optuženih i osuđenih počinitelja.

Izvršajno razdoblje okarakterizirao je i **slučaj jednog hrvatskog nagrađivanog redatelja** koji je na vlastitom profilu jedne društvene mreže (travnja 2024.) objavio priznanje o višestrukom počinjenju prijestupa spolnog uznemiravanja prema glumicama i suradnicama, tražeći oprost i izražavajući kajanje zbog takvog ponašanja. Naveo je kako nije bio svjestan da opisanim postupanjem nanosi štetu drugima, te da je svoje postupke osvijestio tek na psihoterapiji, ističući kako se opisano događalo i zbog opojnih sredstava koje da je koristio u to vrijeme. Pravobraniteljica je nedugo nakon objave službeno reagirala na ovo priznanje, a koje je vrlo brzo bilo i uklonjeno s profila redatelja, podnoseći kaznenu prijavu DORH-u. No, bez obzira na brojne dopise prema DORH-u u kojima se tražilo informacije o poduzetom u predmetnom slučaju, do trenutka pisanja ovog izvješća, nikakav odgovor Pravobraniteljici o statusu njene kaznene prijave nije dostavljen, iako je od prijave proteklo više od 6 mjeseci. Nedugo nakon javnog priznanja, Večernji list je objavio detaljni članak na navedenu temu, ali bez imena žrtava. Žrtve se nisu javile ni Pravobraniteljici, a saznanja o tome da li su se javile DORH-u, također nemamo.

Trend koji u zadnjih nekoliko godina evidentiramo jest taj da **Pravobraniteljica zaprima sve veći broj pritužbi na spolno uznemiravanje s obilježjima kaznenog djela** iz čl.156. Kaznenog zakona – *Spolno uznemiravanje*. Ovaj trend upućuje na to da poslodavci i dalje nisu svjesni svojih obveza te da i dalje ili izbjegavaju podnijeti kaznene prijave ili ako podnesu, izbjegavaju paralelno procesuirati

radno-pravni aspekt povrede pozivajući se na činjenicu da je podnesena kaznena prijava. Pravobraniteljica ponovo naglašava **kako podnesena kaznena prijava državnom odvjetništvu ne isključuje odgovornost poslodavca/institucije/organizacije** da odmah po zaprimanju prijave i sama utvrdi relevantne činjenice sukladno svojim internim aktima, zaštiti žrtvu te provede disciplinski i/ili stegovni postupak protiv počinitelja zbog težih ili lakših povreda obveza iz radnog odnosa i narušavanja ugleda poslodavca/institucije/organizacije i to neovisno o tijeku i ishodu kaznenog postupka.

Na tragu unaprjeđenja sustava zaštite žrtava seksualnog nasilja i kažnjavanja počinitelja u području rada i zapošljavanja, podizanja svijesti o ovom problemu, kao i otklanjanja opisanih stereotipa, mitova i tabua koje prate spolno uznemiravanje, Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova dala je tijekom izvještajnog razdoblja podršku **EU-projektu koji se bavi suzbijanjem seksualnog nasilja na radnom mjestu** - „TEAMWORK#2: combaT sExuAlharassMent in the WORKplace vol_2“. Uloga Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova u ovom projektu pokazala se od ključne važnosti jer osigurava održivost svih glavnih projektnih ciljeva kroz nastavak edukacija i podršku poslodavcima u ustrojavanju i poboljšavanju internih pravnih okvira za suzbijanje ove vrste spolne diskriminacije.¹³⁷

I u ovoj godini nastavio se trend pojačanog normiranja ove materije kroz interne propise mnogih institucija, tvrtki i organizacija od kojih neke nisu niti imale propisane postupke za zaštitu dostojanstva radnika/ca i disciplinskog kažnjavanja počinitelja/ica u slučaju spolnog uznemiravanja. **Pravobraniteljica je tijekom izvještajnog razdoblja pružila podršku, stručnu pomoć i edukaciju brojnim institucijama, organizacijama, tvrtkama i poslodavcima u izradi i unaprjeđenju internih pravnih okvira koji služe suzbijanju ove vrste nasilja.** Od Hrvatske gospodarske komore, Hrvatske udruge poslodavaca, Hrvatske radiotelevizije, Sveučilišta u Zagrebu, Akademije dramske umjetnosti, Veterinarskog fakulteta pa sve do pojedinih manjih tvrtki i JLP(R)S.

Što se tiče izmjene zakonodavstva, na snagu su stupile *izmjene i dopune Zakona o kaznenom postupku, Kaznenog zakona i Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji*, kojima su postrožene kazne za nasilnike te osnažen sustav zaštite žrtava. Sukladno predloženim izmjenama, spolno uznemiravanje više nije kažnjivo prema Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji već predstavlja kazneno djelo, ali i dalje ostaje kao prijestup u području diskriminacijskog i radno-disciplinskog, odnosno prekršajnog kažnjavanja.¹³⁸

Slijedi opis nekoliko slučajeva iz prakse rada Pravobraniteljice:

PRIMJER 1. U predmetu PRS-01-01/24-1, Pravobraniteljici se obratila zaposlenica podružnice jednog tele-operatera žaleći se da je **dugogodišnja žrtva spolnog uznemiravanja na radu od svog nadređenog**, a koji se iživljava i nad drugim podređenima. Pravobraniteljica je po zaprimanju pritužbe podnijela kaznenu prijavu i zatražila očitovanje tele-operatera u vezi poduzetog temeljem

¹³⁷ Vidjeti više u ovom Izvješću: II. EU projekti i drugi međunarodni i nacionalni projekti.

¹³⁸ Zakon o ravnopravnosti spolova, Zakon o radu i Zakon o suzbijanju diskriminacije - definiraju spolno uznemiravanje i propisuju obvezu kažnjavanja istog.

internih propisa poslodavca. Iz dostavljenog očitovanja je proizlazilo da su nadležne osobe kod poslodavca sukladno internim propisima te primjenom politike nulte tolerancije na svaki oblik diskriminacije i uznemiravanja, pravodobno i hitno, a putem postupka zaštite dostojanstva radnika proveli internu istragu u kojoj su navodi pritužiteljice o spolnom uznemiravanju od strane njenog nadređenog potvrđeni što je rezultiralo izvanrednim otkazom zbog osobito teških povreda obveza iz radnog odnosa, odnosno zbog postupanja prema podređenim zaposlenicima, a posebice zbog seksualnog uznemiravanja pritužiteljice, na način koji je vrijeđao njeno dostojanstvo čast i ugled. Pravobraniteljica je dopisom podržala način postupanja poslodavca u konkretnom slučaju navodeći kako opisano postupanje poslodavca predstavlja primjer dobre prakse primjene politike nulte tolerancije prema svakom obliku diskriminacije i uznemiravanja radnika, odnosno zaštite žrtava i kažnjavanja počinitelja ovog oblika diskriminacije utemeljene na spolu u području zapošljavanja i rada. Pravobraniteljica je također pozdravila odluku o izvanrednom otkazu koju je poslodavac uručio počinitelju spolnog uznemiravanja. Također, DORH je obavijestio Pravobraniteljicu da su protiv počinitelja podignuli optužnicu zbog kaznenog djela spolnog uznemiravanja.

PRIMJER 2. U predmetu PRS-17-01/24-7, Pravobraniteljica je zaprimila pritužbu da u jednom **Kliničkom bolničkom centru radi ginekolog koji je nepravomoćno osuđen za kazneno djelo silovanja pacijentice** i to za vrijeme obavljanja pregleda. Pravobraniteljica je odmah zatražila očitovanje KBC-a uz preporuku da provedu interni ispitni postupak i poduzmu mjere sukladno potencijalnom kršenju radnih obveza i narušavanju ugleda poslodavca. Isti su istaknuli kako nemaju informacija o sudskom postupku te su odgovornost u svom očitovanju prebacili na Hrvatsku liječničku komoru. Temeljem takvog očitovanja, Pravobraniteljica je utvrdila da je KBC počinio spolnu diskriminaciju prema žrtvi silovanja, ali i svim potencijalnim pacijentima i pacijenticama žrtvama, s obzirom da ne provodi učinkovite postupke zaštite pacijenata i pacijentica koji su žrtve liječnika koji na radu i za vrijeme rada krše temeljne principe medicinske etike. Pravobraniteljica je dalje utvrdila da KBC nema niti ustrojen učinkovit interni pravni okvir za disciplinsko kažnjavanje svojih djelatnika koji na opisan način krše radne obveze, pa čak i tada kada iste DORH tereti za najteža kaznena djela, a sud ih pronade krivima i osudi. Kako je KBC odbio postupiti sukladno upozorenju i preporukama Pravobraniteljice, liječnik je za vrijeme rada ponovio kazneno djelo silovanja prema drugoj pacijentici, ali ovaj put u pokušaju nakon čega je uhićen i pritvoren, da bi KBC tada obavijestio Pravobraniteljicu da liječnik nije više zaposlen kod KBC-a, dok je Hrvatska liječnička komora obavijestila da se isti ispisao iz komore pa da u tom smislu ne mogu provoditi postupak protiv njega.

PRIMJER 3. U predmetu PRS-03-05/24-11, Pravobraniteljica je zaprimila pritužbu jedne **pacijentice koja je navela da ju je u jednoj bolnici kroz dulje vremensko razdoblje seksualno zlostavljao i iskorištavao zaposlenik bolnice/fizikalni terapeut**. Pravobraniteljica je odmah DORH-u uputila kaznenu prijavu zbog sumnje u počinjenje kaznenih djela dok je od bolnice zatražila očitovanje te paralelno savjetovala pritužiteljicu da fizikalnog terapeuta prijavi Hrvatskoj komori fizikalnih terapeuta. U svom odgovoru Pravobraniteljici bolnica je navela kako su po saznanju za događaje obavijestili policiju. Pravobraniteljica je tada upozorila bolnicu da je uz prijavu policiji i/ili nadležnom državnom odvjetništvu, bolnica prva nadležna institucija koja je u obvezi poduzeti mjere po saznanju ili prijavi da njen djelatnik seksualno zlostavlja pacijenticu, ukoliko se zlostavljanje odvijalo za vrijeme rada i/ili u vezi s radom, a na što je upućivala prijava. Također, bolnica je

upozorena da bi bilo kakvo nepovoljnije postupanje prema pacijentici zbog toga što je ona prijavila diskriminaciju, odnosno seksualno zlostavljanje predstavljalo i kršenje čl.2. Zakona o ravnopravnosti spolova koji štiti žrtve diskriminacije od reviktimizacije. I konačno, Pravobraniteljica je izdala bolnici preporuku da žurno uredi svoj interni pravni okvir (postupak prijave – posebice onih anonimnih, postupci podrške i zaštite žrtava, postupak ispitivanja prijave, progona i disciplinskih kažnjavanja počinitelja), te su bolnici u tom smislu dostavljene opće zakonodavne domaće i međunarodne smjernice koje reguliraju navedeno. Bolnici je upućena i preporuka da provede edukaciju cjelokupnog osoblja bolnice o suzbijanju seksualnog uznemiravanja i drugih spolnih delikata na radnom mjestu i općenito o diskriminaciji utemeljenoj na spolu. Pritužiteljica se obratila i Pučkoj pravobraniteljici zbog navodne uskrate zdravstvene zaštite i nestručnog liječenja, po kojoj pritužbi je postupak i dalje u tijeku.

PRIMJER 4. U predmetu PRS-02-02/24-4, jedna **maloljetna djevojčica** se obratila Pravobraniteljici putem web-obrasca za prijavu spolnog uznemiravanja navodeći da ju je od prvog do četvrtog razreda osnovne škole spolno uznemiravala učiteljica. Pritužiteljica je navela svoje osobne podatke i identitet učiteljice te je ukratko opisala na koji način ju je učiteljica spolno uznemiravala, zatraživši anonimnost kod postupanja u njeno ime. Pravobraniteljica je temeljem navedene pritužbe podnijela kaznenu prijavu DORH-u s informacijama o identitetu učiteljice i bez informacija o identitetu žrtve, a zbog sumnje u počinjenje kaznenog djela. Nakon toga, predmet je dalje u rad upućen Pravobraniteljici za djecu, čije postupanje u predmetnom slučaju je još u tijeku.

PRIMJER 5. U predmetu PRS-01-01/24-2, Pravobraniteljica je temeljem **javnog priznanja počinitelja, poznatog hrvatskog redatelja, a koje je objavljeno na profilu jedne društvene mreže**, saznala za povrede odredbi Zakona o ravnopravnosti spolova s obilježjima kaznenog djela iz čl.156. Kaznenog zakona, za koje se iz navedenih izvora tvrdi da ih je kroz dulje vremensko razdoblje i višekratno činio redatelj i to prema većem broju žrtava, a koje su navodno bile u odnosu zavisnosti prema njemu. Shodno istaknutom, a sukladno svojim ovlastima iz čl.23.st.4. Zakona o ravnopravnost spolova, Pravobraniteljica je DORH-u uputila kaznenu prijavu protiv redatelja, međutim, do završetka pisanja ovog izvješća, DORH nije obavijestio Pravobraniteljicu o ishodu postupanja u predmetnom slučaju.

PRIMJER 6. U predmetu PRS-01-03/24-29, Pravobraniteljici se obratila **službenica u sustavu državne uprave, pritužujući se da ju je poslodavac degradirao na poslu nakon što je prijavila kolegu zbog spolnog uznemiravanja**. Slijedom iznesenog, Pravobraniteljica je zatražila izvješće i dokumentaciju od nadležnog ministarstva. Uvidom u pribavljeno izvješće i dokumentaciju bilo je vidljivo da je je protiv počinitelja bio pokrenut disciplinski postupak zbog sumnje u počinjenje teške povrede službene dužnosti opisane kao „Izrazito nepristojno ili neprimjereno ponašanje u službi ili u vezi sa službom“ i prekršajna prijava zbog sumnje u počinjenje prekršaja spolnog uznemiravanja iz Zakona o suzbijanju diskriminacije, ali i da je pritužiteljica bila degradirana na poslu nakon što je prijavila kolegu. Uzimajući u obzir sve navode iz dostavljenog izvješća i dokumentacije, Pravobraniteljica je zauzela stajalište da je pritužiteljica stavljena u nepovoljniji položaj u odnosu na prituženog iz razloga što je prituženi zbog svojeg ponašanja iako sankcioniran po dvije pravne osnove (prekršajna i disciplinska) ostao raditi na svojem radnom mjestu voditelja, dok je pritužiteljica bila poslovno degradirana sa mjesta voditeljice za financije, odnosno dobila je nalog za obavljanje poslova

niže stručne spreme. Pravobraniteljica je zaključila kako je u predmetnom slučaju došlo do povrede čl.2. Zakona o ravnopravnosti spolova koji zabranjuje reviktimizaciju, jer je pritužiteljica degradirana nakon što je prijavila kolegu za spolno uznemiravanje. Slijedom navedenog, Pravobraniteljica je nadležnom ministarstvu uputila preporuke vezane uz predmetni slučaj kao i preporuku da se pritužiteljicu vrati na prethodno radno mjesto, što je poslodavac u potpunosti prihvatio i ispunio.

1.7.1. Zaključno razmatranje i preporuke

Kako je već istaknuto, i u ovoj godini zamijećen je daljnji nastavak **trenda anonimnog prijavljivanja spolnog uznemiravanja**. Pravobraniteljica je kroz svoj rad na praćenju ove vrste rodno utemeljenog nasilja primijetila kako **i dalje većina žrtava zapravo nema dovoljno povjerenja u sustav zaštite** i učinkovitost progona te u pravednost brze, odnosno stroge osude počinitelja. Tome je tako jer sustav zaštite žrtava i progona počinitelja jednostavno ne funkcionira na način da trenutno zaštite žrtve, a počinitelja izloži progону i osudi. Ovogodišnja statistika to najbolje dokazuje, 103 prijave i niti jedna presuda. Čak i kada počinitelji sami priznaju višestruka počinjenja ovih prijestupa, istrage traju dugo, izostaje pravovremen progon, zbog čega žrtve istupaju anonimno i nemaju povjerenje u institucije. Stoga, žrtve pritužbe najčešće ili uopće ne podnose ili ih podnose anonimno ili ih u pojedinim slučajevima umjesto njih podnose treće osobe, opet anonimno prijavljujući ovu vrstu prijestupa, ponekad i bez informacija o svom identitetu i/ili identitetima žrtava.

Međutim, iako anonimne pritužbe nemaju snagu prijave iz koje stoji identitet žrtve, po njima se također uvijek postupa i to isto kao da su neanonimne. Naime, kroz takve postupke, u kojima se provjeravaju i istražuju navodi iz anonimne prijave, vrlo često se dođe do konkretnih dokaza i svjedoka i/ili žrtava, a što povratno osnažuje sve žrtve i omogućava smanjenje sive brojke ovih prijestupa.

Imajući u vidu sve navedeno, a kako se trendovi unatoč izmijenjenom zakonodavnom okviru, nisu promijenili, Pravobraniteljica ponavlja svoje preporuke iz prošle godine kako bi se praksa, ali i institucionalni, pravosudni i zakonodavni okvir borbe protiv spolnog uznemiravanja unaprijedio:

- (1) Formalizirati i propisati, odnosno uvesti obvezu i ustrojiti jasne formalno-pravne i sadržajne okvire za međuresornu suradnju na svim razinama, posebice između policije, državnog odvjetništva i pravosuđa, zdravstvenih i socijalnih institucija u slučajevima seksualnog nasilja.
- (2) Uvesti sustavnu, redovitu i cjeloživotnu edukaciju sudaca/kinja i državnih odvjetnika/ca pri Pravosudnoj akademiji isključivo o progону i kažnjavanju slučajeva rodno utemeljenog i seksualnog nasilja, kao i specijaliziranu edukaciju svih povjerenika/ca za zaštitu dostojanstva radnika/ca u državnom i privatnom sektoru te uvesti redovitu edukaciju o rodnoj ravnopravnosti i spolnoj diskriminaciji u sve odgojne i obrazovne institucije.
- (3) Nastaviti s edukacijom policije po pitanju istraživanja i procesuiranja svih oblika seksualnog nasilja.
- (4) Zakonom o radu propisati minimum standarda koji moraju preuzeti poslodavci iz svih sektora (državnih/javnih i privatnih), kao i sve obrazovne i ostale institucije, te propisati obvezu

poslodavaca na preuzimanje i ugrađivanje navedenih minimalnih standarda u svoje jedinstvene interne pravne akte, bez obzira na broj zaposlenih osoba¹³⁹.

- (5) Osvijestiti problem i njegove posljedice na položaj žena na tržištu rada te slijedom toga i na opću ekonomsku i demografsku situaciju. Provesti javne kampanje s ciljem edukacije i osvještavanja javnosti o ovom problemu, uz pokretanje zakonodavne reforme.
- (6) Uključiti mušku populaciju u aktivno suzbijanje ovih (ali i drugih) oblika diskriminacije odnosno rodno uvjetovanog nasilja.
- (7) Potpisati i ratificirati *Konvenciju br. 190. o sprječavanju nasilja i uznemiravanja u svijetu rada, koju je (2019.) donijela Međunarodna organizacija rada*, a kojom se državama članicama nalaže poduzimanje niza mjera s ciljem prevencije i sprječavanja rodno utemeljenog nasilja i uznemiravanja u području zapošljavanja i rada, ističući da su žrtve tih oblika nasilja najčešće djevojke i žene.
- (8) Obvezati sve poslodavce kojima je jedini ili većinski osnivač/vlasnik RH i/ili JLP(R)S da redovno objavljuju podatke o broju postupaka provedenih povodom zahtjeva za zaštitu dostojanstva na svojim web-stranicama.
- (9) Osnažiti sve postojeće nacionalne preventivne mehanizme.

1.8. RODILJNE I RODITELJSKE POTPORE

*Zakonom o rodiljnim i roditeljskim potporama (ZRRP)*¹⁴⁰ se, radi zaštite materinstva, njege novorođenog djeteta i njegova podizanja, ravnopravne podjele prava i obveza skrbi o djetetu između oba roditelja, te usklađenosti obiteljskog i poslovnog života, propisuje pravo roditelja i njemu izjednačene osobe na vremenske i novčane potpore, uvjeti i način njihova ostvarivanja i financiranja te tijela nadležna za provedbu toga Zakona (čl.1.).¹⁴¹

Podrška države kroz obiteljske potpore, počevši od rodiljnog i roditeljskog dopusta, mjesečnih naknada, jednokratnih novčanih pomoći, naknada za skrb o bolesnom djetetu pa do dostupnosti

¹³⁹ Minimalni standardi koji Pravobraniteljica predlaže da se uvedu u Zakon o radu odnose se na propise koje čine temeljne interne pravne arhitekture za procesuiranje, sankcioniranje i zaštitu žrtava spolnog uznemiravanja i spolne diskriminacije za sve poslodavce, kako iz državnog tako i iz privatnog sektora, uključujući i obrazovne institucije, akademije, škole, sportska društva, pravosuđe itd. Pa bi tako Zakonom o radu i drugim relevantnim zakonima bilo potrebno propisati jedinstvene rokove zastare za prijavu spolnog uznemiravanja kao radnog/disciplinskog/prekršajnog prijestupa, osnovnu kategorizaciju disciplinskih/prekršajnih sankcija kada je u pitanju spolno uznemiravanje i spolna diskriminacija u svim područjima rada, način postupanja po neanonimnim i anonimnim pritužbama, obvezu vođenja disciplinskog postupka bez obzira na podnošenje kaznene prijave zbog istog prijestupa, kao i sve ostale važne normativne standarde koji trebaju predstavljati minimum informacija, pravnih kriterija i temelja koje svi moraju preuzeti i ugraditi u svoje interne propise bez obzira iz kojeg društvenog sektora dolaze (javnog, privatnog, obrazovnog i slično). Današnji standardi koje propisuje Zakon o radu omogućavaju poslodavcima da donose svoje interne akte iz ove materije praktički po vlastitom nahođenju upravo iz razloga što ne postoje propisani jedinstveni zakonodavni i pravni minimalni standardi obvezni za sve.

¹⁴⁰ Zakon je donesen 20.12.2022., objavljen u „Narodnim novinama“, broj 152/2022, a stupio je na snagu 1.1.2023. Navedeni zakon se primjenjivao tijekom cijele 2023.-2024., a Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o rodiljnim i roditeljskim potporama Hrvatski sabor je izglasao 21.2.2025., objavljeno u „Narodnim novinama“ broj 34/2025, a stupio je na snagu dana 1.3.2025.

¹⁴¹ Još posljednjim izmjenama i dopunama ZRRP-a (stupile na snagu 1.8.2022.) koje su prethodile donošenju novog ZRRP-a zakonodavstvo je usklađeno s *Direktivom 2019/1158 Europskog parlamenta i Vijeća od 20.6.2019. o ravnoteži između poslovnog i privatnog života roditelja i pružatelja skrbi i o stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 2010/18/EU* te je poseban naglasak bio stavljen na aktivniju ulogu očeva i na ravnopravnije roditeljstvo.

zdravstvene skrbi, prioritetan su cilj u osnaživanju obitelji u podizanju djece. Na kvalitetu obiteljskog života i životni standard nemalo utječu **troškovi roditeljstva** koji posebno do izražaja dolaze na tržištu rada tijekom roditeljskog dopusta uz veći rizik ostanka bez posla i teže vraćanje u svijet rada nakon duljeg razdoblja skrbi o djeci.

I u ovom izvještajnom razdoblju Pravobraniteljica je nastavila sa aktivnostima povezanima s ravnotežom između poslovnog i privatnog života, poticanjem očeva da se što ranije uključe u skrb o djeci te općenito aktivnostima iz područja roditeljskih potpora od kojih se posebice izdvajaju slijedeće.

Još tijekom 2023., Pravobraniteljica se uključila u postupak javnog savjetovanja o **Nacrtu Nacionalnog programa za zaštitu i promicanje dojenja za razdoblje od 2024. do 2027. godine**¹⁴² (Nacionalni program) te ukazala kako niti jedan od predviđenih 9 ciljeva, 21 podcilja, 35 mjera i 73 aktivnosti *nije usmjeren na promoviranje i korištenje zakonskog prava na stanku za dojenje*, kao niti općenito na *aktivnosti vezane uz provođenje dojenja na radnom mjestu*, posebice u vidu stvaranja pozitivne klime kod poslodavaca te informiranja samih žena o korištenju navedenog prava.¹⁴³ Pravobraniteljica je iznijela svoje stajalište kako je ovo najprikladniji dokument za osvještavanje poslodavaca u cilju osiguravanja adekvatnih uvjeta za korištenje predmetnog prava, a koje pravo je ključno za dosljednu provedbu Nacionalnog programa. Primjedbe Pravobraniteljice su bile primljene na znanje.¹⁴⁴

13. ožujka 2024. – održana je konferencija za medije povodom predstavljanja **nacionalne kampanje za promicanje pozitivnog i ravnopravnog roditeljstva**, koju je provodio (tadašnji) Središnji državni ured za demografiju i mlade (SDUDM) u partnerstvu s Hrvatskom udrugom poslodavaca (HUP). U svom izlaganju je zamjenik pravobraniteljice pozdravio je navedenu kampanju s obzirom na okolnost da je nizak udio očeva u korištenju roditeljskog dopusta jedan od problema s brojnim reperkusijama na području ravnopravnosti spolova, te je naglasio da se Pravobraniteljica kontinuirano zalaže za delimitiranje naknada u okviru roditeljskog dopusta, fleksibilnije uvjete rada te mjere u cilju osvještavanja roditelja i poslovne zajednice o važnosti poticanja očeva na korištenje roditeljskog dopusta.

15. ožujka 2024. – održana je **online konferencija „Podrška ranom roditeljstvu: potrebe i mogućnosti“**, u sklopu projekta *„Podrška roditeljstvu, krila djetinjstvu“*, sufinanciranog od strane

¹⁴² Vlada RH je (20.3.2024.) donijela *Odluku o donošenju Nacionalnog programa za zaštitu i promicanje dojenja za razdoblje od 2024. do 2027. godine*, koja je objavljena u Narodnim novinama, broj 35/2024.

¹⁴³ Uvidom u toč.3. Nacionalnog programa (Opis prioriteta javne politike), proizlazi kako navedeni program ima za cilj *„povećati učestalost isključivog i ukupnog dojenja“*, te da je potrebno planirati nastavak rada na poboljšanju uvjeta rađanja sa stajališta ljudskih prava u rodilištima u RH uvođenjem novog programa *„Rodilište-prijatelj majki i djece“*, uz *„poticanje dojenja na dječjim odjelima bolnica i u zajednici“*. Navedeno ukazuje kako bi se **poticanje dojenja**, osim unutar zdravstvenog sustava, **trebalo promovirati i u zajednici koja svakako uključuje i radno mjesto**.

¹⁴⁴ Ministarstvo zdravstva je navelo kako reguliranje radnih prava nije u dosegu predmetnog dokumenta, međutim svjesno je potrebe informiranja budućih roditelja i majki o zakonskim pravima, uključujući i zakonsko pravo na stanku za dojenje te općenito o aktivnostima vezanim za dojenje na radnom mjestu. Prema navodima Ministarstva zdravstva, informiranje će se provoditi u sklopu cilja 7. Osnaživanje i nastavak programa promicanja dojenja u okviru zdravstvenog sustava i cilja 8. Osnaživanje i nastavak programa promicanja dojenja u zajednici.

(tadašnjeg) SDUDM-a, u organizaciji Centra Klubko. U svom izlaganju je zamjenik pravobraniteljice ukazao na najčešće oblike diskriminacije te opisao postupanje institucije u nekoliko stvarnih primjera ispitnih postupaka povodom pritužbi na diskriminaciju u pogledu povrede prava na zaštitu od otkaza za vrijeme trudnoće ili korištenja dopusta iz područja roditeljskih i roditeljskih potpora, prava povratka na prethodne poslove nakon korištenja dopusta te onemogućavanja usklađivanja poslovnog i privatnog života. Pored navedenog, ukazao je na važnost stvaranja poticajne klime u cilju većeg angažmana očeva u roditeljskom dopustu te recentno uvedene mogućnosti fleksibilnog oblika rada.

19. ožujka 2024. – Kao i tijekom ranijih godina, Pravobraniteljica je objavila **javno priopćenje povodom Dana očeva**¹⁴⁵ istaknuvši kako su očevi u Republici Hrvatskoj i dalje opterećeni patrijarhalnim rodnim ulogama te se od njih primarno očekuje ekonomska skrb za djecu i obitelj dok u svakodnevnom životu teret obaveza prema djeci, starijim članovima/cama obitelji i kućanstvu još uvijek velikom većinom snose žene. Tako postavljene društvene uloge i očekivanja od muškaraca zasigurno ne doprinose korištenju prava koje očevi imaju vezano uz ostanak uz dijete u najranijoj dobi. No, kada je riječ o usklađivanju poslovnog i privatnog života, jednako važnu ulogu trebali bi imati i muškarci, kao ravnopravni članovi obitelji i roditelji.

23. travnja 2024. - Povodom pokretanja Nacionalne kampanje za promicanje pozitivnog i ravnopravnog roditeljstva, (tadašnji) SDUDM u suradnji s HUP-om organizirao je **okrugli stol „Poslodavci i zaposlenici – na strani roditeljstva“**, a u cilju dodatne senzibilizacije poslodavaca te naglašavanja važnosti njihove uloge na odluke zaposlenika - roditelja u odnosu na njihov poslovni i obiteljski život, kao i pružanja aktivne podrške zaposlenicima - roditeljima. Uvodno izlaganje je održala Pravobraniteljica,¹⁴⁶ koja je ukazala kako je veći udio očeva u roditeljskom dopustu put ka ravnopravnom roditeljstvu, čime se odražava na lakše usklađivanje poslovnog i privatnog života, veću konkurentnost žena na tržištu rada, smanjenje rodnog jaza u plaćama i kasnije u mirovinama te u konačnici na smanjenje stope rizika od siromaštva. Potrebno je kontinuirano stvarati u društvu pozitivnu klimu prema korištenju roditeljskog, roditeljskog i očinskog dopusta od strane očeva te posebno uključivati poslodavce putem različitih kampanja.

19. studeni 2024. – Pravobraniteljica je objavila **javno priopćenje** povodom 19. studenog, **Međunarodnog dana muškaraca**¹⁴⁷, kada se nastoji ukazati na najznačajnije izazove, prepreke i poteškoće s kojima se u današnjem svijetu suočavaju muškarci, bilo da se radi o vidovima izravne,

¹⁴⁵ Na isti datum - Dan očeva obilježavaju i Portugal, Španjolska, Belgija, Italija, te Lichtenstein. U Švedskoj, Norveškoj, Finskoj i Danskoj, Dan očeva obilježava se drugu nedjelju u studenom, a u 52 zemlje svijeta treće nedjelje u lipnju.

¹⁴⁶ Pravobraniteljica je tom prilikom komentirala relevantne statističke pokazatelje o broju muškaraca koji su koristili roditeljski dopust (njih 2.022 u 2023. odnosno 4,2%), kao i neprenosivi dio toga dopusta (njih 10.118), a koji su oblici limitiranih naknada. Pritom se osvrnula i na broj muškaraca koji su koristili očinski dopust (16.289 u 2023.) kao delimitiranu varijantu naknade. Istaknula je kako puno prostora za napredak po pitanju ravnopravnog roditeljstva postoji na području neplaćene i neformalne skrbi s obzirom na to da (prema podacima EIGE-a) u Hrvatskoj za djecu, osobe starije životne dobi i nemoćne osobe svakodnevno brine 39% žena i 28% muškaraca, dok je na razini EU najbolji primjer ravnopravnosti Švedska u kojoj je odnos 25% žena naspram 25% muškaraca. Tome treba dodati i da u svakodnevnom obavljanju kućanskih poslova u Hrvatskoj sudjeluje 78% žena i 34% muškaraca. S obzirom na navedene podatke, **općenito po pitanju ravnopravnosti u području neformalne skrbi Hrvatska je na 22. mjestu na razini EU.**

¹⁴⁷ Za razliku od Međunarodnog dana žena, Međunarodni dan muškaraca nije službeno prepoznat od strane Ujedinjenih naroda kao datum koji je potrebno obilježavati.

neizravne, strukturalne diskriminacije ili rodno specifičnim karakteristikama i nepovoljnim okolinskim utjecajima.¹⁴⁸

29. studeni 2024. - Pravobraniteljica je **sudjelovala na konferenciji "Usklađivanje obiteljskog i radnog života: uloga poslodavaca u stvaranju ravnoteže"** održanoj u organizaciji udruge B.a.B.e. u suradnji s HUP-om u okviru Tematske sustavne podrške Nacionalne zaklade za razvoj civilnog društva u području „Usklađivanje poslovnog i privatnog života“.¹⁴⁹ Pravobraniteljica je govorila o značaju usklađivanja poslovnog i privatnog života, te u tom kontekstu o položaju žena na tržištu rada, stvaranju uvjeta za aktivno uključivanje žena na tržištu rada odgovarajućim usklađivanjem poslovnog i privatnog života te o aktivnostima institucije Pravobraniteljice iz ovog područja.¹⁵⁰

29. studeni 2024. - U okviru serije edukacija za koordinatorice i zamjenike/ce koordinatorica za nediskriminaciju, koje zajednički organiziraju Državna škola za javnu upravu i Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, Pravobraniteljica se uključila u provedbu programa **edukacije pod nazivom „Društveno odgovorno poslovanje i ravnopravnost spolova“**. Predstavnicima Pravobraniteljice su održali predavanje na temu „*Direktiva o ravnoteži između poslovnog i privatnog života: primjeri iz prakse ureda Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova*“ u sklopu kojeg su predstavili pregled stanja u RH u odnosu na EU po pitanju ravnoteže između poslovnog i privatnog života s naglaskom na empirijske podatke po spolu, nacionalni i europski pravni okvir te primjere postupanja Pravobraniteljice po pritužbama kao i primjere dobre prakse u međunarodnim okvirima.

4. prosinca 2024. – U organizaciji udruge Roditelji u akciji – RODA održana je **tematska konferencija „Roditelji – između osobnog i društvenog“**.¹⁵¹ U raspravi su sudjelovale predstavnice Pravobraniteljice koje su navele brojne aktivnosti koje institucija Pravobraniteljice kontinuirano poduzima u ovom području, uključujući postupanja po pritužbama na rad HZZO-a koje se odnose na ostvarivanje prava iz ZRRP-a te, s tim u vezi, preporuke koje Pravobraniteljica daje u svojim godišnjim izvješćima o radu. Također, ukazano je i na pojedina pitanja koja se odnose na Zakon o radu (istek ugovora o radu na određeno vrijeme trudnicama) kao i na pitanja regulirana Zakonom o obveznom zdravstvenom osiguranju (visina naknade za vrijeme bolovanja radi komplikacija u

¹⁴⁸ U tom smislu Pravobraniteljica je u javnom priopćenju ukazala kako je potrebno, između ostaloga, *promicati pozitivno i angažirano očinstvo s ciljem ostvarivanja značajnije roditeljske uloge u obiteljskom životu te davanja većeg značaja ulozi muškarca u odgoju i obrazovanju djece i mladih; promicati zdrav način života s ciljem izbjegavanja rodno specifičnih zdravstvenih rizika (npr. kardiovaskularne bolesti ili ovisnost o alkoholu ili kockanju); te promicati pluralizam i slobodu izbora u cilju odmaka od jednoobraznog stereotipnog poimanja uloge muškarca u privatnom i javnom životu. Pritom je posebno važno sinergijsko djelovanje muškaraca i žena u službi ostvarivanja zajedničkih ciljeva u području ravnopravnosti spolova.*

¹⁴⁹ Cilj konferencije bio je identificirati prepreke u radnim praksama koje se mogu promijeniti bez značajnih ulaganja ili dubinskih promjena radnih procesa, a koje će koristiti zaposlenicima s malom djecom i poslodavcima, uzevši u obzir poteškoće s kojima se susreću zaposleni roditelji.

¹⁵⁰ Navedene aktivnosti uključuju i one iz EU-projekta Pravobraniteljice „*Prema stvarnoj ravnopravnosti muškaraca i žena usklađivanje profesionalnog i obiteljskog života*“, u okviru kojeg je, između ostaloga, provedeno nekoliko istraživanja o problematici usklađivanja poslovnog i privatnog života.

¹⁵¹ Cilj konferencije bio je otvoriti prostor za različite stručnjake i stručnjakinje radi razmjene informacija i iskustava te povezivanja različitih dionika, poput donositelja odluka, pružatelja podrške u zajednici, znanstvene zajednice, civilnog sektora te mladih i različitih skupina roditelja, uključujući ranjive skupine.

trudnoći) te je istaknuto kako se radi o kompleksnoj problematici koja obuhvaća više pravnih područja, radi čega se trebaju poduzimati i sveobuhvatne te sustavne mjere.

Prosinac 2024. – Pravobraniteljica se uključila u postupak **javnog savjetovanja o Naknadnoj procjeni Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o roditeljnim i roditeljskim potporama**¹⁵² u kojem je iznijela određene primjedbe i prijedloge koji su prethodno bili izneseni i u postupku javnog savjetovanja na Nacrt prijedloga Strategije demografske revitalizacije Republike Hrvatske do 2033. godine¹⁵³, i koji se temelje na dugogodišnjoj praksi i postupanju po pritužbama građana/ki iz navedenog područja. Navedene primjedbe Pravobraniteljica je iznijela i u postupku **javnog savjetovanja o Obrascu zakonodavnih aktivnosti za 2025. godinu** Ministarstva demografije i useljništva.

Krajem 2024. otvoren je i postupak **javnog savjetovanja o Nacrtu prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o roditeljnim i roditeljskim potporama**¹⁵⁴, s konačnim prijedlogom zakona (Prijedlog) u koji se Pravobraniteljica također uključila sa svojim mišljenjem i primjedbama. S tim u vezi, Pravobraniteljica je pohvalila predviđene izmjene i dopune koje su usmjerene na povećanje materijalnih prava odnosno unaprjeđenje prava svih skupina korisnika/ca iz sustava roditeljnih i roditeljskih potpora¹⁵⁵, a za što se godinama zalaže i daje preporuke.¹⁵⁶ Također, pohvalila je i izmjene usmjerene na jasniju provedbu u odnosu na propise obveznog zdravstvenog osiguranja¹⁵⁷

¹⁵² Radi se o **Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o roditeljnim i roditeljskim potporama (Narodne novine, broj 85/22), koji je stupio na snagu 1.8.2022.**, i kojim je usklađeno nacionalno zakonodavstvo radi prenošenja Direktive 2019/1158 Europskog parlamenta i Vijeća od 20. lipnja 2019. o ravnoteži između poslovnog i privatnog života roditelja i pružatelja skrbi i o stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 2010/18/EU. U skladu sa ciljevima Direktive osigurane su daljnje pretpostavke kojima se omogućava fleksibilnost u korištenju postojećih i uvođenje novih prava, a sve u cilju većeg uključivanja roditelja u korištenje roditeljskog dopusta te ravnopravnije raspodjele skrbi o djeci u najranijoj dobi od strane oba roditelja, s naglaskom na jače uključivanje očeva na sudjelovanje u ranom odgoju djece. Navedenim zakonskim izmjenama **uvodeno je novo pravo, (plaćeni) očinski dopust** u trajanju od 10 radnih dana za zaposlene i samozaposlene roditelje za jedno dijete odnosno 15 radnih dana u slučaju rođenja blizanaca, trojki ili istovremenog rođenja više djece kako bi se omogućila veća uključenost očeva u skrb o djeci i sudjelovanje u ranoj dobi djeteta te dodatno potaknulo očevi na korištenje prava na roditeljskih dopust. Za vrijeme korištenja prava, naknada plaće propisana je u punom iznosu osnovice za naknadu plaće (100% od osnovice za naknadu plaće prema propisima o obveznom zdravstvenom osiguranju), a pravo se može koristiti nakon rođenja djeteta, a najkasnije do navršenih šest mjeseci života djeteta te se istovremeno predviđa i mogućnost korištenja prava na očinski dopust za slučaj smrti djeteta. Svrha očinskog dopusta je omogućiti veću uključenost očeva u skrb o djeci i sudjelovanje u ranoj dobi djeteta. Intencija je i povećati broj očeva koji koriste roditeljski dopust, a u svrhu usklađivanja privatnog i poslovnog života, kako to predviđa Direktiva. Nastavno na uvođenje novog prava na istovjetan način uvedena je mogućnost korištenja prava na očinski dopust zaposlenog ili samozaposlenog oca za slučaj smrti djeteta.

¹⁵³ Više o navedenom mišljenju i dokumentu vidjeti u poglavlju 1.9. Demografska politika.

¹⁵⁴ Navedeni zakon je Hrvatski sabor izglasao 21.2.2025., objavljeno u Narodnim novinama, br. 34/25, a **stupio je na snagu dana 1.3.2025.**

¹⁵⁵ Glavni ciljevi navedenih izmjena i dopuna odnose se na slijedeće: - povećanje maksimalne granice za naknadu plaće za vrijeme roditeljskog dopusta do prve godine djetetova života, - povećanje svih novčanih naknada (roditeljskih potpora), - dvostruko povećanje novčane potpore za novorođeno dijete te - produljenje trajanja plaćenog očinskog dopusta.

¹⁵⁶ Naime, Pravobraniteljica se kontinuirano zalaže za potpuno delimitiranje iznosa roditeljskih naknada (čije povećanje je ovim Prijedlogom predviđeno u visini do 3.001,79 eura odnosno 680% proračunske osnovice), ali i za potrebu **isplate dvostrukih novčanih naknada i potpora iz sustava roditeljnih i roditeljskih potpora u slučajevima poroda blizanaca**, odnosno trostrukih u slučaju rođenja trojki, a što nije predviđeno Prijedlogom. Također, Pravobraniteljica je ponovila i svoje ranije primjedbe vezano uz važnost tumačenja pojma radnika/ce kako bi najširi krug zaposlenih osoba bio obuhvaćen pravima koja pruža Direktiva Europskog parlamenta i Vijeća o ravnoteži između poslovnog i privatnog života roditelja i pružatelja skrbi i o stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 2010/18/EU, kao i vezano uz potrebu pojašnjenja koje sve osobe ulaze u pojam „ekvivalentni drugi roditelj“, a koje navedena Direktiva u korištenju očinskog dopusta izjednačava s očevima.

¹⁵⁷ Naime, *prava iz sustava roditeljnih i roditeljskih potpora vezana su uz obvezno zdravstveno osiguranje te se pojedini uvjeti, naknade ili provedbeni postupci nužno promatraju u cjelini odnosno kao jedinstven sustav zaštite trudnoće i roditeljstva.* Budući da su **osnovice**

radi čega se Prijedlogom dodaju odredbe koje se odnose na primjenu iste osnovice za naknadu plaće prilikom određivanja osnovice za naknadu plaće u situaciji kada majka započinje koristiti roditeljski dopust nakon što je bila u korištenju roditeljskog dopusta.¹⁵⁸ Međutim, Pravobraniteljica je istodobno ukazala i na potencijalne prijepore odnosno nedoumice obzirom da iz predloženih zakonskih izmjena ne bi proizlazilo da se iste odnose i na **slučajeve u kojima je postojao određeni prekid između korištenja navedenih prava** odnosno u slučajevima u kojima se propisana prava ne koriste neposredno i bez ijednog dana prekida, već je isplaćena samo jedna ili niti jedna plaća u šestomjesečnom razdoblju (kao npr. uslijed korištenja godišnjeg odmora).¹⁵⁹ U kontekstu navedenih izmjena i dopuna Pravobraniteljica je postupala i u odnosu na **položaj žena obrtnica**¹⁶⁰ vezano uz ostvarivanje njihovih prava sukladno ZRRP-u te je podržala inicijativu¹⁶¹ da se *vlasnicama obrta iznos potpore poveća na 219 % proračunske osnovice* odnosno na 966,75 eura.¹⁶²

1.8.1. Analiza korištenja roditeljskih i roditeljskih potpora po spolu

Kao i ranijih godina, od strane Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje (HZZO) pribavljeni su podaci iskazani po spolu o broju korisnica/ka roditeljskih i roditeljskih potpora (2024.), koji su prikazani u tablici.

za obračun naknada iz sustava roditeljskih i roditeljskih potpora vezane uz obvezno zdravstveno osiguranje, naknada plaće se određuje sukladno odredbama ZOZO-a odnosno sukladno odredbama podzakonskih akata koji su na snazi. Navedena odredba propisuje da osnovicu čini prosječan iznos plaće koja je osiguraniku/ici isplaćena u posljednjih šest mjeseci prije mjeseca u kojem je nastupio slučaj na osnovi kojeg se stječe pravo na naknadu plaće (čl.54. ZOZO-a), dok se Pravilnikom o uvjetima i načinu ostvarivanja prava iz obveznog zdravstvenog osiguranja propisuje postupanje u slučaju kada osiguraniku/ici nije isplaćena niti jedna plaća ili je isplaćena samo jedna.

¹⁵⁸ S tim u vezi, Pravobraniteljica je ukazala kako se radi o problematici koja je već neko vrijeme prepoznata, posebice kroz zaprimljene pritužbe *majki koje za vrijeme korištenja roditeljskog i roditeljskog dopusta ostanu ponovno trudne* te rode drugo dijete za koje počnu koristiti roditeljski dopust, a uslijed čega im u zadnjih šest mjeseci prije mjeseca u kojem je nastupio osiguranik slučaj na osnovi kojeg se stječe pravo na naknadu (odnosno roditeljski dopust za drugo dijete) nije bila isplaćena niti jedna plaća ili je bila isplaćena samo jedna plaća od strane poslodavca te im se stoga za vrijeme roditeljskog dopusta (za drugo dijete) isplaćuje naknada u minimalnom iznosu. Stoga je Pravobraniteljica u više navrata predlagala da se razmotre sva normativna rješenja kojima bi se ova problematika riješila na cjeloviti način, uključujući i izmjene Zakona o obveznom zdravstvenom osiguranju kao i Zakona o roditeljskim i roditeljskim potporama.

¹⁵⁹ U kontekstu navedenog postavlja se također i pitanje načina obračunavanja visine naknade za vrijeme **privremene spriječenosti za rad zbog njege djeteta** koju korisnik/ica koristi nakon prestanka korištenja prava na roditeljski dopust od čijeg je korištenja prošlo manje od dva mjeseca (odnosno u slučajevima u kojima je isplaćena samo jedna ili niti jedna plaća u šestomjesečnom razdoblju).

¹⁶⁰ Pravobraniteljica je ukazala kako predložene izmjene i dopune ZRRP-a u dijelu koji se odnosi na žene obrtnice svakako ne doprinose poboljšanju njihovog položaja, ali niti općenito poticanju žena za bavljenjem obrtništvom već štoviše, mogu djelovati nepoticažno i odvraćajuće, a čime se svakako **dodatno produbljuje nepovoljniji položaj žena obrtnica kao žena koje aktivno participiraju na tržištu rada**.

¹⁶¹ Naime, Hrvatska obrtnička komora je u postupku javnog savjetovanja ukazala kako se u izmjenama i dopunama ZRRP-a predviđa da samozaposlenom roditelju naknada plaće ne može biti manja od 159 % proračunske osnovice, što iznosi 701,89 eura te će to biti znatno povećanje u odnosu na dosadašnjih 2,19 eura naknade po danu za obrtnice u paušalnom oporezivanju. Međutim, proizlazi kako je **isti iznos predviđen i za nezaposlene osobe** radi čega je zatraženo da se *vlasnicama obrta iznos potpore poveća na 219 % proračunske osnovice* odnosno na 966,75 eura, što je najbliže iznosu minimalne plaće, za koji smatraju da je i minimalan iznos potreban majci koja posao stavlja u mirovanje. Navedeno je **preporučila i Pravobraniteljica** ukazavši na položaj žena u poduzetništvu. Primjedbe Pravobraniteljice na izmjene i dopune ZRRP-a nisu bile prihvaćene.

¹⁶² Iz povratnog očitovanja MDU proizlazi kako navedena *preporuka nije prihvaćena* uz obrazloženje u bitnome kako u ZRRP-u postoji nekoliko vrsta dopusta koji ovise o radnopravnom statusu korisnika te su usko vezana uz sustav obveznog zdravstvenog osiguranja. Nadalje MDU ističe kako se kroz sustav roditeljskih i roditeljskih potpora štite i socijalno osjetljive skupine. Također, naglašava se da u obrtnicima ovisi na koju će osnovicu biti obvezni plaćati doprinos za zdravstveno osiguranje te budući da *sustav obrtništva predviđa različite osnovice za pojedine kategorije obrtnika*, to posljedično utječe na ostvarivanje prava na zdravstveno osiguranje odnosno prava na roditeljske i roditeljske potpore.

Tablica: Statistički pokazatelji o korisnicima roditeljskih i roditeljskih potpora u 2024.

RODILJNI DOPUST DO 6 MJESECI STAROSTI DJETETA ¹⁶³		RODITELJSKI DOPUST (DO 180 DANA I OD 181 DO 840 DANA)		NEPRENOSIVI DIO RODITELJSKOG DOPUSTA (UKUPNO) ¹⁶⁴		RAD S POLOVICOM PUNOG RADNOM VREMENA (SVI OBLICI)		DOPUST ZA NJEGU DJETETA S TEŽIM SMETNJAMA U RAZVOJU (DO 8. GODINE)	
UKUPNO - 68.494		UKUPNO - 47.733		UKUPNO - 11.385		UKUPNO - 6.228		UKUPNO - 6.948	
M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž
138 ili 0,2%	68.356 ili 99,8%	1.802 ili 3,77%	45.931 ili 96,23%	11.178 ili 98,18%	207 ili 1,82%	1.520 ili 24,4%	4.708 ili 75,6%	200 ili 2,88%	6.748 ili 97,12%
SKRAĆENO RADNO VRIJEME ZBOG NJEGE DJETETA (SVI OBLICI)		RODILJNA POŠTEDA (SVI OBLICI)		RODITELJSKA POŠTEDA (SVI OBLICI)		RODILJNA BRIGA (SVI OBLICI)		RODITELJSKA BRIGA (SVI OBLICI)	
UKUPNO - 69.281		UKUPNO - 1.273		UKUPNO - 2.619		UKUPNO - 3.010		UKUPNO - 7.015	
M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž
6.434 ili 9,29%	62.847 ili 90,71%	0 ili 0%	1.273 ili 100,00%	1 ili 0,04%	2.618 ili 99,96%	5 ili 0,2%	3.005 ili 99,8%	19 ili 0,27%	6.996 ili 99,73%
OČINSKI DOPUST		DOPUST DRUGOG POSVOJITELJA		STANKA ZA DOJENJE		MIROVANJE RADNOG ODNOSA		DOPUST TRUDNE RADNICE ¹⁶⁵	
UKUPNO -16.044		UKUPNO - 45		UKUPNO - 27		UKUPNO - 44		UKUPNO - 34	
M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž
16.044 ili 100%	-	44 ili 97,78	1 ili 2,22%	-	27 ili 100	0 ili 0%	44 ili 100,00 %	-	34 ili 100%

Očinski dopust uveden je u hrvatski sustav roditeljskih i roditeljskih potpora tijekom 2022.¹⁶⁶. Odredbom čl.7.st.1.t.14. ZRRP-a očinski dopust je definiran kao dopust zaposlenog ili samozaposlenog oca ili njemu izjednačene osobe koja se brine o djetetu, povodom rođenja djeteta, radi pružanja njege i podizanja tog djeteta. Nadalje, čl.16. ZRRP-a navodi kako zaposleni ili

¹⁶³ Navedena kategorija obuhvaća obvezni i dodatni roditeljski dopust, produženi roditeljski dopust za ranije rođeno dijete te roditeljski dopust za slučaj smrti djeteta. Što se tiče **posvojiteljskog dopusta**, u 2024. bilo je ukupno 134 korisnika/ica navedenog dopusta, od čega je muškaraca bilo 21 (udio od 15,65%).

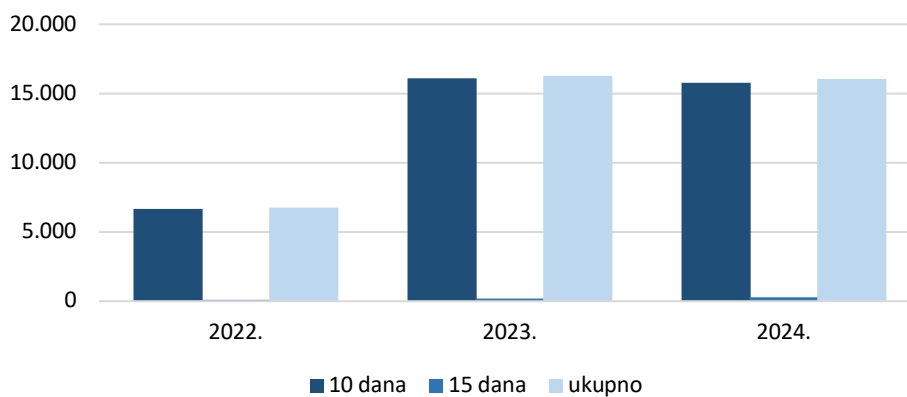
¹⁶⁴ S obzirom na to kako korisnici/e mogu roditeljski dopust koristiti u dijelovima uz jedino ograničenje da ga koriste najviše dva puta godišnje (svaki put u trajanju od najmanje 30 dana), HZZO pojašnjava kako iz navedenog razloga u razdoblju od godine dana jedna osoba se može evidentirati više puta kao korisnik/ica navedenog prava.

¹⁶⁵ HZZO napominje kako ne odlučuje o navedenim dopustima nego evidentira podatke o korištenju tih prava temeljem dostave odluka poslodavaca. Stoga *stvaran broj korisnica ovoga dopusta ne treba nužno odgovarati gore navedenom broju* jer na isti HZZO ne može utjecati niti ima mehanizama provjeriti koliko trudnica odnosno majki koristi ovaj dopust temeljem odluke svog poslodavca, a koji je propustio o istom obavijestiti HZZO.

¹⁶⁶ Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o roditeljskih i roditeljskim potporama koji je donesen 15.7.2022., a stupio na snagu 1.8.2022.

samozaposleni otac ima pravo, nakon rođenja djeteta, na očinski dopust u neprekidnom trajanju, ovisno o broju rođene djece, od 10 radnih dana za jedno dijete i od 15 radnih dana u slučaju rođenja blizanaca, trojki ili istodobnog rođenja više djece¹⁶⁷, a navedeno pravo se može koristiti do navršanih šest mjeseci života djeteta pod uvjetom da u isto vrijeme ne koristi jedno od prava propisanih ZRRP-om. Očinski dopust se može koristiti neovisno o radno pravnom statusu majke te je neprenosiv. Iz dostavljenih podataka HZZO-a o korisnicima roditeljskih i roditeljskih potpora proizlazi kako je **očinski dopust koristilo ukupno 16.044 korisnika**¹⁶⁸. Pritom je očinski dopust u trajanju od 10 dana koristilo 15.755 korisnika, očinski dopust u trajanju od 15 dana koristilo je 275 korisnika, a očinski dopust u slučaju smrti djeteta 14 korisnika.

Očinski dopust (1.8.2022. - 31.12.2024.)

ZRRP-om je od 1.1.2023., uvedeno i novo pravo na **dopust drugog posvojitelja** koje drugi posvojitelj koristi neovisno o radno pravnom statusu posvojitelja s kojim ima zajednički posvojeno dijete, u neprekidnom trajanju, a koje posvojitelj može koristiti do isteka 6 mjeseci od pravomoćnosti rješenja o posvojenju djeteta, za koje pravo se propisuje pravo na naknadu plaće na istovjetan način

¹⁶⁷ Krajem 2024., otvoren je postupak javnog savjetovanja o Nacrtu prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o roditeljskim i roditeljskim potporama kojim se **od 1.3.2025., predviđa produljenje vremenskog trajanja prava na očinski dopust i dopust drugog posvojitelja** na način da se umjesto sadašnjih 10 radnih dana za jedno dijete propisuje 20 radnih dana odnosno umjesto 15 radnih dana u slučaju rođenja blizanaca, trojki ili istovremenog rođenja više djece propisuje se 30 radnih dana. Navedeni zakon je Hrvatski sabor izglasao 21.2.2025., objavljeno u „Narodnim novinama“ broj 34/25, a stupio je na snagu dana 1.3.2025.

¹⁶⁸ Tijekom 2023. očinski dopust je koristilo ukupno 16.289 korisnika, odnosno njih 245 više nego u 2024.

kao i za očinski dopust.¹⁶⁹ Prema podacima HZZO-a, dopust drugog posvojitelja¹⁷⁰ je koristilo **ukupno 45 korisnika/ice** (44 muškaraca i 1 žena).¹⁷¹

Što se tiče korištenja **roditeljskog dopusta**¹⁷² **od strane muškaraca**, isti je koristilo 1.802 (3,77%) **očeva**, dok ga je koristilo njih 4,2% u 2023., što ukazuje na **određeni pad** unatoč činjenici kako je (od 1.8.2022.) naknada plaće za korištenje roditeljskog dopusta porasla.¹⁷³ U našem društvu još uvijek prevladava stereotipno stajalište da su žene te koje bi trebale primarno obavljati sve ili većinu obaveza vezanih uz kućanstvo i brigu oko djece i svih članova obitelji, što zaposlene žene dvostruko opterećuje i dovodi do nejednakosti u startnim pozicijama žena i muškaraca. Uloga poslodavaca u omogućavanju i poticanju usklađivanja poslovnog i privatnog života je stoga jedna od ključnih za zaposlene roditelje, uz razvoj odgovarajućih i dostupnih usluga skrbi za djecu i starije. Po već uvriježenom mišljenju, **očevima nedostaje podrška u korištenju roditeljskog i drugih dopusta povezanih s rođenjem djeteta**, odnosno nedovoljna podrška majki-partnerica i šire okoline, ali tu je i strah od posljedica na radnom mjestu. Dakle, izostaje podrška i od poslodavaca i od radnih kolega/ica.

S tim u vezi, MDU navodi kako je provedena *Nacionalna kampanja za promicanje pozitivnog i ravnopravnog roditeljstva* u partnerstvu s HIP-om, s ciljem promicanja pozitivnog i ravnopravnog roditeljstva te uključivanja muškaraca u aktivno roditeljstvo od trudnoće do ranog djetinjstva, s osobitim naglaskom na korištenje očinskog i roditeljskog dopusta od strane očeva. Ovom Kampanjom nastojalo se informirati, educirati i motivirati ne samo roditelje, već i poslodavce/poduzetnike da aktivno potiču svoje zaposlenike da koriste zakonska prava po osnovi roditeljstva, a što Pravobraniteljica pohvaljuje i smatra primjerom dobre prakse.

¹⁶⁹ Naime, po uzoru na očinski dopust koji je uveden kao novo pravo izmjenama i dopunama ranijeg ZRRP-a (2022.), u novom ZRRP-u (2023.) se uvodi pravo sličnog sadržaja u slučaju *zajedničkog posvojenja* zaposlenih ili samozaposlenih posvojitelja. Slijedom navedenoga, uvodi se novo pravo na dopust drugog posvojitelja, koje drugi posvojitelj koristi neovisno o radnopravnom statusu posvojitelja s kojim ima zajednički posvojeno dijete.

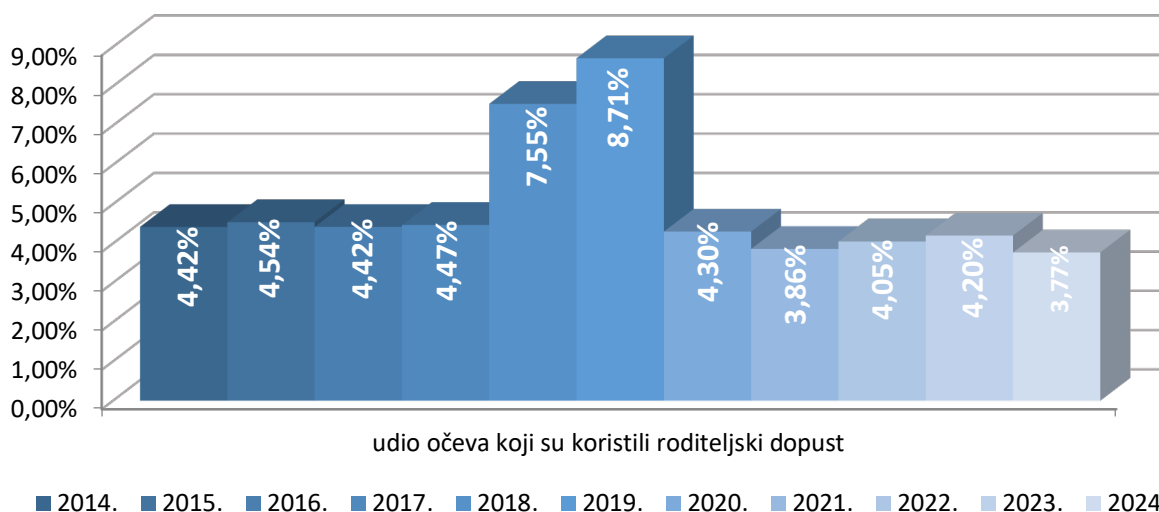
¹⁷⁰ Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o roditeljstvu i roditeljskim potporama (Narodne novine, broj 34/2025), koji je stupio na snagu 1.3.2025., umjesto sadašnjih deset radnih dana u slučaju posvojenja jednog djeteta propisuje se 20 radnih dana odnosno umjesto 15 radnih dana u slučaju posvojenja blizanaca ili istodobnog posvojenja dvoje ili više djece ili djeteta koje posvojenjem postaje treće ili svako sljedeće dijete u obitelji ili posvojenja djeteta s teškoćama u razvoju propisuje se 30 radnih dana.

¹⁷¹ Dopust drugog posvojitelja(u trajanju od 10 dana koristilo je ukupno 36 osoba, od čega 35 muškaraca, a dopust drugog posvojitelja(u trajanju od 15 dana koristilo je ukupno 9 osoba, sve muškog spola.

¹⁷² Radi se o *roditeljskom dopustu do 180 dana* (kojega je koristilo 37.355 osoba od čega je udio muškaraca kao korisnika bio 3,12%) i *roditeljskom dopustu od 181.-840. dana* (kojega je koristilo 10.378 osoba od čega 6,1% muškaraca).

¹⁷³ U 2024., za vrijeme korištenja prava na roditeljski dopust naknada plaće za prvih šest mjeseci, ako to pravo koristi jedan roditelj, ili prvih osam mjeseci, ako to pravo koriste oba roditelja, iznosila je 100% osnovice za naknadu plaće, a koja ne može za puno radno vrijeme iznositi više od 225,5% proračunske osnovice odnosno 995,45 eura mjesečno. S tim u vezi, krajem 2024. otvoren je postupak javnog savjetovanja o Nacrtu prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o roditeljstvu i roditeljskim potporama kojim se u **2025. predviđa povećanje naknade za roditeljski dopust u visini do 3.001,79 eura** odnosno 680% proračunske osnovice, a što je Pravobraniteljica pohvalila. Obzirom kako je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o roditeljstvu i roditeljskim potporama (Narodne novine, broj 34/2025) **stupio na snagu 1.3.2025.**, ostaje vidjeti da li će navedeno doprinijeti povećanju korištenja roditeljskog dopusta od strane očeva.

Grafikon: udio očeva (muškaraca) koji su koristili roditeljski dopust u RH u razdoblju od 2014. –2024., izraženo u postocima

Europski institut za ravnopravnost spolova (EIGE) je (rujan 2024.) objavio analizu pod nazivom „Povratak na tržište rada nakon roditeljskog dopusta“¹⁷⁴, a koja je pokazala da i dalje postoji **veliki nerazmjer u korištenju roditeljskog dopusta obzirom su žene one koje ga koriste u velikoj mjeri**, dok je broj muških korisnika i dalje malen. Naime, unatoč promjenama u regulativama koje potiču muškarce na roditeljski dopust, tek mali broj očeva se na to odlučuje nakon dolaska djeteta, a kada to i učine, njihov dopust je puno kraći od onoga koji uzimaju majke. Prema podacima za 2023., stopa žena u dobi od 25 do 54 godine koje su bile radno neaktivne zbog obveza skrbi, ali spremne raditi, iznosila je 26% dok je istodobno ta stopa kod muškaraca iznosila svega 4%.

I podaci Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD) pokazuju da većinu korisnika/ica plaćenih roditeljskih dopusta čine žene. Iznimku čine Danska, Švedska i Portugal gdje su muškarci u 45% slučajeva primatelji naknada, a jedina zemlja u kojoj je udio muškaraca veći od udjela žena (i iznosi 53%) je Luksemburg.¹⁷⁵ Razlozi manje zainteresiranosti očeva za roditeljski dopust su često uzrokovani zabrinutošću za prihode kao i sigurnošću za posao nakon povratka sa dopusta. Podaci OECD-a potvrđuju da **muškarci čine samo 26% roditelja koji koriste roditeljski dopust**¹⁷⁶, a što je posljedica većeg prihvaćanja u nordijskim zemljama. U zemljama u kojima su naknade za roditeljski dopust povezane s dohotkom, radnici/ce s relativno visokim dohotkom češće koriste roditeljski dopust, dok oni s niskim primanjima strahuju od smanjenja prihoda. Također, i podrška tvrtke važna

¹⁷⁴ Analiza je dostupna na poveznici:

<https://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/return-to-the-labour-market-after-parental-leave.pdf>

¹⁷⁵ Iako ti rezultati proizlaze i iz razlike u duljini roditeljskog i roditeljskog dopusta koje su drugačije od zemlje do zemlje, podaci OECD-a pokazuju da je prosječan broj dana za koji je isplaćena naknada za roditeljski dopust po djetetu u godini viši za žene, nego za muškarce.

¹⁷⁶ Navedeni podaci se odnose na Belgiju, Češku, Dansku, Njemačku, Estoniju, Irsku, Francusku, Italiju, Litvu, Luksemburg, Austriju, Poljsku, Portugal, Finsku i Švedsku.

je kada očevi odlučuju hoće li uzeti roditeljski dopust. Dokazi pokazuju da **očevi često osjećaju pritisak svojih poslodavaca da ne uzmu dopust** što, zajedno s neizvjesnošću oko prihoda, utječe na korištenje roditeljskog dopusta kod muškaraca. Roditeljski dopust općenito je manje plaćen od roditeljskog i očinskog dopusta. Podaci OECD-a pokazuju **da naknade za roditeljski dopust obično pokrivaju 48% prethodne zarade pojedinca/ke**. Istraživanja potvrđuju da povećana fleksibilnost i dobro plaćeni dopust dovode do viših stopa prihvaćanja među muškarcima. Imajući u vidu sve navedeno, EIGE je u predmetnom istraživanju uputio određene *preporuke* kako institucijama i agencijama na razini EU¹⁷⁷, tako i državama članicama.¹⁷⁸

Osim gore spomenutog roditeljskog dopusta (do 180 dana i od 181.-840. dana), postoji i neprenosivi dio roditeljskog dopusta¹⁷⁹. Iz dostavljenih podataka HZZO-a proizlazi kako je **neprenosivi dio roditeljskog dopusta** koristilo ukupno 11.385 korisnika/ica, od čega **11.178 muškaraca (udio od 98,18%)**.¹⁸⁰ Obzirom kako je neprenosivi dio roditeljskog dopusta koristilo 10.383 korisnika/ica u 2023. (od čega su muškarci činili udio od 98,3%), vidljiv je **porast od 9,6% u korištenju neprenosivog dijela roditeljskog dopusta, pri čemu je udio muškaraca kao korisnika navedenog prava i nadalje preko 97%**.

Što se tiče korištenja **prava na stanku za dojenje djeteta**, istu je koristilo 27 korisnica, što ukazuje na nastavak trenda opadanja broja korisnica ovoga prava.¹⁸¹ Mirovanje radnog odnosa koristilo je ukupno 44 korisnica (sve žene)¹⁸², a dopust trudne radnice 34 korisnice.

¹⁷⁷ 1. Potaknuti države članice da idu iznad minimalnih standarda navedenih u Direktivi o ravnoteži privatnog i poslovnog života i osiguraju da su ciljevi Direktive integrirani u relevantne političke inicijative i dugoročni proračun EU-a.

2. Osigurati prikupljanje usporedivih podataka na razini EU-a o korištenju roditeljskog dopusta za žene i muškarce te praćenje na razini cijele EU-.

3. Promicati uzajamno učenje u državama članicama kako bi se promijenili društveni stavovi u korist ravnopravnije podjele odgovornosti za skrb između žena i muškaraca.

¹⁷⁸ 1. Provesti procjene rodnog utjecaja politika roditeljskog dopusta, posebno u pogledu podobnosti, duljine, visine plaćanja, fleksibilnosti i kompatibilnosti s drugim politikama ravnoteže između poslovnog i privatnog života.

2. Pokrenuti kampanje podizanja javne svijesti o rodnim stereotipima i tradicionalnim rodnim ulogama koje obeshrabuju očeve od uzimanja roditeljskog dopusta.

3. Potaknuti poslodavce da stvore poticajno radno okruženje koje promiče ravnotežu između poslovnog i privatnog života za zaposlene žene i muškarce i različite obitelji (npr. samohrani roditelji, roditelji djece s teškoćama u razvoju, roditelji u životnom partnerstvu). To može uključivati fleksibilne radne aranžmane, beneficije za roditeljski dopust i politike za podršku njegovateljima pri povratku na posao.

¹⁷⁹ Zaposleni ili samozaposleni roditelj nakon navršanih šest mjeseci života djeteta ima pravo na roditeljski dopust, koji može koristiti *do osme godine života djeteta*. U pravilu oba roditelja koriste roditeljski dopust, svaki u trajanju od četiri ili 15 mjeseci (ovisno o broju rođene djece), no ako sukladno dogovoru, pravo na roditeljski dopust koristi samo jedan roditelj, isti koristi roditeljski dopust u trajanju od šest odnosno 28 mjeseci (svaki roditelj zadržava **dva mjeseca roditeljskog dopusta koja ne može prenijeti na drugog roditelja**).

¹⁸⁰ Neprenosivi dio roditeljskog dopusta koristilo je ukupno kako slijedi: 2020. - 4.504 korisnika/ica (od čega su muškarci činili udio od 96,11%), 2021. - 5.200 korisnika/ica (od čega su muškarci činili udio od 96,58%), 2022. - 6.899 korisnika/ica (od čega su muškarci činili udio od 96,7%), a 2023. - 10.383 korisnika/ica (od čega su muškarci činili udio od 98,3%). Dakle navedeni podaci pokazuju **značajniji porast broja korisnika/ica neprenosivog dijela roditeljskog dopusta tijekom zadnjih nekoliko godina**, pri čemu je *udio muškaraca kao korisnika navedenog dopusta gotovo konstantan i tijekom cijelog razdoblja iznosi preko 96%*. Predmetni statistički podaci navedeni su u savjetovanju o Naknadnoj procjeni Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o roditeljskim potporama (prilog 5., toč.2. Analiza postignutih rezultata primjene zakona), dostupno na poveznici: <https://esavjetovanja.gov.hr/ECon/MainScreen?entityId=29152>

¹⁸¹ Tako je stanku za dojenje djeteta koristilo: u 2015.- 160 žena, u 2016. - 154, u 2017. - 145., u 2018. - 109, u 2019. - 90, u 2020. - 79, u 2021. - 57, u 2022. - 59, a u 2023. - 38.

¹⁸² Tijekom 2023. mirovanje radnog odnosa koristilo je ukupno 144 korisnika/ica, od čega su bila samo dva muškarca.

Kada uspoređujemo statističke pokazatelje o korisnicima roditeljskih i roditeljskih potpora u RH u 2024., s onima iz 2023., razvidno je da (kao i tijekom ranijih izvještajnih razdoblja) nema velikih odstupanja, odnosno da su pokazatelji u bitnome slični. Naime, statistički pokazatelji i nadalje ukazuju da je **Hrvatska među članicama Europske unije gdje muškarci (očevi) ne koriste dopuste za djecu u dovoljnoj mjeri**. U kontekstu navedenog, **iznimku bi predstavljao neprenosivi dio roditeljskog dopusta kojega dominantno (u preko 97% slučajeva) koriste muškarci** uz sve veći porast ukupnog broja korisnika/ica, a što se može dovesti u vezu i sa činjenicom da se radi o dva mjeseca roditeljskog dopusta koja se ne mogu prenijeti na drugog roditelja, a mogu se koristiti u dijelovima do navršene osme godine života djeteta uz jedino ograničenje da ga se koristi najviše dva puta godišnje (svaki put u trajanju od najmanje 30 dana). Dakle, radi se o *fleksibilnijem pravu*, a što svakako u određenoj mjeri doprinosi njegovom sve češćem korištenju, pogotovo od strane očeva.

Roditeljski dopust i nadalje koristi mali broj muškaraca (njih 1.802 odnosno 3,77% što predstavlja pad u odnosu na 2023.), dok je situacija ipak bolja kada je u pitanju očinski dopust. Što se tiče očinskog dopusta, koji je (od 1.8.2022.) novo pravo u sustavu roditeljskih i roditeljskih potpora, izvještajna godina je bila druga godina u kojoj se navedeni dopust mogao koristiti kroz cijelu godinu. Uspoređujući roditeljski dopust i očinski dopust, vidljivo je kako se **očinski dopust (16.044 očeva u 2024.) u znatno većoj mjeri (i to gotovo devet puta više) koristio od strane očeva nego što je to slučaj kod roditeljskog dopusta (1.802 očeva u 2024.)**.¹⁸³ Prema stajalištu Pravobraniteljice, navedeno je svakako u korelaciji sa činjenicom kako za vrijeme korištenja prava na očinski dopust naknada plaće iznosi 100% od osnovice za naknadu plaće utvrđene prema propisima o obveznom zdravstvenom osiguranju (bez limita), za razliku od roditeljskog dopusta kod kojega je visina naknade limitirana. Također, treba imati u vidu i činjenicu kako je RH jedna od zemalja EU koja je imala najkraće trajanje očinskog dopusta radi čega se Pravobraniteljica aktivno zalagala za njegovo povećanje, a do kojeg je i došlo tijekom 2025.

Iako se društvena očekivanja mijenjaju, do toga dolazi sporo te Pravobraniteljica kontinuirano ističe nužnost značajnijeg angažmana svih dionika, kako bi se kroz međuresorski pristup kreirale politike i strategije te doprinijelo osvještavanju poslodavaca i šire javnosti o značaju usklađivanja poslovnog i privatnog života za ravnopravnost spolova, a posljedično potaknuo i društveni i ekonomski razvoj te angažirano sudjelovanje muškaraca u obiteljskom životu.

1.8.2. Zaključno razmatranje i preporuke

Imajući u vidu recentne statističke podatke (EIGE-a i OECD-a) prema kojima muškarci čine 26% roditelja koji koriste roditeljski dopust na razini 15 država članica EU, u RH udio očeva koji koriste roditeljski dopust je svega 3,77% (uz iznimku neprenosivog dijela roditeljskog dopusta kojega u preko 97% slučajeva koriste muškarci), potrebno je nastaviti sa proaktivnim pristupom i daljnjim mjerama u ovom području. Naime, roditeljski dopust i nadalje koristi mali broj muškaraca (njih 1.802

¹⁸³ Tijekom 2023. roditeljski dopust koristilo je 2.022 muškaraca, dok je očinski dopust istodobno koristilo 16.289 očeva, odnosno njih gotovo osam puta više.

odnosno 3,77% u 2024.), dok je situacija ipak bolja kada je u pitanju očinski dopust, koji je (od 1.8.2022.) novo pravo u sustavu roditeljskih i roditeljskih potpora.

Uspoređujući roditeljski dopust i očinski dopust, vidljivo je kako se **očinski dopust - 16.044 očeva** (što je za 245 očeva manje nego u 2023.) **u znatno većoj mjeri (i to gotovo devet puta više) koristio od strane muškaraca nego što je to slučaj kod roditeljskog dopusta (1.802 očeva u 2024.)**. Ipak, situacija je znatno drugačija kada se promatra neprenosivi dio roditeljskog dopusta gdje se i tijekom izvještajne godine nastavio trend povećanja korištenja navedenog dopusta, a što se može dovesti u vezu sa fleksibilnijim načinom korištenja navedenog prava. Stoga Pravobraniteljica podržava izmjene ZRRP-a (donesene u 2025.) vezano uz produljenje vremenskog trajanja prava na očinski dopust, kao i povećanje iznosa roditeljskih naknada.

Pored normativnih izmjena u ovom području usmjerenih prvenstveno na povećanje novčanih naknada, hitno se moraju potražiti nova i bolja rješenja u smjeru još snažnijeg ulaska žena na tržište rada, dodatnih inicijativa upućenih prema očevima za uključivanje u obiteljski život te razvijanja socijalnih usluga, ali i mijenjanja sveukupne svijesti, uključujući i poslodavce. Također, potrebno je poduzimati mjere u cilju omogućavanja ostvarivanja i korištenja ostalih prava iz ZRRP-a kao što su pravo na dopust trudne radnice, dopust radnice koja je rodila, radnice koja doji dijete kao i prava na stanku za dojenje. Tijekom izvještajne godine, Pravobraniteljica je nastojala osvijestiti roditelje i širu javnost o usklađivanju poslovnog i privatnog života te o važnosti očeva u korištenju roditeljskog dopusta.

Slijedom navedenog, Pravobraniteljica i nadalje **preporučuje**:

- (1) Kreirati politike i strategije koje će doprinijeti ravnopravnom angažiranju očeva u roditeljstvu te osigurati međuresorski pristup u promoviranju teme i bavljenja pitanjem angažiranog očinstva te poduzimati druge mjere za što ranije uključivanje očeva u skrb o djeci.
- (2) Kontinuirano stvarati u društvu pozitivnu klimu prema korištenju roditeljskog, očinskog dopusta od strane očeva te posebno uključivati poslodavce putem različitih kampanja.
- (3) Prilikom budućih izmjena i dopuna Zakona o roditeljskim i roditeljskim potporama razmotriti mogućnost prema kojoj bi se trošak naknade plaće za vrijeme korištenja prava na dopust trudne radnice (kao i na dopust radnice koja je rodila i dopust radnice koja doji dijete) prebacio sa poslodavca na drugo odgovarajuće tijelo (ili državu), pri čemu bi ta naknada i dalje bila u visini prosječne plaće isplaćene u posljednja tri mjeseca koja prethode mjesecu u kojem se stječe pravo na taj dopust.
- (4) Razmotriti normativna rješenja i mogućnosti za povećanje naknada iz sustava roditeljskih i roditeljskih potpora za žene obrtnice.
- (5) Uvoditi fleksibilne radne uvjete za roditelje kako bi se povoljno utjecalo na smanjenje dijela neplaćenog rada u obitelji koje obavljaju žene, kojima se tako ostavlja više vremena za plaćene poslove te kontinuirano podizati razinu znanja i svijesti o usklađivanju obiteljskih i poslovnih obveza.
- (6) Nastaviti sa daljnjim povećanjem novčanih naknada iz sustava roditeljskih i roditeljskih potpora, kao i sa potpunim delimitiranjem roditeljskih naknada.

- (7) Poduzimanje aktivnosti usmjerenih na promoviranje i korištenje zakonskog prava na stanku za dojenje, posebice u vidu stvaranja pozitivne klime kod poslodavaca te informiranja samih žena o korištenju navedenog prava.
- (8) Od strane institucija, posebno HZZO-a, roditelje na prikladan način upoznavati s njihovim pravima o korištenju roditeljskih potpora te kontinuirano poboljšavati komunikaciju s trudnicama i roditeljima.

1.8.3. Opisi slučajeva iz područja roditeljskih potpora

Pravobraniteljica je nastavila svoj proaktivan rad i postupanje po zaprimljenim pritužbama iz ovog područja, od čega se izdvajaju sljedeći slučajevi.

PRIMJER 1: U predmetu PRS-01-05/24-11, pritužiteljica (zaposlena majke četvero mlt. djece) **pritužila se na HZZO vezano uz pogrešno izvršeno obračunavanje naknade plaće.** Navodi kako ju je HZZO dopisom pozvao da podmiri nepripadno isplaćenu naknadu u iznosu od 2.058,82 eura, iz razloga što je došlo do pogrešno obračunate satnice s punog na nepuno radno vrijeme. U dostavljenom izvješću HZZO navodi kako pritužiteljica nije postupila sukladno čl.135. Zakona o obveznom zdravstvenom osiguranju¹⁸⁴ (ZOZO) obzirom da u roku od 8 dana nije prijavila promjenu satnice, odnosno nastanak novih okolnosti koje utječu na isplatu naknade, te da je trebala dostaviti i anekse ugovora koje je naknadno sklopila s poslodavcem. Također, HZZO se poziva i na odredbu čl.137. ZOZO-a kojim je pritužiteljica u obvezi vratiti novčani iznos na koji nije imala pravo. Međutim, uvidom u dostavljenu dokumentaciju proizlazi kako je pritužiteljici za vrijeme roditeljskog dopusta, kada je HZZO-u dostavila sve ažurirane podatke vezano uz satnicu, *propustom HZZO ipak ponovo pogrešno obračunata naknada*, radi čega je Pravobraniteljica HZZO-u uputila prijedlog da se pritužiteljici sukladno čl.11. Pravilnika o imovinsko-pravnim tražbinama HZZO-a, *otpiše dug od 419,95 eura* koji je obračunat za vrijeme korištenja roditeljskog dopusta jer je navedeni pogrešni obračun propust HZZO-a i predstavlja prevelik financijski teret za pritužiteljicu, a što je HZZO uvažio¹⁸⁵ te je sa pritužiteljicom dogovoren sporazum oko navedenog.

- Pojedine pritužbe odnosile su se na poteškoće i nezadovoljstvo prilikom ostvarivanja prava propisanih ZRRP-om i to vezano upravo uz **način komunikacije djelatnika/ica HZZO-a odnosno davanja nepotpunih informacija.** Postupajući po navedenim pritužbama, Pravobraniteljica je u više navrata (tijekom ranijih, ali i ovoga izvještajnog razdoblja) preporučila HZZO-u da u svom budućem radu prilikom komunikacije sa strankama (kao i potencijalnim strankama) ima u vidu načelo pomoći stranci (iz čl.7. ZUP-a)¹⁸⁶ kao i institut

¹⁸⁴ „Narodne novine“, broj 80/13, 137/13, 98/19, 33/23.

¹⁸⁵ Pritom je Pravobraniteljica ukazala i na **stajalište Europskog suda za ljudska prava u predmetu Čakarević protiv Hrvatske** (od 26.4.2018., br.48921/13) gdje Sud zauzima stav da se pogreške koje se mogu pripisati isključivo državnim vlastima, u navedenom slučaju pogreška Hrvatskog zavoda za zapošljavanje koji je uplaćivao novčane naknade za nezaposlene koje korisnik nije trebao primiti, ne bi trebale ispravljati na teret povezanih pojedinaca.

¹⁸⁶ Odredbom čl.7. Zakona o općem upravnom postupku (Narodne novine, br. 47/09, 110/21) propisano je da će službena osoba, kada tijekom postupka sazna ili ocijeni da stranka ima osnovu za ostvarenje nekog prava, na to upozoriti stranku, kao i na posljedice njezinih radnji ili propuštanja u postupku, a brinut će se i da neznanje odnosno neukost stranke i drugih osoba koje sudjeluju u postupku ne budu na štetu prava koja im po zakonu pripadaju.

obavješćivanja o uvjetima ostvarivanja i zaštite prava (čl.155. ZUP-a)¹⁸⁷, a posebice prilikom odlučivanja o pravima iz ZRRP-a koji pripada sustavu obiteljske politike i socijalne sigurnosti zbog čega je od *izuzetne važnosti davanje pravovremenih, potpunih i točnih informacija*.¹⁸⁸

PRIMJER 2: Tako je u predmetu PRS-01-06/24-5, Pravobraniteljica zaprimila **pritužbu na HZZO vezano uz ostvarivanje prava na roditeljsku naknadu za treće dijete**. Naime, pritužiteljica navodi kako je od djelatnika/ica HZZO-a informirana da nakon „porodiljnog“ dopusta za drugo dijete (za koje joj je odobrena njega), mora iskoristiti godišnji odmor prije korištenja navedenog prava, te da potvrdu o tome zatraži od poslodavca, što je ona i učinila. Međutim navodi kako pritom nije bila upućena na to da korištenjem godišnjeg odmora, ukoliko zatrudni treći puta unutar korištenja prava na njegu djeteta do 8. godine života (a što se i dogodilo), pada sa svog prosjeka plaće na prosjek grada Zagreba, a za što smatra da ju je trebalo informirati kako bi mogla odlučiti što je za nju najpovoljnije. Imajući u vidu i cijeneći dostavljeno izvješće HZZO-a po pritužbi, Pravobraniteljica je ukazala kako je svjesna da se u nadležnosti HZZO-a ne nalazi određivanje kada će pojedina osiguranica koristiti godišnji odmor, da isto nije od značaja za priznavanje dopusta radi njege djeteta s teškoćama u razvoju, kao niti da radnici/ice HZZO-a nisu u obvezi sudjelovati u kalkulacijama korisnika/ica prava. Međutim, Pravobraniteljica je iznijela stajalište kako navedeno ne bi trebalo isključivati obvezu HZZO-a da korisnicima/icama daje **potpune i cjelovite informacije o svim zakonskim uvjetima i mogućnostima korištenja prava** iz sustava roditeljskih i roditeljskih potpora, ne ulazeći pritom u nikakve njihove potencijalne „kalkulacije“ već isključivo *informirajući korisnike/ice na cjelovit i sveobuhvatan način, a kako bi isti mogli samostalno donijeti odluku koja je za njih u danom trenutku najpovoljnija* odnosno odluku za koju smatraju da će biti adekvatna obzirom na obiteljske i osobne specifičnosti svakog pojedinog korisnika/ice. U tom smislu Pravobraniteljica je uputila preporuku HZZO-u.

PRIMJER 3: U predmetu PRS-01-05/23-28, Pravobraniteljica je zaprimila **pritužbu na HZZO vezano uz nedavanje dostatnih informacija uslijed čega je došlo do značajnog umanjenja roditeljske naknade**. Naime pritužiteljica navodi kako je majka troje djece i trenutno se nalazi na roditeljskom dopustu tijekom kojeg je trebala imati primanja od 995,44 eura koja je već ostvarila. Budući da nije od HZZO-a dobila informaciju o najpovoljnijem načinu za ostvarivanje daljnjeg prava, navodi kako se našla u novčanom gubitku koji iznosi približno 600 eura mjesečno u periodu od 5 mj. (iznos cca 3.000 eura). Pritužiteljica detaljno opisuje usmenu komunikaciju sa djelatnicom HZZO-a navodeći kako se telefonski informirala o mogućnosti *prekida roditeljskog dopusta i korištenja*

¹⁸⁷ Odredba čl.155. Zakona o općem upravnom postupku (Narodne novine, br. 47/09, 110/21) propisuje institut *obavješćivanja o uvjetima ostvarivanja i zaštite prava* koji je mjerodavan u pogledu razdoblja koje prethodi pokretanju upravnog postupka. Iako se ovaj institut ne aktivira po službenoj dužnosti, već isključivo na zahtjev zainteresirane osobe (potencijalne stranke), navedeno ne znači da i samo javnopravno tijelo, kada uvidi da se radi o potencijalnim strankama koje su pravno neuke, ne može samoinicijativno obavijestiti stranke o mogućim uvjetima ostvarivanja njihovih prava, a što bi svakako predstavljalo primjer dobre prakse.

¹⁸⁸ Primjena navedenih načela svakako doprinosi i *uklanjanju eventualnih nesporazuma u komunikaciji (potencijalnih) stranaka sa javnopravnim tijelom*. Navedeno je od posebne važnosti u postupcima koji se odnose na ostvarivanje prava iz sustava roditeljskih i roditeljskih potpora. Naime pravo na roditeljski dopust je pravo propisano ZRRP-om koji pripada sustavu obiteljske politike i socijalne sigurnosti i kojim se na izravan način štiti majčinstvo, olakšava usklađenost obiteljskih i profesionalnih obveza, potiče natalitet, te omogućava veće sudjelovanje očeva u ranom podizanju i odgoju djece.

godišnjeg odmora, nakon čega bi ponovno nastavila sa korištenjem ostatka roditeljskog dopusta. S tim u vezi, navodi kako je bila informirana da nema nikakvih zapreka za navedeno, međutim napominje kako joj u nijednom trenutku nije rečeno da će se mijenjati visina njezine roditeljske naknade te da treba donijeti nove platne liste tj. prosjek šestomjesečnih primanja po kojem bi se ponovno radio novi obračun, a koji će za nju biti nepovoljniji. Obzirom kako nije sumnjala u dobivene informacije, prekinula je roditeljski dopust i koristila godišnji odmor¹⁸⁹, nakon čega je nastavila sa korištenjem preostalog dijela roditeljskog dopusta. Reagirala je tek kada je vidjela da joj je, po povratku na roditeljski dopust, isplaćen iznos koji je 600 eura ispod očekivanog. Pritom napominje i kako iz novog rješenja HZZO-a (o nastavku korištenja roditeljskog dopusta) nije mogla znati da će dobiti umanjeni iznos naknade pošto se u tom rješenju ne navodi točan iznos naknade već samo postotci od 225,5 do 70 posto proračunske osnovice, a ona je znala da je svojih 225,5 posto već ranije ostvarila, što je vidljivo iz prvog rješenja o započetom korištenju roditeljskog dopusta. Iako se u konkretnom slučaju iz dostavljenog izvješća i dokumentacije HZZO-a nije moglo sa sigurnošću ustanoviti da bi pritužiteljici u HZZO-u bile dane pogrešne informacije i upute, Pravobraniteljica je uputila preporuku usmjerenu na **daljnju potrebu točnog informiranja građana/ki (potencijalnih korisnika/ica) o njihovim pravima kao i o načinu ostvarivanja tih prava pred nadležnim tijelima**. U odnosu na navode kako se nigdje u rješenju HZZO-a kojim se pritužiteljici odobrava nastavak korištenja roditeljskog dopusta ne navodi konkretni novčani iznos (a niti postotak) koji bi se ticao isključivo pritužiteljice, Pravobraniteljica je uputila HZZO-u preporuku da isti, kao javnopravno tijelo koje postupa sukladno ZUP-u, prilikom izrade svojih upravnih akata koji se odnose na priznavanje i ostvarivanje prava iz sustava roditeljskih potpora, ima u vidu odredbe ZUP-a prema kojima *izreka rješenja mora biti kratka i potpuno određena*¹⁹⁰, kako bi pravno neuke stranke mogle pravovremeno znati **koja prava i u kojem točno novčanom iznosu im pripadaju**, a što je preduvjet za eventualno korištenje pravnih lijekova. Navedenu preporuku je HZZO uvažio.

PRIMJER 4: U predmetu PRS 01-05/24-10, Pravobraniteljica je zaprimila pritužbu na HZZO vezano za reguliranje statusa osigurane osobe u obveznom zdravstvenom osiguranju te s tim u vezi i prava na roditeljsku i roditeljsku naknadu. **Pritužiteljica, koja je bila na „porodiljnom“ dopustu kao nezaposlena osoba evidentirana u HZZ-u**, navodi kako je saznala da više nije zdravstveno osigurana te da se telefonski obratila HZZO-u gdje joj je rečeno što treba učiniti odnosno da se može osigurati preko supruga, da može sama plaćati ili da se može zaposliti. Navodi kako se odlučila

¹⁸⁹ Upravo imajući u vidu ovakve situacije i pritužbe, Pravobraniteljica je u postupku javnog savjetovanja o Nacrtu prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o roditeljskim potporama krajem 2024., ukazala na potencijalne prijepore obzirom da iz predloženih zakonskih izmjena ne bi proizlazilo da se iste odnose i na **slučajeve u kojima je postojao određeni prekid između korištenja navedenih prava** odnosno u slučajevima u kojima se propisana prava ne koriste neposredno i bez ijednog dana prekida već je isplaćena samo jedna ili niti jedna plaća u šestomjesečnom razdoblju.

¹⁹⁰ Pravobraniteljica je ukazala kako je nerealno očekivati od pritužiteljice da bi ista, kao pravno neuka stranka, mogla znati koji će biti točan novčani iznos njezine roditeljske naknade. Naime, da bi pritužiteljica u konkretnom slučaju mogla izračunati visinu svoje naknade, mora znati ne samo iznos proračunske osnovice već i *postotak od te osnovice koji joj u konkretnom slučaju pripada*, a što ona kao pravno neuka stranka u postupku ne može znati (niti je isto dužna znati). Stoga se takva izreka rješenja, prema stajalištu Pravobraniteljice, ne bi mogla smatrati određenom (već paušalnom) jer pritužiteljica (ali niti bilo tko drugi osim javnopravnog tijela) temeljem takve izreke ne zna točno koliki novčani iznos joj pripada u konkretnom slučaju, a što je uvjet da bi mogla uopće izjaviti i žalbu i koristiti učinkovita pravna sredstva u cilju zaštite svojih legitimnih prava. Pored toga, Pravobraniteljica je uočila kako se niti u obrazloženju predmetnog rješenja nigdje ne navode konkretni novčani iznosi koji se odnose na pritužiteljicu već se citiraju relevantne zakonske odredbe i postotci osnovica.

zaposliti preko jednog OPG-a, i to na način da je ugovor trajao samo 2 dana, a kako i sama navodi, s ciljem „*vraćanja zdravstvenog osiguranja*“. Dalje navodi da kad je došla riješiti odjavu i ponovnu prijavu, „*žena na šalteru*“ ju je upozorila „*da to neće proći*“ jer da po novome mora raditi minimalno 6 mjeseci, ali da će ona to sve odraditi pa kako bude. Pritužiteljica dalje navodi kako je naknadno zaprimila tužbu kojom HZZO traži utvrđenje ništetnosti ugovora o radu koji je sklopljen u svrhu ostvarivanja zdravstvenog osiguranja, a čime je bila zatečena navodeći kako je uputu o zasnivanju radnog odnosa dobila od HZZO-a. Zaključno, zabrinuta je da će morati vratiti i „*porodiljnu*“ naknadu koju je primala. Nakon provedenog ispitnog postupka Pravobraniteljica je utvrdila da je pritužiteljica bila upozorena od HZZO-a da ugovor o radu sklopljen u trajanju od 2 dana „*neće proći*“, međutim, iz svega ne proizlazi da je pritužiteljici objašnjeno koja je pravna posljedica prijave na HZZO s takvim ugovorom što potvrđuje i njezina zatečenost činjenicom da je protiv nje podnesena tužba (te je već donesena i presuda zbog ogluhe) radi utvrđenja ništetnosti ugovora o radu te da postoji mogućnost da će morati vratiti „*porodiljnu*“ naknadu. Naime, nije životno logično da bi pritužiteljica pristala prijaviti se na HZZO temeljem takvog ugovora znajući da će isti biti proglašen ništetnim te da će morati vratiti primljeni novac. Stoga je Pravobraniteljica ukazala i na načelo pomoći stranci (iz čl.7. ZUP-a) kao i institut obavješćivanja o uvjetima ostvarivanja i zaštite prava (čl.155. ZUP-a) imajući u vidu kako se radi o pravno neukojoj osobi kojoj je trebalo jasno naglasiti posljedicu sklapanja takvog ugovora o radu odnosno da će doći do podnošenja tužbe za ništetnost ugovora te posljedično i povrata isplaćenih sredstava s osnove naknada iz ZRRP-a, radi čega je Pravobraniteljica HZZO-u uputila načelnu preporuku ukazavši na važnost jasne i nedvosmislene komunikacije sa strankama te upoznavanja istih sa njihovim pravima i obvezama.

PRIMJER 5: U predmetu PRS-01-05/24-18, Pravobraniteljica je zaprimila **pritužbu oca na postupanje HZZO-a koji mu je odbio zahtjev za korištenjem roditeljskog dopusta**. Naime, pritužitelj navodi kako su mu prethodno od strane pojedinih djelatnika/ica HZZO-a bile date oprečne informacije o njegovim pravima iz ZRRP-a radi čega je zbunjen te smatra kako je slučajna „žrtva sustava“ postavljajući pitanje odgovornosti HZZO-a. Iz provedenog ispitnog postupka proizlazi kako je HZZO pogrešno utvrdio činjenično stanje i pogrešno primijenio materijalno pravo uslijed čega je žalba pritužitelja osnovana, a o čemu je HZZO obavijestio i pritužitelja navodeći kako će mu novim rješenjem navedeno pravo biti priznato. Obzirom da očevi koriste roditeljski dopust u jako niskom postotku, ohrabrujuća je činjenica kada se odluče koristiti isti, i tada je potrebno paziti da postupanjem službene osobe, otac kao podnositelj zahtjeva ne bude obeshrabren, već da *od javnopravnog tijela dobije točne i cjelovite informacije*. S tim u vezi, Pravobraniteljica je HZZO-u uputila preporuku usmjerenu na stvaranju dobre prakse, da HZZO bude institucija koja će stvarati pozitivnu klimu prema korištenju roditeljskog dopusta od strane očeva i pravodobnim informacijama doprinositi ravnopravnijoj podjeli obveza skrbi između žena i muškaraca.

- Tijekom ovog izvještajnog razdoblja Pravobraniteljica je nastavila postupati i po pritužbama vezanim uz problematiku povezanu sa **stečajnim postupcima poslodavaca za vrijeme korištenja prava iz sustava roditeljskih potpora od strane zaposlenika/ica**.

Naime, unatoč dosadašnjim naporima poduzetim u cilju zaštite oštećene kategorije radnika/ica, i dalje je evidentno da stečajni upravitelji ne dostavljaju HZZO-u i HZMO-u isprave koje se odnose na radnopravni status radnika/ca, a koje su obvezni dostaviti sukladno čl.89.st.1.točke 8. Stečajnog

zakona¹⁹¹. Dužnost stečajnog upravitelja ne proizlazi samo iz navedene odredbe Stečajnog zakona, nego je isti dužan HZZO-u i HZMO-u dostaviti isprave koje se odnose na radnopravni status osiguranika/ica i temeljem članka 120. ZOZO-a i članka 108.st.1. Zakona o mirovinskom osiguranju¹⁹². Vezano uz predmetnu problematiku, Pravobraniteljica je tijekom ovog izvještajnog razdoblja nastavila pratiti pojedine predmete u kojima je postupala tijekom ranijih izvještajnih razdoblja, a u kojim predmetima su, sukladno njezinim preporukama, bili podneseni *optužni prijedlozi protiv stečajnih upravitelja*.¹⁹³ Također, Pravobraniteljica je postupala i po novim pritužbama iz ovog područja.

PRIMJER 6: Tako je u predmetu PRS-01-05/24-13, Pravobraniteljica zaprimila **pritužbu majke koja je nakon završetka rodiljnog i roditeljskog dopusta zatražila pravo na korištenje dopusta radi njege djeteta s teškoćama u razvoju**, zbog brojnih pregleda, kontrola i terapija kod raznih specijalista. Međutim, navodi da je obaviještena od strane HZZO-a i HZMO-a da je nad njezinim poslodavcem zaključen stečajni postupak te da je tvrtka brisana iz sudskog registra čime je njoj prestao status osigurane osobe, iako je ona vjerovala da je zaposlena te da i dalje ostvaruje sva prava u obveznom zdravstvenom osiguranju kao zaposlena osoba odnosno o stečajnom postupku nije imala nikakvih saznanja. Obzirom da je HZMO u svojem očitovanju po pritužbi naveo kako je Državnom inspektoratu RH predložio podnošenje optužnog prijedloga protiv stečajnog upravitelja jer isti nije dostavio isprave koje se odnose na radno pravni status radnika/ice (što je obveza iz čl.89.st.1.toč.8. Stečajnog zakona kao i iz čl.108.st.1. Zakona o mirovinskom osiguranju), Pravobraniteljica je uputila preporuku HZZO-u da ubuduće postupi jednako tako, odnosno da i HZZO u budućim postupanjima, *kada stečajni upravitelj ne postupi u skladu s odredbom čl.89.st.1.t.8. Stečajnog zakona, predloži podnošenje optužnog prijedloga protiv stečajnog upravitelja poslodavca*, a koja preporuka je u cijelosti prihvaćena.

- Tijekom ovog izvještajnog razdoblja Pravobraniteljica je nastavila pratiti i problematiku vezanu uz **nemogućnost ostvarivanja prava na dopust trudne radnice za veliki broj odgojiteljica u dječjim vrtićima**, a o čemu je Udruga SIDRO – odgojitelji u zaštiti prava djeteta u dječjem vrtiću informirala Pravobraniteljicu još tijekom 2023.¹⁹⁴

Naime radi se o neujednačenoj praksi u postupanju prilikom ostvarivanja ovog prava, kako od strane liječnika specijalista medicine rada, tako i od strane poslodavaca, iako je nesporno da, sukladno relevantnim propisima, trudne radnice imaju navedeno pravo.¹⁹⁵ S obzirom da je, prema podacima

¹⁹¹ Narodne novine, broj 71/15, 104/17, 36/22, 27/24.

¹⁹² Narodne novine, broj 157/13, 151/14, 33/15, 93/15, 120/16, 18/18, 62/18, 115/18, 102/19, 84/21, 119/22.

¹⁹³ Tako je u predmetu **PRS 01-06/23-13**, a sukladno preporuci Pravobraniteljice, Državni inspektorat RH tijekom 2023., podnio optužni prijedlog protiv stečajnog upravitelja, a predmetni prekršajni postupak još nije pravomoćno okončan. U predmetu **PRS-01-05/23-25** također je protiv stečajnog upravitelja bio podnesen optužni prijedlog i to tijekom 2022., međutim presudom nadležnog prekršajnog suda optužba je odbijena iz razloga jer je *nastupila zastara prekršajnog progona*, a što Pravobraniteljica smatra primjerom loše prakse koju sudovi ne bi trebali slijediti.

¹⁹⁴ Po navedenoj pritužbi Pravobraniteljica je (2023.) postupala u predmetu **PR- 12-04/23-80**.

¹⁹⁵ Prema navodima Udruge SIDRO, dio specijalista medicine rada koji su dužni izdavati uvjerenja o sposobnosti trudne radnice za pojedine poslove je sve bio zaustavio navodeći kako čekaju upute nadležnih. Za to vrijeme dio trudnih odgojiteljica nije imao zaštitu

DZS-a, u dječjim vrtićima i drugim pravnim osobama koje ostvaruju programe predškolskog odgoja zaposleno 98,67% odgojiteljica ženskog spola (početak pedagoške godine 2022./2023.) te kako se radi o poteškoćama u ostvarivanju *prava iz sustava rodiljnih i roditeljskih potpora*, Pravobraniteljica je postupala i to posebice vezano uz neujednačenu praksu odnosno neujednačena mišljenja liječnika specijalista medicine rada o štetnim utjecajima na zdravlje trudnih odgojiteljica i njihovoj sposobnosti za rad u dječjem vrtiću.¹⁹⁶ Kao rezultat navedenog postupanja Pravobraniteljica je (2023.) nadležnim tijelima (tadašnji SDUDM¹⁹⁷, HZZO, HZJZ i Ministarstvo zdravstva) bila uputila preporuke usmjerene na žurno ujednačavanje postojeće prakse kao i na *izradu odgovarajućih smjernica, protokola ili drugih adekvatnih dokumenata kojima bi se ujednačila postojeća praksa*.¹⁹⁸

PRIMJER 7: S tim u vezi, Pravobraniteljica je i tijekom ovog izvještajnog razdoblja u predmetu PRS-01-06/24-1,¹⁹⁹ putem Udruge SIDRO zaprimila pritužbu odgojiteljice u dječjem vrtiću vezano uz poteškoće oko ostvarivanja **prava na dopust trudne radnice** koju se na različite načine **pokušava obeshrabruti i odvratiti od namjere da ovo pravo uopće i pokuša ostvariti**. Prema navodima trudne radnice, prvo nije mogla dobiti uputnicu za izvanredni pregled na medicini rada, sve dok to nije zatražila urudžbiranim pisanim zahtjevom. Zatim joj je usmeno rečeno kako će uputnicu dobiti, ukoliko baš inzistira, a ravnateljica je naglasila kako se već čula s liječnikom specijalistom medicine rada i da *"on to neće odobriti"*. Pritužiteljica je bila pozvana i na razgovor kod ravnateljice koja joj je jasno dala do znanja kako joj zatraženu uputnicu za izvanredni pregled ipak neće dati jer nema potrebe. Nakon provedenog ispitnog postupka Pravobraniteljica je dječjem vrtiću kao poslodavcu uputila preporuke usmjerene na žurno omogućavanje pokretanja i provođenja predmetnog postupka u kojem će se donijeti obrazložena odluka koja će sadržavati i uputu o mogućnosti podnošenja pravnog lijeka, a koje preporuke je poslodavac uvažio.

Pravobraniteljica je tijekom ovog izvještajnog razdoblja (kao i tijekom ranijih razdoblja) postupala i po *znatnom broju pritužbi* vezanih uz ostvarivanje prava iz sustava rodiljnih i roditeljskih potpora, a koje *nisu bile osnovane*.

kao niti rješenje mogu li ili ne mogu raditi, a ravnatelj/ce vrtića su se bojali preuzeti odgovornost. Udruga SIDRO je navela kako su pojedini poslodavci čak prijetili otkazom radnicama nastojeći ih uvjeriti da odustanu od zahtjeva za korištenje prava dok je istovremeno druga polovica trudnih radnica bez problema ostvarivala ovo pravo. Osim toga, navodilo se kako poslodavci ponekad donose odluke o raspoređivanju radnica na poslove odgojitelja, ali ne u jaslicama nego u program predškole i to čine bez dodatka ugovoru o radu, a sve češći su bili prijedlozi i da se radnice rasporede na rad u samo jednom od mnogih segmenata rada odgojitelja, bez neposrednog rada s djecom unatoč državnom pedagoškom standardu.

¹⁹⁶ Pritom Pravobraniteljica ni na koji način nije ulazila u stručnu procjenu predmetnih mišljenja već je ukazala na njihovu neujednačenost odnosno na okolnost da se **za ista radna mjesta** (odgojitelja u dječjim vrtićima) **od strane različitih liječnika specijalista medicine rada donose različita mišljenja** o sposobnosti trudnih radnica/odgojiteljica za rad u vrtiću i o štetnim utjecajima na zdravlje trudnica, **bez jasnih osnova za takvo različito postupanje**.

¹⁹⁷ Pravobraniteljica je tadašnjem SDUDM-u preporučila da se razmotri mogućnost zakonskih izmjena ZRRP-a u kojima bi se **trošak naknade plaće za vrijeme korištenja prava na dopust trudne radnice** (kao i na dopust radnice koja je rodila i dopust radnice koja doji dijete) **prebacio sa poslodavca na drugo odgovarajuće tijelo** (ili državu), pri čemu bi ta naknada i dalje bila u visini prosječne plaće isplaćene u posljednja tri mjeseca koja prethode mjesecu u kojem se stječe pravo na taj dopust. Navedeni prijedlog nije bio prihvaćen

¹⁹⁸ S tim u vezi, iz izvješća HZJZ-a, Službe za medicinu rada proizlazilo je kako je s ciljem ujednačavanja postojeće prakse među svim specijalistima medicine rada i sporta Služba za medicinu rada i sporta, prevenciju invalidnosti i psihosocijalne rizike na radnom mjestu Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo (Služba) u suradnji s Hrvatskim društvom za medicinu rada (HDMR) tijekom 2023. izradila **smjernicu o postupanju** u navedenom slučaju, a što je bila jedna od preporuka Pravobraniteljice. Navedene smjernice su dostupne na poveznici: <http://www.hzzzsr.hr/index.php/medicina-rada/strucne-upute-i-misljenja/>

¹⁹⁹ Sličnu pritužbu Pravobraniteljica je zaprimila i u predmetu PRS-01-06/24-22.

Zaključno, postupanje po pritužbama bilo je, kao i tijekom ranijih izvještajnih razdoblja, usmjereno na praćenje provedbe načela ravnopravnosti spolova pri čemu je Pravobraniteljica posebice isticala da ona *nije drugostupanjsko tijelo* nadležno za odlučivanje o pravima iz ZRRP-a (ne kontrolira zakonitost postupanja HZZO-a niti može mijenjati njihove odluke). S tim u vezi, pritužitelji/ice su bili/e upućivani/e na mogućnost ulaganja žalbe protiv prvostupanjskih rješenja HZZO-a, odnosno na mogućnost pokretanja upravnog spora protiv drugostupanjskih rješenja Direkcije HZZO-a, uz poštivanje propisanih zakonskih rokova.

1.8.4. Dopušteno prekoračenje i procjena kreditne sposobnosti za trudnice i roditelje koji koriste roditeljni i/ili roditeljski dopust - analiza bankarske prakse

U svom dosadašnjem radu Pravobraniteljica je posvećivala pažnju pitanju **diskriminacije u pružanju i pristupu bankarskim uslugama**. Tako je Pravobraniteljica (2013.) provela istraživanje vezano za odobravanje kredita trudnicama i majkama koje koriste roditeljni i roditeljski dopust. Svrha tog istraživanja je bila provjeriti kako banke u Republici Hrvatskoj tretiraju trudnice i majke koje koriste roditeljni ili roditeljski dopust kod odobravanja kredita.

Zaključkom spomenutog istraživanja, u odobravanju kredita trudnicama i majkama koje koriste roditeljni dopust, uočeno je da su banke provodile izravnu i neizravnu diskriminaciju, i to na način da su banke navedenu grupaciju potpuno isključivale iz kreditnog odnosa ili ih neopravdano tretirale kao kreditno rizičnu skupinu. Nasuprot tome, jedna grupa banaka u odobravanju kredita trudnicama i majkama koje koriste roditeljni dopust provodila je praksu za koju se može kazati da nije povezana s diskriminacijom te osjetljive skupine osoba, i takva praksa ne samo da je poželjna, već je jedino ispravna, a nju bi morale slijediti sve druge banke.²⁰⁰

Pored diskriminacije s aspekta pružanja i pristupa bankarskim uslugama, Pravobraniteljica ovu problematiku sagledava i **kroz prizmu sustava roditeljskih i roditeljskih potpora** koje su regulirane *Zakonom o roditeljskim i roditeljskim potporama*.²⁰¹ Nadalje, Pravobraniteljica ukazuje kako je Hrvatski sabor donio (14.3.2024.) *Strategiju demografske revitalizacije Republike Hrvatske do 2033. godine*.²⁰² Imajući u vidu sve navedeno, kao i pojedine medijske članke i zaprimljene pritužbe²⁰³,

²⁰⁰ O svemu navedenom Pravobraniteljica je izvijestila i Hrvatski sabor u svojim godišnjim izvješćima za 2013. i 2014. godinu.

²⁰¹ Narodne novine, broj 152/2022. Tijekom 2025., donesene su izmjene i dopune navedenog zakona (stupile na snagu 1.3.2025.). Navedenim zakonom se, radi zaštite materinstva, njege novorođenog djeteta i njegova podizanja, ravnopravne podjele prava i obveza skrbi o djetetu između oba roditelja te usklađenosti obiteljskog i poslovnog života propisuje pravo roditelja i njemu izjednačene osobe na vremenske i novčane potpore.

²⁰² Narodne novine, broj 36/2024. Imajući u vidu značaj ovog dokumenta, Pravobraniteljica je sudjelovala u postupku njegovog javnog savjetovanja istaknuvši kako je demografska revitalizacija pitanje intersekcijskih mjera koje su usko povezane s ravnopravnošću spolova. U svom radu Pravobraniteljica ističe da bi učinkovita demografska politika morala biti *usko povezana s ostvarivanjem ustavnog načela ravnopravnosti spolova* te da demografska i pronatalitetna politika ne bi nikako trebala biti na štetu žena. Pravobraniteljica je stoga predlagala da se osigura cjelovita i dugoročna demografska i populacijska politika koja će uvažavati načela kojima se afirmira rodno usmjerena politika.

²⁰³ Tijekom izvještajnog razdoblja Pravobraniteljica je postupala u predmetu **PRS-18-01/24-01** u kojem se majka četvero djece koja se nalazila na roditeljskom dopustu pritužila zbog nemogućnosti ugovaranja dopuštenog prekoračenja u jednoj banci. Prema navodima pritužiteljice, njezinom suprugu je vrlo lako bio omogućen prijelaz iz prešutnog prekoračenja u dopušteno jednim klikom u aplikaciji banke, dok ona istovremeno nije mogla tu mogućnost otvoriti. Obzirom kako je iz dostavljenog izvješća banke proizlazilo da je do nemogućnosti ugovaranja dopuštenog prekoračenja došlo *isključivo zbog tehničkih razloga te da je ugovaranje naknadno odobreno*, Pravobraniteljica nije mogla ustanoviti da bi se radilo o diskriminaciji. Pritom je Pravobraniteljica napomenula kako ostale aspekte ugovora o dopuštenom prekoračenju nije ovlaštena razmatrati izvan okvira ravnopravnosti spolova.

Pravobraniteljica je odlučila ponovno provesti **analizu bankarske prakse vezano uz dopušteno prekoračenje**²⁰⁴ (kao i procjenu kreditne sposobnosti) za trudnice na bolovanju radi čuvanja trudnoće i roditelje koji koriste roditeljni i/ili roditeljski dopust odnosno prava iz sustava roditeljskih i roditeljskih potpora.

Pravobraniteljica je prilikom ove analize bankama ukazala na čl.6.st.2. ZRS-a koji propisuje: „*Nepovoljnije postupanje prema ženama na osnovi trudnoće i materinstva smatra se diskriminacijom.*“, kao i na čl.6.st.4. navedenog Zakona koji glasi: „*Zabranjuje se diskriminacija u odnosu na mogućnosti dobivanja i nabave roba kao i diskriminacija u pružanju i pristupu uslugama.*“

Također, Pravobraniteljica je ukazala kako je *Direktivom Vijeća Europske unije 2004/113/EZ od 13.12.2004. o provedbi načela jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pristupu i nabavi robe, odnosno pružanju usluga*, utvrđen okvir za suzbijanje spolne diskriminacije u pogledu mogućnosti dobivanja i nabave roba, odnosno pružanja usluga radi učinkovite primjene načela jednakog tretiranja muškaraca i žena u državama članicama. Navedena Direktiva jasno propisuje kako bilo koje ograničenje pristupu usluzi uvjetovano, izravno ili neizravno, spolnom pripadnošću osobe predstavlja diskriminaciju temeljem spola i kao takvo je strogo zabranjeno u pravnom sustavu Europske unije.

Imajući u vidu sve navedeno, kao i odredbu čl.19.st.2.toč.6. ZRS-a, prema kojoj Pravobraniteljica u okviru svoga rada, između ostaloga, provodi i *neovisna istraživanja* o diskriminaciji te objavljuje neovisna izvješća, Pravobraniteljica je uputila dopise svim bankama koje u RH imaju odobrenje za rad²⁰⁵ te su sve navedene banke dostavile svoja pisana očitovanja.²⁰⁶

Zatraženi su podaci koji se odnose **na praksu 19 banaka** u ovom području, a posebice vezano uz sljedeća pitanja: (1) da li banka odobrava dopušteno prekoračenje trudnicama i roditeljima na roditeljskom i/ili roditeljskom dopustu, (2) pod kojim uvjetima i u kojoj visini banka odobrava navedeno, (3) postoji li bilo kakva razlika (i koja) u tretmanu navedene kategorije kod odobravanja dopuštenog prekoračenja u odnosu na druge osobe, (4) da li se trudnicama i roditeljima na roditeljskom i/ili roditeljskom dopustu koji od ranije imaju odobreno dopušteno prekoračenje isto produljuje i pod kojim uvjetima, (5) da li se navedena kategorija tretira kao rizična skupina i zbog kojih razloga te da

²⁰⁴ **Dopušteno prekoračenje (tzv. dopušteni minus)** je iznos sredstava koji vjerovnik tj. banka stavlja na raspolaganje potrošaču na temelju ugovora o tekućem računu sklopljenog u pisanom obliku. Kod dopuštenog prekoračenja važećim zakonodavnim okvirom predviđena je puna zaštita potrošača koja *uključuje utvrđivanje kreditne sposobnosti*, cjelovito informiranje potrošača o proizvodu, mogućnost otplate u 12 rata, ali i ograničenje efektivne kamatne stope. Ugovaranjem dopuštenog prekoračenja po tekućem računu potrošači će imati veću zaštitu jer su kamatne stope za ovu vrstu prekoračenja ograničene, bit će cjelovito informirani o uvjetima korištenja. Uz to, potrošači će imati mogućnost postupne otplate u slučaju da im se minus smanji ili ukine, a uz navedeno, dopušteno prekoračenje po tekućem računu je i povoljnije. (preuzeto sa: <https://mfin.gov.hr/vijesti/informacija-o-dopustenim-i-presutno-prihvacenim-prekoracenjima/3701>).

²⁰⁵ **Radi se o ukupno 19 banaka, a sukladno podacima objavljenim na službenoj web stranici Hrvatske narodne banke** dana 4.11.2024., dostupno na poveznici: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/supervizija/popis-kreditnih-institucija>

²⁰⁶ Iz dostavljenih očitovanja proizlazi kako **samo jedna banka** nema u svojoj ponudi dopuštena prekoračenja po tekućim računima građana te u svom portfelju nema ni jedno odobreno/aktivno dopušteno prekoračenje po tekućem računu. Naime, navedena *banka ne odobrava dopuštena prekoračenja niti jednoj skupini građana* te je ista prestala s pružanjem usluge potrošačkog kreditiranja još početkom 2018. i odobrava isključivo kreditne aranžmane pravnim osobama. Stoga **ova analiza obuhvaća 18 banaka koje su se izjasnile da pružaju navedene usluge građanima.**

li se samo za navedene skupine dopušteno prekoračenje odobrava uz instrumente osiguranja (i koje), (6) što se smatra redovitim (mjesečnim) primanjima/redovitim priljevima te kako se ono određuje u ovakvim slučajevima,²⁰⁷ (7) da li banka ima diskrecijsko pravo ne odobriti dopušteno prekoračenje korisniku/ici računa bez posebnog obrazloženja te da li se navedeno diskrecijsko pravo može temeljiti i na trudnoći ili roditeljskom statusu klijenata/ica.

Prema dostavljenim očitovanjima, proizlazi kako u principu **sve banke²⁰⁸ odobravaju dopušteno prekoračenje trudnicama i roditeljima na roditeljskom dopustu** odnosno iz očitovanja banaka *ne proizlazi da ijedna banka izravno diskriminira navedenu kategoriju klijenata/ica.*²⁰⁹ Također, sve banke²¹⁰ su navele kako predmetnu kategoriju **ne tretiraju kao rizičnu skupinu**. U odnosu na diskrecijsko pravo ne odobriti dopušteno prekoračenje korisniku/ici računa, sve banke su navele kako imaju navedeno pravo, međutim istodobno sve banke izričito navode kako se predmetno **diskrecijsko pravo ne temelji na trudnoći kao niti na roditeljskom statusu klijenata/ica.**²¹¹

Ipak, jedna banka navodi kako dopušteno prekoračenje odobrava na temelju plaće ili mirovine na nižoj razini odlučivanja u Banci, dok je moguće odobriti i dopušteno prekoračenje trudnicama i roditeljima na roditeljskom dopustu, ali *na višoj razini odlučivanja* u Banci.²¹²

U odnosu na sredstva osiguranja, značajna većina banaka navodi kako isto ne traži prilikom odobravanja dopuštenog prekoračenja, i to kako od trudnica i roditelja na roditeljskom dopustu tako niti općenito od ostalih kategorija klijenata/ica. Ipak, samo pojedine banke (njih četiri)

²⁰⁷ S tim u vezi, posebice je zatraženo pojašnjenje da li banka naknade koje se isplaćuju za vrijeme bolovanja radi trudnoće te korištenja roditeljskog dopusta smatra redovitim primanjima temeljem kojih se odobrava i/ili ažurira visina dopuštenog prekoračenja ili se u tu svrhu uzimaju u obzir primanja ostvarena prije korištenja navedenih prava (odnosno ranije isplaćene plaće) ili nešto treće te na koji način se procjenjuje kreditna sposobnost navedene kategorije osoba.

²⁰⁸ Iz očitovanja **jedne banke** proizlazi slijedeće: „*Banka odobrava dopušteno prekoračenje na osnovu redovnih primanja na kojima se, u skladu sa Zakonom o provedbi ovrhe na novčanim sredstvima, može provesti postupak ovrhe. Dopušteno prekoračenje se odobrava u skladu s visinom primanja. Banka u svom redovnom poslovanju, te u skladu s internim aktima, ne omogućuje korištenje dopuštenog prekoračenja, kao niti mogućnost realizacije ostalih kreditnih proizvoda, izuzev kredita za podmirenje duga po tekućem računu, na osnovu primanja koji ne podliježu ovrši sukladno Zakonu o provedbi ovrhe na novčanim sredstvima. Međutim, u svakodnevnoj praksi, Banka postojećim klijentima, korisnicima naknade za roditeljski dopust, odobrava dopušteno prekoračenje i to po redovnim uvjetima koji su važeći i za ostale kategorije klijenata koji ostvaruju pravo na korištenje ovog proizvoda, a sve kako je prethodno navedeno.*“

²⁰⁹ Vezano uz navedeno, iz istraživanja o odobravanju kredita trudnicama i majkama koje koriste roditeljski dopust, a koje istraživanje je Pravobraniteljica provela u 2013., proizlazilo je kako je jedna banka tada bila izravno diskriminirala trudnice i majke koje koriste roditeljski dopust navodeći kako trudnice na bolovanju i žene na korištenju roditeljskog dopusta ne mogu biti sudionice u kreditnom poslu sve dok ne počnu ostvarivati primanja iz redovnog radnog odnosa, odnosno da ne mogu podnijeti zahtjev za odobravanje kredita u toj banci (radilo se o Hrvatskoj poštanskoj banci). Kao razlog navedenom banka je bila pojasnila da ne odobrava kredite tražiteljima kredita čija primanja su sukladno Ovršnom zakonu izuzeta od ovrhe, a u koju kategoriju primanja ulaze i navedena primanja s osnova roditeljske i roditeljske potpore.

²¹⁰ Iz očitovanja **jedne banke** proizlazi kako se velik dio njezinih klijenata nalazi u starijoj starosnoj skupini (umirovljenici), slijedom navedenog *banka nema zabilježenih slučajeva u kojima su trudnice i roditelji na roditeljskom dopustu tražili odobravanje dopuštenog prekoračenja*. Međutim, u slučaju da se navedene skupine već imale odobreno prekoračenje, isto ostaje nepromijenjeno tijekom trudnoće te korištenja roditeljskog i/ili roditeljskog dopusta.

²¹¹ Većina banaka navodi kako se predmetno diskrecijsko pravo temelji na kriterijima procjene kreditnog rizika odnosno kreditne sposobnosti koja se odnosi na sve klijente.

²¹² Prema očitovanju **predmetne banke**, razlog navedenog je činjenica što su primanja navedene kategorije izuzeta od ovrhe. Pritom banka navodi kako iz iskustva može reći da se u pravilu sva dopuštena prekoračenja za vrijeme korištenja navedenih prava obnavljaju bez promjena u visini, po zahtjevu klijenata. Obzirom da se radi o manjoj banci, ističe se individualni pristup svakom klijentu/ici te se za vrijeme trudnoće, roditeljskog ili roditeljskog dopusta znanju odobravati i moratoriji po kreditu.

izrijekom navode kako *traže instrumente osiguranja i to za sve kategorije klijenata/ica*. Tako jedna banka navodi kako od klijenata u pravilu ne traži instrumente osiguranja osim u iznimnim situacijama.²¹³ Druga banka navodi kako se trudnicama i roditeljima na dopustu odobrava dopušteno prekoračenje uz iste uvjete kao i ostalim klijentima te svi kao instrument osiguranja prilažu zadužnicu, ne tretira ih se u rizičniju skupinu po osnovi korištenja dopusta. Treća banka navodi kako se trudnice i roditelji na roditeljskom i/ili roditeljskom dopustu ne tretiraju kao rizična skupina te da su instrumenti osiguranja identični kao i kod ostalih zaposlenika. Četvrta banka također jednako tretira sve klijente te kod novo ugovorenog dopuštenog prekoračenja traži sredstvo osiguranja.²¹⁴

Iako sve banke u svojim očitovanjima načelno navode kako ne postoji različito postupanje prema trudnicama i roditeljima koji koriste roditeljski dopust te da su uvjeti za ugovaranje dopuštenog prekoračenja za sve građane/ke jednaki i da ne ovise o spolu, već da je presudna njihova kreditna sposobnost²¹⁵, detaljnijom analizom odgovora proizlazi kako bi se **kod pojedinih banaka ipak moglo govoriti o neizravnoj diskriminaciji navedene kategorije.**²¹⁶

Naime, iz očitovanja gotovo polovine banaka proizlazi kako iste **pod redovitim (mjesečnim) primanjima/redovitim priljevima** kod trudnica i klijenata/ica koji/e se nalaze na korištenju roditeljskog i/ili roditeljskog dopusta **smatraju i naknade koje se isplaćuju za vrijeme korištenja bolovanja radi trudnoće kao i naknade koje se isplaćuju za vrijeme korištenja roditeljskih potpora**. Shodno navedenom, predmetna grupa banaka navodi kako se i sukladno navedenim primanjima ažurira visina odobrenih prekoračenja u odnosu na priljeve odnosno *isti predstavljaju osnovicu za odobrenje i ažuriranje iznosa dopuštenog prekoračenja po tekućem računu.*²¹⁷ Dakle, iz navedenog proizlazi kako se u izračun kreditne sposobnosti (koja se utvrđuje kod

²¹³ Pod iznimne situacije podrazumijeva se sljedeće: - neurednost potrošača u dosadašnjem podmirivanju obveza (prethodno ukinuto dopušteno prekoračenje), - odobravanje dopuštenog prekoračenja u iznosu većem od prihvatljivog u odnosu na mjesečna primanja klijenta te - u ostalim iznimnim situacijama sukladno diskrecijskoj odluci i internim aktima banke.

²¹⁴ Kao sredstvo osiguranja banke navode solemniziranu zadužnicu.

²¹⁵ Iz očitovanja banaka proizlazi kako se visina dopuštenog prekoračenja odobrava i utvrđuje za svakog pojedinog klijenta/klijenticu individualno prilikom procjene njihove kreditne sposobnosti kada se koriste sve informacije koje su bankama potrebne da bi donijele odluku. Prilikom procjene kreditne sposobnosti u obzir se uzima prije svega izvor otplate kredita, sredstva potrebna za redovne životne potrebe klijenata i osoba koje uzdržavaju, postojeće financijske obveze i urednost kod ispunjenja istih, poslovanje po računima u banci i slično.

²¹⁶ Za razliku od izravne diskriminacije koja je definirana u čl.7.st.1. ZRS-a kao „svako postupanje uvjetovano spolom kojim se osoba stavlja ili je bila stavljena ili bi mogla biti stavljena u nepovoljniji položaj od druge osobe u usporedivoj situaciji“, neizravna diskriminacija (propisana u čl.7.st.2. ZRS-a) „postoji kada neutralna pravna norma, kriteriji ili praksa stavljaju osobe jednoga spola u nepovoljniji položaj u odnosu na osobe suprotnog spola, osim ako je ta pravna norma, kriterij ili praksa objektivno opravdana legitimnim ciljem, a sredstva usmjerena postizanju tog cilja su primjerena i nužna.“

²¹⁷ Iz očitovanja **jedne banke**. Također, i druge banke navode sličnu praksu. Tako npr. **druga banka** navodi: „*Kod zaposlenog korisnika koji je trenutno u korištenju roditeljskog i/ili roditeljskog dopusta, prilikom razmatranja zahtjeva uzet će se u obzir trenutna visina redovnih primanja, plaća i roditeljska naknada, ovisno što korisnik u promatranom razdoblju prima kao redovno primanje.*“ **Treća banka** navodi sljedeće: „*Prilikom odobravanja ili revidiranja iznosa dopuštenog prekoračenja u obzir se uzima prosjek posljednjih primanja u danom trenutku; što može biti i naknada plaće za korištenje roditeljskog dopusta.*“ **Četvrta banka** navodi: „*Zahtjevu za odobravanjem dopuštenog prekoračenja po tekućem računu klijent treba priložiti dokaze o svojim redovnim mjesečnim primanjima po svim osnovama u posljednjih 6 mjeseci (uključujući i naknade za vrijeme bolovanja, kao i sve ostale naknade i primanja).*“ **Peta banka** navodi kako se i roditeljska naknada također smatra redovnim priljevom, a **šesta banka** navodi da se kao redovni priljev u obzir mogu uzeti i dječji doplati, te roditeljske i roditeljske naknade. **Sedma banka** navodi kako se redovitim mjesečnim primanjima smatraju i primanja koja se isplaćuju trudnicama/korisnicima roditeljskog dopusta, kao i naknade za vrijeme bolovanja radi trudnoće. **Osma banka** navodi kako se redovitim (mjesečnim) primanjima/redovitim priljevom koji se isplaćuje trudnicama i roditeljima na roditeljskom dopustu smatra priljev po osnovi plaće, naknada koja se isplaćuje za vrijeme bolovanja radi trudnoće te naknada koja se isplaćuje u vrijeme korištenja roditeljskog i/ili roditeljskog dopusta. Navedeni priljevi

odobravanja dopuštenog prekoračenja) trudnicama i roditeljima na roditeljskom dopustu uzimaju u obzir njihove naknade koje ostvaruju s osnove korištenja predmetnih prava (odnosno roditeljstva i bolovanja radi komplikacija u trudnoći), **umjesto da se pri izračunu kreditne sposobnosti uzimaju u obzir primanja prije korištenja navedenih prava odnosno primanja iz redovnog radnog odnosa**. Na taj se način prilikom utvrđivanja kreditne sposobnosti primjenjuju nepovoljniji uvjeti za trudnice koje se nalaze na bolovanju radi komplikacija u trudnoći kao i za roditelje koji ostvaruju naknade iz sustava roditeljskih potpora i time se realno *smanjuje njihovu kreditnu sposobnost*. Navedeno postupanje predmetne grupe banaka svakako se ne bi moglo smatrati primjerom dobre prakse po pitanju zabrane diskriminacije prema trudnicama na bolovanju i roditeljima na roditeljskom dopustu.

S tim u vezi, Pravobraniteljica uočava kako se u dostavljenim očitovanjima navedene grupe banaka (koje čine gotovo polovinu svih banaka) često navodi da iste za sve klijente primjenjuju jednaka pravila odnosno da odobravaju dopušteno prekoračenje pod uvjetima koji su jednaki za sve kategorije klijenata/ica te da stoga trudnice na bolovanju i roditelje koji koriste roditeljske potpore ne tretiraju drugačije u odnosu na ostale klijente. Međutim detaljnijom analizom dostavljenih očitovanja proizlazi kako **navedena skupina banaka u praksi ipak trudnice na bolovanju te roditelje koji primaju roditeljske potpore neizravno diskriminira i to upravo kroz gore opisanu praksu procjenjivanja kreditne sposobnosti**²¹⁸ temeljem primanja ostvarenih i za vrijeme korištenja navedenih prava²¹⁹ umjesto uzimanja u obzir primanja iz redovnog radnog odnosa prije korištenja navedenih prava. Pritom Pravobraniteljica uočava kako takva diskriminatorna praksa nije objektivno opravdana legitimnim ciljem, a na što ukazuje i činjenica kako preko trećina banaka iz ove analize na tržištu primjenjuje drugačiju praksu koja uzima u obzir prihode ostvarene prije početka korištenja navedenih prava.

Naime, postoji manja grupa banaka (preko trećine od ukupnog broja) koja izričito navodi kako se procjena kreditne sposobnosti temelji na prosječnim **primanjima koja su klijenti ostvarili netom prije odlaska na bolovanje ili korištenje dopusta iz sustava roditeljskih potpora**.²²⁰

predstavljaju osnovicu za odobrenje i ažuriranje iznosa dopuštenog prekoračenja po tekućem računu. **Deveta banka** navodi kako se osim dohotka po osnovi primanja od nesamostalnog rada, samostalnog rada i mirovine, redovnim primanjima smatra i navedena naknada ukoliko je klijent/ica ostvarivao/la pravo na korištenje dopuštenog prekoračenja prije nego je započeo/la s korištenjem naknade.

²¹⁸ U dostavljenom očitovanju **jedna banka** navodi kako ne ukida dopuštena prekoračenja trudnicama i roditeljima koji koriste prava iz sustava roditeljskih potpora te pritom pojašnjava: „*Trudnice i roditelji na roditeljskom dopustu koji od ranije imaju odobreno dopušteno prekoračenje mogu: - nastaviti koristiti (ranije) odobreni model prekoračenja, kod kojeg se iznos prekoračenja utvrđuje temeljem prosječnih redovnih priljeva s osnova plaće i/ili naknade ili - ugovoriti Okvirni kredit po tekućem računu maksimalno u visini zadnjeg redovno odobrenog prekoračenja. Osobi kojoj je odobren Okvirni kredit po tekućem računu istekom roka korištenja Okvirnog kredita te primitkom redovnog priljeva po osnovi plaće automatizmom će se odobriti ranije odobreni model dopuštenog prekoračenja.*“

²¹⁹ Navedenu praksu **jedna banka** tumači kao način na koji banka uzima u obzir novonastale okolnosti kod korisnika/ica i takvim odgovornim kreditiranjem želi prilagoditi kreditne obveze korisnika/ica njihovim financijskim mogućnostima te istodobno ističe da navedenu kategoriju ne smatra rizičnom skupinom.

²²⁰ Tako **jedna banka** navodi kako se prilikom obrade zahtjeva za odobravanje dopuštenog prekoračenja prosječna primanja za izračun kreditne sposobnosti kod trudnica i roditelja na roditeljskom dopustu utvrđuju/usklađuju **s primanjima prije odlaska na roditeljski dopust/bolovanje**. Produljenje već odobrenog dopuštenog prekoračenja trudnicama i roditeljima na roditeljskom dopustu provodi se svakih šest mjeseci temeljem propisanih pravila koja su jednaka za sve klijente s time da se prosječna primanja za izračun kreditne sposobnosti kod trudnica i roditelja na roditeljskom dopustu utvrđuju/usklađuju

Dakle kod procjene kreditne sposobnosti ne uzimaju se u obzir trenutna (smanjena) primanja tijekom korištenja roditeljskog dopusta i bolovanja radi trudnoće već se uzimaju u obzir redovna primanja koja je klijent ostvario prije korištenja navedenih prava (ranije isplaćene plaće).²²¹ U odnosu na klijente na roditeljskom i/ili roditeljskom dopustu, ukoliko je smanjenje primanja jedini propisani uvjet koji nije zadovoljen u trenutku automatskog produljenja dopuštenog prekoračenja, banka im neće smanjiti ili ukinuti iznos prekoračenja odnosno dopušteno prekoračenje automatski će biti produljeno.²²² Redovitim mjesečnim primanjima smatraju se primanja ostvarena prije korištenja navedenih prava, a koja su vidljiva na računu koji klijentica/klijent ima u Banci.²²³ Pojedine banke, iako priljeve s osnove naknade plaće trudnicama i roditeljima na roditeljskom i/ili roditeljskom dopustu smatraju redovnim priljevom i temeljem istog odobravaju dopušteno prekoračenje, prilikom usklađivanja odobrenog dopuštenog prekoračenja uzimaju u obzir *ranije isplaćene plaće*.²²⁴ Navedena grupa banaka svakako bi predstavljala **primjere dobre prakse** u pogledu postupanja prema trudnicama na bolovanju i roditeljima na roditeljskom i/ili roditeljskom dopustu

Pored navedene dvije grupe banaka, postoji i treća grupa banaka iz čijih očitovanja nije jasno i konkretno proizlazilo na koji točan način se izračunava kreditna sposobnost za trudnice na bolovanju te roditelje koji koriste prava iz sustava roditeljskih i/ili roditeljskih potpora iako sve banke načelno iznose navode o nepostojanju bilo kakve diskriminacije odnosno nepovoljnijeg tretmana prema ovoj kategoriji klijenata/ica.

Vezano uz način izračuna i procjene kreditne sposobnosti za navedenu kategoriju, Pravobraniteljica ukazuje kako se iste **ne bi smjelo zbog trudnoće ili roditeljstva na bilo koji način tretirati kao**

s primanjima prije odlaska na navedeni dopust/bolovanje. Slično navodi i **druga banka** koja pojašnjava: „Za trudnice se kao osnova za određivanje dopuštenog prekoračenja uzima zadnje mjesečno primanje/zadnje mjesečno primanje prije korištenja bolovanja zbog komplikacija u trudnoći. Za osobe koje primaju naknadu plaće za vrijeme korištenja prava iz sustava roditeljskih i roditeljskih potpora, kao osnova za određivanje dopuštenog prekoračenja uzima se u obzir zadnje mjesečno primanje prije početka korištenja navedenih prava (prije odlaska na roditeljski ili roditeljski dopust).“

²²¹ Tako navodi **treća banka**.

²²² Tako navodi **četvrta banka**.

²²³ Tako navodi **peta banka** koja pojašnjava: „Dopušteno prekoračenje odobrava se po istim uvjetima kao i ostalim klijentima s time da se priznaje redovito primanje koje je klijentica/klijent imala/o prije korištenja dopusta te se isto ne smanjuje tijekom korištenja dopusta. U slučaju da prije korištenja dopusta nije postojalo redovito primanje već se naknada tijekom korištenja dopusta bilježi kao prvi redoviti priljev, porođiljna naknada će se uzeti u obzir prilikom izračuna visine dopuštenog prekoračenja.“ Pritom svi klijenti kao instrument osiguranja prilažu zadužnicu.

²²⁴ Tako **šesta banka** navodi: „Redovitim (mjesečnim) primanjima/redovitim priljevima Banka smatra plaću i druga primanja iz nesamostalnog rada, mirovinu, invalidninu, porođiljnu i roditeljsku naknadu. Nastavno na navedeno, Banka odobrava dopušteno prekoračenje temeljem naknade koje se isplaćuju za vrijeme bolovanja radi trudnoće te korištenja roditeljskog i/ili roditeljskog dopusta. Ako je dopušteno prekoračenje odobreno temeljem plaće te vlasnik tekućeg računa umjesto plaće nastavi primati roditeljsku ili porođiljnu naknadu, Banka prilikom usklađivanja odobrenog dopuštenog prekoračenja uzima u obzir ranije isplaćene plaće, računajući prosjek redovnih primanja iz posljednja tri mjeseca u kojima je plaća isplaćena.“ **Sedma banka** navodi: „Ukoliko je porođilja još na porođiljskom dopustu, uz standardnu dokumentaciju (Potvrda poslodavca, Regos...) potrebno je pribaviti i tri posljednje platne liste prije dopusta te Regos iz tog perioda. Ako prosjek plaće s platnih lista odgovara primanjima na Potvrdi poslodavca i primanjima u Regosu, isti se uzima u izračun kreditne sposobnosti. U slučaju da poslodavac nije unio plaću na Potvrdu poslodavca, u izračun kreditne sposobnosti uzima se prosjek s dostavljenih platnih lista ukoliko isti odgovara prosjeku primanja iz Regosa.“

osobito rizičnu skupinu. Naime svi oblici nepovoljnog postupanja na tržištu usluga, a koji su uvjetovani stereotipima vezanim spol osobe, predstavljaju diskriminaciju koja je zabranjena u čl.6.st.2. ZRS-a.

Međutim, rezultati ove analize pokazuju da jedan značajan broj banaka (gotovo njih polovina) i nadalje, unatoč iznesenim tvrdnjama o nepostojanju diskriminacije, ipak provodi **neizravnu diskriminaciju** ove kategorije klijenata/ica koja se očituje kroz praksu procjenjivanja kreditne sposobnosti temeljem primanja ostvarenih i za vrijeme korištenja navedenih prava umjesto uzimanja u obzir primanja iz redovnog radnog odnosa prije korištenja navedenih prava. Imajući u vidu navedeno, Pravobraniteljica je navedenoj skupini banaka (kao i skupini banaka iz čijeg očitovanja nije jasno i konkretno proizlazilo na koji način se izračunava kreditna sposobnost ove kategorije klijenata/ica) **uputila preporuke usmjerene na dokidanja opisane diskriminatorne prakse.**

Imajući u vidu gore iznesene rezultate analize bankarske prakse u ovom području, Pravobraniteljica i nadalje ukazuje da se postojeća nepovoljna praksa prema trudnicama na bolovanju i roditeljima koji koriste roditeljni i/ili roditeljski dopust treba zamijeniti novom praksom (koju trenutno primjenjuje više od trećine banaka iz ove analize) prema kojoj će se u izračun njihove kreditne sposobnosti (a s tim u vezi i procjene dopuštenog prekoračenja) uzimati u obzir njihova primanja ostvarena u razdoblju prije početka korištenja navedenih prava odnosno da se u prosjek primanja ne ubrajaju zakonom ograničena primanja koja realno smanjuju prosjek primanja i time smanjuju njihovu kreditnu sposobnost i mogućnost ostvarivanja dopuštenog prekoračenja.

Stoga Pravobraniteljica daje sljedeće preporuke:

- (1) Osvijestiti društvo u cjelini o problemu diskriminacije u području pristupa i nabave roba, odnosno pružanja usluga, uključujući i bankarski sektor u dijelu koji se odnosi na procjenu kreditne sposobnosti (i odobravanje dopuštenog prekoračenja) za trudnice na bolovanju i roditelje koji se nalaze na roditeljskom dopustu.
- (2) Kod procjene kreditne sposobnosti trudnica i roditelja koji koriste roditeljni i/ili roditeljski dopust **uzimati u obzir primanja iz redovnog radnog odnosa ostvarena prije korištenja navedenih prava.**
- (3) Pored diskriminacije s aspekta pružanja i pristupa bankarskim uslugama, pitanje procjene kreditne sposobnosti trudnica na bolovanju i roditelja na roditeljskom dopustu sagledati i *kroz prizmu sustava roditeljskih i roditeljskih potpora*, kao i *Strategije demografske revitalizacije Republike Hrvatske do 2033. godine.*
- (4) Provoditi javne kampanje s ciljem edukacije i osvještavanja javnosti o problemu diskriminacije u području pristupa i nabave robe, odnosno pružanja usluga.
- (5) Među pružateljima usluga i korisnicima promicati veću informiranost o odredbama *Direktive Vijeća 2004/113/EZ* kako bi se postiglo bolje razumijevanje jednakog postupanja u tom području i smanjio broj neprijavljenih slučajeva kršenja navedene Direktive.

1.9. DEMOGRAFSKA POLITIKA

Prema procjeni stanovništva sredinom 2023., RH je imala 3.859.686 stanovnika²²⁵. U odnosu na procjenu iz prethodne godine, bilježi se **povećanje broja stanovnika** za 4.045 osoba (0,01%). Udio muškaraca u ukupnom broju stanovništva iznosi 48,43%, dok udio žena iznosi 51,56%. Najmanji udio ženskog stanovništva bio je u Šibensko-kninskoj županiji (50,6%) i Ličko-senjskoj županiji (50,6%), dok je najveći udio, kao i u prošlom izvještajnom razdoblju, bio u Gradu Zagrebu (52,8%). Nadalje, nastavlja se kontinuirano starenje stanovništva u 2023. Naime, prosječna starost ukupnog stanovništva Republike Hrvatske iznosila je 44,4 godine (muškarci 42,6 godina, žene 46,1 godina), što ga svrstava među najstarije nacije Europe. Prema privremenim podacima DZS-a o prirodnom kretanju stanovništva, u RH je (2023.) rođeno 32.325 djece, od čega 32.170 živorođene djece i 155 mrtvorodne. Od 32.170 živorođene djece, rođeno je 16.355 (50,8%) muške djece i 15.815 (49,2) ženske djece.

Tabela: Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u razdoblju od 2018.-2023., prema podacima Državnog zavoda za statistiku

ŽIVOROĐENI				UMRLI			PRIRODNI PRIRAST
GOD.	UKUPNO	DJEČACI	DJEVOJČICE	UKUPNO	MUŠKARCI	ŽENE	
2018.	36.945	19.078	17.867	52.706	25.964	26.742	-15.761
2019.	36.135	18.478	17.657	51.794	25.352	26.442	-15.659
2020.	35.845	18.389	17.456	57.023	28.093	28.930	-21.178
2021.	36.508	18.968	17.540	62.712	31.137	31.575	-26.204
2022.	33.994	17.337	16.657	57.364	28.092	29.272	-23.370
2023.²²⁶	32.170	16.355	15.815	51.275	25.617	25.658	-19.105

Prema istim podacima broj umrlih osoba (2023.) iznosi 51.275, od čega je umrlih 25.617 muškaraca (50%) i 25.658 žena (50%), a prirodni prirast iznosi -19.105²²⁷ u 2023. Ipak, važno je istaknuti da je

²²⁵ Prema informacijama iz DZS, posljednji raspoloživi podaci o kretanju stanovništva jesu oni za 2023.

²²⁶ Ovo su sada cjeloviti podaci za 2023.

²²⁷ U 2022., broj umrlih osoba je iznosio 57.364 od čega je umrlih 28.092 muškaraca (49%) i 29.272 žene (51%). Prirodni prirast iznosi -23.370 u 2022., što je za 13,7% manje nego u 2021. Promatrajući stopu kretanja prirodnog prirasta u proteklih 10 godina uočava se kontinuirani negativni prirodni prirast koji se od 2013. - povećao za 123%. Pritom, treba naglasiti da je visina prirodnog prirasta protekle 3 godine neminovno vezana uz bolest COVID-19 od koje je u RH od početka epidemije do kraja 2022. - preminulo preko 17.500 ljudi, od čega preko 5.000 osoba tijekom 2022. Međutim, ono što općenito možemo zapaziti je da **RH godinama ima negativan prirodni prirast odnosno da imamo više umrlih nego živorođenih osoba.**

u 2023. - broj umrlih osoba smanjen u odnosu na prethodnu godinu tj. umrlo je 5.704 (10%) manje osoba.

Stopa nataliteta (živorođeni na 1.000 stanovnika) iznosila je 8,3 u 2023., dok je stopa totalnog fertiliteta iznosila 1,46, što je znatno ispod razine jednostavne reprodukcije (2,1). Prosječna starost majke pri prvom porođaju u blagom je porastu već dugi niz godina, npr. (1968.) iznosila je 22,8 godina, (1992.) iznosila je 24 godine dok je (2023.) iznosila 29,7 godina. Naime, prosječna starost majke pri prvom porodu konstantno raste, što je demografsko obilježje na razini cijele EU, a isto se, posljedično, odražava na stopu fertiliteta.

Za potrebe analize poduzetih mjera u cilju poboljšanja demografske situacije u RH, Pravobraniteljica je od Ministarstva demografije i useljništva (MDU) zatražila relevantne podatke o aktivnostima u kontekstu demografske politike koje su poduzimane u izvještajnom razdoblju.

MDU je izvijestio o nizu mjera koje su poduzete u cilju poticanja demografske obnove i demografskog razvoja RH. *Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o roditeljskim potporama* (Hrvatski sabor izglasao 21.2.2025.)²²⁸. Predmetnim Zakonom se udvostručuje visina jednokratne novčane potpore za novorođeno dijete za sve skupine korisnika sa sadašnjih 309,01 eura na 618,02 eura. Ujedno se propisuje da novčane potpore svih skupina korisnika ne mogu iznositi manje od 114% proračunske osnovice (503,24 eura) umjesto ranijih 70% proračunske osnovice (309,01 eura). Prema navodima MDU, predmetnim Zakonom se očekuje pozitivan učinak u odnosu na ukupna pronatalitetna kretanja, a također, kako navode, mogu se očekivati i potencijalni pozitivni učinci u vidu raspodjele obveza skrbi o djeci u najranijoj dobi u kontekstu uloga muškaraca i žena u obitelji te dugoročno pozitivni ishodi na tržištu rada za žene.

U proteklom razdoblju, tadašnji Središnji državni ured za demografiju i mlade (SDUDM) pristupio je izradi *Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o doplatku za djecu* koji je stupio na snagu 1.3.2024., a u cilju stvaranja povoljnijih financijskih uvjeta za obitelji odnosno jačanja potpore obiteljima za uzdržavanje i odgoj djece, uključujući i obitelji slabijeg imovnog stanja. Prema navedenom Zakonu izmijenjen je dohodovni cenzus (ukupni dohodak ostvaren u prethodnoj kalendarskoj godini po članu kućanstva mjesečno) kao uvjet za ostvarivanje prava na doplatku za djecu sa 70% proračunske osnovice na 140% proračunske osnovice, a sve u cilju proširenja broja korisnika prava, kao i djece za koju se ostvaruje pravo na doplatku za djecu.²²⁹

Također, MDU ističe kako je Hrvatski sabor donio (14.3.2024.) *Strategiju demografske revitalizacije Republike Hrvatske do 2033.*²³⁰, čiji ciljevi su usmjereni za stvaranje poticajnog okruženja za obitelji

²²⁸ „Narodne novine“ broj 34/2025, stupio na snagu 1.3.2025. Detaljnije o predmetnim izmjenama i dopunama kao i pitanjima vezanim za predmetnu tematiku u poglavlju 1.8. Rodiljne i roditeljske potpore.

²²⁹ Istovremeno su izmijenjeni dohodovni cenzusi temeljem kojih se utvrđuju pojedinačni iznosi doplatka za djecu definiranjem većeg broja dohodovnih razreda (kroz povećanje broja cenzusnih grupa sa tri na pet), a sve u cilju pravednije raspodjele doplatka za djecu. Pri tome su u skladu s navedenim dohodovnim razredima istovremeno povećane svote doplatka za djecu za korisničke skupine.

²³⁰ Narodne novine br. 36/2024. **U izradi Strategije, aktivno je sudjelovala i Pravobraniteljica.**

i mlade i uravnoteženu mobilnost stanovništva, a njezinu provedbu omogućit će srednjoročni i kratkoročni planovi s posebnim ciljevima i mjerama.²³¹

1.9.1. Zaključno razmatranje i preporuke

U RH je prema privremenim podacima DZS-a rođeno 32.170 živorođene djece²³², čime se samo pokazuje trend smanjena broja rođenih koji sve više pada iz godine u godinu, iako je broj umrlih smanjen za 10%. Iako se radi o privremenom podatku, on je već sada alarmantan te izaziva zabrinutost.

Nadalje, prosječna starost prvorodilja u RH kontinuirano raste te danas u prosjeku žene prvi put rađaju u 29 godini. Prosječna starost stanovništva prema zadnje dostupnim podacima DZS-a (2023.) se kontinuirano povećava te iznosi 44,4 godine. Povećanje visine novčanih potpora koje je predviđeno novim Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o roditeljskim i roditeljskim potporama bi svakako trebalo ojačati položaj roditelja i omogućiti uspostavljanje bolje ravnoteže između poslovnog i obiteljskog života. S tim u vezi, Pravobraniteljica pohvaljuje napore Vlade RH ali i dalje ponavlja svoje stajalište o potrebi za potpunim delimitiranjem roditeljskih naknada. Pravobraniteljica je ranije isticala stajalište da bi različite vrste novčane pomoći roditeljima trebalo donositi na državnoj razini kako roditelji koji ne žive na području Grada Zagreba ili bilo kojem drugom području RH ne bi bili u nepovoljnijem položaju. U tom smislu, pozitivnim se pokazuje što je MDU svoje aktivnosti značajno orijentirao i na lokalnu i područnu samoupravu.

S obzirom da je demografska revitalizacija pitanje intersekcijskih mjera koje su usko povezane s ravnopravnošću spolova, Pravobraniteljica je u drugim poglavljima ovog izvješća, prije svega onima o zapošljavanju i radu, te roditeljskim i roditeljskim potporama, već ukazala na niz mjera koje je potrebno poduzeti u cilju ekonomskog osnaživanja žena te stvaranja poticajnih uvjeta za planiranje obitelji. Obzirom na donošenje Strategije demografske revitalizacije RH do 2033., u kojoj je jedan strateški cilj usmjeren na izgrađivanje poticajnog okruženja za obitelji i mlade, predstoji nam praćenje učinka predmetne Strategije.

Preporuke za unaprjeđivanje demografske politike za naredno razdoblje:

- (1) Poduzeti normativne mjere u cilju jačanja zaštite položaja trudnica i roditelja na tržištu rada.
- (2) Poduzimati mjere u cilju ekonomskog jačanja mladih osoba.
- (3) Nastaviti provoditi mjere za održavanje i razvoj predškolske djelatnosti u cilju povećanja vrtićkih kapaciteta i njihove dostupnosti.
- (4) Organizirati školsku nastavu na način koji će roditeljima olakšati usklađivanje poslovnog i obiteljskog života i prilagoditi kapacitete demografskim potrebama i očekivanjima.

²³¹ Ukupni troškovi provedbe iznositi će gotovo 10 mil. eura. U svrhu praćenja, koordiniranja i usmjeravanja provedbe Strategije demografske revitalizacije Republike Hrvatske do 2033., Vlada Republike Hrvatske je na sjednici (28.11.2024.) donijela Odluku o osnivanju Vijeća za demografsku revitalizaciju (Narodne novine br. 137/2024).

²³² Prema privremenim podacima DZS za 2023., koji su sadržani u Izvješću o radu za 2023., ukupan broj rođenih bio je 34.027 djece, a od toga 33.883 živorođene djece.

RODNO UTEMELJENO NASILJE

Osim što je sudjelovala u radnim skupinama za izmjene *Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, Kaznenog zakona i Zakona o kaznenom postupku*, Pravobraniteljica se uključila i u javna savjetovanja vezano uz izmjene te uputila svoje prijedloge u cilju unaprjeđenja zakonodavnog okvira za suzbijanje nasilja prema ženama i nasilja u obitelji²³³. Pravobraniteljica je tom prilikom predlagatelju prije svega ponovno ukazala kako ključ unaprjeđenja sustava suzbijanja nasilja prema ženama ne bi trebao biti samo u čestim izmjenama zakona, represiji i kažnjavanju, već paralelno i u snažnijem adresiranju uzroka nasilja, odnosno u ranoj prevenciji i sveobuhvatnoj društvenoj edukaciji o ravnopravnosti spolova.

Izvršajnu godinu karakterizira također i **povećan broj ubojstava žena**. Nažalost, društvena klima za sve oblike nasilja izrazito je 'pogodna' jer zapravo i globalno i lokalno živimo kulturu sile, nasilja i kompetitivnosti, a ne uvažavanja različitosti, dijaloga i solidarnosti. To naravno povratno djeluje i na rodno utemeljeno nasilje, odnosno femicide kao njegov najgori oblik. Uočeni trendovi glede rodno utemeljenog i obiteljskog nasilja nisu značajnije odstupali od prethodnih razdoblja, a glede ubojstava žena su se i pogoršali. Za procjenjivanje učinka izmijenjenog kaznenog zakonodavstva na pojavnost femicida, potrebne su nam sudske presude za novo kazneno djelo „*Teško ubojstvo ženske osobe*“, a kojih za sada još nemamo, iako je nemali broj ubojstava žena iz izvještajne godine bio od strane policije evidentiran kao „*Teško ubojstvo ženske osobe*“.²³⁴ Osim toga, potrebne su nam dubinske, stručne i dugogodišnje analize sudske prakse da bismo mogli davati zaključke o učincima određenih zakonodavnih rješenja, a ni to za sada nemamo. Imajući u vidu navedeno, tek kroz nekoliko godina moći će se govoriti o učincima zakonodavnih izmjena i kažnjavanja na pojavnost femicida. No, ono što je već vidljivo jest to da su počinitelji femicida i dalje uglavnom ili partneri ili članovi obitelji i/ili žrtvama poznate osobe. Iako motive ubojstava utvrđuju isključivo tijela istrage i sud, na temelju dostupnih podataka vidljivo je da su kod rodno utemeljenog nasilja i teških ubojstava žena, kaznena djela između ostalog uglavnom motivirana i spolom žrtve, njezinom rodnom ulogom, odnosno neuklapanjem žene u namijenjenu rodnu ulogu koju joj određuje društveni patrijarhalni okvir.

Uspješna prevencija femicida je shvaćanje nadležnih tijela da se radi o najpredvidljivijem ubojstvu, koje ima svoju dinamiku, obrasce i okidače, koji se više manje uvijek ponavljaju. Pravobraniteljica kroz tijelo Femicide Watch i preporuke koje proizlaze iz dubinskih analiza svakog pojedinog slučaja ubojstva, policiji jasno ukazuje gdje su i kad pogriješili i/ili što su propustili poduzeti u svojim intervencijama i procjenama te koliko je zapravo predvidivo spriječiti svako ubojstvo ženske osobe,

²³³ Vidi Izvješće o radu Pravobraniteljice iz 2023.

²³⁴ Vidi poglavlje 2.1.3. Femicid.

ako se razumiju mehanizmi i obrasci koji dovode do njega, jer oni su, kako je istaknuto, skoro uvijek isti²³⁵.

Pravobraniteljica ponovo naglašava kako u svjetlu ratificirane *Istanbulske konvencije* postoji kontinuirana inicijativa zakonodavca prema izmjenama zakonodavnog okvira i postrožavanju kazni za rodno utemeljeno nasilje. Međutim, jedan od osnovnih problema našeg sustava suzbijanja rodno utemeljenog i obiteljskog nasilja i dalje je taj što te izmjene ne prate sustavno prikupljanje podataka, stručna i dubinska analiza sustava te strateški dokumenti izrađeni od strane struke, a koji bi trebali osigurati održivost i potrebnu društvenu arhitekturu za provedbu (izmijenjenog) zakonodavstva, već se uglavnom radi o izmjenama zakona izazvanim najčešće slučajevima teškog nasilja ili ubojstvima žena koji mobiliziraju javnost koja onda izvrši pritisak na političare, odnosno izvršnu vlast.

Stoga Pravobraniteljica ponovo ističe kako nam nedostaje sustavan pristup obrazovanju na svim društvenim razinama o ravnopravnosti spolova i pogubnosti rodno utemeljenog nasilja te o načinima njegovog ranog sprječavanja, a posebice je vidljiv deficit obrazovanja djece i edukacije struke, odnosno policije, pravosuđa i državnog odvjetništva. Na posljedice takvog pristupa, koje registrira i GREVIO izvješće, Pravobraniteljica već godinama upozorava. Rezultat takvog načina borbe protiv rodno utemeljenog nasilja redovito su niske kazne, koje se u RH i dalje izriču gotovo uvijek uvjetno i u okviru zakonskim minimuma i daljnja brutalizacija nasilja. **Predlagane promjene i preporuke Pravobraniteljice smjeraju reformi cjelokupnog sustava borbe protiv rodno utemeljenog nasilja i to promjenom društvenog fokusa s otklanjanja isključivo posljedica nasilja kroz kažnjavanje i osude, na paralelno ustrojavanje mehanizama za učinkovito otklanjanje samih uzroka nasilja, primarno kroz ranu prevenciju te kroz obrazovanje i edukaciju koji ciljaju otklanjanju uzroka nasilničkih obrazaca ponašanja u društvu, ustrojavanje konkretne, kvalitetne i dugotrajnije psihosocijalne podrške obiteljima u problemima, a prije eskalacije nasilničkih obrazaca ponašanja.**

Pravobraniteljica se i u ovom izvještajnom razdoblju u svom radu zalagala za uvođenje redovite, sustavne i cjeloživotne edukacije pravosuđa, posebice o pitanjima vezanim uz međunarodni zakonodavni okvir i praksu postupanja te procesuiranja slučajeva nasilja u obitelji i rodno utemeljenog nasilja. Uvođenje programa učenja o spolnoj i rodnoj ravnopravnosti na svim razinama društvenog obrazovanja, počevši od najmlađe dobi, te ustrojavanje obrazovnih kurikuluma s naglaskom na teme koje uključuju učenja o ljudskoj spolnosti, ravnopravnosti spolova, različitosti, ljudskim pravima i metodama i načinima nenasilnih rješavanja konflikata.

Pravobraniteljica se u svom radu zalagala i za preusmjeravanje i osiguravanje dodatnih sredstava za psihosocijalnu resocijalizaciju počinitelja rodno utemeljenog nasilja, osnivanje specijalnih odjela za rodno utemeljeno nasilje pri policiji, državnom odvjetništvu, sudovima te uredima Hrvatskog zavoda za socijalni rad, a sve kako bi se postigla učinkovitija i tješnja suradnja među ovim tijelima te žrtvama osigurala stvarna i učinkovita zaštita, a ne samo deklaratorna i formalna.

²³⁵ Vidi poglavlje 2.1.3. Femicid.

I u ovoj izvještajnoj godini fokus Pravobraniteljice bio je usmjeren prema tzv. kibernetičkom ili virtualnom nasilju rodne prirode, a koje u najvećoj mjeri pogađa upravo žene i djevojčice. Pa je tako nastavljena provedba trogodišnjeg EU-projekta naziva: „**Podizanje svijesti o rodno uvjetovanom kibernetičkom nasilju i zagovaranje sigurnijeg online okruženja za žene i djevojčice**“, ukupne vrijednosti 2.200.000 eura. Glavni cilj ovog projekta upravo je rad na prevenciji rodno utemeljenog kibernetičkog nasilja i to u 3 države članice EU (RH, Španjolska i Portugal). Cilj projekta, između ostalog, jest povećati znanje o ovom fenomenu i društvenu svijest o njegovoj pogubnosti kroz široku kampanju obrazovanja ciljanih skupina, kao i pokretanja procesa unapređenja zakonodavstva i politika utemeljenih na verificiranim stručnim analizama na lokalnoj, nacionalnoj i europskoj razini²³⁶.

Zaključno, Pravobraniteljica ponovo naglašava i poziva odgovorne dionike da paralelno uz represiju i uspostavljanje tješnje suradnje svih nadležnih tijela, u obrazovni sustav integriraju sve oblike obrazovanja o ravnopravnosti spolova i to na svim društvenim razinama, intenziviraju edukacijske aktivnosti za stručne osobe, organiziraju konkretan rani i stručan preventivan rad s obiteljima u rizicima od nasilja, ustroje dugotrajne psiho-socijalne terapijske postupke za žrtve te redizajniraju resocijalizacijske procese s počiniteljima. Pravobraniteljica upozorava da jedino takav multidisciplinarni, integrativni, strukturalni i strateški pristup paralelnog adresiranja i uzroka i posljedica nasilja te bliske suradnje svih dionika dugoročno predstavlja učinkovito rješenje i garant uspješnog suzbijanja i iskorjenjivanja ove vrste nasilja. Naravno, ponovo ističemo kako sve navedeno vrijedi jedino pod uvjetom da se paralelno pokreću procesi na izgradnji društva solidarnosti, jednakosti, tolerancije, poštivanja i uvažavanja različitosti, odgovornosti i znanja, a ne isključivo potrošnje, kompeticije, zabave i profita koje posljedično perpetuiraju nasilničke društvene obrasce.

2.1. NASILJE U OBITELJ

Pravobraniteljica je kao i prošlih godina u suradnji s drugim resornim tijelima i ministarstvima ili samostalno pažljivo pratila i analizirala slučajeve nasilja u obitelji, nasilja prema ženama, a posebno slučajeve ubojstva žena, odnosno femicida. Kroz pritužbe građana i medijske objave Pravobraniteljica je pratila i analizirala velik broj slučajeva nasilja u obitelji i drugih oblika rodno utemeljenog nasilja dok je putem promatračkog tijela Femicide Watch u suradnji s drugim resornim tijelima analizirala pojedinačna ubojstva žena. Analizirali su se svi dostupni podaci radi uočavanja ključnih propusta nadležnih tijela pretežito kod ranijih intervencija zbog nasilja u obitelji, a prije samih ubojstava. Cilj je bio identificirati slabe karike u sustavu zaštite i obrasce ponašanja zbog kojih prevencija nije bila učinkovita. Na temelju takvih analiza i uočenih obrazaca, nadležnim tijelima upućivale su se konkretne preporuke za unaprjeđenje sustava zaštite žrtava i progona počinitelja prilikom njihovih intervencija zbog ranije prijavljenog nasilja, a sve s ciljem prevencije femicida, odnosno ranog prepoznavanja rizika za femicide, te sprječavanja istog²³⁷.

²³⁶ Vidi poglavlje 2.1.4.

²³⁷ Vidi poglavlje 2.1.3. Femicid.

Pravobraniteljica je kontinuirano javno izražavala ozbiljnu zabrinutost u odnosu na činjenicu da većinu nasilja prema ženama i dalje čine zapravo njihovi najbliži, supruzi, partneri ili bivši supruzi i partneri, ali i sinovi, dok veliki broj žena smrtno strada upravo nakon što se odluči prekinuti nasilnički odnos ili usprotiviti nasilničkom partneru ili nasilnom sinu. Takva ubojstva predstavljaju femicide, odnosno rodno utemeljena ubojstva ili ubojstva zbog ponašanja žena koja su suprotna patrijarhalnim društvenim normama i standardima koji su nametnuti ženama, ali i muškarcima.

2.1.1. Prekršajna djela nasilja u obitelji

Prema **Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji**, a sukladno dostavljenim službenim podacima Ministarstva unutarnjih poslova (MUP; razdoblje 1.1.-31.12.2024.), zbog prekršaja počinjenog nasiljem u obitelji je **prijavljeno 6.949 osoba (što je za 9,44% manje nego u 2023., kada je prijavljeno bilo 7.675 osoba)**.

Od toga je 5.318 bilo prijavljenih počinitelja muškog spola (76,5% ili 529 manje prijavljenih muškaraca nego 2023.) i 1.631 ženskog spola (23,5% ili 197 manje prijavljenih žena nego u 2023.).

Kada navedene brojke evidentiranih počinitelja kompariramo s podacima Ministarstva pravosuđa, uprave i digitalne transformacije (MPUDT) o **ukupnom broju okrivljenih osoba**, proizlazi da je MPUDT kroz svoje sustave praćenja evidentirao 6.168 okrivljenih osoba prema čl.10. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji (ZZNO)²³⁸ odnosno 4.903 muškaraca i 1.265 žena. Drugim riječima, od ukupnog broja prijavljenih osoba, **89% ih je u konačnici i okrivljeno**.

Kada dalje kompariramo podatke okrivljenih osoba, odnosno 6.168 okrivljenika s **brojem i vrstom izrečene sankcije**, proizlazi da je:

- ukupno bezuvjetno izrečenih kazni zatvora bilo 470 (422 muškarca i 48 žena) ili 7,62%,
- dok je uvjetnom kaznom kažnjeno 1.788 osoba (1.439 muškaraca i 349 žena) ili 29%,
- novčanom kaznom je kažnjeno 3.685 osoba (2.903 muškaraca i 782 žene) ili 60%,
- preostale osobe kažnjene su nekom od zaštitnih mjera²³⁹.

MPUDT navodi dalje kako je **među bliskim osobama** ukupno bilo 4.056 okrivljenika, **od toga 3.313 muškaraca ili 82% i 743 žene ili 18%**. Ukoliko promatramo odnos između bliskih počinitelja i žrtava, proizlazi da je u 2.034 slučaja počinitelj muškarac koji je ili u intimnoj vezi sa žrtvom ili je

²³⁸ Članak 10. ZZNO definira nasilje u obitelji kao: 1. primjena fizičke sile uslijed koje nije nastupila tjelesna ozljeda; 2. tjelesno kažnjavanje ili drugi načini ponižavajućeg postupanja prema djeci; 3. psihičko nasilje koje je kod žrtve prouzročilo povredu dostojanstva ili uznemirenost; 4. ekonomsko nasilje kao zabrana ili onemogućavanje korištenja zajedničke ili osobne imovine, raspolaganja osobnim prihodima ili imovine stečene osobnim radom ili nasljeđivanjem, onemogućavanje zapošljavanja, uskraćivanje sredstava za održavanje zajedničkog kućanstva i za skrb o djeci; 5. zanemarivanje potreba osobe s invaliditetom ili osobe starije životne dobi koje dovodi do njezine uznemirenosti ili vrijeđa njezino dostojanstvo i time joj nanosi tjelesne ili duševne patnje.

²³⁹ Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije **nije dostavilo raščlambu podataka o tome koliko je bilo izrečeno uvjetnih kazni zatvora s izrečenom i novčanom kaznom** pa ove brojke treba donekle promatrati s određenom rezervom.

bio u takvoj vezi²⁴⁰ dok je istovremeno takvih počiniteljica bilo 456. U preostalim slučajevima radi se o nasilju između drugih članova u obitelji.

MUP ističe kako je počinjenjem prekršaja nasilja u obitelji, zbog kojih su počinitelji/ce bili/e prekršajno prijavljeni, **ukupno bilo oštećeno 7.622 osobe, što je za 9,41% manje u odnosu na isto razdoblje 2023., kada je bilo oštećeno 8.414 osoba.**

Prema spolu MUP je evidentirao ukupno 4.925 žrtava ženskog spola (5.482 žrtava ženskog spola u 2023.) i 2.697 žrtava muškog spola (2.932 muškog spola u 2023.). Komparirajući s 2023., žrtava žena je manje 557, a muškaraca 235.

Prikazane brojke evidentiranih slučajeva nasilja u obitelji i dalje ukazuju na **nastavak trenda kontinuiranog pada broja slučajeva obiteljskog nasilja u sferi prekršajnog prava i to sada već u razdoblju dužem od deset godina.**

2.1.2. Kaznena djela nasilja u obitelji/među bliskim osobama

Kako je već istaknuto, **nastavljen je trend rasta broja počinjenih kaznenih djela** u obitelji i među bliskim osobama s tim da je 2023., po prvi put od kada Pravobraniteljica prati navedene trendove **zabilježen veći broj kaznenih djela među bliskim osobama od zabilježenog broja prekršaja nasilja u obitelji.** Nažalost, taj negativni trend nastavio se i ove godine.

Prema službenim podacima MUP-a, **počinjeno je ukupno 9.167 kaznenih djela na štetu članova obitelji i bliskih osoba što predstavlja porast od 707 (čini 8,3%) kaznenih djela u odnosu na 2023.** (kada je bilo evidentirano ukupno 8.460 kaznenih djela).

Navedenim kaznenim djelima **ukupno je stradalo 9.389 žrtava**, što je 737 žrtava više nego u 2023. (8.652).²⁴¹ Od ukupnog broja stradalih žrtava, **7.302 žrtve su bile žene ili 78%** (6.710 u 2023.), dok je **muškaraca žrtava bilo 2.087 ili 22%** (1.942 u 2023.).

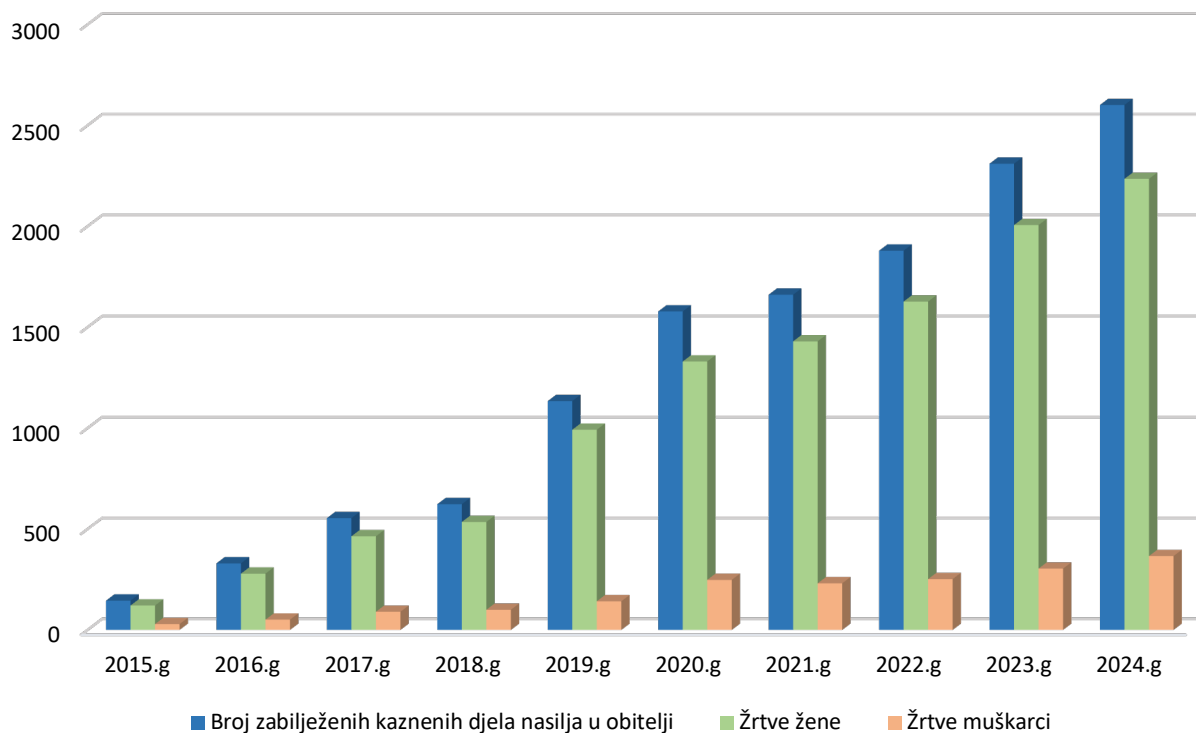
Prema evidenciji MUP-a, ukupno evidentiranih navedenih kaznenih djela iz korpusa kaznenih djela koja se mogu počinuti i na štetu članova obitelji i bliskih osoba, dakle, uključujući i ona kaznena djela koja nisu činjena na štetu članova obitelji i bliskih osoba, je 14.480 (13.139 u 2023.). Sukladno istaknutom proizlazi da je **udio kaznenih djela koja se čine na štetu članova obitelji i bliskih osoba u udjelu ukupno počinjenih kaznenih djela bez tog kvalifikatornog oblika, i dalje visokih 63%** (zabilježen je pad od 1% u odnosu na 2023.).

Što se tiče kaznenog djela iz čl.179.a Kaznenog zakona „*Nasilje u obitelji*“, policija je **evidentirala 2.601 slučaj ovog kaznenog djela, što je 291 kaznenih djela (ili 12,5%) više** nego u 2023. (2.310 u 2023.). Žena žrtava je 229 više, dok je muškaraca žrtava 62 više.

²⁴⁰ Bračni partner, bivši bračni partner, izvanbračni partner, bivši izvanbračni partner, životni partner, bivši životni partner, neformalni životni partner, bivši neformalni životni partner.

²⁴¹ Sukladno dostavljenoj statistici, bilježimo ukupno 592 žene i 145 muškaraca žrtava nasilja više nego u 2023.

Grafikon: Brojčani pokazatelji za kazneno djelo iz čl. 179.a - "Nasilje u obitelji", razdoblje 2015. - 2024.

Prema evidenciji MPUDT-a, na temelju čl.179.a Kaznenog zakona - *Nasilje u obitelji*, evidentirano je ukupno **1.072 sudska postupka**; 766 nepravomoćno riješenih predmeta i 600 pravomoćnih. Kada gledamo po vrsti sudskih odluka, MPUDT je dostavilo podatke o **517 osuđujućih presuda za ovo kazneno djelo**.

Uzimajući u obzir **brojčane pokazatelje kaznenih djela koja se najčešće čine nasilničkim ponašanjem u obitelji/između bliskih osoba**, komparativno gledano s 2023., kao relativno pozitivan trend bilježimo usporen rast u broju svih kaznenih djela i žrtava žena i muškaraca, dok kod kaznenog djela **Teška tjelesna ozljeda**, bilježimo čak i ukupni pad broja ovih kaznenih djela (uključujući i pad broja žrtava žena i muškaraca) u odnosu na 2023.

Prema evidenciji MUP-a, **po brojnosti evidentiranih kaznenih djela** koja se najčešće čine nasilničkim ponašanjem u obitelji/između bliskih osoba situacija je sljedeća:

1. **KD Prijetnja** s 4.108 zabilježenih kaznenih djela (3.209 žrtava žena i 1.091 žrtava muškaraca), (3.895 ukupno u 2023.);
2. **KD Nasilje u obitelji** s 2.601 zabilježenih kaznenih djela (s 2.235 žrtava žena i 366 žrtava muškaraca), (2.310 u 2023.);
3. **KD Tjelesna ozljeda** s 1.651 zabilježenih kaznenih djela (1.181 žrtava žena i 470 žrtava muškaraca), (1.593 u 2023.);

4. **KD Nametljivo ponašanje** s 376 zabilježenih slučajeva (s 328 žrtava žena i 48 žrtava muškaraca), (301 u 2023.);
5. **KD Teška tjelesna ozljeda** s 130 zabilježena slučaja (80 žrtava žena i 50 žrtva muškaraca), (197 u 2023.)²⁴²;
6. **KD Silovanje** s 141 zabilježena slučaja (s 100 žrtava žena i 1 žrtva muškarac), (100 u 2023.).

S druge strane, prema podacima MPUDT, **ukupno je 1.476 postupaka pokrenuto za kaznena djela među bliskim osobama. Dok je za ova dijela doneseno ukupno 771 osuđujućih presuda.** Gledajući vrste kaznenih djela, najviše presuda je doneseno za:

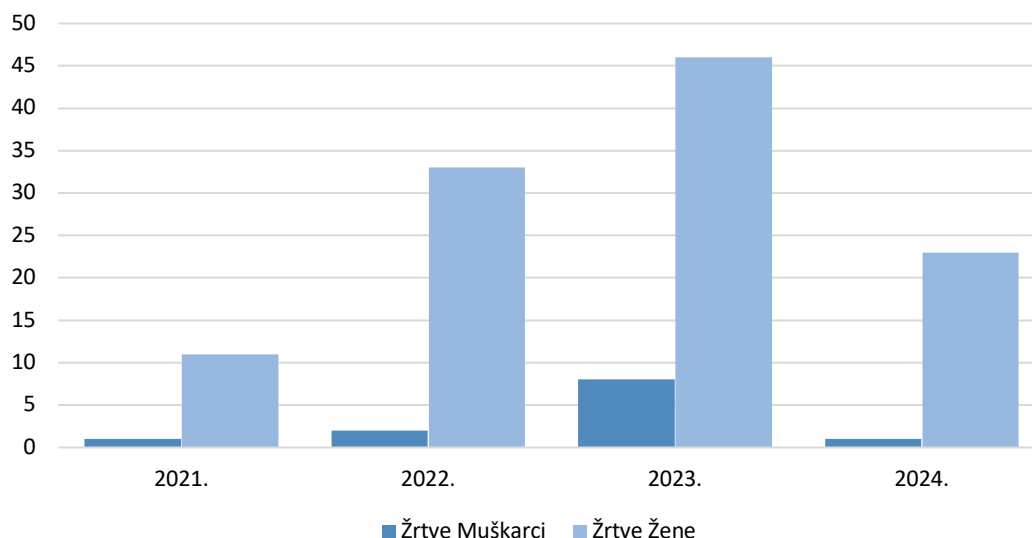
1. **KD Tjelesna ozljeda i Teška tjelesna ozljeda – 220 (444 – 2023.);**
2. **KD Nasilje u obitelji – 517 (397 – 2023.);**
3. **KD Nametljivo ponašanje – 24 (85 – 2023.);**
4. **KD Ubojstvo – 2 (48 – 2023.).**

Kao i prošle godine, iz dostavljenih podataka MUP-a i MPUDT-a, ponovo proizlazi da na godišnjoj razini pravosuđe uspijeva **procesuirati oko 1/8 evidentiranih kaznenih djela.** No, ponovo napominjemo kako ovdje svakako treba u obzir uzeti činjenicu da MUP kaznena djela evidentira trenutno, odnosno odmah nakon što se ona dogode, dok pravosuđe, odnosno sudovi ista procesuiraju u dužem vremenskom razdoblju, što je razumljivo i očekivano.

Što se tiče kaznenog djela iz čl.144.a Kaznenog zakona „**Zlouporaba snimke spolno eksplicitnog sadržaja**“, MUP je zabilježio ukupno **38 ovih kaznenih djela.** Od čega su 24 počinjena na štetu bliskih osoba, s 23 žrtve žene i 1 žrtvom muškarcem. Navedeni postotak ponovo potvrđuje da se i **ovo kazneno djelo pretežito događa među bliskim osobama i da su žrtve najčešće žene.**

²⁴² U 2023., zabilježeno je ukupno 197 kaznenih djela -Teška tjelesna ozljeda, 116 žrtava žena i 81 žrtvom muškaraca.

Grafikon: Kaznena djela „Zloupotrebavanje snimke spolno eksplicitnog sadržaja“
2021.-2024., prema spolu žrtve

2.1.3. Femicid

Pravobraniteljica je osnovala (2017.) Promatračko tijelo za sveobuhvatno nadgledanje, prikupljanje podataka, analizu slučajeva ubojstava žena i izvještavanje – „**Femicide Watch**“. Radnu skupinu ovog tijela uz Pravobraniteljicu, čine predstavnici/ce Ravnateljstva policije, MPUDT, Visokog prekršajnog suda, Pravnog fakulteta u Zagrebu, ministarstva nadležnog za obitelj i predstavnici organizacija civilnog društva. Pravobraniteljica je posebnu pozornost posvetila ovim slučajevima zbog trenda porasta prijave kaznenih djela obiteljskog nasilja i među bliskim osobama u desetogodišnjem razdoblju, ali i zbog trenda rasta broja ubojstava u 2024.

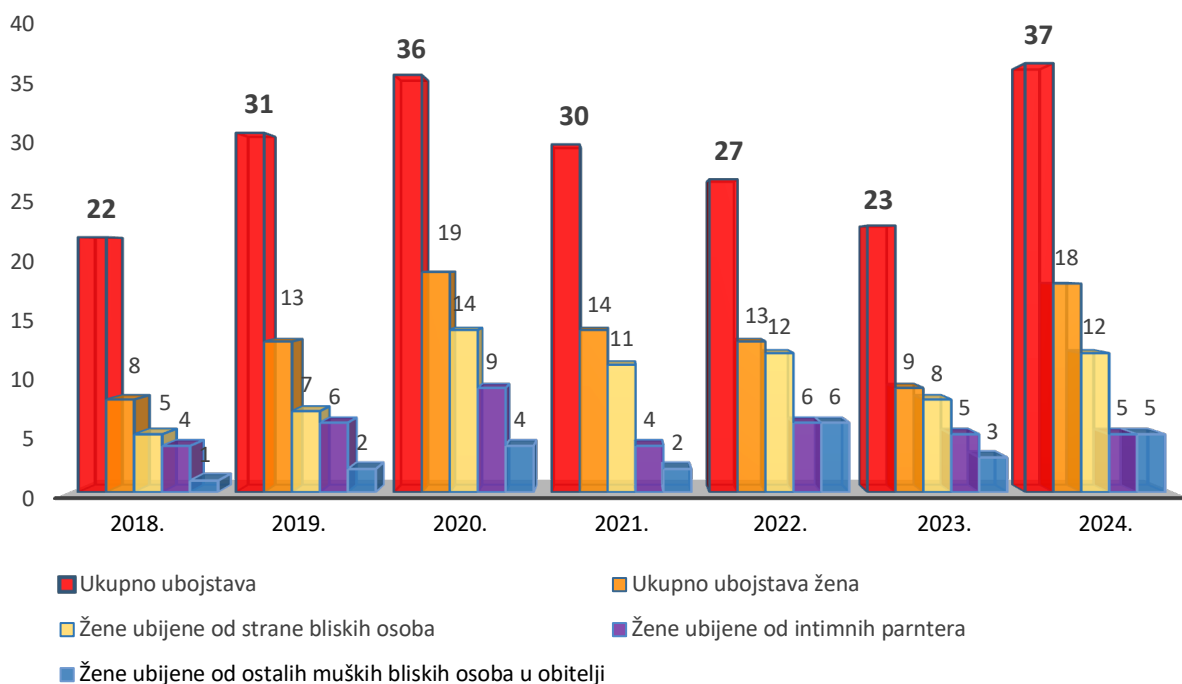
18. prosinca 2024. - u Uredu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova održan je **sastanak Radne skupine Femicide Watch**. Na sastanku su se raspravila pitanja i problemi vezani uz procjene rizika od ponavljanja kaznenih djela nasilja u obitelji, te na koji način prikupljanje statističkih podataka o femicidu učiniti korisnijim i sveobuhvatnijim. MUP je predstavio službeni broj slučajeva ubojstava u prvih 11. mjeseci 2024., kao i broj slučajeva koji su do sada kvalificirani kao teško ubojstvo ženske osobe. Kroz nekolicinu karakterističnih slučajeva, analiziralo se propuste u postupanju nadležnih tijela i s tim povezane trendove. Predstavila su se kratko izvješća, analize i istraživanja članova tijela FW o femicidu, metodologija prikupljanja i obrade podataka femicida i rodno utemeljenog nasilja te dostava podataka Pravobraniteljici i tijelu FW. Na sastanku se raspravljalo i o budućoj ulozi FW-a u provođenju zajedničkih analiza, istraživanja i objavi preporuka. Razmotrile su se mogućnosti daljnjeg unaprjeđenja prakse postupanja policije u visoko rizičnim slučajevima femicida, posebice kod praćenja izvršenja zaštitnih, sigurnosnih i drugih mjera opreza koje se izriču počiniteljima nasilja. Istaknuto je kako policija prilikom praćenja poštivanja mjera opreza mora svoj fokus usmjeriti na počinitelja, a ne na žrtvu. Zaključno, raspravile su se slabe točke suradnje među nadležnim tijelima i načini poboljšanja iste.

Prema podacima MUP-a, zabilježeno je **ukupno 37 ubojstava (23 ubojstva u istom razdoblju 2023.)**, od čega je **18 počinjeno na štetu osoba ženskog spola (9 u istom razdoblju 2023.)**. Od navedenog broja, **ukupno 12 ženskih osoba ubijeno je među bliskim osobama (8 u istom razdoblju 2023.)**. Od 12 ubijenih ženskih osoba, **5 ih je ubijeno od strane intimnih partnera (kao i 2023.)**, 4 od strane sina, 1 od strane zeta, 1 od strane majke i 1 od strane sestre. Od preostalih 6 ubijenih žena, 4 su ubijene u domu za starije osobe od strane počinitelja s kojim nisu bile u nikakvom odnosu, dok su 2 ubijene od strane poznanika.

Prema policijskim evidencijama, od ukupno 18 ubijenih žena, 9 ubojstava se vode pod čl.111.a „Teško ubojstvo ženske osobe“. Od toga broja, 8 ih je počinjeno među bliskim osobama²⁴³.

Prema navedenim podacima, **vidljivo je da je došlo do značajnog skoka u brojkama ubojstava u RH, te također do značajnog skoka u broju ubojstava žena. No, brojke ubijenih žena od strane intimnih (sadašnjih ili bivših) partnera ostale su iste.**

Grafikon: Ubojstva žena u razdoblju 2018. - 2024.

Kao što se vidi u prikazanoj tablici, **prekinut je pozitivan trend pada ukupnog broja ubojstava u RH te pada broja ubojstava žena** koji bilježimo od 2020. Došlo je do skoka po svim bilježenim

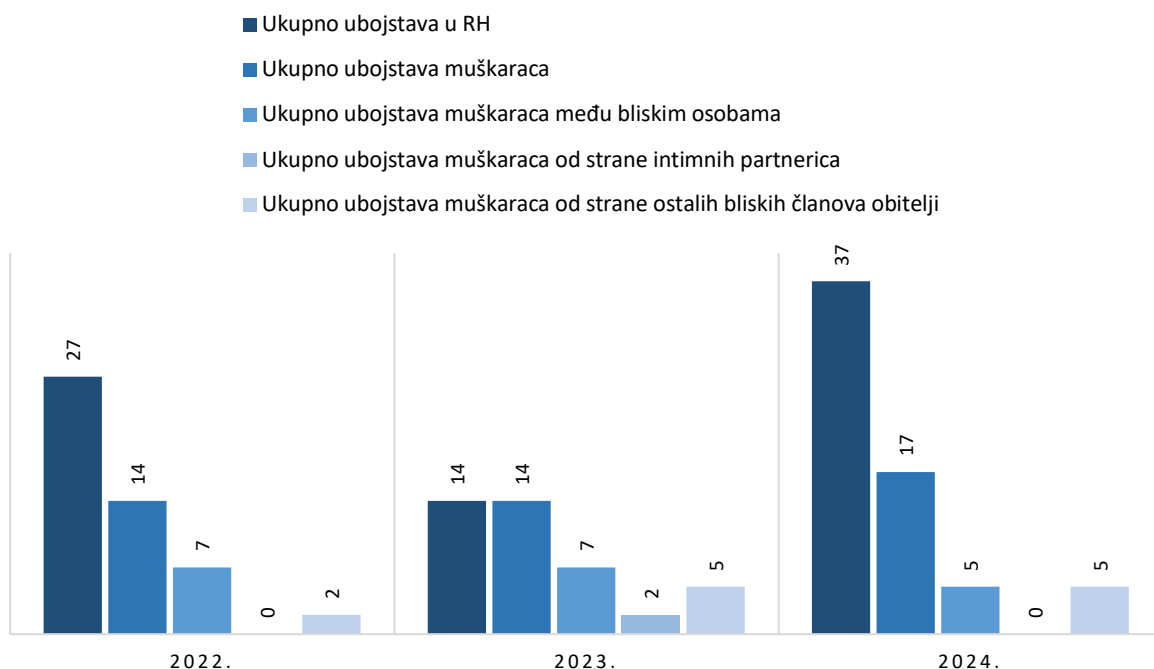
²⁴³ Policijske evidencije i kaznene kvalifikacije ne moraju biti prihvaćene od strane DORH-a i sudova tako da će se konačna bilanca broja femicida, odnosno broja terećenja i presuda po članku 111.a („Teško ubojstvo ženske osobe“) znati tek nakon pravomoćno završenih sudskih postupaka.

parametrima, osim po broju ubojstva žena od strane intimnih partnera, koji je po broju i po približnom postotnom udjelu ostao praktički isti kao i u 2023. godini. Postoci broja **ubijenih žena od strane intimnih partnera u broji ukupno ubijenih žena među bliskim osobama**: 2018. - 80%; 2019. - 85%; 2020. - 64%; 2021. - 36%; 2022. - 50%; 2023. - 62%; **2024 – 41%**.

Kada kompariramo **udio ubojstava žena od strane intimnih partnera u odnosu na ukupan broj ubojstava žena** postoci se kreću na sljedeći način: 2018. - 50%; 2019. - 46,2%; 2020. - 47,4%; 2021. - 28,6%; 2022. - 46,2%; 2023. - 55,5%; **2024. - 28%**.

S druge strane, kada analiziramo **brojke ubojstva muškaraca među bliskim osobama, od ukupno 5 ubijenih muškaraca među bliskim osobama, niti jedan nije ubijen od strane intimne partnerice** (3 muškarca su ubili svoje sinove, 1 muškarac je ubio svog brata i 1 žena je ubila svog sina). Komparativno gledano s prošlim godinama, u 2023., od 7 ubijenih muškaraca među bliskim osobama, 2 ili 28,5% muškarca su ubijena od strane intimnih partnerica (bivša/sadašnja supruga, bivša/sadašnja partnerica). U 2022. također nije bilo muškaraca ubijenih od strane intimnih partnerica, evidentirana su svega 2 ubijena muškarca među bliskim osobama²⁴⁴.

Grafikon: Ubojstva muškaraca u razdoblju 2022.-2024.

Što se tiče pokušaja (i pokušaja teških ubojstava) ubojstava, a prema statistici MUP-a evidentirano je ukupno 115 takvih kaznenih djela (111 u 2023.), dok je od toga broja među bliskim osobama i članovima obitelji evidentirano ukupno 35 kaznenih djela pokušaja (i

²⁴⁴ U oba slučaja radilo se o majkama počiniteljicama koje su ubile svoje sinove.

pokušaja teških ubojstava) ubojstava (30 u 2023.) ili udio od 27% u ukupnoj brojci pokušaja ubojstava u RH (40 u 2022.).

Kada gledamo žrtve kaznenih djela pokušaja ubojstva među bliskim osobama i članovima obitelji po spolu, muškaraca žrtava je 18 (16 u 2023.), a žena 17 (14 u 2023.).

Od 18 žrtava muškaraca, 6 muškaraca su bili žrtve kaznenih djela pokušaja ubojstava od strane svojih intimnih partnerica (31%).

Od 17 žrtava žena, 13 žena je bilo žrtava kaznenih djela pokušaja ubojstava od strane svojih intimnih partnera (76%).

Kada gledamo pokušaje ubojstva iz ugla novog članka 111.a KZ-a, odnosno „*Teško ubojstvo ženske osobe u pokušaju*“, policija je evidentirala ukupno 10 takvih kaznenih djela, od čega je 9 počinjeno među bliskim osobama.

2.1.4. Trendovi

Uočeni trendovi glede rodno utemeljenog i obiteljskog nasilja nisu značajnije odstupali od prethodnih razdoblja, a glede ubojstava žena su se i pogoršali.

Što se tiče navedenih statističkih pokazatelja, Pravobraniteljica već godinama upozorava kako je kroz analizu slučajeva ubojstava žena nesporno utvrđeno da je femicid kazneno djelo koje je vrlo predvidljivo i u tom smislu spriječivo, jer su dinamika i obrasci koji dovode do ubojstva takoreći uvijek isti, kao i rizici koji ukazuju da bi moglo doći do femicida. No, da bi se femicide učinkovito sprječavao, potrebno je da nadležna tijela, prvenstveno policija, DORH i sudovi, u svoj rad integriraju **rane procjene rizičnih ponašanja koja imaju svoje obrasce i dinamiku**, odnosno čimbenike koji upućuju na vjerojatnost od počinjenja teškog ubojstva ženske osobe, odnosno femicida.

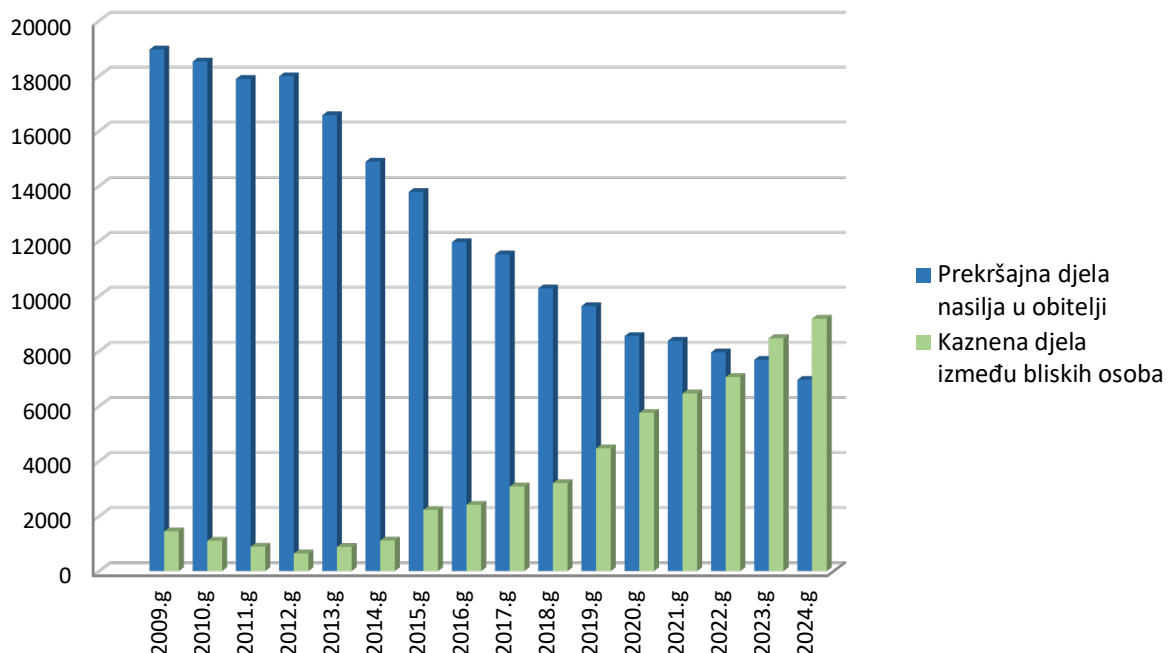
U zaključcima sa sastanaka *Promatračkog tijela za sveobuhvatno nadgledanje, prikupljanje podataka, analizu slučajeva ubojstava žena i izvještavanje „Femicide Watch“*, u kojem Pravobraniteljica od 2017., u suradnji s drugim nadležnim tijelima, uključujući posebno policiju i resorno Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, prati i analizira slučajeve nasilja prema ženama, a osobito sve slučajeve ubojstava žena koja su počinili (njima bliski i/ili intimni) muškarci, navodi se kako su **svi oblici ovisnosti (alkoholizam, droga, kocka...), prisilna kontrola, posesivnost, ljubomora, odluka žene da napusti (nasilnog) muškarca, psihičke smetnje, posjedovanje oružja, prijetnje ubojstvom i/ili samoubojstvom rizični čimbenici najvišeg stupnja koji posebice u kombinaciji (dva ili više njih), ukazuju na značajnu opasnost od počinjenja (ili pokušaja počinjenja) teškog ubojstva ženske osobe, odnosno femicida. Pravobraniteljica je utvrdila kako nadležna tijela i pravosuđe, pa čak i najbliža obiteljska okolina, vrlo rijetko ove signale shvaćaju kao ključne alarme za učinkovitu zaštitu žrtve, brz progon i strogo kažnjavanje počinitelja.** Nerijetko i same najave ubojstva ili prijetnje ubojstvom ili samoubojstvom od strane potencijalnih počinitelja, i dalje nisu u dovoljnoj mjeri prepoznate od strane nadležnih tijela na način da bi isti na njih brzo i adekvatno reagirali. Ovakav stav nadležnih tijela i najbliže okoline zapravo ukazuje na nepostojanje društvene svijesti o opasnosti

obiteljskog nasilja kao šireg društvenog problema kao i na neprepoznavanje femicida kao jednog od najpredvidljivijeg ubojstva²⁴⁵.

Prema stajalištu Pravobraniteljice, policija, ali i sva druga nadležna tijela, trebaju primjenjivati posebne kriterije kod procjena rizika od femicida, posebice za žene u nasilničkim odnosima, te s izrazitom pažnjom razmatrati širok spektar zakonskih mjera zaštite u takvim odnosima. U konačnici, potrebno je uvijek predlagati najstrože kazne za počinitelje kako bi se ovakve tragedije kad god je to moguće svele na minimum, odnosno u potpunosti izbjegle.

Glede drugih trendova vezanih uz rodno utemeljeno nasilje, ove se godine nastavio negativan trend brutalizacije nasilja koji se očituje u većim brojkama **evidentiranih kaznenih djela (9.167)²⁴⁶ od brojki evidentiranih počinitelja prekršajnih djela (6.949)²⁴⁷ nasilja u obitelji i među bliskim osobama.**

Grafikon: Pokazatelji trenda brutalizacije rodno uvjetovanog nasilja

²⁴⁵ Svaki slučaj nasilja prema ženama i rodno utemeljenog nasilja potrebno je procesuirati povezano i u vezi s kontekstom, poviješću i kronologijom nasilja, a ne situacijski i izolirano. Kontekst i kronologiju nasilja potrebno je uvijek evaluirati te utvrditi da li kontekst nasilja krije okidače za rodno-utemeljeno nasilje muškaraca prema ženama, odnosno femicid. U svakom konkretnom slučaju, a prilikom prvog kontakta sa žrtvom kaznenog ili prekršajnog djela potrebno je izvršiti detaljnu pojedinačnu procjenu potreba žrtava te istu trajno periodično revidirati u odnosu na novonastale okolnosti sukladno članku 43a. Zakona o kaznenom postupku. Praksa je pokazala da su, osim pritvora počinitelja kao najučinkovitijeg mehanizma zaštite, kod nasilja prema ženama mjere zaštite, sigurnosne, odnosno mjere opreza često presudne za učinkovitu i dugotrajnu zaštitu žrtava, ali samo uz aktivno i stvarno nadziranje počinitelja od strane policije.

²⁴⁶ 8.460 zabilježenih kaznenih djela među bliskim osobama i u obitelji u 2023.

²⁴⁷ 7.675 zabilježenih počinitelja prekršaja u obitelji u 2023.

Elementi koji doprinose navedenom **trendu povećanja broja kaznenih djela su**: edukacija policije, generalna senzibilizacija i edukacija građank/a, kontinuirana inicijativa zakonodavca da inkorporira međunarodne standarde u domaće zakonodavstvo i postroži kazne, posebice u svjetlu ratificirane Istanbulske konvencije.

Međutim, **navedeni višegodišnji trend pada broja prijavljenih počinitelja i broja žrtava nasilja u obitelji u području prekršajno-pravne zaštite, uz višegodišnji i kontinuirani porast slučajeva u području kaznenopravne zaštite, upućuje na zaključak na koji Pravobraniteljica već godinama upozorava**, a to je da naš sustav borbe protiv nasilja prema ženama i u obitelji zapravo nije ustrojen na način da učinkovito adresira i uklanja uzroke nasilja kroz prevenciju, edukaciju i obrazovanje, već se isključivo oslanja na adresiranje posljedica nasilja kroz penalnu politiku i kažnjavanje.

Za razliku od represije, svi oblici obrazovanja i edukacije, odnosno preventivnog rada, uključujući i dugotrajne terapijske te resocijalizacijske procese s počiniteljima, predstavljaju kvalitetnija i dugoročnija rješenja jer se bave uzrocima, a ne posljedicama nasilja te su stoga garant uspješnijeg suzbijanja, ali i iskorjenjivanja ove vrste nasilja od isključivo represijske politike kakvoj danas uglavnom svjedočimo.

Prevenција je također i shvaćanje i prihvaćanje činjenice da je femicid najpredvidljivije ubojstvo koje ima svoju dinamiku, obrasce i okidače i koji se više manje uvijek ponavljaju. Prisilna kontrola, ljubomora, prijetnje, alkoholizam, posjedovanje oružja i kao krunski okidač odluka žene da prekine nasilničku vezu, odnosno da ostavi nasilnika, trebali bi biti temeljni alarmi za hitnu reakciju svih nadležnih tijela u primjeni najviših standarda zaštite žrtava i učinkovitog progona počinitelja. Pravobraniteljica kroz tijelo Femicide Watch i preporuke koje proizlaze iz dubinskih analiza svakog pojedinog slučaja ubojstva, nadležnim tijelima jasno ukazuje gdje su i kako učinili propuste u svojim intervencijama i procjenama, te koliko je zapravo moguće spriječiti svako ubojstvo ženske osobe ako razumijete i prihvaćate mehanizme i obrasce koji dovode do njega, jer oni su skoro uvijek isti.

Prevenција i obrazovanje moraju biti temelji borbe protiv rodno utemeljenog nasilja, na to nas obvezuje i Istanbulska konvencija. Potrebne su nam strukturalne promjene kako bi preokrenuli negativne trendove. Moramo se početi baviti uzrocima nasilja i njih učinkovito adresirati i otklanjati, a ne isključivo posljedicama.

2.1.5. Psihosocijalni tretman počinitelja nasilničkih djela

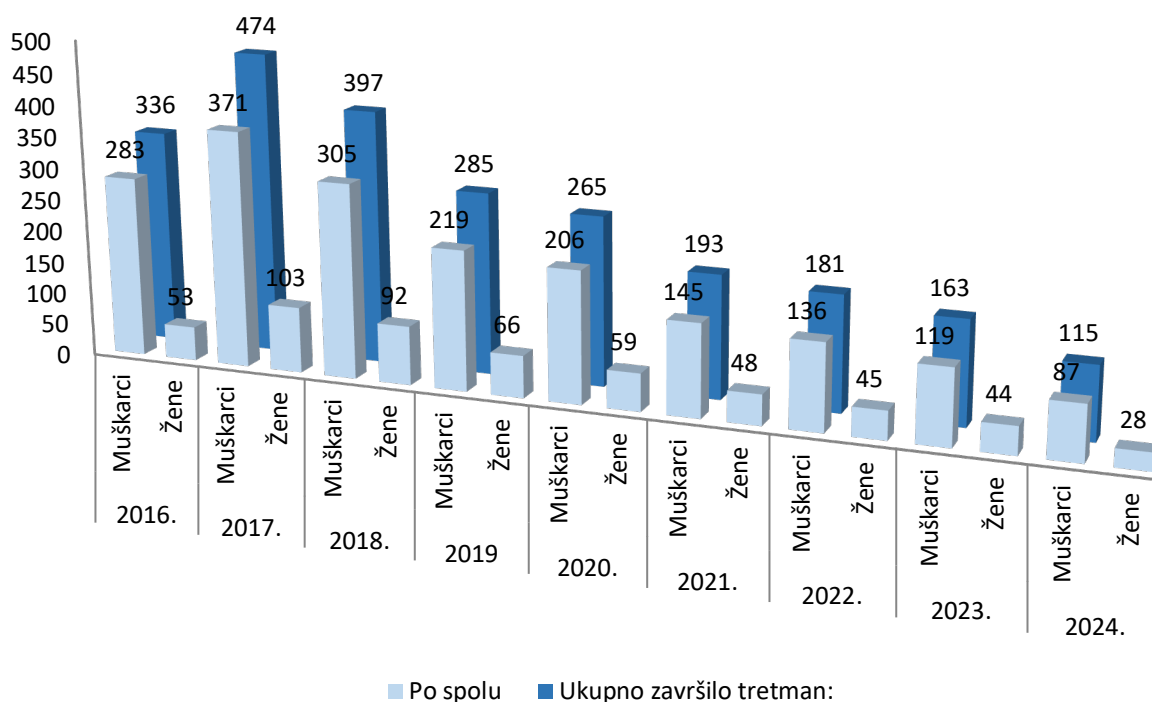
Psihosocijalni tretman počiniteljima nasilničkih djela (pa tako i počiniteljima rodno utemeljenog i obiteljskog nasilja) izriče se počiniteljima nasilja temeljem četiriju zakona i to kao:

1. **Sigurnosna mjera psihosocijalnog tretmana** temeljem čl.70. Kaznenog zakona;
2. **Obveza psihosocijalnog tretmana** temeljem čl.206d.toč.6. Zakona o kaznenom postupku;
3. **Zaštitna mjera obveznog psihosocijalnog tretmana** kao prekršajnopravna sankcija temeljem čl.13. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji;
4. **Posebna obveza psihosocijalnog tretmana** uz uvjetnu osudu temeljem čl.45. Prekršajnog zakona.

Prema podacima MPUDT za 2024., **ukupni broj evidentiranih sigurnosnih mjera izrečenim temeljem presuda, odnosno prema počiniteljima kaznenih djela bio je 256 (2023. – 280), od čega je 238 mjera izrečeno prema muškarcima (93%), a 18 prema ženama (7%).**

Prema istim podacima, ukupan broj osoba koje su bile **upućene provoditeljima zaštitne mjere obveznog psihosocijalnog tretmana** sukladno Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji (ZZNO) jest **162, od kojih je 115 osoba tretman i završilo (od čega su 28 osoba bile žene ili 24%, a ostali muškarci)**²⁴⁸.

Grafikon: Mjere izrečene temeljem prekršajnih zakona 2016.- 2023.

MPUDT navodi kako prema **47 osoba zaštitna mjera nije provedena jer nisu zadovoljavale uvjete za uključivanje u tretman (nema kapaciteta, nema obrasca nasilnog ponašanja, bolest i sl.),** što provoditelji tretmana procjenjuju tijekom inicijalnih susreta. MPU navodi kako kod jedne osobe može biti prisutno više kontraindikacija za neuključivanje u tretman, kao što su narušeno kognitivno funkcioniranje, emocionalno sniženi kapaciteti, impulzivni i nezreli obrasci ponašanja, emocionalna

²⁴⁸ Nastavljaju se zabilježeni negativni trendovi pada broja osoba kojima je određen psihosocijalni tretman, kao i pada broja osoba koje u cijelosti psihosocijalni tretman završe.

nestabilnost, nedostatna emocionalno racionalna integracija i neadekvatan kontakt s realnošću. Ujedno ističu kako je kognitivno-emocionalni kapacitet za usvajanje novih sadržaja zapravo preduvjet za uključivanje u tretman. Nadalje, kao dodatni razlozi zbog kojeg zaštitna mjera nije provedena ističe se da su primjerice osobe tijekom inicijalnih susreta s provoditeljima mjera upućene u daljnji tretman, ali su tijekom provođenja tretmana samoinicijativno odustale ili se tretman nije mogao dalje provoditi zbog bolesti i sl.²⁴⁹

MPUDT je dostavilo informaciju kako su **ugovor o provođenju zaštitne mjere obveznog psihosocijalnog tretmana za 2024.**, potpisale s Ministarstvom pravosuđa i uprave 42 osobe od kojih 34 fizičke i 8 pravnih osoba. (2023. - potpisala 31 osoba, od kojih 24 fizičke osobe i 7 pravnih osoba).

Novčana sredstva osigurana Državnim proračunom za aktivnost provođenja psihosocijalnog tretmana pod nazivom „Psihosocijalni tretman u kaznenom i prekršajnom postupku“ **iznosila su 199.085 eura (150.686 eura za 2023), što je povećanje od cca 48.000 eura u odnosu na 2023. MPUDT dalje navodi kako je od dodijeljenih sredstava ukupno utrošeno 101.842,91 eura (2023. je utrošeno bilo 92.374,15 eura).**

U svjetlu višegodišnjih preporuka Pravobraniteljice o važnosti kvalitetnog i dugotrajnog psihosocijalnog tretmana kao jednog od najznačajnijeg alata za sprječavanje recidiva, pohvaljujemo podizanje budžeta za psihosocijalni tretman, ali istovremeno ukazujemo kako iz odnosa dodijeljenih i utrošenih sredstava proizlazi da prostor za poboljšanje postoji u području trošenja sredstava jer se bez obzira na iz godine u godinu povećanje sredstava za ovu aktivnost, većina dodijeljenih sredstava i dalje ne uspijeva potrošiti. Navedeno u pitanje dovodi smisao povećanja sredstava te ukazuje na problem u području učinkovitosti provedbe psihosocijalnog tretmana, na što Pravobraniteljica upozorava već godinama.

2.1.6. Postupanje policije, pravosuđa i drugih nadležnih tijela prema žrtvama nasilja u obitelji, te primjeri dobre prakse

U izvještajnom razdoblju nastavljamo pratiti postupanje policije u području učinkovitog i pravodobnog sprječavanja i suzbijanja nasilja u obitelji i nasilja među bliskim osobama, posebice u smislu ranog prepoznavanja rizika od femicida u fazi ranijih intervencija policije kod nasilja u obitelji.

Naime, Pravobraniteljica je tijekom izvještajnog razdoblja evidentirala kako policija u određenim slučajevima ne bi pravodobno prepoznala rizične situacije kod nasilja u obitelji, odnosno propustila bi pravilno evaluirati rizična ponašanja te inicirati suradnju s drugim nadležnim tijelima pa se u određenom broju predmeta događalo da bi nakon nekoliko dojava o nasilju i intervencija policije po

²⁴⁹ Ponovo ističemo kako je u čl.11.st.1. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji propisano da zaštitne mjere predstavljaju prekršajno-pravne sankcije. Stoga bi psihosocijalni tretman koji sud izriče počiniteljima nasilja trebao biti **obvezatnog karaktera**, a ne proizvoljnog. Međutim, činjenica da osoba može temeljem kriterija i standarda koji su propisani u aktu nižem od zakona, biti isključena ili ne biti uopće uključena u tretman, ovu prekršajno-pravnu sankciju čini zapravo besmislenom. **Pravobraniteljica već duže vremena upozorava na ovu nelogičnost i potrebu iznalaženja odgovarajućeg rješenja u praksi.** Naime, ako je nešto propisano kao sankcija ono ne može biti podložno zadovoljavanju dodatnih uvjeta, kriterija i standarda koje zakon ne predviđa, od kojih kriterija jedan čak uključuje mogućnost da osoba od sankcije samoinicijativno jednostavno odustane.

istima, događaji ostali procesuirani nepovezano, nasilje ne bi bilo kontekstualizirano niti kronološki sagledavano, a u pojedinim slučajevima bilježili smo i dvostruka terećenja žrtve i počinitelja za nasilje. Sve to doprinijelo je povećanim brojkama nasilja nad ženama i femicida.

Također, Pravobraniteljica je utvrdila da prilikom intervencija zbog nasilja u obitelji određeni policijski službenici nisu postupali s potrebnim senzibilitetom za rodno utemeljeno nasilje i/ili su žrtve izlagali dodatnoj spolnoj diskriminaciji utemeljenoj na spolnim stereotipima o ženama.

Iako je policija nastavila s intenzivnom edukacijom svojih službenika/ca, te nastavila unaprjeđivati sustav ranog prepoznavanja rodno utemeljenog nasilja kao te uvoditi nove preventivne programe u procesuiranju i suzbijanju ovog oblika nasilničkog ponašanja, **izvještajnu godinu karakteriziraju određeni propusti kada su u pitanju intervencije policije** zbog rodnog i nasilja u obitelji, što se najbolje vidi iz primjera slučajeva rada Pravobraniteljice po pritužbama građanki/a i broju upućenih preporuka²⁵⁰.

Naglašavamo kako je u pojedinim slučajevima uočeno kako je policija i dalje sklona **provoditi tzv. dvostruka terećenja**, odnosno ne razlikovati primarne počinitelje od žrtava, dok u određenom broju slučajeva femicida, policija nije prepoznala karakteristične okidače za femicid (npr. odluku žene da napusti nasilnog muškarca; uhođenje i nametljivo ponašanje, odnosno ranije evidentirano nasilje; raniju osuđivanost; prijatnje ubojstvom ili samoubojstvom; alkoholizam; posjedovanje oružja; psihički problemi i slično). Kao negativnu praksu, zabilježili smo da policija u nekim slučajevima nasilje u obitelji i dalje tretira situacijski, kao izoliranu pojavu, ne uzimajući u obzir kontekst i kronologiju nasilja.

Ipak, postoje i primjeri dobre prakse u radu policije i drugih tijela.

Pa je tako **policija u svim slučajevima rodno utemeljenog i obiteljskog nasilja nastavila koristiti *Obrazac rizičnih faktora za ponavljanje nasilničkog ponašanja***, koji sukladno uputi Glavnog ravnatelja policije svi policijski službenici/ce primjenjuju od 1.11.2022., uz obvezu dostavljanja ispunjenog obrasca nadležnom pravosudnom tijelu – prekršajnom sudu/odjelu ili državnom odvjetništvu kao prilog optužnom prijedlogu, odnosno kaznenoj prijavi. Prema dostavljenim informacijama, obrazac su policijski službenici/ce temeljne i kriminalističke policije dužni popuniti u slučajevima nasilničkih ponašanja na štetu bliskih osoba/članova obitelji te u slučajevima nasilja nad ženama. Policija ističe kako je obrazac rezultat trinaestogodišnjeg praćenja ubojstava bliskih osoba i žena u RH, te da je nastao na temelju proučavanja spisa, znanstvene literature, analize obrazaca procjene rizika koje koriste policije drugih država.

Nadalje, kao **pozitivan primjer navodimo i Ministarstvo hrvatskih branitelja** koje je temeljem analize slučajeva ubojstava žena koju je u nekoliko predmeta izvršila Pravobraniteljica, a u kojima je utvrđeno da je nasilje i/ili ubojstvo počinjeno od strane bivšeg branitelja, prihvatilo njene preporuke o potrebi sinergijskog djelovanja svih nadležnih tijela i uže suradnje na ranoj prevenciji, odnosno pružanju dodatne skrbi braniteljskoj populaciji u smislu osiguranja programa liječenja od ovisnosti

²⁵⁰ Vidi primjere slučajeva iz rada Pravobraniteljice.

te usluge pružanja psihosocijalnog tretmana kao oblika prevencije rodno uvjetovanog nasilja i femicida. Na temelju dopisa Pravobraniteljice, Ministarstvo je uputilo opširan dopis svim svojim područnim uredima i središnjem uredu HZSR o važnostima međuresorne suradnje i sinergijskog djelovanja na pružanju dodatne pomoći, podrške i skrbi braniteljskoj populaciji.

Pozitivan primjer suzbijanja femicida bilježimo i u radu Hrvatskog zavoda za socijalni rad u jednom slučaju u kojem je muškarac bio višekratno prekršajno i kazneno terećen i osuđivan zbog nasilja u obitelji, uključujući i zbog prijetnji smrću bivšoj supruzi te je bio na odsluženju kazne zatvora. Stručne osobe nadležnog Područnog ureda, HZSR-a prateći preporuke Pravobraniteljice izvršile su procjene rizika od femicida u predmetnom slučaju te o utvrđenoj opasnosti pisanim putem obavijestili policiju, državno odvjetništvo i sud. Na temelju zaprimljenih dopisa, svi su pro-aktivno i kroz blisku suradnju djelovali kako bi spriječili potencijalni femicid, odnosno po izlasku počinitelja iz zatvora, aktivno se pratilo njegovo ponašanje da bi ga se ubrzo ponovo uhitilo i vratilo u zatvor zbog evaluacije procjene rizika u ponašanju počinitelja, a koje je upućivalo na visoku vjerojatnost u mogućnost počinjenja femicida. Kada je zaštita stvarna, aktivna, sinergijska i ostvarena u suradnji više nadležnih tijela, a ne samo deklaratorna, ona je uvijek i učinkovita.

PREDMET 1. U predmetu PRS-03-02/24-06, Pravobraniteljica je zaprimila pritužbu ženske osobe koja se žalila na postupanje policijskih službenika, a prilikom intervencija zbog obiteljskog i rodno utemeljenog nasilja koje tvrdi da trpi od šogora i šogorice već više od godinu dana. Pritužiteljica se žalila da je policijski službenici ne doživljavaju ozbiljno, ne žele objektivno i nepristrano utvrditi sve činjenice vezane uz nasilje, pa čak da je i vrijeđaju, sugerirajući da je tome tako zbog toga što je žena. Prema navodima pritužiteljice proizlazi da su policijski službenici prilikom intervencija postupali pristrano i u korist njenog šogora, kao i da su se neki od policijskih službenika miješali u njihove neriješene imovinsko-pravne odnose, određujući tko što ima pravo i što je čije. U zaprimljenom očitovanju, policija je tvrdila da je većina pritužbenih navoda pritužiteljice neutemeljena te da su policijski službenici postupali zakonito i profesionalno, te u skladu sa svojim ovlastima. No, policija je utvrdila kao djelomično utemeljen pritužbeni navod pritužiteljice koji se odnosi na činjenicu da je policija nju teretila za navodno nasilje koje je ona počinila prema šogorici dok se nasilje iste te šogorice prema njoj, i to počinjeno u prisutnosti policijskih službenika, nije tretiralo kao obiteljsko nasilje, već su intervenirajući policajci čak odbili isto i zabilježiti pod izgovorom da se ne radi o obiteljskom nasilju, te da pritužiteljica navedeno može procesuirati jedino privatnom tužbom. Nadalje, policija je kao djelomično utemeljen navod pritužiteljice utvrdila i propust intervenirajućeg policajca koji je u *Obrascu rizičnih faktora za ponavljanje nasilničkog ponašanja* naveo da je pritužiteljica bila nasilna i prema djeci, iako takvo stanje nije odgovaralo utvrđenim činjenicama. Navedene propuste policija je pravdala obrazloženjem kako isti nisu zapravo utjecali na tijek sudskog postupka protiv pritužiteljice, a koju da je sud u konačnici oslobodio optužbe za nasilje, na što da se policija u konačnici nije ni žalila. Na temelju detaljne analize cjelokupne pritužbe, izvješća i dostavljene dokumentacije, Pravobraniteljica je međutim zaključila kako navedeni propusti nisu samo slučajne greške već su djelomice posljedica pristranog postupanja policije koja prilikom intervencija u ovoj obitelji nije postupala s dovoljnom dozom neutralnosti, profesionalnosti i senzibilitetom za rodno utemeljeno nasilje. Naime, prema dostavljenom očitovanju i priloženoj dokumentaciji nije sporno da su u predmetnoj obitelji narušeni odnosi, posebice između šogora i pritužiteljice, ali činjenica je također da je policija u potpunosti zanemarila društveni disbalans odnosa

moći i pretpostavku društveno determiniranih rodnih uloga koja muškarcima zapravo daje ovlast i da se fizički obračunaju sa ženama koje ne pristaju biti dio takve rodno određene podjele. Pravobraniteljica je stoga u konkretnom slučaju zaključila kako je policija svojim intervencijama povrijedila pravo pritužiteljice na jednako postupanje iz čl.6.st.1. Zakona o ravnopravnosti spolova te su policiji izrečene preporuke vezano uz zakonodavni okvir i način postupanja kod obiteljskog i rodno utemeljenog nasilja bez traženja povratnog očitovanja.

PREDMET 2. U predmetu PRS-03-02/24-14, Pravobraniteljica je zaprimila pritužbu ženske osobe koja se požalila da je policijski službenici ne doživljavaju ozbiljno prilikom njezinih pokušaja da prijavi obiteljsko nasilje, da nisu prepoznali niti jedan od mnogih oblika rodno-utemeljenog nasilja kojima da je bila izložena kroz dulje vremensko razdoblje od strane svog supruga, te da nisu bili u stanju objektivno i nepristrano utvrditi sve činjenice vezane uz nasilje, pa čak da su je vrijeđali i ismijavali. Prema navodima pritužiteljice proizlazilo je da su policijski službenici postupali pristrano i u korist njenog supruga, miješali se u njihove neriješene imovinsko-pravne odnose, određujući tko što ima pravo i što je čije, a sve s ciljem relativizacije prijavljenog nasilja. Pravobraniteljica je po zaprimanju pritužbe zatražila očitovanje od policije iz kojeg izvješća je proizašlo da je u stvari pritužiteljica bila ta koja je u konačnici morala sama podnijeti kaznenu prijavu protiv supruga da bi pokrenula policiju koja je doista nevoljko intervenirala po njenim dojavama. Po dostavljenom izvješću policije, Pravobraniteljica je utvrdila i kako je policija prilikom pojedinih prijava pritužiteljice, svoju pasivnost često pravdala neriješenim imovinsko-pravnim odnosima među supružnicima ne prepoznajući strukturalnu narav nasilja prema ženama i nasilja u obitelji koja je detaljno opisana u *Konvenciji Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (Istanbulska konvencija)*. Osim toga, Pravobraniteljica je utvrdila i kako postupanje policije u predmetnom slučaju nije bilo niti u potpunosti sukladno *Protokolu o postupanju u slučaju nasilja u obitelji* u kojem se traži brzo i samoinicijativno postupanje policije koja mora osigurati prekid nasilja te učinkovit progon počinitelja i zaštitu žrtve. Prema podnesenoj pritužbi, dostavljenom očitovanju i priloženoj dokumentaciji policije nije bilo sporno da u predmetnoj obitelji postoje neriješeni imovinsko-pravni odnosi, ali činjenica je također da se značajan dio navedenog nasilja zapravo temeljio na disbalansu moći i to u korist muškarca/supruga pritužiteljice. Stoga je Pravobraniteljica policiji uputila preporuke u kojima je, između ostalog, naglasila kako opisani društveni disbalans odnosa moći između žena i muškaraca, kao i pretpostavka društveno determiniranih rodnih uloga, muškarcima zapravo daje ovlast i da se fizički obračunaju sa ženama koje ne pristaju biti dio takve rodno određene podjele uloga što policija u konkretnom slučaju nije prepoznala. Ukoliko policija prilikom zaprimanja prijave zbog obiteljskog nasilja ne prepozna ili nije educirana da prepozna opisanu rodnu utemeljenost ove vrste nasilja, tada ona nasilje tretira situacijski, odnosno izolirano od navedene prirode odnosa disbalansa moći, koji je uglavnom u korist muškarca. Nadalje, Pravobraniteljica je policiji ukazala i kako takvo procesuiranje obiteljskog nasilja zapravo ne kontekstualizira nasilje i ne istražuje ga kronološki, a tada redovno izostaju utvrđenja o tome tko je žrtva, a tko (primarni) počinitelj nasilja, pa u jednom trenu policija po prijavi može teretiti jednu od osoba u navedenom odnosu, a u drugom trenu, opet po prijavi, drugu osobu. Što se zapravo u određenoj mjeri događalo i u predmetnom slučaju. U povratnom očitovanju Pravobraniteljici, policija je navela kako prihvaća sve preporuke koje su joj izdane povodom predmetne pritužbe.

PREDMET 3. U predmetu PRS-03-02/24-25 - **Femicid, u Zagrebu je muškarac iz pištolja ubio svoju suprugu da bi dan nakon ubojstva preminuo od posljedica pokušaja izvršenja suicida.** Pravobraniteljica je zatražila izvješća i dokumentaciju MUP-a i HZSR-a o njihovim eventualnim ranijim postupanjima u predmetnom slučaju²⁵¹. Iz dostavljene dokumentacije MUP-a proizlazi da je **muškarac ubio svoju suprugu zbog ljubomore i sumnje u nevjeru** te da je takav stav razvio kao posljedicu psihičkih problema od kojih je patio, kao i da je tome prethodilo njegovo višegodišnje neprijavljeno nasilje nad suprugom. Iz dostavljenih izvješća i dokumentacije MUP-a, proizlazi da je suprug pokušavao uspostaviti prisilnu kontrolu nad suprugom, koja mu je, zbog psihičkog maltretiranja kojem je bila izložena, saopćila u jednom trenu i da će ga napustiti ukoliko se ne krene liječiti. Suprug je supruzi navodno na dvije godine oduzeo i mobitel, kontrolirao njeno kretanje te se na razne druge načine, uglavnom psihički, izživljavao nad njom da bi je u konačnici ubio. Shodno istaknutom, iz izvješća i priložene dokumentacije policije proizlazi da je u predmetnom slučaju bilo kumulativno prisutno više tzv. *ključnih okidača za femicide: ljubomora, uhođenje, prisilna kontrola, psihički poremećaji, alkoholizam i oružje*, koji nažalost nisu bili ranije istraženi pa samim tim ni prepoznati od strane nadležnih tijela jer u predmetnom slučaju nije bilo ranijih dojava o nasilju u ovoj obitelji, da bi u konačnici sve skupa rezultiralo femicidom i samoubojstvom počinitelja. Shodno svemu navedenom, a uzimajući u obzir činjenicu da iz priloženog izvješća i dokumentacije ne proizlazi da su nadležna tijela imala bilo kakvih ranijih dojava i/ili intervencija vezano uz rodno utemeljeno nasilje u predmetnom slučaju, Pravobraniteljica je policiji uputila (načelne) preporuke važne za razumijevanje, prevenciju, suzbijanje, zaštitu žrtava i kažnjavanje počinitelja svakog rodno utemeljenog nasilja, a posebice femicida. U preporukama je policiji skrenuta pozornost na okidače za femicide koji su bili prisutni u ovom predmetu, zatim o standardima postupanja kada su u pitanju prijave za rodno utemeljeno i obiteljsko nasilje, domaći i međunarodno-pravni okvir koji propisuje instrumente zaštite od nasilja i progona počinitelja kao i činjenicu da policija i sva druga nadležna tijela, trebaju primjenjivati posebne kriterije kod procjena rizika od femicida, posebice za žene u nasilničkim odnosima, te s izrazitom pažnjom razmatrati širok spektar zakonskih mjera zaštite žena u takvim odnosima. Zaključno, Pravobraniteljica je ukazala nadležnim tijelima kako je potrebno uvijek predlagati najstrože kazne za počinitelje kako bi se ovakve tragedije kad god je to moguće svele na minimum, odnosno u potpunosti izbjegle.

PREDMET 4. U predmetu PRS-03-02/24-17 – **dvostruko terećenje**, ženska osoba se žalila da ju je policija kao žrtvu obiteljskog nasilja diskriminirala temeljem njenog spola na način da je jednako tretirala nju kao žrtvu nasilja i njenog partnera, profesionalnog boksača, kao počinitelja nasilja nad njom. Ukratko, u pritužbi se isticalo kako je je ona policiji prijavila obiteljsko nasilje koje da je doživjela od svog partnera te da je temeljem prijave nasilniku bila određena i mjera zabrane prilaska njoj kao žrtvi nasilja. Međutim, policija da je po naknadnoj *lažnoj* prijavi nasilnika (a koji je, kako je pritužiteljica istaknula u svojoj pritužbi, iskoristio svoje ozljede lica kao profesionalni boksač da bi

²⁵¹ Pravobraniteljica temeljem navoda iz medija o ubojstvima i/ili pokušajima ubojstava žena samoinicijativno uvijek od svih nadležnih tijela traži izvješća i dokumentaciju o njihovim eventualnim ranijim postupanjima i intervencijama zbog rodno utemeljenog nasilja. Cilj navedenog postupanja je analizom utvrditi da li je bilo ranijih postupanja nadležnih tijela koja bi se mogla dovesti u vezu s ubojstvom (ili pokušajem ubojstva) u smislu možebitnih propusta u prevenciji (rodno utemeljenog) nasilja i/ili propusta u poduzimanju određenih koraka nadležnih tijela, a koji bi, da su poduzeti, osigurali bolju zaštitu žrtve i učinkovitiji progon počinitelja te na taj način doprinijeli prevenciji femicida.

ih lažno prikazao kao ozljede koje mu je ona nanijela), jednako tretirala nju kao žrtvu nasilja i nasilnika, odnosno teretila je za nasilje, uhitila ju i privela, da bi na taj način u svom postupanju izjednačila ženu, žrtvu nasilja s nasilnikom. Iz dostavljenog očitovanja policije doista je proizlazilo da je došlo do dvostrukog terećenja žrtve i nasilnika pa je Pravobraniteljica upozorila da je opisano postupanje policije izrazito problematično, te predstavlja jedan od najgrubljih oblika spolne diskriminacije i to iz više razloga. Prvo, ono ukazuje da policijski službenici prilikom prijave nasilja nisu reagirali na način da su nedvojbeno utvrdili tko je u navedenom odnosu zapravo (primarni) nasilnik, a tko žrtva te stoga nisu prilagodili svoje postupanje toj distinkciji. Nadalje, opisano postupanje policije u predmetnom slučaju ukazuje kako su isti bili potpuno nesenzibilizirani za rodnu komponentu ovog nasilničkog odnosa te needucirani za postupanje po prijavama zbog obiteljskog, partnerskog i općenito rodno utemeljenog nasilja. Osim toga, opisano postupanje protivno je svim domaćim i međunarodnim obvezama Republike Hrvatske, posebice *Konvenciji vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (Istanbulska konvencija)* i *Protokolu o postupanju u slučaju obiteljskog nasilja*. Ukoliko policija prilikom zaprimanja prijave zbog obiteljskog nasilja ne prepozna ili nije educirana da prepozna opisanu rodnu utemeljenost ove vrste nasilja, pa samim tim propusti odrediti tko je zapravo žrtva, a tko počinitelj nasilja, tada ona nasilje tretira situacijski, odnosno izolirano od navedene prirode odnosa disbalansa moći, koji je uglavnom u korist muškarca. Takvo procesuiranje obiteljskog i partnerskog, odnosno rodno-utemeljenog nasilja ne kontekstualizira nasilje i ne istražuje ga kronološki, ignorira pravo žrtve na nužnu obranu. Nasilje se na taj način potpuno relativizira, što se zapravo i dogodilo u predmetnom slučaju - policija je vjeru za isti događaj poklonila i žrtvi i počinitelju nasilja tereteći ih oboje za nasilje, zanemarujući da se počinitelj profesionalno bavi boksom te ignorirajući u potpunosti disbalans moći i snage u konkretnom odnosu u korist počinitelja nasilja. Pravobraniteljica je nadalje upozorila policiju kako procesuiranje rodno utemeljenog nasilja zahtjeva od svih nadležnih tijela, a posebice od policije, da jasno utvrde disbalans moći, kontekst i kronologiju nasilničkog odnosa putem kojih se jedino može utvrditi tko je počinitelj, a tko žrtva. Dvostruka terećenja su u potpunosti neprihvatljiva praksa, protivna i domaćem i međunarodnom okviru i praksi kod procesuiranja rodno-utemeljenog nasilja o čemu je Republiku Hrvatsku već odavno upozorio UN, ali i nedavno GREVIO u svom prvom izvješću o implementaciji Istanbulske konvencije od strane Republike Hrvatske. Policija je u povratnom očitovanju istaknula kako u potpunosti prihvaćaju upozorenja i preporuke Pravobraniteljice te da su sukladno upućenim preporukama proveli dodatnu edukaciju policijskih službenika nadležne PU.

PREDMET 5. U predmetu PRS-03-02/24-15 - **Kršenje zaštitnih mjera**, Pravobraniteljica je zaprimila pritužbu pritužiteljice, u kojoj je ista navela da su njezino maloljetno dijete i ona žrtve obiteljskog nasilja od strane supruga, kojemu su izrečene zabrane mjere prilaska njoj i djetetu, ali da isti uporno nastavlja s nasiljem i kršenjem određenih mu mjera bez ikakvih posljedica. Iz očitovanja policije proizlazi da je zbog nasilja supruga prema pritužiteljici i zajedničkoj maloljetnoj djeci pritužiteljica od nadležne PP zatražila intervenciju ukupno više od 15 puta u razdoblju od dvije godine. Nadalje, iz istog očitovanja i priloženih službenih zabilješki također je proizlazilo da kod prvih prijava policija zapravo nije poduzimala nikakve mjere zaštite žrtve nasilja i/ili progona počinitelja pod izlikom da pritužiteljica nije htjela svjedočiti protiv počinitelja nasilja (a što *Konvencija Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (Istanbulska konvencija)* – izričito zabranjuje te traži pokretanje postupka neovisno o spremnosti žrtve da svjedoči protiv bilo kojeg počinitelja). Iz dostavljenog očitovanja i izvješća proizlazilo je

također da poduzete mjere nisu niti približno zaštitile pritužiteljicu, a niti zaustavile supruga u činjenju nasilja prema njoj, odnosno da su bile neučinkovite. Pa se intenzitet nasilja nad suprugom i zajedničkim djetetom u određenoj mjeri čak i pojačao jer je nasilnik dobio poruku da sustav zapravo nema učinkovitih instrumenata koji ga mogu zaustaviti u činjenju nasilja. Iz izvješća i pristigle dokumentacije proizlazilo je dalje da policija odgovornost za navedenu neučinkovitost sustava zaštite žrtve i progona počinitelja zapravo prebacuje dijelom na nadležni Općinski sud, a dijelom na samu žrtvu i njezino ponašanje optužujući je da je kriva jer je za vrijeme trajanje mjere zabrane prilaska supruga njoj, inicirala susrete s njim. Pravobraniteljica je stoga upozorila policiju da se mjere zaštite određuju s vrlo specifičnim i jasnim ciljem, a to je sprječavanje nasilnika u činjenju nasilja, odnosno zaštita žrtve koja se ne zna ili ne može sama zaštititi. Ako je utvrđeno tko je nasilnik u određenom obiteljskom odnosu, onda se sva postupanja, svih nadležnih tijela trebaju usmjeriti na učinkovito zaustavljanje nasilnika u činjenju nasilja i na pružanje adekvatne zaštite žrtvi. Drugim riječima, policiji je pojašnjeno, kako je žrtva mogla nasilnika kontaktirati koliko god je htjela, ali on nju ne, te je morao odgovarati za kršenje mjera opreza. Policija je upozorena kako „doprinosa“ žrtve nikada ne smije igrati nikakvu ulogu u tome da nasilnik prolazi nekažnjeno ili blaže kažnjeno. A što je zapravo bio slučaj u ovom predmetu. Teza zaštite žrtve se izvrnula u odgovornost žrtve te umjesto da se na temelju procjene situacije ocjeni kako mjere opreza kao mjere zaštite žrtve ne odgovaraju konkretnoj situaciji, odnosno da nisu učinkovite u predmetnom slučaju te kako ih je potrebno hitno zamijeniti drugim mjerama zaštite, odlučuje ih se jednostavno ukinuti „pa neka žrtva strada“. Pravobraniteljica je stoga upozorila policiju da nije nasilje supruga tretirala kronološki, niti ga je kontekstualizirala, odnosno povezala, već su se određeni nasilni ispadi protiv žrtve tretirali situacijski i izolirano od ukupnog nasilja kojemu je pritužiteljica kao žrtva bila izložena od strane svog supruga. Shodno svemu istaknutom policiji su upućena upozorenja i preporuke o standardima postupanja kada je u pitanju rodno utemeljeno i obiteljsko nasilje, a koje je policija u potpunosti prihvatila.

PREDMET 6. U predmetu PRS-03-02/24-31 – tzv. **Neriješeni imovinski odnosi**, Pravobraniteljica je zaprimila pritužbu samohrane majke koja se odnosila na postupanje policije prilikom intervencija zbog nasilja i uznemiravanja a koje nad njom i maloljetnom kćerkom uporno i kroz duže vremensko razdoblje vrši pritužiteljčin polubrat. Pritužiteljica se žalila kako njene prijave ne rezultiraju otklanjanjem ovog rodno utemeljenog nasilja i uznemiravanja jer da policija uopće ne prepozna da se radi o rodno utemeljenom nasilju muškarca prema ženi već da se poziva na neriješen imovinsko-pravni odnos, nad kojim oni da nemaju nikakve ovlasti. Shodno istaknutom, pritužiteljica sugerira da policija postupa na njenu štetu kao žrtve nasilja, a u korist njenog polubrata tolerirajući njegovo nasilje temeljem činjenice da između njih doista postoji neriješeni imovinsko-pravni odnos vezan uz stan u kojem pritužiteljica boravi sa svojom maloljetnom kćerkom. Iz očitovanja policije proizlazi da je zbog nasilja nad njom i kćerkom pritužiteljica zatražila intervenciju policije više puta, te da većina intervencija policije nije rezultirala nikakvim konkretnim postupkom zaštite žrtve i progona počinitelja već da se pritužiteljicu upućivalo na privatnu tužbu i samozaštitno ponašanje pod izlikom da se u osnovi radi o imovinsko-pravnom sporu, dok se počinitelja nasilja u nekoliko navrata samo upozorilo na njegovo neprihvatljivo ponašanje. Pravobraniteljica je stoga upozorila policiju kako za zaštitu žrtve rodno-utemeljenog nasilja i progona počinitelja uopće nije ključno zbog čega se nasilje odvija – jednom su to neriješeni imovinsko pravni odnosi oko stana, drugi put neriješeni partnerski odnosi, treći put razvod braka, četvrti put „prezasoljena ili nedovoljno zasoljena juha“, peti put odluka žene da prekine vezu ili nešto šesto. Da bi se rodno utemeljeno nasilje učinkovito suzbijalo, ključno

je uspostaviti kontekst i kronologiju nasilja te takvu nasilničku konstelaciju pravilno evaluirati i hitno poduzeti mjere zaustavljanja nasilja i zaštite žrtava. U konkretnom slučaju širi kontekst ovog nasilja doista jesu neriješeni imovinsko-pravni odnosi u vezi stana, ali taj kontekst upravo predstavlja i okidač za nasilje muškarca nad ženom. Nadalje, uži kontekst ovog nasilja su bliski tj. obiteljski odnosi u kojima je nasilnik muškarac, a žrtva žena i njena maloljetna kćerka. Stoga bi pravilna policijska evaluacija ovog nasilničkog konteksta bila da se radi o rodno-utemeljenom nasilju. Što se tiče kronologije nasilja, ona je od strane policije bila jasno i pravilno evidentirana ali ta kronološka crta nasilničkog ponašanja polubrata nad svojom polusestrom opet u konačnici nije pravilno evaluirana pa stoga nije rezultirala nikakvim učinkovitim mjerama zaštite žrtve i progona počinitelja nasilja. Nije sporno i nije upitno da između pritužiteljice i njenog polubrata postoje neriješeni imovinsko-pravni odnosi oko stana u kojem se ista nalazi sa svojom kćerkom, no Pravobraniteljica je upozorila policiju da to svakako ne može i ne smije biti 'alibi' za ne otklanjanje nasilničkog i nametljivog ponašanja i uznemiravanja koje polubrat uporno i kroz duže vremensko razdoblje vrši prema pritužiteljici i njenoj maloljetnoj kćerki. U povratnom dopisu Pravobraniteljici, policija je navela kako prihvaća sva izdana joj upozorenja i preporuke te kako će provesti dodatnu edukaciju po navedenim pitanjima.

PREDMET 7. U predmetu PRS-03-02/24-34 – **Femicid, muškarac je u Zagrebu ubio svoju majku.** Pravobraniteljica je zatražila izvješća i dokumentaciju MUP-a i HZSR-a o njihovim eventualnim ranijim postupanjima u predmetnom slučaju. Iz priloženog izvješća i dokumentacije proizlazilo je da je počinitelj bio osoba s teškim duševnim smetnjama, s više dijagnoza. Utvrđeno je i da je isti do ubojstva bio evidentiran kao počinitelj ukupno 9 prekršaja, od čega je 4 počinio iz domene *Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji* na štetu svoje majke i dva prekršaja iz *Zakona o suzbijanju zlouporabe droga*. Što se tiče ranijih intervencija policije i drugih nadležnih tijela u ovoj obitelji, iz dostavljenog izvješća i priložene dokumentacije utvrđeno je da je policija više puta postupala protiv počinitelja, no intervencije nisu bile učinkovite, odnosno nisu sprječavale nasilje već bi se ono uvijek jednakim intenzitetom nastavljalo, ili se čak i pogoršavalo. Iz priložene dokumentacije proizlazilo je također i da je počinitelj, čineći nasilje nad svojom majkom, skoro uvijek prijetio i da će je ubiti, no nitko od nadležnih tijela nije prepoznao ove prijetnje ubojstvom u kombinaciji s duševnim smetnjama kao dva jasna i nedvosmislena okidača/rizika za počinjenje femicida. Pa tako počinitelj nije nikada bio kazneno terećen, niti je ikakva ozbiljnija zaštita pružena njegovoj majci. Čak štoviše, nasilje nije bilo procesuirano kao rodno utemeljeno, odnosno ono nije povezano, kronološki promatrano i u tom smislu dinamika nasilničkog odnosa nije kontekstualizirana već su sve prijave procesuirale praktički izolirano jedna od druge i van konteksta recidiva (rodno uvjetovanog nasilja osobe s teškim duševnim smetnjama prema starijoj ženi). Stoga niti postupanje nadležnih tijela, niti kažnjavanje nije bilo gradirano već je ono uglavnom uvijek bilo novčano i uvjetno, bez obzira na upornost počinitelja u ponavljanju istih prijestupa. Počinitelj bi bio uhićen, izrečena bi mu bila uvjetna i novčana kazna te bi bio puštan na slobodu. Nije se kroz blisku suradnju i koordinaciju nadležnih tijela promišljalo i dogovaralo što bi zapravo trebalo poduzeti kako bi se doista prekinuo ovaj nasilnički odnos duševno oboljelog sina prema starijoj majci. Posljedično, stvarna, a ne samo formalna i deklaratorna, zaštita žrtve u potpunosti je izostala. Pravobraniteljica je stoga upozorila policiju kako je ovo ubojstvo djelomice posljedica i formalističkog pristupa nadležnih tijela. Pristupa koji nije u obzir uzimao rodnu dimenziju nasilja te nije kroz usku suradnju s drugim nadležnim tijelima promišljao što je doista potrebno poduzeti kako bi se nasilje prekinulo. Stoga,

nadležna tijela primjerice nisu razmišljala u smjeru trajnog izmještanja počinitelja iz ove obitelji i o njegovom upućivanju na liječenje u za to prikladnu ustanovu. Shodno navedenim utvrđenjima, Pravobraniteljica je upozorila policiju da osim što nije prepoznala rizike femicida, nije ni inicirala suradnju i koordinaciju nadležnih tijela u smislu iznalaženja rješenja koje će učinkovito otkloniti nasilje i pomoći počinitelju da se kvalitetnije i trajnije oporavi. Nadležnim tijelima upućena je preporuka o provođenju dodatne edukacije o rodno utemeljenom nasilju, a sukladno izdanim upozorenjima Pravobraniteljice i međunarodnim standardima zaštite i rada sa žrtvama rodno utemeljenog nasilja te progona počinitelja nasilja. U konkretnom slučaju nije zatraženo povratno očitovanje nadležnih tijela.

PREDMET 8. U predmetu PRS-03-02/24-33 – **Femicid, muškarac je u Zagrebu na savskom nasipu, nakon verbalnog sukoba, nožem usmrtio izvanbračnu suprugu.** Pravobraniteljica je zatražila izvješća i dokumentaciju MUP-a i HZSR-a o njihovim eventualnim ranijim postupanjima u predmetnom slučaju. Iz priložene dokumentacije proizlazilo je da su prije ubojstva počinitelj i žrtva bili u partnerskoj vezi oko dvije godine, da je počinitelj patio od ozbiljnih psihičkih tegoba te da je bio na terapiji lijekovima. Iz obavljenih obavijesnih razgovora policije proizlazilo je da je ubojstvo uslijedilo nakon što je žrtva obznanila da planira raskinuti vezu zbog toga što je smatrala da je njen izvanbračni suprug previše nestabilan i bez posla. Osim toga, iz obavijesnih razgovora proizlazilo je da je počinitelj za vrijeme trajanja veze povremeno pokazivao i znakove (iracionalne) ljubomore te da je sumnjao u nevjeru svoje izvanbračne supruge. Navedeno je posebno bilo vidljivo tjedan dana prije samog ubojstva kada je isti čak krenuo uhoditi svoju izvanbračnu suprugu pod subjektivnim dojmom da se ona nalazi s drugim muškarcima. Policija je također dostavila informaciju da je počinitelj bio jednom ranije (prije 20-tak godina) i kazneno prijavljivan i to zbog kaznenog djela „*Teška tjelesna ozljeda*“. Shodno istaknutom, iz izvješća i priložene dokumentacije policije proizlazi da je u predmetnom slučaju bilo kumulativno prisutno više tzv. ključnih okidača za femicide, odnosno najmanje 4: najava partnerice da će ostaviti partnera, ljubomora, psihički poremećaj i ranija kaznena evidentiranost, a koji nažalost nisu bili istraženi pa samim tim ni prepoznati od strane nadležnih tijela kao rizični faktori femicida jer u predmetnom slučaju nije bilo nikakvih ranijih dojava o nasilju u ovoj obitelji, što je u konačnici nažalost rezultiralo femicidom. Shodno svemu navedenom, a uzimajući u obzir činjenicu da iz priloženog izvješća i dokumentacije nije proizlazilo da su nadležna tijela imala bilo kakvih ranijih dojava i/ili intervencija vezano uz rodno utemeljeno nasilje u predmetnom slučaju, Pravobraniteljica je na načelnoj razini preporukama skrenula pozornost nadležnim tijelima na bitne odrednice (preporuke) važne za razumijevanje, prevenciju, suzbijanje, zaštitu žrtava i kažnjavanje počinitelja svakog rodno utemeljenog nasilja, a posebice femicida.

PREDMET 9. U predmetu PRS-03-02/24-36 – **Femicid, muškarac je u Bjelovaru ubio svoju punicu i pokušao ubiti svoju ženu nakon čega je izvršio suicid.** Pravobraniteljica je zatražila izvješća i dokumentaciju MUP-a i HZSR-a o njihovim eventualnim ranijim postupanjima u predmetnom slučaju. Iz priložene dokumentacije koju je dostavio MUP, odnosno iz obavijesnih razgovora nakon ubojstva, proizlazilo je da je počinitelj godinama fizički i psihički zlostavljao svoju suprugu no ona ga je, prema vlastitim riječima, samo jednom prije 20 godina prijavila i nikada više jer ga se bojala. Isti je tada terećen prekršajno. Iz priložene dokumentacije proizlazilo je dalje da je suprug smatrao da je on kao muškarac glava obitelji, koji se brine da obitelji ništa ne nedostaje te da se njegova žena zapravo mora uklopiti u takav patrijarhalno rodno determinirani svjetonazor.

Činjenica da je supruga zatražila razvod braka i odlučila napustiti svog supruga, predstavlja rodno uvjetovani motiv ovog ubojstva, odnosno pokušaja ubojstva i samoubojstva. Osim navedenog, ovaj slučaj ukazuje kako i dalje najbliža rodbina, susjedi, a ponekad i sama žrtva, nasilje u obitelji uglavnom doživljavaju kao problem kojeg treba skrivati od javnosti, kojeg se treba kloniti, a ne ga prijavljivati ga. Pa tako supruga, po vlastitom priznanju, nije prijavljivala nasilje kojem je, kako tvrdi, bila izložena godinama. Istovremeno, susjeda koja je čula svađu tog kobnog dana, te došla do kuće predmetne obitelji, kad je uvidjela da su vrata od kuće zaključana, okrenula se i vratila svojoj kući bez da je pozvala policiju ili bilo što drugo poduzela jer je smatrala da se radi o nesuglasticama u obitelji. Na temelju analize dostavljenih izvješća i dokumentacije, Pravobraniteljica je utvrdila kako predmetni slučaj predstavlja zapravo „školski primjer“ femicida koji je, kao i većina femicida, pomno i hladnokrvno ranije isplaniran i kojemu je prethodilo ranije nasilje nad suprugom te, konačno, u kojem je supruga donijela odluku da napusti nasilnog muškarca, a što je predstavljalo ključni okidač za femicide. Također, predmetni slučaj predstavlja i ogledni primjer femicida kao teškog ubojstva ženske osobe upravo zato jer je žena, a motiviran je, između ostalog, neuklapanjem supruge u stereotipnu žensku rodnu ulogu. Međutim, kako iz priloženih izvješća i dokumentacije MUP-a i HZSR-a nije proizlazilo da je bilo nedavno prijavljivanih nasilničkih ispada od strane supruga prema supruzi, osim spomenute prijave otprije 20 godina, Pravobraniteljica je policiji i HZSR-u na načelnoj razini preporukama skrenula pozornost na bitne odrednice (preporuke) važne za razumijevanje, prevenciju, suzbijanje, zaštitu žrtava i kažnjavanje počinitelja svakog rodno utemeljenog nasilja, a posebice femicida.

PREDMET 10. U predmetu PRS-03-02/24-48 – **Pokušaj femicida, muškarac je u Bjelovaru pokušao ubiti svoju suprugu.** Pravobraniteljica je zatražila izvješća i dokumentaciju MUP-a i HZSR-a o njihovim eventualnim ranijim postupanjima u predmetnom slučaju. Iz priložene dokumentacije te iz izvješća MUP-a i HZSR-a proizlazilo je da u predmetnom slučaju nije bilo ranijih dojava o nasilju u ovoj obitelji, pa slijedom toga niti ranijih postupanja navedenih nadležnih tijela. Iz priloženog izvješća i dokumentacije MUP-a, odnosno iz zabilješki o obavljenim obavijesnim razgovorima od strane policije, posebice iz zabilješke o razgovoru sa žrtvom, proizlazilo je također da suprug nije imao ranijih nasilničkih ispada prema njoj ili prema zajedničkoj djeci. No, supruga je u svojoj izjavi istaknula kako se psihičko stanje njenog supruga unazad nekoliko godina značajno promijenilo, vjerojatno uslijed činjenice što mu je zdravlje bilo narušeno ozbiljnom zdravstvenom dijagnozom, a što je korespondiralo i s priloženim dijagnozama psihijatra. Shodno svemu navedenom, a kako iz priloženih izvješća i dokumentacije MUP-a i HZSR-a nije proizlazilo da je bilo ranijih nasilničkih ispada supruga u ovoj obitelji, Pravobraniteljica policiji i HZSR-u je na načelnoj razini preporukama skrenula pozornost na bitne odrednice (preporuke) važne za razumijevanje, prevenciju, suzbijanje, zaštitu žrtava i kažnjavanje počinitelja svakog rodno utemeljenog nasilja, a posebice femicida.

PREDMET 11. U predmetu PRS-03-02/24-55 – **Femicid i pokušaj ubojstva, muškarac je u Daruvaru počinio višestruko ubojstvo i pokušaj ubojstva u Domu za starije i nemoćne osobe.** Pravobraniteljica je zatražila izvješća i dokumentaciju MUP-a i HZSR-a o njihovim eventualnim ranijim postupanjima u predmetnom slučaju. Izvršen je uvid u pribavljena izvješća i dokumentaciju te je utvrđeno da je muškarac iz Daruvara ušetao u Dom za starije i nemoćne osobe „Vianey“ u Daruvaru te pištoljem ubio ukupno 6 osoba (5 korisnica smještaja, među kojima i svoju majku) te

jednog radnika doma, dok je 5 osoba ranio. Isti je uhićen pod sumnjom za počinjenje ukupno 11 kaznenih djela (6 ubojstava i 5 pokušaja ubojstava). Iz priloženih izvješća i dokumentacije proizlazi da je ubojica već ranije bio evidentiran kao počinitelj više kaznenih djela i prekršaja, da je bio ovisnik o alkoholu, umirovljeni vojni policajac i hrvatski branitelj. Iako će se stvarni motivi ovog masakra u kojem je nastradalo više osoba nedvojbeno utvrditi tek u sudskom postupku, prema za sada dostupnim informacijama Pravobraniteljica je utvrdila da nadležna tijela nisu u bliskoj suradnji i koordinaciji te s dovoljnom pažnjom povezivala sve navedene ranije incidente počinitelja kako bi pravilno procijenila rizike o njegovom mogućem daljnjem kriminalnom ponašanju te tome prilagodila svoja postupanja u svakom idućem incidentu. Osim ranijeg (blagog) kažnjavanja počinitelja i/ili odbacivanja prijave, nadležna tijela nisu u dovoljnoj mjeri razmatrala da istome, kao bivšem branitelju, osiguraju i neke druge oblike pomoći i resocijalizacije, posebice dugotrajne programe liječenja od ovisnosti i psihosocijalnog tretmana, posebice s obzirom na njegovo psiho-fizičko stanje koje im je bilo poznato. Sukladno svemu istaknutom, a kako je u svom radu Pravobraniteljica uočila da određen broj teških kaznenih djela i ubojstava na štetu žena čine upravo (umirovljeni) hrvatski branitelji koji boluju od PTSP-a, Pravobraniteljica je osim policiji, uputila preporuke i Ministarstvu hrvatskih branitelja za ozbiljnijim razmatranjem uvođenja dodatne skrbi i pažnje koja bi bila usmjerena prema braniteljskoj populaciji te koja bi predstavljala oblik rane prevencije rodno utemeljenog nasilja i femicida kao oblika učinkovitije prevencije nasilja prema ženama, odnosno rodno utemeljenog nasilja. Ovo posebno u svjetlu činjenice da je počinitelj u predmetnom slučaju bio hrvatski branitelj, sklon alkoholu, čemu očito nadležna tijela nisu pridavala značajniju pažnju, a koji je, uz to, već od ranije evidentiran kao počinitelj niza nasilničkih prekršaja i kaznenih djela. Sukladno istaknutom, Pravobraniteljica je policiji i drugim nadležnim institucijama, skrenula pozornost na činjenicu da je potrebno ulagati dodatne napore da bi se braniteljskoj populaciji doista osiguralo učinkovitu, institucionalnu i dugotrajnu skrb i podršku, a ne samo deklaratornu i financijsku te ih jednostavno prepuštati 'ulici' i samima sebi. Pravobraniteljica je istaknula kako je sve to nažalost propušteno u predmetnom slučaju pa je ovaj 'krvavi pohod' ovog bivšeg branitelja djelomice i posljedica određenog institucionalnog deficita i nebrige u smislu osiguranja sveobuhvatnije, trajnije i kvalitetnije skrbi i podrške braniteljskoj populaciji, kao i posljedica formalističkog i deklaratornog pristupa u prevenciji (rodno-utemeljenog) nasilja. Na temelju preporuke Pravobraniteljice, Ministarstvo hrvatskih branitelja uputilo je opširan dopis svim svojim područnim uredima i središnjem uredu HZSR o važnostima međuresorne suradnje i sinergijskog djelovanja svih nadležnih tijela na pružanju dodatne pomoći, podrške i skrbi braniteljskoj populaciji.

PREDMET 12. U predmetu PRS-03-02/24-75 – **Femicid, muškarac je u Piškorovcu automatskom puškom počinio ubojstvo svoje majke.** Pravobraniteljica je zatražila izvješća i dokumentaciju MUP-a i HZSR-a o njihovim eventualnim ranijim postupanjima u predmetnom slučaju. Iz dostavljenih izvješća i priložene dokumentacije proizlazi da nije bilo evidentiranih ranijih intervencija zbog obiteljskog nasilja te da se sin nije nasilnički ponašao prema svojoj majci. Temeljem iskazivanja određenih osoba koje su imale saznanja o odnosu majke i sina te na temelju ponašanja samog počinitelja nakon ubojstva, proizlazi da postoji mogućnost da je do ubojstva došlo i nenamjerno, odnosno iz nehaja. S druge strane, sumnja u rodnu dimenziju ovog ubojstva ogleda se u činjenici da je, prema iskazivanju oca, koji je svjedočio ubojstvu, neposredno prije samog ubojstva sin majku upitao je li mu pripremila odjeću za sutrašnji odlazak na posao, na što mu je majka potvrdno odgovorila upućujući ga da se odjeća nalazi na stoliću u njegovoj sobi. Prema iskazima oca proizlazi

da se ubojstvo dogodilo neposredno nakon navedene konverzacije između majke i sina. Iako će se stvarni motivi ovog ubojstva nedvojbeno utvrditi tek u sudskom postupku, prema za sada dostupnim informacijama, a s obzirom na činjenicu da nadležna tijela nisu imala nikakvih informacija o ranijem nasilju (kojeg moguće nije ni bilo), Pravobraniteljica je policiji i HZSR-u na načelnoj razini skrenula pozornost na bitne odrednice (preporuke) važne za razumijevanje, prevenciju, suzbijanje, zaštitu žrtava i kažnjavanje počinitelja svakog rodno utemeljenog nasilja, a posebice femicida.

PREDMET 13. U predmetu PRS-03-02/24-66 – **Femicid, muškarac je u Zagrebu ubio svoju bivšu partnericu.** Pravobraniteljica je zatražila izvješća i dokumentaciju MUP-a i HZSR-a o njihovim eventualnim ranijim postupanjima u predmetnom slučaju. Iz pribavljenog izvješća i dostavljene dokumentacije proizlazi da su policijski službenici nadležne policijske postaje 10-tak dana prije ubojstva, a na temelju prijave žrtve, Općinskom državnom odvjetništvu u Zagrebu podnijeli kaznenu prijavu protiv njenog bivšeg partnera zbog prijetnje ubojstvom te da mu je istražna sutkinja odredila mjere zabrane približavanja. Iz izvješća policije i priložene dokumentacije proizlazi da su u vrijeme počinjenja ubojstva navedene mjere opreza bile na snazi. Na temelju analize dostavljenog izvješća i priložene dokumentacije, Pravobraniteljica je zaključila da osim što je istražna sutkinja krivo procijenila rizike za žrtvu, odnosno potencijalnu iteracijsku opasnost, zamijenivši istražni zatvor mjerama opreza, iz priloženog izvješća i dostavljene dokumentacije proizlazi također da je policija u svom prethodnom postupanju, po podnesenoj kaznenoj prijavi zbog prijetnje ubojstvom, u potpunosti propustila uočiti i pravilno evaluirati više rizika koji su ukazivali na visok stupanj opasnosti od femicida. Svi ti rizici su, nažalost, temeljito istraženi i evidentirani tek nakon ubojstva, odnosno onda kada je već bilo kasno. Pa je tako policija prilikom kriminalističkog istraživanja sumnje u kazneno djelo prijetnje, propustila pravilno evaluirati alkoholizam, posesivnost, ljubomoru, prisilnu kontrolu i kao krunski okidač za femicide, odluku žene da napusti nasilnog muškarca. Svi ovi elementi proizlaze iz službenih zabilješki o obavijesnim razgovorima koje je policija obavila tek nakon ubojstva. Da je navedena kriminalistička obrada uključivala i pravilnu evaluaciju okidača za femicide, velika je vjerojatnost da bi rizici bili pravodobno uočeni te da bi ishod zaštite žrtve bio drugačiji. Uz navedeno, Pravobraniteljica je utvrdila kako je jedan od ključnih propusta policije bio i taj što je kod izrade *Plana provedbe mjera opreza i određivanja provedbenih zadaća* skoro u potpunosti provjeru poštivanja provedbi određenih mjera vršila preko žrtve i to najčešće telefonskim putem. Dakle, počinitelj se jednom kontaktirao i upozorio, ali se nisu kontaktirale njemu bliske osobe, niti se njegovo ponašanje i posebice kretanje makar i povremeno nadgledalo te je frekvencija kontaktiranja počinitelja bila puno manja u odnosu na frekvenciju kontaktiranja žrtve. U prvom telefonskom kontaktu s žrtvom, činjenica da je ista bila tada na moru, rezultirala je time da se zapravo ponašanje i kretanje počinitelja u navedenom razdoblju dok je žrtva izbivala iz Zagreba nije uopće pratilo, vjerojatno smatrajući takav vid postupanja suvišnim. Pravobraniteljica je stoga upozorila policiju kako takav standard postupanja policije, osim što dovodi do femicida i mjere zaštite žrtve čini skoro u potpunosti neučinkovitim, direktno krši međunarodne standarde postupanja kada je u pitanju rodno utemeljeno nasilje te de-facto predstavlja sekundarnu viktimizaciju žrtve kršeći više odredbi *Istanbulske konvencije* koje zahtijevaju da se žrtva štiti od takve vrste viktimizacije. Policija je dalje upozorena kako kod izrade *Plana provedbe mjera opreza, zaštitnih ili sigurnosnih mjera* naglasak treba biti na počinitelju, a ne na žrtvi. Žrtva se može kontaktirati tek iznimno, dok je počinitelj taj kojeg se treba frekventno kontaktirati, putem telefona, ali i osobno, te aktivno (ili makar povremeno) pratiti njegovo ponašanje i kretanje i to na način da isti zna i osjeća da je pod prismotrom,

jer je upravo njemu određena mjera opreza, odnosno privremeno su mu ograničena neka od temeljnih ljudskih prava. To ograničenje nema nikakvog efekta ni smisla, ako ga počinitelj ne doživljava kroz aktivnosti policije koje su usmjerene prema njemu, a ne prema žrtvi. Shodno istaknutom, Pravobraniteljica je konačno upozorila policiju da žrtva ne smije nikada biti stavljena u poziciju da obavlja policijski posao, a što je čini se zapravo praksa policijskog postupanja kod nadgledanja provedbe mjera opreza. Takvo postupanje, osim što je protivno navedenim propisima i međunarodnim standardima, predstavlja i neprihvatljivu, rodno nesenzibilnu praksu koja je ujedno i jedna od najslabijih karika u lancu zaštite žrtve te dovodi i do ubojstava. U predmetnom slučaju nije traženo povratno očitovanje policije na izdana upozorenja i preporuke.

PREDMET 14. U predmetu PRS-03-02/24-69 – **Pokušaj femicida, muškarac je u Belom Manastiru nožem pokušao ubiti svoju izvanbračnu suprugu.** Pravobraniteljica je zatražila izvješća i dokumentaciju MUP-a i HZSR-a o njihovim eventualnim ranijim postupanjima u predmetnom slučaju. Iz priloženog izvješća i dokumentacije MUP-a, odnosno iz zabilješki o obavljenim obavijesnim razgovorima od strane policije proizlazi da je žrtva bila duže vremensko razdoblje izložena nasilju, a koje je u svojoj osnovi bilo u potpunosti rodno utemeljeno. Naime, izvanbračni suprug se, između ostalog, u svojim izjavama žalio kako se njegova partnerica uopće ne ponaša kao „prava žena“ jer mu primjerice ne kuha, ne sluša ga, svađa se s njime, troši novce na bezvezne stvari i slično. Nasilje zapravo eskalira u trenutku kada žrtva odluči da će napustiti svog izvanbračnog supruga. S obzirom da su obrasci i dinamika događanja kod femicida vrlo predvidljivi i uvijek skoro isti, u konkretnom slučaju doista se u tom trenutku i događa pokušaj ubojstva, odnosno femicida. Osim toga, iz priložene dokumentacije proizlazi i da je počinitelj bio ovisan o opojnim drogama te da je kod kuće ilegalno držao više vrsta oružja i eksplozivnih naprava, a uz to je bio i MMA borac. Međutim, unatoč činjenici što je nasilje nad izvanbračnom suprugom trajalo duže vremensko razdoblje te umalo rezultiralo ubojstvom, iz priložene dokumentacije te iz izvješća MUP-a, proizlazi da u predmetnom slučaju nije bilo nikakvih ranijih dojava o nasilju u ovoj obitelji, pa slijedom toga niti ranijih postupanja navedenih nadležnih tijela koja bi ciljale na sprječavanje nasilja, zaštitu žrtve i progon počinitelja, odnosno prevenciju femicida. Proizlazi da je prvi „glas“ o nasilju zapravo kaznena prijava izvanbračne supruge protiv svog izvanbračnog supruga zbog prijetnji smrću i pokušaja ubojstva. Shodno svemu navedenom, a kako iz priloženih izvješća i dokumentacije MUP-a proizlazi da raniji nasilnički ispadi nisu bili dojavljivani policiji, Pravobraniteljica je policiji i HZSR-u na načelnoj razini skrenula pozornost na bitne odrednice (preporuke) važne za razumijevanje, prevenciju, suzbijanje, zaštitu žrtava i kažnjavanje počinitelja svakog rodno utemeljenog nasilja, a posebice femicida. U preporukama je policiji skrenuta pozornost na okidače za femicide i pokušaj femicida koji su bili prisutni u ovom predmetu, zatim o standardima postupanja kada su u pitanju prijave za rodno utemeljeno i obiteljsko nasilje, domaći i međunarodno-pravni okvir koji propisuje instrumente zaštite od nasilja i progona počinitelja. Policiji i drugim nadležnim tijelima skrenuta je također pozornost da trebaju primjenjivati posebne kriterije kod procjena rizika od femicida, posebice kada su u pitanju žene u nasilničkim odnosima, te s izrazitom pažnjom razmatrati širok spektar zakonskih mjera zaštite žena u takvim odnosima. Zaključno, Pravobraniteljica je ukazala nadležnim tijelima kako je potrebno uvijek predlagati najstrože kazne za počinitelje kako bi se ovakve tragedije kad god je to moguće svele na minimum, odnosno u potpunosti izbjele.

PREDMET 15. U predmetu PRS-03-02/24-97 – **Femicid, muškarac je u Donjoj Višnjici vatrenim oružjem u obiteljskoj kući ubio svoju suprugu, a zatim istim oružjem počinio samoubojstvo.** Pravobraniteljica je zatražila izvješća i dokumentaciju MUP-a i HZSR o njihovim eventualnim ranijim postupanjima u predmetnom slučaju. Iz priloženih izvješća i dokumentacije proizlazi da nije bilo ranije prijavljivanog nasilja. Jedina dokumentacija iz koje se ipak može iščitati da je ranijeg (neprijavljivanog) nasilja bilo, jesu raniji dijagnostički nalazi psihologa u odnosu na počinitelja koji je doživio moždani udar u vožnji uslijed čega je vozilom udario u semaforski stup, a od čega su mu ostale trajne posljedice. Zbog navedenog se, između ostalog i po vlastitom priznanju, više svađao sa suprugom, dok nalazi psihologa upućuju kako je isti bio povišeno razdražljiv, zabrinut i vrlo sklon paranoidnim interpretacijama realiteta. Međutim, kako iz analize priloženih izvješća i dokumentacije MUP-a i HZSR-a ne proizlazi da je bilo ranije prijavljivanih nasilničkih ispada počinitelja ubojstva prema supruzi, Pravobraniteljica policiji i HZSR-u na načelnoj razini skreće pozornost na bitne odrednice (preporuke) važne za razumijevanje, prevenciju, suzbijanje, zaštitu žrtava i kažnjavanje počinitelja svakog rodno utemeljenog nasilja, a posebice femicida.

PREDMET 16. U predmetu PRS-03-02/24-95 – **Femicid, muškarac je u Zagrebu kuhinjskim nožem ubio svoju sustanarku.** Pravobraniteljica je zatražila izvješća i dokumentaciju MUP-a i HZSR-a o njihovim eventualnim ranijim postupanjima u predmetnom slučaju. Iz priloženih izvješća i dokumentacije, odnosno iz obavijesnih razgovora nakon ubojstva, proizlazi da su i počinitelj i žrtva bili skloni alkoholu te da, iako su živjeli u istoj kući i intenzivno se družili te zajedno pili, nisu bili u intimnoj vezi, već sustanari. Navedeno, naravno, ne isključuje činjenicu da se radi o teškom ubojstvu ženske osobe, odnosno femicidu, a što proizlazi iz dostavljenih izvješća i priložene dokumentacije nadležnih tijela. Tako iz priložene dokumentacije MUP-a proizlazi i da je žrtva ranije, kada je još bila u braku s bivšim suprugom, bila često izložena obiteljskom nasilju, ali i sama više puta terećena za obiteljsko nasilje, ponekad i zajedno s bivšim suprugom. Pri tim intervencijama proizlazi da policija nije imala nimalo senzibiliteta za rodno utemeljeno nasilje pa, iako su oboje, i ona i njen tadašnji suprug, također bili skloni alkoholu i nasilju, policija je u više navrata upravo nju teretila za nasilje, ne uzimajući u obzir rodnu dimenziju odnosa, kronologiju, kontekst i dinamiku nasilničkog ponašanja, odnosno činjenicu da je nasilje uglavnom započinjao njen tadašnji suprug prijetnjom da će ju ubiti. Iz priložene dokumentacije proizlazi dalje da je ona, kao supruga, bila terećena skoro za svako verbalno nasilje koje je počinila prema tadašnjem suprugom ili za nasilje prema djeci, a uslijed verbalnih svađa sa tadašnjim suprugom. Policija stoga nije utvrdila primarnog počinitelja i žrtvu te zaštitila ženu, žrtvu nasilja, već je svaki slučaj nasilja procesuirala izolirano od ukupne dinamike nasilja i konteksta nasilničkog odnosa, zanemarujući praktički u potpunosti rodnu komponentu opisanog nasilničkog odnosa i činjenicu da je nasilničko ponašanje započeo suprug, koji je također bio sklon alkoholu. Osim navedenog, iz priloženih izvješća i dokumentacije proizlazi da se unatoč nekoliko pokušaja liječenja od ovisnosti od alkohola, zapravo nije uspijevala uspješno izliječiti te bi se često pod utjecajem alkohola ponašala neadekvatno i agresivno, bez obzira u kojem bi se odnosu nalazila, ali uvijek istovremeno bila i žrtva nasilja. Iz obavljenih obavijesnih razgovora nakon ubojstva, proizlazi da je žrtva i u svojoj zadnjoj partnerskoj vezi sa susjedom, koji je isto bio sklon alkoholu, bila izložena nasilju, čak i od njegove majke ali, također, i od strane svog sustanara, koji ju je na kraju i usmrtio nožem. Ovaj slučaj tako ponovo ukazuje kako najbliža rodbina, susjedi, a ponekad i sama žrtva, nasilje u obitelji i u partnerskim odnosima i dalje uglavnom doživljavaju kao nesuglasice, kao posljedicu alkoholizma ili kao problem kojeg treba skrivati od javnosti, kojeg se

treba kloniti, a ne ga prijavljivati. Međutim, kako iz analize priloženih izvješća i dokumentacije MUP-a i HZSR-a nije proizlazilo da je bilo ranije prijavljivanih nasilničkih ispada počinitelja ubojstva, prema svojoj sustanarki, Pravobraniteljica je policiji i HZSR-u na načelnoj razini skrenula pozornost na bitne odrednice (preporuke) važne za razumijevanje, prevenciju, suzbijanje, zaštitu žrtava i kažnjavanje počinitelja svakog rodno utemeljenog nasilja, a posebice femicida.

PREDMET 17. U predmetu PRS-03-02/24-98 – **Pokušaj femicida, muškarac je u Zagrebu pokušao nožem usmrtniti svoju partnericu.** Pravobraniteljica je zatražila izvješća i dokumentaciju MUP-a i HZSR-a o njihovim eventualnim ranijim postupanjima u predmetnom slučaju. Iz priložene dokumentacije te iz izvješća MUP-a i HZSR-a proizlazi da u predmetnom slučaju nije bilo ranijih dojava nadležnim tijelima o nasilju u ovom partnerskom odnosu, pa slijedom toga niti ranijih postupanja navedenih nadležnih s ciljem sprječavanja nasilja, odnosno femicida u predmetnom slučaju. Međutim, iz iste dokumentacije proizlazi da je ranije prijavljivanog i procesuiranog nasilja bilo u prethodnoj vezi žrtve. Iz iste dokumentacije proizlazi i da je žrtva evidentirana u nadležnom područnom uredu HZSR kada je nadležna PP obavijestila područni ured o obostranom kažnjavanju za partnersko nasilje žrtve i njenog tadašnjeg partnera. U konačnici, iz priložene dokumentacije MUP-a, proizlazi i da je počinitelj pokušaja ubojstva također ranije terećen i osuđivan, ali uglavnom za različita (imovinska) kaznena djela, a za koja je u dva navrata odslužio i dvije četverogodišnje kazne zatvora. Shodno svemu navedenom, a kako iz priloženih izvješća i dokumentacije ne proizlazi da je ranije nasilje počinitelja pokušaja ubojstva bilo prijavljivano, dok je istovremeno žrtva pokušaja ubojstva u svom ranijem partnerskom odnosu bila terećena za nasilje zajedno s nasilnikom, Pravobraniteljica je policiji i HZSR-u uputila upozorenja i preporuke važne za razumijevanje, prevenciju, učinkovito suzbijanje, zaštitu žrtava i kažnjavanje počinitelja svakog rodno utemeljenog nasilja, a posebice femicida.

2.1.7. Postupanje Hrvatskog zavoda za socijalni rad prema žrtvama nasilja u obitelji

Tijekom izvještajnog razdoblja, Pravobraniteljica je sudjelovala u većem broju aktivnosti usmjerenih na poboljšanje položaja žrtava obiteljskog nasilja pred nadležnim institucijama, uključujući i HZSR, kao što su konferencije (međunarodne i nacionalne), rasprave, izjave za pojedine medije te sudjelovanje u inicijativi usmjerenoj na tajnost osobnih podataka žrtava nasilja.

Siječanj 2024. – **Društvo za psihološku pomoć (DPP)** je objavilo **Zaključke s radnih sastanaka**²⁵² dijela organizacija koje pomažu ženama žrtvama nasilja i nasilja u obitelji i organizacija koje provode psihosocijalni tretman počinitelja nasilja u obitelji. Sastanci su bili održani u cilju razmatranja načina unaprjeđenja suradnje radi povećanja sigurnosti žena koje su preživjele rodno utemeljeno nasilje, a čiji partneri su upućeni u psihosocijalni tretman počinitelja nasilja u obitelji. Time se nastoji zajednički pridonijeti boljem ostvarenju zadaća koje *Konvencija Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji* (Konvencija) nalaže u čl.16. te preporuka GREVIO izvješća o provedbi navedene Konvencije u Hrvatskoj. Na sastancima je aktivno sudjelovala i predstavnica Pravobraniteljice koja je iznijela praksu i iskustva Pravobraniteljice u navedenom

²⁵² Navedeni sastanci su bili održani 25.9.2023., 14.11.2023., a Zaključci su dostupni na poveznici: <https://www.prs.hr/cms/post/1156>

području. Kao rezultat zajedničkog rada na navedenim sastancima sačinjeni su predmetni Zaključci, a u koje su **uključene i primjedbe Pravobraniteljice**.²⁵³

22. siječanj 2024. – Pravobraniteljica je za **Jutarnji list** dala svoje načelno stajalište i mišljenje vezano uz praksu područnih ureda HZSR-a oko **ostvarivanja osobnih odnosa roditelja i djece u slučajevima u kojima postoji obiteljsko nasilje**. Pravobraniteljica je, bez ulaženja u konkretne slučajeve, u takvim situacijama ukazala na potrebu određivanja osobnih odnosa djeteta s odvojenim roditeljem svakako uz nadzor, uvažavajući pritom sigurnost majke i djeteta glede dosadašnjeg nasilničkog ponašanja kojem su oboje bili izloženi. Pravobraniteljica je pritom istaknula kako je u dugogodišnjoj praksi u pojedinim slučajevima bila zabilježena tendencija zauzimanja gotovo neutralnog stava od strane HZSR-a u odnosu na počinjeno nasilje u obitelji, a kako bi se osigurao jednaki tretman u odnosu na oba roditelja. U navedenim slučajevima Pravobraniteljica je upućivala na Konvenciju koja propisuje da se pojave nasilja nad nenasilnim skrbnikom, kao i nad samim djetetom moraju uzeti u obzir kada se donose odluke o skrbništvu i opsegu prava posjeta ili kontakta²⁵⁴, kao i da se pri određivanju skrbi o djeci i prava na viđanje djece trebaju uzeti u obzir pojave nasilja obuhvaćene Konvencijom (čl.31. Konvencije)²⁵⁵. Također, prilikom postupanja po pritužbama iz ovog područja Pravobraniteljica skreće pažnju i na *Rezoluciju Europskog parlamenta od 6. listopada 2021. o posljedicama nasilja koje vrše partneri u intimnim vezama i prava skrbništva po žene i djecu (2019/2166(INI))*.²⁵⁶

26. siječnja 2024. – **Pravobraniteljica je podržala inicijativu** (započetu u 2023.) Doma za djecu i odrasle žrtve nasilja u obitelji “Duga – Zagreb” (Dom „Duga-Zagreb“) radi usklađenja prakse nadležnih sudova i područnih ureda HZSR-a sa zakonskim odredbama koje se odnose na **tajnost osobnih podataka žrtava** (sukladno Zakonu o kaznenom postupku), a imajući pritom u vidu činjenicu da se adresa skloništa smatra klasificiranim podatkom, sukladno Zakonu o socijalnoj

²⁵³ Pravobraniteljica je istaknula potrebu uvođenja sustavne i redovne edukacije sudaca/kinja i državnih odvjetnika/ca pri Pravosudnoj akademiji o progonu i kažnjavanju slučajeva rodno utemeljenog nasilja. Također je predložila inicijativu da se u programe stručnog usavršavanja Pravosudne akademije kao materijal za edukaciju uvrsti i problematika upućivanja u psihosocijalni tretman samo onih osoba koje ispunjavaju uvjete za njega. Ovu inicijativu Pravobraniteljica je predložila dostaviti i ministru nadležnom za poslove pravosuđa, Predsjedniku Vrhovnog suda RH, Glavnom državnom odvjetniku RH, predsjedniku Državnog sudbenog vijeća te predsjednici Državno-odvjetničkog vijeća, obzirom da su oni stalni članovi Upravnog vijeća Pravosudne akademije.

²⁵⁴ Pojašnjavajuće izvješće, Poglavlje V. 'Materijalno pravo', članak 31. točka 175. i 176. Konvencije.

²⁵⁵ **Članak 31. Konvencije Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji glasi:**

„1. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da se, pri određivanju skrbi o djeci i prava na viđanje djece, uzmu u obzir pojave nasilja obuhvaćene područjem primjene ove Konvencije.

2. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da ostvarivanje bilo kojeg prava na viđanje djece ili skrbi o djeci ne ugrožava prava i sigurnost žrtve ili djece.“

²⁵⁶ U općoj napomeni 29. poziva se države članice na ciljano osposobljavanje, između ostalog, pravosudnih i policijskih službenika te socijalnih radnika u okviru kojeg je potrebno naglasiti bitne posljedice nasilja koje vrše partneri u intimnim vezama na prava djece, njihovu zaštitu i dobrobit, zatim, poboljšati znanje i razumijevanje stručnjaka o postojećim mjerama zaštite, kao i o sigurnosti, učinku kaznenog djela, potrebama žrtava i načinu odgovaranja na te potrebe, te da im se pruže odgovarajuće vještine potrebne za bolju komunikaciju i pružanje potpore žrtvama. Također, očekuje se da se stručnjacima u okviru navedene edukacije omogući da procijene situaciju s pomoću pouzdanih alata za procjenu rizika i da otkriju znakove zlostavljanja. Osposobljavanje mora biti usredotočeno na potrebe i probleme žrtava te mora omogućiti spoznaju da se nasilje nad ženama i nasilje u obitelji mora rješavati konkretnim, **rodno osjetljivim pristupom** temeljenim na ljudskim pravima, pridržavajući se nacionalnih, regionalnih i međunarodnih standarda i mjera. Zaključno, Europski parlament poziva Europsku uniju i njene države članice da osmisle i financiraju takvo osposobljavanje.

skrbi²⁵⁷. Naime, ukazano je kako se navedena odredba u praksi nije dosljedno poštivala, te da su se u određenom broju slučajeva spisi na sudu (kao i u područnim uredima HZSR-a) davali na uvid počinitelju nasilja ili njegovom opunomoćeniku, koji su onda iz spisa saznali ime i adresu skloništa u kojem je žrtva boravila.²⁵⁸ Pravobraniteljica je (2023.) tadašnjem Ministarstvu pravosuđa i uprave bila uputila **preporuke** usmjerene na *žurno* poduzimanje odgovarajućih mjera iz njegove nadležnosti, a posebice da se razmotri i podrži **moćnost uvođenja ove problematike u programe stručnog usavršavanja na Pravosudnoj akademiji, što je bilo prihvaćeno.**²⁵⁹

5. veljače 2024. – Kao rezultat gore navedene inicijative Doma „Duga-Zagreb“ koju je podržala Pravobraniteljica, **Predsjednik Vrhovnog suda RH je donio uputu**²⁶⁰ br. Su-IV-61/2023-1 koja se odnosi za postupanje u predmetima u kojima se pojavljuje *žrtva obiteljskog nasilja, a koja je zbog sigurnosti premještena u sklonište – „sigurna kuća“ ili na neku drugu tajnu adresu.* Navedena uputa²⁶¹ se odnosi na **sve predmete (parnične, kaznene, prekršajne) u kojima se u bilo kojoj procesnoj ulozi pojavljuje žrtva obiteljskog nasilja koja je zbog sigurnosti premještena u sklonište – „sigurna kuća“ ili na drugu tajnu adresu.**

13. ožujka 2024. - Pravobraniteljica je sudjelovala na konferenciji „*Procjena i upravljanje rizikom u slučajevima partnerskog nasilja nad ženama*“ koju je organizirala Autonomna ženska kuća Zagreb i Centar za žene žrtve rata – ROSA, a u sklopu projekta "*RISKFREE – Zaštita žena koje su preživjele rodno uvjetovano nasilje – odgovor na izazove pandemije*".²⁶² U svom obraćanju Pravobraniteljica je ukazala na pojedine primjere dobre, ali i loše prakse, odnosno manjkavosti

²⁵⁷ Zakon o socijalnoj skrbi, (Narodne novine, broj 18/22, 46/22, 119/22, 71/23, 156/23), čl.163.st.3. glasi: (3) *Adresa pružatelja usluga smještaja ili organiziranoga stanovanja za žrtve nasilja i žrtve trgovanja ljudima je klasificiran podatak označen stupnjem tajnosti »tajno«.*

²⁵⁸ Dom „Duga-Zagreb“ je ukazao kako se odredba čl.163.st.3. Zakona o socijalnoj skrbi u praksi nije provodila u svim slučajevima. Naime, u službenim dokumentima nadležnih državnih tijela u slučajevima nasilja u obitelji pri nekim područnim uredima HZSR-a i pri nekim sudovima, u odlukama i dopisima **navodio se naziv skloništa u kojem je žrtva bila smještena, a isto se dostavljalo i počinitelju nasilja,** odnosno na ta pismena počinitelj je imao pravo uvida. Također, ukazalo se i na pravo žrtve temeljem čl.44 st.5 toč.5. ZKP-a. Iz navedenog su proizlazila dodatno problematična stanja za sigurnost žrtve, a općenita negativna posljedica je bila da skloništa moraju u takvoj situaciji žrtvu premjestiti u drugi grad i županiju, radi njezine sigurnosti. To uzrokuje gubitak zaposlenja žrtve, promjenu škole i vrtića za djecu i ponovnu prilagodbu ionako traumatizirane žrtve s djecom. Ujedno, povećavaju se troškovi smještaja žrtve. Imajući u vidu čl.163.st.3. Zakona o socijalnoj skrbi, sva službena komunikacija koja se šalje iz skloništa prema dionicima u sustavu, treba sadržavati napomenu primatelju *da se u komunikaciji s počiniteljem ili drugim tijelima koristi samo izraz „sigurna kuća“.*

²⁵⁹ S tim u vezi, tadašnje Ministarstvo pravosuđa i uprave je izvijestilo kako će se, u dogovoru s Pravosudnom akademijom, razmotriti mogućnost uključivanja sadržaja o načinu zaštite zajamčene tajnosti podataka žrtve obiteljskog nasilja u neku od već postojećih edukativnih radionica, koje su vezane uz tematiku nasilja u obitelji na području kaznenog i prekršajnog prava, planirane u Programu cjeloživotnog stručnog usavršavanja Pravosudne akademije. Pored navedenog, Pravobraniteljica se tijekom 2023., bila uključila u postupke javnog savjetovanja o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku i Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji u kojima je predložila da se **pravo na tajnost podataka proširi na sve sudske i druge postupke** te na taj način spriječi narušavanje tajnosti podataka u drugim postupcima (npr. za uzdržavanje i sl.) kroz isticanje pismena s osjetljivim podacima na oglasnoj ploči suda, navođenje naziva i adrese skloništa za žrtve nasilja u spisu i sl., čijim bi se otkrivanjem mogla ugroziti sigurnost žrtve ili njoj bliskih osoba.

²⁶⁰ Cjeloviti tekst Upute predsjednika VSRH br. Su-IV-61/2023-1 od 5.2.2024. nalazi se na sljedećoj poveznici: https://www.prs.hr/application/uploads/Uputa_VSRH_o_postupanju_kod_obit.pdf

²⁶¹ Uputa je dostavljena svim županijskim sudovima, Visokom kaznenom sudu RH, Visokom prekršajnom sudu RH, općinskom sudovima putem županijskih sudova, općinskim prekršajnim sudovima putem Visokog prekršajnog suda, Hrvatskoj odvjetničkoj komori, Ministarstvu rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike i (tadašnjem) Ministarstvu pravosuđa i uprave.

²⁶² Cilj konferencije bio je predstaviti rezultate istraživanja izrađenih tijekom trajanja projekta uz pregled ključnih elemenata za provedbu učinkovite procjene rizika u slučajevima nasilja nad ženama.

sustava ističući kako su u pojedinim slučajevima nadležna tijela zaštitom žrtava i rizicima upravljali samo deklaratorno, na formalnoj razini, a ne na razini pružanja stvarne i učinkovite zaštite kojom bi se žrtvama rodno utemeljenog nasilja doista i osigurala pomoć.²⁶³

15. travnja 2024. – U organizaciji Društva za psihološku pomoć održan je webinar na temu „*Nasilje nad ženom kao traumatski događaj: Kako unaprijediti zaštitu temeljem znanja o traumi*“. Izlaganje je održala prof.dr.sc. Marina Ajduković, a webinar je jedna u nizu aktivnosti koje se provode u okviru projekta „Development of feasibility model od Family Justice Center / Multidisciplinary Center in Croatia“. Predavanje, na kojem je sudjelovala i predstavnica Pravobraniteljice, održano je u cilju **senzibilizacije i unaprjeđenja pristupa potrebama ženi žrtvi partnerskog nasilja znanjima o traumi** u različitim sustavima koji predstavljaju okosnicu djelotvorne i umrežene zaštite.

25. travnja 2024. – U organizaciji Društva za psihološku pomoć, a u okviru gore navedenog projekta²⁶⁴ održana je završna konferencija pod nazivom „*Partnerstvo za sigurniju obitelj: Razvoj modela multidisciplinarnog centra za koordinirano reagiranje na nasilje nad ženama i nasilje u obitelji*“. Na konferenciji, koju je aktivno pratila i predstavnica Pravobraniteljice, predstavljen je **razvoj modela multidisciplinarnog centra** za koordinirano reagiranje na nasilje nad ženama i nasilje u obitelji u Hrvatskoj koji je realiziran u suradnji s Domom „Duga-Zagreb“, udrugama Ženska pomoć sada, Ženskom grupom Karlovac „Korak“ i HZSR-om.

15. svibnja 2024. - Pravobraniteljica je sudjelovala na konferenciji s međunarodnim sudjelovanjem „Šutnja je teret – glasno protiv seksualnog nasilja nad djecom“, održanoj u Zagrebu u organizaciji Ženske sobe, a u okviru EU projekta „Seksualno nasilje – edukacijski i preventivni program online“ kojeg ova organizacija provodi u partnerstvu s Otvorenom medijskom grupacijom. Cilj konferencije bio je ukazati na problematiku i učestalost seksualnog nasilja nad djecom, nužnost implementacije programa prevencije seksualnog nasilja u odgojno-obrazovnim ustanovama i važnost aktivnog uključivanja mladih. Tijekom konferencije naglasak je stavljen i na važnost provedbe kampanja na društvenim mrežama s ciljem senzibiliziranja šire javnosti o seksualnom nasilju nad djecom. Na konferenciji je predstavljena i nova edukativno-preventivna platforma (SNEP Online Tool) Ženske sobe koja je namijenjena stručnjacima/kinjama, roditeljima te učenicima/ama srednjih škola.

28. svibnja 2024. - U organizaciji udruge B.a.B.e. „Budi aktivna. Budi emancipiran.“, u Kući ljudskih prava održana je **multisektorska rasprava o prevenciji i suzbijanju online nasilja nad ženama**. Rasprava je održana u sklopu projekta SURF&SOUND 2.0 (Support, Unite, Respond, Fight to Stop Online violence)²⁶⁵. Navedena rasprava, na kojoj je aktivno sudjelovala i predstavnica

²⁶³ Pravobraniteljica je ukazala da su razlozi tome brojni, a jedan od značajnijih je taj što je naš sustav koncipiran na način da se bavi prvenstveno posljedicama, a takav sustav ne može učinkovito suzbijati nasilje već dovodi do preopterećenosti policijskog i pravosudnog sustava koji tada gubi senzibilitet za rodno utemeljeno nasilje. Također, istaknula je kako je problem i nedovoljna educiranost svih aktera koji dolaze u doticaj sa žrtvama nasilja u obitelji (policija, područni uredi HZSR-a, državno odvjetništvo, sudovi) te je ukazala i na preporuke GREVIO-a za Republiku Hrvatsku.

²⁶⁴ Radi se o projektu „Development of feasibility model of a Family Justice Center / Multidisciplinary Center in Croatia“.

²⁶⁵ Navedeni projekt provodi udruga B.a.B.e. u partnerstvu s Agencijom za elektroničke medije te s pridruženim partnerima Pravosudnom akademijom i Ravnateljstvom policije.

Pravobraniteljice, bila je usmjerena na novu EU Direktivu o suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji s naglaskom na problematiku pojavnosti online nasilja.²⁶⁶

10. listopada 2024. – Pravobraniteljica je sudjelovala na međunarodnoj znanstvenoj konferenciji „U susret Direktivi o suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji – europska vizija o promicanju prava žrtava nasilja i nacionalna rješenja“, održanoj na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Rijeci u sklopu projekta „UNIRI-ISKUSNI-DRUSTV-23-232 Prijedlog osme novele Kaznenog zakona – Quo vadis?“ u suorganizaciji Zavoda za kaznene znanosti Pravnog fakulteta u Rijeci, Europske komisije, Predstavništva Europske komisije u Hrvatskoj i Europskog dokumentacijskog centra Rijeka.²⁶⁷ U okviru Sesije 3, Pravobraniteljica je sudjelovala u razgovoru na temu „Kako osigurati učinkovitu zaštitu prava žrtava nasilja u krugu obitelji - zaključci struke“ te je iz perspektive rada institucije govorila o modalitetima osiguranja učinkovitog i dugotrajnog sustava suzbijanja rodno-utemeljenog nasilja te značaju međunarodnih pravnih instrumenata kao učinkovitih korektiva nacionalnim zakonodavnim rješenjima i praksama.

4. studenoga 2024. - Pravobraniteljica je dala komentar i izjavu vezano uz **nemogućnost zapošljavanja u vrtiću** (na radnom mjestu odgojitelja/ice) **osoba kojima je izrečena mjera za zaštitu dobrobiti djeteta**. Naime, Pravobraniteljica je do sada zaprimila nekoliko takvih pritužbi²⁶⁸ u kojima se kao jedan od uzroka spolne diskriminacije isticala praksa postupanja podružnica HZSR-a koje prilikom primjene Obiteljskog zakona u pružanju obiteljsko-pravne zaštite u slučajevima obiteljskog nasilja kod kojeg su uključena i maloljetna djeca, mjere stručne pomoći i potpore u ostvarivanju roditeljske skrbi o djetetu najčešće određuju **prema oboje roditelja (bez obzira tko je žrtva, a tko počinitelj nasilja)**. Navedeno je posljedično dovodilo do nemogućnosti zapošljavanja takvih osoba u vrtićima, a sukladno čl.25.st.10. Zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju²⁶⁹. Stoga je Pravobraniteljica isticala da je predmetna odredba navedenog Zakona, kao i praksa podružnica HZSR-a koja se temelji na opisanom načinu primjene i interpretacije Obiteljskog zakona, diskriminatorna prvenstveno za žene koje su u najvećem broju slučajeva žrtve nasilja, a istovremeno također i osobe koje u većini slučajeva zasnivaju radni odnos u dječjim vrtićima.²⁷⁰

²⁶⁶ Predstavnica Pravobraniteljice je ukratko predstavila EU projekt „Podizanje svijesti o rodno uvjetovanom kibernetičkom nasilju nad djevojčicama i ženama te stvaranje sigurnijeg online okruženja“, čija nositeljica je Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova, a koji je započeo s provedbom u siječnju 2023. U kontekstu navedene Direktive koja u čl.22. govori o ulozi nacionalnih tijela, uključujući tijela za ravnopravnost, savjetnica je predstavila i Promatračko tijelo za sveobuhvatno nadgledanje, prikupljanje podataka, analizu slučajeva ubojstva žena i izvještavanje – „Femicide Watch“, koje je Pravobraniteljica osnovala 2017., a koje detaljno i sustavno prati te analizira svako pojedinačno ubojstvo i to iz rodnog aspekta.

²⁶⁷ Kako ostvarenje zajedničkih europskih nastojanja uvelike ovisi o nacionalnim mjerama pojedinih država članica, u okviru Konferencije procjenjivalo se u kojoj je mjeri hrvatski zakonodavni okvir u suglasju s rješenjima iz Direktive i je li ga potrebno dodatno osnažiti.

²⁶⁸ Pored navedenih pritužbi iz ranijih izvještajnih razdoblja, tijekom 2024., Pravobraniteljica je postupala u predmetu **PRS-01-04/24-08** koji se odnosio na upit o navedenoj problematici, te je pritužiteljici (koja se nalazila u sličnoj situaciji) na njezin zahtjev dostavljeno navedeno stajalište. Također, i u predmetu **PRS-03-02/24-44** pritužiteljica se, između ostaloga, pritužila i na navedeno (vidjeti više u opisu tog slučaja).

²⁶⁹ Narodne novine“, broj 10/97, 107/07, 94/13, 98/19, 57/22, 101/23.

²⁷⁰ Pritom je Pravobraniteljica ukazala kako je opisana praksa protivna i odredbama Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, radi čega je još tijekom 2023. uputila upozorenja te preporuke usmjerene na **žurne izmjene sporne odredbe Zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju** (tadašnjem Ministarstvu znanosti i obrazovanja), kao i da se kod određivanja takve mjere **u obzir uzima tko je počinitelj nasilja, a tko žrtva te da se mjera ne izriče prema žrtvama nasilja** (Ministarstvu rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike te Hrvatskom zavodu za socijalni rad).

19. studenoga 2024. – Pravobraniteljica je u Hrvatskom saboru sudjelovala u raspravi na **okruglom stolu** pod nazivom „Sankcioniranje nasilja nad ženama – zakonska rješenja i praksa“ u organizaciji potpredsjednice Hrvatskoga sabora i u suradnji sa Ženskom mrežom Hrvatske. Okrugli stol je bio svojevrsni uvod u međunarodnu kampanju „*16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama*“, s ciljem otvaranja prostora za dijalog vezano za pitanje sankcioniranja nasilja nad ženama kako u Hrvatskoj tako i u drugim državama članicama EU, kao i ukazati na pitanje razgraničenja prekršajnih i kaznenih sankcija.

19. prosinca 2024. - Pravobraniteljica je sudjelovala na **strukturiranom dijalogu** na temu praćenja sustava podrške ženama koje su preživjele nasilje, koji se održao u Zagrebu u organizaciji Autonomne ženske kuće Zagreb. U svom uvodnom obraćanju Pravobraniteljica je istaknula značaj praćenja sustava podrške, posebice u kontekstu sustavnog i proaktivnog djelovanja institucije Pravobraniteljice u ovom području, te je navela i ključne primjere iz prakse s kojima se susreće.²⁷¹

Tijekom ovog izvještajnog razdoblja došlo je i do značajnijih normativnih procesa na europskoj razini po pitanju nasilja nad ženama. Naime, Europski parlament je na plenarnoj sjednici (24.4.2024.) u Strasbourgu usvojio prva pravila na razini Europske unije za suzbijanje nasilja nad ženama i nasilja u obitelji - ***Direktivu Europskog parlamenta i Vijeća o suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji***. Usvajanjem navedene Direktive Europska unija je značajno dopunila svoj zakonodavni okvir za suzbijanje nasilja nad ženama i nasilja u obitelji.²⁷² Pojedine odredbe Direktive odnose se i na pitanja iz područja roditeljske skrbi u slučajevima nasilja u obitelji.²⁷³

Prema očitovanju MROSP-a, u okviru novog EU-projekta „*NE rodno utemeljenom nasilju*“²⁷⁴ jedna od aktivnosti usmjerena je provođenju **edukacija stručnjaka/inja** koji/e rade i/ili dolaze u kontakt

²⁷¹ Rezultate istraživanja o praćenju rada institucija predstavila je dr.sc. Anita Lauri Korajlija, izv. profesorica na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu i psihologinja Autonomne ženske kuće Zagreb, a o zakonodavnim izmjenama i primjeni zakona u praksi govorile su Sanja Bezbradica Jelavić, sutkinja Ustavnog suda RH te dr.sc. Zlata Đurđević, redovna profesorica na Katedri za kazneno procesno pravo Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

²⁷² **Sve države članice EU-a dužne su Direktivu implementirati u svoja nacionalna zakonodavstva do 14.6.2027.**

²⁷³ Tako se u **toč.70. preambule Direktive** navodi:

„(70) Kako bi se osigurala sigurnost djece tijekom mogućih posjeta počinitelju ili osumnjičeniku koji ima roditeljsku skrb i ostvarivanje osobnih odnosa s djetetom, kako je utvrđeno primjenjivim pravilima nacionalnoga građanskog prava, države članice trebale bi osigurati dostupnost neutralnih mjesta pod nadzorom, uključujući službe za zaštitu djece ili socijalne skrbi, kako bi se takvi posjeti tamo mogli odvijati u najboljem interesu djeteta. Ako je potrebno, posjeti bi se trebali odvijati u prisutnosti djelatnika službi za zaštitu djece ili socijalnih službi. Ako je potrebno osigurati privremeni smještaj, djecu bi prvenstveno trebalo smjestiti zajedno s nositeljem roditeljske skrbi koji nije počinitelj ili osumnjičenik. Uvijek bi se trebao uzeti u obzir najbolji interes djeteta.“

Članak 32. Direktive, koji govori o sigurnosti djece, glasi:

„1. Države članice osiguravaju da relevantna nadležna tijela imaju pristup informacijama o nasilju nad ženama ili nasilju u obitelji koje uključuje djecu, u mjeri u kojoj je to potrebno kako bi se te informacije mogle uzeti u obzir pri procjeni najboljih interesa djeteta u okviru građanskih postupaka koji se odnose na takvu djecu.

2. Države članice uspostavljaju i održavaju sigurna mjesta kojima se omogućuje da se kontakt između djeteta i nositelja roditeljske skrbi koji je počinitelj nasilja ili osumnjičenik za nasilje nad ženama ili u obitelji ostvari na siguran način, u mjeri u kojoj nositelj roditeljske skrbi ostvaruje osobne odnose s djetetom. Države članice u najboljem interesu djeteta prema potrebi osiguravaju nadzor koji obavlja osposobljeno stručno osoblje“

²⁷⁴ Navedeni projekt je potpisan 31.10.2024., trajanje projekta je 36 mjeseci (od studenoga 2024. do kraja listopada 2027.), a partneri na projektu su Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije te Udruga za podršku žrtvama i svjedocima.

sa žrtvama rodno utemeljenog nasilja, s posebnim naglaskom na žrtve seksualnog nasilja i uznemiravanja.²⁷⁵ Pravobraniteljica svakako podržava navedene aktivnosti i edukacije.

Pored opisanih aktivnosti, Pravobraniteljica je kontinuirano i tijekom ovog izvještajnog razdoblja ukazivala na važnost prepoznavanja svih oblika nasilja od strane HZSR-a, i to **bez obzira na spol žrtve nasilja**, posebice imajući u vidu kako muškarci žrtve nasilja u obitelji navedeno rijetko prijavljuju zbog nerazumijevanja okoline, a često i samih institucija.²⁷⁶

U kontekstu navedenog, Državni zavod za statistiku je (31.12.2024.) objavio rezultate provedene *Ankete o sigurnosti*²⁷⁷ iz koje proizlazi sljedeće:

- vezano uz osobe koje su doživjele nasilje od bilo kojeg počinitelja, rezultati ukazuju kako je *19% muškaraca doživjelo fizičko nasilje* (uključujući prijetnje, bez seksualnog nasilja), a navedeno nasilje je istodobno doživjelo 20,1% žena. Kada govorimo o osobama koje su bile u intimnoj vezi i koje su doživjele **nasilje od intimnog partnera/ice**, rezultati ukazuju kako je psihološko, fizičko (uključujući prijetnje) ili seksualno nasilje doživjelo **22,5% muškaraca** i 28,4% žena. U odnosu na dobne skupine, najviše muškaraca i žena žrtava je bilo u dobnoj skupini 18-29 godina (37,2% žena u 29,1% muškaraca). U nasilju doživljenom od 15. godine života koje je počinila osoba koja nije partner/ica primjećuje se *razlika među spolovima s obzirom na dominantno obilježje određene vrste nasilja* (kod ispitanika prevladava fizičko, a kod ispitanica seksualno nasilje).

U odnosu na zaprimljene pritužbe iz ovog područja, iste su se uglavnom odnosile na tretman građana/ki pred nadležnim područnim uredima HZSR-a u slučajevima nasilja u obitelji. Tako su se pojedine pritužbe odnosile na određene propuste u radu HZSR-a koji su administrativne prirode, kao i na pitanje senzibiliteta i razumijevanja za žrtve obiteljskog nasilja odnosno na dosljednu provedbu svih odredaba Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji (Protokol)²⁷⁸. U tom smislu

²⁷⁵ U okviru projekta predviđena je provedba edukacija za članove/ice županijskih timova za sprečavanje i borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji te članove/ice gradskih/općinskih timova za prevenciju i borbu protiv nasilja i drugih ugroza na lokalnim razinama kojom bi bili obuhvaćeni osnovni, pa potom i napredni moduli o rodnoj utemeljenosti nasilja s posebnim osvrtom na traumu koju prolaze žrtve, edukacije za djelatnike/ice Hrvatskog zavoda za socijalni rad u cilju razumijevanja traume, procjene rizika, individualiziranih planova za žrtve te uloge u međusektorskoj suradnji, edukacije za djelatnike/ice Obiteljskog centra o provođenju psihosocijalnog savjetovanja i terapije. U okviru ovih edukacija poseban naglasak će se staviti na potrebe višestruko diskriminiranih žrtava ili *žrtava u riziku od višestruke diskriminacije* (žene s invaliditetom, žene starije životne dobi, LGBTI, migrantice) te visoko traumatiziranih žrtava. Dodatno, u organizaciji partnera na provedbi projekta, Udruge za podršku žrtvama i svjedocima, planirano je provođenje osnovnih i specijaliziranih edukacija za volontere/ke Nacionalnog pozivnog centra te supervizijski susreti sa stručnjacima/kinjama i volonterima/kama Nacionalnog pozivnog centra. Osim toga planirane su i *edukacije za osobe koje rade na pitanjima rodno utemeljenog nasilja i pružanja pomoći žrtvama s ciljem stvaranja kvalitetnog sustava pomoći i potpore žrtvama nasilja*.

²⁷⁶ Naime, premda se negativni aspekti naslijeđa patrijarhalnog društvenog poretka ne odražavaju istom mjerom na muškarce koliko na žene, muškarci su također žrtve različitih štetnih utjecaja koji se prenose običajnom tradicijom i koji su još uvijek ukorijenjeni kao dominantan model ponašanja u okvirima tradicionalne muške rodne uloge, a koji su proturječni suvremenim stručnim spoznajama u području društvenih i prirodnih znanosti. Muškarci što više odstupaju od okvira takve uvriježene društveno naslijeđene rodne uloge, to su više izloženi riziku od omalovažavanja i etiketiranja u kontekstu njihove manje vrijednosti. Takav socijalni pritisak za sobom povlači brojne implikacije koje se mogu negativno odraziti na zdravlje (prije svega mentalno) i život muškarca. Iz pozicije ravnopravnosti spolova, važno je naglasiti da se navedene implikacije, osim na zdravlje i život muškarca, u pravilu odražavaju i na međuljudske odnose, uključujući vrlo važnu sferu partnerskih odnosa, što posljedično utječe i na zdravlje i život njihovih partnerica/partnera, kao i na funkcionalnost i kvalitetu obiteljskog života te stupanj društvene kohezije na makro razini.

²⁷⁷ Anketa o sigurnosti je provedena od 3.10.2022. do 15.2.2023. u cijeloj RH na ukupnom reprezentativnom uzorku od 23.000 ispitanika/ica u dobi od 18 do 74 godine. Rezultati navedene ankete dostupni su na poveznici: <https://podaci.dzs.hr/2024/hr/77457>

²⁷⁸ Protokol je donijela Vlada Republike Hrvatske, 19.6.2019.

zaprimiteljne su i pritužbe vezano uz jednak tretman žrtve i počinitelja prilikom pružanja obiteljsko pravne zaštite u slučajevima obiteljskog nasilja kod kojeg su uključena i malodobna djeca te zauzimanje gotovo neutralnog stava u odnosu na počinjeno nasilje što posljedično dovodi do gotovo jednakog tretmana u odnosu na oba roditelja u vezi s ostvarivanjem prava na roditeljsku skrb. Pojedine pritužbe su se odnosile i na nemogućnost zapošljavanja u vrtiću (na radnom mjestu odgojitelja/ice) osoba kojima je izrečena mjera za zaštitu dobrobiti djeteta. Pritužbe zaprimljene u ovom području ukazuju kako se, kao i tijekom ranijih izvještajnih razdoblja, **nastavila načelno dobra praksa** vezano uz dosljednu primjenu odredaba Protokola od strane područnih ureda HZSR-a. Na navedeno ukazuje i činjenica kako je tijekom ovog izvještajnog razdoblja zabilježeno manje slučajeva odnosno manje pritužbi u kojima je Pravobraniteljica upućivala upozorenja i/ili preporuke u ovom području, od kojih se neki slučajevi iznose u nastavku.

PRIMJER 1: U predmetu PRS-03-02/24-04, obratila se žrtva obiteljskog nasilja navodeći kako je isto prijavila u HZSR na čijem području ima boravište, kao i u PP. Međutim navodi kako HZSR na čijem području cijela obitelj ima prebivalište nije niti nakon tri tjedna zaprimio obavijest o njezinoj prijavi nasilja izvršenoj u HZSR-u boravišta, radi čega je suprugu sama morala obznaniti da je podnijela prijavu jer je isti htio doći kod nje po djecu, a na što je on poludio, objavio joj "rat" te počeo prijetiti i naređivati joj da ide povući izjavu. Navodi kako je u HZSR poslala e-mail i apelirala za pomoć jer je suprug već bio prijavljen za obiteljsko nasilje od strane svoje bivše supruge i sada od nje. Međutim, navodi kako je idući dan dobila odgovor da HZSR nadležan na području prebivališta nije zaprimio nikakvu prijavu već samo njezin i suprugov mail u kojem je on tražio provođenje postupka obveznog savjetovanja prije razvoda braka. Nakon provedenog ispitnog postupka Pravobraniteljica je ustanovila kako je HZSR boravišta pritužiteljice (kojem se ista neposredno i obratila) navedenu prijavu prosljedio u HZSR nadležan prema prebivalištu na njegovu službenu elektroničku adresu odnosno na e-mail, *“a kojem nadležna socijalna radnica nema direktan pristup, te postupa glede svih zaprimljenih podnesaka elektroničkim putem na službenu elektroničku adresu Područnog ureda isključivo po zaprimljenim otvorenim predmetima nakon urudžbiranja i potom dostave u rad.”* Dakle, navedeno ukazuje na određene **propuste u radu HZSR-a** koji se odnose na **administrativna i organizacijska pitanja odnosno propuste u navedenom području**, a koji propusti svakako ne predstavljaju primjer dobre prakse posebice prilikom postupanja u slučajevima obiteljskog nasilja, a nisu u skladu niti sa Protokolom koji u općim načelima propisuje obvezu *žurnog postupanja* svih tijela koja postupaju povodom nasilja u obitelji. Stoga je Pravobraniteljica uputila HZSR-u **preporuke** usmjerene na važnost žurnog poduzimanja svih mjera u cilju uklanjanja predmetnog propusta kako se isti ne bi više ponavljao ubuduće te kako bi se *u slučajevima saznanja o obiteljskom nasilju mogle žurno poduzimati sve adekvatne mjere*. Osim što predmetni propust nije u skladu sa zajamčenim standardima zaštite žrtava obiteljskog nasilja, isti kod žrtava može dovesti u sumnju pristranost i zakonitost rada HZSR-a (kao što je to bio slučaj kod pritužiteljice). Također, Pravobraniteljica je uputila **preporuku** i da se prilikom daljnjeg postupanja u obitelji pritužiteljice imaju u vidu sve odredbe Protokola te da se dosljedno primjenjuje *pro-aktivan, senzibilan i sveobuhvatan pristup*.

PRIMJER 2: U predmetu PRS-03-01/23-57, pritužiteljica je navela da ju nadležni HZSR, u usporedivoj situaciji s njenim bivšim partnerom (protiv kojega je u tijeku postupak zbog obiteljskog nasilja) **ne tretira sa senzibilitetom i razumijevanjem za žrtve obiteljskog nasilja**, te ju time

dovodi u nepovoljan položaj dok se bivšeg partnera favorizira. Iz dostavljenog izvješća HZSR-a proizlazi da, iako su informacije o nasilju bivšeg partnera prosljeđene policiji, HZSR je zbog sumnji u nasilje prijavio i pritužiteljicu. Također, proizlazi i da se HZSR vodio isključivo dobrobiti djeteta za koju su istaknuli da se ne mora uvijek poklapati s mišljenjima i interesima roditelja. U izvješću se posebno isticala nesuradnja pritužiteljice te je ista dovedena u izravnu vezu s neuspješnosti izricanja mjera obiteljsko-pravne zaštite. Iako se eksplicitno nije spominjala mjera stručne pomoći i potpore u ostvarivanju roditeljske skrbi o djetetu, iz dostavljenog izvješća i dokumentacije proizlazilo je da kao daljnji korak HZSR planira istu odrediti prema oboje roditelja. Pravobraniteljica je istaknula kako praksa postupanja HZSR-a koji prilikom primjene Obiteljskog zakona u pružanju obiteljsko pravne zaštite, u slučajevima obiteljskog nasilja kod kojeg su uključena i malodobna djeca, jednako tretira žrtvu i počinitelja ili primjerice mjere stručne pomoći i potpore u ostvarivanju roditeljske skrbi o djetetu najčešće određuju prema oboje roditelja, (bez obzira tko je žrtva, a tko počinitelj nasilja), predstavlja spolnu diskriminaciju u smislu čl.6.st.1. i čl.7.st.2. ZRS-a. Stoga je HZSR-u uputila *upozorenje* kako se legitimni cilj dobrobiti djece kao objektivni i zakonski prioritet u radu stručnih službi, može i mora postizati bez da se žrtve nasilja, najčešće žene, dovode u nepovoljniji položaj u odnosu na počinitelje nasilja koji su uglavnom muškarci, a čemu HZSR u predmetnom slučaju nije dao dovoljan značaj. HZSR-u su stoga upućena **upozorenja i preporuke** kako je takva praksa protivna odredbama Istanbulske konvencije (čl.31. i čl.48.) te je od resornog ministarstva zatraženo da se hitno poduzmu mjere kako bi se osiguralo da svi područni uredi HZSR-a kod pružanja obiteljsko pravne zaštite uvijek u obzir uzimaju tko je počinitelj nasilja, a tko žrtva, odnosno da se činjenica nesuradnje žrtve nasilja i dobrobiti ml. djece uvijek sagledava i u kontekstu proživljenog nasilja. HZSR je u povratnom očitovanju naveo da *prihvća sva upozorenja i preporuke Pravobraniteljice*.

PRIMJER 3: U predmetu PRS-03-02/24-44, obratila se majka dvoje djece navodeći **kako HZSR nije objektivna u prosudbi kod ostvarivanja roditeljske skrbi**. Naime, navodi kako HZSR ima namjeru prema oboje roditelja odrediti mjeru stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djeci, premda je razvidno da bivši suprug zanemaruje roditeljsku skrb, ne poštuje Plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi te na druge načine pokušava naštetiti njezinom ugledu na poslu jer je zaposlena kao odgajateljica u dječjem vrtiću gdje bi joj izricanje predmetne mjere za zaštitu prava i dobrobiti djeteta moglo predstavljati zapreku za rad u dječjem vrtiću sukladno članku 25. st. 10. Zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju²⁷⁹. Zaključno navodi da HZSR ne prepoznaje počinitelja nasilja u obitelji, da je nepravilno postupao s njom kao žrtvom i da HZSR strahuje od bivšeg supruga jer im isti prijete s nadzorom. Iz dostavljenog izvješća i dokumentacije proizlazi kako je pritužiteljica roditelj koji štiti osobna prava djece i koji shvaća značenje pojma roditeljske skrbi odgovorno i zrelo dok se otac nije pridržavao plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi navodeći kako mu je teško provoditi vrijeme s djecom jer su dosta aktivna i da mu se teško organizirati u posjećivanju djece zbog radnog vremena, iako je roditeljska skrb uređena pravomoćnom sudskom presudom o razvodu braka. Vezano uz nasilje u obitelji, proizlazi kako je protiv oca podnesen optužni prijedlog, a potom i protiv oba roditelja radi verbalnog nasilja. Iz svega navedenog proizlazi da HZSR svojim postupanjem nije jasno razlikovao i imenovao roditelja koji zanemaruje roditeljsku skrb prema djeci i da je pritužiteljicu

²⁷⁹ "Narodne novine", broj 10/97, 107/07, 94/13, 98/19, 57/22, 101/23.

stavio u nejednak i neravnopravan položaj u odnosu na bivšeg supruga savjetujući joj da se treba podrediti njegovom dnevnom rasporedu u pogledu ostvarivanja osobnih odnosa s ml. djecom, radi čega je Pravobraniteljica uputila **preporuku** koja je *djelomično uvažena*.²⁸⁰

PRIMJER 4: U predmetu PRS-03-02/24-45, obratila se žrtva nasilja navodeći kako je bivši suprug i otac njezinog djeteta nakon izlaska iz zatvora (zbog izdržavanja kazne radi nasilja prema njoj) počeo opet s maltretiranjima te da su djelatnici/ce HZSR bili/e upućeni/e u isto, ali da nisu ništa poduzeli. Navodi kako je bivšem suprugu nakon izlaska iz zatvora bilo omogućeno da pod nadzorom ostvaruje kontakt s djetetom, da je mjera trajala 6 mjeseci te da je i tijekom takvih susreta bilo problema radi čega smatra da je voditeljica mjere sve to trebala prijaviti, no da isto nije učinila, već da je svojim postupcima pogodovala ocu djeteta. Navodi kako je predmetni nadzor prekinut te da je bezuspješno tražila nastavak istoga. Također navodi kako ju bivši suprug uznemirava, uhodi i prijeti te da svaku priliku za komunikaciju s njom ne koristi u svrhu informiranja o djetetu, već da bi ju uznemiravao, a o čemu je obavijestila HZSR. Iako iz dostavljenog izvješća i dokumentacije proizlazi kako je HZSR upoznat s činjenicom da je pritužiteljica žrtva nasilja u obitelji, unatoč tome nije vidljivo što je isti (sukladno Protokolu) poduzeo nakon što se pritužiteljica prvi put obratila radi nasilja u obitelji.²⁸¹ Također, proizlazi kako HZSR nije postupao na dovoljno senzibilan način prema pritužiteljici posebno kada se uzme u obzir da je cijelo vrijeme upoznat s time da je ona žrtva nasilja u obitelji, da je njezin bivši suprug kojemu su izrečene mjere opreza ujedno i pravomoćno osuđivan zbog nasilja koje je počinio prema njoj, da se ona boji da joj bivši suprug ne oduzme dijete i da se boji za svoju sigurnost unatoč tome što su njemu izrečene mjere opreza. Pored navedenog, pritužiteljica iznosi i opravdani strah po pitanju odlaska djeteta izvan granica RH, a za što HZRS navodi kako je to njezin propust jer se u sudskom postupku o roditeljskoj skrbi nije protivila boravku djeteta na adresi prebivališta oca. U konkretnom slučaju proizlazi kako HZSR zauzima gotovo neutralan stav u odnosu na počinjeno nasilje što posljedično dovodi do gotovo jednakog tretmana u odnosu na oba roditelja u vezi s ostvarivanjem prava na roditeljsku skrb, radi čega je Pravobraniteljica HZSR-u uputila **preporuke** u kojima naglašava važnost senzibilnog postupanja sa žrtvama nasilja u obitelji posebno u visoko konfliktnim odnosima.

PRIMJER 5: Tako se u predmetu PRS-03-01/24-51, pritužbom obratila majka dvoje djece koja se nalazi u postupku razvoda braka iznoseći brojne navode o pristranosti nadležnog HZSR-a u korist bivšeg supruga koji je prema njoj bio i nasilan. Pritužiteljica iznosi nezadovoljstvo vezano uz postupak ostvarivanja prava na naknade iz sustava socijalne skrbi kao i vezano uz mjere izrečene za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djece smatrajući pritom i da njoj kao žrtvi nasilja nije bila pružena adekvatna zaštita. Iz dostavljenog izvješća i dokumentacije proizlazi kako je HZSR poduzeo sve odgovarajuće mjere u cilju pružanja zaštite pritužiteljici kao žrtvi obiteljskog nasilja sukladno

²⁸⁰ U odnosu na eventualne poteškoće vezane uz radnopravni status pritužiteljice u slučaju izricanja mjere za zaštitu dobrobiti djece, Pravobraniteljica u konkretnom slučaju nema daljnjih saznanja o navedenom.

²⁸¹ Naime, Protokolom o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, propisano je da je HZSR u slučaju sumnje ili saznanja o nasilju u obitelji, dužan poduzeti određene radnje kako bi se pružila zaštita žrtvi pa tako primjerice obavezno ponuditi i prema potrebi osigurati žrtvi i njejoj djeci siguran smještaj, izraditi Plan sigurnosti zajedno sa žrtvom, izvršiti početnu procjenu potreba i ovisno o istoj pružiti žrtvi psihološku, pravnu i/ili novčanu pomoć i ostalo. U ovom konkretnom slučaju, nije vidljivo da je HZSR postupio na navedeni način.

Protokolu, a posebice da su sva saznanja o nasilju (koje se odvijalo prije par godina obzirom da bivši suprug već neko vrijeme ne živi u RH) bila žurno prosljeđena policiji te je bio izrađen sigurnosni plan i ponuđen smještaj u sklonište koji je ista odbila). Nadalje, proizlazi kako pritužiteljica u više navrata odbija suradnju s HZSR-om te inzistira na ostvarivanju pojedinih prava za koja smatra da joj pripadaju (kao što su novčane naknade, pravo na stambeno zbrinjavanje i slično) ignorirajući pritom bilo kakva pojašnjenja stručnih djelatnika/ica. Stoga Pravobraniteljica nije mogla ustanoviti da bi u konkretnom slučaju došlo do povrede načela ravnopravnosti spolova.

2.1.8. Zaključci i preporuke

Izvršajno razdoblje u ovom području je obilježio veći broj aktivnosti usmjerenih na poboljšanje položaja i zaštite žrtava obiteljskog nasilja pred nadležnim institucijama, uključujući policiju i HZSR, te je vidljiv proaktivan pristup Pravobraniteljice u ovom području. Neka od pitanja kojima je bila posvećena značajnija pažnja odnosila su se na ostvarivanja osobnih odnosa roditelja i djece u slučajevima u kojima postoji obiteljsko nasilje, tajnost osobnih podataka žrtava koje borave u sigurnoj kući kao i nemogućnost zapošljavanja u vrtiću (na radnom mjestu odgojitelja/ice) osoba kojima je izrečena mjera za zaštitu dobrobiti djeteta. Obzirom kako je tijekom izvršajnog razdoblja Europski parlament usvojio prva pravila na razini Europske unije za suzbijanje nasilja nad ženama i nasilja u obitelji - *Direktivu Europskog parlamenta i Vijeća o suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji*, pojedine aktivnosti su se odnosile i na navedeno.

U odnosu na zaprimljene pritužbe iz ovog područja, i tijekom ovog izvršajnog razdoblja nastavila se načelno dobra praksa HZSR-a vezano uz dosljednu primjenu odredbi *Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji*, i uvažavanja odluka Pravobraniteljice, kao i dobra suradnja sa resornim Ministarstvom rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike. Uočeni propusti u postupanju HZSR-a predstavljaju (kao i tijekom ranijih godina) *pojedinačne i izdvojene slučajeve*, a nikako uobičajeni standard u postupanju sa žrtvama.

Također, tijekom izvršajnog razdoblja nastavila se i uspostavljena suradnja između policije i Pravobraniteljice. Upozorenja i preporuke Pravobraniteljice su u većini slučajeva uvažene te su uočena loša praksa ili propusti u radu policije uglavnom ispravljani.

Kao i prošle godine, ističemo posebno važnost obrazovanja o ravnopravnosti spolova na svim društvenim razinama te sveobuhvatne i kontinuirane edukacije stručnog osoblja, što bi predstavljao učinkovit oblik rane prevencije nasilja. Naglašavamo i važnost dugotrajnih psiho-socijalnih tretmana i resocijalizacije počinitelja nasilja kao učinkovitog oblika sprječavanja recidiva. Navedeni čimbenici su prema stajalištu Pravobraniteljice među najvažnijim, a ujedno i među najzanemarenijim aspektima u borbi protiv nasilja prema ženama u RH.

Shodno istaknutom, Pravobraniteljica upućuje sljedeće preporuke za unaprjeđenje sustava borbe protiv rodno utemeljenog nasilja i posebice protiv femicida:

- (1) Nastavak kontinuiranih edukacija djelatnika/ica iz sustava socijalne skrbi, a vezano uz primjenu Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji i ostalih propisa iz područja zaštite od nasilja u obitelji, kao i snažnije i sveobuhvatnije aktiviranje pružanja usluge

psihosocijalnog tretmana radi prevencije nasilničkog ponašanja (čl.89. Zakona o socijalnoj skrbi).

- (2) Jačanje daljnje međuresorne suradnje svih nadležnih tijela, a u cilju prevencije i pružanja pomoći žrtvama obiteljskog nasilja.
- (3) Prilikom postupanja sa žrtvama nasilja u obitelji primjenjivati senzibilni pristup te dosljedno primjenjivati sve odredbe Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji.
- (4) Poduzeti odgovarajuće mjere u cilju preispitivanja usklađenosti nacionalnog zakonodavstva sa odredbama Direktive o suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, posebice u dijelu koji se odnosi na obvezu međuresorne suradnje i koordinacije.
- (5) Uvažavanje svih preporuka iz Osnovnog evaluacijskog izvješća GREVIO-a za Republiku Hrvatsku.
- (6) U cjelokupni sustav prevencije i postupanja tijela kaznenog progona uvesti rodno senzibilizirani pristup.
- (7) Na svim društvenim razinama odgoja i obrazovanja uvesti kurikulume koji će obrađivati ravnopravnost spolova i metode nenasilnih rješavanja konflikata u okviru tzv. građanskog odgoja ili odgoja o ljudskim pravima i to za sve dobne skupine, počevši od vrtičke dobi.
- (8) Osigurati prikupljanje, harmonizaciju i stručnu analizu široke strukture podataka o rasprostranjenosti rodno utemeljenog nasilja i femicida te o svim okolnostima počinjenja ubojstva žena, a što je u svojim zaključcima utvrdilo i tijelo Femicide Watch.
- (9) Osnažiti i propisati resornu suradnju između policije i državnog odvjetništva u slučajevima obiteljskog nasilja i nasilja prema ženama. Primjerice, u Protokol o zajedničkom radu policije i državnog odvjetništva u kaznenim predmetima iz 2021. trebalo bi uključiti odredbe koje bi suradnju navedena dva tijela proširile na sve slučajeve obiteljskog i rodno utemeljenog nasilja, uključujući i na one s obilježjima prekršaja.
- (10) Nastaviti s jačanjem sustava redovne edukacije i specijalizacije policije, te sudaca/kinja i državnih odvjetnika/ca pri Pravosudnoj akademiji isključivo o progonu i kažnjavanju slučajeva obiteljskog i rodno utemeljenog nasilja.
- (11) Po uzoru na sudove, ustrojiti posebne odjele na svim državnim odvjetništvima sa specijaliziranim sucima/tkinjama i državnim odvjetnicima/cama samo za obiteljsko i rodno utemeljeno nasilje, te, također, posebne odjele pri policiji sa specijaliziranim policijskim kadrom za rodno utemeljeno i nasilje u obitelji.
- (12) Investirati značajnija sredstva i razviti dugotrajnije i sveobuhvatnije programe obvezne resocijalizacije počinitelja nasilja (psihosocijalnog tretmana) kako bi se recidiv sveo na najmanju moguću mjeru te osnažiti psihološku podršku žrtvama nasilja.
- (13) Osnažiti postojeće nacionalne preventivne mehanizme.
- (14) Kažnjavati počinitelje propisanim zakonskim maksimumima, kako bi se poslala jasnija društvena poruka nulte tolerancije na ovu vrstu nasilja.

2.1.9. Provedba Nacionalne strategije zaštite od nasilja u obitelji

Imajući u vidu kako niti tijekom ovog izvještajnog razdoblja nije donesen novi nacionalni dokument koji se odnosi na zaštitu od nasilja u obitelji i nasilja nad ženama, Pravobraniteljica je nastavila svoju višegodišnju praksu praćenja i analiziranja provedbe *Nacionalne strategije zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2017. do 2022.*, kao temeljenog strateškog dokumenta u tom području. Iako

se navedeni dokument odnosio na razdoblje 2017.-2022., isti sadrži pojedine mjere koje se (sukladno Istanbulske konvenciji) trebaju kontinuirano provoditi, kao što su mjere usmjerene na **financiranje skloništa** za žrtve nasilja u obitelji te na **stambeno zbrinjavanje** djece i odraslih osoba žrtava nasilja u obitelji.²⁸² Stoga su zatraženi relevantni podaci od MROSP-a, Ministarstva prostornog uređenja, graditeljstva i državne imovine te od Grada Zagreba.

U cilju dosljedne provedbe odredaba Konvencije, a uvažavajući činjenicu isteka Nacionalne strategije zaštite od nasilja u obitelji, MROSP navodi kako je formirao *Radnu skupinu*²⁸³ *za izradu Nacionalnog plana zaštite od nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, za razdoblje do 2028. godine i Akcijskog plana za provedbu Nacionalnog plana, za razdoblje do 2025. godine.*²⁸⁴ Nacionalni plan objedinjuje mjere u tri posebna cilja usmjerena prevenciji nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, poboljšanju usluga pomoći i podrške žrtvama nasilja te poboljšanju učinkovitosti sustava intervencija u odnosu na počinitelje nasilja nad ženama. Nacionalni plan u najvećoj mogućoj mjeri dat će odgovor na preporuke sadržane u Izvještaju GREVIO-a za Republiku Hrvatsku te je svaka mjera temeljena na jednoj ili više preporuka GREVIO-a.

Financiranje skloništa za žrtve nasilja u obitelji

A) Financiranje skloništa za žrtve nasilja u obitelj od strane MROSP-a

U dostavljenom očitovanju MROSP navodi kako redovito izdvaja sredstva iz Državnog proračuna u cilju održivog financiranja i skrbi za žene i djecu žrtve nasilja u obitelji. MROSP navodi kako je započeo rad **novog skloništa na području Grada Zagreba**²⁸⁵ te je smještajne kapacitete ovog skloništa uvrstio u svoju analizu popunjenosti smještajnih kapaciteta. U Republici Hrvatskoj **na području svih županija** sada djeluje **ukupno 26 skloništa**²⁸⁶ za žrtve nasilja (čiji rad osigurava ukupno 25 pružatelja usluga smještaja za žrtve nasilja) sa ukupnim kapacitetom **395 raspoloživih mjesta**.²⁸⁷ MROSP prati popunjenost smještajnih kapaciteta svih skloništa u Republici Hrvatskoj na

²⁸² Obje navedene mjere su sadržane u tematskom području djelovanja pod točkom *III. Zbrinjavanje i potpora žrtvama nasilja u obitelji* u sklopu kojeg se nalaze mjere broj 1. i mjere broj 2. koje glase: Mjera broj 1. „*Osigurati stambeno zbrinjavanje djece i odraslih osoba žrtava nasilja u obitelji.*“ Mjera broj 2. „*Osigurati financijsku potporu radu skloništa i savjetovašta za žrtve nasilja u obitelji koje vode organizacije civilnog društva te ustanovama koje pružaju smještaj žrtvama nasilja u obitelji na području cijele Republike Hrvatske.*“

²⁸³ Radna skupina sastavljena je od predstavnika nadležnih državnih i javnih tijela, Ureda za ravnopravnost spolova Vlade RH, **Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova**, organizacija civilnog društva, inicijativa građana te nezavisnih stručnjaka/kinja.

²⁸⁴ Prema očitovanju MROSP-a, **Nacionalni plan zaštite od nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, za razdoblje do 2028. godine** i pripadajući **Akcijski plan** su izrađeni te u zadnjem kvartalu 2024., upućeni u postupak prethodnog usuglašavanja nadležnih državnih tijela nositelja mjera te izradu Obrascu standardne metodologije za procjenu fiskalnog učinka (PFU obrazac). Uvažavajući činjenicu da pojedina tijela nisu pravovremeno dostavila mišljenje niti PFU obrazac te da je nastupila nova fiskalna godina, MROSP navodi kako je u obvezi zatražiti nova mišljenja i nove PFU obrasce te je u tom smislu pripremljen dopis kojim se traži navedeno te će isti u što skorije vrijeme biti upućen nositeljima mjera. Po završetku procedure prethodnog usuglašavanja, MROSP navodi kako će predmetni akti strateškog planiranja biti upućeni u javno savjetovanje te u proceduru donošenja Vlade RH.

²⁸⁵ Radi se o **Skloništu Sv. Mihaela koje vodi Udruga Betlehem**, a smještajni kapacitet je 16 osoba (odraslih i djece).

²⁸⁶ Tijekom 2023., ukupan broj skloništa koja su djelovala na području RH bio je - 25.

²⁸⁷ Tijekom 2023., ukupni kapacitet skloništa uključivao je 373 raspoloživa mjesta, što ukazuje na **porast za 22 raspoloživa mjesta u 2024.**

dvotjednoj razini te podaci pokazuju popunjenost smještajnih kapaciteta do najviše 67%. Prema posljednjim podacima **popunjenost kapaciteta iznosi 43%**²⁸⁸ (od 15.1.2025.).

Od ukupnog broja skloništa, 23 skloništa financijsku potporu ostvaruju putem MROSP-a iz državnog proračuna, dok je jedno sklonište dio ustanove izravno financirane iz Državnog proračuna, jedno sklonište financira se u potpunosti iz sredstava osnivača odnosno Grada Zagreba, dok se jedno sklonište financira iz drugih izvora.

Tijekom 2024., iz sredstava državnog proračuna i Europskog socijalnog fonda putem MROSP-a (23 skloništa) ili izravno iz proračuna (1 sklonište) **ukupno je izdvojeno 3.828.412,88 eura**.²⁸⁹

MROSP navodi kako je financirao treću godinu provedbe 7 programa udruga u okviru *Poziva za trogodišnje programe udruga koje pružaju usluge savjetovanja i skloništa za žene i djecu žrtve nasilja u obitelji u Republici Hrvatskoj* u godišnjem iznosu od 341.098,00 eura.²⁹⁰ MROSP je osigurao dodatna financijska sredstva u iznosu od 37.380,00 eura za navedenih 7 programa, što u konačnici znači da je MROSP u 2024., osigurao financijski iznos od **378.478,00 eura za provedbu 7 programa** u okviru navedenog Poziva.

Nadalje, **financijska potpora za uređenje i rad novih 6 skloništa**²⁹¹ osigurana je iz Europskog socijalnog fonda u okviru ograničenog Poziva pod nazivom „*Osiguravanje sustava podrške za žene žrtve nasilja i žrtve nasilja u obitelji*“.²⁹² U okviru ugovorenih 6 projekata ukupne vrijednosti 7.258.590,04 eura provedene su aktivnosti uspostave skloništa i skrbi izvan vlastite obitelji, pružanja usluga savjetovanja i pomaganja, osnaživanja i motiviranja te pružanja podrške ženama žrtvama nasilja i žrtvama nasilja u obitelji. Provedba svih projekata završila je 2023. U **2024., isplaćeno je 1.245.499,77 eura**, dok je tijekom cijelog razdoblja provedbe projekata ukupno odobreno i plaćeno 6.140.395,22 eura.

Istekom financiranja skloništa temeljem spomenutog projekta, a kako bi se omogućio nastavak financiranja, MROSP navodi kako je objavio Javni poziv za podnošenje ponuda za sklapanje ugovora za pružanje socijalnih usluga u Republici Hrvatskoj koji među ostalim obuhvaća i žrtve nasilja. Temeljem provedenih poziva pojedina skloništa kojima je prestalo financiranje iz EU projekta sklopila su ugovore o pružanju socijalnih usluga. Slijedom navedenoga, temeljem ugovornog odnosa s MROSP-om pružatelji djeluju na području županija: Bjelovarsko-bilogorske, Virovitičko-podravske, Krapinsko-zagorske, Primorsko-goranske, Zadarske, Splitsko-dalmatinske, Međimurske,

²⁸⁸ Popunjenost skloništa prema podacima od 15.1.2024. iznosila je 61%.

²⁸⁹ Tijekom 2023., taj iznos je bio 3.849.697,18 eura.

²⁹⁰ Programi su se provodili u Brodsko-posavskoj, Sisačko-moslavačkoj, Gradu Zagrebu, Zagrebačkoj, Istarskoj, Primorsko-goranskoj i Karlovačkoj županiji.

²⁹¹ Navedena skloništa se nalaze na području Krapinsko-zagorske, Koprivničko-križevačke, Ličko-senjske, Virovitičko-podravske, Požeško-slavonske i Dubrovačko-neretvanske županije.

²⁹² Opći cilj Poziva bio je unaprjeđenje sustava podrške, prevencije i zaštite od nasilja nad ženama i nasilja u obitelji na područjima šest županija u kojima su nedostajale takve usluge; jačanje kapaciteta stručnjaka/osoba koje rade sa ženama žrtvama nasilja i žrtvama nasilja u obitelji, te podizanje svijesti javnosti o pravima žena žrtava nasilja i žrtava nasilja u obitelji kao i o negativnim posljedicama nasilja u obitelji.

Vukovarsko-srijemske, Šibensko-kninske, Varaždinske, Dubrovačko-neretvanske, Požeško-slavonske, Koprivničko-križevačke te Zagrebačke županije. Korisnici/ice se smještavaju temeljem rješenja HZSR-a, a MROSP je za navedenu namjenu je utrošio ukupno **1.295.342,87 eura**.

Za sklonište za žrtve nasilja u Osječko-baranjskoj županiji, koje je dio ustanove izravno financirane iz Državnog proračuna, izravno iz proračuna je isplaćeno 196.692,64 eura.

Pored navedenog, u okviru Poziva „Razvoj, širenje i unaprjeđenje kvalitete izvaninstitucijskih socijalnih usluga kao podrška procesu deinstitutionalizacije“ sufinanciranog iz Europskog socijalnog fonda ukupne vrijednosti 13.272.280,84 eura, u razdoblju od 1.7.2021..1.7.2023., provodio se projekt Ženske grupe Karlovac Korak u vrijednosti 492.773,24 eura. U okviru projekta provodile su se aktivnosti razvoja izvaninstitucijske usluge organiziranog stanovanja, unaprjeđenja usluge psihosocijalne podrške, jačanja kapaciteta stručnjaka za pružanje usluga te podizanja svijesti javnosti o procesu deinstitutionalizacije i pravima žrtava nasilja na život u zajednici za što je tijekom razdoblja provedbe projekta ukupno odobreno i plaćeno 453.350,32 eura, od čega u 2024., isplaćeno 383.764,70 eura.

Vezano uz **prevenciju nasilja u obitelji**, MROSP navodi kako je u razdoblju do studenoga 2023., provodio projekt pod nazivom „*Zaustavimo nasilje nad ženama i nasilje u obitelji – Za nasilje nema opravdanja*“ sufinanciranog iz Europskog socijalnog fonda ukupne vrijednosti 1.348.175,62 eura.²⁹³ Tijekom 2024., plaćeno je 2.286,90 eura. Budući da je projekt završio 30.11.2023., kako bi se osigurao kontinuitet rada Nacionalnog pozivnog centra do ugovaranja i financiranja novog projekta iz Programa učinkoviti ljudski potencijali 2021.-2027.²⁹⁴

Također, MROSP navodi kako je ugovor za novi projekt pod nazivom „*Ne rodno utemeljenom nasilju*“ potpisan 31.10.2024. Trajanje projekta je 36 mjeseci, a partneri na projektu su i dalje Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije te Udruga za podršku žrtvama i svjedocima²⁹⁵, te je za provedbu aktivnosti isplaćeno 9.608,50 eura.

²⁹³ Cilj projekta odnosio se na unaprjeđenje sustava prevencije i zaštite od nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, a njegove aktivnosti obuhvaćale su podizanje javne svijesti u borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (kroz medijsku kampanju, stručne i javne događaje), jačanje kapaciteta stručnjaka i unaprjeđenja međuresorne suradnje (kroz izobrazbu članova županijskih timova za sprečavanje i borbu protiv nasilja nad ženama, ostalih stručnjaka koji nisu članovi županijskih timova o postupanju u slučajevima nasilja te državnih službenika nadležnih ministarstava o postupanju u slučaju nasilja u obitelji i nasilja nad ženama te o odredbama Istanbulske konvencije) te unaprjeđenje rada Nacionalnog pozivnog centra za žrtve kaznenih djela i prekršaja (116 006) kao dio sustava prevencije od nasilja i zaštite žrtve, odnosno produljenje njegova rada na 24 sata svih 7 dana u tjednu. U okviru provedbe ovog EU projekta produljen je rad Nacionalnog pozivnog centra svaki dan od 0-24 sata svih 7 dana u tjednu uključujući vikende, praznike i blagdane. Partneri u Projektu bili su Ministarstvo pravosuđa i uprave i Udruga za podršku žrtvama i svjedocima kao nositelji aktivnosti unaprjeđenja rada Nacionalnog pozivnog centra.

²⁹⁴ MROSP je iz Državnog proračuna osigurao financijska sredstva u iznosu od 17.108,06 eura za isplatu plaća za mjesec prosinac 2023. i siječanj 2024. godine za 5 pružatelja/ica podrške i udio za administratoricu koji sudjeluju u provedbi Nacionalnog pozivnog centra za žrtve kaznenih djela i prekršaja.

²⁹⁵ Kroz navedeni projekt je planirana priprema i provedba medijske kampanje s ciljem razvoja svijesti o neprihvatljivosti rodno utemeljenog nasilja, njegovim pojavnim oblicima i posljedicama te mogućnostima zaštite žrtava. Planirana je i nadogradnja web stranice MROSP-a s ciljem osiguravanja dostupnosti informacija žrtvama i potencijalnim žrtvama rodno utemeljenog nasilja, tisak i diseminacija strateških i informativnih materijala relevantnih za područje suzbijanja rodno utemeljenog nasilja, izrada procjene potreba i uvjeta potrebnih za uspostavu mreže specijaliziranih servisa za rad sa **žrtvama seksualnog nasilja i uznemiravanja** s ciljem analize stanja te definiranja uvjeta koje će organizacije civilnoga društva morati osigurati za pružanje specijaliziranih servisa/usluga za rad sa

U okviru Poziva za provedbu druge godine trogodišnjih programa udruga koje djeluju u području socijalne skrbi pod nazivom „*Razvoj i širenje mreže socijalnih usluga za razdoblje 2023. do 2025.*“, odobrena je financijska potpora za 18 programa koji su usmjereni pružanju podrške žrtvama nasilja u iznosu od 663.000,00 eura (za drugu godinu provedbe MROSP je osigurao povećanje financijske omotnice za 30%).

Tijekom 2023.-2024., MROSP navodi kako je financirao projekte udruga koje pružaju **usluge savjetovaništa** za žrtve nasilja u obitelji i seksualnog nasilja u okviru *Poziva za prijavu projekata udruga koje pružaju usluge savjetovaništa za žrtve nasilja u obitelji i žrtve seksualnog nasilja u Republici Hrvatskoj za 2023.*, s trajanjem provedbe do 30.4.2024., u godišnjem iznosu od 467.000,00 eura. Kako bi se osigurao kontinuitet u pružanju usluge do raspisivanja novog Poziva sklopljeni su Dodaci ugovorima s 21 udrugom do 31.8.2024., za što je osiguran iznos od 218.410,00 eura. MROSP je raspisao novi *Poziv za prijavu projekata udruga koje pružaju usluge savjetovaništa za žrtve nasilja u obitelji i žrtve seksualnog nasilja u Republici Hrvatskoj za 2024.*²⁹⁶

B) Financiranje skloništa od strane Grada Zagreba

Gradska skupština Grada Zagreba je (26.1.2023.) donijela **Zagrebačku strategiju zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2023. do 2025.**²⁹⁷ (Zagrebačka strategija) kao četvrti strateški dokument Grada Zagreba u području zaštite od nasilja u obitelji, osiguravajući tako dugogodišnji kontinuitet u borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. U sklopu aktivnosti *Mjere 1. Osiguravanje financijske potpore radu skloništa i/ili savjetovaništa za žrtve nasilja u obitelji i za žrtve seksualnog nasilja*, osigurana je kontinuirana **financijska potpora radu 2 skloništa i 4 savjetovaništa** za žrtve nasilja i žrtve u obitelji koja djeluju na području grada Zagreba.²⁹⁸

žrtvama seksualnog nasilja i uznemiravanja. Osigurat će se i **daljnja potpora radu Nacionalnog pozivnog centra** s ciljem pružanja usluge pomoći i podrške putem telefona žrtvama rodno uvjetovanog nasilja, s posebnim naglaskom na žrtve seksualnog nasilja i uznemiravanja, i to 24 sata na dan svakim danom, uključujući vikende, praznike i blagdane. Također će se izraditi i provesti edukacije za osobe koje rade na pitanjima rodno utemeljenog nasilja i pružanja pomoći žrtvama s ciljem stvaranja kvalitetnog sustava pomoći i potpore žrtvama nasilja te edukacije za stručnjake/inje koji/e rade i/ili dolaze u kontakt sa žrtvama rodno utemeljenog nasilja, s posebnim naglaskom na žrtve seksualnog nasilja i uznemiravanja s ciljem stvaranja kvalitetnog sustava pomoći i potpore žrtvama nasilja.

²⁹⁶ Navedeni Poziv je podijeljen na dva prioriteta područja: P1. Usluga savjetovaništa za žrtve nasilja u obitelji i P2. Usluga savjetovaništa za žrtve seksualnog nasilja. MROSP navodi kako je 17.12.2024. donio Odluku o raspodjeli financijskih sredstava za provedbu jednogodišnjih projekata udruga koje pružaju usluge savjetovaništa za žrtve nasilja u obitelji i žrtve seksualnog nasilja u Republici Hrvatskoj za 2024., kojom se osigurava financijska potpora u iznosu od 750.000,00 eura za 18 udruga od čega 13 udruga provode projekte u okviru prioriteta područje P1. Usluga savjetovaništa za žrtve nasilja u obitelji, a 5 udruga u okviru prioriteta područje P2. Usluga savjetovaništa za žrtve seksualnog nasilja.

²⁹⁷ Službeni glasnik Grada Zagreba 3/23. **Pravobraniteljica** je još krajem 2022. sudjelovala u postupku javnog savjetovanja o *Nacrtu prijedloga Zagrebačke strategije zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2023. do 2025. godine* te je, između ostaloga, ukazala i na problematiku vezanu uz broj skloništa na području Grada Zagreba pri čemu je istaknula kako bi financijsku potporu Grada Zagreba trebalo planirati i urediti na takav način koji će omogućiti konkretne rezultate u vidu otvaranja (i/ili izgradnje) novih skloništa.

²⁹⁸ Rad skloništa i/ili savjetovaništa organizacija civilnog društva financira se putem javnog natječaja za financiranje trogodišnjih programa udruga iz područja pružanja socijalne usluge privremenog smještaja beskućnika i potpore radu skloništa i savjetovaništa za žrtve nasilja u obitelji i javnog natječaja za financiranje trogodišnjih programa udruga iz područja razvoja mreže socijalnih usluga usmjerenih prioriteta korisničkim skupinama.

Djelatnost Doma za djecu i odrasle žrtve nasilja u obitelji „Duga - Zagreb“ financira se iz proračuna Grada Zagreba budući je grad osnivač, a rad skloništa i savjetovališta za žene žrtve nasilja koju vodi organizacija civilnog društva Autonomna ženska kuća Zagreb dijelom iz proračuna Grada Zagreba te dijelom iz Državnog proračuna Republike Hrvatske i drugih izvora. Za djelatnost **Doma „Duga - Zagreb“** (koja se sastoji od skloništa za žrtve nasilja u obitelji, psihosocijalnog tretmana počinitelja nasilja u obitelji i savjetovališta) u Proračunu Grada Zagreba za 2024. - osigurano 937.400,00 eura, dok je rad skloništa i savjetovališta udruge **Autonomne ženske kuće Zagreb** sufinanciran u iznosu 87.597,05 eura. Savjetovalište udruge **B.a.B.e.** sufinancirano je iznosom od 13.400,00 eura, a savjetovalište za žrtve seksualnog nasilja udruge „**Ženska soba**“ iznosom od 13.200,00 eura. Ukupno je za financijsku potporu radu skloništa i/ili savjetovališta za žrtve nasilja u obitelji i za žrtve seksualnog nasilja osigurano **1.051.597,05 eura**.

Stambeno zbrinjavanje djece i odraslih osoba žrtava nasilja u obitelji

Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i državne imovine²⁹⁹ (MPUGDI) navodi kako je *zaprimilo ukupno 25 pozitivnih/pravomoćnih rješenja*³⁰⁰ (pad od 13% u odnosu na 2023.) kojima je utvrđeno pravo na stambeno zbrinjavanje s osnove žrtve nasilja u obitelji te je **izvršilo useljenje za ukupno 19 korisnica**³⁰¹, od čega je njih 9 useljeno u stanove u privatnom vlasništvu, a 10 korisnica je useljeno u stanove u državnom vlasništvu.³⁰² MPUGDI navodi i kako je **Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o stambenom zbrinjavanju na potpomognutim područjima**³⁰³ (koji je stupio na snagu 28.7.2023.) omogućeno da se utvrđeno pravo na stambeno zbrinjavanje temeljem zahtjeva korisnika/ica nakon isteka roka od dvije godine može *produžiti za dodatne dvije godine* ako razlozi zbog kojih je prvotno rješenje doneseno još uvijek traju, što se utvrđuje u ponovljenom postupku pred upravnim tijelom županije odnosno Grada Zagreba. MPUGDI napominje kako je u 2024. osiguralo stambene jedinice za 12 korisnica kojima je status prava produžen na dodatne dvije godine.³⁰⁴ Također, MPUGDI navodi kako su s osnove statusa žrtve nasilja u obitelji korisnici/e temeljem ranije važeće Uredbe o kriterijima za bodovanje prijave za stambeno zbrinjavanje³⁰⁵ ostvarivali/e dodatnih 40 bodova dok prema novoj Uredbi o kriterijima za bodovanje prijave za stambeno zbrinjavanje³⁰⁶ ostvaruju 120 bodova.

²⁹⁹ Hrvatski sabor donio je na sjednici 17. veljače 2023., Zakon o izmjenama Zakona o ustrojstvu i djelokrugu tijela državne uprave ("Narodne novine", broj 21/23) kojim je Ministarstvo prostornoga uređenja, graditeljstva i državne imovine preuzelo poslove, prava i obveze Središnjeg državnog ureda za obnovu i stambeno zbrinjavanje.

³⁰⁰ Tijekom 2023. - MPUGDI je zaprimilo ukupno 29 pozitivnih/pravomoćnih rješenja.

³⁰¹ Tijekom 2024. - 4 korisnice su useljene temeljem rješenja iz 2023., te 15 korisnica je useljeno temeljem rješenja iz 2024. Tijekom 2023. - bile su ukupno useljene 22 korisnice.

³⁰² Tijekom 2023. godine 14 korisnica je bilo useljeno u privatne stanove, a 8 korisnica je bilo useljeno u stanove u državnom vlasništvu.

³⁰³ Pravobraniteljica je tijekom 2023., sudjelovala u postupku javnog savjetovanja o navedenom Nacrtu prijedloga zakona te je upozorila da dodatni rok od dvije godine, iako predstavlja poboljšanje u odnosu na prethodno zakonodavno rješenje, *nije usklađen s odredbama i duhom Istanbulske konvencije* jer je, sukladno istoj, potrebno omogućiti dulji rok, odnosno **zbrinjavanje mora trajati sve dokle traju razlozi zbog kojih je doneseno rješenje**.

³⁰⁴ MPUGDI je u 2023. kroz navedene izmjene i dopune zakona osiguralo produženje stambenog zbrinjavanja za 10 korisnica, te trajno putem Liste prvenstva stambeno zbrinulo dvije korisnice davanjem u najam stana u državnom vlasništvu.

³⁰⁵ Narodne novine, broj 14/19.

³⁰⁶ Narodne novine, broj 38/24.

Gradski ured za socijalnu zaštitu, zdravstvo, branitelje i osobe s invaliditetom zaprimio je 2 zahtjeva za izradu *obrazloženog mišljenja* o potrebi stambenog zbrinjavanja s osnove statusa žrtve nasilja u obitelji.

Gradski ured za upravljanje imovinom i stanovanje nije zaprimio niti jedan zahtjev za stambeno zbrinjavanje žrtve obiteljskog nasilja, a *stambeno su zbrinute 4 žene žrtve obiteljskog nasilja* temeljem ranijeg obrazloženog mišljenja Gradskog ureda za socijalnu zaštitu, zdravstvo, branitelje i osobe s invaliditetom, dok je za jednu ženu žrtvu Povjerenstvo za davanje stanova u najam uputilo gradonačelniku Grada Zagreba prijedlog Zaključka o davanju stana u najam.³⁰⁷

Gradski ured za upravljanje imovinom i stanovanje, u suradnji s Gradskim uredom za socijalnu zaštitu, zdravstvo, branitelje i osobe s invaliditetom, osigurao je **3 stana** u vlasništvu Grada Zagreba koja su dodijeljena na korištenje Domu „Duga - Zagreb“ u cilju privremenog smještaja žena žrtava nasilja i žrtava nasilja u obitelji u obliku **socijalne usluge organiziranog stanovanja**³⁰⁸. Omogućavanjem ovog oblika smještaja osigurat će se dodatno razdoblje psihosocijalnog osnaživanja kao i podrška pri socioekonomskom osamostaljivanju te postupnija i uspješnija integracija u društvo nakon proživljenog nasilja. Krajem 2024., završena je adaptacija jednog stana te je ishodoeno rješenje o ispunjavanju minimalnih uvjeta za pružanje socijalnih usluga, dok su preostala 2 stana u procesu uređenja.

Tijekom 2024., Pravobraniteljica je postupala po pritužbi koja je u vezi s problematikom iz ovog područja. Tako se u predmetu **PRS-10-01/24-14**, Pravobraniteljici obratila žrtva obiteljskog nasilja navodeći kako sa dvoje mlt. djece živi u stanu za koji je njen suprug kao najmoprimac sklopio s Gradom Zagrebom kao najmodavcem *Ugovor o najmu javno najamnog stana na određeno vrijeme sa slobodno ugovorenom najamninom* te kako je člankom IV. predmetnog Ugovora određeno da će najmoprimac stan koristiti s članovima kućanstva, odnosno njom kao suprugom i dvoje zajedničke maloljetne djece. Međutim, navodi kako je u međuvremenu suprug osuđen za obiteljsko nasilje prema njoj te su mu određene mjere zabrane prilaska i udaljenja iz zajedničkog kućanstva, a ona je pokrenula i razvod braka pa moli da Grad Zagreb sa suprugom raskine predmetni Ugovor te za isti stan s njom sklopi novi Ugovor o najmu. Pravobraniteljica je Gradu Zagrebu uputila **prijedlog i preporuku** da se raskine Ugovor o najmu s počiniteljem nasilja, te da se u istom stanu zbrine pritužiteljicu, odnosno žrtvu nasilja na način da se s njom sklopi predmetni Ugovor. Pritom je Pravobraniteljica napomenula kako bi neutralna pozicija Grada Zagreba u opisanoj situaciji rezultirala *de facto* izbacivanjem žrtve nasilja i njene maloljetne djece na ulicu, odnosno vjerojatno bi uzrokovala novo nasilje. Sukladno tome, takvo postupanje, odnosno ne postupanje Grada Zagreba, predstavljalo bi neizravnu

³⁰⁷ U 2023. također nije bio zaprimljen niti jedan zahtjev za stambeno zbrinjavanje žrtve obiteljskog nasilja, a stambeno je bila zbrinuta jedna žena žrtva obiteljskog nasilja temeljem ranijeg zahtjeva za stambeno zbrinjavanje. Broj zbrinutih osoba/obitelji u razdoblju od 2017.-2022. iznosi 31, te je u svim slučajevima riječ o žrtvama ženskog spola. Grad Zagreb je provodeći tadašnju Nacionalnu strategiju i Zagrebačku strategiju u razdoblju od 2012.-2016., dao u najam ukupno 69 stanova (navedeno je Pravobraniteljica konstatirala u svom Izvješću o radu za 2016.). S obzirom da je u razdoblju od 2017.-2022. Grad Zagreb stambeno zbrinuo 31 osobu/obitelj, tijekom 2023. jednu žrtva, a tijekom 2024. njih četiri, vidljivo je kako je došlo do određenog **pada broja osoba** kojima je osigurano stambeno zbrinjavanje od strane Grada Zagreba.

³⁰⁸ Navedeni stanovi su na tajnim adresama, a sukladno čl. 163. Zakona o socijalnoj skrbi (Narodne novine, br. 18/22, 46/22, 119/22, 71/23 i 156/23).

diskriminaciju utemeljenu na spolu, opisanu u članku 7. stavku 2. ZRS-a. Ishod postupka trenutno nije poznat.

Zaključno razmatranje i preporuke

Ni tijekom ovoga izvještajnog razdoblja nisu bili doneseni Nacionalni plan zaštite od nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, za razdoblje do 2028. godine i pripadajući Akcijski plan. Međutim, Pravobraniteljica je nastavila svoju višegodišnju praksu praćenja i analiziranja provedbe Nacionalne strategije zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2017. do 2022., posebice vezano uz mjere usmjerene na financiranje skloništa za žrtve nasilja u obitelji te na stambeno zbrinjavanje djece i odraslih osoba žrtava nasilja u obitelji. Uočeno je da i dalje postoji izvjesni kontinuitet u provedbi navedene Strategije te da se još uvijek provode mjere iz područja prevencije nasilja u obitelji, zbrinjavanja i potpore žrtvama nasilja, izobrazbe stručnih osoba koje rade na području zaštite od nasilja u obitelji, unaprjeđenja međuresorne suradnje i senzibilizacije javnosti za problematiku nasilja u obitelji, a što su ujedno i obveze predviđene Istanbulsom konvencijom.

Tijekom izvještajnog razdoblja zabilježen je određeni pad (sa 29 na 25, što je pad za 13% u odnosu na 2023.) u broju zaprimljenih pozitivnih rješenja kojima je utvrđeno pravo na stambeno zbrinjavanje te je MPUGDI izvršilo useljenje za 19 korisnica (3 manje nego u 2023., kada ih je useljeno 22), a što ukazuje na nužnost nastavljanja s proaktivnom provedbom navedene mjere te na potrebu pojačavanja stambenog zbrinjavanja žrtava nasilja u obitelji, posebice imajući u vidu podatak kako Grad Zagreb u 2024. (kao niti u 2023.) nije zaprimio niti jedan zahtjev za stambeno zbrinjavanje žrtve obiteljskog nasilja, a stambeno su bile zbrinute četiri žene žrtve obiteljskog nasilja temeljem ranijeg zahtjeva.

U odnosu na skloništa za žrtve obiteljskog nasilja, Pravobraniteljica izražava zadovoljstvo što od 2020., postoji teritorijalna uravnotežena rasprostranjenost skloništa, pri čemu je **u 2024., s radom započelo novo sklonište za području Grada Zagreba.** U 2024., *ukupan broj skloništa je iznosio 26* (od kojih MROSP pruža financijsku potporu za njih 23). Također, pozitivni pomak predstavlja i činjenica što su pojedina skloništa kojima je prestalo financiranje iz EU projekta još u 2023., sklopila ugovore o pružanju socijalnih usluga sa MROSP-om.

Slijedom navedenog, Pravobraniteljica daje sljedeće **preporuke**:

- (1) Osigurati dostatna financijska sredstva iz Državnog proračuna za financiranje skloništa kako bi se njihov rad odvijao neometano.
- (2) Podupirati provođenje mjera stambenog zbrinjavanja i potpore žrtvama nasilja u obitelji nakon izlaska iz skloništa.
- (3) Poduzimati daljnje mjere u cilju uvođenja rodno osjetljivog proračuna na lokalnoj i područnoj (regionalnoj) razini, a kako bi se sukladno analizi potreba financirale usluge za pružanje savjetodavne podrške i smještaja za žrtve rodno uvjetovanog nasilja, kao i stambeno zbrinjavanje po izlasku iz skloništa.
- (4) Prilikom budućih izmjena *Zakona o stambenom zbrinjavanju na potpomognutim područjima* imati u vidu kako zbrinjavanje mora trajati sve dokle traju razlozi zbog kojih je doneseno rješenje, a sukladno standardima iz Istanbulske konvencije.
- (5) Što skorije donošenje i usvajanje *Nacionalnog plana zaštite od nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, za razdoblje do 2028. godine i pripadajućeg Akcijskog plana.*

2.2. SILOVANJE

Europski sud za ljudska prava je u više svojih odluka ponovio da silovanje predstavlja težak čin nasilja koji ostavlja duboke psihičke ožiljke na žrtvama, a koji ožiljci ne reagiraju na protek vremena tako brzo kao kod drugih oblika fizičkog i psihičkog nasilja. Seksualno nasilje, uz obiteljsko, ulazi u dominantne oblike rodno uvjetovanog nasilja, odnosno one vrste nasilja u kojima je u većini slučajeva počinitelj muškarac, a većina žrtava su žene. Jedan od najtežih oblika seksualnog nasilja, koje predstavlja izuzetno jako traumatsko iskustvo, svakako je silovanje³⁰⁹.

Pravobraniteljica kontinuirano u svom radu ukazuje kako su žrtve seksualnog nasilja često izložene predrasudama i stigmatizaciji zbog čega se isto u velikom broju ne prijavljuje ili se, najčešće u slučaju seksualnog uznemiravanja, prijavljuje anonimno. Značajan problem još uvijek predstavljaju upravo destruktivni mitovi o seksualnom nasilju, kao i relativiziranje traume žrtava seksualnog uznemiravanja i silovanja, ali nerijetko i sekundarna viktimizacija od strane nadležnih institucija kada se žrtve odvažavaju prijaviti nasilje, što sve dovodi u pitanje učinkovitu borbu protiv ovoga problema i posljedično odlučnost žrtava da o tome progovore. Pravobraniteljica sustavno naglašava i kako su kazne za počinitelje preblage, a trajanje sudskih postupaka predugo, što kod žrtava dodatno stvara osjećaj bespomoćnosti i nepovjerenja u sustav. Sve navedeno u konačnici doprinosi i tzv. visokoj *tamnoj brojci*³¹⁰ ovih kaznenih djela, a koja nikad ne budu prijavljena.

Kako bi se na učinkovit način adresirao ovaj značajni problem, Pravobraniteljica već godinama nadležnim tijelima upućuje preporuke s ciljem promjene društvenog fokusa s otklanjanja isključivo posljedica nasilja kroz kažnjavanje i osude, na paralelno ustrojavanje mehanizama za učinkovito otklanjanje samih uzroka nasilja, primarno kroz ranu prevenciju te kroz obrazovanje i edukaciju. Daljnje jačanje međuresorne suradnje svih nadležnih tijela ostaje jedan od prioriteta, kao i dosljedna primjena Protokola o postupanju u slučaju seksualnog nasilja.

Državni zavod za statistiku (DZS) je objavio (2024.) rezultate provedene *Ankete o sigurnosti*³¹¹ prema kojoj je svaka deseta žena naznačila da je doživjela seksualno nasilje, dok je **silovanje doživjelo 1,3% ispitanika/ica**.³¹² Također, istraživanje o rodno uvjetovanom nasilju zajednički su proveli i Eurostat, FRA i EIGE³¹³ te se kao jedan od glavnih rezultata navedenog istraživanja navodi i podatak

³⁰⁹ Još u 2019., došlo je do izmjena kaznenog zakonodavstva (stupile na snagu 1.1.2020.) na način da je *brisano kazneno djelo spolnog odnošaja bez pristanka iz čl.152. KZ-a*, čiji kontinuitet je očuvan u kaznenom djelu silovanja iz čl.153.st.1. KZ-a.

³¹⁰ Seksualno nasilje se iznimno rijetko prijavljuje, tako da ga karakterizira visoka proporcija tamnih brojki. Prema brojnim svjetskim istraživanjima i procjenama **na jedno prijavljeno silovanje dolazi između 15 i 20 neprijavljenih slučajeva**, ovisno o vrsti seksualnog nasilja i počinitelju (podaci navedeni u Nacionalnom planu za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja za razdoblje do 2027.).

³¹¹ Anкета o sigurnosti je provedena od 3.10.2022. do 15.2.2023., u cijeloj RH na ukupnom reprezentativnom uzorku od 23.000 ispitanika/ica u dobi od 18-74 godine.

Rezultati navedene ankete dostupni su na poveznici: <https://podaci.dzs.hr/2024/hr/77457>

³¹² U nasilju doživljenom od 15. godine života koje je počinila osoba koja nije partner primjećuje se **razlika među spolovima s obzirom na dominantno obilježje određene vrste nasilja** (kod ispitanika prevladava fizičko, a kod ispitanica seksualno nasilje).

³¹³ Radi se o tri organizacije koje su odgovorne za službenu statistiku, ljudska prava i rodnu ravnopravnost u EU. Podaci su prikupljeni **od rujna 2020. do ožujka 2024.** Rezultati istraživanja EU o rodno uvjetovanom nasilju odnose se na žene u dobi od 18 do 74 iz cijele EU, a obuhvatilo je otprilike 115.000 žena i djevojaka.

prema kojem je **1 od 6 žena u EU doživjela seksualno nasilje, uključujući silovanje, u odrasloj dobi.**

Imajući u vidu gore navedeno, Pravobraniteljica podržava sve aktivnosti dionika usmjerene prevenciji svih oblika seksualnog nasilja, kao i pružanju odgovarajuće rodno osjetljive pomoći i zaštite svim žrtvama. Stoga je i tijekom ovoga izvještajnog razdoblja Pravobraniteljica pozivala sve osobe koje su preživjele neki oblik seksualnog nasilja da potraže pomoć i podršku kod nadležnih tijela, organizacija te u Ženskoj sobi. Također, Pravobraniteljica je poduzimala i određene aktivnosti vezane uz predmetnu problematiku, od kojih se posebice izdvajaju slijedeće.

24. travnja 2024. - Pravobraniteljica se pridružila inicijativi povodom Međunarodnog dana borbe protiv okrivljavanja žrtava seksualnog nasilja – **DENIM DAY** (Nosi traper sa višim ciljem!), u organizaciji magazina Story i Ženske sobe, kako bi s institucionalne razine pridonijela osvještavanju javnosti o problemu seksualnog nasilja i sekundarne viktimizacije žrtava seksualnog nasilja, kao i o važnosti kontinuirane borbe protiv okrivljavanja žrtava i destruktivnih mitova o seksualnom nasilju nad ženama. Podršku navedenom Pravobraniteljica je dala i putem priopćenja.³¹⁴

25. travnja 2024. - U organizaciji Ženske sobe, a u okviru projekta „Centar za žrtve seksualnog nasilja“ koji se provodi uz financijsku podršku MROSP-a, virtualnim putem je održano **predavanje pod nazivom „Rape Crisis Network Ireland – način funkcioniranja mreže organizacija specijaliziranih za rad sa osobama koje su preživjele seksualno nasilje“** na kojem su sudjelovale i predstavnice Pravobraniteljice.³¹⁵ Naime, Nacionalnim planom za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja za razdoblje do 2027. godine predviđeno je širenje mreže savjetodavnih usluga osobama koje su preživjele seksualno nasilje u Hrvatskoj. U okviru predloženih mjera u Nacionalnom planu predviđeno je osnivanje Mreže specijaliziranih servisa za rad sa svim žrtvama seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja, koji uključuju i usluge savjetovališta u četiri regije.

15. svibnja 2024. - Pravobraniteljica je sudjelovala na **konferenciji** s međunarodnim sudjelovanjem „Šutnja je teret – glasno protiv seksualnog nasilja nad djecom“, održanoj u Zagrebu u organizaciji Ženske sobe, a u okviru EU-projekta „Seksualno nasilje – edukacijski i preventivni program online“ kojeg ova organizacija provodi u partnerstvu s Otvorenom medijskom grupacijom.³¹⁶ Cilj konferencije bio je ukazati na problematiku i učestalost seksualnog nasilja nad djecom, nužnost implementacije programa prevencije seksualnog nasilja u odgojno-obrazovnim ustanovama i važnost aktivnog uključivanja mladih.³¹⁷ U svom uvodnom obraćanju pravobraniteljica je ukazala na kretanja i pojavnost različitih oblika seksualnog nasilja nad ženama i djecom – djevojkama, postojećim

³¹⁴ Dostupno na poveznici: <https://www.prs.hr/cms/post/1229>

³¹⁵ Predavanje je održala izvršna direktorica Rape Crisis Network Ireland, dr.sc. Cliona Saidlear, koja je predstavila osnivanje i način funkcioniranja mreže specijaliziranih organizacija za rad na problematici seksualnog nasilja u Irskoj, način financiranja i upravljanja mrežom organizacija te glavna načela i smjernice u njihovu radu.

³¹⁶ Konferencija, održana u hibridnom formatu, okupila je brojne predstavnice/ke stručnjakinja i stručnjaka iz područja odgoja i obrazovanja (ravnateljica/ica škola, stručnih suradnika/ca, psihologa/inja, pedagoga/inja i dr.), predstavnice odgojno-obrazovnih ustanova koje su sudjelovale u provedbi projekta te učenica/ka srednjih škola - vršnjačkih edukatorica i edukatora.

³¹⁷ Tijekom konferencije naglasak je stavljen i na važnost provedbe kampanja na društvenim mrežama s ciljem senzibiliziranja šire javnosti o seksualnom nasilju nad djecom. Na konferenciji je predstavljena i nova edukativno-preventivna platforma (SNEP Online Tool) Ženske sobe koja je namijenjena stručnjacima/kinjama, roditeljima te učenicima/ama srednjih škola.

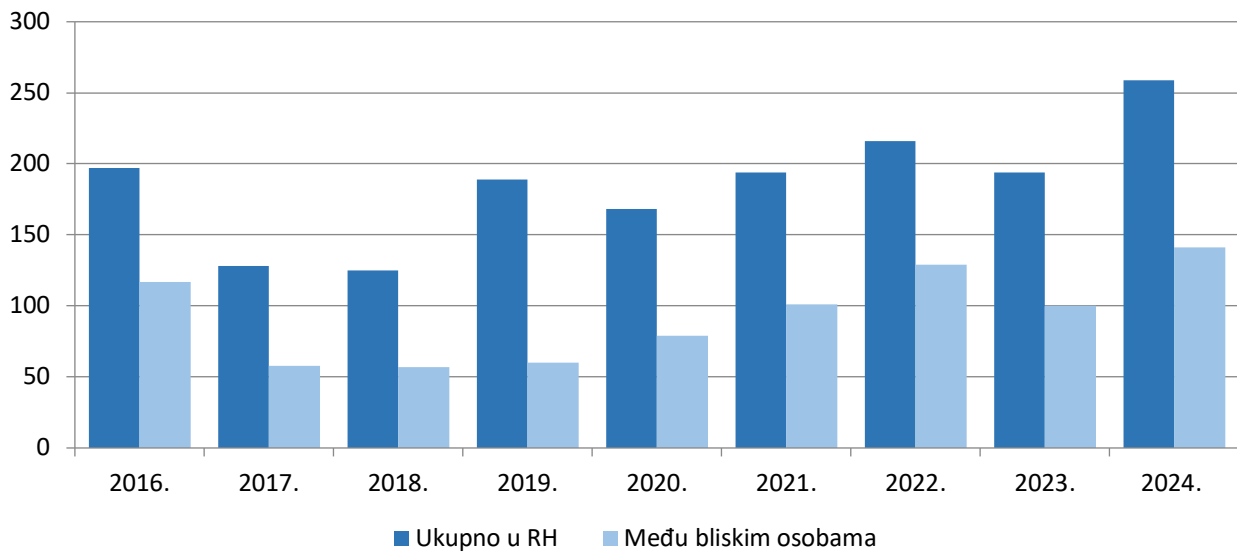
izazovima, kao i na važnosti prevencije kao ključnog alata za učinkovito suzbijanje seksualnog nasilja među djecom i mladima. Pravobraniteljica je istaknula i problematiku kibernetičkog nasilja, razvoj i usklađivanje zakonodavnog i strateškog okvira, kao i značaj osvještavanja i edukacije te iznimnu važnost sustavne primjene preventivskih programa, na čiji nedostatak u svojem izvješću o provedbi Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji i pratećim preporukama ukazuje i GREVIO Odbor.

17. prosinca 2024. – Pravobraniteljica je sudjelovala na predstavljanju **analize „Seksualno nasilje u RH od 2013. – 2023.“** u organizaciji Ženske sobe. Cilj ovog predstavljanja je bio potaknuti raspravu o ovoj često marginaliziranoj temi te skrenuti pozornost na probleme i nedostatke sustava, ali i svakako ukazati na pozitivne pomake. Pravobraniteljica je održala izlaganje u kojem je ukazala na rodnu komponentu ove vrste nasilja. Također, istaknuti su ključni problemi u našem sustavu, a to je nedostatak edukacije kako u odgojno-obrazovnim ustanovama, tako i na razini pravosuđa, uprave i ostalih područja. Prvenstveno, Pravobraniteljica je istaknula kako je važna edukacija sudaca/kinja, državnih odvjetnika/ca, policijskih/sluzbenika/ca, djelatnika/ca Hrvatskog zavoda za socijalni rad i zdravstvenih djelatnika/ca. S tim u vezi, naglasila je kako edukacija treba biti sustavna, a ne stihijska. Nadalje, istaknula je i važnost brze i učinkovite međuresorne suradnje, problem preblagih kazni za počinitelje te predugo trajanje sudskih postupaka tijekom kojih se nerijetko žrtva dodatno viktimizira. Zaključno, istaknula je važnost razvijanja rodno senzitivnog pristupa svih dionika koji se bave suzbijanjem rodno uvjetovanog nasilja.

Prema statističkim podacima MUP-a, evidentirano je **ukupno 259 kaznenih djela silovanja što je za 65 kaznenih djela ili 33,5% više nego u 2023.**, kada su bila evidentirana 194 kaznena djela silovanja (čl.153. KZ-a). Pritom su **sve žrtve osim jedne bile ženskog spola**. Usporedbom podataka vidljivo je da je u ovom izvještajnom razdoblju došlo do značajnijeg porasta broja kaznenih djela silovanja, posebice u odnosu na 2023., te kako je broj evidentiranih kaznenih djela silovanja u 2024. - *najveći u zadnjih devet godina* (razdoblje 2016.-2024.).

Od ukupno navedenih kaznenih djela, njih 141 (udio od **54%**) počinjeno je **na štetu članova/ica obitelji i bliskih osoba** (taj udio je bio 51,5% u 2023., te 60% u 2022.). Silovanje u pokušaju bilo je evidentirano u ukupno 21 slučaju (4 više nego u 2023.), od čega se u 8 slučajeva (38%, za razliku od 53% u 2023.) radilo o bliskim osobama ili članovima/icama obitelji, te su sve žrtve pokušaja silovanja bile ženskog spola.

Grafikon: Broj evidentiranih kaznenih djela iz čl.152. i čl.153. KZ-a (2016.-2019.) te iz čl. 153. (2020.-2024.) i udio tih djela počinjen među bliskim osobama

Analizom **srodničkih odnosa između žrtve i počinitelja**, vidljivo je kako je kazneno djelo silovanja koje je bilo počinjeno među bliskim osobama i članovima/icama obitelji, u najvećem broju slučajeva bilo počinjeno među bračnim drugovima (27,6%), a zatim slijede bivši partneri u intimnoj vezi (19,8%) te izvanbračni drugovi (17,7%).³¹⁸

2.2.1. Zaključno razmatranje i preporuke

U ovom izvještajnom razdoblju došlo je do značajnijeg porasta od 33,5% u ukupnom broju kaznenih djela silovanja (sa 194 u 2023., na 259 u 2024.), te je broj evidentiranih kaznenih djela silovanja u 2024., *najveći u zadnjih devet godina* (razdoblje 2016.-2024.). Silovanje je u 54% slučajeva bilo počinjeno među bliskim osobama, i to najčešće između bračnih drugova (27,6%). Pritom je samo jedna žrtva ovog kaznenog djela bila muškog spola, a što dodatno ukazuje na nužnost primjene *rodno senzibilnog pristupa* ovoj problematici.

Poseban naglasak svakako treba staviti na problematiku visokog postotka tamnih brojki kod slučajeva seksualnog nasilja, kao i brojne razloge neprijavlivanja nasilja od strane žrtava – strah od počinitelja, osuda i nepovjerenje okoline, dodatna viktimizacija od strane samog sustava, kao i česti dugotrajni sudski postupci te niske kazne dosuđene počiniteljima. Imajući u vidu sve navedeno, a posebice značajniji porast broja kaznenih djela silovanja u 2024., od izuzetne je važnosti dosljedna primjena

³¹⁸ Slično je bilo i u 2023., kada je u najvećem broju slučajeva silovanje među bliskim osobama bilo počinjeno među bračnim drugovima (43%), a zatim su slijedili bivši partneri u intimnim vezama (12%) te izvanbračni drugovi (11%).

Protokola o postupanju u slučaju seksualnog nasilja, kao i kontinuirana edukacija svih dionika o ovoj tematici i postupanju prema žrtvama.

Stoga Pravobraniteljica upućuje **preporuke**:

- (1) Sustavna i kontinuirana edukacija svih nadležnih tijela koja postupaju sa žrtvama seksualnog nasilja, a koja bi obuhvaćala i primjenu rodno senzibilnog tretmana prema žrtvama seksualnog nasilja kao i primjenu međunarodnih standarda.
- (2) Uvođenje cjelovitog i sustavnog seksualnog odgoja i obrazovanja, uključujući teme o ravnopravnosti spolova kao obvezatnog nastavnog sadržaja na svim obrazovnim razinama, a ne isključivo kroz među-predmetne teme.
- (3) Daljnje jačanje međuresorne suradnje svih nadležnih tijela, a u cilju prevencije i pružanja pomoći žrtvama seksualnog nasilja.
- (4) Dosljedna primjena *Protokola o postupanju u slučaju seksualnog nasilja*.
- (5) Provoditi daljnja istraživanja i analize koje će imati u vidu i rodni aspekt ove problematike, kako u odnosu na pružanje zaštite žrtvama silovanja tako i u odnosu na postojeću sudsku praksu u ovom području.
- (6) Provoditi medijske kampanje i osvještavanje društva u cjelini o potrebi prijavljivanja svih oblika seksualnog nasilja, u cilju smanjenja tamnih brojki tih kaznenih djela.

3

RODITELJSKA SKRB

Pravobraniteljica je i u ovom izvještajnom razdoblju nastavila pratiti provedbu načela ravnopravnosti spolova na području roditeljske skrbi, prvenstveno kroz zaprimljene pritužbe roditelja (očeva i majki) koji su uglavnom iznosili sumnju na nejednak tretman pred nadležnim područnim uredima Hrvatskog zavoda za socijalni rad (dalje: HZSR) i sudovima smatrajući da su po pitanju roditeljske skrbi stavljeni u nepovoljniji položaj (u odnosu na drugog roditelja) i to, prema njihovom mišljenju, upravo temeljem svojeg spola. U navedenim pritužbama roditelji su ukazivali na spolne stereotipe vezane uz roditeljsku skrb, brigu o djeci i nasilje u obitelji. Po zaprimljenim pritužbama Pravobraniteljica je, sukladno svojim ovlastima, provodila ispitne postupke te zauzimala svoj stav o povredi načela ravnopravnosti spolova, posebice imajući u vidu kako je Obiteljskim zakonom³¹⁹ kao jedno od temeljnih načela propisano upravo načelo ravnopravnosti žene i muškarca.³²⁰

Pravobraniteljica je zaprimila **ukupno 71 pritužbu** iz područja roditeljske skrbi što je **smanjenje (od 6%)** u odnosu na 2023. (zaprimljeno 76 pritužbi).³²¹ Interesantno je primijetiti da se iz godine u godinu smanjuje broj zaprimljenih pritužbi s područja roditeljske skrbi. Je li uzrok tome bolja educiranost društva, proaktivniji, senzibilniji i kvalitetniji rad područnih ureda HZSR-a ili nešto posve drugo, ostaje tek za pratiti i analizirati kroz naredne periode. Od 71 zaprimljene pritužbe, Pravobraniteljica je u njih **7 (10%) utvrdila postojanje diskriminacije, u njih 9 (13%) da nema diskriminacije**, a u **55 (77%) pritužbi nije utvrđivala ima li diskriminacije**³²², obzirom na nenadležnost i sl. S tim u vezi, Pravobraniteljica je **izdala 14 odluka** odnosno 8 preporuka i 6 upozorenja. Iz analize spolne strukture osoba koje su podnosile pritužbe, **proizlazi da se pritužilo - 34 muškarca (48%) i 37 žena (52%)**.³²³

U predmetnim pritužbama stranke su, kao i ranije, pretežito izražavale nezadovoljstvo – komunikacijom s HZSR, mišljenjem HZSR o tome s kojim roditeljem dijete treba stanovati te o načinu i vremenu ostvarivanja osobnih kontakata djeteta s roditeljem s kojim ne živi, nepoštivanjem odluka o roditeljskoj skrbi, neplaćanjem ili iznosom uzdržavanja, neriješenim imovinsko-pravnim odnosima, tretmanom u sudskom postupku i sl.

³¹⁹ Narodne novine, br. 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23.

³²⁰ Sukladno čl.3.st.1. Obiteljskog zakona, žena i muškarac imaju međusobno jednaka prava i dužnosti u svim obiteljsko-pravnim odnosima, a posebno u odnosu na roditeljsku skrb.

³²¹ 2021.- povećanje 70% u odnosu na 2020., odnosno iz područja roditeljske skrbi zaprimljeno 109 pritužbi u 2021., te 64 pritužbe u 2020. Već od 2022., bilježi se smanjenje zaprimljenih pritužbi iz područja roditeljske skrbi, a to smanjenje se nastavilo i u 2023.-2024.

³²² I u predmetima u kojima Pravobraniteljica nije utvrđivala ima li diskriminacije odnosno nije provodila ispitni postupak, Pravobraniteljica ima takvu praksu da se uvijek pisanim putem očituje pritužiteljima/icama odnosno, čak i kada utvrdi da nije nadležna postupati, pritužitelji/ice dobiju pravni savjet i/ili uputu kome se mogu obratiti kako bi riješili/e svoj/e probleme.

³²³ Što se tiče spolne strukture osoba koje su se prituživale, tijekom 2021.-2022. su prevladavali muškarci (54% muškaraca, 46% žena u 2021., te 56% muškaraca, 43% žena u 2022.), međutim (2023.) je veći broj žena koje su se pritužile (56,58%), a taj trend se nastavlja i u 2024.

U odnosu na pritužbe u kojima su stranke isticale nezadovoljstvo mišljenjem HZSR o tome s kojim roditeljem dijete treba stanovati, te načinu i vremenu ostvarivanja osobnih kontakata djeteta s roditeljem s kojim ne živi, **potrebno je istaknuti da Pravobraniteljica nema ovlasti propitivati stručna mišljenja HZSR niti ima ovlasti za eventualna vještačenja vezana uz roditeljske kompetencije.** Navedeno je u isključivoj nadležnosti sudova koji neovisno i samostalno vrednuju mišljenja HZSR, a Pravobraniteljica samo ispituje je li eventualno došlo do nepovoljnijeg postupanja od strane HZSR koje je uvjetovano spolom, obiteljskim statusom ili nekim drugim osobinama koje se odnose na stranku.

Pored navedenog, potrebno je naglasiti da je prema odredbi čl.19.st.2.toč.3. Zakona o ravnopravnosti spolova, Pravobraniteljica ovlaštena poduzimati radnje ispitivanja pojedinačnih prijava **do pokretanja sudskog spora.**³²⁴

Pravobraniteljica je također prilikom rješavanja pritužbi posebnu pozornost obraćala na **pojavnost nasilja u obitelji** odnosno jesu li područni uredi HZSR prilikom svoga postupanja uzimali isto u obzir, koliko su bili senzibilizirani odnosno jesu li pridavali potrebnu pažnju i razumijevanje pojavnosti nasilja u obitelji. S tim u vezi, važno je spomenuti *Rezoluciju Europskog parlamenta od 6. listopada 2021. o posljedicama nasilja koje vrše partneri u intimnim vezama i prava skrbništva po žene i djecu (2019/2166(INI)).*³²⁵

S tim u vezi, Pravobraniteljica je reagirala i na praksu postupanja područnih ureda HZSR-a koji prilikom primjene Obiteljskog zakona u pružanju obiteljsko-pravne zaštite u slučajevima obiteljskog nasilja kod kojeg su uključena i maloljetna djeca, mjere stručne pomoći i potpore u ostvarivanju roditeljske skrbi o djetetu najčešće određuju prema oboje roditelja (bez obzira tko je žrtva, a tko počinitelj nasilja)³²⁶.

Stoga je Pravobraniteljica u svojem radu, posebice prilikom postupanja po pritužbama roditelja iz ovog područja, imala u vidu i gore navedenu Rezoluciju, kao i čl.31. *Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (Istanbulska konvencija)*, koji nalaže poduzimanje potrebnih zakonodavnih ili drugih mjera kako bi se osiguralo da se, pri određivanju skrbi o djeci i prava na viđanje djece, uzmu u obzir pojave nasilja obuhvaćene područjem primjene Konvencije.

³²⁴ Temeljem navedene odredbe, te u skladu s načelom samostalnosti i neovisnosti sudbene vlasti, zajamčenog u čl.115. Ustava Republike Hrvatske i čl.2. Zakona o sudovima, Pravobraniteljica nije ovlaštena ispitivati pojedinačne prijave vezane uz okolnosti koje su već predmet razmatranja u sudskom postupku te je u takvim slučajevima obvezna obustaviti eventualno započeto postupanje.

³²⁵ Predmetna Rezolucija navodi sljedeće: „budući da bi u slučajevima nasilja koje vrše partneri u intimnim vezama pravo žena i djece na zaštitu i život bez fizičkog i psihološkog nasilja trebalo imati prednost pred preferiranim zajedničkim skrbništvom; budući da se zlostavljanje djece koje vrše partneri u intimnim vezama može koristiti za stjecanje moći nad majkom i vršenje nasilja nad njom, što je oblik rodno uvjetovanog nasilja koji je u nekim državama članicama poznat kao neizravno nasilje;...“. U točki 28. navedene Rezolucije se „naglašava da se nasilje nad djecom također može povezati s rodno uvjetovanim nasiljem, bilo da su djeca svjedoci nasilja počinjenog nad njihovim majkama ili su i sama žrtve zlostavljanja, kad se ono na neizravan način koristi za stjecanje moći i psihološko nasilje nad njihovim majkama“.

³²⁶ Detaljnije o predmetnoj problematici je razrađeno u poglavlju 2.1.7. Postupanje Hrvatskog zavoda za socijalni rad prema žrtvama nasilja u obitelji.

3.1. OPISI SLUČAJEVA U PODRUČJU RODITELJSKE SKRBI

Pritužbe iz ovog područja koje su bile osnovane se i dalje sadržajno bitno ne razlikuju od pritužbi iz ranijih izvještajnih razdoblja, te ukazuju na potrebu daljnjeg proaktivnog i senzibilnog pristupa ovoj problematici.

PRIMJER 1. U predmetu PRS-03-01/24-47, Pravobraniteljici se obratio pritužitelj na **postupanje HZSR-a smatrajući da je zbog njihovog postupanja bio diskriminiran temeljem spola.** Nakon provedenog ispitnog postupka utvrđena je spolna diskriminacija u odnosu na pritužitelja iz razloga što isti nije mogao ostvarivati osobne susrete s mlt. djecom jer bivša supruga nije poštivala privremenu mjeru suda, a nadležni HZSR nije iscrpio sve pravne mehanizme sukladno Obiteljskom zakonu i Ovršnom zakonu, sve u cilju zaštite i dobrobiti mlt. djece. Premda je nadležni HZSR u svojem izvješću naveo da su intenzivno radili s majkom na osvještavanju važnosti ostvarivanja osobnih odnosa djece s ocem i ukazivali na odredbe Obiteljskog zakona, posebno odredbu članka 95.st.2. kojom je propisana dužnost roditelja koji stanuje s mlt. djecom poticati ostvarivanje osobnih odnosa djeteta s drugim roditeljem, nije bilo pomaka u suradnji od strane majke. Također, roditeljima je od strane HZSR-a rješenjem izrečena mjera stručne pomoći i potpore u ostvarivanju roditeljske skrbi o mlt. djeci u trajanju od 12 mjeseci. Jednako tako, u točki 6. rješenja navedeno je da ukoliko roditelj ne pokaže spremnost na suradnju u provođenju mjere da će HZSR predložiti sudu određivanje druge mjere za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djeteta u roku od 15 dana od isteka vremena na koji je mjera određena, odnosno odmah nakon što se pokaže da roditelji nisu spremni prihvatiti pruženu pomoć i potporu. Slijedom iznesenog, analizirajući dostavljeno izvješće i dokumentaciju, Pravobraniteljica je mišljenja da je HZSR u ovome slučaju stavio pritužitelja u nepovoljniji položaj te da je HZSR trebao djelovati proaktivnije. S tim u vezi, Pravobraniteljica je HZSR-u uputila preporuke koje je isti u cijelosti prihvatio.

PRIMJER 2. U predmetu PRS-03-01/24-1, Pravobraniteljici se obratila **muška osoba s pritužbom na postupanje HZSR-a.** Pritužitelj je naveo kako smatra da ga bivša supruga kontinuirano zlostavlja, psihički i verbalno, ali da HZSR ne reagira na odgovarajući način. Dalje je naveo kako je njegova bivša supruga namjeravala odvesti njihovu zajedničku djecu izvan RH, ali da HZSR nije reagirao kada ih je pritužitelj o tome obavijestio. Isto tako, pritužitelj je naveo da je njemu i bivšoj supruzi izrečena mjera intenzivne stručne pomoći i nadzora nad ostvarivanjem skrbi o njihovoj mlt. djeci, ali da proizlazi da se mjera provodi samo nad njime s obzirom da je, prema njegovim navodima, bivša supruga nedostupna HZSR-u obzirom da neprestano boravi izvan RH, u susjednoj državi, te da se nadzor nad njom obavlja telefonskim putem, a ne osobnim posjećivanjem. Zaključno, pritužitelj smatra da se HZSR ponašao izrazito pristrano te da sve u konačnici ide na štetu njihove mlt. djece. Pravobraniteljica je zatražila očitovanje i dokumentaciju HZSR te utvrdila kako je HZSR doista trebao djelovati preventivno i prokativno te oboje roditelja upoznati sa zakonskim pravima i obvezama u vezi s odvođenjem djece izvan granica RH, a u tome smislu je dala i **preporuku** HZSR-u. HZSR je preporuku Pravobraniteljice u cijelosti uvažio te postupio po istoj.

PRIMJER 3. U predmetu PRS-03-02/24-71, Pravobraniteljica je zaprimila **pritužbu pritužiteljice na rad HZSR-a**. Pritužiteljica je u bitnom navela kako je već godinama žrtva nasilja u obitelji od strane izvanbračnog supruga te da djelatnice HZSR-a, po saznanju za nasilje u obitelji, nisu reagirale. Pritužiteljica navodi da je protiv njezinog izvanbračnog supruga podignuta i optužnica zbog kaznenog djela prijetnje i kaznenog djela nametljivog ponašanja. Nadalje, navodi kako su joj djelatnice HZSR-a navele da je optužnica protiv njezinog izvanbračnog supruga podignuta u odnosu na nju (majku) te da to nema veze s djetetom odnosno da nasilje počinjeno prema pritužiteljici ne utječe na odnos oca i djeteta. Zaključno, pritužiteljica je istaknula kako se, kao žrtva nasilja u obitelji, osjeća nezaštićeno od strane institucija te moli za pomoć. Pravobraniteljica je provela ispitni postupak te utvrdila kako je HZSR uglavnom postupio u skladu sa svojim ovlastima, međutim, da je ipak trebao i mogao postupati s više senzibiliteta prema pritužiteljici time više što ih je ona već ranije upoznala s time da je protiv oca djeteta podignuta optužnica radi kaznenog djela prijetnje i nametljivog ponašanja, a HZSR je tek obavio razgovore s oboje roditelja te ih upoznao s njihovim pravima i obvezama iako je očito bilo da samo razgovor, u tako konfliktnom odnosu, nije dovoljan. Umjesto da u takvim okolnostima HZSR djeluje proaktivno te neutralizira sukob među roditeljima, posebno uzimajući u obzir i postojanje nasilja, isti zapravo djeluje pasivno. Konkretno, pritužiteljica je sama predložila HZSR-u da se susreti oca i djeteta odvijaju pod nadzorom stručne osobe što je također, s obzirom na okolnosti ove situacije, HZSR morao sam prepoznati i predložiti pritužiteljici. Kasnije, iako je samo otac djeteta taj u odnosu na kojega je podignuta optužnica radi kaznenog djela prijetnje i nametljivog ponašanja prema pritužiteljici, HZSR procjenjuje da se stručna mjera treba izreći oboje roditelja. Pravobraniteljica je dakako navela da nipošto ne ulazi u stručna mišljenja i procjene HZSR jer za isto niti nije ovlaštena, ali ipak ukazuje i da kroz ovakve situacije, konkretno, izricanje mjera, žene i majke mogu doći u nepovoljniji položaj te da sve ustanove i institucije koje rade sa žrtvama nasilja u obitelji, moraju imati u vidu odredbe Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (Istanbulska konvencija). Pravobraniteljica je, s tim u vezi, HZSR-u uputila preporuke.

Ipak, kao što je već spomenuto, **u najvećem broju slučajeva Pravobraniteljica je utvrdila da se ne radi o povredi načela ravnopravnosti spolova** na području roditeljske skrbi, već o nekim drugim pitanjima izvan nadležnosti Pravobraniteljice.

S tim u vezi, Pravobraniteljica je **u većini predmeta iz područja roditeljske skrbi konstatirala da su postupanja HZSR-a bila utemeljena na objektivnim faktorima** (npr. poduzimanje odgovarajućih, zakonom propisanih postupaka u cilju zaštite od nasilja u obitelji) koji nisu u vezi s diskriminacijom temeljem spola niti nekom drugom osnovom iz čl.6. Zakona o ravnopravnosti spolova, a u nastavku su neki od takvih slučajeva.

PRIMJER 4. U slučaju PRS-03-01/24-29, Pravobraniteljici se pritužila **pritužiteljica žaleći se na postupanje jedne odvjetnice**. Iz pritužbe proizlazi kako je u tijeku sudski postupak u vezi s Planom o zajedničkoj roditeljskoj skrbi te da je, u tom postupku, odvjetnica njezinog partnera odnosno oca njezinog djeteta omalovažavala pritužiteljicu, međutim, pritužiteljica je mišljenja kako se radi o spolnoj diskriminaciji pa tako navodi da ju je odvjetnica vrijeđala govoreći joj da je „sponzorša“, da je „optužila“ pritužiteljicu da ne dopušta ocu djeteta da dođe vidjeti dijete u bolnicu te da je iznosila neprimjerene komentare o mentalnom zdravlju pritužiteljice. Zaključno je pritužiteljica navela kako ju je sve navedeno uznemirilo i uzrokovalo stres, a da ponašanje odvjetnice njezinog partnera smatra

„zastrašivanjem žena“. Pravobraniteljica je utvrdila da se u predmetnom slučaju ne radi o diskriminaciji na temelju spola niti bilo koje druge osnove iz čl.6. Zakona o ravnopravnosti spolova, već da se radi o neprofesionalnom i neprimjerenom ophođenju odvjetnice prema protustranci (pritužiteljici). Nastavno na navedeno, Pravobraniteljica je uputila pritužiteljicu da se obrati Hrvatskoj odvjetničkoj komori.

PRIMJER 5. U predmetu PRS-03-01/24-02, pravobraniteljici se obratio **otac djeteta koji iznosi nezadovoljstvo činjenicom što je njegovom mlt. djetetu promijenjeno prebivalište**, a samim time i vrtić koji je polazio. Navodi kako on i majka djeteta zajednički ostvaruju roditeljsku skrb te kako ne postoji sudska odluka kojom se odobrava majci da samostalno zastupa mlt. dijete u svezi promjene prebivališta te ispisa odnosno upisa u drugi vrtić niti da je HZSR majci dao takvu suglasnost za promjenu prebivališta. Smatra da je niz ustanova i institucija postupilo nezakonito počevši od vrtića, HZSR i policije. Zaključno, smatra da je uslijed svega navedenoga bio stavljen u nepovoljniji položaj kao muškarac i otac djeteta. Pravobraniteljica je provela ispitni postupak te je utvrdila da otac djeteta (pritužitelj) nije bio stavljen u nepovoljniji položaj temeljem spola. Nije sporno da pritužitelj i majka djeteta imaju zajedničku roditeljsku skrb nad mlt. djetetom. Sukladno tome, privremenim rješenjem suda je i određeno da ima pravo na osobne susrete i komunikaciju s mlt. djetetom. Što se tiče promjene prebivališta djeteta, proizlazi kako je privremenim rješenjem, koje je pravomoćno i ovršno, jasno određeno da dijete stanuje s majkom na adresi određenoj rješenjem. Upravo je temeljem tog privremenog rješenja majka djeteta imala pravo promijeniti adresu prebivališta djetetu, a o tome govori i članak 5. stavak 4. i 5. Zakona o prebivalištu³²⁷ u kojem je propisano sljedeće: „*Ako roditelji maloljetne osobe ne žive u obiteljskoj zajednici, zahtjev podnosi roditelj s kojim maloljetna osoba živi na temelju odluke nadležnog tijela, a prebivalište maloljetne osobe prijavljuje se na adresi tog roditelja. Ako roditelji maloljetne osobe ne žive u obiteljskoj zajednici, a nije donesena odluka nadležnog tijela o tome s kojim će roditeljem maloljetna osoba živjeti, prebivalište maloljetne osobe prijavljuje se na adresi roditelja s kojim živi, uz suglasnost centra za socijalnu skrb.*“ Dakle proizlazi da ukoliko postoji odluka nadležnog tijela s kojim roditeljem će dijete živjeti, tada za prijavu prebivališta nije potrebna suglasnost HZSR (ili kako još uvijek u zakonu stoji „centra za socijalnu skrb“) odnosno ta suglasnost bi bila potrebna tek ukoliko ne bi postojala odluka nadležnog tijela s kojim roditeljem će dijete živjeti. S obzirom da u slučaju pritužitelja postoji privremeno rješenje suda kojim je određeno da će dijete stanovati s majkom na određenoj adresi, proizlazi kako ne postoji ništa sporno u tome što je policijska uprava prihvatila zahtjev za promjenom adrese bez da je postojala suglasnost HZSR-a.

PRIMJER 6. U predmetu PRS-03-01/24-65, Pravobraniteljica je zaprimila **pritužbu oca djeteta na rad i postupanje HZSR-a, a u vezi s reguliranjem ostvarivanja roditeljske skrbi**. Proizlazi kako su pritužitelj i njegova partnerica dobili dijete, da više ne žive zajedno te da je došlo do problema s viđanjem djeteta nakon što je pritužitelj odselio. Smatra da su djelatnice HZSR-a bile pasivne, da su svojim postupanjem podilazile majci djeteta, a da su njega kao muškarca i oca djeteta stavile u nepovoljniji položaj. Nakon što je Pravobraniteljica provela ispitni postupak, proizašlo je da pritužitelj i njegova partnerica zajednički ostvaruju roditeljsku skrb, osim u dijelu koji se odnosi na

³²⁷ „Narodne novine“ broj 144/12, 158/13, 114/22.

donošenje odluka vezanih za odgoj i obrazovanje, ishođenje osobnih dokumenata za dijete, promjenu prebivališta i zdravstvenu skrb za dijete. Trenutno je za oboje roditelja na snazi mjera stručne pomoći, a i pritužitelj i njegova partnerica se učestalo obraćaju HZSR-u i optužuju jedno drugo. HZSR je s oboje provodio savjetodavne razgovore, a s obzirom da su i pritužitelj i njegova partnerica imali određene prigovore na postojeću sudsku odluku koja regulira roditeljsku skrb (kako će dijete provoditi ljetne praznike nije regulirano presudom, video pozivi s djetetom nisu regulirani presudom.), HZSR je savjetovao i jednom i drugom da pokrenu postupak radi izmjene sudske odluke, a pritužitelju su također savjetovali da sudskim putem regulira video pozive i ostale oblike neizravne komunikacije s djetetom. Nadalje, proizlazi kako je pritužitelju bilo savjetovano da se uključi u savjetovanište, da je pristao, ali da se savjetovaništu nikada nije obratio. Isto tako, proizlazi kako je u više navrata nenajavljeno dolazio u prostorije HZSR-a navodeći da ne može vidati dijete zato što su mu izrečene mjere opreza u odnosu na partnericu. Tom prilikom mu je HZSR pojasnio kako nema zapreka da ostvaruje osobne odnose s djetetom, međutim, da mora naći osobu od povjerenja koja bi mogla vršiti primopredaju djeteta (a proizlazi kako je tako bilo organizirano i prethodni put kada su mu bile izrečene mjere opreza). Dalje proizlazi kako je tražio od HZSR-a da upute dopis sudu u kojem će stajati da nije u najboljem interesu djeteta da otac (pritužitelj) ima izrečene mjere opreza u odnosu na partnericu, a tom prilikom mu je ukazano da HZSR nema takve ovlasti niti smije i može utjecati na odluke kaznenih tijela. Na navode da njegova partnerica ne brine adekvatno o djetetu, HZSR je izvršio terenski izvid i utvrdio kako je sve u redu. Što se tiče odvođenja djeteta u susjednu državu bez suglasnosti pritužitelja, iz izvješća voditeljice mjere proizlazi kako je pritužitelj bio upoznat s odlaskom djeteta u susjednu državu. Nastavno na sve navedeno, Pravobraniteljica je utvrdila da HZSR nije diskriminirao pritužitelja, već da je postupao u skladu sa svojim ovlastima, stručno, profesionalno i rodno senzibilno.

3.2. ZAKLJUČNO RAZMATRANJE I PREPORUKE

Analizom zaprimljenih pritužbi vidljivo je kako se nastavila načelno dobra praksa HZSR-a vezano uz ravnopravnost spolova na području roditeljske skrbi te da su utemeljene pritužbe svakako predstavljale iznimku. Ono što je također važno naglasiti je to da Pravobraniteljica u svom radu kontinuirano ukazuje na važnost provedbe načela ravnopravnosti spolova na području roditeljske skrbi, a posebice na uklanjanje svih oblika spolnih stereotipa. Određeni broj pritužbi iz ovog područja odnosio se na pitanja koja nisu u nadležnosti Pravobraniteljice, a posebice na pitanja koja se odnose na dobrobit djeteta, navodnu štetnost jednog roditelja u odnosu na dijete, kao i na nezadovoljstvo sudskim postupcima i odlukama.

U cilju nastavka pozitivnih trendova, Pravobraniteljica daje **preporuke**:

- (1) Provoditi daljnje edukacije djelatnika/ca iz sustava socijalne skrbi, a vezano uz provedbu načela ravnopravnosti spolova na području roditeljske skrbi, a posebno edukacije koje će potaknuti djelatnike/ce HZSR-a na veći senzibilitet prema majkama koje su žrtve nasilja u obitelji.
- (2) Kontinuirano promicati načela ravnopravnog roditeljstva te uklanjanje svih oblika nejednakosti unutar obitelji.
- (3) Daljnji proaktivni pristup u provedbi načela ravnopravnosti spolova na području roditeljske skrbi.

4

LGBTIQ OSOBE

4.1. DISKRIMINACIJA TEMELJEM SPOLNE ORIJENTACIJE

4.1.1. Praćenje provedbe Zakona o životnom partnerstvu osoba istog spola

Iako je Vlada Republike Hrvatske prije dvije godine donijela *Nacionalni plan zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine*, nisu doneseni akcijski planovi za provedbu u 2024., te je izvještajno razdoblje ponovno obilježeno izostankom odgovarajućeg provedbenog okvira u odnosu i na zaštitu i promicanje ljudskih prava te na suzbijanje diskriminacije, pa je Nacionalni plan ostao na deklarativnoj razini.³²⁸

Pravobraniteljica je u svojim ranijim izvješćima upozoravala da porast homofobije i netrpeljivosti prema LGBTIQ osobama koincidira s izostankom strateškog djelovanja Republike Hrvatske. U Izvješću o radu za 2023., preporučila je da se u nacionalne politike uvrste ciljevi i konkretne mjere koje se specifično odnose na promicanje prava i zaštitu LGBTIQ osoba od diskriminacije, a na istu potrebu je ukazivala i u okviru javnog savjetovanja o predmetnim akcijskim planovima za 2025.³²⁹

Na ove okolnosti je upozorio i UN-ov Odbor za ljudska prava u svojim zaključnim razmatranjima od 11.9.2024., u okviru četvrtog periodičkog izvješća za Republiku Hrvatsku o provedbi *Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima*, te je dao preporuke da se u okviru akcijskih planova vezanih uz diskriminaciju i ravnopravnost spolova predvide aktivnosti specifično usmjerene na borbu protiv diskriminacije, predrasuda, uznemiravanja i zločina iz mržnje prema LGBT populaciji.³³⁰

Pozivajući se na specijalno izvješće *Europske komisije o diskriminaciji u Europskoj uniji* (SpecialBarometer 535), Pravobraniteljica je u prošlom izvješću upozorila na indikatore koji ukazuju na prisutnost netrpeljivosti prema LGBTIQ osobama. Rezultati istraživanja EU Agencije za temeljna prava objavljeni u publikaciji *LGBTIQ equality at a crossroads-Progress and challenges* (2024.) dodatno ukazuju na visoku prisutnost netrpeljivosti, ali i niskog povjerenja u institucije u slučaju izloženosti diskriminaciji i nasilju. Tako je u Hrvatskoj vrlo mali udio pripadnika LGBTIQ populacije prijavio nadležnim tijelima posljednji slučaj diskriminacije po osnovi spolne orijentacije koji su doživjeli. Sa udjelom od 6%, Hrvatska se nalazi na dnu ljestvice EU zemalja, uz Mađarsku (6%), Češku (6%) i Poljsku (5%). Osnovni razlozi neprijavlivanja na razini EU se odnose na stav da se s

³²⁸ Vlada Republike Hrvatske usvojila je akcijske planove za 2025., 67. sjednica, održana 21.2.2025.

³²⁹ <https://www.prs.hr/cms/post/1364>

³³⁰ Preporuka br. 18. (<https://digitallibrary.un.org/record/4061868?v=pdf>)

prijavljivanjem ništa neće promijeniti, odnosno na prihvaćanje okolnosti da su takvi slučajevi nešto što se stalno događa te da ih nema smisla prijavljivati.

U Hrvatskoj se 79% istospolnih parova izbjegava držati za ruke u javnom prostoru zbog straha od diskriminacije i nasilja, 13% ispitanika je izjavilo da je doživjelo nasilje iz mržnje u posljednjih 5 godina, 70% ispitanika iskazuje da su u školi bile izložene ismijavanju, provociranju, vrijeđanju i nasilju zbog okolnosti da su LGBTIQ osobe, 19% ispitanika je doživjelo diskriminaciju u području zapošljavanja i rada u posljednjih 12 mjeseci, a 65% ispitanika u radnoj sredini skriva svoju pripadnost LGBTIQ populaciji.

Po pitanju percepcije o učinkovitosti institucija, istraživanje pokazuje da samo 13% ispitanika smatra da se Vlada RH učinkovito bori protiv predrasuda i netrpeljivosti prema LGBTIQ osobama. U odnosu na istovrsno istraživanje EU Agencije za temeljna prava koje je provedeno 2019., to je napredak od svega 1%.

Pravobraniteljica je u niz navrata ukazivala na porast negativne retorike protiv LGBTIQ osoba, čak i u političkom diskursu, koja često dovodi do nasilja, uznemiravanja i njihove stigmatizacije. U posljednjih nekoliko godina, Pravobraniteljica kontinuirano u svojim izvješćima o radu ukazuje na nepovoljno društveno okruženje i nisku razinu uključivosti hrvatskog društva u odnosu na LGBTIQ zajednicu. Osobito je zabrinjavajuće širenje netrpeljivosti prema LGBTIQ zajednici od strane pojedinih elektroničkih publikacija, o čemu se detaljno izvještava u poglavlju 6. Mediji.

Nadalje, tijekom izvještajne godine bilo je primjera narušavanja privatnosti u vidu iznošenja i komentiranja u javnom prostoru informacija o navodnoj seksualnoj orijentaciji druge osobe ili osoba ukoliko se sama osoba ili osobe prethodno nisu javno deklarirale o istoj i uz dodatan uvjet ukoliko iznošenje tih informacija nije u opravdanom osobitom javnom interesu. Pravobraniteljica je tako reagirala³³¹ na izjavu Predsjednika Republike Hrvatske o navodnoj seksualnoj orijentaciji tadašnjeg ministra gospodarstva i održivog razvoja te osudila iznošenje i komentiranje u javnom prostoru informacija o navodnoj seksualnoj orijentaciji druge osobe ili osoba ukoliko se sama osoba ili osobe prethodno nisu javno deklarirale o istoj i uz dodatan uvjet ukoliko iznošenje tih informacija nije u opravdanom osobitom javnom interesu.

Nadalje, u javnosti se pred parlamentarne izbore pojavio popis kandidata istospolne orijentacije³³² na što je Etičko povjerenstvo reagiralo priopćenjem da objava imena kandidatkinja i kandidata za Hrvatski sabor koji su istospolne orijentacije u medijima bez njihove pismene privole predstavlja nedopuštenu uporabu osobnih podataka i povredu privatnosti, odnosno povredu Izbornog etičkog kodeksa.³³³

Kao i ranijih godina, Pravobraniteljica je tijekom izvještajnog razdoblja pratila primjenu *Zakona o životnom partnerstvu osoba istog spola*, osobito u području javne uprave i administracije. Prema podacima koje je dostavilo Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije, u Republici

³³¹ <https://www.prs.hr/cms/post/1152>

³³² Prajdov predizborni LGBT kompas.

³³³ Priopćenje Etičkog povjerenstva u izborima zastupnika u Hrvatski sabor od 15.4.2024.

Hrvatskoj je **sklopljeno ukupno 76 životnih partnerstava** u 2024. Od toga, 39 je sklopljeno među životnim partnerima, a 37 među životnim partnericama. U odnosu na 2023., broj sklopljenih životnih partnerstava se **smanjio za 26%**.

Pravobraniteljica je u izvještajnom razdoblju postupala po **18 pritužbi** na diskriminaciju LGBTIQ osoba.

PRIMJER 1. Tako je u predmetu (PRS-15-01/24-01) povodom **pritužbe na sadržaj boravišne iskaznice** koja se, temeljem Pravilnikom o ulasku i boravku u Republici Hrvatskoj državljana država članica Europskog gospodarskog prostora i članova njihovih obitelji, izdaje životnom partneru ili neformalnom životnom partneru državljanina države članice EGP-a na kojoj je naveden podatak pritužitelja da je životni partner hrvatskog državljanina. Nesporno je da se radi o javnoj ispravi koja se primjenjuje u širokom rasponu administrativnih i drugih postupaka te da je potencijalno širok krug subjekata koji dobivaju na uvid podatke iz boravišne iskaznice, pa tako i podatak o životnom partnerstvu osoba koje podnose predmetne zahtjeve ili u drugim svojstvima sudjeluju u određenom postupku.

Uredba 2016/679 o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka propisuje opću zabranu obrade osobnih podataka, uključujući i podatke o seksualnoj orijentaciji pojedinca. Odstupanje od ove opće zabrane posebnih kategorija podataka dopušteno je samo u slučajevima propisanim u čl.9.st.2. Uredbe. Promatrajući svrhu prikupljanja osobnog podatka o životnom partnerstvu prema Zakonu o državljanima država članica Europskog gospodarskog prostora i članovima njihovih obitelji te **Pravilniku kojim se propisuje sadržaj boravišne iskaznice**, Pravobraniteljica smatra da je ona iscrpljena odobrenjem zahtjeva za izdavanje boravišne iskaznice i popunjavanjem striktno internih evidencija Ministarstva unutarnjih poslova te da navođenje podatka o životnom partnerstvu na boravišnoj iskaznici predstavlja prekoračenje svrhe za koju je obrada osobnih podataka namijenjena. Zaključno, Pravobraniteljica je preporučila Ministarstvo unutarnjih poslova da se izmjene odredbe predmetnog Pravilnika na način da se u napomeni boravišne iskaznice ne navodi podatak o životnom partnerstvu, već „privremeni boravak“ ili slična formulacija koja ne zadire u privatnost i obiteljski život te zaštitu osobnih podataka, a Ministarstvo unutarnjih poslova je **prihvatilo prijedlog** Pravobraniteljice i izvijestilo da će uskladiti Pravilnik prilikom sljedećih izmjena.

PRIMJER 2. U drugom predmetu (PRS-02-02/24-03), Pravobraniteljica je postupajući po **pritužbi na diskriminaciju po osnovi spolne orijentacije u jednoj osnovnoj školi** utvrdila da djelatnici/e ne raspolažu odgovarajućom razinom znanja i kompetencija vezanih uz zaštitu od diskriminacije po osnovi spolne orijentacije i rodnog identiteta, te da i sami članovi stručne razvojne službe eksplicitno ukazuju na nedostatak znanja i edukacije o navedenoj temi. Pravobraniteljica je ukazala da su odgovarajuće kompetencije djelatnika/ca škole preduvjet usvajanja znanja, stjecanja vještina i vrijednosti te oblikovanja stavova kod učenika/ca. Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi u čl.4. naglašava da se odgoj i obrazovanje u školskoj ustanovi temelje na visokoj kvaliteti obrazovanja i usavršavanja svih neposrednih nositelja odgojno-obrazovne djelatnosti – učitelja, nastavnika, stručnih suradnika, ravnatelja te ostalih radnika. Kad su u pitanju teme vezane uz ljudska prava, na taj aspekt se posebno ukazuje u *Odluci o donošenju kurikuluma za međupredmetnu temu Građanski odgoj i obrazovanje za osnovne i srednje škole u Republici*

*Hrvatskoj*³³⁴, kada se ističe iznimno važna uloga učitelja u razvoju kompetencija učenika i dostizanju visokih razina postignuća svojih učenika u Građanskom odgoju i obrazovanju i njegova uloga u promicanju zaštite ljudskih prava i građanske pismenosti kojom će učenici biti aktivni pokretači promjena u demokratskoj zajednici. Pravobraniteljica je ukazala i na odgojno-obrazovna očekivanja po odgojno-obrazovnim ciklusima i domenama, osobito na 3. ciklus u domeni ljudskih prava koji od učenika očekuje da promiče ljudska prava na način da identificira uzroke i posljedice primjera diskriminacije po svim osnovama Zakona o suzbijanju diskriminacije. Pravobraniteljica je stoga uputila preporuku školi da za svoje djelatnike/ce koje sudjeluju u odgojno-obrazovnom radu u školi, ravnatelja, članove stručno-razvojne službe i druge osobe za koje smatra potrebnim provede program izobrazbe o zaštiti ljudskih prava LGBTIQ osoba, a koju preporuku je škola prihvatila.

S tim u vezi Pravobraniteljica skreće pažnju na okolnost da je UN-ov Odbor za ljudska prava u svojim zaključnim razmatranjima od 11.9.2024., u okviru četvrtog periodičkog izvješća za Republiku Hrvatsku o *provedbi Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima* preporučio suzbijanje diskriminacije i uznemiravanja LGBTIQ osoba, te uvođenje sustavnih edukacija o zaštiti od diskriminacije za profesionalne djelatnike/ce koji rade s djecom, kao i uvođenje obveznih sadržaja o toleranciji, nediskriminaciji i raznolikosti u školski kurikulum.³³⁵

Pravobraniteljica je i ranijih godina pratila primjenu anti-diskriminacijskog zakonodavstva na području obrazovanja, a primjer jednog takvog postupanja Europska mreža tijela za jednakost (EQUINET) je prepoznala kao primjer dobre prakse na europskoj razini te ga uvrstila u svoj kalendar za 2025.³³⁶

Stajališta i izjave o stanju ljudskih prava LGBTIQ osoba, Pravobraniteljica je davala na niz javnih događanja i sastanaka, nastojeći upozoriti na porast netrpeljivosti prema pripadnicima/ama LGBTIQ populacije.

26. siječnja 2024. - Pravobraniteljica je sudjelovala na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu na pripremnom sastanku mjerodavnih stručnjaka/kinja – predstavnika/ca institucija i nevladinih organizacija, održanom s ciljem izrade i provedbe **Nastavnog plana i programa iz izbornog kolegija LGBTIQ+ prava i politike na sveučilišnoj razini**, odnosno u okviru Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.³³⁷

7. veljače 2024. - Na poziv LGBT Centra Split, Pravobraniteljica je sudjelovala na javnom panelu povodom **predstavljanja Smjernica za unaprjeđenje javnih politika i rada LGBT centra Split**, koje su rezultat dvaju provedenih istraživanja o potrebama LGBTQ osoba u Gradu Splitu.³³⁸

³³⁴ „Narodne novine“, br. 10/19.

³³⁵ Preporuka 18c.

³³⁶ <https://equineteurope.org/publications/equinet-calendar-2025/>

³³⁷ <https://www.prs.hr/cms/post/1164>

³³⁸ <https://www.prs.hr/cms/post/1168>

8.-9. ožujka 2024. - Pravobraniteljica je sudjelovala u dvodnevnom **stručnom simpoziju naziva: „Zaštita zdravlja transrodnih i rodno raznolikih osoba“** koji je održan u Zagrebu u organizaciji udruge za promicanje i zaštitu prava trans, interspolnih i rodno varijantnih (TIRV) osoba KolekTIRV, a pod pokroviteljstvom Ministarstva zdravstva i Ureda gradonačelnika Grada Zagreba.³³⁹

13. ožujka 2024. - U organizaciji terapijskog tima programa BOJE, u Klinici za psihijatriju Sveti Ivan u Zagrebu održana edukacija o rodnoj raznolikosti i afirmativnom pristupu LGBTIQ+ osobama pod nazivom **„Zdravstvena skrb transrodnih osoba“**, u sklopu koje je Pravobraniteljice održala predavanje o svojoj ulozi u ostvarivanju načela ravnopravnosti spolova s naglaskom na prava transrodnih osoba.³⁴⁰

26. ožujka 2024. - Pravobraniteljica je sudjelovala na webinar-u³⁴¹ Europske mreže tijela za jednakost (Equinet) na temu **„Rainbow families on the move“** na kojem je prezentirana publikacija Equinet-a pod nazivom **„Equality Bodies protecting the rights of rainbow families on the move“**.³⁴² U sklopu webinara, Pravobraniteljica je izložila aktivnosti koje je poduzimala u cilju uklanjanja prepreka s kojima su se životni partneri iz drugih zemalja suočavali u postupcima vezanim uz ishodenje dozvola za privremeni boravak ili stjecanje hrvatskog državljanstva.

3. svibnja 2024. - Pravobraniteljica je primila je na sastanak **koordinatora udruge Zagreb Pride** Franka Dotu. Na sastanku su raspravljane teme vezane uz položaj LGBTIQ osoba u Hrvatskoj, s naglaskom na pojedine javne kampanje poput predstojeće 23. Povorke ponosa u Zagrebu, Prajdovog predizbornog LGBT kompasu, Rozog megafona i dr.³⁴³

17. svibnja 2024. - Pravobraniteljica je sudjelovala na danima otvorenih vrata **„Bolnica Otvorena Jednakima“** klinike za psihijatriju Sveti Ivan, održanim povodom Međunarodnog dana borbe protiv homofobije, transfobije i bifobije, kojom prigodom je naglasila nužnost osvještavanja javnosti, promjeni negativnih stavova, suzbijanju predrasuda i stereotipa, kao i rušenju stigme i srama kojima su često obilježeni predstavnici/ce tih društvenih skupina.³⁴⁴

10. listopada 2024. - Pravobraniteljica je sudjelovala u panelu na temu **LGBTIQ-fobije u obrazovanju**, koji je u organizaciji udruge LORI održan u Rijeci u sklopu projekta **„Sigurnost i jednakost u školskim klupama“**, a čiji je cilj unapređenje inkluzije, jednakosti i nediskriminacije u obrazovanju te osiguranje podrške za LGBTIQ+ mlade.³⁴⁵

14. listopada 2024. - Na **Međusveučilišnom centru u Dubrovniku** (Inter University Center Dubrovnik), u sklopu kolegija pod nazivom LGBTIQ+ Law and Policies koji je, uz potporu

³³⁹ <https://www.prs.hr/cms/post/1196>

³⁴⁰ <https://www.prs.hr/cms/post/1199>

³⁴¹ <https://www.prs.hr/cms/post/1209>

³⁴² <https://equineteurope.org/publications/equality-bodies-protecting-the-rights-of-rainbow-families-on-the-move/>

³⁴³ <https://www.prs.hr/cms/post/1239>

³⁴⁴ <https://www.prs.hr/cms/post/1250>

³⁴⁵ <https://www.prs.hr/cms/post/1315>

Veleposlanstva Sjedinjenih Američkih Država u Hrvatskoj, organizirao Pravni fakultet u Zagrebu, Pravobraniteljica je održala predavanje o slučajevima diskriminacije po osnovi spolne orijentacije iz prakse Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova.³⁴⁶

5. prosinca 2024. - U prostorijama **Agencije za elektroničke medije** održan je sastanak Pravobraniteljice i predstavnika/ca Centra za građanske inicijative Poreč s članovima/icama Vijeća za elektroničke medije, na kojem je Pravobraniteljica upozorila na porast netrpeljivosti prema LGBTIQ osobama u elektroničkim publikacijama.

4.1.2. Fizički integritet i kaznena djela motivirana mržnjom

Podaci Ministarstva unutarnjih poslova ukazuju na 13 kaznenih djela zločina iz mržnje počinjenih po osnovi spolnog opredjeljenja. Evidentirana su 4 kaznena djela nasilničkog ponašanja iz čl.323.a KZ-a, 2 kaznena djela tjelesne ozljede iz čl.117. KZ-a, 2 kaznena djela prijetnje iz čl.139. KZ-a, 2 kaznena djela razbojništva iz čl.230. KZ-a, 1 kazneno djelo nametljivog ponašanja iz čl.140. KZ-a i 1 kazneno djelo oštećenja tuđe stvari iz čl.235 KZ-a. Nadalje, policija je evidentirala 11 kaznenih djela javnog poticanja na nasilje i mržnju po osnovi spolnog opredjeljenja. Pored navedenog, policija je izvijestila o dva kaznena djela počinjena po osnovi rodnog identiteta, od čega 1 kazneno djelo teške tjelesne ozljede iz čl.118. KZ-a te 1 kazneno djelo nasilničkog ponašanja iz čl.323.a KZ-a.

Ukupno gledajući, radi se o **26 kaznenih djela motiviranih mržnjom po osnovi spolne orijentacije ili rodnog identiteta.**³⁴⁷ U usporedbi sa 2023., radi se o **porastu od gotovo 37%**, što potvrđuje tezu Pravobraniteljice o destruktivnim učincima širenja netrpeljivosti i diskriminatorne retorike u medijima. Pored toga, za razliku od 2023., u ovom izvještajnom razdoblju evidentirani su i zločini iz mržnje po osnovi rodnog identiteta.

Na širenje netrpeljivosti upućuje i porast prekršaja. U 2024., **policija je evidentirala 10 prekršaja počinjenih temeljem spolnog opredjeljenja**, za razliku od 4 prekršaja u 2023.

Državno odvjetništvo Republike Hrvatske ni ove godine nije dostavilo podatke, s obrazloženjem da će iste moći iskazati po izradi Izvješća Glavnog državnog odvjetnika o radu državnih odvjetništava u 2024., za koje postoji obveza predaje do 30.4.2025.

Niti Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske nije dostavio podatke o zločinima iz mržnje, a isti nisu dostupni niti na internetskoj stranici Ureda u vrijeme izrade ovog izvješća, unatoč ulozi središnjeg tijela za prikupljanje i objavu podataka o zločinu iz mržnje.

Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije je dostavilo podatke o **jednoj pravomoćnoj osuđujućoj presudi u 2024., za kazneno djelo** počinjeno prema spolnom opredjeljenju te **7 pravomoćnih osuđujućih presuda za prekršaje** po istoj osnovi, uz načelnu uputu

³⁴⁶ <https://www.prs.hr/cms/post/1316>

³⁴⁷ U 2023., evidentirano je 19 zločina iz mržnje.

da se za podatke o sudskim postupcima vezano uz zločin iz mržnje Pravobraniteljica obrati Uredu za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, kao središnjem tijelu.

Pravobraniteljica je u već niz navrata upozoravala da sustav prikupljanja podataka o zločinima iz mržnje, unatoč uređenju **Protokolom o postupanju u slučaju zločina iz mržnje**, pokazuje sustavne poteškoće u prikupljanju podataka i pravovremenom izvještavanju o zločinima iz mržnje. Pored toga, uočeno je i da se podaci koje je za 2023., objavio OSCE-ov Ured za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR)³⁴⁸ na temelju podataka koje je dostavila Republika Hrvatska, ne podudaraju sa službenim podacima Ministarstva unutarnjih poslova po pitanju zločina iz mržnje po osnovi spolne orijentacije.

Od proaktivnih oblika djelovanja na ovom području, ističe se kako **policija kontinuirano provodi edukaciju policijskih službenika/ca u sklopu redovnih programa** Policijske akademije „Prvi hrvatski redarstvenik“ i Policijske škole „Josip Jović“, u okviru kojih se obrađuju teme vezane uz zaštitu temeljnih ljudskih prava, zabranu i suzbijanje diskriminacije po svim osnovama, uključujući spolno opredjeljenje, a teme zločina iz mržnje i prekršaja počinjenih zbog mržnje usvojene su u redovitim programima Policijske škole „Josip Jović, Veleučilišta kriminalistike i javne sigurnosti te kroz razne specijalističke seminare, tečajeve i obuke u organizaciji Službe za cjeloživotno obrazovanje.

Nadalje, Veleučilište kriminalistike i javne sigurnosti, u suradnji s Ravnateljstvom policije, prijavilo je projektni prijedlog pod nazivom HUMAN u okviru EU-programa CERV, suradnji s partnerima iz Poljske, Francuske, Grčke i Cipra, koji za cilj ima obuku i razmjenu dobre prakse policijskih službenika u EU u području prevencije i suzbijanja rasizma, ksenofobije i diskriminacije manjinskih i drugih ranjivih skupina. Osim toga, Veleučilište kriminalistike i javne sigurnosti sudjeluje kao partner u projektu Hrvatskog pravnog centra REASON (Improved response to hate speech through legal research, advocacy and training) u okviru CERV programa, u kojem sudjeluje uz Vrhovni sud Republike Hrvatske, Državno odvjetništvo Republike Hrvatske, Pravni fakultet u Zagrebu i dr.³⁴⁹

4.1.3. Zaključno razmatranje i preporuke

Izvještajno razdoblje je obilježeno izostankom odgovarajućeg provedbenog okvira u odnosu na zaštitu i promicanje ljudskih prava te na suzbijanje diskriminacije, pa je Nacionalni plan zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine ostao na deklarativnoj razini, odnosno bez provedbenih akcijskih planova.

Rezultati istraživanja EU Agencije za temeljna prava objavljeni u publikaciji *LGBTIQ equality at a crossroads-Progress and challenges* (2024.) ukazuju na visoku prisutnost netrpeljivosti, na koju je Pravobraniteljica upozoravala u svojem prethodnom izvješću o radu, ali i nisku razinu povjerenja u institucije u slučaju izloženosti diskriminaciji i nasilju. Hrvatska je zemlja s vrlo malim udjelom od 6% pripadnika LGBTIQ populacije koji su prijavili nadležnim tijelima posljednji slučaj

³⁴⁸ <https://hatecrime.osce.org/croatia>

³⁴⁹ <https://www.prs.hr/cms/post/964>

diskriminacije koji su doživjeli po osnovi spolne orijentacije, što je svrstava na začelje liste EU zemalja uz Mađarsku (6%), Češku (6%) i Poljsku (5%). Uz navedeno, istraživanje pokazuje da 79% istospolnih parova izbjegava držati se za ruke u javnom prostoru zbog straha od diskriminacije i nasilja, a 13% ispitanika je izjavilo da je doživjelo nasilje iz mržnje u posljednjih 5 godina. Na visoki stupanj stigmatizacije ukazuje podatak da 70% ispitanika iskazuje da su u školi bili izloženi ismijavanju, provociranju, vrijeđanju i nasilju zbog okolnosti da su LGBTIQ osobe. Nadalje, 19% ispitanika je iskazalo da je doživjelo diskriminaciju u pri zapošljavanju i radu u posljednjih 12 mjeseci, a 65% ispitanika u radnoj sredini skriva svoju pripadnost LGBTIQ populaciji.

Niska je percepcija ispitanika o učinkovitosti institucija s obzirom na to da istraživanje pokazuje da samo 13% ispitanika smatra da se vlada učinkovito bori protiv predrasuda i netrpeljivosti prema LGBTIQ osobama. U tom pogledu, u odnosu na istovrsno istraživanje koje je EU Agencija za temeljna prava provela 2019., Hrvatska je napredovala tek za 1%.

Pravobraniteljica je u niz navrata ukazivala na porast negativne retorike protiv LGBTIQ osoba, čak i u političkom diskursu, koja često dovodi do nasilja, uznemiravanja i njihove stigmatizacije, a porast kaznenih djela motiviranih mržnjom po osnovi spolne orijentacije ili rodnog identiteta za gotovo 37% potkrepljuju navedenu tezu Pravobraniteljice.

Iako je u prethodnom izvješću preporučila proaktivnije djelovanje *Radne skupine za praćenje zločina iz mržnje* te uspostavu funkcionalnog i pravovremenog sustava prikupljanja i analize podataka o zločinima iz mržnje, evidentne su sustavne poteškoće u prikupljanju podataka i pravovremenom izvještavanju o zločinima iz mržnje.

Zaključno, Pravobraniteljica je zbog ukazivala na potrebu poduzimanja konkretnih mjera u cilju suzbijanja netrpeljivosti, diskriminacija i nasilja prema LGBTIQ osobama, i u okviru javnog savjetovanja o predmetnim akcijskim planovima za 2025., a na tu potrebu upozorio je i UN-ov Odbor za ljudska prava u svojim zaključnim razmatranjima od 11.9.2024., u okviru četvrtog periodičkog izvješća za Republiku Hrvatsku o provedbi Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima.

Za naredno razdoblje Pravobraniteljica daje sljedeće preporuke:

- (1) Poduzimati sustavne i konkretne mjere u cilju suzbijanja netrpeljivosti, diskriminacije i nasilja prema LGBTIQ osobama.
- (2) Unaprijediti sustav prikupljanja podataka o zločinima iz mržnje.
- (3) Intenzivirati edukacije stručnih osoba na temu suzbijanja diskriminacije i zločina iz mržnje.
- (4) Pravovremeno donijeti akcijske planove za zaštitu i promicanje ljudskih prava te suzbijanja diskriminacije za 2026., uz uključivanje konkretnih mjera zaštite i promicanja ljudskih prava LGBTIQ osoba i suzbijanja diskriminacije prema njima.

4.2. DISKRIMINACIJA TEMELJEM RODNOG IDENTITETA

Ovu izvještajnu godinu karakterizira nastavak negativnog trenda javne stigmatizacije transrodnih osoba od strane određenih medija, ali, sve više i od strane određenih javnih osoba i političara. U

vrijeme gospodarske i političke nestabilnosti u kojoj živimo, zadnjih nekoliko godina sve više jačaju društveno retrogradni trendovi kojima se već stečena prava transrodnih osoba dovode u pitanje i/ili se dodatno narušavaju.

Pravobraniteljica je u više navrata reagirala s preporukama, javnim istupima i priopćenjima, kako bi zaštitila transrodne osobe i stručne zdravstvene djelatnike od opisanih neprimjerenih medijskih napisa i istupa pojedinih političara.

8.-9. ožujka 2024. - U organizaciji udruge za promicanje i zaštitu prava trans, interspolnih i rodno varijantnih osoba KolektIRV, a pod pokroviteljstvom Ministarstva zdravstva i Ureda gradonačelnika Grada Zagreba, Pravobraniteljica je sudjelovala u dvodnevnom stručnom simpoziju: „**Zaštita zdravlja transrodnih i rodno raznolikih osoba**“ koji je održan u Nastavnom zavodu za javno zdravstvo „*Andrija Štampar*“ (dalje: Simpozij). Prvom hrvatskom simpoziju o zdravlju transrodnih i rodno raznolikih osoba prethodila je javna kampanja naziva „*Ja sam kao ti*“ te istraživanje o prihvaćanju transrodnih osoba u hrvatskom društvu. Cilj navedene kampanje bio je informiranje i osvještavanje javnosti o izazovima s kojima se transrodne osobe susreću u našem društvu. Takva se kampanja provela po prvi puta u Hrvatskoj i s njom se ciljalo ukazati na potrebe i probleme transrodnih osoba – prije svega na potrebu što jednostavnijeg pristupa zdravstvenim uslugama i pravo na život bez diskriminacije, te unaprijediti društvenu inkluziju ove populacije. Dvodnevni simpozij okupio je mnoge domaće i strane medicinske stručnjake/inje i psihologe/inje te se bavio raznim temama iz područja zdravstvene i pravne zaštite hrvatske transrodne zajednice. Cilj simpozija bio je educirati medicinske i zdravstvene djelatnike/ce o zdravlju transrodnih osoba te stvoriti platformu za unaprjeđenje pravnog okvira, prava, statusa i (medicinske) skrbi o transrodnim osobama u hrvatskom društvu.

13. ožujka 2024. - U organizaciji terapijskog tima programa BOJE, uz podršku ravnatelja Klinike za psihijatriju Sveti Ivan u Zagrebu, u Klinici je održana edukacija: „**Zdravstvena skrb transrodnih osoba**“. Edukacija o rodnoj raznolikosti i afirmativnom pristupu LGBTIQ+ osobama namijenjena je bila svom zdravstvenom osoblju Klinike, koje se u velikom broju odazvalo edukaciji. Edukacija je prethodila prijedlogu za usvajanje *Protokola za prijem, pristup i liječenje transrodnih i rodno varijantnih osoba u Klinici za psihijatriju Sveti Ivan*.

25. svibnja 2024. - U zagrebačkoj Staroj gradskoj vijećnici održana je sjednica Odbora za zdravstvo skupštine Grada Zagreba na temu: „**Manjinski stres kod LGBTIQ+ osoba**“.³⁵⁰ Izlagачi su se u svojim izlaganjima usmjerili na tzv. manjinski stres i s njim povezano mentalno zdravlje neheteroseksualnih i transrodnih osoba, skrb o mentalnom zdravlju, iskustva rada sa žrtvama nasilja i diskriminacije, ulogama i dužnostima liječnika te programima zaštite mentalnog zdravlja LGBTIQ+ osoba.

³⁵⁰ Pored predsjednice Odbora dr. sc. Ivane Kekin, na sjednici su izlaganja održali prof. dr. sc. Nataša Jokić-Begić, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, mag. psych. Matea Popov, Dugine obitelji, univ. spec., clin. psych., mag. psych Iva Žegura, Klinika za psihijatriju Vrapče, dr. sc. Franko Dota, Zagreb Pride, dr. med. spec. psihijatar Dinko Štajduhar, Nastavni zavod za javno zdravstvo "Dr. Andrija Štampar", dr. med. spec. psihijatrije Jadranka Hübler, Klinika za psihijatriju Sveti Ivan.

Prema statistici koju je Pravobraniteljici dostavilo Ministarstvo zdravstva, Nacionalno zdravstveno vijeće (NZV) je u razdoblju od 2015. – 2024. godine, **ukupno zaprimilo 229 zahtjeva za izdavanjem mišljenja o promjeni spola ili odabira života u drugom rodnom identitetu** (194 do 2023.), od čega je ukupno pozitivno riješeno 216 (94%), 1 osoba je odustala od svog zahtjeva (0,4%), dok je 12 zahtjeva još u postupku rješavanja ili ih podnositelji/ice zahtjeva nisu kompletirali/le (5,5%) svoje zahtjeve. Iz dostavljenih podataka Ministarstva zdravstva proizlazi da su svi do sada riješeni zahtjevi dobili pozitivno mišljenje NZV-a o promjeni spola ili odabiru života u drugom rodnom identitetu.

Kada gledamo spolnu tranziciju iz aspekta odabira željenog spola, odnosno života u drugom rodnom identitetu, uočavamo da je **svake godine skoro duplo više podnesenih i odobrenih zahtjeva za život u muškom rodnom identitetu**, nego za život u ženskom rodnom identitetu s izuzetkom 2017., kada je bilo više zahtjeva za život u ženskom rodnom identitetu.

Iako usporeno zbog istaknutih društvenih retrogradnih trendova ipak se iz godine u godinu nastavlja jačanje pravnog okvira i jamstava zaštite prava osoba drugačijih rodni identiteta u Republici Hrvatskoj.

S druge strane, Pravobraniteljica već godinama naglašava kako sam postupak tranzicije iz jednog spola u drugi nije zadovoljavajuće riješen odgovarajućim učinkovitim postupcima nadležnih tijela s čime se ove osobe izlaže diskriminaciji te kako postoji potreba za edukacijom kako struke, tako i društva u cjelini, ali i posebice pravosuđa po ovim pitanjima.

4.2.1. Zaključno razmatranje i preporuke

I dalje je glavni neriješen problem transrodnih osoba u području pružanja zdravstvenih usluga. Naime, HZZO, Ministarstvo zdravstva, pojedini klinički bolnički centri i liječnici specijalisti i dalje nemaju zajedničko stajalište vezano uz interpretaciju relevantnih odredbi Zakona o obveznom zdravstvenom osiguranju, a što direktno utječe na dostupnost pojedinih medicinskih usluga, tretmana/zahvata (uključujući terapijski tretman i eventualne kirurške zahvate) transrodnih osoba. Također, postoji nedostatak sustavne izobrazbe kao i kampanja senzibiliziranja javnosti za ravnopravno prihvaćanje transrodnih osoba u društvu, dok se u obrazovnom sustavu premalo pažnje posvećuje učenju o ljudskoj različitosti i diskriminaciji.

Što se tiče unaprjeđenja statusa i prava transrodnih osoba u članicama Europske unije, Pravobraniteljica ponovo ističe kako *Europska komisija protiv rasizma i netolerancije (ECRI)* preporučuje sljedeće³⁵¹: „Prikupljati podatke o govoru mržnje i zločinu iz mržnje prema LGBTIQ osobama, uključujući i broj prijavljenih te broj slučajeva pod istragom; Provoditi istraživanja te prikupljati podatke o diskriminaciji i netrpeljivosti prema LGBTIQ osobama; Izraditi i usvojiti akcijske planove za borbu protiv homofobije i transfobije u svim područjima života, uključujući obrazovanje, zapošljavanje i zdravstvenu zaštitu, a sukladno Preporuci CM / Rec (2010)5 Odbora

³⁵¹ <https://tgeu.org/recommendations-from-ecri/>

ministara Vijeće Europe o mjerama za borbu protiv diskriminacije na temelju seksualne orijentacije ili rodnog identiteta.“

Kako nije ostvaren značajniji napredak u zaštiti prava u odnosu na prošlogodišnje izvještajno razdoblje, Pravobraniteljica ponavlja svoje preporuke iz prošlogodišnjeg Izvješća:

- (1) Ustrojiti učinkoviti zdravstveni sustav skrbi i tretmana transrodnih osoba sukladno *Preporuci CM/Rec(2010)5 Odbora ministara/ministrica državama članicama o mjerama za suzbijanje diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije ili rodnog identiteta*³⁵², odlukama Europskog suda za ljudska prava i ostalim međunarodnim obvezama i standardima zaštite, na način da je isti usmjeren brzom i efikasnom rješavanju problema pojedinaca/ki koji podnose zahtjeve za promjenom spola, odnosno rodnog identiteta, kako bi se zaštitilo njihovo dostojanstvo i ljudska prava sukladno međunarodnim obvezama i standardu zaštite.
- (2) U slučaju administrativnih, pravnih, medicinskih, odnosno bilo kakvih nejasnoća i prepreka u postupanju kod promjene spola, tumačenju zakona, ili snošenju troškova, teret i rizik trebaju uvijek podnositi nadležna tijela, a ne osobe pogođene ovim problemom, kako bi se izbjegla diskriminacija.
- (3) (3) Organizirati sustavnu izobrazbu u svim odgojno-obrazovnim ustanovama o transrodnosti, poticati i organizirati kampanje senzibiliziranja javnosti za ravnopravno prihvaćanje i detabuizaciju transrodnih osoba na svim društvenim razinama.
- (4) Pravobraniteljica potiče nadležna tijela Republike Hrvatske da se poduzmu svi potrebni koraci kako bi i Republika Hrvatska također prešla sa zastarjele MKB-10 na MKB-11 klasifikaciju bolesti.

³⁵² U točki 35. Preporuke navodi se: “Države članice dužne su poduzeti sve potrebne mjere kako bi transrodnim osobama osigurale učinkovit pristup prikladnim uslugama za promjenu spola, uključujući psihološke, endokrinološke i operacijske usluge na području transrodne zdravstvene zaštite, bez da ih se izlaže nepotrebim zahtjevima...”

5

OBRAZOVANJE

5.1. AKTIVNOSTI U IZVJEŠTAJNOJ GODINI

25. ožujka 2024. – Sudjelovanje na **raspravi o izazovima u području predškolskog odgoja i obrazovanja**³⁵³. Savjetnica pravobraniteljice osvrnula se na pitanja ravnopravnosti spolova te je istaknula premalu uključenost muškaraca u sustav predškolskog odgoja i obrazovanja, s obzirom na zastupljenost muških odgajatelja od samo 1%.

19. travnja 2024. – Europski parlament je u publikaciji „*Teachers: Key to achieving the European education area*“ (2024.)³⁵⁴ ukazao kako je u državama članicama EU još uvijek prisutan rodni jaz u nastavničkoj profesiji na različitim obrazovnim razinama, pri čemu su muškarci generalno osjetno podzastupljen spol. To je najizraženije na nižim obrazovnim razinama. Republika Hrvatska po tome nije izuzetak, što je vidljivo iz analiza Pravobraniteljice³⁵⁵. Istaknuto je da su se neke države članice približile spolnoj ravnoteži u području srednjeg obrazovanja, za čime RH zaostaje, s obzirom na udio od 31% muškaraca među nastavnicima u srednjim školama.

18. lipnja 2024. – Sudjelovanje na **konferenciji „Sveobuhvatna seksualna edukacija u škole!“**³⁵⁶. Savjetnik pravobraniteljice izrazio je podršku ovakvim inicijativama, s obzirom na empirijske podatke o niskoj razini znanja o spolnosti te raširenosti diskriminirajućih stavova među mladima. Istaknuo je značaj cjelovite seksualne edukacije u cilju prevencije rodno utemeljenog nasilja. Također je naglasio važnost rješavanja poteškoća u provedbi međupredmetnih tema, kao i važnost stručnog usavršavanja nastavnika/ca o temama iz područja ljudskih prava.

15. srpnja 2024. – Održavanje **edukacije o ravnopravnosti spolova na Fakultetu kemijskog inženjerstva i tehnologije u Zagrebu (FKIT)**³⁵⁷. Savjetnik pravobraniteljice održao je edukaciju o ključnim pitanjima u području ravnopravnosti spolova. Edukacija je održana u okviru provedbe *Plana za ravnopravnost spolova FKIT-a, 2022.-2026.*

27. rujna 2024. – Pravobraniteljica je podržala **konferenciju o pravnoj pismenosti „Pravo u svakodnevnom životu“** na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Rijeci.³⁵⁸ U okviru istoimenog projekta

³⁵³ Poveznica: <https://prs.hr/cms/post/1208>

³⁵⁴ Poveznica: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2024\)762284](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2024)762284)

³⁵⁵ Vidjeti Izvješće o radu za 2019., str. 176. - *Analiza spolne zastupljenosti u odgojno-obrazovnim ustanovama* (<https://prs.hr>)

³⁵⁶ Poveznica: <https://prs.hr/cms/post/1275>

³⁵⁷ „Edukacija na Fakultetu kemijskog inženjerstva i tehnologije u Zagrebu“ (15.7.2024.) <https://prs.hr/cms/post/1287>

³⁵⁸ „*Održana konferencija o temeljnoj pravnoj pismenosti*“ (9.10.2024.)

izrađeni su **nastavni materijali za učenje i poučavanje**³⁵⁹ prikladni za korištenje u srednjim školama u okviru građanskog odgoja i obrazovanja, uključujući udžbenik i priručnik za učitelje s prijedlozima nastavnih jedinica. Pregledom objavljenih publikacija, Pravobraniteljica je utvrdila da se radi o materijalima koji uključuju teme vezane uz pitanja ljudskih prava i ravnopravnosti spolova i na kvalitetan način mogu unaprijediti nastavu građanskog odgoja i obrazovanja, te ih stoga preporučuje za uporabu.

19. kolovoza 2024. – Opća skupština UN-a objavila je *Akcijski plan za petu fazu (2025-2029) Svjetskog programa obrazovanja za ljudska prava* (2024.)³⁶⁰ u kojem je naveden popis znanja, vještina i vrijednosti koje bi obrazovanje za rodnu ravnopravnost trebalo sadržavati i koje bi učenici/e trebali usvojiti (str.11.-12.).

10. listopada 2024. – U komparativnom izvješću Europske mreže za informiranje o obrazovnim sustavima i politikama (*Eurydice*) „*Promicanje raznolikosti i inkluzivnosti u školama u Europi*“³⁶¹ istaknuto je da su LGBTIQ+ učenici/e i učenici/e pripadnici/e manjinskih vjerskih zajednica podzastupljeni u politikama i mjerama usmjerenima na promicanje raznolikosti i inkluzivnosti u školama.

22. studenoga 2024. – Instituciju Pravobraniteljice **posjetili su učenici/e Hotelijersko-turističke škola Opatija** u sklopu nastave građanskog odgoja i obrazovanja kroz fakultativni predmet „Škola i zajednica” (ŠiZ)³⁶², kojom prilikom im je predstavljen rad institucije u području ravnopravnosti spolova, s naglaskom na temu rodno utemeljenog nasilja i spolnog uznemiravanja.

5.2. RAVNOPRAVNOST SPOLOVA U ŠKOLSKIM UDŽBENICIMA

21. veljače 2024. - U predmetu (PRS-02-02/24-01), Pravobraniteljica je postupala po **pritužbi na udžbenik „Priroda 6“** (Školska knjiga) za 6. razred osnovne škole. Povodom medijskog interesa za slučaj, Pravobraniteljica je objavila priopćenje o pokretanju ispitnog postupka³⁶³. Pritužiteljica smatra da je u udžbeniku prisutan različit pristup obradi spolnog sustava žena i muškaraca koji predstavlja sumnju na diskriminaciju temeljem spola u smislu stigmatizacije i tabuizacije ženske spolnosti, a koji se očituje u sljedećem:

(1) **Reducirano poučavanje o ženskom spolnom sustavu** – nisu zastupljeni svi organi ženskog spolnog sustava, za razliku od organa muškog spolnog sustava.

³⁵⁹ Rezultati projekta „Pravo u svakodnevi“: <https://thelawproject.eu/hr/results/>

³⁶⁰ „*Plan of action for the fifth phase (2025–2029) of the World Programme for Human Rights Education*“ (UN, 2024.).

³⁶¹ „*Promoting diversity and inclusion in schools in Europe*“ (Eurydice, 2023.).

³⁶² „*Posjet učenika/ca Hotelijersko-turističke škola Opatija*“ (22.11.2024.) <https://prs.hr/cms/post/1355>

³⁶³ „*Postupanje po pritužbi na udžbenik 'Priroda 6'*“ (21.2.2024.) <https://prs.hr/cms/post/1182>

(2) **Upotreba neprikladnog pojma za vanjski organ ženskog spolnog sustava („stidnica“)** – Za vanjski organ ženskog spolnog sustava ne upotrebljava se naziv „vulva“, već „stidnica“, za koji pritužiteljica navodi da je sramotan, patrijarhalan i mizogin izraz.

U odnosu na prvi aspekt pritužbe (1), pregledom sadržaja propisanih Kurikulumom za nastavni predmet Prirode za osnovne škole u Republici Hrvatskoj³⁶⁴, Pravobraniteljica je utvrdila da za 6. razred osnovne škole nije predviđena detaljna obrada fiziologije reprodukcije čovjeka: „*nije potrebno detaljno ulaziti u fiziologiju reprodukcije, već naglasak valja staviti na promjene koje se događaju u pubertetu povezujući ih sa spolnim sazrijevanjem*“. Također je utvrdila da u udžbeniku „Priroda 6“ (ŠK) nisu prisutne značajne razlike u pristupu obradi ženskog i muškog spolnog sustava, dok je temeljem izvršenog uvida u ostale udžbenike za nastavne predmete „Priroda“ i „Biologija“ za osnovne škole utvrdila da se u 8. razredu osnove škole spolni sustav čovjeka razrađuje detaljnije i sveobuhvatnije nego što je to slučaj u 6. razredu osnovne škole, te se navode dijelovi spolnog sustava žena i muškaraca koji izostaju u nekim udžbenicima za 6. razred. Riječ „vagina“ nije prisutna iz razloga što se radi o latinizmu umjesto kojega se koristi riječ „rodnica“. Uzimajući u obzir navedeno, **Pravobraniteljica nije utvrdila razlike u obradi ženskog i muškog spolnog sustava koje bi predstavljale kršenje načela ravnopravnosti spolova.**

U odnosu na drugi aspekt pritužbe (2), Pravobraniteljica je od Instituta za hrvatski jezik zatražila i zaprimila stručno mišljenje o uporabi izraza „stidnica“ u hrvatskom jeziku, razmatrajući primjerenost njegove uporabe, te je izvršila uvid u relevantnu terminologiju koja se koristi u području prirodnih znanosti. Pravobraniteljica je zaključila da su **izrazi s korijenom riječi „stid“** koji se u hrvatskom jeziku koriste za dijelove spolnog sustava čovjeka podložni tumačenju u kontekstu negativne percepcije ljudske spolnosti, s posebnim naglaskom na žensku spolnost. Izrazom „stidnica“ za vanjski organ ženskog spolnog sustava sugerira se da se žena treba osjećati neugodno u odnosu na taj dio svog tijela te da treba osjećati stid. Na taj način pridonosi se stigmatizaciji i tabuizaciji ženske seksualnosti, što je vezano uz predmetni slučaj vrlo problematično u kontekstu razvojne psihologije i formativnih godina u kojima se nalaze učenice osnovnoškolskog uzrasta. Detalji o razmatranju pritužbe dostupni su u **priopćenju o tijeku postupka**³⁶⁵. Pravobraniteljica je izdavačima udžbenika za nastavne predmete „Priroda“ i „Biologija“ (Školska knjiga d.d., Profil Klett d.o.o., Alka Script d.o.o., ALFA d.d.) uputila preporuku da u narednim izdanjima udžbenika izraze u području ljudske spolnosti koji u svom korijenu imaju riječ „stid“ nadomjestite drugim dopuštenim istoznačnicama koje se navode u stručnoj terminologiji u hrvatskom jeziku (npr. u Medicinskom leksikonu), uključujući zamjenu izraza „stidnica“ izrazom „vulva“. Grupacija nakladnika školskih udžbenika Pravobraniteljicu je povratno izvijestila da **nakladnici neće postupiti u skladu s preporukom** iz sljedećih razloga: 1) zbog „naputka da se izbjegava korištenje tuđica i latinizama“; 2) zbog bojazni da bi ovaj slučaj mogao pokrenuti trend „različitih tumačenja prihvatljivosti uporabe latinskih naziva“; 3) zbog podatka da „nijedan nakladnik do sada nije zaprimio nijednu primjedbu ni na sadržaj ni na nazivlje u spomenutim lekcijama“. Zaključno se navodi da se nakladnici „*tek po usuglašavanju s Ministarstvom znanosti, obrazovanja i mladih oko trajne promjene nazivlja u udžbenicima za*

³⁶⁴ Narodne novine, br. 7/19.

³⁶⁵ „Tijek postupka u slučaju pritužbe na udžbenik 'Priroda 6'“ (22.6.2024.) <https://prs.hr/cms/post/1282>

osnovne i srednje škole mogu obvezati na primjenu u svim budućim izdanjima“. Tim slijedom, Pravobraniteljica je resornom Ministarstvu preporučila da nakladnicima školskih udžbenika jasno da do znanja da efektivno zastarjele izraze iz područja spolnosti čovjeka koji u svom korijenu imaju riječ „stid“ mogu bez ustručavanja nadomjestiti drugim dopuštenim istoznačnicama koje se navode u stručnoj terminologiji u hrvatskom jeziku, uključujući zamjenu izraza „stidnica“ izrazom „vulva“, a s obzirom: 1) da se radi o **nimalo zahtjevnoj i obimnoj promjeni** (izrazi *stidnica* i *stidne usne* u udžbenicima za 6. i 8. razred navode se na svega nekoliko mjesta); 2) da se ne radi o intervenciji u postojeće udžbenike već o unošenju izmjene u **naredno izdanje**; 3) te s obzirom da se neki drugi latinizmi iz područja ljudske spolnosti poput *prostata*, *klitoris* ili *penis* već nesmetano koriste u školskim udžbenicima Prirode i/ili Biologije. Pravobraniteljica je podsjetila na stajalište Instituta za hrvatski jezik, koji navodi da, iako je *jedno od osnovnih terminoloških pravila da se prednost daje domaćoj riječi pred stranom, prednost se može dati bolje potvrđenom nazivu* ili se može odstupiti od naziva koji se smatra uvredljivim za koju društvenu skupinu. Odgovor Ministarstva od zaključenja ovog Izvješća nije zaprimljen.

Pored navedenoga, Pravobraniteljica je Hrvatskom liječničkom zboru (HLZ) predložila da u suradnji s jezikoslovnom strukom razmotri inicijativu za izmjenom izraza u hrvatskom jeziku koji se koriste za dijelove spolnog sustava čovjeka i u svom korijenu imaju riječ „stid“, odnosno označavanjem tih izraza zastarjelima (arhaizmima), te da se nadomjeste drugim prikladnijim izrazima. **HLZ je Pravobraniteljicu povratno izvijestio da se slaže** da je potrebno uvesti prikladniju terminologiju, međutim, budući da se ne smatra dovoljno kompetentnim samostalno mijenjati jezičnu terminologiju, predložio je uključivanje Katedre za hrvatski standardni jezik Odsjeka za kroatistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu (Katedra) *kako bi se formirala zajednička radna skupina u kojoj bi sudjelovali predstavnici te katedre, Instituta za hrvatski jezik, kao i predstavnici Hrvatskog liječničkog zbora*. Pravobraniteljica je stoga uputila dopis Katedri s pozivom da se pridruži zajedničkoj inicijativi. Odgovor Katedre do zaključenja ovog Izvješća nije zaprimljen. Rad na predmetu nastavlja se u sljedećoj izvještajnoj godini.

5.3. RAVNOPRAVNOST SPOLOVA U STEM PODRUČJU

PRIMJER 1. U predmetu (PRS-01-04/24-07), Pravobraniteljica je postupala po pritužbi na natječaj tvrtke A1 Hrvatska u okviru programa „STEMfemme“, **usmjerenog na stručno osposobljavanje (8 tjedana plaćene stručne prakse) studentica koje pohađaju visoka učilišta u STEM području**. Pritužba se odnosila na **sumnju da isključivanje muškaraca iz natječaja predstavlja diskriminaciju temeljem spola** u području zapošljavanja i rada. Razmotrivši sve informacije o navedenom programu i natječaju, Pravobraniteljica je utvrdila da oni imaju obilježje posebne mjere u funkciji promicanja ravnopravnosti spolova u STEM području, odnosno poticanja osjetno podzastupljenog spola (žena) na veću participaciju u tradicionalno „muškom“ području rada. Pravobraniteljica je pojasnila detalje vezano uz nepovoljan položaj žena u navedenim sektorima, podsjetivši na slučaj u kojem je pritužiteljica na svom korisničkom profilu na Facebook-u promijenila spol iz ženskoga u muški kako bi joj se počeli prikazivati oglasi za zapošljavanje u STEM sektoru. U ovom slučaju radi se o tome da omogućavanje *8 tjedana plaćene stručne prakse* u STEM sektoru ne predstavlja trajno zapošljavanje, već kratkotrajno stručno osposobljavanje, čime se ženama pruža

prilika za stjecanjem znanja i iskustava koje im mogu pomoći prilikom budućeg zapošljavanja i biti od potencijalno presudne važnosti za karijerno usmjerenje u STEM područje.

PRIMJER 2. Slična pritužba (PRS-18-01/23-06) zaprimljena je na **natječaj „Inženjerka godine“** koji je **usmjeren isključivo na žene**³⁶⁶. Pritužitelj je izrazio sumnju na seksistički način provedbe izbora inženjerki koji se neće vršiti na temelju stručnosti, nego na temelju izgleda i ljepote poput izbora za *miss*, budući da su to kriteriji na temelju kojih će glasovati mnogi muškarci. Iako je Pravobraniteljica takvu paušalnu pretpostavku u startu odbacila, označivši je seksističkom i uvredljivom i za muškarce i za žene, ispitala je utemeljenost natječajnih postavki. Na temelju dostupnih informacija Pravobraniteljica je zaključila da projekt „Inženjerka godine“ i pripadajući natječaj imaju obilježja posebne mjere. Istovremeno, nijedna od dostupnih informacija ne ukazuje na seksistički način provedbe natječaja ili na neki drugi oblik diskriminacije temeljem spola. Stoga je Pravobraniteljica pritužbu označila neosnovanom.

Navedeni primjeri potvrđuju izostanak potrebne razine osviještenosti o realnom položaju žena i muškaraca u pojedinim područjima javnog života i u hrvatskom društvu u cjelini. Kroz rad na pritužbama proteklih godina uočavamo da je u određenoj mjeri prisutno **nerazumijevanje uvođenja posebnih mjera** usmjerenih na nadoknađivanje i prevladavanje nepovoljnog položaja žena. Podnositelji takvih pritužbi u pravilu su muškarci, koji praksu pogodovanja ženama doživljavaju kao diskriminaciju muškaraca, bez pokušaja sagledavanja šire društvene slike i uzimanja u obzir objektivnih razloga iz kojega se takve inicijative pokreću. Stoga je na općem osvještavanju društva o ovakvim pitanjima potrebno nadalje raditi.

10. travnja 2024. - U okviru poticanja većeg uključivanja žena u STEM područje, Pravobraniteljica je sudjelovala na **panel raspravi „Žene i STEM: budućnost je njihova!“** te je pružila podršku provedbi programa „STEMfemme“³⁶⁷. Na događanju su predstavljeni rezultati istraživanja o obrazovnim iskustvima i aspiracijama djevojčica prema STEM području koje je proveo Institut za društvena istraživanja u Zagrebu (IDIZ). Rezultati su pokazali da djevojčice često odustaju od karijernog usmjerenja prema STEM području, unatoč tome što u osnovnoj školi iskazuju pozitivne aspiracije prema STEM-u i unatoč tome što postižu nešto bolji školski uspjeh od dječaka u nastavnim predmetima iz tog područja. Pored toga što postoje jasne rodne razlike u karijernim aspiracijama prema pojedinim STEM područjima, rodni stereotipi još uvijek snažno prisutni, pogotovo u području računarstva i informatike. To dakako djeluje nepoticažno na djevojčice i djevojke da odaberu karijerno usmjerenje prema STEM-u. Savjetnik pravobraniteljice pozdravio je poduzimanje ovakvih aktivnosti, s obzirom na značaj brzorastućeg STEM sektora i važnost poticanja veće participacije žena kao osjetno podzastupljenog spola.

Na podatke iz navedenog istraživanja IDIZ-a referirala se Europska komisija u publikaciji EK **„Pregled obrazovanja i osposobljavanja za 2024. - Hrvatska“**³⁶⁸, ističući da interes učenika iz RH za karijere u području STEM-a raste kako prelaze u više razrede, ali njihov odabir područja studija

³⁶⁶ Poveznica: <https://www.inzenjerka-godine.hr/>

³⁶⁷ „Predstavljanje rezultata istraživanja o rodnim aspektima obrazovanja za STEM područje“ (PRS.hr, 10.4.2024.)

³⁶⁸ Poveznica: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/33ff7951-ac70-11ef-acb1-01aa75ed71a1/language-hr>

oblikuju stereotipi. Dječaci su uglavnom zainteresirani za informatiku i inženjerstvo, djevojčice za biomedicinu i zdravstvo, a zajednički im je interes za prirodne znanosti i matematiku. Digitalne vještine mladih u dobi 16-19 godina (2023.) bile su među najvišima u EU; 90,3% mladih imalo je osnovne ili iznadprosječne digitalne vještine (prosjek u EU-u: 66,5%).

Iz komparativnih podataka iz izvješća *UNESCO-a „Technology on her terms - Gender Report“* (2024.)³⁶⁹, vidljivo je da se Hrvatska na mjernim ljestvicama po uključenosti žena i stečenim vještinama u STEM području u pravilu nalazi u gornjim dijelovima ljestvica s iznadprosječnim rezultatima u usporedbi s drugim zemljama. Premda se to može istaknuti kao pozitivan trend, svakako treba naglasiti da Republika Hrvatska još nije ni blizu relativne spolne uravnoteženosti i zadovoljavajuće participacije žena u STEM-u te da je daljnji napredak potrebno dosljedno poticati. Upravo na to ukazuje i publikacija *UNESCO-a „Support girls and women to pursue STEM subjects and careers“* (2024.)³⁷⁰, ističući nepoticajno okruženje i obeshrabrenost kao važne faktore koji djevojke udaljavaju od odluke da upišu neki od STEM studija.

5.4. SPOLNI ODGOJ I (NE)ODGOVORNO SPOLNO PONAŠANJE MLADIH – ANALIZA TRENDOVA

11. srpnja 2024. - Pravobraniteljica je sudjelovala na **predstavljanju rezultata istraživanja o kontracepciji i rizičnom spolnom ponašanju mladih**³⁷¹. Savjetnik pravobraniteljice naglasio je važnost raspolaganja pouzdanim empirijskim podacima te se u tom smislu referirao na iskustva Pravobraniteljice. Na događanju su predstavljeni rezultati dva istraživanja:

1) Udruga za zaštitu i promicanje ljudskih prava „Sofija“ predstavila je rezultate *Istraživanja o dostupnosti i korištenju kontracepcije na području RH u 2024. godini*. Rezultati istraživanja potvrđuju prisutnost poteškoća u dostupnosti kontracepcije, kao i nezadovoljavajuću stopu korištenja kontracepcije te zabrinjavajuću razinu informiranosti o metodama kontracepcije. Naglašena je potreba unaprjeđenja dostupnosti kontracepcijskih sredstava populaciji s niskim primanjima. Zabilježeni su slučajevi odbijanja izdavanja kontracepcijskih sredstava u ljekarnama i odbijanje pružanja savjetovanja o kontracepcijskim metodama od strane liječnika opće prakse zbog priziva savjesti.

2) Također su predstavljeni rezultati istraživanja Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo (HZJZ): *Istraživanje o spolnom i reproduktivnom zdravlju mladih, 2022*. Istraživanje je provedeno na uzorku učenika/ca trećih razreda srednjih škola u RH. Rezultati su pokazali značajan udio učenika/ca koji su imali iskustvo nezaštićenog spolnog odnosa (53,9% pri vaginalnom i 74,0% pri analnom spolnom odnosu), što ukazuje na povećan rizik od spolnih bolesti i maloljetničkih trudnoća kod značajnog udjela ispitane populacije mladih. Najčešći izvor informiranja mladih o spolnim odnosima i

³⁶⁹ Poveznica: <https://www.unesco.org/gem-report/en/2024genderreport>

³⁷⁰ Poveznica: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000391937>

³⁷¹ „*Predstavljeni rezultati istraživanja o kontracepciji i rizičnom spolnom ponašanju mladih*“ (PRS.hr, 11.7.2024.)

kontracepciji je Internet, a sljedeći najčešći je razgovor s vršnjacima. U većem riziku od neinformiranosti su mladići nego djevojke, budući da oni znatno rjeđe razgovaraju s vršnjacima (45,1% M, 61,7% Ž), a također je primjetna značajna razlika u odnosu s roditeljima: dok s majkama o spolnim odnosima i kontracepciji razgovara 38,4% djevojaka, s očevima o istome razgovara tek 16,3% mladića. Prema provedenom ispitu znanja, najveći udio mladih (42,2% M, 41,4% Ž) raspolaže znanjem koje odgovara ocjeni „dovoljan“ (2), dok je primjetna značajna razlika između mladića i djevojaka čije znanje je ocijenjeno „nedovoljnim“ – mladići su pokazali značajno nižu razinu znanja od djevojaka: 28,5% M, 13,6% Ž. Ti podaci u potpunom su raskoraku o samoprocjeni mladih o vlastitoj razini znanja, koji ga u najvećoj mjeri ocjenjuju „vrlo dobrim“ (38,6% M, 44,4% Ž). Pored neuporabe prezervativa, prisutna su i druga rizična ponašanja pri spolnom odnosu: 50,4% učenika/ca navelo je da je imalo spolni odnos pod utjecajem alkohola, a 18,4% pod utjecajem psihoaktivnih droga.

Pored istraživanja u nacionalnom kontekstu, međunarodna istraživanja također pokazuju slične rezultate za Republiku Hrvatsku. U **međunarodnom istraživanju o zdravstvenom ponašanju učenika (HBSC)**, čiji rezultati su objavljeni u publikaciji Svjetske zdravstvene organizacije³⁷². Podaci za Hrvatsku pokazali su da 30% djevojaka i 37% mladića u dobi od 15 godina prilikom posljednjeg spolnog odnosa nije koristilo kondom ili kontracepcijsku pilulu. Po tome se RH nalazi na 28. mjestu od 42 obuhvaćene države. Na prvom mjestu je Švicarska (18% Ž, 12% M), a na posljednjem Kirgistan (71% Ž, 48% M). Promatrajući države članice EU-27, RH se nalazi na 20. mjestu.

Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje (CESI) objavio je *Analizu sadržaja preventivnih programa i izvannastavnih aktivnosti vezanih uz seksualnost i seksualno i reproduktivno zdravlje* (2024.)³⁷³. Analizom je obuhvaćeno 30% ukupnog broja osnovnih i srednjih škola kojima je osnivač Grad Zagreb, a rezultati su pokazali da su u školama programi vezani uz zdravlje većinom zastupljeni, međutim oni nužno ne obuhvaćaju seksualno i reproduktivno zdravlje. Prema rezultatima, 18% osnovnih i 63% srednjih škola provode sadržaje vezane uz seksualno i reproduktivno zdravlje, i to najčešće kroz predavanja školskih liječnika/ca ili kroz programe/aktivnosti udruga, što se svodi na jedan nastavni sat godišnje. To ukazuje na kvantitativno izrazito malu zastupljenost ovih tema u sustavu osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja.

Posebni izvjestitelj UN-a o pravu na zdravlje, u suradnji s posebnim izvjestiteljima UN-a i stručnjacima, u recentnom **tematskom izvješću o cjelovitom seksualnom obrazovanju**³⁷⁴ naglasio je kako cjelovito seksualno obrazovanje, kroz *kurikulumski pristup učenju i poučavanju o kognitivnim, emocionalnim, fizičkim i socijalnim aspektima spolnosti, treba uključivati cjelovite informacije i podržavati razvoj vještina koje osiguravaju prevenciju spolno prenosivih bolesti, maloljetničkih trudnoća te seksualnog i rodno utemeljenog nasilja, te također trebaju promicati*

³⁷² [A focus on adolescent sexual health in Europe, central Asia and Canada: Health Behaviour in School-aged Children international report from the 2021/2022 survey](#) (WHO, 2024.)

³⁷³ „*Analiza sadržaja preventivnih programa i izvannastavnih aktivnosti vezanih uz seksualnost i seksualno i reproduktivno zdravlje u kurikulumima zagrebačkih osnovnih i srednjih škola šk. god. 2023/24.*“ (CESI, 2024.)

³⁷⁴ „*A Compendium on Comprehensive Sexuality Education*“ (UN, 2023.)

ljudska prava, rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena i djevojaka, zdrave partnerske odnose temeljene na poštovanju, osobnu dobrobit, empatiju, poštovanje, autonomiju, pristanak i raznolikost.

Svi navedeni podaci u nacionalnom kontekstu ukazuju na **zabrinjavajuće trendove među mladima u području spolnosti koje karakterizira visoka stopa neodgovornog spolnog ponašanja**, dok istovremeno pokazatelji o zastupljenosti tema iz područja spolnog odgoja ukazuju na nedovoljnu pripremljenost školskog sustava da pridonese značajnijem povećanju educiranosti mladih o spolnosti, a koje je prema dostupnim podacima očigledno itekako potrebno u cilju učinkovitije prevencije rizičnog spolnog ponašanja mladih, uključujući prevenciju spolnih bolesti, maloljetničkih trudnoća i prekida trudnoće³⁷⁵.

5.5. RODNO-OSJETLJIV JEZIK

U predmetu (PRS-12-03/24-18), Pravobraniteljica je zaprimila zamolbu za dostavom **mišljenja o tekstu nacрта Poslovnika o radu Savjeta mladih Grada Zagreba, koji je pisan rodno preferentnim jezikom** na način da se **ženski rod** koristi kao sredstvo standardizacije teksta pri navođenju pojmova koji imaju rodno značenje. U svom odgovoru Pravobraniteljica je skrenula pažnju na ključne aspekte problematike ravnopravnosti spolova u hrvatskom jeziku: 1) uvriježeni normativi u hrvatskom standardnom jeziku podrazumijevaju da se muški rod koristi kao sredstvo standardizacije tekstova pri navođenju izraza koji imaju rodno značenje; 2) takve postavke u današnje vrijeme kritički se razmatraju te se jezični normativi nastoje u najvećoj mogućoj mjeri uskladiti s načelom ravnopravnosti spolova s obzirom na promjenu socijalnih okolnosti i rodnih uloga u suvremenom društvu; 3) glavna prepreka za dosljedno usklađivanje jezičnih normativa s načelom ravnopravnosti spolova u hrvatskom jeziku predstavlja njegova specifičnost i kompleksnost vezano uz korištenje rodova zbog čega uvođenje rodno osjetljivog jezika (paralelno korištenje muškog i ženskog roda) često predstavlja (pre)zahtjevan izazov zbog problema prevelike opterećenosti teksta i narušavanja čitljivosti i prirodnosti hrvatskog jezika; 4) navedeni problem se u tekstovima pravnih akata rješava uvrštavanjem uvodne odredbe o neutralnosti izraza koji imaju rodno značenje. Pravobraniteljica je naglasila kako se uporaba jednog roda u funkciji rodno preferentnog jezika kao sredstva standardizacije teksta, u smislu odredbi Zakona o ravnopravnosti spolova ne može razmatrati u kontekstu diskriminacije temeljem spola. Ukazala je i na čl.43. Zakona o ravnopravnosti spolova, kojim je određeno da se, osim muškog roda, ženski rod također može koristiti kao sredstvo standardizacije teksta pravnog akta³⁷⁶. Takav pristup prikladno je podržati u slučajevima kada se tekst pravnog akta primjerice odnosi na radni kolektiv kojeg većinski ili u potpunosti čine osobe ženskog spola. Tim slijedom, u tekstu usvojenog Poslovnika, kao sredstvo standardizacije teksta pri navođenju pojmova koji imaju rodno značenje, a koji se odnose na članice Savjeta, korišten je ženski rod

³⁷⁵ „Lani porastao broj prekida trudnoće - Nekorištenje kontracepcije veliki problem“ (Zadarski list, 28.11.2023.)

³⁷⁶ Čl. 43. Zakona o ravnopravnosti spolova: „Riječi i pojmovni sklopovi koji imaju rodno značenje bez obzira jesu li u zakonima ili drugim propisima korišteni u muškom ili ženskom rodu odnose se na jednak način na muški i ženski rod.“

(predsjednica, zamjenica, zastupnica, članica i sl.), dok se za ostale pojmove koristi muški rod, uz uvodnu napomenu da se upotrijebljeni izrazi odnose jednako na sve rodove.

Vijeće Europe (COE)³⁷⁷ i Europski institut za ravnopravnost spolova (EIGE)³⁷⁸ su u novim publikacijama objavili **smjernice o preporučljivim načinima podržavanja ravnopravnosti spolova u jeziku** kao sredstva rodne inkluzivnosti. Smjernice proizlaze iz dosadašnjeg rada tih organizacija na pitanjima ravnopravnosti spolova u jeziku. Iako su najprimjenjivije na engleski jezik, većina općih načela vrijede i za druge jezike, uključujući hrvatski jezik.

5.6. ZAKLJUČNO RAZMATRANJE I PREPORUKE

Pravobraniteljica je u izvještajnoj godini nastavila sudjelovati u brojnim aktivnostima putem kojih je nastojala pružiti podršku inicijativama usmjerenima na unaprjeđivanje integracije načela ravnopravnosti spolova na različitim obrazovnim razinama. Iskorjenjivanje rodni stereotipa o ograničavajućim i unaprijed predodređenim rodni ulogama za učenice i učenike dugotrajan je proces na kojem je potrebno kontinuirano i ustrajno raditi, s obzirom da je obrazovanje, kao važan pokretač društvenih promjena, najvažnije područje u kojem je to potrebno provoditi. Jedno od obrazovnih područja u kojem je na tome potrebno posebno ustrajati i provesti najbržim mogućim tempom je STEM područje. Negativni empirijski podaci o niskoj razini znanja mladih o spolnosti i neodgovornom spolnom ponašanju ukazuju na potrebu sustavnog pristupa uvođenju cjelovitog spolnog odgoja i obrazovanja.

Pravobraniteljica **preporučuje**:

- (1) Raditi na prevenciji i suzbijanju rodni stereotipa na svim odgojno-obrazovni razinama.
- (2) Jačati sustav stručnog usavršavanja odgojno-obrazovni djelatnika/ca o temama iz područja ljudskih prava i rodne ravnopravnosti.
- (3) Raditi na unaprjeđivanju integracije, provedbe i evaluacije zdravstvenog te građanskog odgoja i obrazovanja u sustavu osnovnog i srednjeg školstva.
- (4) Poticati smanjenje rodni jaz u STEM području i u tu svrhu usmjeravati talentirane učenice na odabir STEM područja obrazovanja.
- (5) Poticati postupnu promjenu podjele na dominantno „muška“ i dominantno „ženska“ područja obrazovanja.

³⁷⁷ „[Guidelines for the use of language as a driver of inclusivity](#)“ (COE, 2024.)

³⁷⁸ „[Words matter - Supporting gender equality through language and communication](#)“ (EIGE, 2024.).

6

MEDIJI

Pravobraniteljica se u svome radu u području medija vodi odredbama iz čl.16. ZRS-a, čl.8. ZSD-a i čl.3. Zakona o medijima (ZoM), te članaka 14., 15. i 21.st.4. Zakona o elektroničkim medijima³⁷⁹ (ZEM), koje reguliraju način javnog prikazivanja žena i muškaraca s obzirom na prethodno gore navedene osnove. Pravobraniteljica medije prati putem svakodnevnog pregleda (*press clipping*) tema vezanih uz njezinu nadležnost, provedbom neovisnih tematskih analiza i istraživanja, postupanjem po pritužbama koje često rezultira upozorenjima i preporukama oglašivačima ili medijskim nakladnicima, reagiranjem javnim priopćenjima, izjavama za medije te sudjelovanjima u javnim događanjima vezanim uz pitanja ravnopravnosti spolova u medijskim sadržajima. U slučajevima u kojima nije nadležna postupati (npr. kada se ne radi o diskriminaciji po osnovama iz nadležnosti, kada se pritužbe odnose na umjetničke sadržaje ili autorska djela ili kada se radi o objavama ili komentarima na društvenim mrežama, osim ako isti ne pozivaju na nasilje ili mržnju), Pravobraniteljica o svojoj nenadležnosti obavještava stranku koja se pritužuje i/ili joj daje savjet kome se u tom slučaju može obratiti.

Kada u ispitnom postupku utvrdi kršenje odredbi ZRS-a, prituženom mediju/glavnom i odgovornom uredniku/ci upućuje prijedloge, upozorenja i/ili preporuke za daljnje postupanje, uz zahtjev za dostavom povratnog očitovanja o svim mjerama i radnjama poduzetima slijedom dopisa Pravobraniteljice u zakonskom roku od 30 dana.

U izvještajnom razdoblju, Pravobraniteljica je **zaprimala 60 pritužbi** građana/ki, koje su se odnosile na diskriminatorno prikazivanje muškaraca - 7 (11,7%), te najčešće žena - 53 (88,3%) u medijskim sadržajima.

Tematike koje su bile predmet pritužbi odnosile su se pretežito na: diskriminaciju žena na javnoj televiziji, sporne članke objavljene na elektroničkim publikacijama i u tiskanim izdanjima pojedinih medija (objektivizacija, stereotipno, neprimjereno prikazivanje žena kao seksualnih objekata, neetično i nesenzibilizirano izvještavanje o nasilju u obitelji, ismijavanje i umanjivanje ozbiljnosti različitih oblika rodno utemeljenog nasilja, diskriminacija, uznemiravanje, stavljanje u nepovoljan položaj LGBTIQ osoba, uključujući i transrodnih osoba i dr.), pritužbe na neprimjeren stereotipni i objektivizirajući govor u radio emisijama, novinskim kolumnama, u nastupima glazbenih izvođača, pritužbe na molitelje na gradskim trgovima, neprimjerene izjave iz aspekta rodne ravnopravnosti od strane osoba iz javnog i političkog života, seksističke sadržaje upućene protiv drugih javnih osoba iz show businessa, pritužbe na stereotipne, diskriminirajuće i objektivizirajuće reklamne sadržaje, kao i reklamne sadržaje koji neizravno promiču nasilje u obitelji, te u značajno manjem broju slučajeva pritužbe na diskriminaciju muškarca u inicijativama udruga.

³⁷⁹ Narodne novine RH, br. 111/21.

U okviru svog postupanja, Pravobraniteljica ujedno ima ovlasti podnijeti prijavu Državnom odvjetništvu Republike Hrvatske (DORH), ukoliko je u svom radu u odnosu na medijske sadržaje, a prema diskriminacijskim osnovama koje prati, ustanovila postojanje neprimjerenog izvještavanja u smislu poziva na nasilje, diskriminaciju ili oduzimanje prava s obilježjima kaznenog djela. U odnosu na područje medija, u izvještajnoj godini nije bilo prijava Pravobraniteljice prema DORH-u. U 2 predmeta prenesena iz prijašnjih godina, Pravobraniteljica očekuje odluku nadležnog državnog odvjetništva.

6.1. TRENDOVI U MEDIJSKIM SADRŽAJIMA S OPISIMA SLUČAJEVA

Temeljem iskustava u radu institucije Pravobraniteljice, praćenja trendova te provedenih analiza i istraživanja, razvidno je da se i nadalje pojedini ustaljeni obrasci uporno ponavljaju u medijskim sadržajima i/ili iako mijenjaju svoj intenzitet i dalje ostaju problematičnima iz aspekta ravnopravnosti spolova.

Značajan broj primjera iz medija u kojima se krše načela ravnopravnosti spolova može se stoga prema svojim karakteristikama podijeliti na osnovne medijske trendove u okviru kojih postupaju institucija Pravobraniteljice. U godišnjim izvješćima o radu Pravobraniteljice, isti se trendovi ilustriraju kroz konkretne eklatantne primjere iz prakse, kako bi se naglasili negativni učinci takve medijske prakse na načelo ravnopravnosti spolova. Opisi slučajeva koji su ovdje navedeni nisu jedini slučajevi po kojima je Pravobraniteljica postupala niti jedini koji su sporni u medijskim sadržajima. Vezano uz izdana upozorenja i preporuke, u opisu pojedinih slučajeva navodimo i postupanja medija po zaprimljenim upozorenjima i preporukama.

Bitno je naglasiti da **u značajnom broju slučajeva (više od 95%) mediji prihvaćaju odgovornost** za svoje postupke te, iako iskazuju da im nije bila namjera reproducirati rodne stereotipe, seksizam ili narušavati privatnost i dostojanstvo žrtve te vršiti daljnju viktimizaciju, priznaju pogrešku te sa stajalištem Pravobraniteljice upoznaju uredništvo i redakciju i iskazuju otvorenost za edukaciju, posebice vezano uz etičko i senzibilizirano, te rodno osjetljivo izvještavanje o slučajevima rodno utemeljenog nasilja.

Ključni trendovi u medijskim sadržajima:

1. Izvještavanje o rodno utemeljenom nasilju.
2. Neravnopravni tretman žena u medijskim sadržajima.
3. Medijski sadržaji koji koriste seksizam, objektivizaciju i rodne stereotipe u najrazličitijim područjima života.
4. Medijsko izvještavanje o LGBTIQ osobama i stručnjacima/kinjama koji rade s navedenom populacijom.
5. Neravnopravnost spolova u oglašavanju/reklamama i reklamnim kampanjama, uz često korištenje rodni stereotipa.
6. Seksizam u javnom prostoru i izjavama javnih osoba.
7. Prisutnost rodni stereotipa u satiričkim prilozima ili umjetničko-kulturnim sadržajima.
8. Seksistički govor putem osobnih profila na društvenim mrežama.
9. Neprimjereni komentari koje na elektroničkim publikacijama generiraju korisnici/ce.

6.1.1. Izvještavanje o rodno utemeljenom nasilju

Zadnjih godina došlo je do **pozitivnih pomaka u načinu izvještavanja medija o nasilju prema ženama i femicidu**, u odnosu na razdoblje prije donošenja *Smjernica za senzibilizirano izvještavanje o nasilju prema ženama i femicidu* (Smjernice) u okviru Medijskog kodeksa koje je Pravobraniteljica objavila 2019.³⁸⁰ **Napredak je vidljiv u činjenici da medijski sadržaji ne relativiziraju nasilje i manje potenciraju predrasudu da je žrtva izazvala nasilje**, iako često propituju koji su uzroci konkretnog čina nasilja o kojem izvještavaju, dok bi naglasak prilikom izvještavanja trebao biti na činjenici da je sam događaj koji radi svoje težine dospije u medije, da se u najvećem broju slučajeva radi o eskalaciji nasilja koje traje neko duže vrijeme te da ne postoji jedan sve-objašnjavajući i u svakom pojedinačnom slučaju primjenjujući uzrok konkretnog čina. Jedno od područja napretka je i da mediji češće traže komentare i izjave relevantnih institucija, stručnjaka/kinja i organizacija civilnoga društva vezano uz događaj, što doprinosi boljem javnom razumijevanju problematike rodno utemeljenog nasilja.

Međutim, **određena negativna medijska praksa i dalje postoji**, čak i kod medija koji su potpisali *Sporazum o prihvaćanju Smjernica*, a koji je posebice primjetan kod pojedinih lokalnih medija, odnosno medija s manjim dosegom. Tako se pri izvještavanju, osobito kada se objavljuju inicijalne vijesti o nekom slučaju nasilja ili femicidu i dalje koriste senzacionalistički izrazi za počinitelja i čin nasilja, prenose se subjektivne i neprovjerene izjave te spekulacije susjeda, poznanika/ca ili drugih. Dodatno što i dalje uočavamo je pitanje zaštite privatnosti i dostojanstva žrtve³⁸¹ te se u pojedinim

³⁸⁰ „Medijski kodeks - vodič za profesionalno i senzibilizirano izvještavanje o nasilju prema ženama i femicidu“, sadrži 20 smjernica za profesionalno i senzibilizirano izvještavanje o nasilju prema ženama i femicidu. Izrađen je u okviru *EU-projekta Pravobraniteljice „Izgradnja učinkovitije zaštite: promjena sustava za borbu protiv nasilja prema ženama“*, koji se provodio 2017.-2019.

³⁸¹ Pojedini mediji vrlo detaljno iznose pojedinosti slučaja nasilja, objavljuju fotografije, informacije o mjestu stanovanja i druge osobne podatke žrtve ili/i drugih članova/ica njene obitelji bez da za to postoji opravdani interes javnosti te na druge načine krše privatnost i dostojanstvo žrtve.

medijskim objavama još uvijek bilježi banaliziranje kaznenih djela rodno utemeljenog nasilja, te neizravno sugeriranje žrtve o odgovornosti, kao i pripisivanje olakotnih okolnosti počiniteljima za počinjenje nasilja. Pravobraniteljica redovito reagira prema medijima radi ovakvih praksi.

Mediji imaju ključnu ulogu u oblikovanju javnog mnijenja o nasilju nad ženama, te je stoga etičan i senzibiliziran pristup izvještavanju od iznimne važnosti. Prilikom izvještavanja, mediji bi trebali izbjegavati senzacionalizam i trivijalizaciju nasilja. Umjesto toga, naglasak bi trebao biti na informiranju javnosti o uzrocima i posljedicama nasilja te na poticanju društva na odgovornost i solidarnost. Korištenje prikladnog jezika, koji izbjegava stereotipe i stigmatizaciju, ključno je za poštivanje dostojanstva žrtava. Nadalje, važno je pružiti prostor stručnjacima/kinjama, kako bi se ukazalo na težinu društvenog problema rodno utemeljenog nasilja i ponudila nužna žurno potrebna rješenja. Mediji pritom trebaju osigurati anonimnost žrtvama i njihovim obiteljima, osim u slučajevima kada one same žele govoriti javno, i pritom se fokusirati na priče o oporavku i osnaživanju, a ne samo na traumu. U tom smislu, daljnja edukacija medijskih djelatnika/ca o rodnoj ravnopravnosti i pitanjima rodno utemeljenog nasilja nad ženama dodatno može doprinijeti kvalitetnijem izvještavanju i boljoj zaštiti prava žrtava.

Zaključno, primjeri iz prakse ukazuju kako još uvijek **postoji značajan prostor za napredak u području medijskog izvještavanja o problematici različitih oblika rodno utemeljenog nasilja.**

PRIMJER 1. Neetično izvještavanje o nasilju u obitelji): Pravobraniteljica je zaprimila niz pritužbi vezano uz neetički pristup u izvještavanju o rodno utemeljenom nasilju u slučaju nasilja u obitelji (bivšeg) vršitelja dužnosti predstojnika Područnog ureda Hrvatskog zavoda za socijalni rad u Požegi. Predmetni sporni članci „Potočanac još uvijek u pritvoru“³⁸² te „Potočanac ide mjesec dana u istražni zatvor“³⁸³ autora, ujedno i glavnog urednika elektroničke publikacije 034portal.hr. Također, prituženi su i članci „Potočanac nije tukao suprugu, zbog svađe mu određen istražni zatvor na 30 dana“³⁸⁴ i „Fizičkog nasilja nije bilo, evo zašto se tereti Potočanac“³⁸⁵, koji izvještavaju o istoj tematici, autora, ujedno i glavnog urednika elektroničke publikacije Požeški.hr.

U odnosu na članke s **034portala**, Pravobraniteljica je u članku („Potočanac ide mjesec dana u istražni zatvor“) utvrdila neetičko izvještavanje o rodno utemeljenom nasilju na način da se minorizira i opravdava nasilje u obitelji isticanjem da se nije radilo o fizičkom nasilju i propitkivanjem opravdanosti odluke suca istrage o određivanju istražnog zatvora na rok od 30 dana. Ujedno se u članku sugestivno prenose i pojedini iz etičkog i aspekta ravnopravnosti spolova neprimjereni komentari pojedinih korisnika/ca na društvenim mrežama. Navedenim se pristranim minoriziranjem rodno utemeljenog nasilja, osim neetičnog i senzacionalističkog izvještavanja, šalje i vrlo štetna poruka ne samo žrtvama nasilja u obitelji, već i čitateljstvu portala i cijeloj zajednici –

³⁸² 034portal, 29.12.2023., <https://www.034portal.hr/potocanac-jos-nije-pusten-na-slobodu-397>

³⁸³ 034portal, 30.12.2023., <https://www.034portal.hr/nesluzbeno-potocanac-ide-mjesec-dana-u-istrazni-zatvor-872>.

³⁸⁴ Požeški.hr, 30.12.2023., <https://pozeski.hr/nesluzbeno-potocanac-nije-tukao-suprugu-zbog-svade-mu-odreden-istrazni-zatvor-na-30-dana>

³⁸⁵ Požeški.hr, 31.12.2023., <https://pozeski.hr/fizickog-nasilja-nije-bilo-evo-zasto-se-tereti-vjekoslav-potocanac/>.

kako drugi oblici nasilja osim fizičkog nisu „pravo“ nasilje. 034portal.hr.hr ovim je člankom problematici rodno utemeljenog nasilja inicijalno pristupio bez kontekstualizacije problematike nasilja prema ženama odnosno bez istinskog razumijevanja. U odnosu na članke sa **Požeškog.hr**, Pravobraniteljica je u člancima utvrdila neetičko izvještavanje o rodno utemeljenom nasilju na način da se također minorizira i opravdava nasilje u obitelji isticanjem da se nije radilo o fizičkom nasilju (2. članak) te deklariranjem tog istog nasilja kao „samo svađom“ u kojoj supruga – žrtva nasilja nije zatražila niti liječničku niti psihološku pomoć (1. članak). Navedenim se tvrdnjama, ujedno uz elemente senzacionalizma i evidentne pristranosti, pokušava utjecati na čitateljstvo slanjem poruka kako se radilo o običnoj svađi između supružnika, kako nitko nije ozbiljno stradao, kako je verbalno nasilje manje opasno od fizičkog i kako se počinitelj samo „radi svađe“ našao u zatvoru, što je prema riječima autora članka, koji navodno prenosi stajališta sugrađanki i sugrađana, „možda ipak malo prestroga kazna“. U članku se navodi, kako bi se ove tvrdnje i pretpostavke ipak ublažile, da se „bilo kakav vid nasilja ne može i ne smije tolerirati“ i nadalje ostaje evidentna namjera da se izazove potencijalna senzibiliziranost i suosjećanje čitatelja/ica za sudbinu počinitelja i minorizira nasilje i posljedice koje je isto ostavilo na žrtve.

Oba autora umjesto da se rukovode principima etičkog i senzibiliziranog izvještavanja o problematici rodno utemeljenog nasilja, koristeći se zamjenom teza, počinitelja pretvaraju u svojevrsnu žrtvu, dok sudbina stvarne žrtve/žrtava ostaje pritom manje važna.

Nastavno na sve navedeno, Pravobraniteljica je **izdala upozorenja i preporuke**, međutim, u zakonom propisanom roku **nije zaprimila povratno očitovanje** glavnog urednika 034 elektroničke publikacije, dok u zaprimljenom očitovanju glavni urednik elektroničke publikacije Požeški.hr **nije prihvatio preporuke** Pravobraniteljice. Sukladno zakonskim ovlastima, Pravobraniteljica je **prijavila oba glavna urednika Novinarskom vijeću časti** radi kršenja Etičkog kodeksa hrvatskih novinara, **kao i Agenciji/Vijeću za elektroničke medije** radi kršenja odgovarajućih odredbi ZEM-a, koje nije utvrdilo povredu ZEM-a. Do datuma pisanja ovog Izvješća o radu, Pravobraniteljica **nije zaprimila obavijest** o odluci Novinarskog vijeća časti.

6.1.2. Neravnopravni tretman žena u medijskim sadržajima

Neravnopravni tretman žena u medijskim sadržajima reflektira duboko ukorijenjene rodne nejednakosti koje oblikuju percepciju žena u društvu. Iako žene čine značajan dio stručne javnosti, one su često marginalizirane kao sugovornice u medijima, posebice kada su u pitanju teme poput politike, ekonomije, znanosti ili tehnologije. Umjesto da ih se prepozna po stručnosti i doprinosu, mediji ih često reduciraju na stereotipne uloge ili ih prikazuju kroz prizmu izgleda i privatnog života³⁸⁶. Ovakav pristup ne samo da uskraćuje ženama vidljivost i priznanje, već društvu uskraćuje širu perspektivu i kvalitetniju raspravu o važnim pitanjima. Promicanje ravnopravnog uključivanja žena kao stručnjakinja i liderica u medijskim sadržajima ključno je za borbu protiv rodni predrasuda

³⁸⁶ Dodatne informacije o primjerima slučaja i postupanjima Pravobraniteljice u odnosu na objektivizaciju i stereotipizaciju žena u medijskim sadržajima, dostupne su u potpoglavlju 6.1.3. Medijski sadržaji koji koriste seksizam, objektivizaciju i rodne stereotipe u najrazličitijim područjima života ovoga Izvješća o radu.

i za poticanje društvene jednakosti. Mediji imaju odgovornost osigurati platformu za žene, čime bi doprinijeli raznovrsnijem i pravednijem javnom diskursu.

PRIMJER 2. Diskriminacija žena u emisiji Otvoreno HTV-a³⁸⁷: U predmetu PRS-05-01/24-1, Pravobraniteljici se obratila Ženska mreža Hrvatske, sa pritužbom na diskriminaciju temeljem spola u emisiji „Otvoreno“, ukazujući na praksu javne televizije kojom se diskriminiraju žene njihovim izostavljanjem, odnosno ne-pozivanjem za sudjelovanje, što u konačnici predstavlja grubo kršenje načela ravnopravnosti spolova. Tema predmetne emisije „Otvoreno“ bila je: *„Koji su događaji obilježili godinu na izmaku u Hrvatskoj i svijetu? Jesmo li se naviknuli na euro? Koliko je zbog inflacije poskupio život? Što će donijeti 2024.? Hoće li doći do smjene u Banskim dvorima ili na Pantovčaku? Mogu li Vatreni do medalje na Euru? Kako će umjetna inteligencija promijeniti svakodnevicu?“*. Gosti u emisiji koji su razgovarali/raspravljali o navedenim temama bili su isključivo muškarci³⁸⁸. Nastavno na navedeno te slijedom činjenice da u studiju tijekom navedene emisije nije sudjelovala niti jedna sugovornica, osim voditeljice i urednice emisije, Pravobraniteljica je ustanovila da je odabirom 6 muških sugovornika, u čiju stručnost Pravobraniteljica ne ulazi niti istu osporava, od strane HTV-a kao televizije koja bi trebala predstavljati javni servis usmjeren prema svim građankama/ima ravnopravno, poslana diskriminatorna i neprihvatljiva poruka da nema kompetentnih žena koje bi mogle komentirati događaje u 2023. Pravobraniteljica smatra da se ne radi o izoliranom slučaju, već praksi javne televizije da u informativnim emisijama u kojima se raspravlja o važnim društvenim/političkim i drugim temama od javnog interesa često nema niti jedne sudionice/sugovornice, iz razloga što netko u redakciji, posve proizvoljno, procijeni da nema odgovarajućih kompetentnih stručnjakinja koje bi pozvao/la u emisiju, što niti odgovara istini niti pomaže da se doku stereotipi prema kojima žene nemaju/ne bi trebale imati odgovarajuća znanja o gospodarstvu, politici, geopolitici, umjetnoj inteligenciji i slično. Također, uzimajući u obzir činjenicu da se primjenjuje *Ugovor između Hrvatske radiotelevizije (HRT) i Vlade Republike Hrvatske za razdoblje od 1. siječnja 2023. do 31. prosinca 2027. godine*, u koji je između ostalog, na inicijativu Pravobraniteljice, ravnopravnost spolova uvrštena kao horizontalna vrijednost programskih sadržaja HRT-a, a poticanje ravnopravnosti spolova kao jedan od misijskih ciljeva HRT-a, Pravobraniteljica je istaknula da je navedeno nepoštivanje načela ravnopravnosti spolova i posljedični neravnanpravan tretman žena i muškaraca pri odabiru gostiju u emisiji Otvoreno, suprotno ne samo Zakonu, već i navedenom Ugovoru³⁸⁹.

³⁸⁷ Prikazana 28.12.2023.“. O istome se očitovala i Agencija/Vijeće za elektroničke medije, koje je na sjednici od 11.1.2024., donijela odluku da u konkretnom slučaju nije došlo do kršenja ZEM-a, te su stajališta da sudionici svojim nastupom i komentarima niti na koji način nisu poticali, pogodovali poticanju i širenju mržnje ili diskriminacije na osnovi spola ili roda, a izbor sudionika u emisiji smatraju dijelom programske slobode nakladnika.

Snimka predmetne emisije dostupna je na sljedećoj poveznici: <https://www.youtube.com/watch?v=1BbUfmz6td0>.

³⁸⁸ Prof. dr. sc. Mladen Vedriš, Veleučilište Effectus; Željko Trkanjec, vanjskopolitički komentator Jutarnjeg lista; Krešimir Macan, komunikacijski stručnjak; akademik Sven Lončarić, Centar za umjetnu inteligenciju Fakulteta elektrotehnike i računarstva; Josip Pavić, državni tajnik u Ministarstvu turizma i sporta, kao i Nikša Bratoš, skladatelj i glazbeni producent.

³⁸⁹ Pri njegovoj izradi, na inicijativu Pravobraniteljice izmijenjen je i dio Ugovora koji se odnosi na programe namijenjene ostvarivanju ravnopravnosti muškaraca i žena te isti glasi: „HRT će u svojim informativnim, mozaičnim, dokumentarnim, obrazovnim, sportskim i drugim emisijama kontinuirano podupirati ravnopravnost muškaraca i žena te će pri obradi tema voditi računa o zastupljenosti obaju spolova kao ravnopravnih sugovornika u raspravama...“. **HRT je također prihvatio prijedlog Pravobraniteljice** da se ravnopravno sudjelovanje muškaraca i žena u raspravama posebno naglasi u dijelu koji se odnosi na Informativni program.

Uzimajući u obzir sve navedeno, Pravobraniteljica je HRT-u uputila preporuke,³⁹⁰ koje su djelomično prihvaćene.

6.1.3. Medijski sadržaji koji koriste seksizam, objektivizaciju i rodne stereotipe u najrazličitijim područjima života

I ove izvještajne godine zabilježeni su medijski sadržaji koji koriste seksizam i rodne stereotipe, te objektiviziraju žene u najrazličitijim područjima života, uz prateći senzacionalizam, čime oblikuju i izvještavanja o temama iz područja ravnopravnosti spolova.

PRIMJER 3. Stereotipi o ženama i muškarcima u internetskoj kolumni: U predmetu PRS-05-01/24-10, Pravobraniteljica je zaprimila pritužbu na 2 članka „Kako se brinuti o partneru (muškarcu)“³⁹¹, autorice E.Č., objavljena u kolumni PERSONALE #7, na elektroničkoj publikaciji labinskakomuna.eu.

U obje kolumne se podržavaju nejednakosti između žena i muškaraca na način da autorica kolumne tvrdi da je prirodno da žene obavljaju kućanske poslove, brinu o djeci i planiranju obiteljskih aktivnosti, dok se od muškaraca očekuje samo da donose novac i budu „muževni“. Autorica pritom komentira te potencijalnom čitateljstvu (posebice osobama ženskog spola), pod egidom satire i duhovitosti, daje svojevrstne savjete i naputke ženama kako na odgovarajući način brinuti o (njihovom) muškarcu (partneru, suprugu, dečku i sl.). Svoju namjeru pisanja kolumne (koja pak sadrži savjete muškarcima kako se na odgovarajući način brinuti o (njihovim) ženama (partnericama, suprugama, djevojkama i sl.), autorica na samom početku opisuje i opravdava tvrdnjom da su muškarci i žene jako različita bića i zbog toga je odlučila posebno napisati dvije zasebne kolumne te ujedno navodi i opravdanost savjeta i sugestija koje navodi u članku. Svrha cjelokupne kolumne, jest na satiričan i pretpostavljamo duhovit se način osvrnuti na odnos između žena i muškaraca – partnera/ice, supruga/e, dečka/djevojke.

Usprkos namjeri satire i duhovitosti i zabavljanja čitateljstva, Pravobraniteljica je utvrdila da oba objavljena članka svojim sadržajem na izrazito stereotipan, seksistički, objektivizirajući,

³⁹⁰ Preporuke Pravobraniteljice HRT-u:

- da u svom budućem radu poštuje načelo ravnopravnosti spolova, na način da u svom radu, kao javni servis, promijeni praksu te prilikom pozivanja radi sudjelovanja/komentiranja ili/i davanja izjava/komentara, u informativnim i drugim emisijama, vodi računa o zastupljenosti obaju spolova kao ravnopravnih sugovornika/ca u raspravama, odnosno i u ovom aspektu dosljedno primjenjuje načelo ravnopravnosti spolova, sukladno Zakonu i Ugovoru između HRT-a i Vlade RH za razdoblje od 1. siječnja 2023. do 31. prosinca 2027. godine.
- da HRT kao pravna osoba u pretežitom vlasništvu države sa statusom javne ustanove dosljedno, u svim fazama planiranja, donošenja i provedbe svojim programima, ocjenjuje i vrednuje učinke tih programa na položaj žena, odnosno muškaraca, radi postizanja stvarne ravnopravnosti žena i muškaraca te provodi programe izobrazbe o ravnopravnosti spolova za svoje djelatnike/ce, sukladno odgovarajućim odredbama Zakona.

Pravobraniteljica je također zaključno naglasila da je pitanje uspostave ravnopravnosti spolova odgovornost i obveza svih društvenih dionika, osobito HRT-a kao javnog servisa koji je svojim dosegom dostupan širokom krugu gledateljica i gledatelja, kao i poruke koje odašilje, stoga te poruke trebaju promicati ravnopravnost spolova, ne samo putem programskih sadržaja, već i ravnopravnom zastupljenošću žena i muškaraca kao ravnopravnih sugovornika/ca u tim sadržajima.

³⁹¹ Labinskakomuna.eu, 18.4.2024., <https://labinskakomuna.eu/kolumne/personale/personale-7-kako-se-brinuti-o-partneru-muskarcu/>, 20.4.2024., <https://labinskakomuna.eu/kolumne/personale/personale-kako-se-brinuti-o-partnerici-zeni/>.

diskriminirajući način prikazuju žene, ali i muškarce te ih stavljaju u nepovoljan položaj, prije svega seksističkim promicanjem i zagovaranjem tradicionalnih rodnih uloga, kao i stigmatizacijom, stereotipizacijom, te generalizacijom, čime se perpetuira patrijarhalni narativ, te opravdava i potiče ograničavanje osobne slobode, individualnosti i punopravnog uživanja tekovina ravnopravnosti spolova. Pritom se taj isti sadržaj promovira i predstavlja kao zabavan i šaljiv, što sve zajedno u konačnici Pravobraniteljica smatra u potpunosti nedopustivim. Grafička oprema uz tekst – fotografija koja se koristi uz tekst koji se objavljuje u kolumni, dodatno upotpunjuje seksistički dojam te prikazuje žensku osobu odjevenu u oskudnu odjeću i kuhinjsku pregaču, a koja šalje nedvojbenu seksističku i objektivizirajuću poruku prikazujući ženu kao seksualni objekt i istovremeno domaćicu. Slijedom svega navedenog, Pravobraniteljica je upozorila da po pitanju seksizma nije bitna namjera, nego stvarni učinak, a koji se u ovom slučaju odnosi na perpetuiranje rodnih stereotipa koji ograničavaju postizanje stvarne ravnopravnosti između muškaraca i žena. Upravo su rodni stereotipi ti koji se učestalo koriste kroz šale, doskočice i poskočice. Nastavno na sve navedeno, Pravobraniteljica je **izdala preporuke, koje su u potpunosti prihvaćene.**

6.1.4. Medijsko izvještavanje o LGBTIQ osobama i stručnjacima/kinjama koji rade s navedenom populacijom

Trenutno stanje u medijskom prostoru i nadalje je obilježeno negativnim prikazivanjem tema LGBTIQ populacije u pojedinim medijima i na društvenim mrežama, koje se seže od osporavanja prava i potrebe za promicanjem ljudskih prava LGBTIQ osoba, do širenja netrpeljivosti i stvaranja neprijateljskog, ponižavajućeg i uvredljivog okruženja, a u ekstremnim slučajevima i pravog govora mržnje i poticanja na mržnju. Predmetni diskurs bio je osobito vidljiv u odnosu na izvještavanje pojedinih medija o transrodnim osobama i/ili pojedincima/kama, te stručnjacima/kinjama koji rade s navedenom populacijom. Sudeći prema pritužbama koje je Pravobraniteljica zaprimala, procjena je da će se takav trend nastaviti i u narednom razdoblju.

I dok jedan dio medija na objektivan način izvještava o ovoj tematici, metodologija izvještavanja i izrazito neprimjereni narativ pojedinih medija i nadalje ostaje problematičan iz perspektive nadležnosti Pravobraniteljice.

PRIMJER 4. Diskriminacija LGBTIQ/transrodnih osoba u medijskim sadržajima: U predmetu PRS-05-01/24-04, Pravobraniteljica je zaprimila pritužbu protiv ukupno **309 novinskih tekstova/objava** objavljenih i dostupnih na elektroničkoj publikaciji Narod.hr (izdavač udruga U ime Obitelji)³⁹², objavljenih od ožujka 2023. do siječnja 2024. godine na navedenoj elektroničkoj publikaciji, te se podnositelj/ica prijave pritužuje da portal/udruga provode anti-LGBTIQ+ kampanju i smatraju neprihvatljivim da Agencija za elektroničke medije „*ne samo da zatvara oči, već udrugu U ime Obitelji/portal Narod.hr odlučuje i financijski u tome podržati*“³⁹³. Vežano uz predmetnu

³⁹² Narod.hr, 1.3.2023. - siječanj 2024.: <https://narod.hr/>.

³⁹³ Financijsku podršku je udruga U ime Obitelji ostvarila temeljem Odluke o raspodjeli sredstava Fonda za poticanje pluralizma i raznovrsnosti elektroničkih medija – profitnih pružatelja elektroničkih publikacija, neprofitnih pružatelja elektroničkih publikacija te neprofitnih proizvođača audiovizualnih i radijskih programa za 2023. godinu Agencije za elektroničke medije, za projekt naziva "Epidemija transseksualizma u Hrvatskoj i svijetu".

podršku, te kao dokaz tim navodima podnositelj/ica pritužbe dostavila je sve analizirane članke (298), uključujući sporne članke sufinancirane u okviru **projekta "Epidemija transseksualizma u Hrvatskoj i svijetu"** (11 članaka³⁹⁴).

Pravobraniteljica je nakon provedene detaljne analize svih prituženih članaka/objava/tekstova zauzela stajalište da se u konkretnim slučajevima, posebice imajući u vidu elemente sustavnosti prituženog modaliteta izvještavanja elektroničke publikacije Narod.hr o LGBTIQ populaciji, uključujući transrodnim osobama i stručnjacima/kinjama koji rade s navedenom populacijom, u **193 pritužena članka/slučaja/objava/tekstova** radi o kršenju prava LGBTIQ populacije, odnosno Pravobraniteljica je utvrdila elemente dovođenja u nepovoljan položaj te dodatne stigmatizacije LGBTIQ zajednice, sve po osnovi rodnog identiteta i spolne orijentacije, a temeljem čl.6.st.1. ZRS-a i čl.1.st.1.-2. ZSD-a, uz nepoštivanje prethodno navedenih pojedinih odgovarajućih odredbi Zakona o medijima i ZEM-a.

Ujedno, iz gore opisane analize koju je provela Pravobraniteljica³⁹⁵, razvidno je da se u brojnim analiziranim člancima Naroda.hr na ove teme (gotovo) istovjetne formulacije i konstatacije „kopiraju“ iz članka u članak, učestalo se doslovce prevode i prenose tekstovi/članci iz pojedinih inozemnih (ponekad znanstveno i činjenično upitnih i nejasnih) izvora, prenose se cjelovite izjave pojedinih osoba, pritom većinom bez vidljive autorske komponente/doprinosa samog novinara/ke elektroničke publikacije Narod.hr u samim objavama/člancima, sve uz dominantni narativ kojeg ova elektronička publikacija zagovara i promiče. Slijedom provedene analize i cjelovitog ispitnog postupka, Pravobraniteljica je portalu Narod.hr uputila **upozorenje i preporuke**³⁹⁶. Do datuma pisanja ovog Izvješća o radu nije zaprimila povratno očitovanje od elektroničke publikacije Narod.hr.³⁹⁷

³⁹⁴ Narod.hr: <https://narod.hr/hrvatska/ovako-su-prije-10-godina-govorili-protivnici-referenduma-o-braku-nece-biti-roditelja-1-i-2-promjene-spola>, <https://narod.hr/hrvatska/mozemo-i-udruga-noe-kraljevica-uzurpirali-prostore-mjesnog-odbora-u-sesvetama-evo-detolja>, <https://narod.hr/hrvatska/isti-krug-ljudi-veza-psihologinje-koja-savjetuje-studente-i-pionirke-transseksualnosti-jokic-begic>, <https://narod.hr/hrvatska/dr-dodig-curkovic-djetetu-je-traumatsko-iskustvo-kad-mu-se-razbije-mobitel-a-kamoli-kad-ga-se-izvrgne-promjeni-spola>, <https://narod.hr/hrvatska/pitate-se-gdje-je-noah-kraljevic-po-povratku-iz-zambije-educira-sindikalne-drzavne-sluzbenike-rh>, <https://narod.hr/svijet/dokle-idu-znanstveni-eksperimenti-u-operacijama-promjene-spola-beogradskog-kirurga-dordevica>, <https://narod.hr/zdravlje/evo-sto-kazu-istrazivanja-koja-je-korelacija-rodne-disforije-s-poremecajima-iz-spektra-autizma>, <https://narod.hr/svijet/deklaracija-o-bioloskoj-stvarnosti-kako-su-se-britanci-odlucili-obracunati-s-rodnom-ideologijom>, <https://narod.hr/svijet/agresivna-kampanja-rodne-ideologije-mediji-namecu-trudne-muskarce-ustvari-bioloske-zene>, <https://narod.hr/svijet/anamarija-vikend-sto-je-gay-bozic-gdje-su-korijeni-proslave-halloweena-i-kakve-veze-queer-ima-s-tim>, <https://narod.hr/svijet/s-naprednog-zapada-prodire-rodna-ideologija-potkopavaju-tradicionalne-vrijednosti-i-stvaraju-cjelozivotne-pacijente>

³⁹⁵ Predmetna tematika odnosi na sadržaje objavljene na portalu Narod.hr zaključno s početkom 2024., dok je Pravobraniteljica praćenjem medijskih objava tijekom tekuće izvještajne kalendarske godine utvrdila nastavak objavljivanja velikog broja članaka s identičnim diskriminirajućim narativom.

³⁹⁶ Navedeno upozorenje i preporuke upućene elektroničkoj publikaciji Narod.hr, Pravobraniteljica je na znanje prosljedila Državnom odvjetništvu Republike Hrvatske, Pučkoj pravobraniteljici, Hrvatskom novinarskom društvu te Agenciji/Vijeću za elektroničke medije. Više informacija o suradnji Pravobraniteljice sa Agencijom za elektroničke medije i Novinarskim vijećem časti dostupno je u poglavlju 6.3. ovoga Izvješća o radu.

³⁹⁷ Naknadno, izvan izvještajnog razdoblja (ožujak 2025.), Pravobraniteljica je zaprimila obavijest Agencije za elektroničke medije u kojoj navodi da se Vijeće za elektroničke medije ne može upustiti u procjenu uredničkih politika, kritičke osvrte i javnu polemiku na bilo kojem dijelu političkoj ili društvenog spektra tako što će ih široko preispitivati u smislu odredbe čl.14.st.2. ZEM-a, nego je Vijeće pozvano primjenjivati ZEM tako što će pravilno primjenjivati značenje i cilj konkretne odredbe, u kontekstu relevantne sudske prakse ESLJP.

6.1.5. Neravnopravnost spolova u oglašavanju/reklamama i reklamnim kampanjama, uz često korištenje rodni stereotipa

Vezano uz **oglašavanje/reklame i reklamne kampanje**, one postaju sofisticiranije te većinom na indirektan način koriste rodne stereotipe i objektivizaciju žena u vjeri da će na taj način biti primijećene u javnosti i ostvariti tržišni uspjeh. U pojedinim slučajevima kao što su niže opisani, dovodilo se žene, ali i muškarce u nepovoljan položaj te se neizravno promicalo i rodno utemeljeno nasilje.

PRIMJER 5. Rodno-utemeljeno nasilje u reklamama: U predmetu PRS-05-03/24-5, Pravobraniteljica je zaprimila pritužbu na video objavu - reklamu jedne konobe iz Zadra, inicijalno objavljenu na društvenoj mreži Instagram, a u kojoj se ismijava fizičko i psihičko nasilje nad ženama te se o navedenome zbijaju izrazito neprimjerene i nedopuštene šale³⁹⁸.

Pravobraniteljica je provela ispitni postupak, izvršila uvid u navedenu video objavu – reklamu, iz koje je razvidno da se u istoj reklamira asortiman navedene konobe, na način da se radnja odvija u prostorijama kuhinje konobe, gdje jedan muškarac, pretpostavlja se djelatnik konobe, dovikuje drugome: „Donesi ribu, požuri 'vamo, požuri, molim te!“. Drugi muškarac koji se nalazi u pokrajnjoj prostoriji otvara škrinju za zamrzavanje u kojoj se nalazi ženska osoba zamotana u crnoj vreći, ženu višestruko udara rukom i potom kuhinjskim pomagalom - kuhačom, uz psovke i uzvike: „Vidi je, živa je!“ . Potom uz dodatne komentare i uzvike: „Evo je, evo je!“ vadi žensku osobu i dalje zatočenu u vreći iz škrinje, odnosi u kuhinju te pritom ponavlja „Još se mrda, još se mrda!“ . Video objava – reklama završava riječima „Samo domaće i svježe, konoba....“.

Nastavno na navedeno, Pravobraniteljica je potvrdila da se u konkretnom slučaju radi o reklamnom sadržaju koji grubo krši odredbe ZRS-a te načelo ravnopravnosti spolova kao Ustavom RH zaštićene kategorije. Navedenim se sadržajem prije svega grubo opravdava i banalizira rodno utemeljeno nasilje, istodobno se žene prikazuje na degradirajući i uvredljiv način, grubo kršeći njihovo dostojanstvo, a potiču se i stereotipi koji ih dehumaniziraju i umanjuju njihovu vrijednost. Pritom se taj isti sadržaj promovira i predstavlja kao zabavan i šaljiv, što sve zajedno u konačnici Pravobraniteljica smatra u potpunosti nedopustivim. Takvi pristupi ne samo da normaliziraju i banaliziraju nasilje, već ga i opravdavaju, a žene se pritom dodatno ponižavaju, čime se stvara opasna atmosfera tolerancije prema nasilju nad ženama. Pravobraniteljica je **izdala preporuke**, koje su **u potpunosti prihvaćene**, a reklama je uklonjena sa društvene mreže uz iskazano žaljenje i ispriku pritužene konobe.

PRIMJER 6. Nasilje u obitelji u reklamama: U predmetu PRS-05-03/24-2, Pravobraniteljica je zaprimila pritužbe na TV/video reklamu automobilske kompanije u svrhu reklamiranja jednog od proizvoda tvrtke - automobila, a u kojoj se kroz prizmu „duhovitosti“ i „simpatičnosti“ promiče obiteljsko nasilje nad muškarcima. U predmetnom televizijskom reklamnom spotu, koji se redovito emitirao u gledanim terminima na nacionalnim TV postajama, uključujući HTV, prikazuje se

³⁹⁸ Reklama je u trenutku pisanja ovoga Izvješća o radu kao primjer loše prakse dostupna na poveznici Instagram računa inicijative *Seksizam naš svagdašnji*: <https://www.instagram.com/p/C56BaxKM7UU/?igsh=MWJkODY4MDU4YTFpaw%3D>.

„idiličan“ obiteljski odnos muškarca i žene koji promatraju obiteljske fotografije, da bi u jednom trenutku muškarac, dok je „čeznutljivo“ promatrajući kroz prozor u svoj automobil, bio izudaran tavom od strane žene, a posljedice navedenog vidljive su u idućem kadru reklame u kojem je glava muškarca obavijena zavojima, naglašavajući (s namjerom duhovitosti) njegove ozljede.

Pravobraniteljica je potvrdila da se u konkretnom slučaju radi o reklamnom sadržaju koji krši čl.16.st.2. ZRS-a i načelo ravnopravnosti spolova kao ustavne vrednote. Šale na račun bilo kojeg oblika nasilja, uključujući rodno utemeljenog nasilja te obiteljskog nasilja, neovisno o tome da li su žrtve žene ili muškarci, kao i izravno prikazivanje žena i muškaraca na degradirajući i uvredljiv način ne smiju se promovirati, niti opravdavati kao zabavni i šaljivi, neovisno što ih pojedinci/ke tako mogu doživjeti. Humorističnim formatom se, također, ne može opravdavati reklamni sadržaj koji nije u skladu s odredbama zakona i koji ignorira društvene vrijednosti za koje se zalažemo, stoga se u ovom slučaju radi o nedopustivoj praksi oglašavanja/reklamiranja.

Nastavno na sve navedeno, Pravobraniteljica je izdala preporuke, koje su **u potpunosti prihvaćene**, te je inicijalni TV spot/reklama povučen s društvenih mreža i TV postaja te potom izmijenjen na način da su iz reklame uklonjene sve scene fizičkog nasilja (npr. udarci tavom). Isti je dostavljen Pravobraniteljici na uvid prije emitiranja. Pravobraniteljica je **ponovila svoje preporuke**, budući da, iako je uklonjena većina elemenata koji izravno upućuju na fizičko obiteljsko/partnersko nasilje, potencijalno se nasilje na samom kraju reklame i dalje nedvojbeno insinuiralo (žena koja zamahuje s tavom). Preporuke su opetovano **u potpunosti prihvaćene** te je TV spot/reklama izmijenjen na način da su svi sporni elementi uklonjeni. Nastavno na ovu reklamu, nekolicinu pritužbi, brojne upite medija i interes javnosti, Pravobraniteljica je objavila i javno priopćenje³⁹⁹.

Međutim, činjenica koju Pravobraniteljica **smatra zabrinjavajućom jest da je Vijeće/Agencija za elektroničke medije** temeljem prijave Pravobraniteljice i temeljem drugih zaprimljenih pritužbi na ovu reklamu/TV spot, odlučilo da u konkretnom slučaju nije došlo do kršenja odredbi ZEM-a⁴⁰⁰, o kojoj odluci je Pravobraniteljica sukladno svojim zakonskim ovlastima od Vijeća/Agencije u opetovano zatražila očitovanje (19.4., i 3.7.2024.). Do datuma pisanja ovoga Izvješća o radu Pravobraniteljica nije zaprimila očitovanje Agencije/Vijeća za elektroničke medije.

6.1.6. Seksizam u javnom prostoru i izjavama javnih osoba

Pravobraniteljica iz perspektive ravnopravnosti spolova redovito prati izražavanje u javnom prostoru, posebice osoba iz javnog i političkog života i u svom radu često nailazi na neprimjerene **izjave javnih osoba**. Svake godine bilježi nove primjere izjava koje uključuju seksističke komentare, izravni ili neizravni seksizam, promoviranje rodnih stereotipa te omalovažavanje žena na temelju spola. Uz to, evidentirane su i neprimjerene izjave upućene protiv LGBTIQ osoba. Pravobraniteljica na takve

³⁹⁹ Javno priopćenje Pravobraniteljice, 28.2.2024.: <https://www.prs.hr/cms/post/1186>.

⁴⁰⁰ U odgovoru Vijeća/Agencije za elektroničke medije od 8.3.2024., Vijeće je izvijestilo da je o pritužbi Pravobraniteljice odlučivalo 7.3.2024., te je odlučilo **da u konkretnom slučaju nije došlo do kršenja odredbi ZEM-a**. Ujedno su izvijestili Pravobraniteljicu da je vlasnik prava za ovaj oglas obavijestio da je povukao spot iz distribucije a video uredio tako da su iz njega uklonili sve scene fizičkog nasilja (udarci tavom). **NAPOMENA:** Spot je povučen zahvaljujući intervenciji Pravobraniteljice.

slučajeve redovito reagira, a u pojedinim je situacijama ukazivala na neprihvatljivost pojedinih izjava javnih osoba i putem javnih priopćenja⁴⁰¹.

PRIMJER 7. Neprimjerene izjave javnih osoba: U predmetu PRS-10-01/24-13, Pravobraniteljica je došla do saznanja o neprimjerenom seksističkom izričaju predsjednika Gradskog vijeća Grada Slavenskog Broda, na 19. sjednici Gradskog vijeća⁴⁰². Neprimjerene izjave odnose se na dio predmetne sjednice, u okviru rasprave o Izvješću o radu i financijskom izvješću trgovačkih društava u potpunom ili djelomičnom vlasništvu Grada Slavenskog Broda za 2023., za Brod-turist d.o.o., gdje se imenovani prituženi predsjednik Gradskog vijeća, obraćajući se kolegici vijećnici, neprimjereno seksistički izražavao, sve u svrhu političke difamacije imenovane vijećnice. Iz predmetne snimke dijela sjednice razvidno je da je imenovani vijećnici uputio sljedeće izjave – počevši od 3:1:53 minute sjednice: „*Slušajte me...sačekajte da završim...Nemojte biti kokoška...ovo nije kokošinjac. U kokošinjcu se....Ja sam...a ja sam na početku gradskog mandata rekao da neću dozvoliti da se Gradsko vijeće pretvori u kokošinjac...*“. Nakon provedenog ispitnog postupka Pravobraniteljica je istaknula da je takva vrsta stereotipizacije i seksizama u javnom govoru izrazito rodno utemeljena, u pravilu je usmjerena prema ženama te predstavlja izraz još uvijek prisutnog šireg patrijarhalnog narativa. Stoga se ovdje ne radi o pukom vrijeđanju, kojem nažalost pojedini političari redovito pribjegavaju, već se radi o eklatantnom seksizmu na pojavnost kojega na svim političkim razinama, od lokalne do nacionalne. Pravobraniteljica je imenovanog upozorila da su osobe koje obnašaju javne funkcije prve koje svojim ponašanjem i komunikacijom moraju biti odraz društvene odgovornosti jer postavljaju standarde javne komunikacije i dužni/e su i svojim ponašanjem i svojim izjavama biti primjer drugima. Pozvala je ujedno imenovanog da poduzme odgovarajuće aktivnosti, kako bi se u Gradskom vijeću Grada Slavenskog Broda osiguralo odsustvo seksističkog govora te u slučaju njegove pojave adekvatno sukladno Ustavu Republike Hrvatske i Poslovniku o radu Gradskog vijeća na isti reagiralo. Nastavno na sve navedeno, Pravobraniteljica je **izdala preporuke**, koje su **u potpunosti prihvaćene**.

6.1.7. Ostalo

Rodni stereotipi, te elementi seksizama i objektivizacije žena, kao i neprimjereno izražavanje usmjereno protiv LGBTIQ osoba, učestalo se pod krinkom satire i „šaljivosti“ koriste u satiričkim sadržajima ili umjetničko-kulturnim djelima, te je tijekom izvještajne godine Pravobraniteljica zaprimila nekoliko pritužbi vezanih uz takve primjere. S obzirom na to da članci 38. i 69. Ustava Republike Hrvatske⁴⁰³ jamče slobodu mišljenja i izražavanja te slobodu kulturnog i umjetničkog stvaralaštva, Pravobraniteljica u svom djelovanju štiti ove ustavne odredbe, te je nadležna intervenirati u slučajevima satire, humora ili umjetničkog izražavanja isključivo kada se nedvojbeno

⁴⁰¹ Javna priopćenja dostupna su na sljedećim poveznicama: <https://www.prs.hr/cms/post/1152>, <https://www.prs.hr/cms/post/1155>, <https://www.prs.hr/cms/post/1165>, <https://www.prs.hr/cms/post/1212>, <https://www.prs.hr/cms/post/1328>, <https://www.prs.hr/cms/post/1389>, <https://www.prs.hr/cms/post/1394>.

⁴⁰² Sjednica je održana 24.9.2024. Snimka sjednice dostupna je na sljedećoj poveznici: <https://www.slavonski-brod.hr/gradska-uprava/gradsko-vijece/343-tonski-zapisi-o-radu-sjednica-gradskog-vijeca/snimke/14800-19-sjednica-24-09-2024>.

⁴⁰³ Narodne novine, br. 56/90, 135/97, 8/98 - proć. tekst, 113/00, 124/00 - proć. tekst, 28/01, 41/01 - proć. tekst, 55/01 - ispr., 76/10, 85/10 - proć. tekst i 5/14 - Odluka USRH.

radi o poticanju mržnje i nasilja prema određenim društvenim skupinama ili kada se relativizira nasilje prema skupinama obuhvaćenima njezinom nadležnošću. U ispitnim postupcima koje je Pravobraniteljica provela tijekom izvještajnog razdoblja nije utvrđeno postojanje navedenih elemenata. Međutim, Pravobraniteljica napominje i kako pitanje kvalitete ili vrijednosti kulturno-umjetničkog izraza nisu u nadležnosti Pravobraniteljice. Umjesto toga, pravo na kritiku i izbor podrške ovakvim sadržajima prvenstveno imaju publika i stručna zajednica iz područja kulture. Istovremeno, postojeći zakoni omogućuju pojedincima/kama koji smatraju da su oštećeni određenim izjavama ili sadržajima da pravdu zatraže sudskim putem. Važnu ulogu u ovom procesu imaju i strukovne organizacije te tijela poput Novinarskog vijeća časti, koje djeluje u okviru Hrvatskog novinarskog društva i nadležno je za zaštitu i primjenu Kodeksa časti hrvatskih novinara/ki.

PRIMJER 8. Neprimjereni izričaj glazbenog izvođača: U predmetu PRS-05-01/24-12, Pravobraniteljica je zaprimila pritužbu u kojoj psiholog/inja osnovne škole Suhopolje u ime grupe osoba – učenika/ca 8 razreda Škole prijavljuje neprimjerene i uznemirujuće sadržaje jednog autora/izvođača, a koji se plasiraju kroz medije i društvene mreže. Izražava se zabrinutost za druge vršnjake/kinje, kao i zabrinutost za svoje i njihovo mentalno zdravlje i vrijednosti koje se promiču. Navodi se da se kroz pjesme i spotove ovog izvođača promiču vrijednosti zabranjene u zakonodavstvu Republike Hrvatske (alkohol, kockanje, opijati, prostitucija, nemoral, kriminal, nasilje, oružje, brza vožnja...). Ujedno se primjećuje i diskriminacija nad ženskim spolom te navodi da se žene u uradcima tog izvođača prikazuju kao objekti, a koncerti ovog izvođača organiziraju se diljem Hrvatske te na istima često budu prisutne malodobne osobe. Slijedom navedenog, od Pravobraniteljice je zatraženo nadležno postupanje s ciljem zabrane održavanja koncerata ovog izvođača u jedinicama lokalne samouprave u Hrvatskoj, te pokretanje inicijative da se korisnicima/cama kanala Youtube-a s područja Hrvatske zabrani pristup sadržajima koje na navedeni kanal plasira izvođač.

Pravobraniteljica je u odgovoru stranci istaknula da mora primjenjivati sve normative demokratskog ustavnog poretka, uključujući one koji se odnose na slobodu kulturno-umjetničkog djelovanja i slobodu govora i izražavanja. Budući da se u ovom slučaju radi o autorskom glazbenom, glazbeno-scenskom i vizualnom te vizualno-scenskom izražavanju kao vidu kulturno-umjetničkog izražavanja, nezaobilazno je uzeti u obzir članak 69. Ustava Republike Hrvatske⁴⁰⁴ kojim se jamči sloboda kulturno-umjetničkog stvaralaštva, kao i članak 38. kojim se jamči sloboda govora i izražavanja. U slučajevima poput ovoga, djelovanje Pravobraniteljice ne smije poprimati karakteristike postupanja represivnih tijela kojim se ograničavaju navedene slobode, te je uputila stranku da je za pitanja vezana uz zaštitu prava i interesa malodobnih osoba nadležna Pravobraniteljica za djecu.

OSTALI PRIMJERI. U doba društvenih mreža, komunikacija javnih osoba i građana/ki često se odvija putem **osobnih profila na društvenim mrežama**, te prema iskustvima iz rada Pravobraniteljice, promatrajući iz perspektive ravnopravnosti spolova, često na pojedinim osobnim

⁴⁰⁴ Narodne novine HR, br. 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10 i 05/14.

profilima korisnika/ca rezultira pojavom neprimjerenih izraza, uključujući seksističke komentare, uvredljive sadržaje, te ponekad i govor mržnje prema pojedinim skupinama iz njene nadležnosti.

Iako Pravobraniteljica nije nadležna za postupanje u odnosu na izjave objavljene na osobnim profilima društvenih mreža, upozorava da javne osobe, zbog svoje vidljivosti i utjecaja, imaju povećanu društvenu odgovornost za sadržaj koji objavljuju i dijele. Posebnu pažnju trebaju posvetiti izbjegavanju diskriminatornih stavova ili govora koji promovira seksizme i stereotipe. Pravobraniteljica može reagirati u slučajevima kada sadržaj na društvenim mrežama kojeg objavljuju pojedini korisnici/ce na svojim osobnim profilima poziva na nasilje, diskriminaciju ili kršenje prava s obilježjima kaznenog djela, u kojem slučaju ima pravo podnijeti kaznenu prijavu nadležnom Državnom odvjetništvu RH.

Kad je riječ o **komentarima korisnika/ca** koje generiraju na elektroničkim publikacijama, Pravobraniteljica nije nadležna postupati po istima. Međutim, prema članku 94. ZEM-a, pružatelji elektroničke publikacije su ti koji su odgovorni za sav sadržaj, uključujući korisničke komentare, ukoliko na odgovarajući način ne registriraju korisnike/ce, ne istaknu pravila komentiranja ili ne spriječe objavu sadržaja koji potiče mržnju, nasilje ili kaznena djela poput terorizma, rasizma, dječje pornografije ili ksenofobije. U slučaju da je nakladnik propustio učiniti nešto od navedenog, Pravobraniteljica ima ovlasti za postupanje prema pružatelju elektroničke publikacije, a temeljem diskriminacijskih osnova iz nadležnosti.

Nastavno na sve češće primjere iz prakse Pravobraniteljice, a iz kojih su razvidne učestale nedosljednosti pojedinih pružatelja elektroničkih publikacija te nepravovremenosti u poštivanju navedenih odredbi ZEM-a, Pravobraniteljica je stajališta da bi pružatelji trebali uložiti dodatne napore u pravovremeno i dosljedno moderiranje sadržaja kojeg na stranicama elektroničke publikacije generiraju korisnici/ce, u skladu s odredbama ZEM-a.

6.2. SIGURNOST NOVINARKI

Pravobraniteljica je, iz perspektive ravnopravnosti spolova, postupajući u predmetima napada na novinarke, analizirajući dostupne informacije iz medija, statističke podatke i stručne analize, utvrdila sve češće prijetnje i rastuću nesigurnost s kojom se često suočavaju novinarke, kao i izraženu specifičnu rodnu dimenziju nasilja i prijetnji, a koja novinarke, ali i druge medijske djelatnice čini posebno ranjivima. Dostupni podaci ukazuju na širok spektar neprihvatljivih ponašanja, od prijetnji i drugih oblika verbalnog nasilja, do uznemiravanja i drugih težih oblika nasilja⁴⁰⁵. Na ovu

⁴⁰⁵ Neki od primjera i slučajeva napada na novinarke, kao i očitovanja tijekom posljednjih 10 godina u RH: 2015. <https://www.hnd.hr/osudujemo-prijetnju-smrcu-novinarke-katarini-marie-banje>, <https://www.hnd.hr/nezadovoljstvo-medijskim-sadrzajima-ne-smije-se-iskazivati-napadom-na-privatnost-novinaru-urednika-i-ostalnih-medijskih-djelatnika> 2016. <https://www.hnd.hr/mirjana-rakic-u-nu2-ovo-je-moja-domovina-i-nikad-necu-otici>, <https://www.hnd.hr/mirjana-rakic-odmah-nakon-prosvjeda-sve-mi-je-bilo-jasno>

problematiku upozoravaju novinarski sindikati, profesionalne federacije⁴⁰⁶ i različite udruge. Vođena ovim saznanjima, Pravobraniteljica je odlučila provesti analizu dostupnih podataka i informacija kako bi iz perspektive neovisnog tijela za ravnopravnost spolova ukazala na razmjere i uzroke problema, ali i kako bi ponudila preporuke za stvaranje sigurnijeg i poticajnijeg okruženja za rad novinarki. Ovaj angažman istovremeno je apel na društvenu odgovornost i na nužnost sustavne zaštite slobode medija, koja je temelj demokratskog društva. Ova inicijativa nije samo reakcija na rastuće prijetnje, već i afirmacija vrijednosti slobode izražavanja i jednakih prava za sve medijske djelatnike/ce.

Sigurnost novinara, a osobito novinarki u Hrvatskoj, ali i na razini Europske unije i u svijetu, postala je jedno od ključnih pitanja u kontekstu slobode medija i demokracije⁴⁰⁷. Prijetnje i nasilje⁴⁰⁸ nad novinarima/kama predstavljaju jedan od najtežih izazova s kojim se suočavaju mediji u Hrvatskoj i svijetu. Novinari/ke i medijski radnici/ce oduvijek su smatrani "visokorizičnim" radnicima/cama zbog prirode svog posla. Međutim, u stvarnosti postoji nedostatak svijesti o pitanjima zdravlja i sigurnosti te zaštitnih mjera i politika za novinare/ke i medijske radnike/ce. Budući da je brzina ključna za objavu vijesti, rijetko se provode procjene rizika za novinare/ke. Ipak, novinari/ke se suočavaju sa stalnim rizicima⁴⁰⁹ za zdravlje i sigurnost, bilo u radnom okruženju ili u opasnijim i nestabilnijim situacijama. Podaci monitoringa medijskog pluralizma u digitalnoj eri za 2024.,⁴¹⁰ koji je pripremio Centar za medijski pluralizam i medijske slobode, ukazuje da su se prijetnje novinarima, uključujući novinarke, povećale za 4% u gotovo svim zemljama Europske unije u usporedbi s prethodnom godinom. Posebice zabrinjava podatak da čak 73% novinarki svakodnevno doživljava

2017. <https://n1info.hr/vijesti/a249233-hnd-osudio-napad-novinarka-od-siline-udarca-pala-u-kanal/>, <https://www.hnd.hr/ema-branica-fizicki-napad-koji-sam-doživjela-kao-novinarka-provjerenog-bilo-je-strasno-i-meni-najteze-prebroditi/>, <https://www.hina.hr/vijest/9571076>

2020. <https://www.hnd.hr/novinarka-zivana-susak-zivkovic-ovo-je-za-mene-traumaticno-i-nadam-se-da-ce-sto-prije-završiti-predsjednik-hnd-a-porucio-ocekujemo-adekvatnu-kaznu-za-napad>, <https://dnevnik.hr/vijesti/koronavirus/hnd-trazimo-da-drzavni-vrh-osudi-napade-u-splitu---601389.html>, <https://www.snh.hr/en/izvanredna-pressica-zbog-napada-na-kolegicu-andreu-topic-iz-slobodne-dalmacije/?replytocom=110>, <https://www.hnd.hr/hnd-i-snh-odvratn-napad-na-kolegicu-topic-posljedica-je-sutnje-politickog-vrha-i-to-necemo-prihvatiti>

2021. <https://www.hnd.hr/festival-media-in-time-maja-sever-novinarke-su-izlozenije-napadima-i-manje-placene>

2022. <https://www.hnd.hr/zovko-o-napadu-na-novinarke-ovo-je-za-svaku-osudu-a-dogada-se-upravo-ono-na-sto-hnd-dugo-upozorava>, <https://www.nacional.hr/hnd-kaze-da-je-svaki-napad-na-novinare-napad-na-osobe-koje-obavljaju-poslove-od-javnog-interesa/>, <https://www.hnd.hr/hnd-napad-na-novinaru-napad-je-na-osobu-u-javnoj-sluzbi-i-zato-cemo-sve-prijaviti-policiji>

2024. <https://www.dnevno.hr/vijesti/hnd-osudio-napad-na-novinaru-i-trazi-jedno-drzava-bi-trebala-poslati-jasnu-poruku-2482112/>, <https://www.hnd.hr/napadi-na-novinaru-vrsaljko-ne-smiju-proci-nekaznjeno>, <https://www.hnd.hr/hnd-trazimo-ostru-reakciju-drzave-na-pokusaj-ubojstva-novinarke-melite-vrsaljko>, <https://n1info.hr/vijesti/hnd-zatražio-ostru-reakciju-vlasti-na-napad-na-novinaru-vrsaljko/>, <https://www.hnd.hr/medunarodne-novinarske-organizacije-pozvale-vladu-da-ne-dopusti-da-napadi-na-novinaru-melitu-vrsaljko-produ-nekaznjeno>, <https://vijesti.hrt.hr/hrvatska/novinarka-melita-vrsaljko-napadnuta-u-kuci-u-nadinu-11664825>, <https://www.index.hr/vijesti/clanak/sestra-i-otac-hdzovca-fizicki-napali-novinaru-hnd-to-je-pokusaj-ubojstva/2583336.aspx>

⁴⁰⁶ https://safejournalists.net/incidents/?lang=en&keyword=&country=HR&gender=female&type_of_incident=&incident_means=&incident_year=&who_was_attacked=&were_authorities_informed=&by_whom=&perpetrator=&judiciary_status=&type_of_violation=&ja_reaction=&ja_was_informed=&page=1

⁴⁰⁷ <https://www.hnd.hr/misija-utvrdila-niz-problema-hrvatska-je-daleko-od-zemlje-sa-slobodnim-medijskim-okruzenjem>

⁴⁰⁸ Analiza medijskog sektora u Republici Hrvatskoj, 2022.: <https://min-kulture.gov.hr/vijesti-8/analiza-medijskog-sektora-u-republici-hrvatskoj/22898>.

⁴⁰⁹ Tjednik Novosti, 22.11.2022.: <https://www.portalnovosti.com/napadi-na-novinare-sve-zesci-i-cesci>

⁴¹⁰ Monitoring prati stanje medijskog pluralizma u 32 zemlje, uključujući 27 država članica EU i 5 zemalja kandidatkinja. Obuhvaća nekoliko ključnih područja: osnovnu zaštitu novinara i novinarki, tržišni pluralizam, političku nezavisnost i društvenu uključenost. Izvješće pruža detaljan uvid u stanje medijskog pluralizma, identificirajući potencijalne rizike i područja koja zahtijevaju poboljšanja uvjeta rada novinara/ki u Europi i zemljama članicama. Poveznica: <https://cmpf.eu.eu/media-pluralism-monitor-2023-interactive/>, <https://www.hnd.hr/monitor-medijskog-pluralizma-2024-hrvatska-medu-tri-najgore-po-uvjetima-rada-novinaru>

online nasilje, no većina ovih napada ostaje neprijavljena jer se smatraju "dijelom posla".⁴¹¹ *Izješće Europske komisije o vladavini prava za 2024. godinu*⁴¹² ističe ozbiljne prijetnje s kojima se suočavaju novinari/ke u državama članicama Europske unije, uključujući fizičke napade, uznemiravanje, strateške tužbe protiv javnog sudjelovanja (SLAPP)⁴¹³ i političke pritiske. Napadi na medijske djelatnike/ce često su povezani s njihovim izvještavanjem o osjetljivim temama poput korupcije, organiziranog kriminala ili zloupotrebe vlasti.

U Hrvatskoj, prema *Izješću pučke pravobraniteljice za 2023. godinu*⁴¹⁴ evidentni su ozbiljni izazovi s kojima se suočavaju novinari/ke i mediji. Prema Izješću, novinari/ke su i dalje bili suočeni s prijetnjama, fizičkim napadima i tzv. SLAPP tužbama. Uz tužbe, prijetnje novinarima/kama u Hrvatskoj uključuju i verbalne napade te online zlostavljanje. Internet, kao jedno od glavnih područja za širenje informacija, istovremeno je postao prostor za širenje mržnje i netolerancije. Govor mržnje na internetu često se usmjerava prema novinarima/kama koji pokrivaju osjetljive teme⁴¹⁵, a najčešće ostaje neprijavljen ili nesankcioniran. Svi ti oblici zastrašivanja ne samo da ugrožavaju sigurnost novinara/ki već imaju i šire posljedice, stvarajući tzv. "hladni efekt" u kojem se novinari/ke samocenzuriraju kako bi izbjegli moguće posljedice. Kada se i pokrenu pravni procesi, kazne su često blage i ne šalju jasnu poruku o neprihvatljivosti takvog ponašanja. Podaci monitoringa medijskog pluralizma u digitalnoj eri za 2024.,⁴¹⁶ koji je pripremio Centar za medijski pluralizam i medijske slobode na istraživanju provedenom u 32 zemlje, **ukazuju da Hrvatska i Turska najlošije stoje po pitanju medijskih sloboda i zaštite novinarki, te su ocijenjene visoko rizičnim zemljama.** Kao javne osobe, novinari/ke u Hrvatskoj su gotovo svakodnevno izloženi govoru mržnje, prijetnjama nasiljem, a njihovi e-mailovi ili profili na društvenim mrežama često bivaju hakirani.

Sigurnost novinara/ki kontinuirano je jedna od ključnih točaka u borbi za slobodu medija, no specifične prijetnje i izazovi s kojima se suočavaju novinarke ukazuju na potrebu za dubljim razumijevanjem rodne dimenzije ovog problema. One se suočavaju s posebnim vrstama prijetnji i nasilja koje proizlaze iz rodnih stereotipa i predrasuda. U društvu koje se suočava s različitim oblicima sigurnosnih⁴¹⁷, političkih, društvenih i ekonomskih napetosti, novinarke često postaju meta

⁴¹¹ <https://gong.hr/2024/07/01/online-prijetnje-novinkama-prijetnje-su-i-za-demokraciju/>

⁴¹² https://commission.europa.eu/document/download/27db4143-58b4-4b61-a021-a215940e19d0_en?filename=1_1_58120_communication_rol_en.pdf

⁴¹³ Pojam SLAPP odnosi se na slučajeve koje su pokrenuli moćnici, poput korporacija, javnih dužnosnika i poslovnih ljudi visokog profila, protiv privatnih osoba ili nevladinih organizacija koje su izrazile kritičko stajalište o pitanju od javnog interesa. Novinari/ke su i dalje prve mete tih slučajeva, a zatim slijede mediji, urednici/ce, aktivisti/ce i nevladine organizacije. SLAPP-ovi su često popraćeni i drugim taktikama zastrašivanja kao što su klevetničke kampanje, prijetnje i fizički napadi.

⁴¹⁴ <https://www.ombudsman.hr/hr/interaktivno-izvjesce-za-2023/>

⁴¹⁵ SNH, 22.11.2022.: <https://www.snh.hr/en/epidemija-online-nasilja-prema-novinkama-ne-jenjava/>

⁴¹⁶ Monitoring prati stanje medijskog pluralizma u 32 zemlje, uključujući 27 država članica EU i 5 zemalja kandidatkinja. Obuhvaća nekoliko ključnih područja: osnovnu zaštitu novinara i novinarki, tržišni pluralizam, političku nezavisnost i društvenu uključenost. Izvještaj pruža detaljan uvid u stanje medijskog pluralizma, identificirajući potencijalne rizike i područja koja zahtijevaju poboljšanja uvjeta rada novinara i novinarki u Europi i zemljama članicama. Poveznica: <https://cmpf.eu.eu/media-pluralism-monitor-2023-interactive/>.

⁴¹⁷ U raznim zemljama diljem Europe, sukobi i autoritarni režimi i dalje traju, a mnoge novinarke izvještavaju s terena ili iz egzila, radeći u izuzetno teškim uvjetima. U Bjelorusiji, Ukrajini, Turskoj i Rusiji, novinarke su zatvorene, fizički napadane, uznemiravane ili izložene nesigurnim situacijama. U Ukrajini je, prema podacima Nacionalnog saveza novinara Ukrajine (NUJU), do datuma pisanja članka (8.3.2024.) najmanje 5 novinarki zatočeno na teritorijima pod ruskom kontrolom, a od veljače 2022. godine ubijeno je 7

nasilja i prijetnji, što ugrožava njihovu sposobnost da slobodno i objektivno izvještavaju. U svijetu koji je sve više digitaliziran i polariziran, prijetnje novinarkama rastu alarmantnom brzinom, od verbalnog nasilja do fizičkih napada i online uznemiravanja. Prema podacima izvješća Europske federacije novinara (EFJ), broj prijetnji novinarima/kama u posljednjim godinama raste, a sve više tih prijetnji dolazi iz online prostora⁴¹⁸. Značajnu ulogu u stvaranju ovih prijetnji igraju i određeni segmenti političkog i društvenog života. Novinarke koje se bave političkim izvještavanjem ili izvještavanjem o osjetljivim društvenim temama, kao što su ljudska prava, korupcija i kriminal, često postaju meta političkih ili društvenih pritisaka. U Hrvatskoj, kao i širom svijeta, novinarke se suočavaju s brojnim prijetnjama⁴¹⁹ koje uključuju verbalno nasilje, fizičke prijetnje, seksualizirane napade, prijetnje silovanjem, prijetnje smrću, ali i psihološko zlostavljanje. Pritisци mogu uključivati i prijetnje fizičkim nasiljem, zastrašivanja, ali i prijetnje smanjenjem profesionalne slobode, što može ozbiljno ugroziti njihovu profesionalnu slobodu i psihološku sigurnost.

Svi navedeni podaci ukazuju na činjenicu da zaštita novinara, a posebice novinarki, postaje ključna u očuvanju demokracije i slobode medija. U Hrvatskoj, kao i u Europskoj uniji, postoje inicijative, zakoni i strategije koje nastoje unaprijediti sigurnost novinara/ki, no isto tako postoje brojni izazovi u provedbi tih politika⁴²⁰.

novinara. Od početka invazije velikih razmjera, više od 30 žena je ozlijeđeno ili je pretrpjelo štetu na redakcijama i stambenim objektima. Više od 2.000 novinara/ki bilo je prisiljeno napustiti svoje domove. Osim toga, suočavaju se s online napadima, seksualnim nasiljem, psihološkim i ekonomskim pritiscima. Godine 2023. Koalicija za žene u novinarstvu (CFWIJ) dokumentirala je 10 slučajeva pokušaja atentata, hakiranja, prijetnji i zastrašivanja koje je ruska vlada organizirala protiv novinarki u egzilu u drugim europskim zemljama, poput Češke, Njemačke, Francuske, Gruzije, Ujedinjenog Kraljevstva i Ukrajine.

Također, žene koje istražuju kriminal, mafiju i korupciju u Europi suočavaju se s prijetnjama i zastrašivanjem, uključujući prijetnje životu njih i njihovih obitelji. U Italiji, novinarka iz Averse Marilena Natale jedna je od novinarki koje su 2023. godine bile pod oružanom zaštitom zbog prijetnji smrću koje joj je uputio vođa mafijaške skupine Casalesi (<https://europeanjournalists.org/blog/2024/03/08/international-womens-day-solidarity-with-female-journalists-risking-their-lives-to-report-the-news/>)

⁴¹⁸ <https://europeanjournalists.org/>

⁴¹⁹ Al Jazeera, 8.12.2021.

<https://balkans.aljazeera.net/teme/2021/12/8/novinari-kao-meta-u-hrvatskoj-napadi-prijetnje-uvrede-i-seksisam>

⁴²⁰ Uz već općepoznatu tzv. Istanbulsku konvenciju (<https://rm.coe.int/1680462470>) i Direktivu o suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A32024L1385>), kao i Konvenciju Međunarodne organizacije rada (MOR) br. 190 o nasilju i uznemiravanju u svijetu rada (<https://www.uomd.hr/wp-content/uploads/2020/11/Konvencija-ILO-C190.pdf>), potrebno je navesti i druge pravne izvore koji pobliže reguliraju ovo važno područje. Obveze Europske unije u pogledu poštovanja slobode i pluralizma medija te poštovanja slobode izražavanja, što uključuje pravo na primanje i širenje informacija bez uplitanja tijela javne vlasti, sadržane su u članku 11. Povelje EU-a o temeljnim pravima ([Charter of Fundamental Rights of the European Union](#)), koji odražava članak 10. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (<https://www.zakon.hr/z/364/%28Europska%29-Konvencija-za-za%C5%A1titu-ljudskih-prava-i-temeljnih-sloboda>), koji garantira slobodu izražavanja i medija. Sud u Strasbourgu često presuđuje u korist novinara/ki u slučajevima gdje su njihova prava povrijeđena. Europski akt o slobodi medija (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A32024R1083>) stupio je na snagu u svibnju 2024. i temelji se na revidiranoj Direktivi o audiovizualnim medijskim uslugama (<https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/revision-avmsd>), te se njime nastoji poboljšati cjelovitost unutarnjeg tržišta, a time i zaštititi medijski pluralizam i neovisnost u EU. Direktiva o strateškim tužbama protiv javnog sudjelovanja - SLAPP ([Directive - EU - 2024/1069 - EN - EUR-Lex](#)) također je značajan dokument. Na razini Vijeća Europe potrebno je istaknuti Preporuku Vijeća Europe o sigurnosti novinara/ki (https://search.coe.int/cm/#/%22CoEIdentifier%22:%2209000016806415d9%22,%22sort%22:%22CoEValidationDate%20Descending%22,%22anchor%22:%22_ftn1%22%7D), koju je Vijeće Europe usvojilo 2016. godine, a kojom poziva države članice da poduzmu konkretne mjere za zaštitu novinara/ki. Preporuka uključuje osiguranje fizičke sigurnosti novinara/ki, izgradnju zakonskih okvira koji će omogućiti njihovu bolju zaštitu, te smanjenje prijetnji i nasilja. Osim toga, državama se predlaže procesuirati prijetnje novinarima/kama te osigurati da novinari/ke mogu raditi u sigurnom okruženju.

Na nacionalnoj razini, zaštita novinara/ki prvenstveno je osigurana kroz zakonodavne mjere koje se odnose na slobodu medija, ljudska prava, kao i kaznenu odgovornost za prijetnje, nasilje i prijetnje novinarima/kama. Temeljni zakonodavni okvir za zaštitu novinara u Hrvatskoj čine Ustav Republike Hrvatske – Ustav jamči slobodu medija i pravo na informiranje. Članak 38. propisuje slobodu mišljenja

Institucionalna reakcija na nasilje prema novinarkama često je nedostatna⁴²¹. Također, evidentna je potreba za strožim i učinkovitijim provođenjem postojećih zakona. Kazneni zakon predviđa kazne u slučaju prijetnji ili za ugrožavanje sigurnosti, no sudski procesi su često dugi, a sankcije blage, što obeshrabruje novinare/ke u traženju pravde. Potrebno je stoga ojačati kapacitete pravosudnog sustava za brže i učinkovitije rješavanje slučajeva koji uključuju novinare/ke. Također, praksa nekažnjavanja, koja prevladava u mnogim slučajevima nasilja nad novinarima/kama, dodatno osnažuje one koji se upuštaju u napade. Neakažnjavanje šalje poruku da su novinari/ke legitimne mete i time podupire kulturu nasilja i zastrašivanja.⁴²² Posebno je problematično što prijetnje online rijetko rezultiraju pravnim sankcijama zbog kompleksnosti dokazivanja i transnacionalne prirode internetskih napada.⁴²³ Iako su medijske organizacije, novinarski sindikati i druge relevantne organizacije svjesne problema, broj prijava prijetnji prema novinarkama nije u potpunosti odražen u statistici, a pravna zaštita nije uvijek dovoljno snažna. S obzirom na ozbiljnost prijetnji s kojima se suočavaju novinarke, mnoge novinarske organizacije, sindikati i međunarodne organizacije, uz djelovanje državnih tijela i samih medijskih kuća, aktivno rade na poboljšanju njihovih uvjeta rada i sigurnosti.

Hrvatska je dio europskih inicijativa za zaštitu novinara/ki. Hrvatsko novinarsko društvo (HND) i Sindikat novinara Hrvatske (SNH) aktivno se zalažu za poboljšanje sigurnosnih uvjeta za novinare/ke. Organizacije također surađuju s međunarodnim tijelima⁴²⁴ poput Europske federacije

i izražavanja misli, uključujući slobodu novinarstva i pravo na pristup informacijama. Kazneni zakon uključuje odredbe koje kažnjavaju prijetnje i nasilje, upućene između ostalog, i prema novinarima/kama. Izmjena Kaznenog zakona u 2024. godini **u vezi odredbi reguliranja curenja informacija za vrijeme trajanja prethodnog kaznenog postupka izazvala je zabrinutost među novinarima/kama i medijskim organizacijama.**

Također, Hrvatska radiotelevizija (HRT) je donijela "Plan djelovanja za promicanje i uspostavljanje ravnopravnosti spolova za razdoblje 2023.-2027." (<https://api.hrt.hr/media/56/a9/plan-djelovanja-hrt-a-za-promicanje-i-uspostavljanje-ravnopravnosti-spolova-za-razdoblje-2023-2027-20230612122156.pdf>), koji uključuje mjere za promicanje ravnopravnosti spolova unutar svoje organizacije i programskog sadržaja. Kao dio provedbe Preporuke komisije (EU) 2021/1534 od 16. rujna 2021. o jamčenju zaštite, sigurnosti i jačanja položaja novinara i drugih medijskih djelatnika u Europskoj uniji, 22. rujna 2023. godine potpisan je Sporazum o suradnji MUP-a, SNH i HND-a te dva prateća protokola: „Protokol o postupanju policije, novinara i drugih medijskih djelatnika na javnim okupljanjima od interesa javnosti“ i „Protokol o postupanju policije prilikom saznanja o kaznenom djelu počinjenom na štetu novinara i drugih medijskih djelatnika u obavljanju radnih zadaća“.

⁴²¹ <https://www.hnd.hr/safejournalists-upozorava-najveci-broj-napada-na-novinare-jos-je-u-fazi-istrage>.

⁴²² <https://rm.coe.int/annual-report-2024-platform-for-the-safety-of-journalists-web-pdf/1680aeb373>

⁴²³ <https://rm.coe.int/annual-report-2024-platform-for-the-safety-of-journalists-web-pdf/1680aeb373>

⁴²⁴ Na međunarodnoj razini, organizacije poput **UNESCO-a** (<https://www.unesco.org/en/safety-journalists>) i **Reportera bez granica** (<https://rsf.org/en/subject/violence-against-journalists>) rade na zaštiti novinarki kroz globalne inicijative koje između ostalog uključuju obuku, kampanje (na primjer, <https://rsf.org/en/protect-journalists>) i razvoj zakonskih okvira za sigurnost novinara/ki. **Međunarodna federacija novinara** (IFJ) - <https://www.ifj.org/who/about-ifj>, najveća svjetska organizacija novinara/ki, predstavlja 600.000 medijskih djelatnika/ca iz 187 sindikata i udruga u više od 140 zemalja. Osnovana 1926. godine, IFJ zastupa novinare/ke unutar sustava Ujedinjenih naroda i međunarodnog sindikalnog pokreta.

Na razini EU i Vijeća Europe provode se i razne kampanje u svrhu osvještavanja o važnosti sigurnosti novinarske struke, kao, na primjer, kampanja „Journalists Matter: Council of Europe Campaign for the Safety of Journalists“ Vijeća Europe ([https://www.coe.int/en/web/freedom-expression/safety-of-journalists-campaign#%22264720988%22:\[0\]](https://www.coe.int/en/web/freedom-expression/safety-of-journalists-campaign#%22264720988%22:[0])), a čiji je cilj promicanje slobode tiska i zaštita novinara/ki od nasilja, prijetnji i uznemiravanja tijekom obavljanja njihovih dužnosti.

Europska federacija novinara (EFJ) - <https://europeanjournalists.org/> aktivno se zalaže za zaštitu novinara/ki diljem Europe, s posebnim naglaskom na sigurnost novinarki koje se suočavaju s rodno uvjetovanim prijetnjama i nasiljem. EFJ surađuje s nacionalnim novinarskim udrugama, poput HND-a i SNH, kako bi unaprijedila uvjete rada i osigurala sigurnost medijskih djelatnika/ca. Osim ovih aktivnosti, EFJ pruža podršku novinarima/kama kroz edukacije, pravnu pomoć i zagovaranje na europskoj razini, s ciljem stvaranja sigurnog i poticajnog okruženja za medijske djelatnike/ce. EFJ provodi kampanje (<https://europeanjournalists.org/projects/past-projects/media-against-hate/>), projekte (<https://europeanjournalists.org/safetyfourjournalists/>), objavljuje izvješća i vijesti (<https://europeanjournalists.org/?s=safety>) o sigurnosti novinara/ki u Europi, uključujući rodno utemeljeno nasilje. EFJ je aktivno radio na **lobiranju za promjene zakonodavstva** koje bi osigurale bolju zaštitu novinarki, posebno kada je riječ o prevenciji online nasilja, SLAPP tužbi i drugih oblika prijetnji novinarkama. U 2022. godini, EFJ je osnovao stručnu grupu za rodno ravnopravnost i raznolikost

novinara/ki (EJF), Međunarodne federacije novinara/ki (IJF), UNESCO-a i Reportera bez granica kako bi između ostalog promicale najbolje prakse zaštite novinara/ki. Također, organizacije civilnog društva aktivno rade na podizanju svijesti o problemu sigurnosti novinara/ki i pružanju podrške novinarkama koje su suočene s online prijetnjama. I sami novinari i novinarke u okviru svog djelovanja također izvještavaju o razini (ne) sigurnosti novinara/ki u hrvatskome društvu i zalažu se za unaprjeđenja⁴²⁵.

Zaključno, sigurnost novinara, posebice novinarki pitanje je slobode medija i demokratskog društva. Pravobraniteljica upozorava kako je rodno utemeljeno nasilje prema novinarkama ozbiljan problem, što potvrđuju i dostupni statistički podaci, apeli strukovnih tijela te provedene analize. S obzirom na navedeno, kao i na porast digitalnog nasilja i prisutnost rodni stereotipa koji su još uvijek duboko ukorijenjeni u društvu, Pravobraniteljica smatra da je potrebno bez odgode djelovati kako bi se osigurali dostojanstveni uvjeti rada za novinarke te zaštitila njihova prava. Pravobraniteljica ističe da se pritom posebna pozornost mora posvetiti osnaživanju novinarki kroz dosljednu primjenu rodno osjetljive politike i integriranog pristupa, čime se, uz nužnu zaštitu novinarki dodatno afirmiraju vrijednosti slobode izražavanja i ravnopravnosti za sve medijske djelatnike/ce.

6.3. SURADNJA PRAVOBRANITELJICE ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA S AGENCIJOM ZA ELEKTRONIČKE MEDIJE I NOVINARSKIM VIJEĆEM ČASTI

Institucija Pravobraniteljice ostvaruje dugogodišnju suradnju s HRT-om⁴²⁶, medijskim institucijama te Novinarskim vijećem časti i Agencijom za elektroničke medije (AEM), kako u području edukacija, tako i po pitanjima prijava u slučajevima kršenja Etičkog kodeksa novinara i etičkih smjernica izvještavanja od strane pojedinih medija i pojedinih novinara/ki. **Novinarsko vijeće časti** u slučajevima prijave Pravobraniteljice jednoglasno je donosilo odluku o (teškim) kršenjima

(<https://europeanjournalists.org/policy/gendeg/>), u kojoj je sigurnost novinarki postala jedno od ključnih tema. Prijetnje i fizički napadi na novinare/ke u regiji bilježe se na portalu regionalne mreže za zaštitu novinara Safejournalists.net ([Home - SafeJournalists](https://www.safejournalists.net/)). **EFJ je pokrenula je alat za procjenu rizika** (<https://europeanjournalists.org/safety4journalists/risk-assessment/>) kako bi novinari/ke i medijski radnici/ce bili bolje pripremljeni za rizične zadatke. Platforma *safety4journalists.org* predstavljena je 3. svibnja 2023. godine u Bruxellesu na završnoj konferenciji projekta *Safety4Journalists* (<https://europeanjournalists.org/safetyfourjournalists/>). **Sigurnosni priručnik** (<https://europeanjournalists.org/safety4journalists/ebook/>) nudi detaljne informacije o širokom spektru tema, poput procjene rizika, digitalne sigurnosti, planiranja prije zadatka, deeskalacije, sukoba i demonstracija, zdravstvenih i medicinskih katastrofa ili uznemiravanja na radnom mjestu. Osim alata i priručnika, na web-stranici su objavljeni moduli za obuku na teme procjene rizika, sigurnosti u vezi s rodnim pitanjima, digitalnih rizika i demonstracija. Ovi online moduli nadopunjuju alat za procjenu rizika pružajući detaljne smjernice o situacijama vezanim uz zdravlje i sigurnost na radnom mjestu.

Platforma za sigurnost novinara/ki (<https://fom.coe.int/en/accueil>) zajednički je napor Vijeća Europe i mreže istaknutih organizacija koje se bave slobodom medija. Njezin je glavni cilj uspostaviti mehanizam u stvarnom vremenu za praćenje i rješavanje prijetnji usmjerenih protiv novinara/ki i medijskih profesionalaca/ki, uključujući uznemiravanje, fizičke napade te pravne i političke pritiske. Platforma djeluje prikupljanjem i provjerom prijava o ozbiljnim prijetnjama

⁴²⁵ [Novinarstvo na udaru \(2\): Lokalni novinari uz prijetnje doživljavaju i fizičke napade - Faktograf.hr.](#)

⁴²⁶ Od provedbe edukacija za predstavnike/ce medija, uključujući djelatnike/ce i povjerenike/ce za zaštitu dostojanstva s nacionalne televizije - HRT-a, suradnje u izradi njihova Pravilnika o postupku i mjerama za zaštitu dostojanstva radnika/ca HRT-a, sve do aktivnog angažmana Pravobraniteljice u postupku izrade i savjetovanja o prijedlogu novog Ugovora između HRT-a i Vlade RH za razdoblje do 2027. godine i suradnje u provedbi edukacija na temu problematike spolnog uznemiravanja na radnom mjestu (u okviru EU projekta koji se provodi u suradnji s Centrom za nove inicijative).

univerzalnih novinarskih načela od strane pojedinih medija, dodatno osnažujući i potvrđujući mišljenje Pravobraniteljice o pojedinom slučaju⁴²⁷.

Također, Novinarsko vijeće časti redovito na svojim sastancima, a temeljem zaprimljenih prijava reagira na neprimjereno novinarsko izvještavanje, odnosno kršenje univerzalnih novinarskih načela, dok s druge strane, **Agencija/Vijeće za elektroničke medije** u istim slučajevima ne reagira, odnosno donosi odluku da nije došlo do kršenja odredbi ZEM-a. Pravobraniteljica navedenu praksu Agencije/Vijeća **smatra zabrinjavajućom**, tim više što je u nekoliko slučajeva, kada je provodeći ispitni postupak Pravobraniteljica utvrdila da su se ostvarili uvjeti propisani ZRS-om, kao i drugim propisima, posebice ZEM-om. Medijski sadržaj/oglas Pravobraniteljica je bez odgode prosljedila Agenciji/Vijeću za elektroničke medije. Međutim, Vijeće/Agencija **rijetko** o eventualnim poduzetnim radnjama izvještava Pravobraniteljicu⁴²⁸, što je bilo vidljivo kada je temeljem dosadašnjih detaljnih analiza metodologije izvještavanja elektroničke publikacije Narod.hr, posebice u odnosu na sustavno neprimjereno izvještavanje ove elektroničke publikacije vezano uz predstavnike/ce LGBTIQ populacije, osobito transrodnog hrvatskog državljanina, kao i stručnjaka/kinja koji rade s tom populacijom, Pravobraniteljica u više navrata upozoravala Vijeće za elektroničke medije na porast netrpeljivosti prema LGBTIQ osobama te na činjenicu da su se obistinili rizici na koje je pritom ukazivala, a Vijeće/Agencija nije reagiralo. Pored navedenog, Pravobraniteljica kontinuirano ističe da na diskriminatorsnost sadržaja koji perpetuira navedeni portal, osim recentnih analiza i provedenih anketa o percepciji te negativnih iskustava žrtava, upućuju i stajališta Novinarskog vijeća časti, u kojima je vezano uz metodologiju njihova izvještavanja Vijeće časti redovito i jednoglasno utvrđivalo da se radi o kršenju univerzalnih novinarskih načela⁴²⁹.

Pravobraniteljica ovom prilikom ponovno napominje kako je temeljem navedenih i drugih primjera iz svakodnevne prakse ustanovila da, usprkos kontinuiranim preporukama Pravobraniteljice, Vijeće za elektroničke medije i nadalje sustavno preusko tumači svoje obveze koje proizlaze iz čl.14. ZEM-a⁴³⁰, svodeći ih u praksi tek na reagiranje u slučaju javnog poticanja na nasilje i mržnju, dok je uloga

⁴²⁷ Neki od primjera Odluka Novinarskog vijeća časti koji potvrđuju odluku i stajalište Pravobraniteljice: Zaključci 27. sjednice Novinarskog vijeća časti od 22.9.2022. godine: „Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova protiv Kralj i Marijačić“ – Hrvatski tjednik: <https://www.hnd.hr/pravobraniteljica-za-ravnopravnost-spolova-vs-kralj-i-marijacic1>; Zaključci 29. sjednice Novinarskog vijeća časti od 1.12.2022. godine: „Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova protiv H. Mostarkić Gobbo“ – Glas Istre: <https://www.hnd.hr/pravobraniteljica-za-ravnopravnost-spolova-vs-h-mostarkic-gobbo>.

⁴²⁸ U odnosu na elektroničku publikaciju Narod.hr, Pravobraniteljica je prema Vijeću opetovano uputila zahtjev za mjerodavnim očitovanjem u slučaju njihova medijskog izvještavanja o transrodnom hrvatskom državljaninu zadržanom u Zambiji. Nastavno na zahtjev, Pravobraniteljica dosad nije zaprimila njihovo povratno očitovanje, te je u svezi s navedenim Vijeću uputila opetovani zahtjev/požurnicu za dostavom istog. Pravobraniteljica je, međutim, zaprimila odgovor u kojem Vijeće izvješćuje da je (23.3.2023.) izreklo upozorenje Udruzi u ime obitelji, pružatelju elektroničke publikacije Narod.hr, zbog toga što su objavljene informacije kojima se otkriva identitet djece u slučaju Zambija, a koja problematika je u nadležnosti Pravobraniteljice za djecu.

Praksa neizvještavanja od strane Vijeća nastavlja se i u 2024. godini, u predmetu PRS-05-03/24-2 (Više o navedenom slučaju dostupno je u poglavlju 6.1.5. ovoga Izvješća o radu), kada na zahtjev Pravobraniteljice od 3.7.2024. Agencija/Vijeće nije dostavila traženi odgovor.

⁴²⁹ Zaključci 2. sjednice Novinarskog vijeća časti od 6.7.2023.: <https://www.hnd.hr/vajagic-vs-narod> (71 prituženi članak u kojima se autori bave izvještavanjem o hrvatskim građanima koji su bili pritvoreni u Zambiji pod sumnjom za trgovinu djecom, a koji su naknadno oslobođeni svih optužaba); Zaključci 10. sjednice Novinarskog vijeća časti od 23.5.2024.: <https://www.hnd.hr/vajagic-vs-narod-hr-josipovic-lovric-i-pavic> (8 članaka o transrodnom hrvatskom državljaninu zadržanom u Zambiji).

⁴³⁰ Pravobraniteljica je također stajališta da konstatacija da se, između ostalog, u odnosu na metodologiju sustavnog neprimjerenog izvještavanja elektroničke publikacije Narod.hr vezano uz predstavnike/ce LGBTIQ populacije i stručnjaka/kinja koji rade s tom

koju je zakonodavac namijenio Vijeću znatno šira od toga. Na navedeno je, između ostalog, ukazao i Odbor za ravnopravnost spolova Hrvatskoga sabora na svojoj 8. sjednici održanoj 5.12.2024.⁴³¹ Stoga Pravobraniteljica napominje, kada govorimo o ovlastima za postupanje, razvidno je da Agencija za elektroničke medije prema ZEM-u i Statutu Agencije ima nekoliko ovlasti koje su usmjerene na osiguravanje poštivanja zakonskih odredbi u području elektroničkih medija. Ove ovlasti uključuju: **Izricanje upozorenja, obvezujućih naloga i opomena; Podnošenje optužnih prijedloga** sukladno prekršajnim odredbama ZEM-a i zakona kojim se uređuju prekršaji; **Nadzor nad provedbom zakona**. Dakle, ZEM-om su jasno definirane obveze pružatelja medijskih usluga da se pridržavaju načela nediskriminacije i jednakosti, a Agencija, prema stajalištu Pravobraniteljice, ima alate za sankcioniranje onih koji prekrše ta načela.

5. prosinca 2024. - u prostorijama Agencije za elektroničke medije održan je sastanak predstavnika/ca Centra za građanske inicijative Poreč i Pravobraniteljice⁴³² s članovima/icama Vijeća za elektroničke medije. Povod sastanku je porast diskriminatornog diskursa prema LGBTIQ osobama u pojedinim elektroničkim publikacijama. Članovima/icama Vijeća prezentirana je pravna analiza selekcije članaka koja ukazuje na kršenje antidiskriminacijskog zakonodavstva, uključujući relevantne odredbe ZEM-a. Nadalje, prikazani su rezultati ankete o utjecaju takvog izvještavanja na same pripadnike/ce LGBTIQ zajednice, a članovima/cama Vijeća neposredno su iznesena i osobna negativna iskustva pojedinih osoba iz LGBTIQ zajednice doživljena u javnom prostoru, kao izravna posljedica diskriminatornog izvještavanja. Slijedom navedenog, Pravobraniteljica i Centar za građanske inicijative Poreč ukazali su na potrebu strože regulatorne uloge Vijeća i sankcioniranje diskriminatornog sadržaja.

5. prosinca 2024. - u Hrvatskom saboru održana je 8. sjednica Odbora za ravnopravnost spolova na kojoj je raspravljano o *Izvešću o radu Vijeća za elektroničke medije i Agencije za elektroničke medije za 2023. godinu* te su predstavljeni rezultati „Istraživanja o doživljaju seksističkog medijskog sadržaja i izvještavanja o rodno utemeljenom nasilju“ i „Analize rada Vijeća za elektroničke medije“ koje je proveo Centar za građanske inicijative Poreč. Na sjednici Odbora,

populacijom, ne radi o pukoj „*snažnoj polarizaciji hrvatske javnosti na ovim i srodnim temama zajedničkog nazivnika spola/roda te seksualnosti i seksualnog identiteta*“, kojeg je stajališta Agencija/Vijeće (Godišnje Izvješće o radu Agencije za elektroničke medije za 2023. godinu Hrvatskome saboru, dostupno na sljedećoj poveznici: <https://www.aem.hr/wp-content/uploads/2024/12/Izvjescje-o-radu-2023-AEM-web-1.pdf>), a koje je između ostalog istaknula u svom Godišnjem izvješću o radu Hrvatskome saboru za 2023. godinu, već se radi o načinu izvještavanja kojeg karakterizira činjenica da se pod krinkom prava na slobodu govora i izražavanja misli u javnom prostoru i/ili putem određenih medija, elementima senzacionalizma i sustavnosti dovode u pitanje ili krše prava i slobode drugih, posebice prava na opstojnost, zaštitu privatnosti, medicinsku skrb i dobrobit LGBTIQ, odnosno transrodnih osoba, a sloboda govora i izražavanja misli koristi se kako bi se navedena populacija, koja se ionako nalazi u nepovoljnom položaju zbog stigme i tabua koje ih prate, javno dodatno izložila društvenoj stigmati. Pritom se instrumentaliziraju tekstovi drugih tiskovina na način da se društvo neosnovano dodatno zaplaši te pojača animozitet prema određenoj populaciji samo zato što se ne uklapaju u svjetonazorske norme određene politike. Tada u konačnici sloboda govora i različito mišljenje opasno graniči kako s najgrubljim oblicima diskriminacije, tako i s kaznenim djelima počinjenim iz mržnje.

⁴³¹ Snimka sjednice Odbora dostupna je na sljedećoj poveznici: <https://www.youtube.com/live/7nI3YhbXTRY>.

⁴³² Zamjenik pravobraniteljice za ravnopravnost spolova Kristijan Kevešević je istaknuo da je Pravobraniteljica u više navrata upozoravala Vijeće za elektroničke medije na porast netrpeljivosti prema LGBTIQ osobama u elektroničkim publikacijama te činjenicu da su se obistinili rizici na koje je pritom ukazivala. Pored navedenog, istaknuo je da na diskriminatornost sadržaja, osim prezentirane pravne analize, ankete o percepciji te negativnih iskustava žrtava, upućuju i stajališta Novinarskog vijeća časti. Također, izvijestio je o nezadovoljstvu Pravobraniteljice okolnošću da Vijeće za elektroničke medije preusko tumači svoje obveze koje proizlaze iz čl.14. ZEM-a, svodeći ih u praksi tek na reagiranje u slučaju javnog poticanja na nasilje i mržnju, te da je uloga koju je zakonodavac namijenio Vijeću znatno šira od toga.

zamjenik Pravobraniteljice je **posebno upozorio na povećanu prisutnost negativnog medijskog izvještavanja** o transrodnim osobama i stručnjacima/kinjama koji rade s navedenom populacijom te pozvao na dosljednu provedbu zakona, kontinuirane edukacije i osvještavanje, učinkovito djelovanje regulatornog tijela Agencije za elektroničke medije, kontinuiranu i beskompromisnu samoregulaciju putem Novinarskog vijeća časti, kao i od strane samih urednika/ca i novinara/ka, uz prethodni uvjet temeljnog razumijevanja koncepta ravnopravnosti spolova i nediskriminacije.⁴³³ U nastavku rasprave, na potrebu dosljednog poštivanja odgovarajućih odredbi ZEM-a od strane Agencije/Vijeća je, između ostalog, ukazala i predsjednica Odbora za ravnopravnost spolova Hrvatskoga sabora Marija Lugarić.⁴³⁴

Također, Agencija/Vijeće je temeljem *Odluke o raspodjeli sredstava Fonda za poticanje pluralizma i raznovrsnosti elektroničkih medija* – profitnih pružatelja elektroničkih publikacija, neprofitnih pružatelja elektroničkih publikacija te neprofitnih proizvođača audiovizualnih i radijskih programa Agencije za elektroničke medije, u konkretnom slučaju za program udruge U Ime Obitelji dodijelila financijska sredstva, sve pod okvirom promicanja pluralizma i raznovrsnosti, a potom u više navrata ustanovljava da korisnik nije opravdao svrhu projekta te nalaže povrat sredstava⁴³⁵.

Nastavno, Pravobraniteljica ponovno ukazuje Vijeću/Agenciji za elektroničke medije o nužnosti odgovarajućeg, šireg tumačenja zakonskih odredbi i potrebi postupanja Vijeća/Agencije u skladu sa istima, te će se u tom smislu Pravobraniteljica i nadalje zalagati.

6.4. ZAKLJUČNO RAZMATRANJE I PREPORUKE

Iako su primijećeni određeni pozitivni pomaci, mediji i dalje reproduciraju štetne prakse, od senzacionalističkog izvještavanja o nasilju nad ženama do perpetuiranja rodni stereotipa u medijskim sadržajima, osobito u oglašavanju i izjavama osoba iz javnog i političkog života.

Unatoč poboljšanjima potaknutim *Smjernicama za senzibilizirano izvještavanje o nasilju prema ženama i femicidu* iz 2019., mnogi mediji još uvijek pribjegavaju senzacionalističkom narativu, kao i relativizaciji samog čina nasilja. Osim toga, detalji o privatnom životu žrtava, njihovo mjesto stanovanja i druge osobne informacije često se objavljuju bez opravdanog interesa javnosti, što dodatno narušava njihovo dostojanstvo, te ih ponekad izlaže i dodatnoj ugrozi. Mediji imaju ključnu ulogu u oblikovanju javne percepcije o nasilju, stoga bi trebali izbjegavati trivijalizaciju i

⁴³³ U svojem obraćanju ukazao je da je došlo do pozitivnih pomaka u načinu izvještavanja medija o nasilju prema ženama i femicidu u vidu okolnosti da medijski sadržaji u manjoj mjeri relativiziraju nasilje i manje potenciraju predrasudu da je žrtva svojim postupcima doprinijela počinjenju nasilja. Istaknuo je pozitivnim da se u tom smislu još uvijek aktivno primjenjuje Medijski kodeks za profesionalno i senzibilizirano izvještavanje o nasilju prema ženama i femicidu kojeg je Pravobraniteljica izradila u sklopu svojeg EU projekta usmjerenog na izgradnju učinkovitije zaštite od nasilja nad ženama i nasilja u obitelji.

⁴³⁴ Snimka sjednice Odbora dostupna je na sljedećoj poveznici: <https://www.youtube.com/live/7nI3YhbXTRY>.

⁴³⁵ AEM: <https://www.aem.hr/kategorija/fond-za-pluralizam/>, 2024.

senzacionalizam, umjesto toga naglašavajući uzroke i posljedice nasilja te promičući društvenu odgovornost.

Žene su u medijima često marginalizirane, osobito kada je riječ o temama poput politike, znanosti ili tehnologije. Umjesto da budu predstavljene kroz prizmu stručnosti i profesionalnih postignuća, mediji ih svode na uloge vezane uz izgled, obitelj ili privatni život. Ovaj neravno prava tretman ne samo da uskraćuje ženama vidljivost i priznanje, već društvu uskraćuje raznovrsniju i kvalitetniju javnu raspravu. Promicanje žena kao stručnjakinja i liderica od presudne je važnosti za borbu protiv rodni predrasuda i poticanje društvene jednakosti.

Oglašavanje i reklamne kampanje, kao marketinške alate koriste rodne stereotipe i objektivizaciju, najčešće žena, ali i rodni uloga općenito. Iako sofisticiraniji nego ranije, ovi sadržaji i dalje doprinose ukorjenjivanju rodni nejednakosti. Slični obrasci prisutni su i u izjavama osoba iz javnog i političkog života, gdje javne osobe ponekad koriste seksistički jezik ili iznose neprimjerene komentare o ženama, ali i predstavnicima/cama LGBTIQ populacije, čime se dodatno narušava društvena jednakost.

Medijsko izvještavanje o LGBTIQ osobama, osobito transrodnim osobama, problematično je iz perspektive rodne ravnopravnosti, osobito u slučaju pojedinih medija, kod kojih je izrazito izražen i kontinuirano prisutan narativ u kojem se ova populacija u medijskim sadržajima (člancima) učestalo dovodi u nepovoljan položaj, te ponekad i diskriminira temeljem spolne orijentacije i rodni identiteta. U nekim slučajevima dolazi do otvorenog osporavanja njihovih prava, dok u drugim slučajevima medijski narativ dodatno doprinosi stvaranju neprijateljskog okruženja. Sve navedeno zahtijeva intenzivnije djelovanje regulatornih tijela kako bi se osigurala zaštita ljudskih prava.

Usprkos kontinuiranim preporukama Pravobraniteljice, Vijeće za elektroničke medije i nadalje sustavno preusko tumači svoje obveze koje proizlaze iz čl.14. ZEM-a, svodeći ih u praksi tek na reagiranje u slučaju javnog poticanja na nasilje i mržnju, dok je uloga koju je zakonodavac namijenio Vijeću znatno šira od toga. Nužno je stoga značajno unaprijediti praksu Agencije/Vijeća u smislu odgovarajuće primjene odredbi ZEM-a i ZRS-a, kao i u pogledu učinkovitog izvještavanja o poduzetim radnjama.

Sve veći broj građana/ki i drugih inicijativa prijavljuje diskriminatorne prakse, što ukazuje na porast svijesti o važnosti ravnopravnosti spolova. Mediji imaju moć transformirati društvene percepcije i ponašanja. Umjesto da reproduciraju stereotipe, trebali bi služiti kao platforma za promicanje ravnopravnosti, tolerancije i društvene solidarnosti. Proces postizanja ovih ciljeva zahtijeva kontinuirani rad, educiranje i suradnju svih uključenih dionika. Pravobraniteljica apelira na dosljedne regulacije i samoregulacije u medijskom prostoru, sinergijsko djelovanje regulatornih tijela, novinarskih strukovnih organizacija i civilnog društva kako bi se stvorio medijski prostor koji reflektira temeljne ustavne vrednote i ljudska prava, sve radi pune primjene načela ravnopravnosti spolova u svakodnevnom životu. Također, kako bi se unaprijedio status novinarske profesije, medijskog sustava i poticanja pluralizma, te time jačanja povjerenja i uloge medija u društvu, nužno je primjenjivati sveobuhvatan pristup zaštiti novinarki, koji obuhvaća dosljednu primjenu zakonodavnog okvira, edukaciju o fizičkoj i digitalnoj sigurnosti te osiguranje pristupa psihološkoj i

pravnoj pomoći. Suradnja novinarskih organizacija, državnih institucija i međunarodnih aktera, uz primjenu rodno osjetljivih mjera, ključna je za očuvanje slobode medija i demokratskih vrijednosti.

Preporuke Pravobraniteljice u području medija, a temeljem praćenja trendova te provedenih analiza i istraživanja:

- (1) Poticati sustavne edukacije za medijske djelatnike/ce o etičkom, rodno osjetljivom izvještavanju i rodnoj ravnopravnosti, posebice o izbjegavanju seksizma, stereotipa i senzacionalizma u medijskim sadržajima te važnosti i poštivanja načela zaštite privatnosti i dostojanstva.
- (2) Unaprijediti politike i prakse kojima će se poticati ravnopravna medijska zastupljenost žena stručnjakinja kao sugovornica u svim područjima, uključujući politiku, znanost, ekonomiju, tehnologiju i kulturu te povećati broj medijskih sadržaja koji promoviraju ravnopravnost spolova i prikazuju uspjehe žena i LGBTIQ osoba u različitim područjima.
- (3) Osigurati i poticati dosljednu regulaciju i samoregulaciju u medijskom prostoru, kao i unaprijediti sinergijsko djelovanje regulatornih tijela, novinarskih strukovnih organizacija i civilnog društva kako bi se stvorio medijski prostor koji reflektira temeljne ustavne vrednote i ljudska prava, sve radi pune primjene načela ravnopravnosti spolova u praksi.
- (4) Osigurati dosljedno i šire tumačenje zakonskih odredbi koje se odnose na zaštitu ravnopravnosti spolova u medijskom prostoru, osobito u odnosu na elektroničke medije i povezana regulatorna tijela – Agenciju/Vijeće za elektroničke medije, te pravovremeno i dosljedno postupanje u cilju sprječavanja zloupotrebe medijskih sloboda za promicanje diskriminacije, stigmatizacije i socijalne isključivosti. Posebnu pažnju potrebno je posvetiti očuvanju temeljnih ustavnih vrednota i društvenog pluralizma kako bi medijski sadržaji služili jačanju demokratskog poretka, a ne narušavanju ljudskih prava i sloboda.
- (5) Potaknuti oglašivače na izbjegavanje objektivizacije ženskog tijela, perpetuiranja rodni stereotipa i seksizma u reklamama te ih motivirati prema stvaranju sadržaja koji promiče načelo ravnopravnosti spolova i pozitivne društvene vrijednosti.
- (6) Uložiti dodatne napore u pravovremeno i dosljedno moderiranje sadržaja kojeg na stranicama elektroničkih publikacija generiraju korisnici/ce, u skladu s odgovarajućim odredbama ZEM-a.
- (7) S ciljem unaprjeđenja statusa novinarske profesije, medijskog sustava i poticanja pluralizma, te time i jačanja povjerenja i uloge medija u društvu, potrebno je poticati važnost jačanja zaštite i sigurnosti novinarki i drugih medijskih djelatnica, uz dosljednu primjenu rodno osjetljivog pristupa.

6.5. PROMICANJE RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA KROZ ISTUPE U MEDIJIMA

Pravobraniteljica se tijekom godine obraća javnosti putem javnih priopćenja, izjava za medije, gostovanja u radio i televizijskim emisijama te odgovara na upite medija koji traže intervju ili komentare aktualnih tema. Veliki broj medijskih članaka referira se ili citira podatke iz izvješća ili rezultata istraživanja koje Pravobraniteljica provodi. Pravobraniteljica kontinuirano proaktivno

ukazuje na važnost ravnopravnosti spolova u svim područjima života kroz svoja priopćenja i javne istupe. **Pravobraniteljica je u izvještajnom razdoblju objavila 28 javnih priopćenja i izjava** putem svoje web stranice, samoinicijativno ili temeljem zaprimljenih upita medija i pritužbi građana/ki (**povećanje za 115,4%** u odnosu na 2023.). Osnažena relevantnim podacima iz statistika, analiza i istraživanja, kao i informacijama dobivenim od građana/ki i dionika, Pravobraniteljica adresira ključne društvene izazove iz perspektive ravnopravnosti spolova. Istodobno, potiče javnu raspravu i poziva ključne dionike – donositelje odluka, institucije i organizacije – na konkretne akcije usmjerene prema stvaranju ravnopravnijeg i pravednijeg društva.

Priopćenjima ujedno obilježava datume relevantne za pitanje ravnopravnosti spolova kao što su Međunarodni dan žena, Međunarodni dan borbe protiv homofobije, bifobije i transfobije, Dan očeva, Nacionalni dan borbe protiv nasilja nad ženama, Međunarodni dan žena iz ruralnih područja, Europski dan jednakih plaća, Međunarodni dan muškaraca, Međunarodni dan borbe protiv nasilja nad ženama. Sva javna priopćenja, uključujući priopćenja iz izvještajnog razdoblja, dostupna su na službenim internet stranicama Pravobraniteljice⁴³⁶. U pojedinim objavama na svojim internetskim stranicama ukazuje na recentne rezultate znanstvenih istraživanja i upućuje na značajne zakonodavne i strateške odrednice i dokumente⁴³⁷.

Pravobraniteljica o raznim temama iz svoje nadležnosti redovito govori za nacionalne radio i televizijske kuće, tiskovine i elektroničke publikacije/portale kao i za lokalne medije, što smatra izuzetno korisnim za promociju načela ravnopravnosti spolova u lokalnim sredinama. Pravobraniteljica je u izvještajnom razdoblju **dala izjave ili intervjuje na upite medija**⁴³⁸ **135 puta** (povećanje za 3,85% u odnosu na 2023.).

Pravobraniteljica se tijekom izvještajne godine za medije očitovala o važnim temama iz perspektive rada institucije, a koje su vijesti i medijske objave dostupne na internet stranicama Pravobraniteljice: <https://www.prs.hr/cms>. Pravobraniteljica je tako ukazala na: problematiku femicida⁴³⁹, odnos prema ženama u politici u obrazovnim udžbenicima,⁴⁴⁰ reguliranje prostitucije u Hrvatskoj⁴⁴¹, praksu

⁴³⁶ Poveznice na javna priopćenja Pravobraniteljice povodom obilježavanja relevantnih datuma: <https://www.prs.hr/cms/post/1191>, <https://www.prs.hr/cms/post/1203>, <https://www.prs.hr/cms/post/1247>, <https://www.prs.hr/cms/post/1249>, <https://www.prs.hr/cms/post/1308>, <https://www.prs.hr/cms/post/1317>, <https://www.prs.hr/cms/post/1344>, <https://www.prs.hr/cms/post/1351>, <https://www.prs.hr/cms/post/1357>, <https://www.prs.hr/cms/post/1378>

⁴³⁷ Poveznice na neke od relevantnih objava u izvještajnom razdoblju: <https://www.prs.hr/cms/post/1230>, <https://www.prs.hr/cms/post/1238>, <https://www.prs.hr/cms/post/1286>, <https://www.prs.hr/cms/post/1292>, <https://www.prs.hr/cms/post/1385>.

⁴³⁸ Predmetne izjave/intervjue Pravobraniteljica je dala za sljedeće medije: Media Servis, Nova TV, HRT, Jutarnji list, HINA, N1 televizija, RTL, Nacional, Novosti, 24 sata, Telegram, Hrvatski radio, Zabavni.hr, Večernji list, Libela.org, Reci.hr, Zadarski list, Kuća ljudskih prava, Novi List, Žene i mediji, Zaklada Slagalica, Narod.hr, Laganini.fm, Liberal.hr, index.hr, portal Zip.com, Radio Sveta Nedelja, Elle.hr, Slobodna Dalmacija, Tetra Tech, She.hr, Lider, Faktograf, Lošinjpress, Kišobran UNIRI, Libela, SSSH, Podcast Rad po mjeri čovjeka, Al Jazeera Balkans, kao i za nezavisne novinare/ke.

⁴³⁹ Jutarnji list, 2.1.2024.: <https://www.prs.hr/cms/post/1147>; RTL danas, 7.5.2024. <https://www.prs.hr/cms/post/1240>; Provjereno, Nova TV, 25.5.2024.: <https://www.prs.hr/cms/post/1259>; HINA, 29.11.2024.: <https://www.prs.hr/cms/post/1368>; Dnevnik Nova TV, 5.12.2024.: <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/crna-statistika-koja-ledi-krv-u-zilama-broj-ubijenih-zena-dvostruko-veci-nego-lanizene-najcesce-ubijaju-partneri-clanovi-obitelji-i-sinovi---884029.html>, <https://www.prs.hr/cms/post/1376>; N1 Televizija, emisija Točka na tjedan, 8.12.2024.: <https://www.prs.hr/cms/post/1377>.

⁴⁴⁰ Direktno.hr, 8.1.2024.: <https://direktno.hr/direkt/stigao-odgovor-pravobraniteljice-evo-sto-ce-uciniti-sa-spornim-udzenikom-335199/>.

⁴⁴¹ Večernji list, 22.1.2024.: <https://www.briefing-mediji.hr/App/Publication/PublicationDetailExternal?guid=C5612D58-CD8D-4C6B-8BE1-AF3914BDE95C&clipKeys=1P20850373>.

područnih ureda Hrvatskog zavoda za socijalni rad oko ostvarivanja osobnih odnosa roditelja i djece u slučajevima u kojima postoji obiteljsko nasilje⁴⁴², medijske napise o rješenju Vrhovnog suda RH vezano uz postupak odlučivanja o roditeljskoj skrbi u slučaju malodobnog djeteta S.V. i M.P.⁴⁴³, uvjete za žene – zatvorenice u zatvorskom sustavu Kaznionice u Požegi iz perspektive poštivanja načela ravnopravnosti spolova⁴⁴⁴, sporne TV/video reklame jedne automobilske kompanije u svrhu reklamiranja proizvoda tvrtke – jednog od modela automobila⁴⁴⁵, Nacrt Pravilnika o stegovnoj odgovornosti zaposlenika/ca Akademije dramskih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu⁴⁴⁶, komunikacijski standardi u (pred)izbornoj promidžbi povodom političkih izbora u 2024.⁴⁴⁷, poštivanje spolnih kvota na izbornim listama povodom održavanja Parlamentarnih izbora 2024.⁴⁴⁸, reguliranje prostitucije⁴⁴⁹, seksualno uznemiravanje i slučaj Dalibora Matanića i inicijative Pravobraniteljice u ovom području^{450,451}, ustavnost izborne kvote⁴⁵², rad institucije Pravobraniteljice, ocjena stanja vezano uz ravnopravnost spolova i drugim temama iz nadležnosti⁴⁵³, menstrualno bolovanje⁴⁵⁴, položaj žena u nogometu⁴⁵⁵, slučajevi ispoljavanja netrpeljivosti i napada na turiste pripadnike LGBTIQ zajednice u Splitu⁴⁵⁶, nasilju u obitelji i trajanja istražnog zatvora⁴⁵⁷, izazovi u učinkovitom sprječavanju sve češćih rodno utemeljenih ubojstava žena počinjenih od strane njima

⁴⁴² Jutarnji list, 22.1.2024.: <https://www.briefing-mediji.hr/App/Publication/PublicationDetailExternal?guid=C5612D58-CD8D-4C6B-8BE1-AF3914BDE95C&clipKeys=1P20849671>.

⁴⁴³ Javno priopćenje Pravobraniteljice, 25.1.2024.: <https://www.prs.hr/cms/post/1165>

⁴⁴⁴ Portal žene i mediji, 27.2.2024.: <https://www.zeneimediji.hr/zenama-u-zatvorskom-sustavu-poboljsani-uvjeti-no-ostaje-stereotipna-podjela-aktivnosti/>.

⁴⁴⁵ Portal Liberal.hr, 28.2.2024.: <https://liberal.hr/reklama-koja-prikazuje-obicajsko-nasilje-na-saljiv-nacin-je-neprimjerena-kaze-pravobraniteljica-ljubice-732>; Javno priopćenje Pravobraniteljice, 28.2.2024.: <https://www.prs.hr/cms/post/1186>. Detaljne informacije o postupanju Pravobraniteljice u svezi s navedenim slučajem dostupne su u potpoglavlju 6.1.5. ovoga Izvješća o radu.

⁴⁴⁶ PRS, 17.3.2024.: <https://www.prs.hr/cms/post/1202>.

⁴⁴⁷ Javno priopćenje Pravobraniteljice, 20.3.2024.: <https://www.prs.hr/cms/post/1204>.

Više informacija o praćenju izbornog procesa od strane Pravobraniteljice dostupno je u poglavlju 7. Politička participacija ovoga Izvješća o radu.

⁴⁴⁸ Javno priopćenje Pravobraniteljice, 26.3.2024.: <https://www.prs.hr/cms/post/1207>.

Više informacija o praćenju izbornog procesa od strane Pravobraniteljice dostupno je u poglavlju 7. Politička participacija ovoga Izvješća o radu.

⁴⁴⁹ Jutarnji list, 24.3.2024.: <https://www.briefing-mediji.hr/App/Publication/PublicationDetailExternal?guid=c74cf9c9-d0c1-4bbe-8fe8-bda9fe8caec3&clipKeys=1P20933462>.

⁴⁵⁰ Javno priopćenje Pravobraniteljice, 9.4.2024.: <https://www.prs.hr/cms/post/1216>.

Više o aktivnostima Pravobraniteljice u ovom području u izvještajnoj godini dostupno je u poglavljima 1.3. EU-projekt „TEAMWORK#2: combaT sExuAlharassMent in the WORKplace vol_2“ i 1.7. Spolno uznemiravanje ovog Izvješća o radu.

⁴⁵¹ Emisija Otvoreno HTV-a, 9.4.2024.: <https://www.prs.hr/cms/post/1216>.

Više o aktivnostima Pravobraniteljice u ovom području u izvještajnoj godini dostupno je u poglavlju 1.7. Spolno uznemiravanje ovog Izvješća o radu.

⁴⁵² Libela.org, 17.5.2024.: <https://www.prs.hr/cms/post/1253>.

⁴⁵³ Radio Sveta Nedelje, emisija Ravnopravna, 15.6.2024.: https://www.prs.hr/application/uploads/1506_VISNJA_LJUBICIC_1_.mp3.

⁴⁵⁴ Večernji list, 16.6.2024.: <https://www.prs.hr/cms/post/1277>.

⁴⁵⁵ Jutarnji list, 28.6.2024.: <https://www.prs.hr/cms/post/1281>.

Više informacija o aktivnostima Pravobraniteljice u ovom području u izvještajnoj godini dostupno je u poglavlju 10. Žene i sport ovog Izvješća o radu.

Više informacija o aktivnostima Pravobraniteljice u ovom području u izvještajnoj godini dostupno je u poglavlju 10. Žene i sport ovog Izvješća o radu.

⁴⁵⁶ Javno priopćenje Pravobraniteljice, 21.7.2024.: <https://www.prs.hr/cms/post/1289>.

⁴⁵⁷ Jutarnji list, 12.8.2024.: <https://www.prs.hr/cms/post/1294>.

bliskih osoba⁴⁵⁸, sadržaj Direktive 2022/2381 Europskog parlamenta i Vijeća o poboljšanju rodne ravnoteže među direktorima uvrštenih trgovačkih društava te izmjenama i dopunama Zakona o trgovačkim društvima,⁴⁵⁹ slučaj ginekologa Topolovca⁴⁶⁰, izazovi vezani uz borbu protiv nasilja nad ženama i ubojstava žena te o ustrojavanju odgovarajućeg sustava⁴⁶¹, seksistički ispad u Hrvatskome saboru⁴⁶², nemogućnost zapošljavanja u vrtiću (na radnom mjestu odgojitelja/ice) osoba kojima je izrečena mjera za zaštitu dobrobiti djeteta⁴⁶³, status žena u području političke participacije uoči izbora za Predsjednika/cu RH⁴⁶⁴, indikatori ustrojstva sustava zaštite od nasilja nad ženama i obiteljskog nasilja, kao i na aktualnim trendovima⁴⁶⁵, pokušaju uključivanja Pravobraniteljice u proces izborne promidžbe⁴⁶⁶, seksualnom uznemiravanju⁴⁶⁷, indeksu ravnopravnosti spolova⁴⁶⁸, nagodbi HUP-a s bivšim zamjenikom direktora/ice HUP-a⁴⁶⁹ i dr.

Ukupno gledano, izjave, intervjui, aktivnosti i dijelovi izvješća Pravobraniteljice **prenesene su više od 1.000 puta u raznim pisanim i elektroničkim medijima (povećanje za 33,3% u odnosu na 2023.)**. Većina poveznica na originalne medijske tekstove nalazi se na internet stranicama Pravobraniteljice ispod objavljene vijesti o aktivnostima, priopćenjima, rezultatima istraživanja ili navodima iz izvješća o radu⁴⁷⁰.

⁴⁵⁸ Jutarnji list, 24.8.2024.: <https://www.prs.hr/cms/post/1296>.

⁴⁵⁹ Lider, 2.9.2024.: <https://www.prs.hr/cms/post/1298>.

Više informacija o aktivnostima Pravobraniteljice u ovom području u izvještajnoj godini dostupno je u poglavlju 1. Zapošljavanje i rad ovoga Izvješća o radu.

⁴⁶⁰ Javno priopćenje Pravobraniteljice, 6.9.2024.: <https://www.prs.hr/cms/post/1298>.

⁴⁶¹ Novi list, Glas Istre, 22.9.2024.: https://www.prs.hr/application/uploads/Novi_list_nasilje_nad_%C5%BEenama_2.pdf, <https://www.glasistre.hr/hrvatska/2024/09/22/nase-drustvo-ima-veliku-toleranciju-na-nasilje-nad-zenama-a-institucije-ih-ne-shvacaju-dovoljno-ozb-957237>, <https://www.prs.hr/cms/post/1309>.

⁴⁶² Javno priopćenje Pravobraniteljice, 23.10.2024.: <https://www.prs.hr/cms/post/1328>.

⁴⁶³ Javno priopćenje Pravobraniteljice, 4.11.2024.: <https://www.prs.hr/cms/post/1334>.

⁴⁶⁴ Javno priopćenje Pravobraniteljice, 21.11.2024.: <https://www.prs.hr/cms/post/1353>.

Više informacija o aktivnostima Pravobraniteljice u ovom području u izvještajnoj godini dostupno je u poglavlju 7. Politička participacija ovog Izvješća o radu.

⁴⁶⁵ Emisija Otvoreno HTV-a, 25.11.2024.: <https://vijesti.hrt.hr/hrvatska/otvoreno-630-11878132>, <https://www.prs.hr/cms/post/1360>

⁴⁶⁶ Javno priopćenje Pravobraniteljice, 18.12.2024.: <https://www.prs.hr/cms/post/1389>.

Više informacija o aktivnostima Pravobraniteljice u ovom području u izvještajnoj godini dostupno je u poglavlju 7. Politička participacija ovoga Izvješća o radu.

⁴⁶⁷ Objava Pravobraniteljice, 19.12.2024.: <https://www.prs.hr/cms/post/1393>.

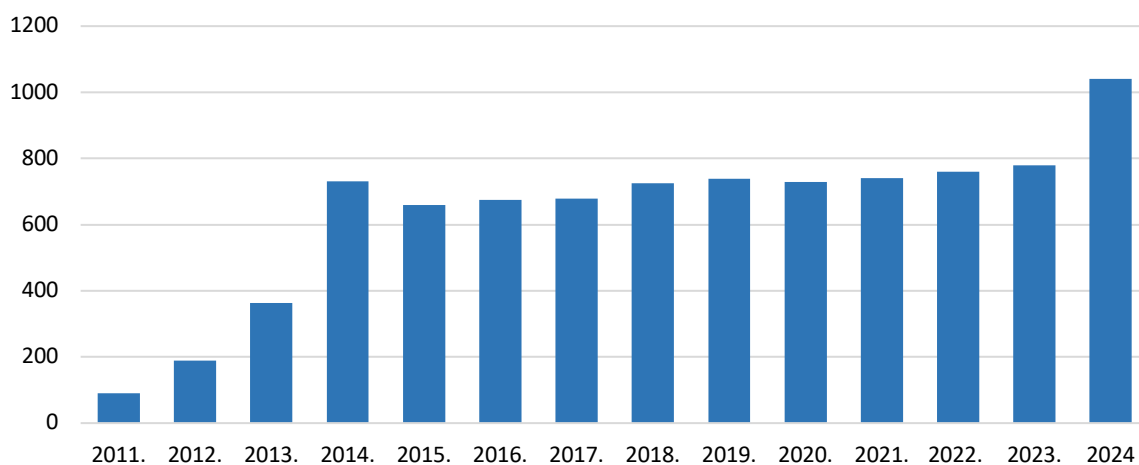
Više o aktivnostima Pravobraniteljice u ovom području, kao i više informacija o projektu Teamwork2 u izvještajnoj godini dostupno je u poglavlju 1.3. EU-projekt „TEAMWORK#2: combaT sExuAlharassMent in the WORKplace vol_2“ i 1.7. Spolno uznemiravanje ovog Izvješća o radu.

⁴⁶⁸ Tjednik Novosti, 20.12.2024.: <https://www.prs.hr/cms/post/1392>.

⁴⁶⁹ Jutarnji list, 23.12.2024.: <https://www.prs.hr/cms/post/1394>.

⁴⁷⁰ PRS, https://www.prs.hr/cms/posts_all/1/13.

Grafikon: Promicanje ravnopravnosti spolova kroz medije u razdoblju od 2011.-2024., broj objava u medijima

Pravobraniteljica ima službenu internetsku stranicu na poveznici www.prs.hr, koja je u izvještajnoj godini posjećena ukupno **79.228** puta. Ukupno **45.049** posjetitelja pregledalo je **605.586** stranica na internetskoj domeni Pravobraniteljice. Prosječno je mjesečno, u izvještajnoj godini, bilo **6.602** posjeta stranici Pravobraniteljice.

Pravobraniteljica redovito objavljuje relevantne informacije o svojim aktivnostima i na **internetskoj stranici EU-projekta** kojeg je nositeljica - „*Podizanje svijesti o rodno uvjetovanom kibernetičkom nasilju nad djevojčicama i ženama te stvaranje sigurnijeg online okruženja (bE-SAFE)*“. Stranica je dostupna na poveznici <https://be-safe.prs.hr/cms>, te je u izvještajnoj godini posjećena ukupno 2.631 puta. Ukupno 2.207 posjetitelja pregledalo je 10.997 stranica na internetskoj domeni EU-projekta Pravobraniteljice. Prosječno je mjesečno, u izvještajnoj godini, bilo 326 posjeta stranici EU-projekta Pravobraniteljice.

Pravobraniteljica održava i internetske stranice završenih EU-projekata, koje služe kao izvor publiciranih analiza i drugih informacija, a posjećene su u 2024.:

<https://gppg.prs.hr> - 8.480 puta; <http://vawa.prs.hr> - 4.645 puta; <http://rec.prs.hr> - 8.373 puta; <http://staklenilabirint.prs.hr> - 7.640 puta.

6.6. OSTALI OBLICI SURADNJE U PODRUČJU MEDIJA

U nastavku se donose medijska događanja, kampanje i druge aktivnosti osvještavanja koje je Pravobraniteljica provodila i u kojima je sudjelovala u izvještajnoj godini.

14. veljače 2024. - Pravobraniteljica se sukladno uvriježenoj praksi iz prethodnih godina, priključila **Kampanji Milijarda ustaje/One Billion Rising 2024**, te je, između ostalog, u svom javnom

priopćenju, ukazala na značaj ove kampanje i brojnih aktivnosti podizanja svijesti o problematici rodno utemeljenog nasilja⁴⁷¹.

Fotografija: Pravobraniteljica podržala kampanju One billion Rising 2024.

6. ožujka 2024. - Pravobraniteljica je sudjelovala na **multisektorskoj raspravi o prevenciji i suzbijanju online nasilja nad ženama**, održanoj u prostorijama Hrvatske udruge poslodavaca u Zagrebu u organizaciji udruge B.a.b.e. Budi aktivna. Budi emancipiran. Rasprava je održana u okviru projekta "SURF and SOUND 2.0 (Support, Unite, Respond, Fight to Stop Online violence)", usmjerenog ka suzbijanju online nasilja nad ženama.

14. ožujka 2024. - Pravobraniteljica je sudjelovala u **Novinarskom domu u Zagrebu na okruglom stolu o važnosti suzbijanja seksizma, diskriminacije žena i homo/bi/transfobije u medijima**, održanom u organizaciji Centra za građanske inicijative Poreč⁴⁷². Teme okruglog stola uključile su raspravu o važnosti suzbijanja seksizma, odnosno diskriminacije žena i homo/bi/transfobije u medijima te ulogi tijela i institucija, kao i o načinima kako medije motivirati na izvještavanje sukladno zakonima i propisima, kako bi svojim radom doprinosili rodnoj ravnopravnosti.

24. travnja 2024. - U okviru provedbe šestog kruga praćenja napretka na području borbe protiv rasizma i nesnošljivosti u Republici Hrvatskoj, **Europska komisija protiv rasizma i nesnošljivosti**

⁴⁷¹ Hrvatska se i 2024. godine uključila u svjetsku kampanju Milijarda ustaje protiv nasilja nad ženama i djevojčicama. *Kampanja Milijarda ustaje (One Billion Rising)*, pokrenuta je 2012. s ciljem podizanja svijesti o nasilju nad ženama i djevojčicama kao jednom od najtežih oblika kršenja ljudskih prava. 2023. godine obilježeno je 10 godina kampanje i 20 godina pokreta V-Day iz kojeg je izrastao ovaj globalni pokret, a u kojemu sudjeluje više od 200 zemalja, uključujući Hrvatsku. Moto kampanje 2024. godine je „Ustanimo za slobodu!“, te ima za cilj ponovno uputiti taj poziv zbog kontinuiranog jačanja nasilja - silovanja, mržnje, isključenosti, zlostavljanja, ratova, razaranja, gubitaka, podjela i kontrole.

Više informacija o kampanji „One Billion Rising 2024: Rise for freedom“ dostupno je na sljedećoj poveznici: <https://www.onebillionrising.org/>.

⁴⁷² Na navedenom okruglom stolu, uz pravobraniteljicu Ljubičić, sudjelovali su i Josip Popovac, ravnatelj Agencije i predsjednik Vijeća za elektroničke medije, Hrvoje Šimičević, predsjedavajući Novinarskim vijećem časti te članice Neformalne mreže za suzbijanje seksizma u medijima i oglašivačkoj industriji.

(ECRI) održala je sastanak s predstavnicima Pravobraniteljice. Predmet interesa predstavnika/ca ECRI-ja odnosio se na pitanja vezana uz neovisnost institucije Pravobraniteljice, izdavanje i praćenje preporuka te položaj LGBTIQ osoba. U sklopu sastanka predstavnici/a Pravobraniteljice su, između ostalog, vezano uz položaj LGBTIQ osoba izvijestili o značajnoj prisutnosti negativne retorike u javnosti, u sferi političkog diskursa, te posebno u odnosu na medijsko izvještavanje o transrodnim osobama.

24. travnja 2024. godine - Pravobraniteljica se i 2024. godine pridružila inicijativi Ženske sobe i magazina Story povodom **Međunarodnog dana borbe protiv okrivljavanja žrtava seksualnog nasilja** - „DENIM DAY (Nosi traper sa višim ciljem!)“, kako bi s institucionalne razine pridonijela osvještavanju javnosti o problemu seksualnog nasilja i sekundarne viktimizacije žrtava seksualnog nasilja, kao i o važnosti kontinuirane borbe protiv okrivljavanja žrtava i destruktivnih mitova o seksualnom nasilju.

Fotografija⁴⁷³: Pravobraniteljica podržala kampanju #DenimDay

27. svibnja 2024. - Pravobraniteljica je održala **sastanak s ravnateljem Hrvatskog audio-vizualnog centra**, Christopherom Peterom Marcichem, pomoćnicom ravnatelja Majom Vukić i glumicom Ksenijom Marinković na temu spolnog uznemiravanja i usvajanja pravnog okvira koji omogućava učinkovitu prevenciju, odnosno zaštitu žrtava i progon počinitelja ovih prijestupa⁴⁷⁴.

29. svibnja 2024. - U sklopu EU-projekta Teamwork2⁴⁷⁵ - koji se bavi suzbijanjem seksualnog nasilja na radnom mjestu i koji je podržala Pravobraniteljica⁴⁷⁶, redateljica Jasna Nanut je u prostorijama **Društva hrvatskih filmskih redatelja organizirala edukacijsku radionicu** na temu

⁴⁷³ Fotografija: Robert Gašpert za Story.

⁴⁷⁴ Više informacija o održanom sastanku dostupno je u poglavlju 1.7. Spolno uznemiravanje ovoga Izvješća o radu.

⁴⁷⁵ Poveznica na internet stranice EU-projekta dostupna je na: <https://teamwork2project.eu/hr/>.

⁴⁷⁶ Više o aktivnostima Pravobraniteljice u okviru ovog EU-projekta dostupno je u poglavlju 1.3. EU-projekt „TEAMWORK#2: combaT sExuAlharassMent in the WORKplace vol_2“ i 1.7. Spolno uznemiravanje ovoga Izvješća o radu.

"Seksualno uznemiravanje u radnom okruženju". Edukaciji su prisustvovali redatelji/ce te drugi filmski djelatnici/ce, uključujući glumicu Kseniju Marinković, predsjednicu Hrvatskog društva filmskih djelatnika, Chrisa Marcicha, direktora Hrvatskog audiovizualnog centra - HAVC i Maju Vukić, zamjenicu direktora HAVC-a..

7. lipnja 2024. - **Veleposlanica Kanade Nj.E. Jessica Blitt u svom nastupnom posjetu posjetila je Pravobraniteljicu za ravnopravnost spolova, gdje joj je prezentiran rad i ovlasti Pravobraniteljice, uključujući područje praćenja primjene načela ravnopravnosti spolova u medijima.**

26. lipnja 2024. – Pravobraniteljica se odazvala pozivu HNK u Šibeniku da u okviru **64. Međunarodnog dječjeg festivala čita priče** i sudjeluje u programu „Čitaju nam važni Šibenčani“, s ciljem poticanja čitanja i promocije književnosti za djecu i mlade.

10. rujna 2024. - Pravobraniteljicu je **posjetila delegacija Republike Kosovo**, u okviru projekta Gender Equality Facility (GEF) kojeg EU provodi u suradnji s organizacijom UN Women. Trodnevni posjet kosovske delegacije Republici Hrvatskoj bila je jedna u nizu aktivnosti u sklopu procesa pristupanja Kosova Europskoj uniji. Delegaciji, koju su činile predstavnice državnih i administrativnih tijela Republike Kosovo koje se bave rodnom ravnopravnošću, predstavljene su osnovne informacije o zakonodavnom i institucionalnom okviru vezano za rodnu ravnopravnost, kao i glavni izazovi u pojedinim područjima poput zapošljavanja i rada, rodno utemeljenog nasilja, **medija**, obrazovanja, reproduktivnog zdravlja, političke participacije, sporta itd., a u kontekstu članstva RH u Europskoj uniji.

21. listopada 2024. - Pravobraniteljica je sudjelovala na sastanku održanom u organizaciji **Francuskog veleposlanstva u Hrvatskoj u Francuskom institutu u Zagrebu**, koji je s ciljem razmatranja nastavka i proširenja suradnje u pitanjima vezanim uz problematiku rodno utemeljenog nasilja okupio predstavnike/ce ključnih nacionalnih dionika u području prevencije i suzbijanja rodno utemeljenog nasilja, kojom prilikom su **predstavljene serije kratkih filmova** s ciljem edukacije o problemima vezanim uz obiteljsko nasilje i druge oblike rodno utemeljenog nasilja, a Francusko veleposlanstvo u iste je uvrstilo titlove na hrvatskom jeziku s ciljem njihove veće dostupnosti široj javnosti u Hrvatskoj, osobito putem njihova plasiranja te emitiranja u medijima⁴⁷⁷, kao i emitiranja predstavnicima ciljanih skupina.

14. studenoga 2024. - Sastanak s predstavnicima/ama Ministarstva pravosuđa, uprave i digitalne transformacije, pravobraniteljskih ureda i drugih institucija koje se bave zaštitom temeljnih prava na temu **provedbe Uredbe o utvrđivanju usklađenih pravila o umjetnoj inteligenciji.**

⁴⁷⁷ Povodom Međunarodnog dana borbe protiv nasilja nad ženama HTV je na svom Trećem programu u razdoblju 25. – 29.11.2024., prikazivala ciklus francuskih kratkih filmova koji tematiziraju nasilje nad ženama. Filmove je HRT-u ustupilo Veleposlanstvo Francuske Republike u Zagrebu, a cijeli projekt ima podršku Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova te Pravobraniteljice za djecu.

2. prosinca 2024. - u okviru EU-projekta „*TEAMWORK#2: combaT sExuAlharassMent in the WORKplace vol_2*⁴⁷⁸“, kojemu je potporu pružila i Pravobraniteljica, a u **suradnji sa Sindikatom novinara, održana je u Novinarskom domu u Zagrebu**, u hibridnom formatu, edukacija o rodnoj ravnopravnosti i suzbijanju spolnog uznemiravanja i seksualnog nasilja na radnom mjestu, okupivši novinare i novinarku iz nekoliko hrvatskih medija⁴⁷⁹.

10. prosinca 2024. - u Hrvatskom saboru održana je 7. sjednica Odbora za ljudska prava i prava nacionalnih manjina na kojoj je između ostalog razmatrano **Izvešće o radu Hrvatske radiotelevizije za 2023. godinu**. Primjedbe Pravobraniteljice odnosile su se na važnost primjene načela ravnopravnosti spolova u programskim konceptima, sadržajima i određenjima HRT-a sukladno obvezama koje proizlaze iz Ugovora Vlade Republike Hrvatske i HRT-a za razdoblje 2023.-2027., ka i Plana djelovanja za promicanje i uspostavljanje ravnopravnosti spolova za razdoblje 2023.-2027.

10. prosinca 2024. - Pravobraniteljica je sudjelovala na tematskoj sjednici Odbora za ravnopravnost spolova Hrvatskoga sabora, koji je u suradnji s Francuskim veleposlanstvom u Zagrebu, povodom posljednjeg dana kampanje „*16 dana aktivizma u borbi protiv nasilja nad ženama*“ te obilježavanja 10. prosinca - Međunarodnog dana ljudskih prava, organizirao raspravu i **projekciju kratkih edukativnih francuskih filmova o problematici obiteljskog nasilja**.

⁴⁷⁸ Dodatne informacije o EU projektu dostupne su na sljedećoj poveznici: <https://teamwork2project.eu/hr/>, dok su detaljne informacije o aktivnostima Pravobraniteljice u ovom EU-projektu dostupne u poglavljima 1.3. EU-projekt „TEAMWORK#2: combaT sExuAlharassMent in the WORKplace vol_2“ i 1.7. Spolno uznemiravanje ovoga Izvešća o radu.

⁴⁷⁹ Edukaciju su održali Nebojša Paunović, pravni savjetnik pravobraniteljice, stručnjak za pitanja seksualnog uznemiravanja i Radojka Kraljević, psihologinja i docentica na Sveučilištu Libertas.

POLITIČKA PARTICIPACIJA

7.1. AKTIVNOSTI U IZVJEŠTAJNOJ GODINI

15. travnja 2024. - Pravobraniteljica je održala **sastanak s predstavnicama Ureda za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR)**, ustrojstvene jedinice Organizacije za europsku sigurnost i suradnju (OESS)⁴⁸⁰. Na sastanku, na kojem je središnja tema bila ravnopravnost spolova u području političke participacije u svjetlu intenzivne izborne godine u kojoj će se u RH održati tri redovna politička izbora, razmijenjene su osnovne informacije i razmotrene mogućnosti poticanja bržeg smanjenja rodnog jaza u tijelima političkog odlučivanja.

17. svibnja 2024. – Nastavno na novinarski upit, Pravobraniteljica je dala **izjavu na temu intenzivne izborne godine povodom predstojećih političkih izbora**⁴⁸¹, s obzirom na dezinformacije u javnom prostoru o tome da posebna mjera u vidu izborne kvote koja se primjenjuje na političkim izborima nije u skladu s Ustavom RH. Pravobraniteljica je pojasnila pravni okvir, počevši od odredbi Ustava RH, prema kojima je ravnopravnost spolova definirana kao jedna od temeljnih vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske, pa sve do anti-diskriminacijskog i izbornog zakonodavstva.

15. lipnja 2024. – Pravobraniteljica je gostovala u **emisiji o ljudskim pravima „Ravnopravna“ na Radiju Sveta Nedjelja**⁴⁸², posvećenoj aktualnoj *super-izornoj* godini. Pravobraniteljica je iznijela pregled stanja ravnopravnosti spolova u Hrvatskoj u posljednjih desetak godina te detaljno razložila problematiku horizontalne i vertikalne segregacije u području zapošljavanja i rada, a posebno u odnosu na upravljačke pozicije, uključujući pozicije političkog odlučivanja.

UN-ov Odbor za uklanjanje svih oblika diskriminacije žena je u **Općoj preporuci br.40 o ravnopravnoj i inkluzivnoj participaciji žena u sustavima donošenja odluka**⁴⁸³ državama članicama uputio niz preporuka kojima je naglašena važnost ustrajanja na povećanju participacije žena na upravljačkim pozicijama. Među ostalim je istaknuto da spolna kvota od 30% (koju neke zemlje imaju propisane u svojim zakonodavstvima) nije u skladu s ciljevima CEDAW Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena.

⁴⁸⁰ Poveznica: <https://prs.hr/cms/post/1219>

⁴⁸¹ Poveznica: <https://prs.hr/cms/post/1253>

⁴⁸² Poveznica: <https://prs.hr/cms/post/1271>

⁴⁸³ [General recommendation No 40. on the equal and inclusive representation of women in decision-making systems](#) (CEDAW Committee, 2024.)

7.2. SEKSIZAM U POLITICI

U izvještajnoj godini Pravobraniteljica je reagirala povodom više slučajeva seksističkih izjava upućenih ženama koje obnašaju funkcije u političkim i drugim tijelima vlasti.

6. ožujka 2024. – Na multisektorskoj raspravi o prevenciji i suzbijanju online nasilja nad ženama⁴⁸⁴, Pravobraniteljica je ukazala na još uvijek zabrinjavajuću raširenost i olako upotrebljavanje seksističkih kvalifikacija u političkom prostoru, pri čemu se redovito radi o opaskama upućenima prema ženama od strane muškaraca. Žrtve su u pravilu političarke ili novinarki. Seksizam je svakako čimbenik koji na demotivirajući način utječe na žene koje razmatraju političku karijeru, a one koje se aktivno bave politikom potiče na odustajanje i povlačenje, pogotovo u slučajevima u kojima izostaju osuđujuće reakcije u radnom kolektivu i okolini.

20. ožujka 2024. – Nastavno na upit HINA-e, Pravobraniteljica je reagirala na izjavu predsjednika Republike Zorana Milanovića o bivšoj predsjednici Ustavnog suda RH Jasni Omejec, koju je nazvao „*političkom priležnicom*“.⁴⁸⁵

23. listopada 2024. – Pravobraniteljica je objavila priopćenje povodom seksističkog govora na sjednici Hrvatskog sabora, kada je zastupnik Hrvoje Zekanović, referirajući se na zastupnicu Daliju Orešković, izjavio: „*Ja sam sada vizualizirao kolegicu Orešković kako leži u krevetu, pokrivena hrvatskom zastavom s jastukom na kockice*“.⁴⁸⁶

17. studenog 2024. – Pravobraniteljica je osudila seksistički govor na sjednici Gradskog vijeća Slavenskog Broda, kada je predsjednik Gradskog vijeća Stribor Valenta vijećnici Slavici Lemaić rekao: „*Sačekajte da završim, nemojte bit kokoška - ovo nije kokošinjac*“.⁴⁸⁷

Europski parlament je uoči europarlamentarnih izbora u publikaciji „*Violence against women active in politics in the EU*“ (2024.)⁴⁸⁸ upozorio na rizike od rodno utemeljenog nasilja prema političarkama, koji mogu uključivati fizički napad, psihičko i simboličko zlostavljanje, uključujući komentare seksualne i seksističke prirode, internetski govor mržnje, spolno uznemiravanje itd.

Fenomen na koji se u posljednje vrijeme sve češće upozorava je tzv. *deepfake pornografija*, odnosno širenje lažnih snimki na Internetu izrađenih alatima umjetne inteligencije, pri čemu takva štetna praksa ciljano zna biti usmjerena na političarke, koje tako postaju žrtve *deepfake pornografije* ili seksualiziranih fotografija. Zbog toga su neke države svijeta izmijenile nacionalne zakone i pojačale sankcije za tu vrstu nasilja nad ženama⁴⁸⁹.

⁴⁸⁴ Poveznica: <https://prs.hr/cms/post/1190>

⁴⁸⁵ „*Ljubičić: Osuđujem svaki oblik seksizma i diskriminacije žena*“ (HRT.hr, 20.3.2024.)

⁴⁸⁶ Poveznica: <https://prs.hr/cms/post/1328>

⁴⁸⁷ „*Seksistički ispad na sjednici Gradskog vijeća Slavenskog Broda*“ (HRT.hr, 17.11.2025.)

⁴⁸⁸ Poveznica: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2024\)759600](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2024)759600)

⁴⁸⁹ „*'Vrsta nasilja': Diljem svijeta, deepfake pornografija pogađa političarke*“ (Admohub.eu, 13.1.2025.)

7.3. IZBORI ZA ZASTUPNIKE/CE U HRVATSKI SABOR U 2024.

7.3.1. Aktivnosti uoči parlamentarnih izbora

Slijedom Odluke Predsjednika Republike Hrvatske⁴⁹⁰, Izbori za zastupnike/ce u Hrvatski sabor održani su 17.4.2024. Državno izborno povjerenstvo Republike Hrvatske i Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova su uoči izbora predlagateljima kandidacijskih lista ukazali na odredbe ZRS-a.

26. ožujka 2024. - Pravobraniteljica je objavila **priopćenje**⁴⁹¹ te je aktivnim političkim strankama uputila dopis u kojem ih je podsjetila na njihove obveze sukladno odredbama Zakona. Upozorila je na osjetnu podzastupljenost žena na svim razinama političkog odlučivanja te je predložila da prilikom sastavljanja lista uzmu u obzir pozicije na listi, kako žene ne bi bile tradicionalno lošije pozicionirane i samim time imale manje šanse biti izabrane u Hrvatski sabor.

20. ožujka 2024. - Pravobraniteljica je **posebnim priopćenjem**⁴⁹² svim sudionicima/cama nadolazećih političkih izbora (parlamentarni, europarlamentarni, predsjednički) skrenula pažnju na obvezu korištenja komunikacijskih obrazaca kojima se poštuju osobno dostojanstvo i ljudska prava drugih osoba tijekom (pred)izborne promidžbe. Još jednom je naglasila da je iz pozicije neovisnog i samostalnog tijela u obvezi djelovati nepristrano te da u skladu s time ne komentira događanja u vezi s (pred)izbornom promidžbom za vrijeme trajanja iste.

7.3.2. Analiza rezultata parlamentarnih izbora

Na parlamentarnim izborima 2024., sudjelovalo je ukupno 2.302 kandidata/kinja, od čega **42,1% kandidatkinja** (969 Ž) i **57,9% kandidata** (1.333 M). Preporuka Pravobraniteljice da se prilikom sastavljanja lista obrati pažnja na pozicioniranje ženskih i muških kandidata na listama većinom nije uvažena. Ako se izuzme anomalija u vidu neočekivano malog udjela žena na posljednjem (14.), najmanje relevantnom mjestu na listama, **žene su najmanje zastupljene na prva tri mjesta na listama (1., 2. i 3.), od čega uvjerljivo najmanje na prvom mjestu - nositeljica lista bilo je 17,8%, u odnosu na 82,2% muškaraca.**

Unatoč tome što je na kandidacijskim listama bilo ukupno 42,1% žena, ponovila se situacija s prošlih parlamentarnih izbora (2020.) te značajan dio lista nije bio sastavljen sukladno odredbama ZRS-a - **kvota nije ispoštovana na 19,4% lista (32/165)**⁴⁹³. Budući da se isti trend ponavlja od izbora do izbora, **nameće se zaključak da izloženost novčanim sankcijama pojedinim predlagateljima kandidacijskih lista očigledno ne predstavlja prepreku da zaobilaze zakonske norme te radije odabiru plaćanje novčanih kazni** umjesto poštivanja načela ravnopravnosti spolova propisanog nacionalnim izbornim i anti-diskriminacijskim zakonodavstvom. Upravo iz tog razloga odbacivanje

⁴⁹⁰ Narodne novine, br. 32/24 https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2024_03_32_485.html

⁴⁹¹ „Parlamentarni izbori 2024. - priopćenje o poštivanju spolne kvote na izbornim listama“ (26.3.2024.)

⁴⁹² „Politički izbori u 2024. - priopćenje o komunikacijskim standardima u (pred)izornoj promidžbi“ (20.3.2024.)

⁴⁹³ Na prošlim parlamentarnim izborima (2020.) kvota nije poštivana na 20,3% lista (39/192).

lista je na međunarodnoj razini znatno prihvaćenija praksa od prakse novčanog kažnjavanja, zbog njene praktične neučinkovitosti⁴⁹⁴.

Navedene okolnosti uvjetovale su **konačne rezultate izbora**, prema kojima je u Hrvatski sabor izabrano **24,5% zastupnica** (37 Ž) i **75,5% zastupnika** (114 M), što predstavlja **povećanje od 2,0% udjela žena** u odnosu na rezultate prošlih parlamentarnih izbora kada je izabrano 22,5% žena. Premda se radi o do sada najvećem udjelu žena izabраниh u Hrvatski sabor, ostvareni postotak ne može se smatrati zadovoljavajućim napretkom u smislu ostvarenog stupnja ravnopravnosti spolova. U **konstituirajućem sastavu** Hrvatskog sabora naposljetku se našlo **33,1% zastupnica** (50 Ž) i **66,9% zastupnika** (101 M), što se ne može smatrati realnim pokazateljem ostvarenog stupnja ravnopravnosti spolova, već svojevrsnom „kozmetičkom korekcijom“ realnog stanja, uvjetovanom već poznatim trendom da udio žena opada s rastom značaja pozicije u hijerarhijskoj strukturi, što u ovom slučaju znači da se više žena nalazi u ulogama zamjenica izabраниh saborskih zastupnika, nego što ih je izabrano na te pozicije. **Pozicije donošenja odluka ostaju dominantno „muško“ područje do kojih žene otežano napreduju.**

Opširnija analiza Parlamentarnih izbora u *pdf* formatu s grafičkim priložima dostupna je na mrežnim stranicama PRS⁴⁹⁵.

7.4. IZBORI ZA ČLANOVE U EUROPSKI PARLAMENT IZ REPUBLIKE HRVATSKE U 2024.

7.4.1. Aktivnosti uoči europarlamentarnih izbora

Slijedom Odluke Predsjednika Republike Hrvatske⁴⁹⁶, Izbori za članove u Europski parlament iz Republike Hrvatske održani su 9.6.2024.

U dopisu koji je uputila političkim strankama, Pravobraniteljica je podsjetila na odredbe Zakona o ravnopravnosti spolova i obvezu poštivanja načela ravnopravnosti spolova prilikom sastavljanja kandidacijskih lista. Na isto je ukazalo i Državno izborno povjerenstvo Republike Hrvatske (DIP) u *Priopćenju o zastupljenosti muškaraca i žena na kandidacijskim listama na izborima članova u Europski parlament iz Republike Hrvatske* (5.4.2024.) i u *Obvezatnim uputama broj EP IV – postupak kandidiranja*⁴⁹⁷.

⁴⁹⁴ **Odbacivanje kandidacijskih lista** predviđaju zakonodavstva zemalja poput - Belgije, Grčke, Italije, Poljske, Slovenije, Španjolske, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Sjeverne Makedonije, Srbije itd. Tu temu Pravobraniteljica je problematizirala u svom Izvješću o radu za 2017. (str. 244., poglavlje 7.3.4.).

⁴⁹⁵ „Rodna analiza parlamentarnih izbora 2024.“ (24.5.2024.) <https://prs.hr/cms/post/1255>

⁴⁹⁶ Narodne novine, br. 32/2024 https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2024_03_32_486.html

⁴⁹⁷ Narodne novine, br. 39/2024 https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2024_04_39_708.html

7.4.2. Analiza rezultata europarlamentarnih izbora

Prema podacima DIP-a⁴⁹⁸, na ovogodišnjim izborima sudjelovalo je ukupno 300 kandidata/kinja, od čega **46,3% kandidatkinja** (139 Ž) i **53,7% kandidata** (161 M). Pozicioniranje na listama bilo je hijerarhijski znatno uravnoteženije nego na recentnim parlamentarnim izborima, osim u samom vrhu na kojem su žene tradicionalno osjetno podzastupljene – na ukupno 25 kandidacijskih lista, bilo je **24% nositeljica** (6 Ž) i **76% nositelja** (19 M). Prema konačnim rezultatima izbora⁴⁹⁹, u Europski parlament iz Republike Hrvatske **izabrano je 50% članica** (6 Ž) i **50% članova** (6 M). Nakon kadrovskih rotacija, omjer je neznatno modificiran te je u **konstituirajućem sastavu** Europskog parlamenta bilo **42% članica** (5 Ž) i **58% članova** (7 M) iz RH, dok je ukupan spolni omjer članstva u Europskom parlamentu 38,5% Ž i 61,5% M⁵⁰⁰. Komparativni podaci među zemljama članicama EU dostupni su na mrežnim stranicama EP⁵⁰¹.

Od ukupno 25 kandidacijskih lista, **spolna kvota (40%)**, prvi puta do sada (računajući sve političke izbore u Hrvatskoj) **ispoštovana je na svim listama** (25/25, tj. 100%).

Navedene podatke iz rodne perspektive svakako treba ocijeniti pozitivnima. Isti standardi trebali bi biti implementirani na parlamentarnoj te na lokalnoj i područnoj (regionalnoj) razini, međutim to se iz sadašnje perspektive i u postojećim okolnostima nažalost čini teško dostižnim.

Opširnija analiza Europarlamentarnih izbora u *pdf* formatu s grafičkim priložima dostupna je na mrežnim stranicama PRS⁵⁰².

7.5. IZBORI ZA PREDSEDNIKA/CU REPUBLIKE HRVATSKE U 2024.

7.5.1. Aktivnosti uoči predsjedničkih izbora

Slijedom Odluke Vlade Republike Hrvatske⁵⁰³, Izbori za Predsjednika Republike Hrvatske održani su 29.12.2024. (prvi krug) i 16.1.2025. (drugi krug).

21. studenog 2024. - Pravobraniteljica je uoči izbora objavila **priopćenje**⁵⁰⁴ kojim je skrenula pažnju na trenutni status žena u području političke participacije, uz osvrt na participaciju žena na dosadašnjim predsjedničkim izborima. Još jednom je podsjetila na obvezu korištenja komunikacijskih obrazaca kojima se poštuju osobno dostojanstvo i ljudska prava drugih osoba sukladno propisanim anti-diskriminacijskim standardima.

⁴⁹⁸ Poveznica: <https://www.izbori.hr/site/izbori-referendumi/izbori-clanova-u-europski-parlament-iz-republike-hrvatske/izbori-clanova-u-europski-parlament-iz-republike-hrvatske-2024/4217>

⁴⁹⁹ Poveznica: <https://www.sabor.hr/hr/europski-poslovi/zastupnici-u-europskom-parlamentu>

⁵⁰⁰ Poveznica: <https://www.europarl.europa.eu/topics/hr/article/20190226STO28804/zene-u-europskom-parlamentu-infografika>

⁵⁰¹ Poveznica: <https://results.elections.europa.eu/hr/>

⁵⁰² „Rodna analiza europarlamentarnih izbora 2024.“ (31.12.2024.) <https://prs.hr/cms/post/1457>

⁵⁰³ Narodne novine 135/24 - https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2024_11_135_2219.html

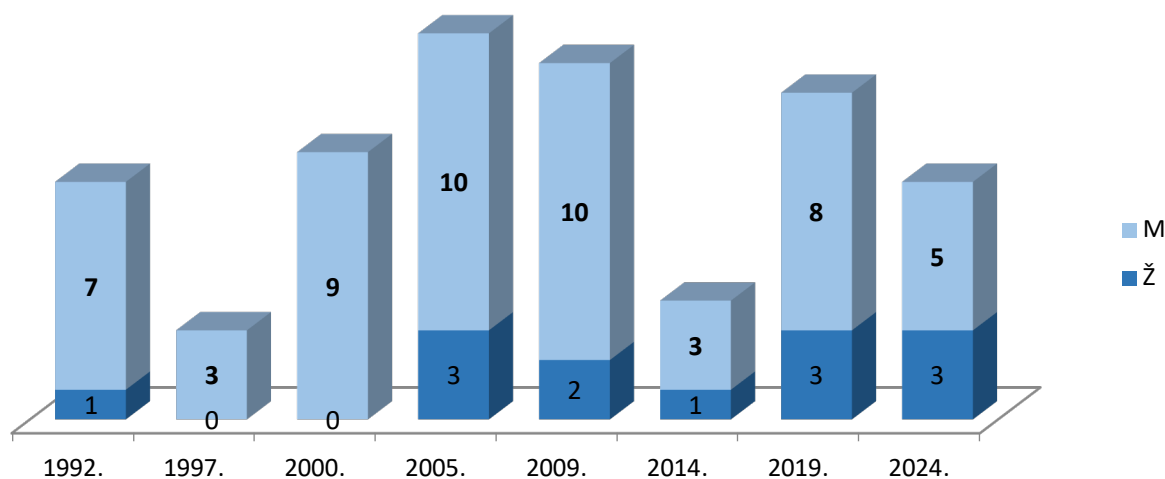
⁵⁰⁴ „*Status žena u području političke participacije uoči izbora za Predsjednika/cu RH*“ (21.11.2024.)

18. prosinca 2024. - Za vrijeme trajanja izborne promidžbe, Pravobraniteljica je reagirala⁵⁰⁵ na javno prozivanje institucije Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova od strane pojedinih političara i medija, ukazavši da takav postupak predstavlja pokušaj uključivanja neovisne institucije u proces izborne promidžbe. Podsjetila je da ne komentira događanja u vezi s (pred)izbornom promidžbom za vrijeme trajanja iste, s obzirom na načelo nepristranosti svog djelovanja i poziciju neovisnog i samostalnog tijela.

7.5.2. Analiza rezultata predsjedničkih izbora

Na predsjedničkim izborima konkuriralo je ukupno **8 kandidata/kinja, od čega 5 muškaraca i 3 žene**⁵⁰⁶. Prema postotnom udjelu, na ovogodišnjim predsjedničkim izborima sudjelovao je najveći udio žena do sada (37,5%). Iako su u drugi krug izbora ušla dva muškarca i nijedna žena, navedeno se može smatrati pozitivnom pokazateljem u smislu blagog napretka u odnosu na prethodne izbore.

Kandidati/kinje na predsjedničkim izborima u RH po spolu 1992.-2024.

Izvor: Izvješće o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2024. godinu

⁵⁰⁵ „Priopćenje povodom pokušaja uključivanja Pravobraniteljice u proces izborne promidžbe“ (18.12.2024.)

⁵⁰⁶ Zoran Milanović, Dragan Primorac, Marija Selak Raspudić, Ivana Kekin, Tomislav Jonjić, Miro Bulj, Branka Lozo, Niko Tokić Kartelo.

7.6. POTEŠKOĆE U PROVEDBI I NADZORU PROVEDBE ČL.35. ZRS-A

7.6.1. Nedostupnost podataka o provedbi čl.35. ZRS-a

Člankom 35. ZRS-a propisane su prekršajne sankcije, odnosno novčane kazne za predlagatelje kandidacijskih lista koji prilikom sastavljanja lista na vode računa o načelu ravnopravnosti spolova i na njih ne uvrštavaju dovoljan udio žena ili muškaraca (sukladno kvoti 40%). Sukladno čl.15.st.2. ZRS-a, prekršajne sankcije počele su se primjenjivati počevši od provedbe trećih redovnih izbora od dana stupanja na snagu ZRS-a (računajući svaki izborni ciklus zasebno): lokalni izbori 2017., parlamentarni izbori 2020., te europarlamentarni izbori 2024.

Nakon ovogodišnjih parlamentarnih izbora, Državno izborno povjerenstvo (DIP) je dopisom (9.4.2024.) Državnom odvjetništvu Republike Hrvatske (DORH) i Pravobraniteljici dostavilo obavijest o neispunjavanju zakonske obveze o zastupljenosti pripadnika oba spola na listama na izborima zastupnika u Hrvatski sabor 2024., odnosno **popis 32 kandidacijske liste koje nisu udovoljile propisanoj kvoti i protiv kojih potom DORH kao ovlašten tužitelj pokreće prekršajne postupke.**

U svojim godišnjim izvješćima o radu, Pravobraniteljica je u više navrata ukazivala na problem nedostupnosti podataka o provedbi prekršajnih sankcija iz čl.35. ZRS-a. Podaci nisu vidljivi iz godišnjih izvješća o radu DORH-a, budući da se podaci vode zbirno za kalendarsku godinu te iz njih nije vidljivo na koju odredbu Zakona i na koje izbore se odnose. Istovremeno, DORH je Pravobraniteljicu izvijestio da podatke nije u mogućnosti dostaviti iz razloga što, pored evidencije objavljene u godišnjim izvješćima o radu državnih odvjetništava, dodatno ne vodi posebnu evidenciju koja bi uključivala objedinjavanje i grupiranje podataka prema izborima na koje se odnose.

Odbor za ljudska prava UN-a je u **Zaključnim primjedbama na četvrto periodično izvješće RH o provedbi Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima**⁵⁰⁷ izrazio zabrinutost zbog izostanka podataka o provedbi čl.35. ZRS-a, kojim su propisane prekršajne sankcije za nepoštivanje spolne kvote na kandidacijskim listama na političkim izborima, te je Hrvatsku pozvao da *osigura učinkovitu provedbu novčanih kazni propisanih čl.35. ZRS-a i objavi informacije o izrečenim novčanim kaznama* (toč.22.b). S obzirom na osjetnu podzastupljenost žena u javnom i političkom životu, naložio je da se *preispita učinkovitost sustava rodni kvota i razmotri uvođenje snažnijih mjera kako bi se osigurao veći broj izabranih žena na nacionalnoj, područnoj (regionalnoj) i lokalnoj razini* (toč.22.a).

7.6.2. Neujednačenost tumačenja o provedbi čl.35. ZRS-a u slučaju lista s podzastupljenošću muškaraca

Premda su na političkim izborima u Hrvatskoj kandidacijske liste s osjetnom podzastupljenošću muškaraca strogi izuzetak (u pravilu se radi o osjetnoj podzastupljenosti žena), u pojedinačnim slučajevima dolazi do razilaženja u tumačenjima odredbi ZRS-a, te nejasnoća oko njihove primjene

⁵⁰⁷ „[CCPR/C/HRV/CO/4: Concluding observations on the fourth periodic report of Croatia](#)“ (UN, 2024.)

u samim sudskim postupcima što rezultira neujednačenom sudskom praksom. Upravo zbog utvrđenih nejasnoća **jedan sud je Pravobraniteljicu svojevremeno zatražio tumačenje odredbi čl.35. ZRS-a.**

Iz istih razloga Pravobraniteljica povremeno zaprima upite i primjedbe političkih stranaka koje se tereti za prekršaj iz čl.35. Zakona o ravnopravnosti spolova zbog toga što su na nekom od održanih izbora predlagali kandidacijske liste s osjetnom podzastupljenošću muškaraca (<40%). S obzirom da takve upite zaprima za vrijeme trajanja sudskog postupka, Pravobraniteljica redovito skreće pažnju na samostalnost i neovisnost tijela sudbene vlasti te na čl.19.st.2.al.3. Zakona o ravnopravnosti spolova, prema kojem Pravobraniteljica ne može postupati nakon pokretanja sudskog spora. Svoje stajalište o pitanju provedbe prekršajnih sankcija u slučaju lista s podzastupljenošću muškaraca, Pravobraniteljica može iznijeti jedino ako Sud to od nje izravno zatraži, kao što je to učinila u predmetu PRS-04-02/21-149⁵⁰⁸.

7.6.3. Neujednačenost tumačenja o provedbi članka 35. ZRS-a u slučaju koalicijskih lista

U posljednje vrijeme Pravobraniteljica zaprima upite o načinu primjene prekršajnih sankcija u slučaju koalicijskih lista, što nije jasno definirano čl.35. ZRS-a. Na primjer, ukoliko se na kandidacijskoj listi radi o zajedničkoj koaliciji više političkih stranaka, u sudskim postupcima dolazi do dvojbi prilikom izricanja novčanih kazni u odnosu na pitanje koliki dio troška treba snositi nositelj liste, a koliki ostali koalicijski partneri. Ovaj problem proizlazi iz nedovoljno jasne definiranosti odredbi ZRS-a i rezultira nejasnoćama prilikom njihove primjene te posljedično vrlo vjerojatno raznolikom sudskom praksom: s jedne strane sudovi se oslanjaju na tumačenje kako je jedinstvena kazna propisana za pojedinu listu, dok se s druge strane navodi tumačenje prema kojem se kazna izriče svakoj od stranaka koalicije koja je predložila listu. Državno izborno povjerenstvo Republike Hrvatske ranije je već skrenulo pažnju na ovaj problem. Stoga se nameće zaključak da je u čl.35. ZRS-a potrebno jasnije definirati počinitelja prekršaja. U tom smislu, **Pravobraniteljica je stajališta da bi prekršajnu odgovornost trebao snositi predlagatelj liste koji je ujedno i njen nositelj.**

7.7. ZAKLJUČNO RAZMATRANJE I PREPORUKE

Izvještajnu godinu obilježila je provedba 3 redovna politička izbora: izbor zastupnika/ca u Hrvatski sabor, izbor članova/ica u Europski parlament i izbor Predsjednika/ce Republike Hrvatske. Iz perspektive načela ravnopravnosti spolova, najveći značaj imali su parlamentarni izbori, gdje do osjetnijeg pomaka prema spolno uravnoteženijem sastavu Hrvatskog sabora nije došlo. Minimalno povećanje od 2% među izabranim zastupnicama u usporedbi s prošlim parlamentarnim izborima (s 23% na 25%) ne može se označiti zadovoljavajućim napretkom. Utjecaj na takav ishod imalo je više čimbenika, među kojima i činjenica da gotovo 1/5 kandidacijskih lista nije bila sastavljena u skladu s izbornom kvotom (40%), pri čemu se u pravilu radilo o ženama kao osjetno podzastupljenom spolu. Na izborima članova/ica u Europski parlament nisu zabilježeni isti negativni trendovi, što je imalo

⁵⁰⁸ Vidjeti Izvješće o radu PRS za 2021., poglavlje 7.3. (str. 158.).

utjecaj na spolno uravnotežen ishod izbora (50%-50%). Iskustva prikupljena putem nadzora provedbe političkih izbora i primjene prekršajnih sankcija iz čl. 35. ZRS-a ukazuju na određene nedorečenosti i nedostatke odredbi ZRS-a koje uzrokuju nejasnoće i nedosljednosti u njegovoj primjeni.

U cilju poticanja što bržeg unaprjeđenja položaja žena u području političke participacije, Pravobraniteljica **preporučuje**:

- (1) *Hrvatskom saboru* – unaprijediti važeće zakonodavstvo vezano uz izbornu kvotu na kandidacijskim listama te uvesti neki oblik tzv. „zip sustava“, u svrhu postizanja ravnopravnijeg pozicioniranja žena i muškaraca na kandidacijskim listama, a po uzoru na zakonodavstva drugih zemalja Europe i Europske unije⁵⁰⁹.
- (2) *Resornom ministarstvu* – prilikom pokretanja narednog postupka izmjena i dopuna Zakona o ravnopravnosti spolova, uzeti u obzir navedene poteškoće u provedbi i nadzoru provedbe čl.35. ZRS-a u poglavlju 7.6. ovog Izvješća.
- (3) *Političkim strankama* – u skladu s čl.9. Zakona o ravnopravnosti spolova primjenjivati posebne mjere i poticati ravnopravnu participaciju žena u unutarstranačkim strukturama i na svim hijerarhijskim razinama, uključujući vrh stranačke hijerarhije i pri imenovanju na političke funkcije.
- (4) *Državnom odvjetništvu Republike Hrvatske* – učiniti javno dostupnim informacije o izrečenim novčanim kaznama temeljem čl. 35. ZRS-a, sukladno stajalištu Odbora UN-a za ljudska prava⁵¹⁰.
- (5) *Jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave, posebno županijama* – potpisati Europsku povelju o ravnopravnosti spolova na lokalnoj razini Vijeća europskih općina i regija⁵¹¹, usvojiti akcijski plan s razrađenim mjerama i aktivnostima te ih aktivno provoditi.
- (6) *Svim relevantnim dionicima* – poticati ravnopravnu participaciju žena na upravljačkim pozicijama.

⁵⁰⁹ Vidjeti „Rodna analiza parlamentarnih izbora 2024.“ (str.6.) <https://prs.hr/cms/post/1255>

⁵¹⁰ „*CCPR/C/HRV/CO/4: Concluding observations on the fourth periodic report of Croatia*“ (UN, 2024.)

⁵¹¹ Poveznica: <http://www.charter-equality.eu/wp-content/uploads/2013/03/European-Charter-in-Croatian-HR2.pdf>

8

RIZICI VIŠESTRUKÉ DISKRIMINACIJE

8.1. ŽENE U RURALNIM PODRUČJIMA

Pravobraniteljica posebnu pažnju posvećuje ženama u ruralnim područjima sukladno Općoj preporuci br.34. o pravima žena u ruralnim područjima Odbora UN-a za uklanjanje diskriminacije žena.⁵¹² Žene u ruralnim područjima su osjetljiva skupina u društvu i potrebni su poticaji na nacionalnoj, lokalnoj i područnoj (regionalnoj) razini kako bi ženama u ruralnim područjima omogućili ravnopravniju vidljivost i djelovanje.

U izvještajnom razdoblju Pravobraniteljica je sudjelovala u sljedećim aktivnostima:

9. travnja 2024. - Temeljem nadležnosti iz čl.22.st.1 Zakona o ravnopravnosti spolova⁵¹³, Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova uključila se u savjetovanje sa zainteresiranom javnošću o **Prijedlogu programa potpore za unaprjeđenje uvjeta stanovanja mladih poljoprivrednika za 2024.** Pravobraniteljica je u savjetovanju ukazala da je prilikom dizajniranja potpora za mlade poljoprivrednike/ce i početnike/ce potrebno voditi računa o rodnoj dimenziji potpora, a kako bi se povećale mogućnosti mladih žena za bavljenje poljoprivredom te iskoristio njihov puni potencijal. Pravobraniteljica je predložila da se u prijedlog Programa uvrsti odredba o korištenju pojmova s rodnim značenjem, na način da se "Izrazi koji se koriste u ovome propisu, a imaju rodno značenje odnose jednako na muški i ženski rod." Resorno ministarstvo je prihvatilo prijedlog Pravobraniteljice.

9. travnja 2024. - Pravobraniteljica se uključila u savjetovanje sa zainteresiranom javnošću o **Nacrtu Pravilnika o provedbi Programa državne potpore za proizvođače u sektorima voćarstva i ratarstva.** S obzirom na to da je riječ o propisu, Pravobraniteljica je ukazala da tekst istoga nije pisan rodno osjetljivim jezikom te ne sadrži odredbu o korištenju pojmova s rodnim značenjem, a što je u suprotnosti s čl.43. Zakona o ravnopravnosti spolova, kao organskim zakonom, te odredbom čl.13. Jedinствениh metodološko-nomotehničkih pravila za izradu akata koje donosi Hrvatski sabor⁵¹⁴, što je potrebno uskladiti. Resorno ministarstvo je prihvatilo prijedlog.

9. travnja 2024. - Pravobraniteljica se uključila u savjetovanje sa zainteresiranom javnošću o **Nacrtu Programa dodjele potpore male vrijednosti otočnim poslodavcima za pokretanje gospodarskih aktivnosti i očuvanje radnih mjesta.** U okviru savjetovanja, Pravobraniteljica je resornom

⁵¹² Odbor UN-a za uklanjanje diskriminacije žena je 2016. godine donio Opću preporuku br. 34. o pravima žena u ruralnim područjima u kojoj se pojašnjavaju obveze država stranaka.

⁵¹³ Narodne novine, br. 82/08 i 69/17.

⁵¹⁴ Narodne novine, br. 74/15.

ministarstvu ukazala da su žene u ruralnim područjima izložene riziku od višestruke diskriminacije te da je stoga važno voditi računa o rodnoj dimenziji potpora kako bi se povećale mogućnosti žena za bavljenje poljoprivredom te iskoristio njihov puni potencijal. Pravobraniteljica je predložila da se uvrsti odredba o korištenju pojmova s rodnom značenjem, na način da se "Izrazi koji se koriste u ovome propisu, a imaju rodno značenje odnose jednako na muški i ženski rod." Resorno ministarstvo je prihvatilo prijedlog Pravobraniteljice.

14. svibnja 2024. - Pravobraniteljica se uključila u savjetovanje sa zainteresiranom javnošću o **Prijedlogu Programa sufinanciranja pripreme zalihe infrastrukturnih projekata kojima se potiče udruživanje i povezivanje poljoprivrednih proizvođača na regionalnoj razini za 2024.** Pravobraniteljica je predložila da se tekst Programa uskladi s navedenim aktom na način da se "Izrazi koji se koriste u ovome propisu, a imaju rodno značenje odnose jednako na muški i ženski rod." Resorno ministarstvo je prihvatilo prijedlog Pravobraniteljice.

1. lipnja 2024. - U Kloštru Podravskom, **pod visokim pokroviteljstvom Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, održan je 13. "Festival žena iz ruralnih područja Koprivničko-križevačke županije"**, a koji je otvorila pravobraniteljica Višnja Ljubičić. Glavni organizator i inicijator Festivala je Povjerenstvo za ravnopravnost spolova Koprivničko-križevačke županije, u suradnji sa županijskom Udrugom žena iz ruralnih područja, dok je suorganizator i domaćin bila Općina Kloštar Podravski. Institucija Pravobraniteljice svojim pokroviteljstvom već niz godina daje podršku ovoj manifestaciji, s ciljem poticanja kvalitetnijeg uključivanja žena u život u ruralnim područjima, njihove veće vidljivosti u javnom prostoru te poticanja ostvarenja njihovih potencijala.

15. listopada 2024. – Pravobraniteljica je izdala **javno priopćenje povodom obilježavanja Međunarodnog dana žena iz ruralnih područja**, a koji se obilježava svake godine na dan 15. listopada⁵¹⁵. Ovogodišnja tema, "Žene iz ruralnih područja održavaju prirodu za našu zajedničku budućnost: Izgradnja otpornosti na klimatske promjene, očuvanje biološke raznolikosti i briga za zemlju prema rodnoj ravnopravnosti i osnaživanju," naglašava ključnu ulogu koju ima žena iz ruralnih područja. Na Međunarodni dan žena iz ruralnih područja odajemo počast njihovim doprinosima kao nositeljicama zdravlja i osnaživanja u svojim zajednicama, radeći na održivoj i pravednijoj budućnosti za sve.⁵¹⁶

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva kroz strateške dokumente: *Strategiju poljoprivrede do 2030. godine i Strateški plan Zajedničke poljoprivredne politike Republike Hrvatske 2023. - 2027.* (SP ZPP), stavlja poseban fokus na definiranje položaja žena u ruralnom području, identifikaciji potreba i mogućnosti da se na iste odgovori, kao i stalnoj komunikaciji s dionicima po

⁵¹⁵ Inicijalna ideja o njegovom obilježavanju datira iz 1995. godine i 4. UN-ove Konferencije o ženama u Pekingu, a sam međunarodni dan formalno je utemeljen 2007., UN-ovom Rezolucijom 62/136, s ciljem skretanja pozornosti te unaprjeđenja položaja žena u ruralnim područjima.

⁵¹⁶ Cijeli tekst javnog priopćenja Pravobraniteljice dostupan je na poveznici: <https://www.prs.hr/cms/search/1>

tom pitanju. Kao partner istaknuta je Nacionalna mreža Zajedničke poljoprivredne politike (NMZPP). U studenom 2024., osnovana je tematska radna grupa „Žene u ruralnom prostoru“ koju koordinira Tajništvo Nacionalne mreže ZPP-a, te je održan prvi sastanak ove tematske radne grupe. Cilj rada navedene tematske radne grupe je unaprjeđenje provedbe SP ZPP-a Republike Hrvatske 2023.-2027. u dijelu promicanja ravnopravnosti spolova, prepoznavanja značaja i uloge žene za održivi rast i razvoj ruralnih područja.

Potpore iz SP ZPP-a jednako su dostupne poljoprivrednicama kao i poljoprivrednicima. Resorno ministarstvo naglašava da su žene u ruralnim područjima afirmiranije i aktivnije u djelatnostima poljoprivrede i šumarstva nego što je to percepcija javnosti. Na primjer, **nositeljice PG-ova čine 29% u ukupnom broju poljoprivrednika**, a u svojoj proizvodnji koriste petinu ukupno korištenog poljoprivrednog zemljišta upisanog u Upisnik.

Osiguravanje jačeg doprinosa u radu žena, ciljevima i rezultatima LAG-ova, dodatno je naglašeno na način da u članstvu Upravnog odbora LAG-a mora biti zastupljeno najmanje 40 % žena. Ovim pristupom osigurava se pozicija ženama u ruralnim područjima da aktivno sudjeluju u kreiranju politika, uključujući afirmaciju žena za sudjelovanjem u svim procesima od identifikacije potreba i definiranja intervencija do odabira intervencija za financiranje kao i praćenje rezultata i utjecaja tih intervencija odnosno politika/strategija u njihovim zajednicama.

U ribarstvu i akvakulturi prisutan je nedostatak prepoznavanja uloge žena. Stoga je *Programom za ribarstvo i akvakulturu Republike Hrvatske za programsko razdoblje 2021.-2027.*, predviđeno kroz različite mehanizme, poticati načelo ravnopravnosti spolova, te posebno jačati ulogu žena.

Resorno ministarstvo provodi edukacije kroz **tečaj „Poduzetništvo žena u ruralnim područjima“** detaljnije opisan u *Planu djelovanja za promicanje i uspostavljanje ravnopravnosti spolova 2023-2026*. Održano je ukupno 6 tečajeva, u Šibensko-kninskoj županiji, Zadarskoj, Primorsko-goranskoj županiji, Sisačko-moslavačkoj županiji, Požeško-slavonskoj županiji i Ličko-senjskoj županiji.

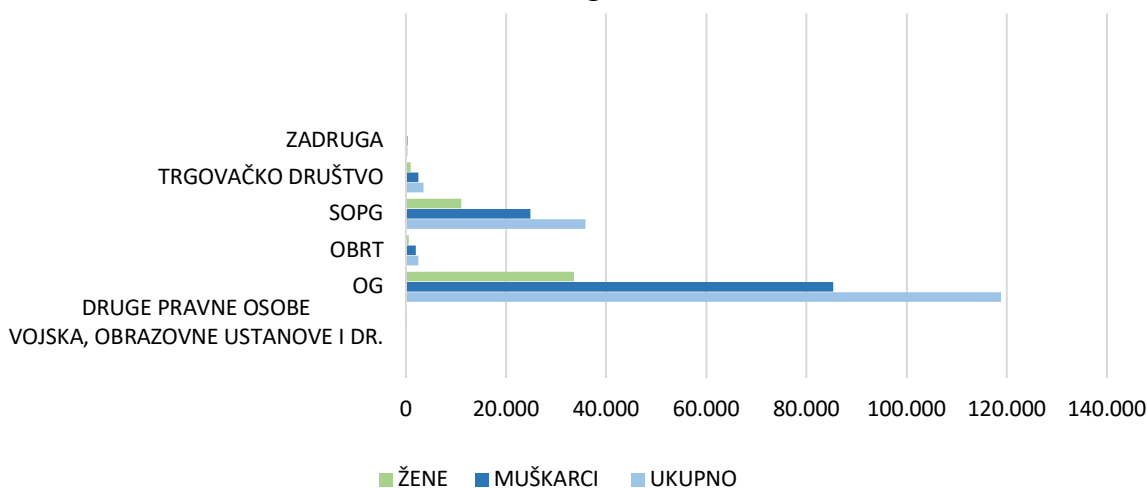
Prema podacima Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (APPRRR) o broju poljoprivrednika upisanih u Upisnik poljoprivrednika/OPG-ova, razvrstano prema spolu, bilježimo 46.115 poljoprivrednica u svim organizacijskim oblicima⁵¹⁷ od ukupno 161.227 upisanih poljoprivrednika, što čini **29% poljoprivrednica**. U odnosu na 2023., bilo je upisano ukupno 45.913 poljoprivrednica, što predstavlja **rast poljoprivrednica za 0,44 %**.

Najpopularniji organizacijski oblici u kojima prevladavaju udjeli poljoprivrednica su samoopisna obiteljska gospodarstva (SOPG) s udjelom od 30,69%, i obiteljska gospodarstva (OG) s udjelom od 28,24% poljoprivrednica, dok su u svim drugim organizacijskim oblicima udjeli poljoprivrednica kao odgovornih osoba niži od navedenih postotaka. Ukupno je upisano 35.862 SOPG-a, od toga je

⁵¹⁷ Organizacijski oblici su: obiteljska gospodarstva, obrti, samoopisna obiteljska gospodarstva, trgovačka društva, zadruge i druge pravne osobe (crkva, vojska, obrazovne ustanove i dr.).

odgovornih osoba 11.005 žena (**udio žena 30,69%**). Dok je u Upisniku poljoprivrednika/OPG-ova upisano 118.859 OG-ova, od toga je žena odgovornih osoba 33.567 (**udio žena 28,24%**).

Podaci o broju poljoprivrednika upisanih u Upisnik poljoprivrednika/OPG-ova iskazani prema spolu odgovornih osoba u ukupnom broju poljoprivrednika u svim organizacijskim oblicima, na dan 31.12.2024. godine

Izvor: APPRRR

Razvrstano prema županijama, najviše je poljoprivrednica u Zagrebačkoj županiji (4.548), Splitsko-dalmatinskoj (3.435) i Osječko-baranjskoj županiji (3.098).

Prema podacima APPRRR-a o pregledu isplata potpora korisnika/ca razvrstano prema spolu za Mjere M4, M6 i M7 za 2024., u okviru *Mjere 4. Ulaganje u fizičku imovinu*, ukupno je 385 korisnika koristilo potporu, 83 žene (25%) i 279 muškaraca (75%). Obzirom na *Mjeru 6. Razvoj poljoprivrednih gospodarstava i poslovanja*, ukupan broj korisnika koji je koristio potporu je 1.142, od čega 314 žena (30%) i 827 (70%) muškaraca. Obzirom na *Mjeru 7. Temeljne usluge i obnova sela u ruralnim područjima*, ukupan broj korisnika potpora je 68, nijedna žena nije koristila potporu i samo 1 muškarac, dok preostalih 67 pravnih i poslovnih subjekata koji su koristili predmetnu potporu nisu razvrstani prema spolu.

Osluškivanjem potreba u poduzetništvu poljoprivrednika/ca, **Hrvatska agencija za malo gospodarstvo, inovacije i investicije (HAMAG-BICRO)** u okviru svog djelokruga potiče razvoj poljoprivrednika/ca i odobrava financijske instrumente „Mikro i mali zajmovi za ruralni razvoj“ koji su namijenjeni subjektima malog gospodarstva te su sufinancirani iz sredstava Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj. Prema podacima HAMAG BICRO, zajmovi koji su isplaćeni poljoprivrednicama iznosi 76 (20%), a poljoprivrednicima 317 (80%). Najveći broj prijavitelja/ica za zajmove koji su namijenjeni poljoprivrednicima/ama je bilo iz županije Vukovarsko-srijemske, Osječko-baranjske i Koprivničko-križevačke županije.

8.1.1. Zaključno razmatranje i preporuke

Na temelju ažuriranih podataka i provedene statističke analize položaja žena u ruralnim područjima, evidentna je podzastupljenost žena poljoprivrednica u odnosu na ukupan broj poljoprivrednika u RH, što pokazuje potrebu za dodatnim osnaživanjem poljoprivrednica na nacionalnoj, lokalnoj i područnoj (regionalnoj) razini.

Premda žene iz ruralnih područja imaju važnu ulogu u razvoju seoskih područja i poljoprivrednoj proizvodnji te ekonomskom opstanku svojih obitelji, nažalost, još uvijek su izložene različitim oblicima diskriminacije. Otežan im je pristup obrazovnim, zdravstvenim i kulturnim uslugama, izrazito su naglašeni problematika socijalne isključenosti osobito žena starije životne dobi, kao i nedostupnost odgovarajuće infrastrukture prilagođene potrebama žena.

Pravobraniteljica smatra iznimno važnim provoditi kontinuirane aktivnosti edukacije žena vezano uz poduzetništvo u poljoprivrednom sektoru, a što je sukladno ranijim višekratno upućivanim preporukama Pravobraniteljice. Također, Pravobraniteljica smatra kako je nužno provesti nove studije i istraživanja kako bi se utvrdile trenutne okolnosti te donijele odgovarajuće mjere i strateški dokumenti za ovu posebno osjetljivu društvenu skupinu, posebno iz razloga jer je od provedbe studije koja se bavila položajem žena na ruralnim područjima u RH prošlo dulje vremensko razdoblje.

Imajući u vidu navedeno, Pravobraniteljica upućuje sljedeće preporuke:

- (1) Sustavno i sveobuhvatno poticati položaj žena u ruralnim područjima osobito na lokalnoj i područnoj (regionalnoj) razini kroz savjetodavne usluge, financijske potpore i subvencije.
- (2) Nastaviti s dodjelom financijskih instrumenata na nacionalnoj razini u svrhu poticanja poduzetništva žena poljoprivrednica.
- (3) Osigurati ženama u ruralnim područjima i njihovim udrugama utjecaj na osmišljavanje, provedbu i praćenje politika na svim razinama i u svim područjima koja imaju utjecaja na njih.
- (4) Nastaviti s provedbom edukacija o osnivanju i razvoju poljoprivrednih gospodarstava te razvoju nepoljoprivrednih djelatnosti na poljoprivrednim gospodarstvima.
- (5) Informiranje žena poljoprivrednica o zadružnom poslovanju i mogućnostima udruživanja u proizvođačke organizacije.
- (6) Daljnje sustavno osnaživati žene u ruralnim područjima, a posebice mlade žene, budući da one predstavljaju značajan društveni i gospodarski potencijal razvoja ruralnih područja.
- (7) Osigurati kontinuiranu skrb za žene starije životne dobi koje žive u samačkim domaćinstvima i pritom imaju poljoprivredna gospodarstva.

8.2. ŽENE S INVALIDITETOM

Sukladno *Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom*⁵¹⁸, Pravobraniteljica posebnu pažnju posvećuje članku 6. Konvencije koja se odnosi isključivo na žene s invaliditetom te propisuje obveze države u cilju otklanjanja njihovog višestrukog diskriminatornog položaja. Pravobraniteljica također posvećuje pažnju članku 7. Konvencije koji se odnosi na djecu s teškoćama u razvoju, što posljedično obuhvaća i djevojčice s teškoćama u razvoju.

U izvještajnoj godini Pravobraniteljica je sudjelovala:

7. ožujak 2024. – Pravobraniteljica je sudjelovala na okruglom stolu povodom obilježavanja **Međunarodnog dana žena pod nazivom „Ulažite u žene: ubrzajte napredak“**, u organizaciji Zajednice saveza osoba s invaliditetom Hrvatske (SOIH) i Pravobranitelja za osobe s invaliditetom. Na okruglom stolu su predstavljene preporuke koje Pravobraniteljica upućuje u svojim godišnjim izvješćima o radu, a koje se odnose na položaj žena s invaliditetom, obzirom da se radi o skupini koja se nalazi u riziku višestruke diskriminacije.

16. travnja 2024. – Pravobraniteljica je sudjelovala na online-panelu o osobama s invaliditetom u organizaciji Centra za razvoj vrijednosti, a u okviru **programa „Život europskih vrijednosti - podrška osobama s invaliditetom u ostvarivanju istih“**.

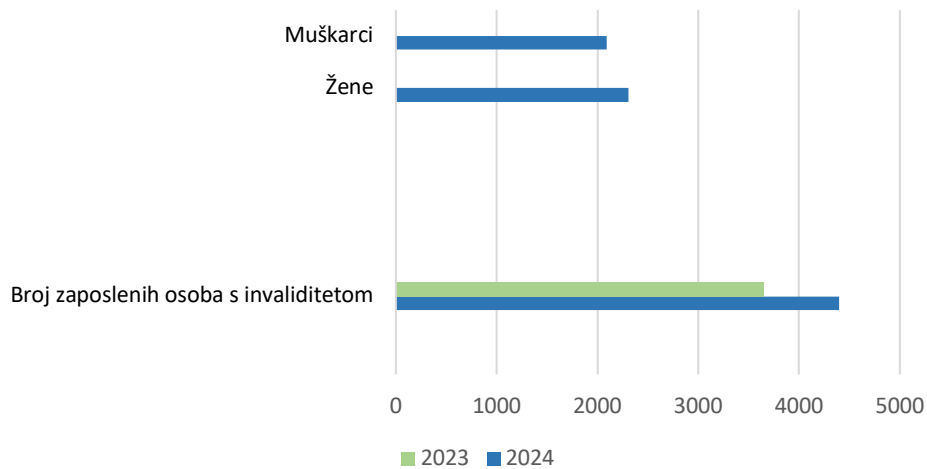
Vezano uz položaj žena s invaliditetom u Republici Hrvatskoj, Hrvatski zavod za javno zdravstvo **(HZJZ) objavio je posebno Izvješće o ženama s invaliditetom u RH, 2024.** Iz navedenog izvješća izdvajamo kako u RH živi 295.295 žena s invaliditetom (44,6%) te na taj način žene s invaliditetom čine oko 14,9% ukupnog stanovništva ženskog spola RH. Najveći broj žena s invaliditetom, njih 152.836 (52%) je u dobnoj skupini 65+, dok je 110.503 (37%) žene u radno-aktivnoj dobi odnosno starosti 20-64 godina. Udio djevojčica (0-19 godina starosti) u ukupnom broju žena s invaliditetom iznosi 11%. Najveći broj žena s invaliditetom ima prebivalište u Gradu Zagrebu i Splitsko-dalmatinskoj županiji. U tim dvjema županijama živi 31,6% od ukupnog broja žena s invaliditetom.

U odnosu na područje zapošljavanja i rada osoba s invaliditetom pa tako i osoba ženskog spola, prema podacima HZJZ-a, registrirano je 5.622 (52,1%) nezaposlenih osoba muškog spola s invaliditetom i ženskog spola s invaliditetom 5.179 (47,9%).

Prema evidenciji HZZ-a zaposleno je ukupno 127.530 osoba, od čega **4.399 osoba s invaliditetom.** U odnosu na prošlu godinu, kada je zaposleno 3.645 osoba s invaliditetom, broj zaposlenih je povećan za 20,7%. Od ukupnog broja zaposlenih osoba s invaliditetom, 2.094 su muškarci (47,6%) a 2.305 žene (52,4%), što je u odnosu na 2023., **promjena omjera u korist žena.**

⁵¹⁸ Narodne novine - Međunarodni ugovori, br. 06/07, 03/08 i 05/08.

Broj zaposlenih osoba s invaliditetom

Udio zaposlenih osoba s invaliditetom u ukupnom broju svih zaposlenih osoba iz evidencije HZZ-a iznosi 2,8% (udio zaposlenih muških osoba s invaliditetom iznosi 3,4%, a ženskih 2,4%), što je povećanje u odnosu na prošlu godinu (za 0,5%).

Muškarci s invaliditetom najviše su se zapošljavali u zanimanjima: radnik u održavanju (167), vrtlarski radnik (89) te skladištar (76), dok su se žene s invaliditetom najviše zapošljavale na poslovima: radnice za pomoć u kući (316), čistačice (263) i administrativne službenice (154).

U mjere aktivne politike zapošljavanja uključeno je ukupno 2.364 osoba s invaliditetom, od čega 1.322 muškarca (55,9%) i 1.042 žene (44,1%).

MROSP-a je objavilo *Izvešće o provedbi Nacionalnog plana izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom za razdoblje od 2021. do 2027. godine i pripadajućeg akcijskog plana za 2023.*, s opisom napretka u provedbi posebnih ciljeva.⁵¹⁹

U usluge profesionalne rehabilitacije koje provode Centri za profesionalnu rehabilitaciju Zagreb, Osijek, Split i Rijeka uključeno je ukupno 1.499 osoba s invaliditetom, od čega 696 žena (46,43%) i 803 muškarca (53,56%), dok je u usluge profesionalnog usmjeravanja koje provodi HZZ uključeno 586 nezaposlenih osoba s invaliditetom.

⁵¹⁹ Izvešće je dostupno je na mrežnim stranicama Ministarstva rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike: <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Izve%C5%A1%C4%87a/Izve%C5%A1%C4%87e%20o%20provedbi%20Nacionalnog%20plana%20za%20izjedna%C4%8Davanje%20mogu%C4%87nosti%20osoba%20s%20invaliditetom%20-%20za%202023%20godinu.pdf>

Ured za ravnopravnost spolova je u razdoblju od 2022. do 2024. godine osiguravao financijsku potporu za radionice u sklopu Treninga SOIH-a – Mreže žena s invaliditetom, a koje su za cilj imale osnaživanje žena s invaliditetom u borbi protiv rodno utemeljenog nasilja.

Sukladno Izvješću MROSP-a u 2024., donijet je *Pravilnik o mjerilima za pružanje socijalnih usluga*⁵²⁰ kojim su propisana mjerila prostora, opreme, potrebnih stručnih i drugih radnika, sadržaj, opseg i način pružanja socijalnih usluga, pri čemu je ujedno za sve pružatelje socijalnih usluga propisana obveza osiguravanja pristupačnosti osobama s invaliditetom na jednakoj razini kao i drugim osobama sukladno posebnom propisu. U okviru *Mjere 4. „Prostore u kojima djeluju skloništa za žrtve nasilja u obitelji prilagoditi i za boravak osoba s invaliditetom“*, MROSP je zatražilo od pružatelja usluga smještaja za žrtve nasilja u obitelji putem upitnika samoprocjenu pristupačnosti objekata skloništa. Od ukupno 25 pružatelja, **6 pružatelja usluge odgovorili su da su objekti potpuno pristupačni za osobe s invaliditetom**, odnosno da nemaju prepreka unutar skloništa, pristupačan je ulaz u sklonište i sanitarni čvor, 1 pružatelj navodi da ima poseban apartman prilagođen osobama s invaliditetom, 13 pružatelja usluge procijenilo je objekte djelomično pristupačnim budući da zadovoljavaju neke od elemenata pristupačnosti, dok je 6 pružatelja usluge objekte procijenilo potpuno nepristupačnim za osobe s invaliditetom. U odnosu na prethodnu godinu vidljiv je mali pomak u osiguravanju pristupačnosti skloništa osobama s invaliditetom (tijekom 2023., od 24 objekata, njih 6 je bilo potpuno pristupačno, 11 objekata bilo je djelomično pristupačno, a 7 objekata potpuno nepristupačno). Ujedno neka skloništa ističu da bez zapošljavanja zdravstvenog osoblja nisu u mogućnosti osigurati 24-satnu skrb u slučaju smještaja osobe čije zdravstveno stanje iziskuje posebnu medicinsku brigu i skrb, budući da ne zapošljavaju zdravstveno osoblje. Jedno sklonište navodi da su razmišljali o povezivanju s patronažnom službom, ali o navedenom još ne postoje dogovori sa zdravstvenim sustavom. Jedno je sklonište istaknulo da u slučaju kada kod korisnika postoje naznake psihičkih poteškoća ili bolesti, osoba može biti primljena na smještaj u ustanovu ako se redovito kontrolira kod nadležnog liječnika/psihijatra te redovito uzima propisanu farmakoterapiju, pri čemu se dostavlja mišljenje nadležnog liječnika/psihijatra o funkcioniranju te osobe.

Tijekom 2024., u skloništima/domovima za žrtve obiteljskog nasilja **boravilo je 40 žena s invaliditetom/djevojčica s teškoćama u razvoju** (23 žene/17 djevojčica s teškoćama u razvoju). Kao najčešći razlozi zbog kojih nije došlo do realizacije zahtjeva smještaja žena s invaliditetom ili djece s teškoćama u razvoju, ujedno i žrtvama obiteljskog nasilja navode se prostorna ograničenost i neprilagođenost (nedovoljno široka vrata, izostanak dizala za prevladavanje visinskih razlika unutar prostora, izostanak rampe za pristup, neprilagođen sanitarni čvor), izostanak medicinskog osoblja i 24-satnog nadzora stručnih djelatnika, nemogućnost osiguranja potrebne podrške i pomoći osobama s funkcionalnim ograničenjima (hranjenje, kupanje, presvlačenje, mijenjanje pelena ili katetera), te nemogućnost prilagodbe osoba s intelektualnim oštećenjima prostornim uvjetima skloništa.

Vezano uz broj projekata koji su financirani iz europskih izvora, u okviru **Poziva „Zaželi – prevencija institucionalizacije“** koji je sufinanciran sredstvima Europskog socijalnog fonda plus, osigurano je

⁵²⁰ Narodne novine, br. 110/22 i 58/24.

financiranje 514 projekata u vrijednosti od 460.645.500,00 eura. Provedbom ugovorenih projekata pruža se usluga potpore i podrške u svakodnevnom životu osobama starijim od 65 godina i odraslim osobama s invaliditetom.

Vezano uz broj **projekata koji su financirani iz nacionalnih sredstava**, u provedbi je bilo ukupno 356 projekata u vrijednosti od 12.214.184,41 eura, koji su kao pripadnike ciljnih skupina uključivali osobe s invaliditetom. Navedeni projekti obuhvatili su 24.070 osoba s invaliditetom, pri čemu je broj žena s invaliditetom iznosio 13.309 (55,3%).

Prema podacima **Zavoda za vještačenje, profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom**, a vezano uz položaj žena s invaliditetom na tržištu rada, poticaje je koristilo **1.098 poslodavaca za zapošljavanje 3.537 osoba s invaliditetom**, razvrstano prema spolu 1.691 žena (47,8%) i 1.846 muškaraca (52,2%), a isplaćeno je ukupno 19.914.605,84 eura za zapošljavanje osoba s invaliditetom i u vezi sa zapošljavanjem osoba s invaliditetom (stručno osoblje). Usporedivo s 2023., poticaje je koristilo 938 poslodavaca, od toga za ukupno 3.074 osoba s invaliditetom, razvrstano prema spolu 1.467 žena i 1.607 muškaraca.⁵²¹ Vidljiv je porast broja poslodavaca za 17%, koji koriste poticaje za zapošljavanje osoba s invaliditetom.

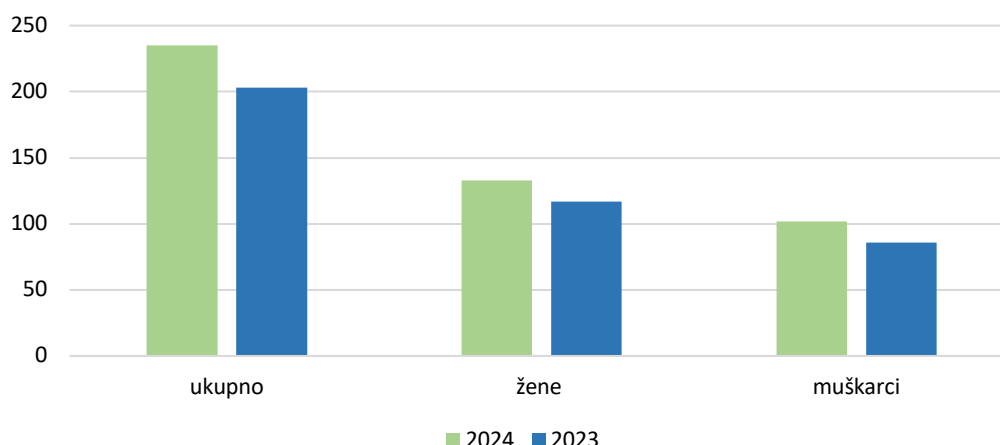
Razvrstano prema županijama, najveći broj poslodavaca koji su koristili poticaje za zapošljavanje osoba s invaliditetom su iz Grada Zagreba (298), Primorsko-goranske županije (89) i Splitsko-dalmatinske županije (86).

Zavod za vještačenje, profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom, je započeo provedbu pilot-projekta „*Razvoj i uspostava usluge pružatelja osobne asistencije osobama s invaliditetom na radnom mjestu*“. Cilj projekta je olakšati zapošljavanje, održivi rad i napredovanje u karijeri osobama s invaliditetom. U 2024., usluga osobne asistencije na radnom mjestu je organizirana za 7 osoba s invaliditetom (3 žene i 4 muškarca). Projekt se provodi na području Grada Zagreba, Istarske i Varaždinske županije.

Prema podacima MUP-a o prijavljenim kaznenim djelima na štetu osoba s invaliditetom ukupno ih je bilo 235, od toga 133 prema ženama s invaliditetom (57%) i 102 prema muškarcima s invaliditetom (43%). U odnosu na prethodnu godinu 2023., bila su prijavljena ukupno 203 kaznena djela, od toga 117 prema ženama s invaliditetom (57%) i 86 prema muškarcima s invaliditetom (43%).

⁵²¹ U 2022., poticaje je koristilo 788 poslodavaca za ukupno 2.603 osoba s invaliditetom (1.189 žena i 1.414 muškaraca).

Prijavljena kaznena djela na štetu osoba s invaliditetom

Prema podacima MUP-a o prekršajima počinjenog nasilja u obitelji prema osobama s invaliditetom, nasiljem u obitelji oštećeno je 106 osoba s invaliditetom, 55 osoba ženskog spola (52%) i 51 osoba muškog spola (48%), što iznosi 1,4% od sveukupnog broja oštećenih osoba. U odnosu na 2023., za počinjenje prekršaja nasilja u obitelji počinjenog na štetu osoba s invaliditetom, evidentirano je ukupno 98 osoba od kojih je 53 žene (54%) i 45 muškaraca (46%), što **pokazuje lagani porast od 4% u 2024., u odnosu na udio žena s invaliditetom.**

Od mjera usmjerenih na položaj žena s invaliditetom koje borave u zatvorskom sustavu **Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije** istaknulo je potpunu adaptaciju prostora zatvorenog odjela u Kaznionici u Požegi, te da su uređene prostorije prilagođene za kretanje i boravak osoba s invaliditetom. U Odgojnom zavodu u Požegi provedene su 3 radionice s maloljetnicama radi podizanja svijesti o osobama s invaliditetom na temu oštećenja vida, sluha i tjelesnih oštećenja.

8.2.1. Zaključno razmatranje i preporuke

U izvještajnoj godini zamjetan je rast zaposlenih žena s invaliditetom u odnosu na prethodnu godinu, međutim, položaj žena s invaliditetom treba i dalje unaprjeđivati i osiguravati im veću prisutnost u javnom i medijskom prostoru te u procesima odlučivanja radi povećanja vidljivosti njihovih potreba.

Obzirom na porast broja prijavljenih kaznenih i prekršajnih djela prema ženama s invaliditetom, prema ženama s invaliditetom kao žrtvama nasilja potrebno je pristupiti s posebnom pažnjom i osigurati im podršku kako bi bile osnažene izaći iz nasilja kojem su izložene. Vezano uz pristupačnost skloništa ženama s invaliditetom kao žrtvama nasilja, potrebno je u skladu s Osnovnim evaluacijskim izvješćem GREVIO-a za Republiku Hrvatsku raditi na sve većoj prikladnosti skloništa ženama s invaliditetom koje imaju potrebu za kontinuiranom liječničkom pomoći.

Sljedom navedenog, Pravobraniteljica daje sljedeće preporuke:

- (1) Na nacionalnoj, lokalnoj i područnoj (regionalnoj) razini stvaranje uvjeta za ravnopravnije društvo putem uspostave jednakih mogućnosti za sve građanke i građane.
- (2) Uključiti žene s različitim vrstama invaliditeta u kreiranje javnih politika.
- (3) Osigurati veću pristupačnost i dostupnost svih vrsta usluga ženama s invaliditetom.

- (4) Provoditi sveobuhvatne edukacije institucija o pitanjima značajnim za položaj žena s invaliditetom.
- (5) Osigurati ženama s invaliditetom kao žrtvama nasilja podršku i nakon izlaska iz skloništa kako bi pronašle zaposlenje i osamostalile se.

8.3. PRIPADNICE NACIONALNIH MANJINA

8.3.1. Aktivnosti Pravobraniteljice u izvještajnoj godini

8. travnja 2024. – Sudjelovanje na **obilježavanju Međunarodnog dana žena** u prostorima udruge KALI SARA u Zagrebu. Prigodne govore održali su Suzana Krčmar i Suzana Kunac (KALI SARA) te saborski zastupnik Veljko Kajtazi. Na događanju je predstavljena publikacija „Romska kuharica“.

9. svibnja 2024. – Sudjelovanje na završnoj **konferenciji projekta „REGARD - REmembering Genocide Against Roma Discrimination“**⁵²². Pravobraniteljica je ukazala na važnost većeg uključivanja mladih Roma i Romkinja u obrazovni sustav, počevši od sustava predškolskog odgoja i obrazovanja, važnost provođenja spolnog odgoja i obrazovanja s ciljem povećanja informiranosti mladih o reproduktivnom zdravlju i pravima te prevencije ranih brakova i maloljetničkih trudnoća, povećanje vidljivosti istaknutih Roma i Romkinja u javnom životu u svrhu predstavljanja uzora mladima, te veće korištenje mehanizma posebnih mjera.

25. rujna 2024. - Sudjelovanje na **okruglom stolu „Monitoring Effective Access to Quality Healthcare“** u organizaciji međunarodnih tijela Equinet, EPHA i OHCHR. Naglašen je generalno nezavidan i *posebno ranjiv položaj Romkinja* u zemljama članicama navedenih organizacija. Istaknuta je i **važnost vođenja statističkih podataka po spolu**, kako bi se dobio uvid u rodnu dimenziju položaja etničkih manjina, konkretno položaj žena koje se u pravilu nalaze u dodatno nepovoljnijem položaju u odnosu na muškarce. Istaknuta je potreba za **poštivanjem tjelesne autonomije i fizičkog integriteta žena pripadnice etničkih manjina**, uključujući traženje informiranog pristanka u određenim zdravstvenim procedurama, neprihvatljivost prisilne sterilizacije, poštivanje reproduktivne autonomije, osobnog integriteta, privatnosti i **zaštite od rasne i rodno-uvjetovane diskriminacije** te poštivanje prava na pristup sigurnom i legalnom pobačaju.

19. studenoga 2024. – Sudjelovanje na **radionici Pravnog fakulteta u Zagrebu** u okviru znanstveno-istraživačkog projekta „Rodna dimenzija hrvatske manjinske politike - GEMINI“⁵²³. Na radionici su razmotrene strategije izrade metodologije za provedbu kvalitativnog istraživanja, pri čemu je Pravobraniteljica izložila svoja iskustva u provedbi različitih istraživačkih projekata.

29. prosinca 2024. - Nastavno na zahtjev Pravobraniteljice, Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade RH (ULJPPNM) dostavio je izvješće o aktivnostima u svrhu unaprjeđenja položaja žena pripadnica nacionalnih manjina. ULJPPNM ističe da je u sklopu *Javnog poziva za*

⁵²² „Održana završna konferencija projekta REGARD“ (8.5.2024.) <https://prs.hr/cms/post/1241>

⁵²³ Poveznica: <https://prs.hr/cms/post/1347>

su/financiranje pripreme i provedbe projekata/pojedinačnih aktivnosti udruga povezanih s ostvarivanjem ciljeva Nacionalnog plana za uključivanje Roma 2021.-2027., u **Uputama za prijavitelje kao jedan od kriterija za davanje prednosti** pri izboru projektnih prijedloga naveo projektne aktivnosti koje uključuju djecu i žene: „**Prednost u financiranju imat će prijavitelji koji u projektne aktivnosti planiraju uključiti djecu i žene**“. Temeljem javnog poziva sklopljeni su ugovori sa 6 udruga ukupne vrijednosti 271.841,44 eura. Premda u sklopu aktivnosti i projekata provedenih u okviru Operativnih programa nacionalnih manjina nije moguće precizirati kolika financijska sredstva su usmjerena ciljano na žene pripadnice nacionalnih manjina, one su uključene u provedbu općih aktivnosti i obuhvaćene istima. Temeljem Operativnih programa nacionalnih manjina 2021.–2024. i 2024.–2028. s aktivnosti proračuna ULJPPNM, ukupno je utrošeno 53.071.000,00 eura za financiranje aktivnosti 10 krovnih udruga nacionalnih manjina, od čega se znatan dio odnosi na aktivnosti koje su uključivale žene pripadnice nacionalnih manjina.

Odbor UN-a za ukidanje rasne diskriminacije (CERD) usvojio je **Opću preporuku br. 37 o rasnoj diskriminaciji u uživanju prava na zdravlje**⁵²⁴. U njoj je posebno istaknuta nedopustivost prisilne sterilizacije Romkinja (t.32.) te je ukazano na problem većeg rizika od odgode pružanja zdravstvene skrbi ukoliko je pacijentica Romkinja, uključujući skrb vezano uz porod (t.43.).

Opća skupština UN-a je u **tematskom izvješću**⁵²⁵ ukazala na **neprihvatljivost dječjih, ranih i prisilnih brakova**. Kao primjer dobre prakse istaknut je slovenski *Nacionalni program prevencije obiteljskog nasilja i nasilja nad ženama 2024.-2029.*, koji uključuje mjere jačanja međuinstitucionalne suradnje u cilju zaštite mladih od ranih i prisilnih brakova, s posebnim fokusom na romske zajednice.

8.3.2. Zaključno razmatranje i preporuke

U izvještajnoj godini nastavljena je provedba aktivnosti usmjerenih na cjelovito definiranje osnovnih odrednica i glavnih problemskih pitanja vezano uz položaj romske nacionalne manjine te aktivnosti usmjerenih na unaprjeđenje položaja pripadnika romske nacionalne manjine, uključujući Romkinje koja se nalaze u posebno nepovoljnom položaju kao skupina izložena riziku višestruke diskriminacije. Nacionalni strateški dokumenti predstavljaju temeljno sredstvo za realizaciju identificiranih ciljeva te je stoga posebnu pažnju potrebno pridati njihovoj provedbi i praćenju ishoda provedbe. Iz pozicije načela ravnopravnosti spolova i nastojanja za unaprjeđenjem položaja Romkinja u hrvatskom društvu, posebnu vrijednost predstavljaju mjere i aktivnosti usmjerene na unaprjeđenje reproduktivnog zdravlja Romkinja, uključujući prevenciju ranih brakova i maloljetničkih trudnoća i s time u vezi prevenciju smanjivanja ranog napuštanja školovanja te povećanje informiranosti o rodno utemeljenom nasilju.

⁵²⁴ [General recommendation No. 37 \(2024\) on Racial discrimination in the enjoyment of the right to health](#) (CERD, 2024.)

⁵²⁵ [A/79/308: Issue of child, early and forced marriage - Report of the Secretary-General](#) (CERD, 2024.)

Pravobraniteljica **preporučuje**:

- (1) Raditi na unaprjeđenju reproduktivnog zdravlja i pristupa zdravstvenoj zaštiti Romkinja, uz naglasak na prevenciji i suzbijanju maloljetničkih trudnoća i ranih brakova.
- (2) Poticati veće uključivanje Romkinja u odgojno-obrazovni sustav na svim razinama, a posebice u sustav srednjoškolskog i visokoškolskog obrazovanja.
- (3) U cilju poticanja brže integracije romske nacionalne manjine i emancipacije Romkinja, koristiti institut posebnih mjera predviđen Zakonom o ravnopravnosti spolova i Zakonom o suzbijanju diskriminacije.

8.4. ŽENE U RIZIKU OD SIROMAŠTVA

Prema podacima DZS u 2023., stopa rizika od siromaštva za žene u Republici Hrvatskoj iznosila je 21,2%, dok je za muškarce iznosila 17,2%. Usporedba na razini Europske unije pokazuje da se Republika Hrvatska po stopi rizika od siromaštva za žene nalazi među zemljama Europske unije s najvišim stopama.⁵²⁶

Promatrajući dulje vremensko razdoblje, vidljivo je da je u dobnoj skupini 18-24 godine u 2013., stopa rizika od siromaštva u odnosu na oba spola iznosila oko 21%. Stopa rizika od siromaštva se s vremenom, uz povremene oscilacije, spuštala u odnosu na oba spola, ali evidentno sporije u odnosu na žene. Također, vidljiv je porast stope rizika u 2021., osobito u odnosu na žene, što upućuje na moguću povezanost s negativnim učinkom epidemije bolesti Covid-19 na tržište rada i ravnopravnost spolova, o čemu je Pravobraniteljica podrobnije izvještavala u svojem izvješću o radu za 2020. U 2023., stopa rizika od siromaštva za žene iznosila je 17%, dok je za muškarce iznosila 13%, te je razvidno da je u promatranoj dekadi nastao rodni jaz u pogledu izloženosti riziku od siromaštva.

Dobnu skupinu 25-54 godine karakterizira najniža stopa rizika od siromaštva, što je primarno uvjetovano s visokim udjelom te dobne strukture u zaposlenom stanovništvu. Vidljiv je konstantno nizak rodni jaz u stopama rizika od siromaštva koji u razdoblju od 2013. do 2023., u prosjeku iznosio oko 1%. Stopa rizika od siromaštva za žene u ovoj dobnoj skupini u 2023., iznosila je 12,5%, a za muškarce 12,8%. Uočava se da je stopa rizika od siromaštva za žene u ovoj dobnoj skupini znatno niža od one u prethodnoj dobnoj skupini (za oko 4,5%), što potvrđuje tezu da su mladi zbog ekonomske situacije u povećanom riziku od siromaštva na koju se već neko vrijeme ukazuje na globalnoj razini⁵²⁷.

Prelaskom u dobnu skupinu 55-64 godina stopa rizika od siromaštva značajno raste u odnosu na oba spola, ali rapidnije u odnosu na žene (za 8,6% u 2023.). Stopa rizika od siromaštva za žene u toj dobnoj skupini u 2023., iznosila je 21%, dok je za muškarce iznosila 17%. U dobnoj skupini 65 i više

⁵²⁶ Stope rizika od siromaštva veće su samo u Bugarskoj, Litvi, Latviji i Estoniji.

⁵²⁷ <https://eige.europa.eu/publications-resources/publications/poverty-and-gender-over-life-cycle-review-implementation-beijing-platform-action>

godina stopa rizika od siromaštva za žene raste za dodatnih 18% odnosno na 39%, dok u odnosu na muškarce iznosi 29%. Prema podacima Eurostata za 2023., stopa rizika od siromaštva za žene u dobnoj skupini od 75 i više godina raste na čak 42% (EU-21%), dok za muškarce iznosi 30% (EU-14%).

Promatrajući prema tipu kućanstva, stopa rizika od siromaštva žene koje čine jednočlano kućanstvo iznosi 56%, što je najveća stopa rizika od siromaštva na razini EU. Općenito promatrajući tip kućanstva, u najvećem riziku od siromaštva su osobe starije od 65 godina koje čine jednočlano kućanstvo (60%). Premda statistički podaci nisu dostupni, s obzirom na prisutnost rodnog jaza u svim dobnim kategorijama, kao i u odnosu na tip kućanstva, utemeljeno se može pretpostaviti da su žene starije od 65 godina koje čine jednočlano kućanstvo kategorija čija stopa rizika od siromaštva premašuje 60% te predstavlja općenito najugroženiju skupinu građana u kontekstu siromaštva. Prema popisu stanovništva iz 2021., u toj skupini bilo je preko 144.000 žena.

Prag rizika od siromaštva u 2023., za jednočlano kućanstvo iznosio je 5.924 eura na godinu, što znači da se svaka osoba koja čini jednočlano kućanstvo i prima mjesečno manje od 493 eura, nalazi se u riziku od siromaštva. Podaci HZMO⁵²⁸ (*podaci za studeni 2024.*) upućuju da je preko 270.000 umirovljenika primalo najniže mirovine koje su u prosjeku iznosile 395 eura, što je za 20% ispod navedenog praga rizika od siromaštva za jednočlano kućanstvo. **Udio žena u kategoriji umirovljenika koji primaju najnižu mirovinu je čak 69%.**

Analiza korelacije između stupnja obrazovanja i stope rizika od siromaštva nedvojbeno upućuje na okolnost da se stopa rizika od siromaštva smanjuje što je veći stupanj obrazovanja. Žene u dobi 18-64 godina bez završene srednje škole su u stopi rizika od siromaštva od 35%. Sa završenom srednjom školom rizik od siromaštva za tu kategoriju se smanjuje više nego dvostruko (16%). Konačno, sa stečenim fakultetskim obrazovanjem, rizik od siromaštva za tu kategoriju pada na 6%.

Prema podacima Eurostata, 57.000 žena je u situaciji ozbiljne materijalne i socijalne deprivacije, od čega je 67% u dobi preko 55 godina. Pritom, kao dodatni intersekcijski faktor potrebno je uzeti u obzir i regionalnu komponentu prema kojoj je stopa ozbiljne materijalne i socijalne deprivacije u Panonskoj Hrvatskoj, kao geografski-statističkoj kategoriji, više nego dvostruko veća (6%) u odnosu na druge regije.

24. siječnja 2024. - Na tematskoj raspravi Odbora za ljudska prava i prava nacionalnih manjina na temu „**Siromaštvo i ljudska prava**“, koja je održana u Hrvatskom saboru,⁵²⁹ zamjenik pravobraniteljice je ukazao na okolnosti povećanog rizika od siromaštva posebno žena, te pritom istaknuo da je ravnopravnost spolova jedan od alata za suzbijanje siromaštva te je ključ u ekonomskom osnaživanju žena.

⁵²⁸ <https://www.mirovinsko.hr/UserDocsImages/statistika/statisticke-informacije/2024/11/Statisticke-informacije-HZMO-a-11-2024-prosinac-2024.pdf?vel=14830649>

⁵²⁹ <https://prs.hr/cms/post/1415>

Pravobraniteljica ukazuje da je politiku ravnopravnosti spolova u ovom kontekstu potrebno kreirati kao set trenutnih socijalnih mjera, kojima se ublažavaju postojeći rizici od siromaštva vezani uz osobe starije životne dobi, vodeći računa o analiziranim intersekcijskim faktorima, te dugoročnih i učinkovitih mjera jačanja položaja žena na tržištu u cilju preventivnog djelovanja i smanjivanja rizika od siromaštva s kojim će se suočavati u kasnijoj životnoj dobi.

8.4.1. Zaključno razmatranje i preporuke

Imajući u vidu nepovoljniji položaj žena na tržištu rada, njihovu veću izloženost prekarnom radu, rodni jaz u plaćama i posljedično mirovinama, veći angažman u skrbi za djecu, nemoćne članove obitelji i kućanstvo te ograničeni pristup obrazovanju, razvidno je da je visoki rizik od siromaštva s kojim se suočavaju žene starije životne dobi rezultat dugoročne izloženosti nejednakosti u društvu i osobito na tržištu rada.

Podaci nedvojbeno upućuju da najranjiviju kategoriju u kontekstu rizika od siromaštva čine žene starije životne dobi koje čine jednočlano kućanstvo, na što je Pravobraniteljica kontinuirano upozoravala u svojim ranijim izvješćima o radu. Vidljivo je da položaj starijih osoba u Republici Hrvatskoj po tom pitanju znatno zaostaje za prosjekom EU. Također, u kontekstu dugoročne politike, potrebno je imati u vidu da na razini EU raste broj samačkih kućanstava⁵³⁰, kao i okolnost da je zbog kontinuirano niskog prirodnog priraštaja u Republici Hrvatskoj udio starije populacije u ukupnom stanovništvu u konstantnom porastu, čime se populacija u visokom riziku od siromaštva povećava.

Uz preporuke u području zapošljavanja i rada, Pravobraniteljica daje preporuke:

- (1) Uvesti socijalne mjere kojima se ublažavaju postojeći rizici od siromaštva, osobito vezano uz osobe starije životne dobi.
- (2) Uvesti dugoročne i učinkovite mjera jačanja položaja žena na tržištu u cilju preventivnog djelovanja i smanjivanja rizika od siromaštva s kojim će se suočavati u kasnijoj životnoj dobi

8.5. PROSTITUCIJA

Pravobraniteljica kontinuirano ukazuje kako je prostitucija (koja je kao kazneno djelo opisana i kažnjiva prema čl.157. Kaznenog zakona⁵³¹) jedan od oblika eksploatacije, odnosno diskriminacije

⁵³⁰ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Household_composition_statistics

⁵³¹ Članak 157. Kaznenog zakona (Narodne novine, broj 125/2011, 144/2012, 56/2015, 61/2015, 101/2017, 118/2018, 126/2019, 84/2021, 114/2022, 114/2023, 36/2024) glasi:

„(1) Tko radi zarade ili druge koristi drugu osobu namamljuje, vrbuje ili potiče na pružanje spolnih usluga ili organizira ili omogućuje drugoj osobi pružanje spolnih usluga, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(2) Tko drugu osobu radi zarade silom ili prijetnjom, obmanom, prijevarom, zlouporabom ovlasti ili teškog položaja ili odnosa zavisnosti, prisili ili navede na pružanje spolnih usluga, ili tko koristi spolne usluge takve osobe uz naplatu, a znao je ili je morao i mogao znati za navedene okolnosti, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.

(3) Tko putem sredstava javnog informiranja i drugih sličnih sredstava oglašava prostituciju druge osobe, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(4) Bez utjecaja je na postojanje kaznenog djela iz ovoga članka okolnost je li osoba koju se namamljuje, vrbuje, potiče ili iskorištava za prostituciju na to pristala i je li se već time bavila.“

žena. Pravobraniteljica je sudjelovala na određenim aktivnostima iz ovog područja u kojima je iznosila svoje stajalište, od kojih se izdvajaju slijedeće.

22. siječnja 2024. – Pravobraniteljica je za **Večernji list dala izjavu** i stajalište vezano uz regulaciju prostitucije u Hrvatskoj ukazavši kako se kontinuirano zalaže za **švedski model kriminalizacije kupaca usluga te dekriminalizaciju osoba u prostituciji** odnosno osoba koje pružaju spolne usluge. Pravobraniteljica je ukazala i na rodnu dimenziju prostitucije koju treba imati u vidu prilikom svih aktivnosti i mjera iz ovog područja. Unatoč tome, prostitucija u Hrvatskoj *nije predmet posebnih javnih politika ni strateških dokumenata*, iako se tema najčešće indirektno razmatra u kontekstu kriminalnih aktivnosti vezanih uz trgovanje ljudima. Iz toga proizlazi da je pristup ovom složenom društvenom fenomenu u Republici Hrvatskoj daleko od prepoznavanja njegove rodne dimenzije. Pravobraniteljica je ukazala kako se prostitucija posljednjih desetljeća u svijetu sve više prepoznaje kao rodni fenomen, umjesto kao prijetnja javnom redu i miru te s tim u vezi ukazuje kako je prostitucija jedan od najgrubljih i najtežih oblika eksploatacije, pretežito žena, te se godinama zalaže za promjenu važećeg Zakona na način da se **postigne potpuna dekriminalizacija osoba u prostituciji** (odnosno osoba koje pružaju spolne usluge) i **dosljedno sankcioniranje kupaca tih usluga**. U kontekstu ove problematike Pravobraniteljica je ukazala i na *Rezoluciju Europskog parlamenta od 14.9.2023. o reguliranju prostitucije u EU-u: prekogranične posljedice i utjecaj na rodnu ravnopravnost i prava žena (2022/2139(INI))* u kojoj se ukazuje na rodnu specifičnost prostitucije „budući da veliku većinu osoba u prostituciji čine žene i djevojčice, a kupci seksualnih usluga uglavnom su muškarci“.⁵³²

15. veljače i 25. listopada 2024. - Pravobraniteljica je kao jedna od članica **sudjelovala na 2 sastanka Međuresorne radne skupine** za izradu Nacrta prijedloga zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira (oformljene pri MUP-u) te se zalagala za švedski model kriminalizacije kupaca usluga i dekriminalizacije osoba u prostituciji odnosno osoba koje pružaju spolne usluge.

20. veljače 2024. – Na inicijativu Pravobraniteljice, održan je **sastanak vezano uz tematiku prostitucije** na kojem su nazočili/e predstavnice organizacija civilnog društva (Ženska soba, Centar za žene žrtve rata – ROSA, Ženska mreža Hrvatske, Centar za ženske studije) i Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar te ravnatelj Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina. Na sastanku se raspravljalo o Rezoluciji Europskog parlamenta od 14.9.2023., o reguliranju prostitucije u EU kao i

⁵³² U Rezoluciji se navodi kako se „*prima na znanje činjenicu da određeni broj zemalja na različite načine prihvaća i provodi nordijski model / model jednakosti; podržava glavni rodno specifičan cilj tog modela kojim se nastoji smanjiti potražnja i njegov dodatni cilj postizanja rodne ravnopravnosti, uključujući promjenu paradigme; ističe pozitivne učinke tog modela na prava osoba, posebno žena, u prostituciji...*“ te kako bi „*države članice pri provedbi nordijskog modela / modela jednakosti trebale iskoristiti najbolje prakse koje se primjenjuju u drugim državama članicama*“. Također se ističe da je „*dekriminalizacija osoba u prostituciji najučinkovitiji način da te osobe steknu povjerenje prema tijelima kaznenog progona i drugim službama za pružanje pomoći*“. Iako je uređenje prostitucije i dalje u nadležnosti država članica, osobe u prostituciji moraju moći uživati prava utvrđena Poveljom EU-a o temeljnim pravima. U odnosu na nordijski model, ističe se da je „*nakon uvođenja nordijskog modela u Švedskoj došlo do znatne i pozitivne promjene stajališta dječaka i muškaraca, odnosno žene u prostituciji manje se smatraju objektima kojima se zadovoljava požuda muškaraca, već prije žrtvama iskorištavanja, što muškarce odvraća od kupnje seksualnih usluga*.“ S tim u vezi, spomenuta Rezolucija navodi kako „*prostitucija sve više prelazi u virtualni prostor, bez obzira na važeće propise: budući da se to ne odnosi samo na postupak vrbovanja i inicijacije, već i na način provedbe same seksualne radnje; budući da prostitucija u virtualnom prostoru ima iste štetne učinke na žene koje se bave prostitucijom kao i u stvarnom životu*“.

o ostalim relevantnim dokumentima koji se odnose na ovu tematiku te o mogućim načinima pravnog reguliranja prostitucije, posebice kroz zakon koji uređuje prekršaje protiv javnog reda i mira.

24. ožujka 2024. – Pravobraniteljica je dala **izjavu za Jutarnji list** vezano uz reguliranje prostitucije, istaknuvši kako se kontinuirano zalaže za švedski model kriminalizacije kupaca usluga te dekriminalizaciju osoba u prostituciji odnosno osoba koje pružaju spolne usluge. Naime, trenutni način prekršajno-pravnog zakonskog tretmana prostitucije ne smjera zaštititi žrtava, već dovodi do svrstavanja istih u red s prekršiteljima zakona.

27. studenog 2024. - Pravobraniteljica je održala online **sastanak sa predstavnicama 9 organizacija civilnog društva**⁵³³ koje su iznijele svoja stajališta i mišljenja oko zakonskog modela reguliranja prostitucije te su se iste *jednoglasno založile za švedski model reguliranja prostitucije*, o čemu su dostavile i svoje pisano očitovanje u kojem su zatražile da ih se *uključi u rad Međuresorne radne skupine oformljene pri MUP-u*, o čemu je Pravobraniteljica obavijestila MUP.⁵³⁴

Prostitucija je u Hrvatskoj zakonski regulirana *Zakonom o prekršajima protiv javnog reda i mira (ZPJRM)*⁵³⁵ te Kaznenim zakonom (KZ)⁵³⁶. Sukladno ZPJRM, prekršajno se kažnjavaju osobe koje se „odaju prostituciji“ (čl.12.)⁵³⁷ te osobe koje dopuste da se u njihovim prostorijama vrši bludničenje ili koje omogućavaju ili pomažu vršenju prostitucije (čl.7.)⁵³⁸. Pored toga, osobi koja počini prekršaj iz čl.12. ZPJRM-a mogu se izreći dvije zaštitne mjere – obavezno liječenje od AIDS-a i spolnih bolesti, te udaljenje iz općine u kojoj je prekršaj počinjen (čl.34. i čl.36. ZPJRM). Kupci usluga se, dakle, prekršajno ne kažnjavaju, već jedino mogu kazneno odgovarati, i to u slučajevima iz čl.157.st.2. KZ-a.

Prema podacima MUP-a, za prekršaj iz čl.12. ZPJRM („odavanje prostituciji“) evidentirano 178 počinitelja/ica⁵³⁹, od čega je **161 žena (90%)** i 17 muškaraca (10%). Kao i prethodnih godina, **žene natpolovičnom većinom dominiraju među počiniteljima/icama prekršaja „odavanje**

⁵³³ Radi se o organizacijama civilnog društva: Centar za žene žrtve rata – ROSA, Ženska soba, Domine, Autonomna ženska kuća Zagreb, Centar za ženske studije, SOS Rijeka – Centar za nenasilje i ljudska prava, Ženska mreža Hrvatske, Centar za podršku i razvoj civilnog društva „Delfin“ i SOS Virovitica.

⁵³⁴ S tim u vezi, MUP navodi kako je prilikom formiranja i početka rada Međuresorne radne skupine (u kojoj su predstavnici/e ministarstava, pravobranitelja/ica, Visokog prekršajnog suda RH, sveučilišne i znanstvene zajednice) zauzeto stajalište da će se u radne skupine po potrebi uključiti i dati svoj doprinos i drugi dionici, ovisno o prekršajnoj problematici za koju iskazuju interes. MUP navodi i kako je **donošenje novog zakonskog propisa predviđeno do kraja 2025.**

⁵³⁵ Narodne novine br. 5/90, 30/90, 47/90, 29/94 i 114/22, 47/23.

⁵³⁶ Narodne novine br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23., 36/24.

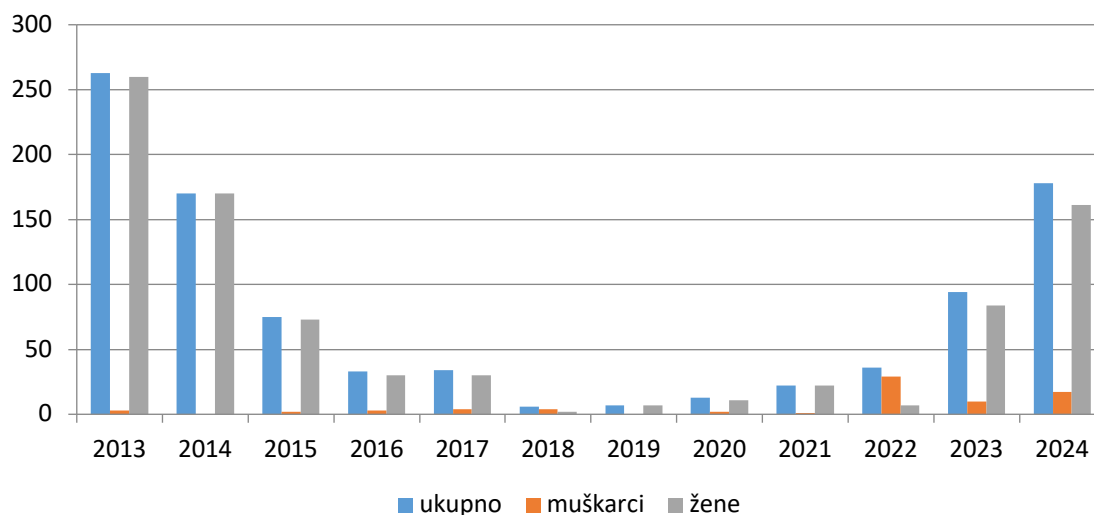
⁵³⁷ Članak 12. Zakona propisuje: „*Tko se odaje prostituciji, kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom u iznosu od 20,00 do 100,00 eura ili kaznom zatvora do 30 dana.*“

⁵³⁸ Članak 7. Zakona propisuje: „*Tko dopušta da se u njegovim prostorijama vrši bludničenje ili tko omogućuje ili na drugi način pomaže vršenju prostitucije, kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom u iznosu od 300,00 do 2000,00 eura ili kaznom zatvora do 30 dana.*“

⁵³⁹ Prema podacima MUP-a, najviše počinitelja/ica prekršaja iz čl. 12. ZPJRM u 2024. evidentirano je u **dobnoj skupini od 22-30 godina života (48%)**, a zatim slijedi dobna skupina od 31-40 godina života (33%).

prostituciji“.⁵⁴⁰ Usporedbom podataka sa 2023., kada su bila zabilježena 94 počinitelja/ice, vidljivo je kako je **došlo do značajnijeg porasta broja počinitelja prekršaja odavanja prostituciji za 53% u 2024.**, čime je značajnije nastavljen trend rasta započet 2020.

Grafikon: Broj evidentiranih prekršaja iz čl.12. Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira te spolna struktura počinitelja/ica

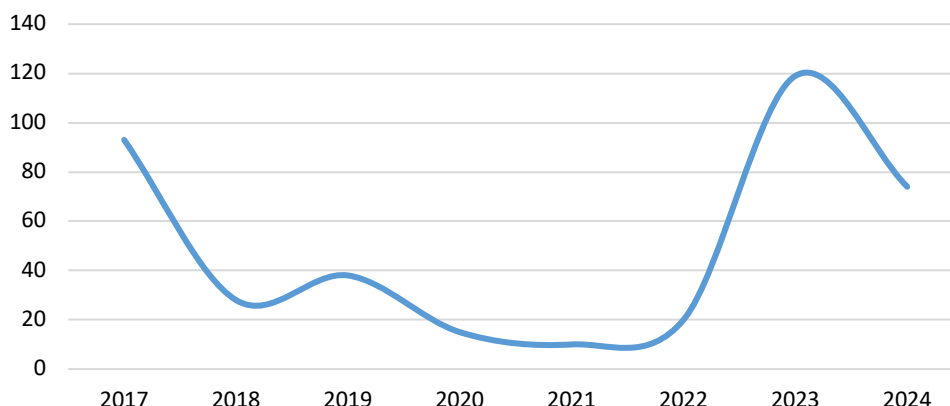
Pored prekršajno pravne regulative, prostitucija je kao kazneno djelo regulirana čl.157. Kaznenog zakona. Prema podacima MUP-a, prijavljena su ukupno **74 kaznena djela prostitucije** iz čl.157. KZ-a. U odnosu na prijavljenih 119 kaznenih djela prostitucije u 2023., evidentan je **osjetan pad od 38%** broja prijavljenih kaznenih djela⁵⁴¹ što pokazuje određene promjene i oscilacije trenda kod ovog kaznenog djela.⁵⁴²

⁵⁴⁰ Tijekom 2023. taj udio je bio gotovo identičan (89% su bile žene). U odnosu na dobnu strukturu počinitelja/ica prekršaja iz čl.12., u 2024., najveći udio su činile osobe u dobnoj skupini od 22-30 godina (njih 87 ili udio od 49%), a zatim osobe u dobnoj skupini od 31-40 godina (njih 60 ili udio od 33%).

⁵⁴¹ Prema navodima MUP-a, iako je zabilježen pad prijavljenih kaznenih djela iz čl.157. KZ-a u odnosu na prethodnu 2023., percipirajući podatke od 2019.-2023., može se zaključiti da je **porast otkrivenosti ovih kaznenih djela kontinuiran**, pa je dakle prisutan trend porasta otkrivenosti ovih kaznenih djela promatrano u posljednjem petogodišnjem razdoblju.

⁵⁴² Tijekom 2017., evidentirana su 93 kaznena djela prostitucije, u 2018.-28, u 2019.-38, u 2020.-15, u 2021.-10, u 2022.-20, u 2023.-119.

Grafikon: Ukupan broj prijavljenih djela iz članka 157. Kaznenog zakona

Prema navodima MUP-a, fenomen prostitucije je puno dinamičniji od statističkog prikaza koji ne otkriva stvarno stanje, te ukazuje na *visoku tamnu brojku*. Radi se o iznimno složenoj pojavi koja ima polazišta i posljedice koje se reflektiraju u puno drugih aspekata života. Sama činjenica da se radi o globalnom fenomenu, u koji je uz to uključen veći broj osoba, jasno upućuje da ova problematika zahtijeva interdisciplinarni pristup.⁵⁴³ Također, MUP navodi kako unatoč evidentnom **porastu kaznenih djela iz čl.157. KZ-a, ona su sve teže dokaziva.**⁵⁴⁴

Shodno padu broja prijavljenih kaznenih djela prostitucije, pao je i broj osoba oštećenih navedenim kaznenim djelom. Tako je **oštećenih osoba bilo 81** (za razliku od 2023., kada ih je bilo 114, što predstavlja pad od 29%). Gledajući prema spolu, kao i svih prethodnih godina, **sve osobe oštećene kaznenim djelom prostitucije bile isključivo žene i to najčešće mlade životne dobi**⁵⁴⁵ dok su u počinjenje kaznenog djela prostitucije podjednako bili uključeni i žene i muškarci.⁵⁴⁶ Istodobno, **broj počinitelja** ovog kaznenog djela nije se smanjio nego se **povećao** i iznosio je **29** (porast od 26%), za razliku od 2023., kada su bila prijavljena 23 počinitelja/ice.

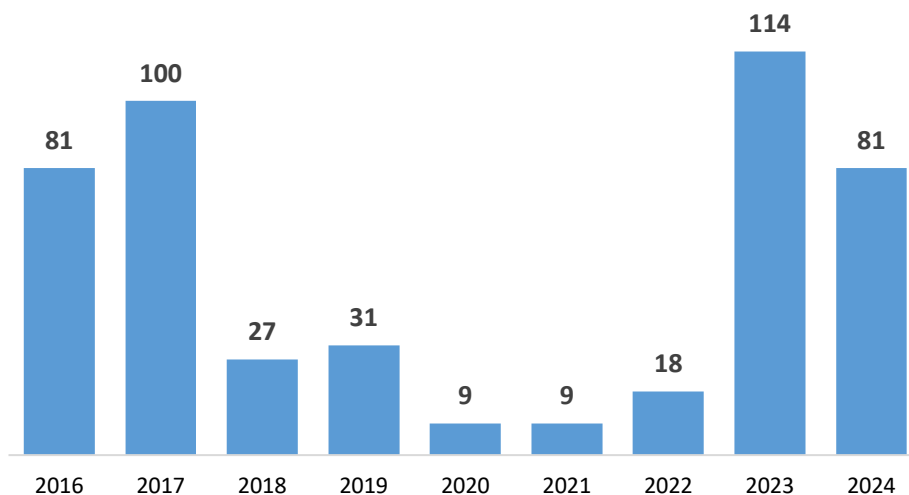
⁵⁴³ Pored navedenog, MUP napominje kako je organizirana prostitucija često usko povezana s ostalim oblicima kriminala, pogotovo kriminaliteta droga.

⁵⁴⁴ **Otegotna okolnost za otkrivanje i dokazivanje ovih kaznenih djela je što se komunikacija odvija internetskim platformama,** WhatsApp-om, Snapchat-om, Viber-om i slično. Načini saznanja o organiziranoj prostituciji su najčešće iz anonimnih dojava stanara/građana te kriminalističkih istraživanja drugih kaznenih djela. MUP navodi kako je najvišu razinu organizirane prostitucije gotovo nemoguće dokazati bez primjene posebnih dokaznih radnji.

⁵⁴⁵ Najviše žrtava je bilo u dobnoj skupini od **30-40 godina života** (njih 47 što čini udio od **58% svih žrtava**), a zatim slijedi dobna skupina od 22-26 godina (11 žrtava ili udio od 13,5%) te dobna skupina od 26-30 godina (njih 9 što čini udio od 10%).

⁵⁴⁶ U 2024., prijavljeno je ukupno 29 osoba radi počinjenja kaznenog djela prostitucije od čega je 14 muškaraca i 15 žena.

Grafikon: Broj žrtava (žena) oštećenih kaznenim djelom iz članka 157. Kaznenog zakona

Iz dosad iznesenih podataka i nadalje proizlazi da su žene te koje u pravilu pružaju seksualne usluge i koje su žrtve kaznenog djela prostitucije, iz čega je razvidna **rodna dimenzija** prostitucije koju treba imati u vidu prilikom svih aktivnosti i mjera iz ovog područja.

8.5.1 Zaključno razmatranje i preporuke

Za razliku od ranijeg izvještajnog razdoblja, tijekom 2024., zabilježen je pad broja prijavljenih kaznenih djela prostitucije (sa 119 u 2023., na 74 u 2024., što predstavlja pad za 38%) kao i pad broja osoba oštećenih navedenim kaznenim djelom (sa 114 u 2023., na 81 u 2024., što predstavlja pad za 29%), a čime je prekinut trend porasta započet tijekom ranijih izvještajnih razdoblja. Istodobno, zabilježen je porast broja prijavljenih počinitelja/ica kaznenog djela prostitucije (sa 23 u 2023., na 29 u 2024.). Prilikom razmatranja ovih podataka svakako treba imati u vidu i određenu tamnu brojku ovih kaznenih djela koja su pritom i sve teže dokaziva.

Značajniji porast od 53% (započet još tijekom ranijih izvještajnih razdoblja) zabilježen je i kod broja počinitelja prekršaja odavanja prostituciji (sa 94 u 2023., na 178 u 2024.) pri čemu žene natpolovičnom većinom (90%) dominiraju među počiniteljima/icama ovog prekršaja.

Unatoč određenim promjenama u ranije zabilježenim trendovima koje se očituju u padu broja oštećenih osoba i prijavljenih djela iz čl.157. KZ-a, a imajući u vidu kako su i tijekom ovog izvještajnog razdoblja sve osobe oštećene kaznenim djelom prostitucije bile isključivo žene i to najčešće mlađe životne dobi, pitanju reguliranja prostitucije potrebno je pristupiti na sveobuhvatan način, kako kroz izmjene zakonodavnog okvira, tako i kroz javne politike i strategije koje će uključivati rodnu dimenziju ovog problema.

Imajući u vidu glavne karakteristike i trendove u prostituciji te dominantan pristup prostituciji u RH, Pravobraniteljica ponavlja sljedeće **preporuke**:

- 1) Potpuna dekriminalizacija osoba u prostituciji odnosno osoba koje prodaju spolne usluge i dosljedno sankcioniranje kupaca tih usluga, bez obzira na okolnosti u kojima je djelo počinjeno.
- 2) Što skorije donošenje novog zakona kojim će se regulirati prekršaji protiv javnog reda i mira, a u kojem zakonu će se implementirati *švedski model kriminalizacije kupaca usluga te dekriminalizacije osoba u prostituciji*.
- 3) Osvještavati rodnu dimenziju prostitucije donositeljima javnih politika, službenicima/ama policijskog i pravosudnog sustava, medijskim djelatnicima/ama te široj javnosti.
- 4) Donositi informirane i na dokazima utemeljene javne politike o prostituciji te razvijati politike i programe pomoći i podrške usmjerene izlasku iz prostitucije.
- 5) Suzbijati stigmatizaciju i marginalizaciju osoba koje se bave ili su se bavile prostitucijom te im osigurati ravnopravno sudjelovanje u svim područjima javnog i privatnog života.
- 6) Poticati sveobuhvatna znanstvena i stručna istraživanja o prostituciji iz rodne perspektive.

8.6. ŽRTVE TRGOVANJA LJUDIMA

Pravobraniteljica se u mjesecu ožujku 2024., aktivno **uključila u postupke javnog savjetovanja o Nacionalnom planu za suzbijanje trgovanja ljudima za razdoblje do 2030. godine** i javnog savjetovanja o Akcijskom planu za provedbu Nacionalnog plana za suzbijanje trgovanja ljudima za razdoblje do 2030. godine, za razdoblje od 2024. do 2026. godine,⁵⁴⁷ a imajući u vidu da je trgovanje ljudima⁵⁴⁸ jedan od najtežih oblika kršenja ljudskih prava i oblik diskriminacije žena⁵⁴⁹, radi čega je potrebno imati u vidu i *rodnu dimenziju* ovog problema.⁵⁵⁰

Prema podacima MUP-a, na području Republike Hrvatske identificirana je ukupno **21 žrtva** trgovanja ljudima, a što je *identično kao i tijekom 2023.* U odnosu na spolnu strukturu žrtava, od ukupno 21 žrtve njih **7 je bilo ženskog spola (udio od 33%)** a 14 muškog spola, za razliku od 2023., kada je bilo obrnuto (14 žrtava je bilo ženskog spola, a 7 je bilo muškog spola). Navedeni podaci ukazuju kako je (2024.) došlo do pada broja žena koje su bile identificirane kao žrtve trgovanja ljudima uz istodobni porast broja muškaraca žrtava trgovanja ljudima.

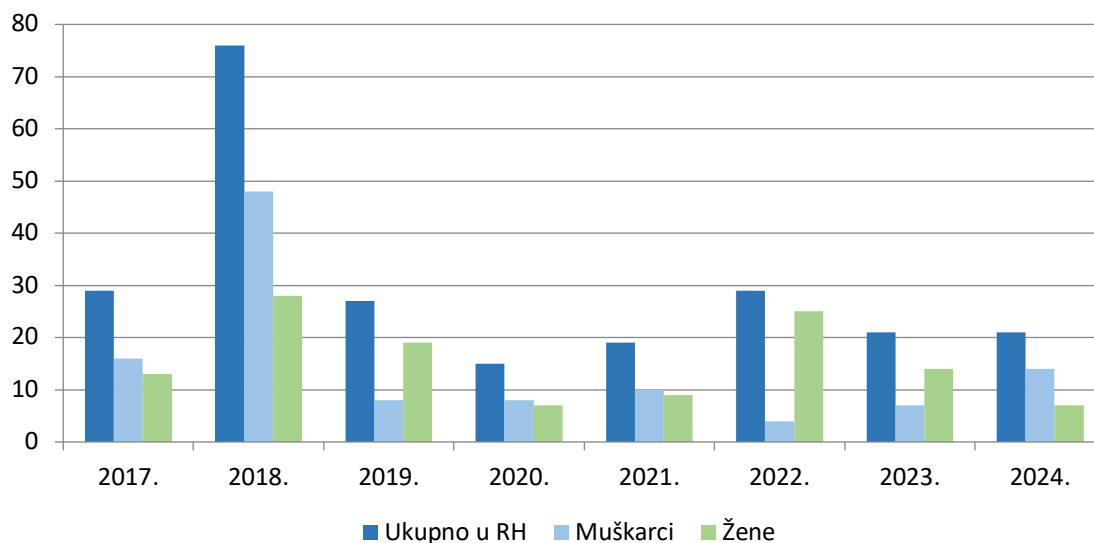
⁵⁴⁷ Navedene dokumente je **Vlada RH usvojila na sjednici održanoj 31.10.2024.**

⁵⁴⁸ Trgovanje ljudima je kao kazneno djelo propisano u čl.106. Kaznenog zakona (Narodne novine, br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/2021, 114/2022, 114/2023, 36/2024.). Također, i Povelja o temeljnim pravima Europske unije u čl.5.toč.3. propisuje: „*Zabranjeno je trgovanje ljudima.*“

⁵⁴⁹ Republika Hrvatska je ratificirala (2007.) *Konvenciju Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima* čime je izrazila pristanak na ispunjavanje standarda suzbijanja trgovanja ljudima definiranih navedenom Konvencijom. Na razini Europske unije važan dokument predstavlja i *Direktiva 2011/36/EU o sprečavanju i suzbijanju trgovanja ljudima i zaštiti njegovih žrtava (5.4.2011.)* koja priznaje **posebnost trgovanja ljudima vezano za spol** te činjenicu da se ženama i muškarcima često trguje iz različitih razloga. Zbog toga, a sukladno Direktivi, mjere potpore i pomoći trebaju također uzimati u obzir spol, ako je to moguće.

⁵⁵⁰ Više o primjedbama Pravobraniteljice na navedene dokumente vidjeti u poglavlju 14. Zakoni i propisi – inicijative Pravobraniteljice

*Broj identificiranih žrtava trgovanja
ljudima u periodu 2017. – 2024.*

Gledano po starosnoj dobi, samo jedna žrtva i to ženskog spola je bila maloljetna⁵⁵¹ za razliku od 2023., kada je gotovo polovina žrtava bila maloljetna. Najviše žrtava trgovanja ljudima bilo je evidentirano u dobnoj skupini iznad 50. godine života (njih ukupno 8 što čini udio od 38%, od čega su dvije žene), a zatim slijedi dobna skupina od 19-30 godina (ukupno 6 žrtava) te dobna skupina od 41-50 godina (ukupno 4 žrtve). Dakle, za razliku od ranijih godina kada su žrtve trgovanja ljudima u najvećem broju bile osobe mlađe životne dobi (djeca i osobe do 30 godina života)⁵⁵², navedeni trend nije nastavljen u 2024. U odnosu na vrstu eksploatacije, **najčešći oblik je bila radna eksploatacija (54%)**⁵⁵³, a zatim slijedi spolna eksploatacija (20%) dok je u po dva slučaja zabilježena eksploatacija radi činjenja protupravnih radnji (8%), nedozvoljeni/prisilni brak (8%) i uspostava ropstva/njemu sličnog odnosa (8%).⁵⁵⁴

Kao i tijekom 2022.-2023., i u 2024., niti jedan muškarac nije bio spolno eksploatiran odnosno **sve žrtve spolne eksploatacije su bile ženskog spola (100%) dok je 55% svih žrtava ženskog spola bilo spolno eksploatirano (2023.-50%)**. Žrtve muškog spola su u znatnoj većini bile radno eksploatirane (80%, za razliku od 2023., kada je 75% svih žrtava muškog spola bilo eksploatirano

⁵⁵¹ Radi se o državljanki RH koja je bila spolno eksploatirana kao i eksploatirana za sklapanje prisilnog braka.

⁵⁵² Tijekom 2023., od ukupnog broja žrtava trgovanja ljudima, 76% su činila djeca i mladi do 30 godina. U 2022., čak 90% žrtava trgovanja ljudima su činila djeca i mladi do 30 godina, dok je u 2021., udio osoba do 30. godine života u ukupnom broju žrtava trgovanja ljudima iznosio 69%.

⁵⁵³ Tijekom 2023., najčešći oblik je bila eksploatacija radi činjenja protupravnih radnji (42%), a zatim su slijedile spolna eksploatacija (34%) i radna eksploatacija (20%), dok je u jednom slučaju u 2023. bila zabilježena eksploatacija radi sklapanja nedozvoljenog/prisilnog braka.

⁵⁵⁴ Pritom iz podataka MUP-a proizlazi da su u **3 slučaja žrtve trgovanja ljudima bile istodobno eksploatirane na više načina**. Tako je jedna ml. žrtva ženskog spola, državljanka RH, bila spolno eksploatirana kao i eksploatirana za sklapanje prisilnog braka. Jedna žrtva ženskog spola, državljanka Republike Gane, bila je eksploatirana uspostavom ropstva, odnosno njemu sličnog odnosa, kao i eksploatirana za sklapanje prisilnog braka (na području Republike Gane) dok je jedna žrtva muškog spola, državljanin RH, bila radno eksploatirana kao i za činjenje protupravnih radnji činjenja prometnih prekršaja iz Zakona o sigurnosti prometa na cestama.

radi činjenja protupravnih radnji) te radi činjenja protupravnih radnji (13%)⁵⁵⁵. Žrtve ženskog spola su, osim spolne eksploatacije (55%), bile eksploatirane za nedozvoljeni/prisilni brak (njih dvije odnosno 22%) te radno eksploatirane (jedna odnosno 11%) kao i uspostavom ropstva/njemu sličnog odnosa (jedna odnosno 11%).⁵⁵⁶ Dakle, navedeni podaci ukazuju kako su **muškarci žrtve trgovanja ljudima bili najčešće radno eksploatirani, dok su žene bile najčešće spolno eksploatirane.**

Imajući u vidu kako je više od polovine žena žrtava trgovanja ljudima bilo spolno eksploatirano (i još njih 22% radi nedozvoljenog/prisilnog braka) te da niti u 2024. (kao ni tijekom 2022.-2023.) **niti jedan muškarac žrtva trgovanja ljudima nije bio spolno eksploatiran**, i u ovom izvještajnom razdoblju **nastavila se rodna dimenzija ove problematike.**

Vezano uz uočene trendove odnosno stanje, kretanje te obilježja kaznenih djela iz čl.106. KZ-a, MUP navodi kako nisu zabilježene promjene u odnosu na obilježja ove vrste kriminaliteta o kojima je izvještavano tijekom proteklih godina. I dalje je prisutan trend da je Republika Hrvatska ne samo tranzitna zemlja za žrtve trgovanja ljudima, već je prateći stanje i kretanje ove vrste kriminaliteta uočeno da se RH u sve većoj mjeri pojavljuje kao država odredišta/krajnje destinacije žrtava trgovanja ljudima, te kao država porijekla žrtava trgovanja ljudima.⁵⁵⁷

MUP navodi kako su identificirane žrtve trgovanja ljudima i nadalje u najvećem broju državljani RH, a u odnosu na identificirane žrtve strane državljane, MUP navodi kako su iste žrtve unazad nekoliko godina većinom bile porijeklom iz država u okruženju RH, no pojavljivali su se i državljani azijskih država (državljani Kraljevine Tajland, Republike Filipini, Afganistana i Pakistana, Gane, Kolumbije i Španjolske), koji su u većini slučajeva bili radno iskorištavani, te je utvrđena i mogućnost pojave trenda iskorištavanja stranih državljana u fazi njihovog tranzita. Države koje su se pojavile kao države krajnje destinacije žrtava trgovanja ljudima su u pravilu države zapadne Europe primjerice: Slovenija, Austrija, Italija, Francuska, Kraljevina Španjolska, Njemačka i Švicarska.

Od ostalih aktivnosti u ovom području, Vlada RH - Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina (ULJPPNM) ističe organiziranje međunarodne konferencije na temu „*Poboljšanje reakcije na trgovanje ljudima radi seksualnog iskorištavanja, posebno žena i djevojčica, borbom protiv potražnje u jugoistočnoj Europi*“ u svibnju 2024. u Dubrovniku.⁵⁵⁸

⁵⁵⁵ Tijekom 2024., niti jedna žrtva ženskog spola nije bila eksploatirana radi činjenja protupravnih radnji.

⁵⁵⁶ Tijekom 2023., žrtve ženskog spola su, osim spolne eksploatacije (50%), bile eksploatirane radi činjenja protupravnih radnji (27%) te radno eksploatirane (16,6%).

⁵⁵⁷ Analizirajući fenomen trgovanja ljudima na području RH unazad nekoliko godina, MUP navodi kako je potrebno istaknuti kako se najčešće radi o trgovanju osobama mlađe životne dobi, starosti do 30 godina, u cilju njihovog spolnog, ali sve češće i radnog iskorištavanja te iskorištavanja u svrhu činjenja protupravnih radnji (krađa, teških krađa, prijevara, prosjačenja i dr.). U odnosu na rute kretanja i modalitete izvršenja kaznenih djela iz naprijed navedenog, a u skladu sa trendovima posljednjih godina, MUP navodi kako je razvidno kako se u većem broju slučajeva rado i tzv. „internom“ trgovanju ljudima.

⁵⁵⁸ Navedena međunarodna konferencija organizirana je od strane ULJPPNM-a, Ureda Ujedinjenih naroda za drogu i kriminal (UNODC), Ministarstva Europe i vanjskih poslova Republike Francuske, Ministarstva vanjskih poslova Kraljevine Švedske i Organizacije za europsku sigurnost i suradnju (OSCE).

U godišnjem izvještaju Vlade Sjedinjenih Američkih Država (State Department), RH je i dalje pozicionirana u rangu TIER 2, koji označava države čije vlade ne ispunjavaju u potpunosti minimalne standarde o suzbijanju trgovanja ljudima, ali poduzimaju značajne napore kako bi se uskladile s tim standardima⁵⁵⁹.

Ustavni sud RH je u jednom predmetu donio odluku (2024.) koja je svakako od značaja za buduće slične slučajeve iz ovog područja, posebice u kontekstu pravne zaštite žrtava trgovanja ljudima te **prepoznavanja i pravne kvalifikacije toga kaznenog djela**.⁵⁶⁰ S tim u vezi, treba spomenuti i odluku Europskog suda za ljudska prava (ESLJP)⁵⁶¹ u kojoj je bilo jednoglasno presuđeno da RH nije provela učinkovitu istragu podnositeljčinih navoda da je žrtva trgovanja ljudima i da je bila iskorištavana za prostituciju. ESLJP je utvrdio da su propusti u provođenju istrage vezano uz te navode doveli do postupovne povrede prava na zabranu ropstva iz čl. 4. Konvencije.

8.6.1. Zaključno razmatranje i preporuke

U 2024., identificirana je ukupno 21 žrtva trgovanja ljudima (od čega njih 7 ženskog spola, što je udio od 33%), pri čemu je najviše žrtava bilo evidentirano u dobnoj skupini iznad 50. godine života. Pritom su muškarci žrtve trgovanja ljudima bili najčešće radno eksploatirani (80%) dok su žene bile najčešće spolno eksploatirane (55%) pri čemu niti jedan muškarac (kao ni ranijih godina) nije bio spolno eksploatiran, a što ukazuje na rodnu dimenziju ove problematike.

Trgovanje ljudima predstavlja kompleksan društveni problem koji se nikako ne može promatrati izolirano, zahtijeva sveobuhvatan i sustavan pristup, a na što dodatno ukazuje i njegova rodna dimenzija.

Imajući u vidu sve navedeno, Pravobraniteljica daje sljedeće **preporuke**:

- (1) Prilikom kreiranja svih politika i dokumenata iz ovog područja imati u vidu rodnu dimenziju trgovanja ljudima kao i *rizike višestruke diskriminacije* kojima su izložene pojedine skupine žrtava trgovanja ljudima.
- (2) Provoditi edukacije svih relevantnih dionika, uključujući i djelatnike/ice iz sustava pravosuđa, o prepoznavanju i pravnom kvalificiranju trgovanja ljudima u praksi.

⁵⁵⁹ Navedeni izvještaj predstavlja najopsežniji izvor aktivnosti država u borbi protiv trgovanja ljudima.

⁵⁶⁰ Ustavni sud RH je dana 12.11.2024. donio odluku broj: U-III-641/2021 (objavljena u Narodnim novinama, broj 13/25) kojom je usvojio ustavnu tužbu te ukinuo pravomoćne presude nižih sudova u dijelu u kojem se podnositeljica s postavljenim imovinsko-pravnim zahtjevom za isplatu neimovinske štete u cijelosti upućuje u parnicu. Naime, u konkretnom slučaju se radilo o počinjenju dvaju kaznenih djela silovanja te jednog kaznenog djela prostitucije, a podnositeljica je u ustavnoj tužbi istaknula i **prigovor kako je predmetni postupak vođen s inkriminacijom silovanja, a ne pod inkriminacijom za djelo trgovanja ljudima**. Međutim, podnositeljica je smatrala kako nema potrebe dalje propitivati ovu okolnost s obzirom na to da je okrivljenik pravomoćno osuđen i primjereno kažnjen za počinjena kaznena djela. Stoga USRH navodi kako „*neće ocjenjivati jesu li nadležna tijela u konkretnom slučaju ispunila postupovnu obvezu iz članka 4. Konvencije koji odgovara članku 23. stavku 2. Ustava, a to je provođenje učinkovite istrage.*“

⁵⁶¹ Presuda u predmetu S.M. protiv Hrvatske od 25.6.2020. (zahtjev br. 60561/14), dostupna na poveznici: <https://uredzastupnika.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Presude%20i%20odluke/S.M.%20protiv%20RH,presuda%20velikog%20Vije%C4%87a.pdf>

- (3) Kontinuirano primjenjivati rodno osjetljiv pristup prilikom postupanja sa žrtvama trgovanja ljudima.
- (4) Kontinuirano osvještavati rodnu dimenziju trgovanja ljudima te putem javnih kampanja i aktivnosti senzibilizirati društvo.

8.7. ŽENE OVISNICE

Žene ovisnice specifična su skupina izložena riziku višestruke diskriminacije zbog brojnih problema s kojima se susreću – nezaposlenost, oskudna socijalna mreža, nemogućnost rješavanja stambenog pitanja, izostanak podrške primarne obitelji, stigmatizacija kao i njihova izloženost obiteljskom i seksualnom nasilju odnosno povezanost ovisnosti s traumatskim iskustvima. Praćenje i razumijevanje ovih aspekata omogućuje osmišljavanje i provedbu ciljano prilagođenih preventivnih i terapijskih mjera čime se doprinosi povećanju uspješnosti liječenja, smanjenju društvene marginalizacije te jačanju ravnopravnosti spolova u sustavu podrške i skrbi. Zbog svega navedenog, važno je ovu problematiku sustavno pratiti i s rodnog aspekta te raditi na senzibilizaciji i osvještavanju društva.

Pravobraniteljica kontinuirano prati položaj žena ovisnica te se zalaže da se žene s problemom ovisnosti, s naglaskom na trudnice i dojilje, prepoznaju kao jedna od korisničkih skupina za koju je potrebno primjenjivati posebno senzibiliziran pristup u zdravstvenom, socijalnom i kazneno-represivnom sustavu pri tretmanu i skrbi.

Imajući u vidu navedeno, Pravobraniteljica je sudjelovala u javnom savjetovanju (2023.) na Nacrt prijedloga **Akcijskog plana djelovanja na području ovisnosti za razdoblje do 2026. godine**⁵⁶², te je ukazala na *važnost rodnog aspekta u pristupu ovoj problematici*. Pravobraniteljica je također iznijela primjedbe usmjerene na uvrštavanje načelne odredbe o rodnoj neutralnosti izraza (sukladno čl.43. ZRS-a), kao i da se svi statistički podaci prikupljaju, evidentiraju, obrađuju i iskazuju razvrstani po spolu. Predložila je da se razmotri uvrštavanje aktivnosti koja bi se odnosila na poduzimanje mjera u cilju osnivanja i vođenja evidencije roditelja ovisnica, kao i mjera usmjerenih na provođenje relevantnih istraživanja o ženama ovisnicama i njihovim specifičnostima, obzirom kako liječenje ovisnosti kod žena zahtjeva bitno drugačije oblike tretmana. Sve navedene primjedbe Pravobraniteljice su bile prihvaćene.

Stoga je Pravobraniteljica izrazila zadovoljstvo mjerom br.5. u okviru posebnog cilja 3. (podtočka 3.1. Sustav zdravstva) kojom se predviđa „*Unaprjeđenje i osiguravanje boljeg liječenja i skrbi za posebne skupine osoba liječenih zbog problema ovisnosti kao što su osobe s dualnim poremećajima, maloljetnici, žene s problemom ovisnosti, majke s djecom, te skrb za djecu osoba s problemom ovisnosti.*“ U opisu doprinosa provedbi navedenog posebnog cilja navodi se i osiguravanje

⁵⁶² Vlada Republike Hrvatske je donijela (11.1.2024.) Odluku o donošenju Akcijskog plana djelovanja na području ovisnosti za razdoblje do 2026. godine.

evidencija za praćenje roditelja s problemom ovisnosti⁵⁶³, a što je bila jedna od preporuka Pravobraniteljice.

HZJZ navodi kako se, s ciljem razvijanja specifičnih programa tretmana i rehabilitacije usmjerenih prema ženama, a osobito ženama trudnicama te ženama s problemom ovisnosti o drogama s malom djecom, u koordinaciji HZJZ-a kontinuirano provode aktivnosti usmjerene na razvijanje usluga za žene s problemom ovisnosti kao i na povezivanje i jačanje suradnje između različitih sektora u pružanju navedenih usluga.⁵⁶⁴

Također, pri HZJZ-u je osnovana stručna radna skupina sa zadaćom izrade revizije postojećeg Projekta Resocijalizacije ovisnika o drogama s ciljem njegovog proširenja i na osobe koje imaju problem ovisnosti u odnosu na alkohol, kockanje i ostala ovisnička ponašanja, definiranja programa za određene ciljane skupine **s naglaskom na žene**, usklađivanja sukladno novim trendovima i potrebama te olakšavanja dostupnosti i uključivanja korisnika u Projekt. Na radionici koja je održana u prosincu 2024., izrađen je prijedlog novog **projekta Socijalne reintegracije osoba s problemom ovisnosti** koji sadrži pregled usluga, programa i intervencija usmjerenih na sustavno rješavanje socijalnog uključivanja između ostaloga i **žena liječenih zbog problema ovisnosti** nakon i za vrijeme liječenja i rehabilitacije u terapijskoj zajednici, zatvorskom sustavu ili zdravstvenoj ustanovi.

Prema navodima HZJZ-a, završen je rad na prijedlogu *Protokola suradnje i postupanja između zdravstvenog, socijalnog i kazneno-represivnog sustava pri tretmanu i skrbi osoba s problemom ovisnosti o drogama*, a koji između ostalog definira postupanje i jačanje suradnje pri pružanju tretmana i skrbi za žene s problemom ovisnosti. Također, finaliziran je i prijedlog *Smjernica za psihosocijalni tretman ovisnosti u zdravstvenom, socijalnom i zatvorskom sustavu*, u okviru kojih su **obuhvaćene i intervencije usmjerene na žene s problemom ovisnosti**. Navedeni dokumenti se nalaze u postupku donošenja pri Ministarstvu zdravstva. Također, osnovana je pri HZJZ-u radna skupina za izradu *Protokola postupanja i suradnje u provedbi tretmana ovisnosti o kockanju i alkoholu* čiji je finalni prijedlog izrađen na radionici održanoj u prosincu 2024.⁵⁶⁵ Tijekom 2024., osnovana je i Stručna radna skupina za reviziju *Smjernica za programe smanjenja šteta povezanih sa*

⁵⁶³ Vezano uz opisanu mjeru, HZJZ navodi kako se navedeni podaci prate i prikupljaju pri HZJZ-u. U skladu s mjerama iz Akcijskog plana, u razdoblju do 2026., realizirat će se aktivnosti usmjerene na unaprjeđenje tehnoloških rješenja za dodatno osiguranje kvalitete ovih podataka. Prema navodima HZJZ-a, *prva faza je provedena tijekom 2024.*, kada je izvršena nadogradnja postojećeg Registra osoba liječenih zbog problema ovisnosti o drogama s ciljem integracije setova podataka u odnosu na osobe liječene zbog ovisnosti o alkoholu, kockanju i video igricama.

⁵⁶⁴ U okviru Projekta resocijalizacije ovisnika o drogama provodili su se programi oporavka i rehabilitacije žena s problemom ovisnosti o drogama kroz pružanje paketa usluga usmjerenih uspješnom održavanju apstinencije i njihove društvene reintegracije. U cilju poticanja zapošljavanja socijalno osjetljivih skupina, među kojima su i žene liječene od ovisnosti o drogama, HZJZ navodi kako su provedene mjere za poticanje njihovog obrazovanja i zapošljavanja kroz aktivnosti profesionalnog usmjeravanja te mjere aktivne politike sufinanciranja i financiranja obrazovanja i zapošljavanja. Od ukupno 246 korisnika/ica koji/e su bili/e uključeni/e u mjere, njih 42 su bile žene.

⁵⁶⁵ Protokolom se u svrhu osiguranja dostupnosti različitih vrsta intervencija te usklađenog djelovanja sustava koji sudjeluju u provedbi programa tretmana ovisnosti o alkoholu i kockanju, definiraju načela suradnje, postupanje i obveze nadležnih tijela, ustanova i drugih čimbenika pri pružanju tretmana te način razmjene informacija između nadležnih tijela i ustanova koje sudjeluju u pružanju tretmana, uključujući i slučajeve kada se radi o ženama s problemom ovisnosti o alkoholu i kockanju.

zlouporabom droga čija je izrada u tijeku, a koje će uključivati i intervencije smanjenja šteta namijenjene ženama.

Tijekom prethodnih godina HZJZ je sudjelovao u projektu Pompidou grupe Vijeća Europe na temu pružanja odgovora vezanih za problematiku droga kod izbjeglica, migranata i interno raseljenih osoba i izrade Priručnika i Smjernica za rad s izbjeglicama, migrantima i interno raseljenim osobama koje utočište nisu tražile u inozemstvu u području problematike korištenja droga i ovisnosti o drogama, a u okviru kojeg je jedan od ciljeva bio i **zaštita prava žena izbjeglica i migrantica kod kojih postoji problem ovisnosti o drogama** s ciljem osiguranja pružanja odgovarajuće skrbi.

HZJZ je također sudjelovao u **projektu Pompidou grupe „Djeca čiji su roditelji ili skrbnici ovisnici“** s posebnim naglaskom na žene u 2021., 2022. i 2023., te *s naglaskom na očeve u 2024.* U okviru projektnih aktivnosti provedena su i nacionalna istraživanja sa ženama s problemom ovisnosti o drogama, dok su projekti iznjedrili različite međunarodne publikacije za rad sa ženama s problemom ovisnosti. Tijekom 2024., fokus je stavljen na očeve te je na području RH provedeno istraživanje o ulozi očeva s problemom ovisnosti kao ranjive skupine.

U svojim aktivnostima Pravobraniteljica je kontinuirano ukazivala na izloženost žena ovisnica obiteljskom i seksualnom nasilju (kao oblicima rodno utemeljenog nasilja), pri čemu i nadalje jedan od izazova predstavlja i pitanje *smještaja takvih žrtava u postojeće sigurne kuće*⁵⁶⁶ (s obzirom na njihovu specifičnu i dodatno nepovoljniju situaciju uvjetovanu i ovisnošću) kao i općenito adekvatno pružanje svih oblika potrebne pomoći. Prema podacima MROSP-a, **18 žena žrtava obiteljskog nasilja, koje su ujedno i ovisnice, boravilo je u skloništima/domovima za žrtve obiteljskog nasilja** (2023.-11, 2022.-9). MROSP ističe kako je skrb o ženama ovisnicama, a koje su ujedno i žrtve obiteljskog nasilja, prioritetno vezana uz zdravstvenu skrb, zatim uz socijalno-terapijski tretman i rehabilitaciju. Prema navodima MROSP-a, najčešći razlozi odbijanja zahtjeva za osiguranje usluge smještaja ženama žrtvama obiteljskog nasilja koje su ujedno i žene ovisne o nekom obliku ovisnosti su popunjenost smještajnih kapaciteta, nedostatak stručnog kadra za praćenje i provođenje programa za pomoć te boravak djece u skloništu. Čak 10 od 25 pružatelja usluge smještaja za žrtve obiteljskog nasilja, ističe kako nisu zaprimili zahtjev za osiguranje usluge smještaja ženi žrtvi obiteljskog nasilja koja je ujedno ovisna o nekom obliku ovisnosti.

MROSP navodi kako iz europskih i nacionalnih sredstava u 2024., nisu financirani projekti koji se odnose na žene s problemom ovisnosti.⁵⁶⁷

⁵⁶⁶ S tim u vezi, Pravobraniteljica ukazuje kako od 2010., u **Sloveniji postoji i djeluje prva i jedina sigurna kuća u Europi koja je specijalizirana za žrtve obiteljskog i partnerskog nasilja koje su ujedno korisnice droga** i koju vodi udruga pod nazivom Društvo Stigma. Smještajni kapacitet sigurne kuće je **8 korisnica koje mogu boraviti najdulje 1,5 god.** Navedeno svakako predstavlja primjer dobre prakse koji bi trebalo slijediti i dalje razvijati.

⁵⁶⁷ Vezano za druge mjere i aktivnosti koje je MROSP poduzimao u 2024., navodi se: U evidenciji HZZ-a bilo je 130 osoba liječenih od problema ovisnosti, što je za 15,6% manje u odnosu na 2023. (154). Od tog broja, 110 osoba (84,6%) su muškarci, a 20 (15,4%) su žene. Iz evidencije HZZ-a ukupno je zaposlena 51 osoba liječena od problema ovisnosti (41 muškarac, 10 žena), što je za 27,5% više u odnosu na 2023., kada je ukupno zaposleno 40 osoba. U mjeru aktivne politike zapošljavanja - obrazovanje i osposobljavanje (aktivacijski program, osposobljavanje na radnom mjestu i obrazovanje za stjecanje kompetencija za rad putem vaučera) tijekom 2024. uključeno je ukupno 27 osoba liječenih od problema ovisnosti, od toga broja 19 osoba je muškog spola, a 8 osoba ženskog. U 2024.,

Pravobraniteljica ukazuje kako su žene ovisnice izložene društvenim stereotipima i stigmatizaciji u većoj mjeri nego muškarci⁵⁶⁸, kao i riziku prostitucije pomoću koje lakše (u odnosu na muškarce) dolaze do novca kojim nabavljaju drogu i/ili alkohol, a što može biti jedan od faktora zbog kojeg se one teže odlučuju za liječenje.⁵⁶⁹

Nadalje, *žene ovisnice se teže odlučuju na liječenje od muškaraca* zbog obiteljskih i roditeljskih obaveza, a vrlo često i njihovi partneri imaju problema s ovisnošću te im u tom smislu nisu potpora.⁵⁷⁰ Posebnu pažnju zahtijevaju trudnice i majke ovisnice te se kao jedan od problema javlja i pitanje *evidencije roditelja ovisnica*⁵⁷¹, a čije osnivanje je predviđeno Akcijskim planom djelovanja na području ovisnosti za razdoblje do 2026. godine, sukladno preporuci Pravobraniteljice. Mnogi programi za liječenje ovisnosti ne uspijevaju pružiti usluge u kontekstu koji podržava i potiče žene te *ne zadovoljavaju njihove specifične potrebe*.

S tim u vezi, treba istaknuti kako još uvijek nema dovoljno relevantnih istraživanja koja se odnose na žene ovisnice i njihove specifičnosti – provedeno je vrlo malo istraživanja⁵⁷² iako se velik broj stručnjaka/inja slaže da je priroda ovisnosti među ženama drugačija i to ne samo u pogledu bioloških razlika koje čine muškarce i žene različito osjetljivima na uporabu droga, već i u pogledu psiholoških, socijalnih i raznih karakteristika okruženja, posebice onog obiteljskog.⁵⁷³ U tom smislu naglasak treba staviti na *specifične aspekte ovisnosti kod žena* uključujući i pitanja kao što su utjecaj ovisnosti na tjelesno i **reproduktivno zdravlje i majčinstvo te općenito roditeljstvo kod žena ovisnica**, kao i na holistički i personalizirani pristup liječenju, uzimajući u obzir biološke, psihološke i društvene čimbenike koji oblikuju ove složene probleme. Stoga i ***liječenje ovisnosti kod žena zahtjeva bitno drugačije oblike tretmana***.

putem mjera aktivne politike zapošljavanja (Javni rad, Potpore za zapošljavanje) ukupno je zaposleno 37 (31 muškarac i 6 žena) osoba liječenih od problema ovisnosti.

⁵⁶⁸ Npr. alkoholizam se percipira kao „muška“ bolest, svojevrsan „stil života“, obiteljska bolest i sl.

⁵⁶⁹ Međutim, istodobno pojedine žene koje se bave prostitucijom postaju ovisnice upravo kako bi se lakše nosile sa time i tako upadaju u „začarani krug“ ovisnosti i prostitucije iz kojega je vrlo teško izaći.

⁵⁷⁰ Stoga važnu ulogu u liječenju ovisnosti kod žena ima upravo obitelj jer se pokazalo kako je potpora obitelji jedan od odlučujućih uvjeta prilikom donošenja njihove odluke o liječenju.

⁵⁷¹ Prema podacima Klinike za ženske bolesti i porode KBC Zagreb iz kraja 2020., u Hrvatskoj je bilo oko 4.500 žena ovisnica koje su u fertilnoj dobi, a oko 250 njih godišnje rodi, pri čemu su iste mlađe životne dobi te su česte neželjene trudnoće, kao i rizično spolno ponašanje. Trudnice i majke ovisnice često *negiraju problem ovisnosti iz straha od oduzimanja djeteta* nakon poroda kao i iz straha od kaznenog progona, a trudnice ovisnice iz toga razloga izbjegavaju i redovite ginekološke preglede tijekom trudnoće te dolaze na kontrolu tek pred kraj trudnoće.

⁵⁷² Tako su istraživanja pokazala da žene ovisnice imaju značajno višu stopu komorbiditeta nego kod muških ovisnika, stopa depresije i anksioznosti je znatno viša te rizik od razvijanja ovisnosti postoji sve do srednje životne dobi. Istraživanja također navode kako je u etiologiji nastanka ovisnosti kod žena, vrlo važna psihička trauma koja može biti uzrokovana **seksualnim, fizičkim i obiteljskim nasiljem** ili na stigmatizaciji zasnovanoj na siromaštvu, rasi, seksualnoj orijentaciji i slično. Studije opetovano pokazuju da je *partnerstvo žene ovisnice često puno nasilja i zlostavljanja*.

⁵⁷³ Istraživanja su pokazala da se ovisnost kod žena i muškaraca razlikuju u odnosu na sociodemografska, razvojna, interakcijska obilježja obitelji i obilježja psihosocijalnog razvoja. Žene ovisnice jače osjećaju učinke konzumiranja psihoaktivnih sredstava u odnosu na muškarce, a sami tijek razvoja od prvog konzumiranja droga do pojave ovisnosti će biti ubrzaniji nego kod muškaraca.

Iz **podataka HZJZ-a o osobama liječenima zbog uporabe droga** te o hospitalizacijama zbog mentalnih poremećaja i poremećaja ponašanja uzrokovanih alkoholom u periodu od 2021. do 2023.,⁵⁷⁴ (pogledati napomenu HZJZ) proizlazi sljedeće

Prema podacima HZJZ-a o spolu i dobi **osoba liječenih zbog ovisnosti o psihoaktivnim tvarima** ili njihovoj zlouporabi - većinu liječenih osoba čine muškarci. Omjer muškaraca i žena bio je 5,3 naspram 1 u 2021., dok je taj omjer iznosio 4,7:1 u 2022.-2023. U 2023., od ukupno 5.875 **liječenih osoba** njih 82% bili su muškarci i **18% žene**. U 2022., udio liječenih muškaraca bio je 82% naspram 18% žena.⁵⁷⁵ Navedene osobe liječene su u službama za mentalno zdravlje i prevenciju ovisnosti županijskih zavoda za javno zdravstvo, u bolnicama, terapijskim zajednicama i u zatvorskom i probacijskom sustavu. Najviše liječenih muškaraca i žena i nadalje pripada **dobnoj skupini 40-49**.

Tabela: Broj osoba liječenih zbog uporabe droga u 2023., prema spolu i dobi

Dobna skupina	12-14	15-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69	70-79	Ukupno
Muškarci	7	127	412	1042	2306	791	147	6	4.838
Žene	6	56	113	273	433	120	33	3	1.037
Ukupno	13	183	525	1.315	2.739	911	180	9	5.875

Udio liječenih osoba koje imaju djecu bio je oko 39% u 2021.-2022., a u **2023. - iznosio je 40%**. Prema roditeljskom statusu, **više je bilo žena majki** (2021: 54%; 2022: 53%; **2023: 52%**) od muškaraca očeva (2021: 36%; 2022: 37%; 2023: 38%). U 2023., 66 osoba je izjavilo da su im oduzeta roditeljska prava (2021.-64; 2022.-68), a kod 16 osoba provodio se nadzor nad roditeljskim pravima (2021.-13; 2022.-12).

⁵⁷⁴ **NAPOMENA:** U skladu sa internim procedurama te obvezama prema Godišnjem provedbenom planu statističkih aktivnosti RH (GPP), HZJZ je odlučio kako od 2023. godine neće dostavljati preliminarne podatke (kao u ranijem razdoblju do 2023.), a razlog leži u činjenici da preliminarni podaci znatno variraju u odnosu na konačne podatke. Dodatno, prema nedavnim smjericama GPP, podaci koji nisu javno objavljeni ne bi se trebali dijeliti s drugim osobama ili institucijama. **Stoga se analiziraju konačni podaci za 2021., 2022. i 2023.**

⁵⁷⁵ Usporedbe radi, udio liječenih muškaraca bio je nešto veći u 2021., 84%, dok je udio žena iznosio 16%.

Tabela: Broj osoba liječenih zbog uporabe droga u 2023., prema roditeljskom statusu i spolu

Ima li djece	Muškarci	%	Žene	%	Ukupno	%
1. da	1.822	37,7%	540	52,1%	2.362	40,2%
2. ne	2.895	59,8%	421	40,6%	3.316	56,4%
3. da, oduzeta roditeljska prava	29	0,6%	37	3,6%	66	1,1%
4. nadzor nad roditeljskim pravom	5	0,1%	11	1,1%	16	0,3%
9. nepoznato	87	1,8%	28	2,7%	115	2,0%
Ukupno	4.838	100,0%	1.037	100,0%	5.875	100,0%

U 2023., ukupno **22 roditelje** bile su u **tretmanu zbog uporabe droga**. Najveći broj njih (11) pripada dobnoj skupini od 30 do 39 godina. U dobnoj skupini od 20 do 29 godina zabilježeno je 8 žena, dok su u skupinama mlađih od 20 godina i 40 godina i starijih zabilježene dvije, odnosno jedna žena. U odnosu na 2021. i 2022., *najveći broj liječenih žena i roditelja zabilježen je u 2023. (2023.-22; 2022.-17; 2021.-17)*, a najveći broj žena koje su bile liječene i rodile nalazi se u dobnoj skupini 30-39 godina kroz sve tri godine.

Tabela: Žene liječene zbog uporabe droga u razdoblju od 2021.-2023., ujedno i rodile iste godine

Dobna skupina	2023	2022	2021
< 20	2	1	0
20-29	8	5	3
30-39	11	8	14
≥ 40	1	3	0
Ukupno	22	17	17

U razdoblju 2021.-2023., najveće razlike u obrazovanju između muškaraca i žena vidljive su u udjelu osoba s osnovnom školom kao najvišim stupnjem obrazovanja, gdje je udio muškaraca i dalje značajno veći (M: 9,1 - 9,5%, Ž: 3,7 - 6,1%). Također, **žene čine veći udio visokoobrazovanih osoba među liječenima**, s udjelom žena sa završenom višom školom ili fakultetom od 9,4% u 2023. (M: 4,6%). Udio nezaposlenih žena u 2023., veći je nego kod muškaraca (Ž: 44%, M: 37%), a u prethodnim godinama, između 2021.-2022., također su žene imale veći postotak nezaposlenosti (Ž: 38,4 - 42,1%, M: 34,2 - 36,3%).

Kada je riječ o bračnom statusu, **udio muškaraca koji nisu u braku i dalje je veći nego kod žena u 2023.** (M: 57%, Ž: 41%). S druge strane, **udio žena koje žive u izvanbračnoj zajednici je veći u odnosu na muškarce** (Ž: 17%, M: 10%).

Tabela: Broj i udio žena i muškaraca liječenih zbog uporabe droga u 2023., prema bračnom statusu

Bračni status osobe	Žene	%	Muškarci	%	Ukupno	%
1. u braku (prvi brak)	159	15,3%	698	14,4%	857	14,6%
2. u braku (drugi brak)	30	2,9%	63	1,3%	93	1,6%
3. neudana/neoženjen	423	40,8%	2.734	56,5%	3.157	53,7%
4. rastavljen/a	174	16,8%	737	15,2%	911	15,5%
5. udovac/udovica	45	4,3%	51	1,1%	96	1,6%
6. izvanbračna zajednica	177	17,1%	474	9,8%	651	11,1%
9. nepoznato	29	2,8%	81	1,7%	110	1,9%
Ukupno	1.037	100,0%	4.838	100,0%	5.875	100,0%

Prema analizi trendova liječenja zbog uporabe droga u periodu od 2021.- 2023., HZJZ navodi kako je broj osoba koje su potražile liječenje zbog uporabe droga ostao stabilan od 2021.-2023., zadržavši se na nižim razinama zabilježenim tijekom pandemije COVID-19. Tijekom promatranog razdoblja, demografska struktura liječenih pokazuje **trend starenja – povećava se broj osoba u srednjim i starijim dobnim skupinama**, dok je udio mlađih pacijenata manji. **Udio žena** u tretmanima stabilizirao se nakon pandemijskog pada i vratio na pretpandemijskih **18%**. Udio nezaposlenih osoba među liječenima ostao je visok, osobito među ženama.⁵⁷⁶

Prema podacima HZJZ-a tijekom 2023., hospitalizirano je u stacionarnom dijelu ili liječeno u dnevnim bolnicama zbog mentalnih poremećaja i poremećaja ponašanja uzrokovanih **alkoholom** 4.981 osoba. U ukupan broj osoba uključene su osobe s poznatim prebivalištem, osobe s nepoznatim prebivalištem i strani državljani. Analiza prema spolu pokazuje da je **udio žena bio 19%**, dok je analiza prema dobnim skupinama pokazala da je **najviše žena pripadalo dobnj skupini 45-64**

⁵⁷⁶ U 2023., **udio nezaposlenih žena u tretmanu iznosio je 44%**, dok je udio nezaposlenih muškaraca bio 37%. Distribucija prema obrazovnoj strukturi ostala je stabilna, s nešto većim udjelom žena sa završenim fakultetom, dok su muškarci češće imali završenu srednju školu. Također, bračni status liječenih osoba nije doživio velike promjene, ali se uočio lagani porast broja žena koje žive u izvanbračnim zajednicama. Sveukupno, broj i struktura osoba u tretmanu zbog zlouporabe droga od 2021. do 2023., pokazuje relativnu stabilnost. Iako postoje manje varijacije u postocima, nema značajnih skokova ili padova koji bi ukazivali na veće promjene kod osoba liječenih zbog uporabe droga.

godine. Ukupan broj osoba koje su hospitalizirane u stacionarnom dijelu ili su liječene u dnevnim bolnicama zbog mentalnih poremećaja i poremećaja ponašanja uzrokovanih alkoholom u razdoblju od 2021.- 2023. je u porastu.⁵⁷⁷

Analiza prema spolu pokazuje da je **broj žena** koje su hospitalizirane u stacionarnom dijelu ili su liječene u dnevnim bolnicama zbog mentalnih poremećaja i poremećaja ponašanja uzrokovanih alkoholom **u 2023. (926 žena) gotovo jednak broju koji je zabilježen u 2022. (928 žena).** U navedenim godinama zabilježeni broj žena koje su hospitalizirane u stacionarnom dijelu ili su liječene u dnevnim bolnicama je veći u odnosu na pandemijsku 2021. (763 žene). Promatrano u širem vremenskom razdoblju, **zabilježen broj žena je malo veći u odnosu na razdoblje prije pandemije COVID-19,** kada je u 2017., zabilježeno 908 žena koje su hospitalizirane zbog mentalnih poremećaja i poremećaja ponašanja uzrokovanih alkoholom.⁵⁷⁸

Specifičnu kategoriju predstavljaju **žene ovisnice u zatvorskom sustavu**⁵⁷⁹ kojima je potreban poseban tretman u liječenju te cjeloviti multidisciplinarni pristup prilikom izvršavanja kazne zatvora. Prema podacima Ministarstva pravosuđa, uprave i digitalne transformacije (MPUDT)⁵⁸⁰, tijekom 2023.,⁵⁸¹ u **zatvorskom sustavu dominirale su osobe muškog spola** (13.625 ili 94%) u odnosu na osobe ženskog spola (809 ili 6%).⁵⁸² Od ukupno 14.434 osobe koje su se nalazile u zatvorskom sustavu u 2023., 2.628 su bile ovisnici/e (o drogama ili alkoholu) pri čemu su bile 102 žene (udio od 4% u zatvorskoj ovisničkoj populaciji). Ako uspoređujemo broj žena ovisnica koje su boravile u zatvorskom sustavu (102) sa ukupnim brojem osoba u zatvorskom sustavu (14.434), vidljivo je da su **žene ovisnice činile udio od svega 0,7% svih osoba lišenih slobode** koje su se nalazile u zatvorskom sustavu u 2023.

Pritom MPUDT navodi kako **nije bilo zabilježenih slučajeva poroda žena ovisnica za vrijeme boravka u zatvorskom sustavu u 2024.**⁵⁸³ Dakle žene čine vrlo malen udio u zatvoreničkoj populaciji (a posebice žene ovisnice), te svakako zahtijevaju **rodno-senzibilni tretman** kako prilikom liječenja tako i prilikom izvršavanja kazne zatvora.

⁵⁷⁷ Tijekom 2023., zabilježeno je 18% više osoba u odnosu na 2021., koja je bila pandemijska godina. No, promatrano u širem vremenskom razdoblju zabilježen ukupan broj osoba je još uvijek manji u odnosu na 2017., kada je zabilježeno 5.525 osoba hospitaliziranih u stacionarnom dijelu ili liječenih u dnevnim bolnicama zbog mentalnih poremećaja i poremećaja ponašanja uzrokovanih alkoholom.

⁵⁷⁸ U promatranom razdoblju od 2021.-2023., najveći broj žena koje su hospitalizirane u stacionarnom dijelu ili su liječene u dnevnim bolnicama zbog mentalnih poremećaja i poremećaja ponašanja uzrokovanih alkoholom pripada dobnoj skupini 45-64 godine.

⁵⁷⁹ Zatvorski sustav obuhvaća osobe lišene slobode iz sljedećih razloga: kazna zatvora, istražni zatvor, sankcije i mjere temeljem Prekršajnog zakona, maloljetnički zatvor i odgojne mjere.

⁵⁸⁰ Podaci su objavljeni u dokumentu „Izvešće o stanju i radu kaznionica, zatvora, odgojnih zavoda i centara za 2023.“.

⁵⁸¹ MPUDT navodi kako podaci za 2024. još nisu dostupni u trenutku izrade ovog Izvešća.

⁵⁸² Ovakav trend razdiobe prema spolu je tijekom godina relativno stabilan, a na što ukazuju i preliminarni podaci za 2024., u kojoj su u zatvorskom sustavu boravile ukupno 16.803 osobe lišene slobode od čega je bilo 1.013 žena (udio od 6,4%).

⁵⁸³ Preliminarni podaci za 2024. Također, niti u 2023., nije bilo zabilježenih slučajeva poroda žena ovisnica za vrijeme boravka u zatvorskom sustavu.

8.7.1. Zaključno razmatranje i preporuke

Problematika ovisnosti u žena često obuhvaća i brojne popratne probleme kao što su rodno uvjetovano nasilje (posebice obiteljsko i seksualno), prostitucija, tretman žena ovisnica u zatvorskom sustavu te tretman majki ovisnica, a koji problemi zahtijevaju rodno-senzibilni pristup. Pritom posebnu pažnju treba posvetiti trudnicama i majkama s malom djecom koje su izložene nizu dodatnih socijalnih i zdravstvenih rizika. Stoga Pravobraniteljica pozdravlja donošenje *Akcijskog plana djelovanja na području ovisnosti za razdoblje do 2026. godine*, a u kojem su uvažene primjedbe Pravobraniteljice usmjerene na *prepoznavanje i uvažavanje rodne dimenzije i specifičnosti ovisnosti kod žena*.

Omjer muškaraca i žena liječenih zbog ovisnosti o psihoaktivnim tvarima u 2023., iznosio je 4,7:1. (udio žena od 17,7%), a udio liječenih osoba koje imaju djecu bio je 40%. Prema roditeljskom statusu, više je bilo žena majki (2023.-52%). Imajući u vidu izloženost žena ovisnica svim oblicima nasilja, od izuzetne važnosti je kontinuirano poduzimati mjere u cilju osiguravanja svih uvjeta za *smještaj takvih žrtava u postojeće sigurne kuće*. Tijekom 2024., 18 žena žrtava obiteljskog nasilja, koje su ujedno i ovisnice, boravilo je u skloništim/domovima za žrtve obiteljskog nasilja, a što ukazuje na kontinuirani porast u zadnjih par godina (2023.-11, u 2022.- 9). Imajući u vidu sve navedeno, a u cilju poboljšanja položaja žena ovisnica i uklanjanja rizika višestruke diskriminacije, Pravobraniteljica daje sljedeće **preporuke**:

- (1) Senzibilizirati i osvještavati društvo o problematici ovisnosti kod žena te potreba uklanjanja stereotipa.
- (2) Individualizirani rodno-senzibilni medicinski pristup u liječenju žena ovisnica.
- (3) Sustavno pratiti ovu problematiku iz rodnog aspekta (iskazivanje svih relevantnih statističkih podataka po spolu, prilikom analize podataka imati u vidu rizik višestruke diskriminacije žena).
- (4) Nastaviti s poduzimanjem mjera u cilju osnivanja i vođenja evidencije roditelja ovisnica.
- (5) Provoditi istraživanja o ovisnosti žena i njihovim specifičnostima te, sukladno dobivenim rezultatima, kreirati programe liječenja koji će uvažavati i zadovoljavati njihove specifične potrebe.
- (6) Razmotriti osnivanje sigurne kuće koja bi bila specijalizirana za žrtve obiteljskog i partnerskog nasilja koje su ujedno ovisnice ili u potpunosti prilagoditi postojeće sigurne kuće njihovim specifičnim potrebama.
- (7) Što prije donijeti *Protokol suradnje i postupanja između zdravstvenog, socijalnog i kazneno-represivnog sustava pri tretmanu i skrbi osoba s problemom ovisnosti o drogama* kao i *Smjernice za psihosocijalni tretman ovisnosti u zdravstvenom, socijalnom i zatvorskom sustavu*.
- (8) Dosljedno provoditi sve mjere iz *Akcijskog plana djelovanja na području ovisnosti za razdoblje do 2026.*, usmjerene na trudnice, roditelje, dojilje i majke s problemom ovisnosti.

9.1 ZDRAVSTVENA SKRB ZA TRUDNICE, RODILJE I BABINJAČE

9.1.1. Opisi slučajeva

PRIMJER 1. (PRS-17-01/22-15) Pravobraniteljica je zaprimila pritužbu roditelja na propuste u postupanju zdravstvenog osoblja, odnosno povredu prava na informiranost i samostalno odlučivanje pri porodu (**vršenje epiziotomije bez suglasnosti**) u Kliničkom bolničkom centru Split. Pravobraniteljica je od nadležnih tijela zatražila provedbu nadzora te je pratila tijek i ishod postupaka. Postupke nadzora proveli su KBC Split, Hrvatska liječnička komora i Hrvatska komora primalja. Ishodi provedenih nadzora jednoglasni su u zaključku kako nije došlo do stručnih propusta u postupanju zdravstvenih radnika/ca. Međutim, Pravobraniteljica je Ministarstvo zdravstva upozorila da ovo nije jedini slučaj zabilježen proteklih godina u kojem postupak stručnog **nadzora Hrvatske komore primalja traje iznimno dugo**, čime se pacijenticama otežava pristup ostvarivanju zaštite prava pacijenata. U ovom konkretnom slučaju postupak stručnog nadzora trajao je gotovo dvije godine. Stoga je Pravobraniteljica Ministarstvu dala preporuku da, u slučaju ponavljanja slične prakse, pokrene izmjene i dopune Zakona o primaljstvu⁵⁸⁴ kojima bi se definirali rokovi i osiguralo provođenje postupaka koji se odnose na pacijenta kao potencijalno oštećenu stranu u razumnom roku.

PRIMJER 2. (PRS-17-01/24-12) Pravobraniteljica je zaprimila upit Klinike za dječje bolesti Zagreb (KDBZ) o preporučljivoj **praksi smještaja dojilja i majki s malom djecom u bolničkim sobama** u odnosu na poštivanje prava na privatnost, imajući u vidu slučajeve kada u istoj sobi borave roditelji različitog spola ili posebno osjetljive skupine žena poput žena muslimanske vjeroispovijesti. Pravobraniteljica je dostavila svoje stajalište, ukazavši na načelo humanosti zaštite prava pacijenata i pravo na privatnost prema člancima 4. i 28. *Zakona o zaštiti prava pacijenata*⁵⁸⁵, kao i na stručne *standarde UNICEF-a navedene u Priručniku „Rodilište - prijatelj majki i djece“*⁵⁸⁶. Pravobraniteljica je posebno ukazala na funkcionalno i praktično rješenje postavljanja „paravana“, odnosno pregrada i zavjesa u slučaju potrebe kada u istoj prostoriji boravi više roditelja s djecom. Pravobraniteljica je KDBZ-u preporučila da, u skladu s prostornim mogućnostima, majkama osigura okruženje u kojem će se osjećati poštovanima, prihvaćenima, njegovanima i sigurnima te da svoje postupanje temelji na individualiziranom pristupu i usklađuje putem kvalitetne komunikacije s korisnicama svojih usluga.

⁵⁸⁴ Narodne novine, br. 120/08 i 145/10.

⁵⁸⁵ Narodne novine, br. 169/04 i 37/08.

⁵⁸⁶ „*Rodilište - prijatelj majki i djece - Priručnik za zdravstvene i nezdravstvene djelatnike rodilišta*“ (UNICEF, 2020.).

9.1.2. Aktivnosti u izvještajnoj godini

28. veljače 2024. – Povjerenik Vijeća Europe za ljudska prava je u **izvješću o seksualnom i reproduktivnom zdravlju i pravima u Europi**⁵⁸⁷ uputio državama članicama niz preporuka koje se odnose na cjelovito seksualno obrazovanje, dostupnost kontracepcije, dostupnost zdravstvene skrbi vezano uz prekid trudnoće, ginekološku i opstetričku skrb, osiguravanje izostanka regresije u zaštiti seksualnog i reproduktivnog zdravlja i prava te omogućavanje rada nadležnih tijela u području ljudskih prava na unaprjeđenju seksualnog i reproduktivnog zdravlja i prava.

17. travnja 2024. – Europski parlament objavio je opširnu studiju o opstetričkom i ginekološkom nasilju u EU: **„Porodničarsko i ginekološko nasilje u EU-u – Prevalencija, pravni okviri i obrazovne smjernice za prevenciju i iskorjenjivanje“**⁵⁸⁸. Cjelovita studija objavljena je na engleskom jeziku, dok je sažetak dostupan na hrvatskom jeziku. Slijedom istraživanja provedenih u 27 država članica EU-a, državama članicama upućeno je niz preporuka usmjerenih na poboljšanje razumijevanja i priznavanje porodničarskog i ginekološkog nasilja; poticanje boljeg pristupa pravosuđu i odštete; te poboljšanje prevencije i pružanja brige uz više poštovanja prema svim ženama.

11. lipnja 2024. – Pravobraniteljica je **pružila podršku provedbi EU-projekta „RESPECT - Usmjerenost na skrb s poštovanjem za trudnice i roditelje: Unaprjeđenje suodlučivanja i informiranog izbora na Cipru i u Hrvatskoj“** te se uključila u provedbu pojedinih aktivnosti.⁵⁸⁹

21. listopada 2024. – U okviru EU-projekta RESPECT izrađeno je **istraživanje „Skrb s poštovanjem za trudnice i roditelje“**. Pravobraniteljica je sudjelovala na **predstavljanju rezultata istraživanja**⁵⁹⁰. Podaci su prikupljeni metodom ankete na uzorku od 855 ispitanica iz RH koje su rodile u posljednjih 5 godina. Istraživanje je pokazalo pretežno loše pokazatelje o zdravstvenim praksama u zdravstvenim ustanovama vezano uz skrb za trudnice i roditelje: 54% ispitanica izjavilo je da tijekom trudnoće/poroda zdravstveno osoblje nije poštivalo njihove izbore; 33% ispitanica susrelo se s uskraćivanjem prava na pratnju; 50% ispitanica nije uvijek imalo dostupna sredstva za smanjenje boli; 71% ispitanica smatra da se prema njima i njihovoj obitelji nije odnosilo s poštovanjem; 56% ispitanica smatra da nije poštivana njihova privatnost; 62% ispitanica imalo je iskustvo s najmanje jednom zdravstvenim postupkom izvršenim bez njihove suglasnosti/pristanka (najčešće drip i epiziotomija)⁵⁹¹; 64% ispitanica navelo je najmanje jedno neugodno iskustvo tijekom trudnoće ili poroda⁵⁹².

⁵⁸⁷ „*Sexual and Reproductive Health and Rights in Europe - Progress and Challenges*“ (COE, 2024.).

⁵⁸⁸ Poveznica: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_STU\(2024\)761478](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_STU(2024)761478)

⁵⁸⁹ „*Studijski posjet stručnjaka/inja iz područja ljudskih prava s Cipra*“ (11.6.2024.) <https://prs.hr/cms/post/1268>

⁵⁹⁰ „*Predstavljeni rezultati istraživanja Skrb s poštovanjem za trudnice i roditelje*“ (Roda.hr, 16.10.2024.).

⁵⁹¹ *Hranjenje novorođenčeta nadomjesnim mlijekom ili drugim tekućinama; drip; pregled novorođenčeta, cijepljenje i/ili davanje lijeka; epiziotomija; prisutnost studenata tijekom poroda; vaginalni pregled, klistir, brijanje intimne zone; indukcija poroda; umetanje intravenske kanile; kardiokografija (CTG); carski rez.*

⁵⁹² *Prisiljena na neudoban ili bolan položaj; ignoriranje, odbijanje intervencija; ironični/diskreditirajući komentari, narušena fizička privatnost; vikanje ili grđenje; uvredljive ili ponižavajuće riječi; prijetnja; uskraćivanje liječenja ili prisilno liječenje; agresivan/neprijemljen fizički kontakt; dijeljenje privatnih ili osobnih informacija bez suglasnosti; prisiljena potpisati papir.*

9.2. ZDRAVSTVENA SKRB VEZANO UZ PLANIRANJE OBITELJI

9.2.1. Opisi slučajeva

U predmetu PRS-17-01/23-12, Pravobraniteljica je postupala po **pritužbi na KBC Rijeka vezano uz postupak medicinski pomognute oplodnje (MPO)**. Pacijentica se pritužila da ju je ovlaštena zdravstvena djelatnica usmenim putem izvijestila da mora početi **podmirivati trošak čuvanja zamrznutog zametka u kriopohrani te zdravstvene ustanove zbog isteka roka od prvih 5 godina tijekom kojih se troškovi podmiruju iz zdravstvenog osiguranja**. Pritužiteljica navodi da nije bila informirana o takvoj praksi i da nema namjeru na neodređeno vrijeme plaćati čuvanje zametka koji nema namjeru iskoristiti, s obzirom da je nakon prvog uspješnog postupka pomognute oplodnje, drugo dijete začela spontanom putem te nakon toga zajedno s partnerom donijela odluku da neće dodatno proširivati obitelj. Pravobraniteljica je zatražila očitovanje KBC-a Rijeka i tumačenje odredbi *Zakona o medicinski pomognutoj oplodnji* od strane Ministarstva zdravstva. U svom odgovoru KBC Rijeka je općenito naveo da postupka u skladu s važećim Zakonom te nije opovrgnuo navedenu financijsku obvezu za pritužiteljicu, dok se Ministarstvo nije očitovalo. Na upit Pravobraniteljice koliko je do sada bilo slučajeva identičnih predmetnom, u kojima se korisnice MPO obvezuju na plaćanje čuvanja zametka nakon isteka 5 godina, KBC Rijeka nije se očitovao. U izostanku tumačenja Zakona od strane resornog ministarstva, Pravobraniteljica je zauzela stajalište da sukladno Zakonskim odredbama⁵⁹³ pritužiteljica nije u obvezi snositi navedene troškove, budući da je jasno izrazila da ne želi produljiti razdoblje čuvanja zametka. Ovaj slučaj otvara pitanje koliko zdravstvenih ustanova u Hrvatskoj odredbe Zakona tumači na isti način na štetu pacijentica. Pravobraniteljica je izvršila uvid u praksu drugih europskih zemalja te je utvrdila da njihova zakonodavstva (uključujući susjedne zemlje poput Bosne i Hercegovine, Slovenije i Srbije) u pravilu predviđaju mogućnost spontanog razgrađivanja/dehidriranja/uništavanja ili isključivanja viška zametaka iz daljnjeg postupanja. S druge strane, u Hrvatskoj važećim zakonodavstvom nije jasno definirano što se događa sa zamrznutim zametkom nakon isteka 5 godina čuvanja (ukoliko neće biti iskorišten ili darovan) i tko snosi trošak daljnjeg čuvanja, što u praksi znači da se zametci pohranjuju na neodređeno vrijeme. S obzirom da suvremena dostignuća medicinske znanosti omogućuju iznimno dugačko razdoblje čuvanja zametka, to bi u konkretnom slučaju značilo da su pacijentice čuvanje neiskorištenih zametaka u pravilu dužne plaćati doživotno. Pravobraniteljica je također ukazala na *stajalište Nacionalnog povjerenstva za medicinski pomognutu oplodnju*⁵⁹⁴, koje već duže vrijeme ukazuje na manjkavosti Zakona, smatra da je navedenu problematiku potrebno pravno bolje definirati te ističe da je mogućnost odlučivanja što učiniti s viškom zametaka, osim u Hrvatskoj, u europskim zemljama na isti način ograničena još jedino u Poljskoj i na Malti. Dodatan problem predstavlja i to što banka spolnih stanica, spolnih tkiva i zametaka, čije ustrojstvo je predviđeno člankom 22. Zakona,

⁵⁹³ Članak 7. st. 6. Zakona o medicinski pomognutoj oplodnji (NN 86/12): „Preostali zameci koji nisu uneseni u spolne organe žene čuvaju se na teret Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje do pet godina. Nakon proteka roka od pet godina zameci se uz pristanak darivatelja daruju radi postizanja trudnoće i rađanja korisniku prava na medicinski pomognutu oplodnju koji pristane na takav postupak. **U slučaju da bračni, odnosno izvanbračni drugovi žele produljiti čuvanje zametaka daljnjih pet godina, obvezni su snositi trošak čuvanja.**“

⁵⁹⁴ „*Recite, što mislite učiniti s mojim zamecima i mogu li ih dobiti natrag?*“ Nevena Rendeli o nerješivom problemu s kojim se susreću tisuće roditelja“ (Jutarnji.hr, 3. ožujka 2019.); „*U Hrvatskoj je zamrznuto između devet i deset tisuća embrija. No, do sada niti jedan nije doniran*“ (Novilist.hr, 18. ožujka 2019.)

u Hrvatskoj ne postoji, zbog čega parovi kojima su potrebne tuđe spolne stanice odlaze u inozemstvo (najčešće u Prag, Češka; cijena 4.500 eura, od čega 1.000 eura pokriva HZZO – podaci iz 2019.). Stoga je Pravobraniteljica Ministarstvo upozorila na manjkavosti Zakona, odnosno na neujednačenosti u njegovoj primjeni od strane zdravstvenih ustanova zbog nedorečenosti odredbi koje se odnose na obvezu podmirivanja troškova pohrane zametaka nakon proteka roka od 5 godina čuvanja za parove koji ne žele produljiti rok njegove pohrane. Preporučila je da se navedeno žurno pravno bolje definira kako tumačenje odredbi Zakona ne bi išlo na štetu pacijentica. Odgovor Ministarstva nije zaprimljen. Nakon podnesaka Pravobraniteljice, pritužiteljica više nije zaprimala zahtjeve za plaćanjem troškova čuvanja zametka u kriopohrani KBC-a Rijeka.

9.2.2. Aktivnosti u izvještajnoj godini

2023./2024. – Tijekom 2023.-2024., Pravobraniteljica je sudjelovala u pripremi i provedbi **istraživanja o pravima žena iz zdravstvenog sustava i tržišta rada u kontekstu pobačaja i/ili izvanmaternične trudnoće**⁵⁹⁵, kojeg su inicirale udruge RODA, CESI i SOS Rijeka. Cilj istraživanja bio je ispitati postojeće prakse i iskustva u okviru zdravstvenog sustava i tržišta rada u vezi s ostvarivanjem prava zaposlenih i samozaposlenih žena na korištenje bolovanja, odnosno privremene nesposobnosti za rad zbog pobačaja ili izvanmaternične trudnoće. Podaci su prikupljeni tijekom ožujka i travnja 2024., putem online anketnog upitnika. Uzorak je činilo 559 ispitanica, žena u dobi 24-50 godina, koje su imale iskustvo pobačaja i/ili izvanmaternične trudnoće. Najveći broj ispitanica imalo je iskustvo spontanog pobačaja (60%). Od ispitanica koje su imale iskustvo legalno induciranog pobačaja, odnosno pobačaja na zahtjev (6%), 61% je pobačaj obavilo kirurški, a 39% medikamentozno. Objava cjelovitog istraživačkog izvješća je u pripremi. Pojedini rezultati istraživanja ukazali su na određene probleme i poteškoće s kojima se žene suočavaju u području rada i u zdravstvenom sustavu: 66% ispitanica koristilo je pravo na bolovanje, pri čemu je većina njih na bolovanju provela 21 i više dana (29%); bolovanje je dominantno otvarano kao komplikacija u vezi s trudnoćom i porodom (44%) ili kao bolovanje zbog pobačaja/izvanmaternične trudnoće (30%); 57% ispitanica smatra da trajanje bolovanja zbog pobačaja/izvanmaternične trudnoće nije bilo dovoljno dugo za oporavak; 50% ispitanica smatralo je da bi poslodavac negativno gledao na otvaranje bolovanja zbog pobačaja/ izvanmaternične trudnoće; 26% ispitanica nije željelo otvoriti bolovanje iako je imalo osnove za to; od ispitanica koje nisu bile na radnom mjestu niti su otvorile bolovanje, 45% je trošilo dane godišnjeg odmora, dok je 28% radilo od kuće u dogovoru s poslodavcem; od žena koje su imale iskustvo legalno induciranog pobačaja, odnosno pobačaja na zahtjev, njih 35% navodi da nije dobilo račun za pruženu zdravstvenu uslugu (što može ukazivati na pojavnost protupravnih prekida trudnoće); 8% ispitanica navelo je da su zbog otvaranja bolovanja bile izložene negativnim posljedicama na poslu; utvrđena je razlika u doživljenim negativnim posljedicama između ispitanica čiji poslodavac je znao razlog bolovanja u usporedbi s ispitanicama čiji poslodavac nije bio upoznat s time, na štetu prvo-navedenih ispitanica; drugim riječima, ukoliko žene ne otkrivaju detalje da im je bolovanje otvoreno zbog pobačaja ili izvanmaternične trudnoće, manji je rizik da će biti izložene negativnim reakcijama svog poslodavca; 22% ispitanica navelo je da nije zadovoljno pruženom

⁵⁹⁵ „Poziv na sudjelovanje u istraživanju“ (22.3.2024.) <https://prs.hr/cms/post/1206>

zdravstvenom skrbi u vezi s pobačajem/izvanmaterničnom trudnoćom; ocjena prosječnog zadovoljstva primljenom zdravstvenom skrbi iznosi 3,49.

14. ožujka 2024. – Europski sud za ljudska prava (ECHR) objavio je **presudu u predmetu M.L. protiv Poljske** (predmet br. 40119/21)⁵⁹⁶, u kojem je razmatrana tužba trudnice koja prekid trudnoće s utvrđenim malformacijama ploda (u 14. tjednu trudnoće) zbog restriktivnog zakonodavstva nije mogla obaviti u Poljskoj, već ga je obavila u inozemstvu (Nizozemska). ECHR je presudom utvrdio **povredu prava na privatni i obiteljski život** (čl.8. Europske konvencije o ljudskim pravima). S druge strane, premda je putovanje u inozemstvo predstavljalo neugodnost za tužiteljicu, ECHR je odbacio dio tužbe koji se odnosi na kršenje čl.3. Konvencije (mučenje, nečovječno ili ponižavajuće postupanje). U procesu razmatranja predmeta, **Pravobraniteljica se odazvala na poziv** Europske mreže nacionalnih institucija za ljudska prava (ENNHRI) **i sudjelovala u prikupljanju podataka** o regulaciji zdravstvene usluge prekida trudnoće u državama članicama Vijeća Europe (**PRS-12-05/22-15**). Odgovori država članica sumirani su u dokumentu „*Written observations in application no. 40119/21*“⁵⁹⁷. Iz njih proizlazi da je prekid trudnoće na zahtjev žene u njima dostupan u razdoblju između 10-14 (najčešće 12) tjedana trudnoće. Duže razdoblje (18-24 tjedana) dopušteno je u slučajevima: 1) ako je trudnoća posljedica silovanja ili incesta; 2) ako postoje dokazi o malformacijama ploda ili trudnoće; 3) ako bi porod ugrozio fizičko ili mentalno zdravlje trudnice ili bi je doveo u tešku životnu situaciju. Kasni prekid trudnoće također je dozvoljen u slučaju ako postoji značajan rizik da će dijete oboljeti od ozbiljne nasljedne bolesti. Ukoliko postoji rizik da će trudnoća ugroziti život majke, nema vremenskog ograničenja za prekid trudnoće.

11. travnja 2024. – U **Rezoluciji Europskog parlamenta o uključivanju prava na pobačaj u Povelju EU-a o temeljnim pravima (2024/2655(RSP))**⁵⁹⁸ Republika Hrvatska istaknuta je kao primjer države članice EU-a u kojoj je *pristup pravodobnoj i odgovarajućoj skrbi povezanoj s pobačajem uskraćen zbog praktičnih prepreka*. Europski parlament poziva EU da ratificira Europsku konvenciju o ljudskim pravima te da izmijeni članak 3. Povelje EU-a o temeljnim pravima na način da u njega uvrsti *pristup sigurnom i zakonitom pobačaju* kao integralni dio *Prava na integritet osobe i na tjelesnu autonomiju*.

11. lipnja 2024. – Postupajući u predmetu PRS-17-01/22-06⁵⁹⁹, Pravobraniteljica je Ministarstvu zdravstva preporučila da, u cilju unaprjeđenja i standardizacije postupanja zdravstvenih ustanova, inicira izradu prijevoda smjernica Svjetske zdravstvene organizacije „*Abortion care guideline*“ (WHO 2022.) na hrvatski jezik. Odgovor Ministarstva nije zaprimljen. U izostanku reakcije resornog ministarstva, primjer dobre prakse je inicijativa udruge Pariter, koja je objavila prijevod navedenog dokumenta: **Priručnik o skrbi vezano uz pobačaj (WHO)**⁶⁰⁰.

⁵⁹⁶ Poveznica: <https://ennhri.org/news-and-blog/european-court-of-human-rights-issues-landmark-judgment-on-access-to-abortion-and-rule-of-law-in-poland/>

⁵⁹⁷ Poveznica: <https://ennhri.org/news-and-blog/third-party-intervention-on-access-abortion-and-rule-of-law/>

⁵⁹⁸ Poveznica: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0286_HR.html

⁵⁹⁹ Vidjeti Izvješće o radu PRS za 2023. godinu, str. 217. (<https://www.prs.hr>)

⁶⁰⁰ Poveznica: <https://pariter.hr/prevele-smo-strucni-medicinski-prirucnik-abortion-care-guideline-prirucnik-o-skrbi-vezanoj-za-pobacaj-svjetske-zdravstvene-organizacije/>

30. srpnja 2024. – Opća skupština UN-a i Vijeće za ljudska prava UN-a (Radna skupina za diskriminaciju žena i djevojaka) u recentnim **smjernicama o korištenju priziva savjesti pri prekidu trudnoće (A/HRC/WG.11/41/1)**⁶⁰¹, naglasili su da države članice trebaju *onemogućiti institucionalan priziv savjesti, budući da on predstavlja prepreku u pristupu zdravstvenoj skrbi, te da je zdravstveni sustav potrebno ustrojiti na način da među zaposlenima ima dovoljno radnika koji nisu u prizivu savjesti kao bi se ženama osiguralo pravo na siguran i zakonit prekid trudnoće*. Navedeno proizlazi iz prakse Europskog suda za ljudska prava (ECHR)⁶⁰².

11. rujna 2024. – Odbor za ljudska prava UN-a je u **Zaključnim primjedbama na 4. periodično izvješće RH o provedbi Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima**⁶⁰³ istaknuo kao se žene u RH još uvijek susreću s preprekama u pristupu zakonitom i sigurnom prekidu trudnoće, uključujući financijske i geografske prepreke. Izrazio je zabrinutost zbog velikog broja zdravstvenih radnika koji odbijaju vršiti prekid trudnoće zbog priziva savjesti, stigmatizacije pacijentica, propuste u informiranju, nedostupnosti sredstava protiv bolova te psihičkog i verbalnog zlostavljanja. Stoga je Republiku Hrvatsku pozvao da *osigura da korištenje priziva savjesti ne narušava pristup zakonitom i sigurnom prekidu trudnoće i postabortivnoj skrbi (t.26.a); osigura da se troškovi pobačaja i postabortivne skrbi pokrivaju iz sredstava nacionalnog osiguranja i uspostavi prikladne mehanizme za dostupnost usluga za žene i djevojke izvan tog sustava, uključujući migrantice (t.26.b); poduzme prikladne mjere za suzbijanje stigmatizacije žena koje traže informacije i usluge vezano uz pobačaj, uključujući usavršavanje zdravstvenih radnika o reproduktivnom zdravlju i pravima (t.26.c); osigura da navodna kršenja reproduktivnih prava žena budu žurno i učinkovito istražena, a počinitelji odgovarajuće procesuirani i sankcionirani (t.26.d)*.

9.3. DOSTUPNOST GINEKOLOŠKE SKRBI

U izvještajnoj godini zabilježeni su novi pokazatelji o otežanoj dostupnosti ginekološke skrbi. Podaci o popunjenosti *Mreže javne zdravstvene službe u djelatnosti zdravstvene zaštite žena (HZZO)*⁶⁰⁴ kontinuirano ukazuju na problem nedostatka dovoljnog broja ginekoloških timova u sustavu zdravstvene zaštite. Prema podacima s kraja 2024. (stanje na dan 30.11.2024.), u Hrvatskoj nedostaje isti broj ginekoloških timova kao i prethodnih godina (61 od potrebnih 335 ginekoloških timova; 18,2%). Takvo stanje uzrokuje nezadovoljstvo korisnica i podnošenje pritužbi na otežanu dostupnost ginekološke skrbi.

U predmetu PRS-17-01/24-03, Pravobraniteljica je pratila postupanje Pučke pravobraniteljice prema Hrvatskom zavodu za zdravstveno osiguranje (HZZO) povodom pritužbe na **nedostupnost ginekološke skrbi na području Grada Zagreba**. Pritužiteljica navodi da se nakon promjene

⁶⁰¹ „*A/HRC/WG.11/41/1: Conscientious objection to abortion: Key considerations - Guidance document*“ (UN, 2024.)

⁶⁰² Vidjeti Izvješće o radu PRS za 2020. godinu, str. 195. (<https://prs.hr>)

⁶⁰³ „*CCPR/C/HRV/CO/4: Concluding observations on the fourth periodic report of Croatia*“ (UN, 2024.).

⁶⁰⁴ Poveznica: <https://www.hzzo.hr/zdravstveni-sustav-rh/zdravstvena-zastita-pokrivena-obveznim-zdravstvenim-osiguranjem/ugovoreni-sadrzaji-zdravstvene-zastite-u-rh/>

prebivališta (preseljenja u Zagreb) pokušala upisati u dvije ginekološke ordinacije, međutim obje su je odbile uz obrazloženje da su im kapaciteti popunjeni (što nisu potvrđivali podaci na mrežnim stranicama HZZO-a). Na temelju provedene kontrole, HZZO je utvrdio da je pacijentica neosnovano odbijena, budući da su obje ordinacije bile su u statusu „ograničena mogućnost primanja“. HZZO je ordinacijama izrekao ugovornu mjeru pisane opomene, odnosno opomene s umanjnjem 10% pripadajućih mjesečnih sredstava za tim primarne zdravstvene zaštite. Ovaj primjer nadovezuje se na identične slučajeve zabilježene proteklih godina, koji ukazuju na sporadično uvriježenu praksu odbijanja pacijentica od strane ginekoloških ordinacija, koje povremeno ukazuju da je maksimalni broj pacijentica (9.000) propisan *Odlukom o osnovama za sklapanje ugovora o provođenju zdravstvene zaštite žena iz obveznog zdravstvenog osiguranja* preopterećujući, pa zbog toga pribjegavaju (u pravilu usmenom) odbijanju upisa novih pacijentica, unatoč tome što se nalaze ispod propisanog limita od 9.000 upisanih pacijentica.

I u drugim jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave također se bilježe slične poteškoće. Dok je prošle godine aktualan bio slučaj u Splitsko-dalmatinskoj županiji⁶⁰⁵, ove godine mediji su izvještavali o sličnom problemu na području Zadarske županije, prenoseći nezadovoljstvo pacijentica koje su potrebnu ginekološku skrb prisiljene potražiti izvan sustava javnog zdravstva⁶⁰⁶.

9.4. ZDRAVSTVENA SKRB ZA ŽENE OBOLJELE OD ENDOMETRIOZE

U Izvješću o radu za 2023. godinu (str.222.), Pravobraniteljica je izvijestila o postupanju po pritužbama na neodgovarajuću zdravstvenu skrb za žene oboljele od endometrioze. Prema informacijama sa tematske sjednice o endometriozi održane u Hrvatskom saboru⁶⁰⁷, u Hrvatskoj od endometrioze boluje više od 90.000 žena.

U posljednjem zabilježenom slučaju (PRS 17-01/24-04), pritužiteljica navodi da zbog ozbiljnosti zdravstvenog stanja nije u mogućnosti aktivno sudjelovati u području zapošljavanja i rada, dok istovremeno ne može ostvariti pravo na odgovarajuću zdravstvenu zaštitu i priznavanje invaliditeta. Stoga je Pravobraniteljica Ministarstvu zdravstva ukazala na potrebu boljeg definiranja statusa žena oboljelih od endometrioze i unaprjeđenja zdravstvene skrbi za tu skupinu pacijentica, te je predložila što žurnije postupanje, uzimajući u obzir nezavidnu situaciju u kojoj se nalazi veliki broj žena u Republici Hrvatskoj, uključujući pritužiteljice koje su joj se obratile. Jedna od pritužiteljica ukazala je upravo na potrebu žurnog postupanja: „*Svojim nastojanjima da nam pomognete u toj maratonskoj borbi za naša prava dali ste i vjerujem da ćete dati veliki obol konkretnim promjenama koje su nam nužno i hitno potrebne*“.

⁶⁰⁵ Vidjeti Izvješće o radu PRS za 2023. godinu, str. 220. (<https://prs.hr>)

⁶⁰⁶ „*Većina Zadranci na ginekološki pregled odlazi kod privatnika, neke mame odlaze i izvan Zadra*“ (Zadarskilist.hr, 18.9.2024.)

⁶⁰⁷ „*Odbor za zdravstvo i socijalnu politiku održao raspravu o problemu endometrioze*“ (Sabor.hr, 27.5.2022.).

Pravobraniteljica je objavila **javno priopćenje**⁶⁰⁸ u kojem je sumirala do sada poduzete aktivnosti s ciljem unaprjeđenja zdravstvene skrbi za žene oboljele od endometrioze. U izvještajnoj godini održan je dvodnevni *Simpozij o sindromu policističkih jajnika i endometriozu na Prehrambeno-biotehnološkom fakultetu u Zagrebu*⁶⁰⁹. Prema posljednjim informacijama, Hrvatsko društvo za endometriozu Hrvatskog liječničkog zbora (HDZE) izradilo je **Prijedlog smjernica u pristupu dijagnostici i liječenju pacijentica s endometrioza**⁶¹⁰ te je u tijeku definiranje svih stručno-medicinskih problema vezano za endometriozu i usuglašavanje stavova struke, što bi trebalo rezultirati skorašnjim unaprjeđenjem zdravstvene skrbi za pacijentice. Na međunarodnoj razini **u okviru medicinske struke ukazuje se na potrebu ubrzanja aktivnosti** usmjerenih na definiranje stručnih normativa kako bi pacijenticama mogla biti osigurana odgovarajuća zdravstvena skrb. Neke države poput Francuske, Danske i Australije u tu svrhu su donijele nacionalne akcijske planove o endometriozu⁶¹¹.

9.5. OSTALE AKTIVNOSTI

23. svibnja 2024. – Pravobraniteljica Višnja Ljubičić sudjelovala je na panelu „**Hormoni & posao**“, u sklopu istoimenog projekta⁶¹². Pravobraniteljica je održala **izlaganje „Posao i menopauza: hrvatska stvarnost**“, istaknuvši da je menopauza jedno od pitanja u području reproduktivnog zdravlja i prava žena koje se tek u novije vrijeme dovodi u veći fokus javnosti i stručne zajednice. Menopauza i sve značajke u vezi s tim specifičnim aspektom reproduktivnog zdravlja u današnje vrijeme još su uvijek svojevrsna tabu tema oko koje je prisutna niska razina osviještenosti, ne samo kod poslodavaca u području zapošljavanja i rada, već i općenito u društvu. Ovoj problematici potrebno je pridavati više pažnje te je potrebno raditi na senzibilizaciji poslodavaca i spremnosti za pružanjem fleksibilnih uvjeta rada ženama kojima se menopauza odražava na zdravlje.

16. lipnja 2024. – Nastavno na upit Večernjeg lista, Pravobraniteljica je dala **izjavu na temu menstrualnog bolovanja u Hrvatskoj**⁶¹³. Pravobraniteljica je podsjetila da bol i druga stanja povezana s ženskim spolnim organima i menstruacijskim ciklusom u Hrvatskoj predstavlja osnovu za otvaranje bolovanja. Premda ju žene u Hrvatskoj mogu nesmetano koristiti, u praksi je često prisutna određena razina neinformiranosti, ali i strah od stigmatizacije na radnom mjestu.

⁶⁰⁸ „Unaprjeđenje zdravstvene skrbi za žene oboljele od endometrioze“ (11.4.2024.) <https://prs.hr/cms/post/1218>

⁶⁰⁹ „*Simpozij o sindromu policističkih jajnika i endometriozu*“ (Zagreb.hr, 14.2.2024.).

⁶¹⁰ „*Prijedlog smjernica HDZE-a u pristupu dijagnostici i liječenju pacijentica s endometrioza*“ (13.1.2024.).

⁶¹¹ „*Endometriosis: addressing the roots of slow progress*“ (The Lancet, Vol. 404, Issue 10460, 1279; 2024.).

⁶¹² „Sudjelovanje na eventu 'Hormoni & posao'“ (23.5.2024.) <https://prs.hr/cms/post/1256>

⁶¹³ „*Izjava na temu menstrualnog bolovanja*“ (16.6.2024.) <https://prs.hr/cms/post/1277>

9.6. ZAKLJUČNO RAZMATRANJE I PREPORUKE

U području reproduktivnog zdravlja prisutne su iste poteškoće i izazovi identificirani prethodnih godina, dok su iz rada na pritužbama u izvještajnoj godini utvrđene specifične poteškoće u vidu dugotrajnosti postupaka stručnih nadzora po pritužbama roditelja i manjkavosti Zakona o medicinski pomognutoj oplodnji. Rezultati provedenih istraživanja, empirijski podaci i drugi pokazatelji ukazuju na nezadovoljstvo dijela pacijentica dostupnošću ili kvalitetom različitih vidova zdravstvene skrbi u području reproduktivnog zdravlja.

U cilju unaprjeđenja zdravstvene skrbi u području reproduktivnog zdravlja i sprječavanja regresije stečenih prava, Pravobraniteljica **preporučuje**:

- (1) Poduzimati sve odgovarajuće mjere u cilju osiguravanja odgovarajuće razine dostupnosti i kvalitete zdravstvene skrbi za trudnice, roditelje i babinjače u zdravstvenim ustanovama.
- (2) Osigurati pratnju na porodu u rodilištima po izboru roditelja.
- (3) Postupati u skladu s nultom stopom tolerancije na sve oblike ginekološkog i porodničarskog nasilja.
- (4) Unaprijediti zakonodavstvo koje se odnosi na zdravstvenu skrb vezano uz planiranje obitelji.
- (5) Raditi na unaprjeđivanju dostupnosti ginekološke skrbi i rješavanju problema manjka ginekoloških timova u djelatnosti zdravstvene zaštite žena.
- (6) Poticati implementaciju stručnih standarda iz Priručnika o skrbi vezano uz pobačaj (WHO) u nacionalnom zdravstvenom sustavu.
- (7) Nastaviti dobru praksu pokretanja i provođenja projekata usmjerenih na suzbijanje menstrualnog siromaštva, odnosno rješavanje problema otežane pristupačnosti menstrualnih higijenskih potrepština, pogotovo dobnim skupinama uključenima u odgojno-obrazovni sustav.

10.1. AKTIVNOSTI U IZVJEŠTAJNOJ GODINI

28. lipnja 2024. - Nastavno na upit Jutarnjeg lista, Pravobraniteljica je dala **izjavu na temu položaja žena u nogometu**⁶¹⁴. Ukazala na kontinuiranu prisutnost stigmatizirajuće percepcije žena u sportu, raširenost negativnih stavova i općenito nepovoljno okruženje za razvoj ženskog sporta. Razvoj ženskog sporta potrebno je poticati na svim razinama, a posebnu odgovornost nosi sustav odgoja i obrazovanja, u kojem bi djecu trebalo ravnopravno poticati na sportske aktivnosti od najmlađih uzrasta, uz izbjegavanje davanja prednosti u pristupu sportskim terenima i školskim igralištima dječacima/mladićima. Jaz između muškog i ženskog sporta još uvijek je pretjerano izražen, a najizrazitiji je upravo u najpopularnijem sportu – nogometu. S obzirom da je takvo stanje povijesno uvjetovano i strukturalno ukorijenjeno, promjena prema egalitarnijem statusu bit će postupan i dugotrajan proces.

19. srpnja 2024. - U okviru projekta „Glas žena u sportu“, Pravobraniteljica je sudjelovala na **edukativnoj radionici za sportašice, sutkinje, trenerice i djelatnice sportske administracije u Zadru** u organizaciji Hrvatskog olimpijskog odbora (HOO)⁶¹⁵. Pravobraniteljica je prenijela svoja iskustva iz rada u području sporta, uključujući rješavanje pojedinih pritužbi građanki, ukazala je na unaprjeđenje statusa ženskog sporta u medijima kroz novi Popis značajnih događaja⁶¹⁶ i podatke iz recentnih istraživanja u čijoj provedbi je sudjelovala. Rodni stereotipi u sportu vrlo snažno su ukorijenjeni te će biti potrebno postupno, strpljivo i kontinuirano raditi na promjeni percepcije o ulozi žena u sportu.

Srpanj 2024. - U medijima je odjeknuo **slučaj dviju boksačica koje su nastupale na Olimpijskim igrama u Parizu**, za koje se proširila vijest da se radi o muškarcima koji nastupaju u ženskoj konkurenciji. **Pravobraniteljica je nastavno na upit Novog lista dala izjavu**⁶¹⁷ u kojoj je istaknula da se sukladno propisima iz područja sporta ne može raditi o muškarcima, budući da miješanje muške i ženske kategorije u sportu u pravilu nije dopušteno, a boks po tome nije iznimka. Ukoliko se radi o transrodnim osobama, ukazala je na kompleksnost tog pitanja i razlike u natjecateljskim pravilima ovisno o specifičnostima sporta o kojem se radi, pritom naglasivši da Pravobraniteljica nije tijelo nadležno za donošenje usko stručnih procjena vezano uz definiranje kriterija za sudjelovanje na

⁶¹⁴ „Izjava na temu položaja žena u nogometu“ (28.6.2024.) <https://prs.hr/cms/post/1281>

⁶¹⁵ „Edukativna radionica 'Glas žena u sportu' u Zadru“ (19.7.2024.) <https://prs.hr/cms/post/1288>

⁶¹⁶ Narodne novine, br. 17/23.

⁶¹⁷ „*Biološki muškarci boksaju na OI protiv žena. Pitali smo naše boksačice i pravobraniteljicu što misle o tome*“ (Novilist.hr, 31.7.2024.)

natjecanjima, već da o takvim pravilima odluke donose nadležna tijela u sportu slijedom stajališta stručne zajednice iz područja kineziologije i medicine. Prema navodima stručnjaka iz područja kineziologije⁶¹⁸, neke sportske federacije su transrodnim sportašicama zabranile nastupanje (veslanje, boks), druge traže hormonske dokaze o razini testosterona (tenis, triatlon, streličarstvo), dok treće provjeravaju je li transrodna tranzicija započela prije ili poslije početka puberteta kako bi se uklonila mogućnost ostvarivanja natjecateljskih prednosti koje iz muškog puberteta mogu proizaći (atletika, plivanje, ragbi, biciklizam). Neke zemlje svijeta, pored muškog i ženskog spola, službeno priznaju i treći nebinarni spol (spol „X“)⁶¹⁹, u skladu s čime neke sportske organizacije razmatraju uvođenje zasebne kategorije za interspolne sportaše/ice. Međunarodni atletski savez nedavno je postrožio pravila za atletičarke s utvrđenim poremećajem seksualnog razvoja (DSD), spustivši dopuštenu razinu testosterona u krvi sa 5 na 2,5 nanomola po litri⁶²⁰. O tome o koliko složenoj problematici se radi svjedoči i nedavna presuda (ESLJP) u *predmetu Semenya protiv Švicarske* (br. 10934/21), koja je išla u korist atletičarke Caster Semenya⁶²¹. Nažalost, u slučaju boksačica na OI u Parizu, medijski senzacionalizam s obilježjima javnog linča i širenja moralne panike, gdje su natjecateljice prvo proglašavane muškarcima koji se žele natjecati sa ženama, zatim transrodnim osobama i na kraju interspolnim osobama, zasjenio je stručan pristup iznimno složenoj problematici kriterija za sudjelovanje u sportskim natjecanjima u binarnim muško-ženskim kategorijama, a u vezi sa znanstvenim odrednicama iz područja fiziologije sporta, sportske endokrinologije, molekularne biologije i srodnih disciplina te pitanjima sudjelovanja u sportu za osobe s DSD-om. Rijetki mediji pokušali su temi pristupiti holistički, odgovorno i temeljito te djelomično razjasniti pitanja vezano uz granicu uključivosti u kontekstu pravednosti sportskih natjecanja⁶²² i konsenzusa oko natjecateljskih pravila⁶²³.

8. studenog 2024. - U zajedničkoj organizaciji EQUINET-a i talijanskog anti-diskriminacijskog tijela UNAR, u Rimu je održana **konferencija na temu diskriminacije i sporta „Game Changer: Sport's role in fighting discrimination“**⁶²⁴. U fokusu konferencije bio je sport kao učinkovito sredstvo socijalne inkluzije i suzbijanja predrasuda te prevencije diskriminacije po različitim osnovama. Za vrijeme dvodnevnog trajanja, na konferenciji su održana brojna informativna izlaganja s naglaskom na suzbijanje svih štetnih praksi koje utječu na odbijanje djece i mladih od bavljenja sportom, poput diskriminacije, seksizma, homofobije, (spolnog) uznemiravanja ili posramljivanja zbog tjelesnog izgleda. U radu konferencije sudjelovao je savjetnik pravobraniteljice, izloživši iskustva Pravobraniteljice u radu na suzbijanju diskriminacije u području sporta.

Europsko prvenstvo u nogometu za muškarce u medijskom prostoru obilježilo je **po prvi puta sudjelovanje žene u ulozi stručne komentatorice** u okviru prijenosa prvenstva na HRT-u.

⁶¹⁸ „[Transrodne sportašice i sportaši u borbi za medalje i Olimp](#)“ (Večernji list, 20.7.2024.)

⁶¹⁹ Njemačka, Austrija, Danska, Island, Irska, Nizozemska, Malta, SAD, Kanada, Australija, Novi Zeland, Argentina itd.

⁶²⁰ „[Olympics 2024: DSD rules explained](#)“ (Independent.co.uk, 30.7.2024.)

⁶²¹ „[Caster Semenya v. Switzerland: eligibility of intersex female athlete in female athletic events](#)“ (Strasbourgobservers.com, 27.9.2023.)

⁶²² „[Molekularna biologija. Geni i pošteno sportsko natjecanje. Granica uključivosti](#)“ (Ideje.hr, 2.8.2024.)

⁶²³ „[U znanosti nema konsenzusa o utjecaju testosterona na nastup žena u elitnom sportu](#)“ (Libela.org, 10.8.2024.)

⁶²⁴ „[Sudjelovanje na konferenciji o diskriminaciji i sportu](#)“ (8.11.2024.) <https://prs.hr/cms/post/1339>

Probijanje žena u području u kojem nije uvriježeno njihovo sudjelovanje uobičajeno nailazi na podijeljene reakcije, pa je tako i u ovom slučaju nažalost zabilježen značajan broj mizoginih i seksističkih reakcija u javnom prostoru, unatoč neospornim kompetencijama dr.sc. Tihane Nemčić Bojić i njezinom stručnom i kvalitetnom doprinosu raspravama u studiju⁶²⁵.

O tome koliko su u različitim kulturološkim sredinama prisutni drugačiji standardi po pitanju odnosa prema ženama u sportu, svjedoči **primjer danske muške nogometne reprezentacije**, koja je uoči početka europskog nogometnog prvenstva odbila povećanje primanja i umjesto toga zatražila poboljšanje uvjeta za žensku i juniorsku reprezentaciju. Prema dogovoru koji je uslijedio s Danskim nogometnim savezom, muška i ženska reprezentacija primat će jednake plaće i bonuse⁶²⁶. Radi se o mjeri izrazite socijalne osjetljivosti, pogotovo kada se uzme u obzir da je nogomet jedan od sportova u kojem su prisutne najveće razlike u primanjima između sportašica i sportaša.

Međunarodni olimpijski odbor (MOO) je u **Smjernicama za prikazivanje rodno-ravnopravne, poštene i inkluzivne zastupljenosti u sportu**⁶²⁷ naglasio kako je sport jedna od najmoćnijih platformi za promicanje ravnopravnosti spolova i osnaživanje žena i djevojaka, a način medijskog praćenja sporta snažno utječe na oblikovanje normi i stereotipa kod žena i muškaraca, odnosno djevojčica i dječaka. Zbog toga je važno usmjeravati aktivnosti na ublažavanje osjetne podzastupljenosti žena u sportu i primjenjivati pravedne i uravnotežene prakse prikazivanja. U **Konsenzusnoj izjavi o interpersonalnom nasilju i zaštiti u sportu**⁶²⁸, radu objavljenom u British Journal of Sports Medicine (BJSM), MOO je istaknuo da skupine koje se susreću s visokim rizikom od interpersonalnog nasilja u sportu su djeca, osobe s invaliditetom, manjinske etničke skupine i LGBTQ+ sportaši/ce.

Opća skupština UN-a je u **tematskom izvješću o nasilju nad ženama i djevojkama u sportu (A/79/325)**⁶²⁹ skrenula pažnju na ključna problemska pitanja poput suočavanja s različitim manifestacijama diskriminacije i nasilja (fizičko, ekonomsko, kibernetičko, seksualno, psihološko), isključivanja iz sporta, zanemarivanja, neispunjavanja uvjeta za pravedno i sigurno natjecanje, metoda prisile i kontrole, ograničavajućih pravila odijevanja, prisilnih testiranja bez suglasnosti te uskraćivanja prava na slobodno izražavanje misli i okupljanje.

U publikaciji **Rodna ravnopravnost u sportu**⁶³⁰, Europski parlament istaknuo je važnost snažnih ženskih uzora u sportu, posebno u ulogama trenerica, kako bi se žene potaknulo da teže sličnim postignućima ili kako bi se ponudile informacije i savjeti o tome kako se snaći u složenom okruženju i suprotstaviti se negativnim stereotipima. Također je skrenuta pažnja na potrebu poticanja većeg udjela žena u upravljačkim strukturama sporta. Prema podacima iz 2023., udio žena u najvišim

⁶²⁵ „[HRT je 2024. godine u studio pozvao ženu da komentira nogomet](#)“ (Libela.org, 4.7.2024.)

⁶²⁶ „[Denmark men's team refuse pay rise to help support women's side](#)“ (Reuters.com, 14.6.2024.)

⁶²⁷ [Portrayal guidelines gender-equal, fair and inclusive representation in sport](#) (IOC, 2024.)

⁶²⁸ [IOC consensus statement: interpersonal violence and safeguarding in sport \(A/79/325\)](#) (IOC, 2024.)

⁶²⁹ „[Thematic report A/79/325: Violence against women and girls in sports](#)“ (UN, 2024.)

⁶³⁰ [Gender equality in sport](#) (EP, 2024.) [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_ATA\(2024\)759597](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_ATA(2024)759597)

upravljačkim tijelima nacionalnih sportskih saveza (10 najpopularnijih olimpijskih sportova) bio je 22% na razini EU, dok se RH nalazi u donjem dijelu ljestvice s 12%.

U **Zaključcima Vijeća EU 15479/23 o ženama i ravnopravnosti u području sporta**⁶³¹, Vijeće EU pozvalo je države članice da povećaju udio žena na upravljačkim pozicijama u sportu, da promiču širu medijsku pokrivenost ženskih sportskih natjecanja, da rade na suzbijanju rodno utemeljenog nasilja na svim razinama te da uzimaju u obzir rodnu perspektivu u pogledu pristupa sportskoj infrastrukturi i objektima.

10.2. OPISI SLUČAJEVA

PRIMJER 1. (PRS-01-01/19-09) Pravobraniteljica je zaprimila **pritužbu na način komentiranja prijenosa skijaških natjecanja** na televizijskom programu HTV2, ukazujući na različitu terminologiju koju komentator upotrebljava prilikom prenošenja FIS i CUP utrka za skijaše i skijašice – za muške natjecatelje koristi se izraz „*skijaši*“, a za ženske natjecateljice „*djevojke*“. Pravobraniteljica se obratila sportskoj redakciji HRT-a i skrenula pažnju na povijesne odrednice koje koji su uvjetovali i još uvijek uvjetuju današnji položaj žena u sportu, a prema kojima su muškarci tradicionalno središnji akteri sportskih manifestacija (aktivni subjekti), a žene njihovi sporedni i popratni, mahom ukrasni elementi (pasivni objekti). Zbog toga je važno obratiti pažnju na terminologiju koja se koristi u prijenosima sportskih događaja i izbjegavati korištenje terminologije kojom se, u pravilu bez stvarne namjere, pridonosi održavanju postojeće naslijeđene strukture neravnopravnih odnosa među spolovima u sportu, odnosno paziti da se u odnosu prema sportašima i sportašicama primjenjuju jednaki komentatorski pristupi. Pravobraniteljica je HRT-u ukazala da je uloga medija izrazito važna u procesu kreiranja egalitarnijeg javnog mnijenja prema položaju žena i muškaraca u sportu. HRT-u je preporučila da u svom budućem radu obrati pažnju na ujednačavanje komentatorske prakse i izbjegavanja slučajeva u kojima se za muške natjecatelje koristi naziv izravno povezan sa sportom o kojem se radi (*skijaš, tenisač, plivač, atletičar* itd.), dok se u usporednoj situaciji za ženske natjecateljice ne koristi ekvivalentan naziv, već općeniti „*djevojka*“, budući da takav izričaj (koji koriste komentatori muškog spola) ima podcjenjivački prizvuk prema ženskim sportašicama kojim se gledateljima/slušateljima upućuje poruka o manjoj razini profesionalizma i relevantnosti ženskih sportašica, te posljedično trivijalizaciji i manjoj vrijednosti ženskog sporta.

PRIMJER 2. (PRS-20-01/24-10) Pravobraniteljica je zaprimila **pritužbu na Hrvatski kajakaški savez (HKS) zbog ukidanja ženske discipline K-4 na 1000m** na državnom prvenstvu Republike Hrvatske u kajaku i kanuu na mirnim vodama. Uvidom u *Pravilnik o uvjetima organiziranja državnog prvenstva Republike Hrvatske u kajaku u kanuu na mirnim vodama* (2022.), Pravobraniteljica je utvrdila da je propisano održavanje natjecanja u disciplini K-4 na 1000m u muškoj konkurenciji (za seniore, juniore, mlađe juniore i kadete), dok isto nije propisano za žensku konkurenciju (za seniorke, juniorke, mlađe juniorke i kadetkinje). U svom očitovanju, HKS je naveo da su neke discipline

⁶³¹ Poveznica: <https://www.olympics.com/ioc/news/ioc-publishes-new-consensus-statement-on-safeguarding-and-interpersonal-violence-in-sport>

ukinute zbog nedovoljnog broja registriranih sportašica za taj uzrast te zbog uvođenja novih među-uzrasnih kategorija (mlađi kadeti i mlađi juniori), čime se povećao broj disciplina i utrka na Državnom prvenstvu (dok je broj sportašica manji nego u prethodnim godinama). Unatoč tome, HKS će nastojati izjednačiti broj disciplina za muškarce i žene, uzimajući u obzir broj registriranih sportašica i sportaša. Pravobraniteljica je HKS-u ukazala na glavne izazove i prepreke na putu emancipacije ženskog sporta te potrebu uvođenja mjera pozitivne akcije usmjerenih na poticanje veće participacije žena u sportu, koje mogu uključivati prilagođavanje propozicija natjecanja sukladno aktualnim okolnostima u cilju osiguranja ravnopravne participacije sportašica i provedbe natjecateljskog procesa, odnosno uklanjanja rizika od nemogućnosti održavanja natjecanja. HKS-u je preporučila da u svom budućem radu nastavi pridavati posebnu pozornost potrebi poticanja razvoja ženskog kajakaštva te da u tom smislu poduzima sve raspoložive mjere kojima se osigurava da ne dolazi do smanjenja participativnih mogućnosti za djevojčice, djevojke i žene u tom sportu.

PRIMJER 3. (PRS-01-02/24-27) Pravobraniteljica je zaprimila **pritužbu na nogometni klub na području Grada Zagreba zbog odnosa tog kluba prema ženskom nogometu** i prema trenerici ženske momčadi. Pritužbu su podnijeli roditelji ml. igračica, koji navode da je ukinuta kategorija ženskog uzrasta i da je Uprava kluba u sastavu od 7 muškaraca trenerici uručila otkaz bez obrazloženja, uz komentar jednog od članova Uprave: „boli me kurac za ženski nogomet“. Nakon što je Pravobraniteljica podnositelj/ice pritužbe pisanim putem uputila u mogućnosti zaštite njihovih prava i ovlasti Pravobraniteljice, podnositelji/ce su se povratno zahvalili i javili da odustaju od postupanja Pravobraniteljice zbog novonastale normalizacije odnosa, do čega je došlo nakon zaprimljenih i distribuiranih informacija iz dopisa Pravobraniteljice. Prema navodima pritužitelja/ica, djevojčicama su osigurani uvjeti za nastavak treninga, dok je otkaz trenerici povučen.

10.3. ZAKLJUČNO RAZMATRANJE I PREPORUKE

U izvještajnoj godini nastavio se rad na poticanju postupne promjene percepcije sporta kao primarno muškog područja djelovanja i poticanju unaprjeđivanja statusa žena u tom području. Pritužbe na čijem rješavanju je Pravobraniteljica radila tijekom godine potvrđuju odranije poznate trendove, uključujući još uvijek široko prisutnu nepoticajnu društvenu klimu za razvoj ženskog sporta. Zbog toga je sva nastojanja usmjerena na postupnu promjenu takve strukture potrebno poticati u kontinuitetu. Važnu ulogu u tom smislu ima senzibilitet muškaraca na upravljačkim pozicijama, s obzirom da su oni ti koji se još uvijek nalaze na velikoj većini pozicija donošenja odluka u sportu. U što kraćem roku potrebno je dekonstruirati uzročno-posljedični krug kojeg karakterizira: osjetna podzastupljenost žena u sportu na svim razinama (sportašice, djelatnice u sportu, novinarke u sportskim redakcijama); općenito manja uključenost žena u sportske i fizičke aktivnosti; nedovoljno ulaganje i poticanje razvoja ženskog sporta; lošiji uvjeti za bavljenje sportom (uključujući pristup sportskoj infrastrukturi); raširenost rodni stereotipa i predrasuda koje pridonose održavanju nepoticajnog odgojno-obrazovnog i kulturološkog okruženja u kojem se značajnija participacija djevojaka i žena označava neprimjerenom; niža razina profesionalizma; niža primanja i manja vrijednost naknada i nagrada; rizici od izloženosti seksizmu ili nekom obliku rodno utemeljenog nasilja (uključujući spolno uznemiravanje); snižena razina motivacije žena za bavljenjem sportom; snižena razina konkurentnosti i kompetitivnosti te nedovoljan interes medija za sportska natjecanja u ženskoj

konkurenciji. Rodni stereotipi u sportu vrlo snažno su ukorijenjeni te će biti potrebno postupno, strpljivo i kontinuirano raditi na njihovoj dekonstrukciji i na unaprjeđenju položaja žena u sportu.

U cilju promjene aktualnog stanja, Pravobraniteljica daje sljedeće **preporuke**:

- (1) Uvoditi i primjenjivati posebne mjere propisane Zakonom o ravnopravnosti spolova i Zakonom u suzbijanju diskriminacije radi nadoknađivanja nepovoljnog položaja žena u sportu, uključujući poticanje veće participacije žena u upravljačkim strukturama.
- (2) Osigurati ravnopravne uvjete za bavljenje sportom za žene i muškarce, uključujući pristup sportskoj infrastrukturi.
- (3) Poticati ravnopravnu medijsku pokrivenost muškog i ženskog sporta, te u tu svrhu nastojati osigurati prijenose natjecanja istog ranga i u muškoj i u ženskoj konkurenciji.
- (4) Raditi na suzbijanju rodno utemeljenog nasilja i seksizma u sportu.
- (5) Raditi na ublažavanju rodnog jaza u primanjima i iznosima nagrada između sportašica i sportaša u usporednim situacijama, pogotovo u slučajevima nastupa za nacionalne reprezentacije na međunarodnim natjecanjima.

RAVNOPRAVNOST SPOLOVA I TRAŽITELJI/CE MEĐUNARODNE I PRIVREMENE ZAŠTITE

Kada govorimo o tražiteljima/icama međunarodne i privremene zaštite u okviru nacionalnog zakonodavstva, primarno mjesto zauzima *Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti (ZMPZ)*.⁶³² Njime je uspostavljen sustav koji je na normativno-pravnoj razini u potpunosti usklađen s relevantnim zakonodavstvom Europske unije (EU).

U situaciji u kojoj se broj tražitelja/ica međunarodne zaštite kontinuirano povećava, zbog ratnih i vojnih sukoba u zemljama Bliskog i Srednjeg istoka, te u područjima sjeverne i srednje Afrike, sustav azila u RH se nalazi pred velikim izazovom kako odgovoriti na povećanje broja zahtjeva te na koji način, što učinkovitije, provoditi integraciju. Naime, svi smo svjedoci kako zadnjih godina živimo u vrlo izazovnim vremenima te kako svjedočimo ratovima čije se posljedice reflektiraju i na europskoj i na globalnoj razini, a isto tako i na migracije stanovništva.⁶³³ Također, Republika Hrvatska je postala dio schengenskog prostora⁶³⁴ od 1.1.2023., te automatski država koja je zadužena za čuvanje vanjske granice EU koja je iz godine u godinu izložena velikom broju nezakonitih migracija.⁶³⁵ Nadalje, zbog većeg priljeva tražitelja/ica međunarodne zaštite na teritorij Republike Hrvatske i EU, postavilo se pitanje učinkovitosti tzv. dublinskog sustava zaštite. Naime, spomenuti sustav se pokazao manjkavim na više razina stoga je (u lipnju 2024.) stupilo na snagu 10 zakonodavnih akata EU, kojima se cjelovito reformira sustav upravljanja migracijama i azilom (Pakt o migracijama i azilu).

Uredba (EU) 2024/1351 Europskog parlamenta i Vijeća od 14. svibnja 2024. o upravljanju azilom i migracijama, izmjeni uredbi (EU) 2021/1147 i (EU) 2021/1060 i stavljanju izvan snage Uredbe (EU) br. 604/2013 (SL L 2024/1351, 22.5.2024.), u članku 7. propisuje da države članice moraju imati nacionalne strategije kojima se uspostavlja strateški pristup kako bi se osiguralo da imaju kapacitete za djelotvornu provedbu svojeg sustava upravljanja azilom i migracijama, uz potpuno poštovanje svojih obveza na temelju prava EU i međunarodnog prava, uzimajući pritom u obzir svoju specifičnu situaciju, a posebno svoj zemljopisni položaj. Također, predviđa donošenje i dostavu Europskoj komisiji nacionalnih strategija najkasnije do 12.6.2025., a nakon toga svakih pet godina. Pored toga

⁶³² Tijekom 2024., na snazi je bio *Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti* (Narodne novine, br. 70/15, 127/17, 33/23). Tim Zakonom je tražiteljima/icama olakšan ulazak na tržište rada, a precizirane su i odredbe o pravima i obvezama osoba pod privremenom zaštitom. Iako se ovdje radi o izvještajnom razdoblju za 2024., ističemo kako je (11.2.2025.) stupio na snagu novi *Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o međunarodnoj i privremenoj zaštiti*.

⁶³³ I dalje je u tijeku rat u Ukrajini koji je počeo 24.2.2022., a 7.10.2023. god. je došlo do rata u Pojasu Gaze koji traje do danas.

⁶³⁴ **RH je 1.1.2023. postala 27. zemlja koja se u potpunosti pridružila schengenskom području.**

⁶³⁵ Usljed izazova s kojima se EU suočava po pitanju migracija, Europski parlament je u travnju 2024., usvojio izmijenjeni *Zakon o schengenskim granicama*. Prema novim pravilima, države schengena mogu odgovoriti na ozbiljnu prijetnju javnoj politici ili unutarnjoj sigurnosti, npr. koja uključuje terorizam, organizirani kriminal ili iznenadna velika neovlaštena kretanja državljana trećih zemalja, odobravanjem privremenih graničnih kontrola u trajanju od najviše 2 godine s mogućim daljnjim produljenjem od jedne godine.

Uredba (EU) 2024/1359 Europskog parlamenta i Vijeća od 14. svibnja 2024. o kriznim situacijama i situacijama više sile u području migracija i azila i izmjeni Uredbe (EU) 2021/1147 (SL L 2024/1359, 22.5.2024.), u članku 16. propisuje nešto širi sadržaj nacionalnih strategija od onoga u članku 7. Uredbe (EU) 2024/1351 na način da one uključuju i analizu mjera potrebnih za odgovor na krizne situacije i situacije više sile u dotičnoj državi članici i njihovo rješavanje, uključujući mjere za zaštitu prava tražitelja međunarodne zaštite i korisnika međunarodne zaštite i drugih oblika zaštite. Očigledno je kako će sve ove izmjene u regulativi kao i politička previranja na europskoj i globalnoj razini utjecati na sustav azila u Republici Hrvatskoj te će svakako biti zanimljivo pratiti navedena događanja iz rodne perspektive.

Također, u veljači 2022., došlo je do ruske agresije na Ukrajinu prilikom čega je, na razini EU, prvi put, **aktiviran institut privremene zaštite**.⁶³⁶ U skladu s navedenim, Republika Hrvatska je odgovarajuće reagirala te se solidarizirala s Ukrajinom i ukrajinskim narodom.⁶³⁷ S obzirom da je rat trajao i cijelu 2024., te se i u trenutku sastavljanja ovog izvješća ne nazire okončanje, svakako je za zaključiti da slijede izazovna vremena te će biti važno pratiti sva zbivanja u vezi s time.⁶³⁸

U svjetlu svega gore navedenoga, važno je istaknuti kako su ZMPZ-om, u pravni poredak Republike Hrvatske, transponirane sve važne direktive EU te kako je istim također uređena primjena uredbi EU prilikom čega su **žene prepoznate kao ranjiva skupina**, i to posebno: trudnice, samohrani roditelji s maloljetnom djecom (u najvećem broju radi se o ženama), žrtve trgovanja ljudima, žrtve mučenja, silovanja ili drugog psihičkog, fizičkog i spolnog nasilja, kao što su žrtve sakaćenja ženskih spolnih organa, te kao takve uživaju posebna postupovna i prihvatna jamstva.

Nadalje, članom/icom obitelji tražitelja/ice međunarodne zaštite, azilanta/ice, stranca pod supsidijarnom zaštitom i stranca pod privremenom zaštitom smatra se: bračni/a ili izvanbračni/a partner/ica prema propisima Republike Hrvatske, kao i osobe koje su u zajednici koja se prema propisima Republike Hrvatske može smatrati formalnim ili neformalnim životnim partnerstvom.

Budući da su žene izvrngute posebnim oblicima progona na temelju roda i u većini slučajeva nisu prepoznate u postupku odobravanja međunarodne i privremene zaštite usvojena je *Rezolucija Europskog parlamenta (8.3.2016.) o situaciji u kojoj se nalaze žene izbjeglice i tražiteljice azila u EU (2015/2325(INI))*⁶³⁹. Navedena Rezolucija sadržava: Rodnu dimenziju postupka utvrđivanja statusa izbjeglice; Potrebe žena u postupcima azila; Prihvat i zadržavanje i Socijalnu uključenost i

⁶³⁶ Na razini EU, **institut privremene zaštite aktiviran je Provedbenom odlukom Vijeća (EU) 2022/382** od 4. ožujka 2022. o utvrđivanju postojanja masovnog priljeva raseljenih osoba iz Ukrajine u smislu članka 5. Direktive 2001/55/EZ koja ima učinak uvođenja privremene zaštite, a predmetnom Odlukom se određuje kako se ista primjenjuje na ukrajinske državljane koji su boravili u Ukrajini prije 24.2.2022., zatim, osobe bez državljanstva i državljane trećih zemalja, osim Ukrajine, koji su uživali međunarodnu zaštitu ili jednaku nacionalnu zaštitu u Ukrajini prije 24.2.2022. i članove obitelji navedenih osoba. Pored navedenoga, Odluka daje mogućnost državama članicama da prošire privremenu zaštitu i na dodatne kategorije raseljenih osoba.

⁶³⁷ Hrvatski sabor je (25.2.2022.) donio Deklaraciju o Ukrajini (Narodne novine, br. 25/22) kojom je najoštrije osudio ničim izazvanu agresiju na Ukrajinu te pozvao Vladu RH da pruži humanitarnu i tehničku pomoć te prihvati ukrajinske izbjeglice, a (7.3.2022.) Vlada RH je donijela Odluku o uvođenju privremene zaštite u Republici Hrvatskoj za raseljene osobe iz Ukrajine.

⁶³⁸ S tim u vezi, RH je već poduzela odgovarajuće mjere spomenutim Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o međunarodnoj i privremenoj zaštiti („Narodne novine“ br. 17/25), međutim, s obzirom da se radi o Zakonu koji je donesen u 2025., o njemu će biti više govora u Izvješću o radu za 2025.

⁶³⁹ Službeni list Europske unije, 9.2.2018., C 50/25.

integraciju.⁶⁴⁰ Također (u svibnju 2022.) Odbor ministara Vijeća Europe prihvatio je *Preporuke CM/Rec (2022)17 o zaštiti prava žena i djevojčica migrantica, izbjeglica i tražiteljica azila.*⁶⁴¹

Nadalje, valja spomenuti i *Zakon o potvrđivanju Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji* (stupio na snagu 1.10.2018.), koji sadržava Poglavlje VII. pod nazivom „Migracija i azil“, a razrađuje u čl.59. Boravišni status, u čl.60. Zahtjeve za azil utemeljene na rodu i čl.61. Zabranu protjerivanja ili vraćanja osoba, odnosno, daje dodatna jamstva ženama za zaštitu od proganjanja zasnovano na rodu.

Pravobraniteljica kontinuirano prati pitanje ravnopravnosti spolova u području migracija i međunarodne zaštite te naglašava važnost dosljednog poštivanja načela ravnopravnosti spolova u sustavu azila, kontinuiranog provođenja aktivnosti na podizanju svijesti o pojavama i neprihvatljivosti diskriminacije te vođenja svih statističkih podataka po spolu vezano za migracijsku politiku. Pravobraniteljica kontinuirano prati ukupnu politiku odobravanja međunarodnih zaštita⁶⁴² te pitanja integracije stranaca, a posebno u kojoj se situaciji nalaze žene izbjeglice i tražiteljice međunarodne zaštite na području Republike Hrvatske.

Nastavno na sve navedeno, podaci MUP-a pokazuju da je evidentirano **ukupno 26.776 osoba koje su zatražile međunarodnu zaštitu** što je smanjenje za **60,68% u odnosu na 2023.**⁶⁴³ Razvrstano po spolu, **tražitelja međunarodne zaštite bilo je 19.907 (74%), dok je tražiteljica bilo 6.869 (26%).**⁶⁴⁴ Iako je kroz neka izvještajna razdoblja⁶⁴⁵ bio ustanovljen trend postupnog povećanja i broja i udjela žena u odnosu na muškarce, tijekom 2024. je, u većem postotku bilo muškaraca – tražitelja međunarodne zaštite. Što se tiče zemalja iz kojih dolaze tražitelji/ice međunarodne zaštite, prevladavaju zemlje Bliskog istoka pa tako je najviše tražitelja međunarodne zaštite (muškaraca) bilo iz Sirije (6.030 osoba), zatim slijedi Turska (3.825 osoba), Ruska federacija (2.263 osoba), Afganistan (2.103 osobe) pa Egipat (829 osoba). Što se tiče zemalja iz kojih dolaze tražiteljice međunarodne zaštite, također prevladavaju zemlje Bliskog istoka pa je tako najviše tražiteljica bilo iz Turske (1.934 osoba), zatim iz Ruske federacije (1.794 osoba), nakon toga, iz Sirije (1.530 osoba), iz Nepala (211 osoba), iz Kine (197 osoba) i iz Iraka (181 osoba). Što se tiče okupiranog teritorija Palestine, RH je zabilježila (2024.) samo 151 tražitelja međunarodne zaštite i 39 tražiteljica međunarodne zaštite.

⁶⁴⁰ Rezolucija poziva sve države članice na objektivniji i rodno osjetljiv pristup prilikom ocjenjivanja vjerodostojnosti te na poboljšanje osposobljavanja u tom području za donositelje odluka kako bi ono uključivalo i rodnu dimenziju; naglašava da ocjena vjerodostojnosti nikad ne može biti potpuno točna te se ne bi smjela upotrebljavati kao jedina osnova za negativnu odluku o azilu; preporučuje da se u ocjeni zahtjeva za azil koje su podnijele žene uzimaju u obzir kulturni, socijalni i psihološki profili, uključujući kulturnu pozadinu, obrazovanje, traumu, strah, sram i/ili kulturne nejednakosti između muškaraca i žena.

⁶⁴¹ Cilj joj je zaštititi i osnažiti prava žena i djevojčica migrantica, izbjeglica i tražiteljica azila. Također, navodi kako bi migrantska, integracijska i politika vezana za azil trebale biti rodno senzibilne te uključivati specifičnu zaštitu te mehanizme za potporu.

⁶⁴² Prema čl.4. st.1 toč.1. novog Zakona o međunarodnoj i privremenoj zaštiti („Narodne novine“ br. 17/25) međunarodna zaštita obuhvaća azil iz toč.2. ovog stavka i supsidijarnu zaštitu iz toč.3. ovoga stavka.

⁶⁴³ U 2023., evidentirano 68.114 osoba koje su zatražile međunarodnu zaštitu što je predstavljalo ogroman porast od 429% u odnosu na 2022., kada je bilo ukupno 12.872 osoba koje su zatražile međunarodnu zaštitu.

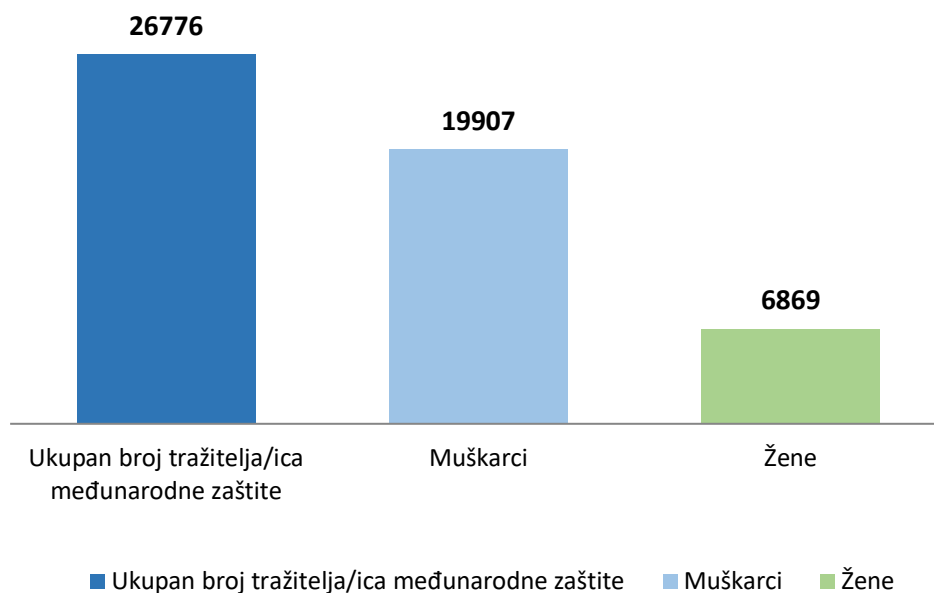
⁶⁴⁴ U 2023., bilo je 54.185 (80%) muškaraca i 13.929 (20%) žena.

⁶⁴⁵ Tijekom 2021., bilo je 1.833 muškaraca (60%) i 1.206 žena (40%), a tijekom 2022., bilo je 7.660 muškaraca (60%), dok je žena bilo 5.212 (40%).

Azil je odobren za 71 osobu (39 osoba muškog spola ili 55% i 32 osoba ženskog spola ili 45%) što je povećanje od 65% u odnosu na odobrene azile iz 2023.⁶⁴⁶. Supsidijarna zaštita je odobrena za ukupno 9 osoba, 6 muškaraca i 3 žene.⁶⁴⁷ Što se tiče azila, važno je naglasiti da su, prema podacima MUP-a, odobrena 3 azila ženama žrtvama trgovinom ljudima i 8 azila ženama žrtvama rodno uvjetovanog nasilja.

Međutim, pravo razumijevanje rezultata odobravanja međunarodne zaštite treba tražiti u broju obustavljenih postupaka⁶⁴⁸, a što je ključno za bilo kakvo zaključivanje. **Tako su u 2024., obustavljeni postupci za 15.338 tražitelja/ica međunarodne zaštite odnosno 11.209 muškaraca (73%) i 4.129 žena (27%).⁶⁴⁹**

Grafikon: Osobe koje su zatražile međunarodnu zaštitu u 2024., razvrstano po spolu

⁶⁴⁶ U 2023., azil je odobren za ukupno 43 osobe (58% muškaraca i 42% žena).

⁶⁴⁷ U 2022. i 2021., nije bilo niti jednog slučaja supsidijarne zaštite, a u 2023., imali smo supsidijarnu zaštitu koja je bila odobrena samo za 2 muškarca.

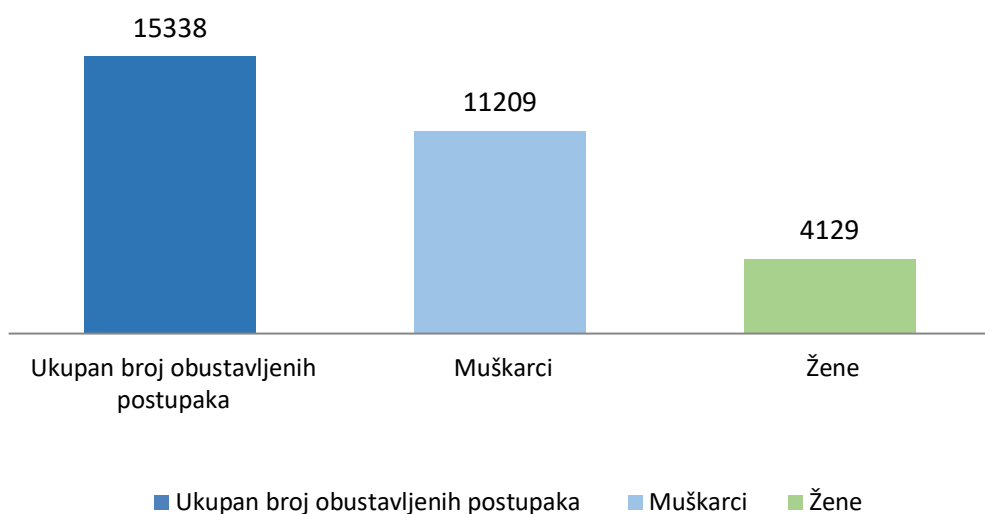
⁶⁴⁸ Čl.39.st.1.-2. ZMPZ-a propisano je:

(1) Postupak odobrenja međunarodne zaštite obustavit će se ako tražitelj odustane od zahtjeva.

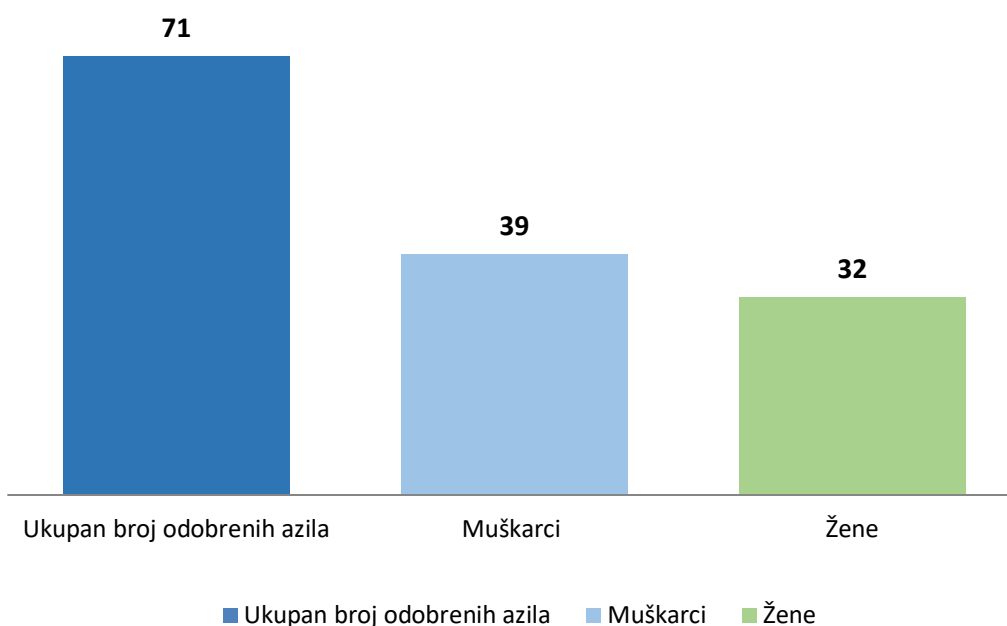
(2) Smatra se da je tražitelj odustao od zahtjeva ako: -ako se ne pojavi u Prihvatilištu ili izbjegava podnošenje zahtjeva; a to ne opravda u roku od dva dana od roka koji mu je određen za dolazak u Prihvatilište, odnosno za podnošenje zahtjeva; se ne odazove pozivu na saslušanje, a svoj izostanak ne opravda u roku od dva dana od zakazanog saslušanja; napusti boravište duže od dva dana bez suglasnosti Prihvatilišta ili; odustane od zahtjeva.

⁶⁴⁹ U 2023., ukupno obustavljenih postupaka 6.298 (61% muškaraca i 39% žena). Isti postotak je bio i u 2022.

Grafikon: Osobe kojima je obustavljen postupak u 2024., razvrstano po spolu

Grafikon: Osobe kojima je odobren azil u 2024., razvrstano po spolu

Što se tiče broja odobrenih međunarodnih zaštita u 2024., vidljivo je da **imamo 45% odobrenih međunarodnih zaštita za žene** (2023.-42%) u ukupnom broju osoba kojima je odobren azil. Također, **9 odobrenih supsidijarnih zaštita**, a od njih je 3 odobreno za žene (2023.-nismo imali niti jednu odobrenu supsidijarnu zaštitu za žene).

Prema podacima MUP-a, **evidentirano je 29.294 nezakonitih ulazaka u RH** od strane stranih državljana⁶⁵⁰ što predstavlja **smanjenje od 58%** u odnosu na 2023., kada je evidentirano 69.726 nezakonitih migranata u RH.

Kada govorimo o **institutu privremene zaštite**, prema MUP-u je bilo podnesenih **3.761 zahtjeva za odobrenje privremene zaštite**, od toga **2.107 (56%) žena i 1.654 muškaraca (44%)**.

Što se tiče **podataka vezanih za rodno uvjetovano nasilje prema tražiteljima/icama međunarodne zaštite**, prema podacima MUP-a, u Prihvatilištima za tražitelje/ice međunarodne zaštite u Zagrebu i Kutini evidentirano je 40 žena⁶⁵¹ i 25 muškaraca koji su prijavili da su žrtve rodno uvjetovanog nasilja. Navedene žrtve rodno uvjetovanog nasilja doživjele su, prema evidenciji MUP-a, i po nekoliko različitih vrsta nasilja pa je tako seksualno nasilje doživjelo 19 tražiteljica međunarodne zaštite i 2 tražitelja, tjelesnom nasilju bilo je izloženo 19 tražiteljica međunarodne zaštite i 16 tražitelja, a psihičkom nasilju bila je izložena 31 tražiteljica međunarodne zaštite i 19 tražitelja. NIJE ZBROJ 40 : 20. PROVJERITI MUP PODATKE.

Ujedno je identificirano 5 tražiteljica i 1 tražitelj međunarodne zaštite koji su bili izloženi štetnim tradicionalnim praksama, te 1 tražiteljica koja je doživjela socioekonomsko nasilje. Također, identificirano je 13 muškaraca tražitelja međunarodne zaštite žrtava mučenja u matičnoj zemlji i 9 muškaraca koji su bili izloženi fizičkom nasilju. Sve evidentirane osobe koje su doživjele neke od navedenih oblika rodno uvjetovanog nasilja, kao i žrtve mučenja, upućuju se stručnom osoblju Hrvatskog crvenog križa (HCK) i Médecins du Monde – Belgique (Liječnici svijeta) koji provode daljnji tretman.

Integracija je višedimenzionalni proces⁶⁵² prihvaćanja i uključivanja osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita koji u pravilu uključuje nekoliko dimenzija: pravno-političku⁶⁵³, društveno-ekonomsku⁶⁵⁴ i kulturno religijsku.⁶⁵⁵ O većem angažmanu i uključenju predstavnika jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave⁶⁵⁶ možemo govoriti tek odnedavno, s otvaranjem procesa premještanja i preseljenja tražitelja/ica međunarodne zaštite sukladno preuzetim kvotama.

⁶⁵⁰ Kao i prošle godine, MUP niti ove nije naveo podatke koliko je žena, a koliko muškaraca u ukupnom broju nezakonitih prelazaka.

⁶⁵¹ Što se tiče broja žena koje su migrirale iz svojih zemalja zbog nasilja u obitelji, iz kojih zemalja su najviše migrirale, koliko njih je migriralo zbog prisilnih brakova te o kojoj vrsti nasilja se radilo, MUP navodi kako se o navedenom **ne vode službene evidencije po traženim kriterijima** stoga ne raspoložu predmetnim podacima.

⁶⁵² U trenutku kada se osobi odobri međunarodna zaštita (azil ili supsidijarna zaštita), u Republici Hrvatskoj započinje proces integracije u kojem sudjeluju nadležna državna tijela (Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, Ministarstvo unutarnjih poslova, Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina te druga državna tijela), tijela jedinica lokalne i regionalne samouprave te organizacije civilnog društva (Hrvatski Crveni križ (HCK), Centar za mirovne studije (CMS), Hrvatski pravni centar (HPC), Isusovačka služba za izbjeglice (JRS), Are You Syrious (AYS), Društvo za psihološku pomoć (DPP) i mnogi drugi. Veliki broj aktivnosti je usmjeren prema ženama kao ranjivoj skupini kojoj je potrebna dodatna podrška i osnaživanje.

⁶⁵³ Uključuje politička i statusna prava, pravo boravka, spajanje obitelji, stjecanja državljanstva i političke participacije i dr.

⁶⁵⁴ Uključuje rad, stanovanje, socijalna i zdravstvena prava, obrazovanje i dr.

⁶⁵⁵ Tiče se kulturnih i religijskih prava uključivanja osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita te posebno njihove percepcije i prakticiranja različitosti u kulturnom, etničkom i vjerskom pogledu u društvu države primitka.

⁶⁵⁶ Valja spomenuti da je (2017.) izrađen Okvir za integraciju osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita na lokalnoj razini u sklopu projekta IPA 2012 FFRAC „Potpora provedbi politike za integraciju migranata“, financiranog od strane EU, a

Također, Vlada RH je usvojila *Akcijski plan za integraciju osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita za razdoblje 2017. do 2019. godine*, u kojem su definirane obveze tijela državne uprave u ostvarivanju prava iz sustava socijalne skrbi, zdravstvene zaštite, stanovanja, učenja hrvatskog jezika, obrazovanja i zapošljavanja. U cilju praćenja provedbe integracije osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita formirano je *Stalno povjerenstvo za provedbu integracije stranaca u hrvatsko društvo*.⁶⁵⁷ U ovome trenutku, ne raspolažemo informacijama u kojoj fazi izrade je novi Akcijski plan za integraciju osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita za razdoblje od 2021. do 2023., međutim, značajno je istaknuti kako je Vlada RH donijela *Nacionalni plan zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027.*⁶⁵⁸ Uz predmetni Nacionalni plan doneseni su i odgovarajući akcijski planovi za provedbu Nacionalnog plana. Nacionalni plan je utoliko važan jer se u njemu definiraju i prava tražitelja/ica međunarodne zaštite.⁶⁵⁹

Što se tiče djelovanja na području tražitelja/ice međunarodne zaštite na lokalnoj razini, Gradska skupština Grada Zagreba (27.1.2022.) donijela je *Akcijski plan Grada Zagreba za integraciju tražitelja međunarodne zaštite i osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita za 2022.*, čime je Grad Zagreb postao prva jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave u RH koja je donijela ovakav dokument. Nadalje, Grad Zagreb je nastavio sa svojim aktivnostima na ovom području te je (23.5.2023.) donesen *Akcijski plan Grada Zagreba za provedbu Povelje integrirajućih gradova za 2023. i 2024.*

U sklopu svojih aktivnosti u području međunarodne i privremene zaštite tijekom 2024., Pravobraniteljica je sudjelovala na raznim sastancima, konferencijama, te na inicijativama za izmjenu propisa, a u nastavku prikazujemo neke od njih.

13. veljače 2024. – Pravobraniteljica je sudjelovala na sastanku suradnika/ca u projektu Centra za mirovne studije pod nazivom „**2incING**“. Na sastanku su izložene glavne točke Izvještaja u sjeni o integraciji u Hrvatskoj koji je nastao u okviru navedenog projekta. Prilikom razgovora posebno je ukazano na poteškoće na koje osobe pod međunarodnom i privremenom zaštitom nailaze u ostvarivanju prava u području obrazovanja, zdravstvene zaštite, zapošljavanja, pravosuđa, pri čemu se jezična barijera te razlike u njihovom pravnom sustavu pokazuju kao osnovne prepreke. Pravobraniteljica je ukazala na set preporuka iz svog Izvješća o radu za 2022., koje su usmjerene na uklanjanje navedenih prepreka te se specifično osvrnula na istaknute poteškoće vezane uz zaštitu žrtava rodno utemeljenog nasilja ukazujući na mogućnost obraćanja Pravobraniteljici u slučaju

sufinanciranog od strane Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske koji je korisnik projekta. Navedeni dokument je dostupan na web stranici: <https://www.irh.hr/hijerarhijski-prikaz/izvjestaji/50-okvir-za-integraciju-osoba-kojima-je-odobrena-medunarodna-zastita/file>

⁶⁵⁷ Vlada Republike Hrvatske je na sjednici (14.11.2019.) donijela Odluku o osnivanju Stalnog povjerenstvo za provedbu integracije stranaca u hrvatsko društvo, a Odluka je objavljena u službenom glasilu Narodne novine, br. 110/19. Nadalje, Vlada Republike Hrvatske je na sjednici (29.10.2020.) donijela Odluku o izmjenama Odluke o osnivanju Stalnog povjerenstvo za provedbu integracije stranaca u hrvatsko društvo, a Odluka je objavljena u službenom glasilu Narodne novine, br. 119/20. Vlada Republike Hrvatske je donijela (21.6.2023.) Odluku o izmjeni Odluke o osnivanju stalnog povjerenstva za provedbu integracije stranaca u hrvatsko društvo.

⁶⁵⁸ Ovaj srednjoročni akt strateškog planiranja izradila je Radna skupina za izradu Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanje diskriminacije za razdoblje od 2021. do 2027., čijim radom je koordinirao Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade RH.

⁶⁵⁹ <https://ljudskaprava.gov.hr/nacionalni-plan-zastite-i-promicanja-ljudskih-prava-i-suzbijanja-diskriminacije-za-razdoblje-do-2027-godine/989>

nepovoljnog i nesenzibiliziranog postupanja nadležnih tijela prema žrtvama tog oblika nasilja kao i prekršajnu odgovornost za slučaj viktimizacije žrtava zbog prijavljivanja diskriminacije.

19. veljače 2024. - u prostorijama ureda Pravobraniteljice održan je sastanak s gđom. Janom Radić, voditeljicom Odjela za promicanje ljudskih prava i civilno društvo, Gradskog ureda za kulturu i civilno društvo Grada Zagreba vezano uz izradu **brošure za strane radnike/ce** odnosno zamolila je za savjet i pomoć pri izradi sadržaja rodne dimenzije u predmetnoj brošuri. Prilikom razgovora posebno je ukazano na izazove s kojima se osobe pod međunarodnom i privremenom zaštitom susreću u ostvarivanju svojih prava i prilagodbi novome okruženju. Tom prilikom dogovorena je suradnja Pravobraniteljice i Grada Zagreba u izradi spomenute brošure.

20. ožujka 2024. - Hrvatski pravni centar organizirao je sastanak **Koordinacije za azil** u okviru projekta „*Pristup teritoriju Republike Hrvatske – pravna podrška i podizanje kapaciteta*“. Tema sastanka je bila „*Pravo na rad tražitelja međunarodne zaštite*“, na kojem je prisustvovala i Pravobraniteljica.

11.1. ZAKLJUČNO RAZMATRANJE I PREPORUKE

Hrvatsko pravo međunarodne i privremene zaštite je na institucionalnoj razini u potpunosti usklađeno s relevantnim zakonodavstvom Europske unije. Premda Hrvatska i nadalje ostaje većinom tranzicijska, a manje destinacijska zemlja, Republika Hrvatska, kao i ostale europske zemlje, se nalazi pred izazovom kako odgovoriti na rješavanje pitanja u vezi s odobravanjem međunarodne zaštite te integracijom tražitelja/ica međunarodne zaštite. S tim u vezi, iz godine u godinu, javljaju se sve veći izazovi poput primjerice onih infrastrukturnih i organizacijskih.

Nadalje, politika integracije bi se trebala početi razvijati i na razini lokalne (područne) regionalne samouprave, a ne samo na nacionalnoj razini. Po tome pitanju Grad Zagreb svakako predstavlja primjer dobre prakse. Također, na taj način, djelovanjem na lokalnoj razini, lakše bi se dolazilo u neposredni kontakt s tražiteljima/icama međunarodne zaštite te bi se istima omogućio lakši i brži pristup uslugama. Iako Republika Hrvatska bilježi smanjenje broja tražitelja/ica međunarodne zaštite i to čak za 60,68%, u odnosu na 2023., kada smo imali veliki porast, činjenica je da se i dalje sustav međunarodne zaštite treba poboljšavati. Ukoliko ovu tematiku promatramo s rodnog aspekta, azil (međunarodna zaštita) je odobren za 45% žena, dok je u ukupnom broju osoba kojima je odobren azil (2023.) bilo 42% žena. Također, u 2023., smo imali i 2 odobrene supsidijarne zaštite, ali među njima nije bilo žena, dok je ove 2024., supsidijarna zaštita odobrena za 3 žene.

Statistički podaci MUP-a također pokazuju neregularne (nezakonite) migracije. Pri tendenciji jačanja nadzora državnih granica i učinkovitog suzbijanja neregularnih migracija, a što je i obveza Republike Hrvatske kao članice EU te sada i zemlje koja pripada schengenskom području, potrebno je voditi brigu o nesmetanom i sigurnom pristupu sustavu azila, posebno najranjivijim skupinama žena. Pravobraniteljica smatra da je ženama, djevojkama i djevojčicama koje traže međunarodnu zaštitu potrebna posebna zaštita jer se mogu naći u situaciji u kojoj će biti izložene višestrukoj diskriminaciji, dakle, ne samo na temelju spola, već često i temeljem nacionalne, rasne ili vjerske pripadnosti. Upravo zbog toga, nužno je osigurati da se u provedbi svih politika i postupaka azila, među ostalim i

u ocjeni zahtjeva za međunarodnom zaštitom, u obzir uzme rodno pitanje i da se o njima odlučuje na pojedinačnoj osnovi, budući da podnositeljice zahtjeva koje su povezane s nasiljem treba zaštititi od sekundarne viktimizacije tijekom postupka. Pravobraniteljica je mišljenja da je potrebno migraciju promatrati iz rodne perspektive.

Isto tako, a s obzirom na zbivanja u Ukrajini te aktiviranje instituta privremene zaštite, razvidno je iz dostavljenih podataka MUP-a kako je RH reagirala pravovremeno te kako je pokazala solidarnost s Ukrajinom te aktivirala sve raspoložive mehanizme kako bi se izbjeglicama iz Ukrajine pomoglo. Evidentno je iz svih podataka kako žene predstavljaju većinu (56%) u ukupnom broju raseljenih osoba iz Ukrajine. S obzirom da je institut privremene zaštite vrlo specifičan, bit će zanimljivo pratiti kako će se razvijati institut privremene zaštite u budućnosti i koliko će osoba koje su trenutno u statusu privremene zaštite odlučiti trajno ostati u RH. Kao što je ranije u ovom poglavlju rečeno, RH je već poduzela neke mjere u vezi s privremenom zaštitom, ali radi se o aktivnostima iz 2025., stoga će o tome više riječi biti u idućem izvještajnom razdoblju.

Pravobraniteljica u području međunarodne i privremene zaštite daje sljedeće **preporuke**:

- (1) Razvijati potrebne procedure za uzimanje rodno osjetljivih iskaza žena i ustrajno upozoravati tražiteljice međunarodne zaštite da imaju pravo na prevoditeljicu ženskog spola.
- (2) Osnaživati i jačati podršku ženama i djevojkama migrantske populacije za borbu protiv seksualnog i rodno utemeljenog nasilja.
- (3) Voditi brigu da se žene izbjeglice popisuju individualno i da dobivaju odgovarajuću dokumentaciju koja će im osigurati osobnu sigurnost, slobodu kretanja i pristup zdravstvenoj i socijalnoj skrbi.
- (4) Razvijati potrebne procedure za uzimanje iskaza od LGBTIQ pripadnika/ca, uvažavajući činjenicu da su te osobe posebno ranjiva skupina među tražiteljima međunarodne zaštite.
- (5) Prilikom podnošenja zahtjeva za međunarodnom zaštitom voditi računa o identifikaciji osoba s posebnim potrebama ili obiteljskim vezama u EU te dati prednost spajanju obitelji tražitelja/ica međunarodne zaštite na početku postupka.
- (6) Osigurati dosljedno poštivanje načela ravnopravnosti spolova u sustavu azila, odnosno međunarodne i privremene zaštite te kontinuirano provoditi aktivnosti na podizanju svijesti o pojavama i neprihvatljivosti diskriminacije.
- (7) Nastaviti provoditi kampanje s ciljem osvještavanja javnosti o problemima s kojima se tražitelji/ice azila, azilanti/ice i osobe pod supsidijarnom zaštitom susreću te razbijanja stereotipa i predrasuda.
- (8) Osigurati cjelovitu zdravstvenu zaštitu tražiteljica azila i osoba kojima je odobrena međunarodna i privremena zaštita, posebno za trudnice i roditelje te dodatnu edukaciju medicinskog osoblja u smjeru senzibiliziranja prema potrebama navedenih skupina, posebno pojačati zastupljenost pitanja reproduktivnog zdravlja žena te osigurati specijalističku zaštitu.
- (9) Poticati žene kojima je odobrena međunarodna i privremena zaštita na osposobljavanje i zapošljavanje te im pružiti potporu u procesu zapošljavanja i osposobljavanja.
- (10) Razvijati sustav integracije i na lokalnim razinama, a ne samo na nacionalnoj razini.
- (11) Nastaviti voditi po spolu sve statističke podatke vezano za migracijsku politiku.

PROVEDBA NACIONALNOG AKCIJSKOG PLANA PROVEDBE REZOLUCIJE VIJEĆA SIGURNOSTI UN- A 1325(2000) – O ŽENAMA, MIRU I SIGURNOSTI I SRODNIH REZOLUCIJA

Rezolucija Vijeća sigurnosti 1325 iz 2000. - Žene, mir i sigurnost (RVSUN 1325) ⁶⁶⁰ prvi je službeni dokument Vijeća sigurnosti UN-a o položaju i ulozi žena u oružanim sukobima, mirovnim procesima i svim aktivnostima vezanim uz mir i sigurnost. RVSUN 1325 označila je prekretnicu u smjeru jačanja sveobuhvatnog pristupa sigurnosti i otvorila put za realizaciju specifičnog doprinosa koji žene kao polovica čovječanstva mogu i trebaju dati svjetskoj mirovnoj politici. RVSUN-om je istaknuta važnost uloga žena u sprječavanju i rješavanju konflikata, i u izgradnji mira, naglašavajući važnost njihove jednake participacije i punog uključenja u sve napore na održanju i promicanju mira i sigurnosti, kao i potrebu povećanja njihove uloge u donošenju odluka koje se tiču sprječavanja i rješavanja sukoba.

Dvije godine nakon usvajanja RVSUN-a 1325, Vijeće sigurnosti potaknulo je razvoj Nacionalnih akcijskih planova (NAP) kao alata koji bi države članice mogle koristiti za detaljiziranje koraka koje će poduzeti kako bi ispunile ciljeve RVSUN-a.

11. prosinca 2024. - u MVEP-u je održan 4. sastanak Radne skupine⁶⁶¹ za praćenje Nacionalnog akcijskog plana provedbe RVSUN-a 1325 te srodnih rezolucija⁶⁶², u cilju donošenja NAP III, kada je usuglašeno da će navedeni dokument obuhvaćati razdoblje 1.1.2025.-31.12.2028., te je *usvojen treći Nacionalni akcijski plan (NAP III) za razdoblje od 2025. do 2029.* Usvajanje NAP III od strane Vlade RH planirano je sredinom 2025. Na sastanku predmetne Radne skupine dogovorena je daljnja međuresorna suradnja na nacionalnoj razini, usuglašeno je uvođenje tzv. među-razdoblja evaluacije kojom bi se mogle identificirati prepreke i poboljšati mogućnosti rješavanja problema koji nastaju u provedbi.

⁶⁶⁰ Vijeće sigurnosti usvojilo je RVSUN 1325, 31.10.2000.

⁶⁶¹ Radna skupina osnovana je Odlukom Vlade RH, 8.7.2021.

⁶⁶² RVSUN 1325 otvorila je novo područje u radu Vijeća sigurnosti, za koje se uvriježio naziv Program za žene, mir i sigurnost, a uključuje još devet srodnih rezolucija koliko ih je Vijeće sigurnosti UN-a usvojilo do danas: 1820 (2008.), 1888 (2009.), 1889 (2009.), 1960 (2010.), 2016 (2013.), 2122 (2013.) i 2242 (2015.), 2467 (2019.) i 2493 (2019.). Svakom novom rezolucijom izražava se pojačana zabrinutost zbog i dalje zanemarene uloge žena u domeni mira i sigurnosti te porasta rodno uvjetovanog i seksualnog nasilja u oružanim sukobima i krizama širom svijeta. Prateće rezolucije imaju za cilj unaprijediti provedbu inicijalne RVSUN 1325, detaljno razrađujući pojedine aspekte prevencije, participacije, zaštite i postkonfliktnog oporavka kao ključnih područja djelovanja.

Iz perspektive MVEP-a kao koordinacijskog tijela, koje blisko surađuje i komunicira s ostalim tijelima uključenima u provedbu NAP-a, Republika Hrvatska je usvajanjem tri NAP-a i implementacijom dvaju Nacionalnih akcijskih planova o RVSUN i devet srodnih rezolucija pokazala da tematici žene, mir i sigurnost pridaje značajnu pažnju. MVEP je u 2024., promicalo veću zastupljenost diplomatkinja na svim razinama u diplomatskim misijama i konzularnim uredima RH u inozemstvu; jednake mogućnosti za aktivno sudjelovanje djelatnica visoke diplomatske razine u međunarodnim forumima u kojima se donose ključne političke odluke od interesa za RH; daje se potpora kandidaturama diplomatkinja i drugih hrvatskih stručnjakinja na vodeće i druge položaje u međunarodnim organizacijama i inicijativama; danas hrvatske diplomatkinje daju obol na vodećim položajima u Ujedinjenim narodima, Europskoj uniji, NATO-u i Vijeću Europe, uključujući i Delegaciju EU-a pri Vijeću Europe.

Temeljem podataka MVEP, od ukupno 1.225 zaposlenih, 698 su bile žene (56,98 %). Udio žena u obnašanju dužnosničkih položaja ostao je gotovo isti 28,86% u odnosu na 2023. (29,17%). Žene i dalje prevladavaju na rukovodećim položajima načelnica sektora i voditeljica službi te su u 2024. godini i dalje vodile ustrojstvene jedinice u čijoj su nadležnosti pitanja međunarodnog mira i sigurnosti. Međutim, zabilježena je stagnacija broja žena veleposlanica u inozemstvu (18 veleposlanica u odnosu na trenutno 41 veleposlanika) što se može objasniti činjenicom da u proteklom razdoblju nije bilo rotacija na ovim pozicijama. Kao što je razvidno, žene su i dalje podzastupljene u obnašanju dužnosti šefica diplomatskih i konzularnih predstavništava. Ipak, razvidan je napredak u povećanju broja žena promaknutih u visoko diplomatsko zvanje opunomoćena ministrica kojih je bilo 122, što predstavlja rast od 4% u odnosu na 2023., kada ih je bilo 117.

Ravnopravnost spolova kao načelo personalne politike u obrambenom sustavu primjenjuje se od osnutka Oružanih snaga Republike Hrvatske uključivanjem žena u Hrvatsku vojsku za vrijeme Domovinskoga rata. Jedno od važnijih postignuća obrambenog sustava upravo je sve snažnija integracija žena u personalni sustav i funkcioniranje Ministarstva obrane i Oružanih snaga Republike Hrvatske. Ministarstvo obrane provodi ustavne i zakonske odredbe koje uređuju zapošljavanje djelatnika/ca pod jednakim uvjetima bez obzira na spol, rasu, vjeru i društveni status.

U Ministarstvu obrane i Oružanim snagama Republike Hrvatske zaposleno je 15.600 djelatnika/ca, od toga je 12.673 muškaraca i 2.927 žena (19% žena). Od ukupnog broja zaposlenih, 13.808 su djelatne vojne osobe dok je 1.792 državnih službenika i namještenika.

U kategoriji **djelatnih vojnih osoba**, udio žena iznosi 15% dok je muškaraca 85%. Među časnicima, žena je 21%, muškaraca 78%; dočasnica je 12% te dočasnika 88% dok je vojnkinja 13%, a vojnika 87%. Među djelatnim vojnim osobama, udio žena najveći je u kategoriji časnica. Udio viših časnica u toj kategoriji je 44%, a nižih 55%. U kategoriji generala, od 28 generala, jedna je žena generalica i

to u činu general-bojnika, a što u postotku iznosi 3,6%. Navedeni udjeli upućuju na nastavak uzlaznog trenda zastupljenosti žena u Hrvatskoj vojsci.⁶⁶³

Pripadnice Hrvatske vojske više od 20 godina aktivno sudjeluju u misijama i operacijama potpore miru diljem svijeta, obnašajući različite dužnosti te je njihova zastupljenost u stalnom porastu. Udio žena koje su bile angažirane u međunarodnim misijama i operacijama potpore miru u posljednje četiri godine kretao se između 5-9%. U **operacijama potpore miru trenutačno se nalazi 9% žena** (2023.-8%; 2020.-6%).

Dragovoljno vojno osposobljavanje završilo je 355 ročnika, od toga je 89% muškaraca i 11% žena, (2023.-262 ročnika, od čega je bilo 82% muškaraca i 18% žena). **Udio žena koje su završile dragovoljno vojno osposobljavanje** posljednjih godina kretao se u prosjeku oko **19%**.

Zaključno, u Ministarstvu obrane i Oružanim snagama Republike Hrvatske posebna pozornost se posvećuje uravnoteženoj zastupljenosti oba spola u svim segmentima, a pri sastavljanju i imenovanju članova radnih skupina, povjerenstava, odbora i drugih radnih tijela vodi se računa o ravnomjernoj zastupljenosti muškaraca i žena uzimajući u obzir udio žena u obrambenom sustavu.

U MUP-u udio zaposlenih žena čini 31% od ukupnog broja zaposlenih (2023.-32%), pri čemu je broj **policijskih službenica oko 18%**. S obzirom na društvene trendove i zastupljenost žena u državnim službama, broj državnih službenica i namještenica je gotovo četiri puta veći u odnosu na policijske službenice. Udio **rukovodećih državnih službenica iznosi 16%** (2023.-9%) a **policijskih službenica na rukovodećim pozicijama oko 10%**. Nadalje, policijske službenice sudjeluju u **međunarodnim misijama** i operacijama s oko 12%. Navedeni podaci prikazuju rast državnih službenica na rukovodećim radnim mjestima za 8% u odnosu na 2023. U odnosu na policijske službenice na rukovodećim mjestima kojih je 10% (2023.-7%), što predstavlja rast od 4% u odnosu na 2023.

12.1. ZAKLJUČNO RAZMATRANJE I PREPORUKE

Ravnopravno sudjelovanje žena u svim društvenim, političkim i mirovnim aktivnostima i procesima doprinose sprječavanju i rješavanju sukoba, bržem postkonfliktnom oporavku i ukupnom održivom razvoju. Republika Hrvatska je zemlja s iskustvom u kojoj su žene u nedavnoj prošlosti dale značajan doprinos i velike žrtve, u stvaranju i obrani države te imale važnu ulogu u poslijeratnoj obnovi i demokratskoj izgradnji, a danas sve više doprinose međunarodnom miru i sigurnosti. S tim u vezi,

⁶⁶³ 2020., udio žena djelatnih vojnih osoba iznosio 13%, časnica je bilo 19%, dočasnica 11%, a vojnkinja 11%. U kategoriji generala, u odnosu na 2020., broj žena ostao je isti s jednom ženom generalicom, no navedena generalica je promaknuta (2024.) iz čina brigadnog generala u čin general-bojnika.

Zastupljenost žena djelatnih vojnih osoba u Hrvatskoj vojsci iznosi 15%, dok je u državama članicama NATO-a oko 13%.

potrebno je raditi na većoj participaciji u pogledu sudjelovanja žena u oružanim snagama, policiji i sustavu državne sigurnosti – području koje se tradicionalno smatralo muškim.

Zaključno, u MVEP-u je došlo do stagnacije udjela žena na dužnosničkim pozicijama, kao i u broju veleposlanica u inozemstvu, te do smanjenja broja generalnih konzulica odnosno žene su i dalje podzastupljene u obnašanju dužnosti šefica diplomatskih i konzularnih predstavništava. S druge strane, posljednje četiri godine bilježi se napredak u MORH u broju časnica, dočasnica i vojnkinja te je jedina general-bojnica promaknuta u čin general-brigadirke, te je značajno povećan udio žena angažiranih u međunarodnim misijama i operacijama potpore miru. U MUP-u je udio rukovodećih državnih službenica povećan za 7% u odnosu na prethodnu godinu, a udio policijskih službenica na rukovodećim radnim mjestima je povećan za 4% u odnosu na prethodnu godinu.

Uzevši u obzir sve navedeno, Pravobraniteljica daje sljedeće preporuke:

- (1) Aktivni angažman u okviru provedbe RVSUN 1325, poticanje rodno osjetljive vanjske, sigurnosne, obrambene i razvojne politike, u skladu s obvezama koje proizlaze iz članstva u Europskoj uniji i NATO savezu.
- (2) Jačanje rodne perspektive kroz programe obuke i obrazovanja.

12.2. ŽRTVE SEKSUALNOG NASILJA U DOMOVINSKOM RATU

Zakon o pravima žrtava seksualnog nasilja za vrijeme oružane agresije na Republiku Hrvatsku u Domovinskom ratu⁶⁶⁴ (dalje: Zakon) propisuje primjenu načela rodne jednakosti i ravnopravnosti u postupku za ostvarivanje prava iz navedenog Zakona, bez diskriminacije stranke po bilo kojoj osnovi. *Povjerenstvo za žrtve seksualnog nasilja* je neovisno i stručno tijelo⁶⁶⁵, koje daje mišljenje o činjenici je li stranka žrtva seksualnog nasilja te o obliku, odnosno posljedicama seksualnog nasilja sukladno Zakonu o pravima žrtava seksualnog nasilja za vrijeme oružane agresije na Republiku Hrvatsku u Domovinskom ratu, a članovi Povjerenstva i njihovi zamjenici biraju se tako da se osigura rodna ravnopravnost.

Praćenje provedbe predmetnog Zakona te rada Povjerenstva, osim temeljem ZRS-a, Pravobraniteljica temelji i na preporukama Rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a 1325(2000) – Žene, mir i sigurnost, kao i na ostalim međunarodnim dokumentima koji se bave problemom eksploatacije, zaštite i unaprjeđenja prava žena.

Ministarstvo hrvatskih branitelja (MHB) sukladno navedenom Zakonu i *Pravilniku o uvjetima i načinu ostvarivanja statusa i prava žrtve seksualnog nasilja u Domovinskom ratu*⁶⁶⁶, vodi evidenciju

⁶⁶⁴ Narodne novine, br. 64/15, 98/19.

⁶⁶⁵ Vezano uz sastav članova Povjerenstva, MHB je napomenulo da je nakon isteka mandata članovima odnosno zamjenicima članova Povjerenstva, **u tijeku postupak imenovanja novih članova i njihovih zamjenika** sukladno važećem Zakonu i Pravilniku o ustrojstvu i načinu rada Povjerenstva za žrtve seksualnog nasilja.

⁶⁶⁶ Narodne novine, br. 97/15.

o žrtvama seksualnog nasilja u Domovinskom ratu i nasljednicima, u dijelu koji se odnosi na ostvarena prava i isplaćene novčane naknade ostvarene po osnovi seksualnog nasilja. U 2024., zaprimljeno je ukupno 5 zahtjeva (3 M i 2 Ž), od toga je pozitivno riješen 1 zahtjev (1 M), negativno 2 zahtjeva (1 M i 1 Ž), a u postupku rješavanja su 2 predmeta (1 M i 1 Ž).⁶⁶⁷

U odnosu na zahtjeve nasljednika iza žrtve seksualnog nasilja prema važećem Zakonu, zaprimljeno je 8 zahtjeva, od toga su pozitivno riješena 4 zahtjeva, 2 zahtjeva su odbijena, dok su u 2 predmeta zahtjevi odbačeni.

⁶⁶⁷ U 2023., zaprimljeno je 6 zahtjeva (3 M i 3 Ž), od toga je pozitivno riješeno 6 zahtjeva (3 M i 3 Ž).

MEHANIZMI ZA PROVEDBU ZAKONA O RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA

13.1. POVJERENSTVA ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA

Povjerenstva za ravnopravnost spolova (povjerenstva) su radno savjetodavna tijela županijskih skupština i skupštine Grada Zagreba u čijem sastavu su zastupljeni članovi/ice županijskih skupština, odnosno skupštine Grada Zagreba, predstavnici/ice organizacija civilnoga društva i nezavisni/e stručnjaci/kinje⁶⁶⁸. U okviru svojih nadležnosti, Pravobraniteljica kontinuirano surađuje s povjerenstvima koja predstavljaju značajan mehanizam provedbe ZRS-a te imaju ključnu ulogu u oživotvorenju ustavnog načela ravnopravnosti spolova na lokalnoj i područnoj (regionalnoj) razini. Stoga je u cilju praćenja provedbe ZRS-a (kao i promicanja ravnopravnosti spolova) na lokalnoj razini, Pravobraniteljica od svih povjerenstava zatražila podatke vezane uz njihov rad i aktivnosti tijekom izvještajnog razdoblja.

Kao i tijekom ranijih izvještajnih razdoblja, većina povjerenstava kao glavne aktivnosti navodi obilježavanje važnijih datuma i obljetnica iz područja ljudskih prava, pri čemu se posebno ističu Međunarodni dan žena (8.3.), Nacionalni dan borbe protiv nasilja nad ženama (22.9.) i Međunarodni dan borbe protiv nasilja nad ženama (25.11.) u sklopu čega su bile organizirane tematske sjednice, rasprave, tribine, okrugli stolovi i slične aktivnosti. U nastavku se izdvajaju pojedine od navedenih brojnih aktivnosti povjerenstava.

a) Povodom obilježavanja *Međunarodnog dana žena*⁶⁶⁹ Hrvatska gospodarska komora je u suradnji s Povjerenstvom za ravnopravnost spolova **Istarske županije** organizirala okrugli stol „*Ženska strana upravljanja ljudskim resursima*“ u čijem fokusu su bila iskustva žena u poduzetništvu i

⁶⁶⁸ Čl.28.st.2. Zakona o ravnopravnosti spolova (Narodne novine, broj 82/08, 69/17). Ovdje valja napomenuti da su odredbama čl.67. Zakona o sustavu državne uprave (Narodne novine, broj 66/19) uredi državne uprave u županijama prestali s radom (1.1.2020.) te je, sukladno tumačenju čl.27.-28. ZRS-a od strane Ministarstva pravosuđa i uprave, a s obzirom na to da poslovi koje su obavljali koordinatori/ce za ravnopravnost spolova u uredima državne uprave nisu poslovi državne uprave niti da su isti mogli biti povjereni na obavljanje županijama te da su preuzeti državni službenici/ce ureda državne uprave postali službenici/ce jedinica područne (regionalne) samouprave, *više ne postoje koordinatori/ice za ravnopravnost spolova u županijama*, što se odrazilo i na sazive povjerenstava imenovane 2021., o čemu je izvješteno u okviru prethodnih godišnjih izvješća o radu Pravobraniteljice.

⁶⁶⁹ Povjerenstvo za ravnopravnost spolova **Medimurske županije** je navedeni datum obilježilo na način da je sa Povjerenstvom za ravnopravnost spolova Grada Čakovca uz šetnju gradom dijelilo prigodne poruke zajedno s učenicima/icama Srednje škole Čakovec i Graditeljske škole Čakovec, koji/e su ujedno i izradili/e poruke podrške. Povjerenstvo za ravnopravnost spolova **Grada Zagreba** je uputilo čestitku objavom na informativnim zaslonima na tramvajskim i autobusnim stajalištima te u samim tramvajima i autobusima.

upravljanje ljudskim resursima.⁶⁷⁰ Povjerenstvo za ravnopravnost spolova **Dubrovačko-neretvanske županije** u suradnji sa Sveučilištem u Dubrovniku i Udrugom poslovnih žena KRUG Dubrovnik je održalo predavanje „*Žene i obrazovanje – nekad i sad*“. Povjerenstvo za ravnopravnost spolova **Karlovačke županije** je sudjelovalo u panel raspravi „*Stakleni strop – mit ili realnost*“ u organizaciji udruga mladih koje djeluju na području Karlovca. Povjerenstvo za ravnopravnost spolova **Koprivničko-križevačke županije** je u suradnji s PU koprivničko-križevačkom provelo preventivnu akciju „*Žene u prometu*“, a Povjerenstvo za ravnopravnost spolova **Varaždinske županije** je, u suradnji s Koordinacijom za ljudska prava Varaždinske županije, organiziralo kazališnu predstavu Glumačke družine Histriion u HNK Varaždin pod nazivom „*Mali raj*“.

b) Povodom obilježavanja *Nacionalnog dana borbe protiv nasilja nad ženama*⁶⁷¹ Povjerenstvo za ravnopravnost spolova **Primorsko-goranske županije** održalo je sjednicu sa temom „*Rezultati istraživanja o femicidu*“⁶⁷². Zamjenica predsjednice Povjerenstva za ravnopravnost spolova **Splitsko-dalmatinske županije** je izlagala na Panel raspravi „*Zaštita žena u RH prije 20 godina i danas*“ – *Jesu li i na koji način dosadašnje zakonske izmjene doprinijele boljoj zaštiti žena od nasilja?*, koju raspravu je organizirala PU splitsko-dalmatinska. Delegacija Povjerenstva za ravnopravnost spolova **Grada Zagreba** je položila cvijeće i odala počast žrtvama nasilja ispred Općinskog građanskog suda u Zagrebu, a Povjerenstvo za ravnopravnost spolova **Bjelovarsko-bilogorske županije** je održalo radio emisiju posvećenu problematici nasilja nad ženama.

c) Pojedina povjerenstva su poduzimala aktivnosti i vezano uz obilježavanje *Međunarodnog dana borbe protiv nasilja nad ženama*.⁶⁷³ Tako Povjerenstvo za ravnopravnost spolova **Krapinsko-zagorske županije** navodi kako je povodom navedenog datuma u suradnji s Domom za žrtve nasilja u obitelji NOVI POČETAK organiziran skup na kojem je tema bila *Pružanje podrške žrtvama nasilja u obitelji, Savjetovanje kao metoda rada te Stereotipi i predrasude u javnom (i privatnom) sektoru*, a Povjerenstvo za ravnopravnost spolova **Karlovačke županije** je sudjelovalo na radionici održanoj u prostoru karlovačkog kina Edison koju je vodila udruga EduKA. Povjerenstvo za ravnopravnost spolova **Primorsko-goranske županije** je organiziralo sjednicu sa temom „*Safe YOU: Upotreba tehnologije i umjetne inteligencije u borbi protiv nasilja nad ženama*“, a Povjerenstvo za ravnopravnost spolova **Zadarske županije** je sa organizatorom Dalmatinskom podružnicom Hrvatske udruge za odnose s javnošću bilo jedan od suorganizatora događaja „*Glas protiv nasilja*“

⁶⁷⁰ Također, za Dan žena je Udruga BPW-Prvi hrvatski klub žena pod pokroviteljstvom **Istarske županije** organizirala konferenciju na temu „*Žensko poduzetništvo u Hrvatskoj i odabranim zemljama: izazovi i perspektive*“, u čijem radu je aktivno sudjelovala i predsjednica Povjerenstva na temu podrške ženskom poduzetništvu u Istarskoj županiji.

⁶⁷¹ Povjerenstvo za ravnopravnost spolova **Virovitičko-podravske županije** je povodom navedenog datuma poslalo pisano priopćenje medijima, a Povjerenstvo za ravnopravnost spolova **Istarske županije** je sudjelovalo u tradicionalnom mimohodu kroz centar Pule koji su organizirali Sigurna kuća Istra i Udruga žena Pula.

⁶⁷² Na navedenoj sjednici je Dunja Bonacci Skenderović prezentirala svoju analizu „*Ili moja ili ničija*“ koja se bavi pitanjima femicida na uzorku od 56 slučajeva u Hrvatskoj u razdoblju od 2016. do 2023.

⁶⁷³ Povjerenstvo za ravnopravnost spolova **Koprivničko-križevačke županije** je u suradnji s Udrugom „HERA“ Križevci, organiziralo javnu akciju senzibiliziranja javnosti na problematiku nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, a Povjerenstvo za ravnopravnost spolova **Ličko-senjske županije** je distribuiralo lokalnim postajama u županiji jingl pod nazivom Prašina koji je nekoliko dana emitiran, a sukladno dopisu Ureda za ravnopravnost spolova Vlade RH. Povodom 25.11., kao i povodom 8.3., Povjerenstvo za ravnopravnost spolova **Vukovarsko-srijemske županije** navodi kako su date izjave medijima o važnosti tih datuma.

koji se sastojao od besplatnog seminara samoobrane za žene i tribine u Gradskoj knjižnici Zadar. Povjerenstvo za ravnopravnost spolova **Dubrovačko-neretvanske županije** je u suradnji sa Sveučilištem u Dubrovniku organiziralo panel „*Karijera u sjeni moćnika*“, a Povjerenstvo za ravnopravnost spolova **Grada Zagreba** je nastavilo kampanju *NeVidljive* kojom senzibilizira javnost i građane/ke Zagreba o nasilju nad ženama starije životne dobi.⁶⁷⁴

Povodom obilježavanja Međunarodnog dana borbe protiv nasilja nad ženama u Hrvatskom saboru je održana (22.11.2024.) **tematska sjednica Odbora za ravnopravnost spolova** na temu „*Sprečavanje rodno utemeljenog online nasilja nad djevojčicama i ženama te stvaranje sigurnijeg online okruženja*“, a na kojoj je sudjelovala i Pravobraniteljica.⁶⁷⁵ Na navedenoj sjednici sudjelovali/e su i predstavnici/e pojedinih povjerenstava i to: Krapinsko-zagorske županije, Koprivničko-križevačke županije, Primorsko-goranske županije, Ličko-senjske županije i Osječko-baranjske županije.

d) Pored navedenih aktivnosti i tematskih područja, pojedina povjerenstva su posvećivala pažnju i nekim *drugim pitanjima iz područja ravnopravnosti spolova* te poduzimala određene aktivnosti.⁶⁷⁶ Tako je Povjerenstvo za ravnopravnost spolova **Varaždinske županije** (19.9.2024.) je objavilo Pozivni natječaj za davanje prijedloga za dodjelu javnog priznanja „*Ženska kreativnost u ruralnom životu*“ povodom Svjetskog dana ruralnih žena 15. listopada, dok je Povjerenstvo za ravnopravnost spolova **Zagrebačke županije** obilježilo navedeni datum na svojoj sjednici na temu „*Uloga žena poduzetnica i inovatorica u ruralnim područjima Zagrebačke županije*“. Nadalje, Povjerenstvo za ravnopravnost spolova **Krapinsko-zagorske županije**, ZIP portal i Informativna scena Poduzetnički klub žena KZŽ su nastavili suradnju organiziranjem okruglih stolova na temu *Žene i politika* diljem županije.⁶⁷⁷ Povjerenstvo za ravnopravnost spolova **Karlovačke županije** je organiziralo tribinu „*Demografske mjere i mjere za mlade – Pozitivno i ravnopravno roditeljstvo*“. Povjerenstvo za ravnopravnost spolova **Vukovarsko-srijemske županije** je raspravljalo o mjerama za zaštitu žrtava kaznenih djela i prekršaja, a poticalo je gradove, općine, udruge i ustanove na apliciranje i provođenje projekta „*Zaželi-program zapošljavanja žena-faza III*“.

⁶⁷⁴ S tim u vezi, održana (4.7.2024.) je sjednica Povjerenstva za ravnopravnost spolova **Primorsko-goranske županije** na kojoj je predsjednica Povjerenstva za ravnopravnost spolova Grada Zagreba predstavila kampanju „*NeVidljive*“. Vezano uz predmetnu tematiku, predsjednica Povjerenstva za ravnopravnost spolova **Međimurske županije** je povodom Međunarodnog dana borbe protiv nasilja nad starijim osobama sudjelovala (14.6.2024.) na tribini za starije osobe, stručnjake/inje i širu javnost, a koju je organizirao Obiteljski centar, Područna služba Međimurske županije. Nakon tribine održano je interaktivno predavanje „*Mitovi i zablude o nasilju nad starijim osobama*“.

⁶⁷⁵ U **uvodnom dijelu navedene sjednice izlaganje je održao i zamjenik Pravobraniteljice koji je predstavio EU-projekt „Podizanje svijesti o rodno uvjetovanom kibernetičkom nasilju nad djevojčicama i ženama te stvaranje sigurnijeg online okruženja“** kojeg Pravobraniteljica kao nositeljica provodi u partnerstvu s pojedinim organizacijama civilnog društva iz Hrvatske, Portugala i Španjolske.

⁶⁷⁶ Povjerenstvo za ravnopravnost spolova **Bjelovarsko-bilogorske županije** navodi kako je podržalo županijski izbor za najuzorniju seosku ženu koji nije bio održan deset godina.

⁶⁷⁷ Na jednom od navedenih događanja u listopadu, sudjelovala je i predsjednica Povjerenstva za ravnopravnost spolova **Istarske županije**.

Također, pojedina povjerenstva su tijekom izvještajnog razdoblja poduzimala i određene aktivnosti vezane uz područje sporta⁶⁷⁸, obrazovanja⁶⁷⁹, rodno osjetljivog proračuna⁶⁸⁰, ženskog poduzetništva⁶⁸¹, trgovanja ljudima⁶⁸², seksizma u medijima⁶⁸³, kibernetičkog nasilja⁶⁸⁴ te izrade/promocije loga Povjerenstva.⁶⁸⁵

e) *Na pojedinim aktivnostima povjerenstava sudjelovala je i Pravobraniteljica.* Tako su u organizaciji Povjerenstva za ravnopravnost spolova **Grada Zagreba** (22.2.2024.) predstavljeni rezultati istraživanja o mogućnostima uvođenja fleksibilnih oblika rada zaposlenika/ca Gradske uprave Grada Zagreba, s ciljem usklađivanja poslovnog i privatnog života, a koje je na uzorku zaposlenika/ca Stručnih službi Grada Zagreba provela izv.prof.dr.sc. Ksenija Klasnić s Odsjeka za sociologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Na navedenoj sjednici je sudjelovala i predstavnica Pravobraniteljice, koja je istaknula da predstavljeni rezultati prije svega potvrđuju ono što je Pravobraniteljica utvrdila kroz provedeno istraživanje 2016-2017.

U okviru EU-projekta *“Podizanje svijesti o rodno uvjetovanom kibernetičkom nasilju nad djevojčicama i ženama te stvaranje sigurnijeg online okruženja“*, u suradnji s Povjerenstvom za ravnopravnost spolova **Krapinsko-zagorske županije**, Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova te Krapinsko-zagorske županije organiziran je u Krapinskim Toplicama (26.9.2024.) okrugli stol o kibernetičkom nasilju. Događaj je objedinjen s obilježavanjem Nacionalnog dana borbe protiv nasilja

⁶⁷⁸ Povjerenstvo za ravnopravnost spolova **Grada Zagreba** je u lipnju, putem Gradskog ureda za obrazovanje, sport i mlade poslalo preporuku Sportskom savezu Grada Zagreba i svim članicama Saveza da vode brigu o stvaranju rodno ravnopravnijih odnosa odnosno preporučilo je da se vodi računa o rodno uravnoteženom korištenju sportske infrastrukture, o jednakoj dostupnosti stručnog usavršavanja, osposobljavanja i zapošljavanja u sportu, a posebno o *osnaživanju i poticanju za imenovanje većeg broja žena* na rukovodećim pozicijama u administraciji i upravljanju klubovima, sportskoj zajednici te sportskim građevinama u vlasništvu Grada Zagreba.

⁶⁷⁹ Povjerenstvo za ravnopravnost spolova **Grada Zagreba** je organiziralo sjednicu na kojoj su predstavljeni rezultati istraživanja o potrebi uvođenja sveobuhvatne seksualne edukacije u zagrebačke škole, koje su provele udruge „Status M“ i „CESI“.

⁶⁸⁰ Povjerenstvo za ravnopravnost spolova **Grada Zagreba** je nastavilo daljnji rad na rodnoj osjetljivosti proračuna te je doc.dr.sc. Ana Marija Sikirić Simčić izradila studiju/analizu *Rodna perspektiva proračuna Grada Zagreba u 2023.*, a održana je i radionica *Metodologija rodno odgovornog proračuna Grada Zagreba*, namijenjena zaposlenicima/cama Grada Zagreba.

⁶⁸¹ Povjerenstvo za ravnopravnost spolova **Grada Zagreba** je na dnevnom redu imalo točku Prijedloga programa poticanja razvoja obrta, malog i srednjeg poduzetništva gdje su na traženje Povjerenstva posebno predstavljene mjere i aktivnosti koje Grad Zagreb provodi u cilju osnaživanja ženskog poduzetništva.

⁶⁸² Povjerenstvo za ravnopravnost spolova **Virovitičko-podravske županije** navodi sudjelovanje na sastanku s predstavnicima/cama GRETA-e (3.6.2024.) u Zagrebu.

⁶⁸³ Povjerenstvo za ravnopravnost spolova **Istarske županije** navodi kako je Centar za građanske inicijative Poreč proveo projekt *„Seksizam naš svagdašnji“* u partnerstvu sa Hrvatskim novinarskim društvom i Islandskom organizacijom za ženska ljudska prava u sklopu kojeg je objavljen i Priručnik za suzbijanje seksizma u medijima i oglašivačkoj industriji te je provedena javna kampanja o štetnom utjecaju medijskog izvještavanja, a u svemu je aktivno sudjelovalo i Povjerenstvo. Navedeni priručnik je bio razmotren i od strane Povjerenstva za ravnopravnost spolova **Koprivničko-križevačke županije** kao i Povjerenstva za ravnopravnost spolova **Osječko-baranjske županije**.

⁶⁸⁴ Povjerenstvo za ravnopravnost spolova **Koprivničko-križevačke županije** je u suradnji s PU koprivničko-križevačkom (7.2.2024.) organiziralo tribinu u okviru preventivne kampanje *„Web heroj“*, pod sloganom *„Ulovi lika s weba koji tvoje eure vreba“*.

⁶⁸⁵ Povjerenstvo za ravnopravnost spolova **Krapinsko-zagorske županije** navodi kako je u Poslovno-tehnološkom inkubatoru Krapinsko-zagorske županije u Krapini (19.4.2024.) predstavljen likovno-literarni natječaj Povjerenstva za ravnopravnost spolova Krapinsko-zagorske županije i promocija loga Povjerenstva. Za izradu loga Povjerenstva pristigla su četiri prijedloga učenika/ica Škole za umjetnost, dizajn, grafiku i odjeću iz Zaboka. Nakon tajnog glasovanja, Povjerenstvo je izabralo logo prijedlog. Korištenjem navedenog loga Povjerenstvo želi biti prepoznatljivo kod promoviranja svog rada na svim dokumentima, na stranicama Županije i na svojoj Facebook stranici. Također, i Povjerenstvo za ravnopravnost spolova **Primorsko-goranske županije** navodi kako je na sjednici (26.3.2024.) raspravljalo, između ostaloga, i o logu Povjerenstva.

nad ženama u Krapinsko-zagorskoj županiji. Na navedenom događanju govor je održala i predstavnica Pravobraniteljice, a u sklopu okruglog stola uvodno je prikazan film o rodno utemeljenom nasilju te je prezentiran međunarodni projekt, kojeg je nositeljica Pravobraniteljica i kojeg provodi u suradnji s partnerima iz Hrvatske, Portugala i Španjolske.

Također, u okviru navedenog EU-projekta, a u suradnji Pravobraniteljice, Koprivničko-križevačke županije i Povjerenstva za ravnopravnost spolova **Koprivničko-križevačke županije**, održana je (16.10.2024.) u Koprivnici panel rasprava o kibernetičkom nasilju te predstavljanje EU-projekta kojeg je nositeljica institucija Pravobraniteljice.⁶⁸⁶

U organizaciji Povjerenstva za ravnopravnost spolova **Koprivničko-križevačke županije** i u suradnji sa županijskom Udrugom žena iz ruralnih područja, a pod visokim pokroviteljstvom Pravobraniteljice, u Kloštru Podravskom održan je (1.6.2024.) 13. po redu „*Festival žena iz ruralnih područja Koprivničko-križevačke županije*“.⁶⁸⁷

Na poziv udruge HOMO iz Pule i u organizaciji nositeljice projekta, Udruge žena NIT iz Korenice, predstavnik Pravobraniteljice je (18.1.2024.) u Gospiću u okviru projekta naziva „*Između roda i kraja*“⁶⁸⁸ održao predavanje na temu ovlasti i nadležnosti Pravobraniteljice, prakse rada na pritužbama, statističkih pokazatelja, definicije rodne i spolne diskriminacije, rodne ravnopravnosti te zakonodavnog okvira zaštite od rodno utemeljenog nasilja. Predavanju su prisustvovali i članovi/ice Povjerenstva za ravnopravnost spolova **Ličko-senjske županije**.

Iako pojedina povjerenstva u dostavljenim odgovorima načelno navode svoju aktivnost, pritom ne konkretiziraju predmetne aktivnosti niti detaljnije opisuju u čemu se točno sastoji njihov angažman tijekom izvještajnog razdoblja. Tako Povjerenstvo za ravnopravnost spolova **Sisačko-moslavačke županije** navodi kako je uspostavilo suradnju s relevantnim institucijama⁶⁸⁹ te da su članovi/ice Povjerenstva sudjelovali/e u kampanjama i događajima organiziranim povodom obilježavanja pojedinih značajnijih datuma. Međutim pritom se ne navodi niti jedan konkretan događaj odnosno aktivnost koja bi se odnosila na navedeno niti se isto na bilo koji način opisuje (kao što su npr. mjesto i vrijeme navedenih događaja, tko ih je organizirao, o čemu se točno raspravljalo i slično). Povjerenstvo za ravnopravnost spolova **Šibensko-kninske županije** navodi kako su tijekom izvještajnog razdoblja održane dvije sjednice te načelno nabraja šest aktivnosti od kojih se neke odnose na analizu određenih statističkih podataka i suradnju s organizacijama civilnog društva pri

⁶⁸⁶ U sklopu događanja uvodno je prikazan i film o rodno utemeljenom nasilju te je prezentiran međunarodni projekt kojeg je nositeljica Pravobraniteljica, a kojeg provodi u suradnji s partnerima iz Hrvatske, Portugala i Španjolske.

⁶⁸⁷ Navedenom festivalu je nazočila i predstavnica Pravobraniteljice.

⁶⁸⁸ Projektom su predviđene organizacije niza okruglih stolova na temu rodne ravnopravnost na području Ličko-senjske županije, a planira se i izrada Akcijskog plana za prevenciju nasilja nad ženama Ličko-senjske županije. Projekt, između ostalog, cilja na unaprijeđenje podrške žrtvama kršenja ljudskih prava na području županije, zatim na jačanje međusektorske suradnje i sinergije u borbi protiv rodno utemeljenog nasilja te promicanje međunarodnih standarda poštivanja ljudskih prava i zaštite od svih oblika diskriminacije.

⁶⁸⁹ S tim u vezi, Povjerenstvo navodi da se uključivalo „*u sve aktivnosti udruga, ustanova i organizacija civilnog društva, ne samo s područja Sisačko-moslavačke županije već i šire, a dobra suradnja uspostavljena je i sa Savjetom mladih Sisačko-moslavačke županije*“ kao i da su članovi/ice Povjerenstva „*u svojim sredinama radili na promicanju ravnopravnosti spolova i nastojali otkloniti svaku uočenu diskriminaciju*“.

čemu se niti na koji način ne opisuju niti konkretiziraju navedene aktivnosti odnosno način na koji su iste bile provedene. Povjerenstvo za ravnopravnost spolova **Požeško-slavonske županije** navodi kako nije imalo nikakve aktivnosti, a ukupno je održana jedna sjednica Povjerenstva (6.2.2024.)⁶⁹⁰.

S druge strane, **primjer dobre prakse** predstavljaju povjerenstva koja su dostavila detaljne podatke iz kojih proizlazi njihov povećan angažman i brojne konkretne aktivnosti: **Koprivničko-križevačko, Virovitičko-podravsko, Krapinsko-zagorsko, Istarsko povjerenstvo te Grada Zagreba.**

13.1.1. Financiranje povjerenstava za ravnopravnost spolova

Iako su zatraženi podaci o iznosu novčanih sredstava koja su povjerenstva dobila za svoj rad od županija, navedene podatke dostavio je samo dio povjerenstava. Iz dostavljenih podataka proizlazi kako su **najmanje iznose dobili** - Povjerenstvo za ravnopravnost spolova Virovitičko-podravske županije (13 eura)⁶⁹¹ i Međimurske županije (265 eura), dok su **najveće iznose dobili** - Povjerenstvo za ravnopravnost spolova Grada Zagreba (33.000 eura) i Povjerenstvo za ravnopravnost spolova Koprivničko-križevačke županije (12.970 eura). Navedeno ukazuje kako i nadalje postoji znatna **neujednačenost u visini financijskih sredstava** koja povjerenstva imaju za svoj rad, a koja se posljedično održava i na neujednačenost u aktivnostima.

Iako je visina financijskih sredstava važan čimbenik, Pravobraniteljica ukazuje kako značajnu ulogu u aktivnosti povjerenstava ima i **motiviranost njihovih članova/ica**, kao i razumijevanje njihove uloge. Navedeno je vidljivo iz činjenice kako su tijekom izvještajnog razdoblja pojedina povjerenstva, unatoč manjim novčanim iznosima, bila u većoj mjeri aktivna od pojedinih povjerenstava koja su raspolagala sa većim novčanim iznosima, a koja praksa je egzistirala i tijekom ranijih izvještajnih razdoblja.

13.2. URED ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA VLADE REPUBLIKE HRVATSKE

Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske (Ured), kao stručna služba za obavljanje stručnih i administrativnih poslova u vezi s ostvarivanjem ravnopravnosti spolova, koordinira aktivnosti kojima je cilj uspostavljanje ravnopravnosti spolova u društvu, stvaranje uvjeta za promicanje ravnopravnosti spolova te praćenje provedbe i učinkovitosti ZRS-a, odobrava tijelima državne uprave i pravnim osobama u pretežitom vlasništvu države planove djelovanja za promicanje i uspostavljanje ravnopravnosti spolova te izrađuje nacionalnu politiku za promicanje ravnopravnosti spolova i nadzire njezinu provedbu.⁶⁹²

⁶⁹⁰ Na navedenoj sjednici se raspravljalo o mogućnostima smještaja djece u jaslice/vrtiće na području županije. Pritom Povjerenstvo navodi određene aktivnosti koje je gradonačelnica grada Pleternice (ujedno i članica županijskog povjerenstva) provodila na području grada Pleternice.

⁶⁹¹ S tim u vezi, navedeno Povjerenstvo navodi kako „*nema stavku u proračunu već se potrebna sredstva potražuju namjenski*“ te da su „*u 2024. godini trošena samo sredstva za dolazak na sastanke članova i članica u pojedinačnom iznosu za osobu koja je sudjelovala na sastanku u iznosu od 13,00 eura*“.

⁶⁹² Sukladno čl.18.st.2.toč.2.i 4. ZRS-a (Narodne novine, broj 82/08, 69/17).

U dostavljenom izvješću Ured navodi kako, unatoč službenom traženju, niti poslanim požurnicama, od lokalnih izbora 2021., nije pravovremeno zaprimao odluke ili rješenja o imenovanju članova/ica županijskih povjerenstava za ravnopravnost spolova, a navedeno je onemogućilo kompletiranje baze podataka na web stranici Ureda. Prema navodima Ureda, niti do kraja 2024., ukupno 4 županije odnosno skupštine županija nisu dostavile informacije o imenovanju povjerenstava za ravnopravnost spolova.⁶⁹³ **Iz objektivnih razloga nije bilo moguće održati Koordinaciju županijskih povjerenstava.** Ured navodi kako je nastavio surađivati sa županijskim povjerenstvima prvenstveno kroz promociju rada povjerenstava na lokalnoj razini **putem objava na web stranici.** Ured je povodom obilježavanja Međunarodnog dana borbe protiv nasilja nad ženama županijskim povjerenstvima dostavio poveznicu na prigodan radio-jingle sa zamolbom da ga, prema mogućnosti, distribuiraju lokalnim radio postajama.⁶⁹⁴

Tijekom godine, a po dostavi od strane županijskih povjerenstava, Ured navodi kako je nastavio objavljivati vijesti vezane uz aktivnosti županijskih povjerenstava na web stranici, u podkategoriji – *Institucionalni mehanizmi*: “Iz rada županijskih povjerenstava”.⁶⁹⁵ U rubrici *Institucionalni mehanizmi* objavljeni su i podaci o *Europskoj povelji za ravnopravnost žena i muškaraca na lokalnoj razini*.⁶⁹⁶

Sukladno odredbama Pravilnika o rokovima i postupcima praćenja i izvješćivanja o provedbi akata strateškog planiranja od nacionalnog značaja i od značaja za jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave⁶⁹⁷, Ured navodi kako je podnio svoje prvo izvješće o provedbi Nacionalnog plana za ravnopravnost spolova do 2027. godine, za 2023., odnosno **izvješće o provedbi 13 mjera iz Akcijskog plana za provedbu Nacionalnog plana za razdoblje do 2024. godine**, za koje su priloge o provedbi poslala tijela koja su bila nositelji mjera. Kako je navedeno i u Zaključku navedenog Izvješća, provedba Nacionalnog plana u 2023., ocjenjuje se *vrlo učinkovitom*, a ukoliko se učinak provedbe iskazuje brojčano iznosi 92,3%. Podnošenju Izvješća prethodio je 2. sastanak Međuresorne radne skupine za praćenje provedbe Nacionalnog plana za ravnopravnost spolova za razdoblje do

⁶⁹³ Radi se o sljedećim županijama odnosno županijskim skupštinama: Istarska županija, Međimurska županija, Sisačko-moslavačka županija i Splitsko-dalmatinska županija.

⁶⁹⁴ S tim u vezi, Povjerenstvo za ravnopravnost spolova **Ličko-senjske županije** je Pravobraniteljicu obavijestilo kako je distribuiralo lokalnim postajama u županiji jingl pod nazivom Prašina koji je nekoliko dana emitiran, a sukladno navedenom dopisu Ureda za ravnopravnost spolova Vlade RH.

⁶⁹⁵ Objavljeno je ukupno 11 vijesti koje su dostavila samo povjerenstva za ravnopravnost spolova Koprivničko-križevačke županije i Virovitičko-podravne županije.

⁶⁹⁶ Vijeće europskih gradova i regija (CEMR) objavilo je (2006.) *Europsku povelju za ravnopravnost žena i muškaraca na lokalnoj razini* kojom se lokalne i regionalne uprave europskih zemalja obvezuju da će slijediti načela rodne ravnopravnosti te provoditi odredbe propisane Poveljom. Ured navodi kako je Europska komisija 2015., u sklopu pilot projekta za razvoj indikatora za mjerenje provedbe Europske povelje za ravnopravnost žena i muškaraca na lokalnoj razini, izradila i prevela na hrvatski jezik Alat za planiranje i praćenje politika i praksi. Koristeći ovaj dokument, jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave olakšana je izrada i praćenje Akcijskog plana za primjenu Povelje. Koordinatorica za potpisivanje Europske povelje za ravnopravnost žena i muškaraca na lokalnoj razini za Republiku Hrvatsku, Jessica Acquavita, zamjenica je župana Istarske županije. Više o Europskoj povelji o ravnopravnosti spolova na lokalnoj razini dostupno je na web stranicama Observatory of the European Charter (<https://charter-equality.eu/>), uključujući podatke o aktivnostima provedenim u Hrvatskoj, o čemu povjerenstva ne izvještavaju Ured.

⁶⁹⁷ Narodne novine, broj 44/23.

2027. godine i Akcijskog plana za provedbu Nacionalnog plana za razdoblje do 2024., na kojem je nacrt navedenog Izvješća verificiran s članstvom Međuresorne radne skupine.⁶⁹⁸

Nadalje, Ured navodi kako je početkom godine dopisom zatražio sve obveznike da žurno pristupe procesu izrade **Plana djelovanja** zajedno sa Smjericama za izradu plana djelovanja za promicanje i uspostavljanje ravnopravnosti spolova. Zaprimito je i data suglasnost za 10 planova djelovanja.⁶⁹⁹ Broj aktivnih planova djelovanja iznosio je 23.⁷⁰⁰

13.3. ZAKLJUČNO RAZMATRANJE I PREPORUKE

Kao i tijekom ranijih izvještajnih razdoblja, Pravobraniteljica ukazuje kako je strateški okvir za provedbu politike ravnopravnosti spolova nužan kao podloga za djelovanje županijskih povjerenstava za ravnopravnost spolova koja sukladno ZRS-u provode nacionalnu politiku na lokalnoj razini i koordinatora/ica u tijelima državne uprave za ravnopravnost spolova koji provedbu iste koordiniraju, kao i za tijela državne uprave i pravne osobe u pretežitom vlasništvu države obzirom da njihovi Planovi djelovanja nužno moraju sadržavati plan provedbe aktivnosti vezanih uz mjere nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova.

U odnosu na županijska povjerenstva za ravnopravnost spolova, i nadalje je vidljiva *neujednačenost u njihovom radu i aktivnostima, kao i u iznosu financijskih sredstava* koja su tijekom ovog izvještajnog razdoblja dobila za svoj rad. Iako je većina povjerenstava provodila određene aktivnosti (posebice vezano uz obilježavanje značajnijih datuma i obljetnica iz područja ljudskih prava), potrebno je nastaviti sa *proaktivnim radom svih povjerenstava*, a kako bi se osigurala dosljedna provedba ZRS-a na lokalnoj razini.

Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH i nadalje ne ostvaruje koordinacijsku ulogu sa županijskim povjerenstvima za ravnopravnost spolova (navodi da nije bilo moguće iz objektivnih razloga) već surađuje putem objava na webu i sl.

⁶⁹⁸ Pregled aktivnosti je, vezano uz praćenje provedbe Nacionalnog plana, dostupan na poveznici:

<https://ravnopravnost.gov.hr/vijesti/izrada-nacionalnog-plana-za-ravnopravnost-spolovaza-razdoblje-od-2021-do-2027-godine/3429>

⁶⁹⁹ **Odobreni su planovi djelovanja** za Ministarstvo pravosuđa i uprave, Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Ministarstvo kulture i medija, Ministarstvo zdravstva, Središnji državni ured za razvoj digitalnog društva, Središnji državni ured za središnju javnu nabavu i Državni hidrometeorološki zavod, Ministarstvo obrane, Ministarstvo zaštite okoliša i zelene tranzicije i Državni zavod za intelektualno vlasništvo.

⁷⁰⁰ Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, Ministarstvo unutarnjih poslova, Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, Ministarstvo pravosuđa i uprave, Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Ministarstvo kulture i medija, Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, Ministarstvo poljoprivrede, Ministarstvo hrvatskih branitelja, Ministarstvo zdravstva, Središnji državni ured za razvoj digitalnog društva, Središnji državni ured za središnju javnu nabavu, Državna geodetska uprava, Državni hidrometeorološki zavod, Agencija za podršku informacijskim sustavima i informacijskim tehnologijama d.o.o., Državne nekretnine d.o.o., HP - Hrvatska pošta d.d., HEP d.d., Hrvatske ceste d.o.o., za upravljanje, građenje i održavanje državnih cesta, Narodne novine, dioničko društvo za izdavanje i tiskanje Službenog lista Republike Hrvatske, službenih i drugih obrazaca te za trgovanje školskim i uredskim priborom i opremom, Ministarstvo obrane, Ministarstvo zaštite okoliša i zelene tranzicije i Državni zavod za intelektualno vlasništvo. Dodatno, Ured navodi kako je zaprimio na uvid i planove djelovanja od Hrvatske narodne banke, Instituta za poljoprivredu i turizam, te Kemijsko-tehnološkog fakulteta Sveučilišta u Splitu.

Imajući u vidu sve navedeno, Pravobraniteljica upućuje/ponavlja sljedeće **preporuke**:

- (1) Sustavnim programima edukacije jačati kapacitete državne uprave za provedbu načela ravnopravnosti spolova u svakodnevnom radu i kreiranju rodno osjetljivih javnih politika.
- (2) Ojačati rad na koordinaciji županijskih/općinskih povjerenstava za ravnopravnost spolova kroz redovite godišnje konferencije/sastanke.
- (3) Osigurati sve potrebne uvjete za rad povjerenstava za ravnopravnost spolova, a posebice dostatna financijska sredstva za njihov rad i organiziranje aktivnosti.
- (4) Nastaviti sa daljnjim proaktivnim radom povjerenstava za ravnopravnost spolova te diverzificirati teme iz područja ravnopravnosti spolova kojima se ista bave kroz svoje aktivnosti.
- (5) U svrhu šireg uključivanja predstavnika/ca različitih sektora u povjerenstva za ravnopravnost spolova, posebice predstavnika/ca organizacija i institucija koje se bave gospodarstvom i tržištem rada, obrazovanjem te zdravljem žena, provoditi javni poziv za članove/ice povjerenstava koji nisu iz redova izabраниh članova/ica županijskih skupština, odnosno gradske skupštine Grada Zagreba.
- (6) **Što žurnije pristupiti izradi i donošenju novog akcijskog plana** za provedbu Nacionalnog plana za ravnopravnost spolova, koji će se odnositi na razdoblje od 2025. godine, obzirom na istek postojećeg Akcijskog plana za provedbu Nacionalnog plana za ravnopravnost spolova za razdoblje do 2024. godine.

ZAKONI I PROPISI - INICIJATIVE PRAVOBRANITELJICE

U okviru svog djelokruga praćenja zakona i propisa, na temelju pristiglih pritužbi stranaka te poziva na javno savjetovanje o izradi/izmjeni i dopuni zakona i propisa, kao i sukladno ustaljenoj praksi utemeljenoj na čl.187. Poslovnika Hrvatskoga sabora, Pravobraniteljica je analizirala zakone i propise, odnosno predlagala izmjene i dopune već postojećih zakona, a sve kako bi se isti uskladili sa Zakonom o ravnopravnosti spolova. Pravobraniteljica je uputila svoja mišljenja u obliku primjedbi, prijedloga i komentara nadležnim tijelima, od kojih dolje navedene ističemo kao posebno važne.

Tijekom 2024., otvorena su ukupno **42 predmeta** vezana za donošenje/izmjene/dopune zakona i drugih propisa, a Pravobraniteljica je iznijela svoja mišljenja i/ili prijedloge izmjena i dopuna raznih propisa (zakona, podzakonskih akata, nacionalnih planova i strategija) u **23 predmeta, na koje je dala 48 mišljenja i/ili prijedloga** na izmjene i dopune propisa na vlastitu inicijativu, na traženje nadležnih institucija te na temelju prijedloga pojedinaca i udruga.⁷⁰¹ Od tog broja prihvaćeni su prijedlozi u 22 propisa, djelomično je prihvaćen 1, na znanje je primljeno 10, u 15 propisa nisu prihvaćeni prijedlozi Pravobraniteljice.

Tablica: Pregled sudjelovanja Pravobraniteljice

Ukupan broj sudjelovanja	Ukupno predloženo mišljenja i/ili prijedloga	Prihvaćeno	Djelomično prihvaćeno	Primljeno na znanje	Nije prihvaćeno
23	48	22 (46%)	1 (2%)	10 (21%)	15 (31%)

⁷⁰¹ Radi pojašnjenja, kada Pravobraniteljica sudjeluje u savjetovanjima, otvara se novi predmet (spis) i u tome jednom predmetu (spisu) moguće je da Pravobraniteljica iznese više mišljenja i/ili prijedloga na jedan propis stoga su se mišljenja i/ili prijedlozi Pravobraniteljice i zbrajali na navedeni način. Posljedično, iz navedene tablice proizlazi da je broj ukupno iznesenih mišljenja i/ili prijedloga veći od ukupnog broja sudjelovanja upravo zato što se pod „*ukupan broj sudjelovanja*“ računaju otvoreni predmeti (spisi) u kojima je Pravobraniteljica iznijela svoja mišljenja, a u svakom je spisu, uglavnom, bilo izneseno više mišljenja i/ili prijedloga.

14.1. AKCIJSKI PLAN ZA PROVEDBU NACIONALNOG PLANA ZA SUZBIJANJE TRGOVANJA LJUDIMA ZA RAZDOBLJE DO 2030. GODINE, ZA RAZDOBLJE OD 2024. DO 2026. GODINE

Pravobraniteljica je istaknula kako tekst navedenog Akcijskog plana⁷⁰² nije pisan rodno osjetljivim jezikom te ne sadrži odredbu o korištenju pojmova s rodnim značenjem, što je u suprotnosti sa čl.43. ZRS-a, kao organskim zakonom, te odredbom čl.13. Jedinstvenih metodološko-nomotehničkih pravila za izradu akata koje donosi Hrvatski sabor. Stoga je Pravobraniteljica predložila da se predmetni Akcijski plan uskladi s navedenim aktima, a navedena primjedba Pravobraniteljice je **prihvaćena**. Pored navedenog, Pravobraniteljica je ukazala i da bi se u Akcijskom planu trebalo uzeti u obzir specifične potrebe i rizike žrtava trgovanja ljudima s obzirom na njihov spol, trudnoću, majčinstvo i očinstvo, spolnu orijentaciju i rodni identitet. Dakle, trebalo bi prepoznati specifične potrebe svake pojedine žrtve te rizike višestruke diskriminacije obzirom kako pojedine kategorije žrtava trpe različite posljedice nasilja kojem su bile izložene radi čega je potrebno razviti specijalizirani, sveobuhvatni i interdisciplinarni pristup u pružanju pomoći i podrške. Također, u posebnim ciljevima nisu bile naznačene ciljane vrijednosti. Nadalje, u Akcijskom planu su se na većem broju mjesta kao pokazatelji provedbe i pokazatelji uspješnosti provedbe navodili određeni brojevi podaci (kao npr. broj sudionika/ica broj određenih djelatnika/ica, broj polaznika/ica, broj određenih članova/članica, broj žrtava, broj službenika/ica, broj savjetnika/ica, broj inspektora/ica) te je predloženo da se navedeni podaci (gdje god je to moguće) iskazuju razvrstano po spolu, a što je u skladu s odredbom članak 17.st.1. ZRS-a. Navedene primjedbe Pravobraniteljice su također **prihvaćene**.

Iznesene su i pojedine primjedbe vezano uz mjere i aktivnosti posebnog cilja 1 – Prevencija trgovanja ljudima u kojima je ukazano na rodni aspekt problematike trgovanja ljudima, kao i rizike višestruke diskriminacije kojima su izložene pojedine skupine žrtava trgovanja ljudima (kao što su npr. žene, LGBTIQ osobe, trudnice, roditelji s djecom, transrodne osobe, ovisnici/ice). Vezano uz problematiku ugovorenih brakova, Pravobraniteljica je skrenula pažnju na preporuku koju je iznijela Grupa stručnjaka/inja za djelovanje protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (GREVIO) u svojem evaluacijskom izvješću za Hrvatsku, a vezano uz čl.32. Istanbulske konvencije koji govori o građanskim posljedicama prisilnih brakova Naime, GREVIO urgira da hrvatske vlasti poduzmu potrebne mjere, uključujući zakonodavne izmjene, kako bi se osigurao poništaj sklopljenih brakova bez nepotrebnog opterećenja žrtava. U kontekstu navedenog, Pravobraniteljica je ukazala kako bi sukladno preporuci br.46a GREVIO-a trebalo uspostaviti sustav prikupljanja podataka o ranim i prisilnim brakovima i pratiti trendove u tom području sa odgovarajućom strukturom podataka (spol, dob, regija odnosno županija i slično). Pravobraniteljica je stoga predložila da se u Akcijski plan svakako uvrsti i dodatno razradi mjera koja će se odnositi na *prisilne i ugovorene brakove* odnosno na prepoznavanje i identificiranje navedene problematike, zatim na pružanje odgovarajuće pomoći i zaštite navedenoj kategoriji žrtava, kao i na uspostavljanje sustava prikupljanja podataka o ranim i prisilnim brakovima te praćenje trendova u tom području sa odgovarajućom strukturom podataka,

⁷⁰² Navedeni dokument je Vlada RH usvojila 31.10.2024.

sve sukladno preporukama GREVIO-a. Navedene primjedbe su **primljene na znanje**. Vezano uz primjedbe Pravobraniteljice koje se odnose na posebni cilj 2 - Unaprjeđenje sustava identifikacije, pomoći i zaštite žrtava trgovanja ljudima, iste **nisu bile prihvaćene**. Navedene primjedbe odnosile su se prvenstveno na to na da se u pojedine mjere izriječom uključi i rodni aspekt ove problematike, kao i izloženost rizicima višestruke diskriminacije žrtva trgovanja ljudima.

14.2. AKCIJSKI PLAN SUZBIJANJA DISKRIMINACIJE ZA 2025. GODINU

Pravobraniteljica je, kao članica Radne skupine, ponovila neke od ranije iznesenih primjedbi, a koje se odnose prvenstveno na potrebu uključivanja LGBTIQ populacije kao podskupine unutar pojedinih ciljanih skupina izloženih višestrukoj i intersekcijskoj diskriminaciji kojoj će se posvetiti posebna pažnja, ali posljedično i posebne mjere. S tim u vezi, Pravobraniteljica je ukazala i kako, unatoč više puta ponovljenim njezinim preporukama o potrebi uključivanja LGBTIQ pitanja u nacionalne politike i donošenja posebne strategije i više prilika da u nacionalnim dokumentima anticipira učinkovite aktivnosti, Hrvatska je ostala izvan trendova koje je u svojoj Rezoluciji (8.2.2024.) o provedbi Strategije EU o ravnopravnosti LGBTIQ osoba 2020.-2025., nedavno preporučio Europski parlament pozvavši EU i države članice da osiguraju istinsko uključivanje LGBTIQ+ prava u sve politike EU-a, te da uključe LGBTIQ+ osobe u oblikovanje politika, uključujući u oblikovanje i provedbu socioekonomskih, stambenih i obrazovnih politika. Također, istaknuta je načelna primjedba na okolnost da je kao početno razdoblje primjene plana prvotno bila navedena 2024., premda u prvih 10 mjeseci dokumenta nije bilo aktivnosti. Iznesene su i primjedbe koje se odnose na potrebu ujednačavanja terminologije, posvećivanja pažnje položaju transrodnih osoba te proširivanja pojedinih edukativnih aktivnosti na sve kategorije službenika/ica. Primjedbe Pravobraniteljice **prihvaćene su djelomično** na način da će LGBTIQ populacija biti izriječom uključena i navedena kao skupina potencijalno izložena višestrukoj i intersekcijskoj diskriminaciji.⁷⁰³

14.3. OBRAZAC ZAKONODAVNIH AKTIVNOSTI MINISTARSTVA RADA, MIROVINSKOGA SUSTAVA, OBITELJI I SOCIJALNE POLITIKE ZA 2025.

Pravobraniteljica je ukazala kako važeći Zakon o mirovinskom osiguranju⁷⁰⁴ (ZOMO) nije pisan rodno osjetljivim jezikom te ne sadrži odredbu o korištenju pojmova s rodnim značenjem, što je u suprotnosti sa čl.43. ZRS-a, kao organskim zakonom, te odredbom čl.13. Jedinstvenih metodološko-nomotehničkih pravila za izradu akata koje donosi Hrvatski sabor⁷⁰⁵, radi čega se prilikom budućih izmjena važećeg zakona ili donošenja novog zakona isti treba uskladiti s navedenim aktima. Nadalje,

⁷⁰³ Vlada RH je na sjednici 21.2.2025. donijela Odluku o donošenju Akcijskog plana zaštite i promicanja ljudskih prava za 2025., te Akcijskog plana suzbijanja diskriminacije za 2025.

⁷⁰⁴ Narodne novine, broj 157/2013, 151/2014, 33/2015, 93/2015, 120/2016, 18/2018, 62/2018, 115/2018, 102/2019, 84/2021, 119/2022.

⁷⁰⁵ Narodne novine, br. 74/15.

Pravobraniteljica smatra kako bi trebalo preispitati i izmijeniti odredbu čl.74. ZOMO-a prema kojoj se ukupna svota obiteljske mirovine dijeli na jednake dijelove samo ako članovi/ice obitelji koji/e koriste obiteljsku mirovinu žive odvojeno. Iz navedenog proizlazi kako u slučajevima u kojima članovi/ice obitelji koji/e koriste obiteljsku mirovinu ne žive odvojeno, isplata cjelokupne mirovine se vrši samo jednom članu/ici obitelji. Pravobraniteljica navedeno smatra dvojbenim iz aspekta načela ravnopravnosti spolova u slučajevima u kojima npr. između članova/ica obitelji (koji/e koriste obiteljsku mirovinu) postoji obiteljsko nasilje, ali isti iz različitih životnih (najčešće financijskih) razloga i dalje ne žive odvojeno. U takvim slučajevima zakonsko rješenje iz čl.74. dovodi u nepovoljniji položaj žrtve obiteljskog nasilja koje mogu biti izložene daljnjem ekonomskom nasilju u vidu isplate cjelokupne svote obiteljske mirovine jednom članu/ici obitelji koji/a je obiteljski nasilnik/ica. S tim u vezi, ukazano je i na Konvenciju Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji koja definira nasilje u obitelji neovisno o tome dijeli li počinitelj ili je dijelio isto prebivalište sa žrtvom, a radi svega navedenog bi se svakom članu/ici obitelji trebao isplatiti pripadajući dio obiteljske mirovine neovisno da li isti žive odvojeno ili ne. Navedene primjedbe su **primljene na znanje**.

14.4. UREDBA O METODOLOGIJI I POSTUPKU PROVEDBE INSTRUMENTATA POLITIKE BOLJIH PROPISA

Pravobraniteljica je ukazala da tekst Uredbe nije pisan rodno osjetljivim jezikom te ne sadrži odredbu o korištenju pojmova s rodnim značenjem radi čega je predloženo usklađivanje sa čl.43. ZRS-a, kao organskim zakonom, te sa odredbom čl.13. Jedinstvenih metodološko-nomotehničkih pravila za izradu akata koje donosi Hrvatski sabor⁷⁰⁶. Pored navedenog, istaknuto je kako iz čl.12.st.1. Uredbe (koji govori o učincima nacrtu prijedloga zakona u području zaštite ljudskih prava) proizlazi da u istom nije navedena i ravnopravnost spolova, a koju bi svakako trebalo izrijekom navesti, imajući pritom u vidu čl.3. Ustava RH, čl.1. ZRS-a, te čl.1.st.1. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Pravobraniteljica smatra kako bi diskriminatorne osnove koje se navode trebalo uskladiti sa diskriminatornim osnovama iz čl.1. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Sve navedene primjedbe su **prihvaćene u cijelosti**.

14.5. AKCIJSKI PLAN ZAŠTITE I PROMICANJA LJUDSKIH PRAVA ZA 2025. GODINU

Pravobraniteljica je, kao članica Radne skupine, ponovila neke od ranije iznesenih primjedbi, a koje se odnose prvenstveno na potrebu uključivanja LGBTIQ populacije kao podskupine unutar pojedinih ciljanih skupina izloženih višestrukoj i intersekcijskoj diskriminaciji kojoj će se posvetiti posebna pažnja, ali posljedično i posebne mjere. S tim u vezi, Pravobraniteljica je ukazala i kako, unatoč više puta ponovljenim njezinim preporukama o potrebi uključivanja LGBTIQ pitanja u nacionalne

⁷⁰⁶ „Narodne novine“, br. 74/15.

politike i donošenja posebne strategije i više prilika da u nacionalnim dokumentima anticipira učinkovite aktivnosti, Hrvatska je ostala izvan trendova koje je u svojoj Rezoluciji (od 8.2.2024.) o provedbi Strategije EU o ravnopravnosti LGBTIQ osoba 2020.-2025., nedavno preporučio Europski parlament pozvavši EU i države članice da osiguraju istinsko uključivanje LGBTIQ+ prava u sve politike EU-a (socioekonomskih, stambenih i obrazovnih politika). Također, istaknuta je načelna primjedba na okolnost da je kao početno razdoblje primjene plana prvotno bila navedena 2024., premda u prvih 10 mjeseci dokumenta nije bilo aktivnosti. Iznesene su i primjedbe koje se odnose na potrebu ujednačavanja terminologije, uključivanje Pravobraniteljice kao suradnice u provedbi određene mjere te potrebu proširivanja pojedinih edukativnih aktivnosti na sve kategorije službenika/ica. Nadalje, Pravobraniteljica je predložila uključivanje LGBTIQ osoba u mjere kojima se predviđa analiza podataka o zdravstvenom statusu i o korištenju zdravstvene zaštite. Ukazano je i kako bi predviđene edukacije stručnih radnika/ica iz sustava socijalne skrbi iz područja zaštite i promicanja ljudskih prava i prava djece trebalo proširiti i na područje ravnopravnosti spolova, uključujući posebice tematiku nasilja u obitelji i roditeljske skrbi. Nadalje, u sklopu edukacija za zdravstvene djelatnike o pravima pacijenata te ponašanju i komunikaciji prema pacijentima, sukladno zahtjevima medicinske struke, Pravobraniteljica je istaknula kako bi trebalo obuhvatiti i pitanje tretmana trudnica i rodilja u bolnicama prilikom poroda i neposredno nakon poroda, kao što je npr. pitanje prava na pratnju pri porodu. Predloženo je obuhvatiti i problematiku negativnog prikazivanja odnosno portretiranja LGBTIQ osoba u medijima u ovaj dokument. Sve primjedbe Pravobraniteljice su **primljene na znanje**.⁷⁰⁷

14.6. NACIONALNI PLAN ZA SUZBIJANJE TRGOVANJA LJUDIMA ZA RAZDOBLJE DO 2030. GODINE

Pravobraniteljica je istaknula kako tekst navedenog Nacionalnog plana⁷⁰⁸ nije pisan rodno osjetljivim jezikom te ne sadrži odredbu o korištenju pojmova s rodnim značenjem, što je u suprotnosti sa čl.43. ZRS-a, kao organskim zakonom, te odredbom čl.13. Jedinstvenih metodološko-nomotehničkih pravila za izradu akata koje donosi Hrvatski sabor. Stoga je Pravobraniteljica predložila da se predmetni Nacionalni plan uskladi s navedenim aktima, a navedena primjedba Pravobraniteljice je **prihvaćena**. Pored navedenog, Pravobraniteljica je ukazala i da bi se u Nacionalnom planu trebalo uzeti u obzir specifične potrebe i rizike žrtava trgovanja ljudima s obzirom na njihov spol, trudnoću, majčinstvo i očinstvo, spolnu orijentaciju i rodni identitet. Dakle, trebalo bi prepoznati specifične potrebe svake pojedine žrtve te rizike višestruke diskriminacije obzirom kako pojedine kategorije žrtava trpe različite posljedice nasilja kojem su bile izložene radi čega je potrebno razviti specijalizirani, sveobuhvatni i interdisciplinarni pristup u pružanju pomoći i podrške. Navedene primjedbe Pravobraniteljice bile su **primljene na znanje**.

⁷⁰⁷ Vlada RH je na sjednici 21.2.2025. donijela Odluku o donošenju Akcijskog plana zaštite i promicanja ljudskih prava za 2025., te Akcijskog plana suzbijanja diskriminacije za 2025.

⁷⁰⁸ Navedeni dokument je Vlada RH usvojila na sjednici održanoj 31.10.2024.

14.7. PRAVILNIK O SPECIJALISTIČKOM USAVRŠAVANJU DOKTORA MEDICINE

Vezano uz čl.19.st.3. Pravilnika o specijalističkom usavršavanju doktora medicine (Pravilnik), Pravobraniteljica je ukazala kako bi isti trebalo izmijeniti obzirom da su njime obuhvaćena odnosno taksativno navedena samo tri prava regulirana Zakonom o roditeljskim potporama (roditeljski, posvojiteljski i roditeljski dopust) dok ostale vrste dopusta regulirane navedenim zakonom nisu obuhvaćene. Stoga bi se predmetnom odredbom Pravilnika trebalo obuhvatiti sva prava iz navedenog zakona (što je u skladu i sa čl.32. Zakona o radu), a kako bi njihovi korisnici/ice bili/e stavljani/e u jednak položaj vezano uz prekid specijalizacije reguliran u čl.19. Pravilnika. Pored navedenog, ukazano je kako bi se u Prilogu X. točka 3. Pravilnika trebala uskladiti sa st.1.čl.1. Zakona o suzbijanju diskriminacije na način da se osim trenutno navedene diskriminacije temeljem spola i rase, taksativno navedu i sve druge diskriminatorne osnove propisane u navedenom zakonu. Navedene primjedbe su **primljene na znanje**.

14.8. NACRT PRIJEDLOGA PROGRAM POLITIKE „PUT U DIGITALNO DESETLJEĆE 2030“

Pravobraniteljica se uključila u e-savjetovanje komentarima kojima podržava donošenje Nacrta, s obzirom da je u njega uvrštena mjera koja se izravno dotiče pitanja ravnopravnosti spolova: mjera 2.5 u okviru digitalnog cilja 2: Digitalni cilj 2: Najmanje 20 mil. stručnjaka u području IKT-a zaposleno je u EU, uz promicanje pristupa žena tom području i povećanje broja osoba s diplomom u području IKT-a, Mjera 2.5 – Provedba Deklaracije o posvećenosti pitanju žena u digitalnom svijetu i poticanje veće zastupljenosti žena u IKT području. Komentar Pravobraniteljice je **primljen na znanje**.

14.9. NACRT PRIJEDLOGA PROGRAMA GRADA ZAGREBA ZA RAVNOPRAVNOST LGBTIQ+ OSOBA ZA RAZDOBLJE DO KRAJA 2026. GODINE

Pravobraniteljica se uključila u javno savjetovanje o Nacrtu prijedloga Programa Grada Zagreba za ravnopravnost LGBTIQ+ osoba za razdoblje do kraja 2026., koji je usvojila (5.12.2024.) Gradska skupština Grada Zagreba. Pravobraniteljica je ukazala da predloženi Program, koji je usmjeren isključivo na zaštitu i promicanje ravnopravnosti LGBTIQ+ osoba kao ciljane skupine, predstavlja primjer dobre prakse koji bi trebalo slijediti i na nacionalnoj razini. Istovremeno, **prihvaćeni su prijedlozi Pravobraniteljice** o rodnoj neutralnosti izraza te proširenju popisa diskriminacijskih osnova na koje se pojedine aktivnosti odnose i relevantnog EU pravnog okvira na koji se Program referira.

14.10. MODEL UVOĐENJA OBVEZNOG SLUŽENJA VOJNOG ROKA I SPOLNA (NE)RAVNOPRAVNOST

Potaknuta brojnim zaprimljenim pritužbama i primjedbama građana, te na osnovi medijskih napisa, Pravobraniteljica je odlučila ispitati tvrdnje o potencijalnom kršenju načela ravnopravnosti spolova zagarantiranim člankom 3. Ustava RH i Zakonom o ravnopravnosti spolova u pogledu odredbi čl.21.st.2., čl.3.- 4. Zakona o obrani⁷⁰⁹, a koje odredbe isključuju žene vojne obveznice iz novačke obveze, obveze služenja vojnog roka, vojne evidencije i pričuvnog sastava kada je obveza služenja vojnog roka na snazi. Prema nacionalnom zakonodavstvu, obveza služenja vojnog roka u Republici Hrvatskoj postoji kao zakonska opcija koja se aktivira pod određenim uvjetima po sili zakona, ili po odluci Hrvatskog sabora. Naime, Zakonom o obrani u čl.23. propisano je da je služenje vojnog roka obvezno po sili zakona u slučaju stanja neposredne ugroženosti ili ratnog stanja. No, također je propisano kako Hrvatski sabor može donijeti odluku o obvezi služenja vojnog roka, odnosno civilne službe (čl.19.-25.). U članku 122. Zakona o obrani propisano je dalje da za vrijeme dok se novaci ne pozivaju na služenje vojnog roka, ne postoji ni obveza sudjelovanja u civilnoj službi. Temeljem odredbi navedenog Zakona, Hrvatski sabor je (05.10.2007.) donio Odluku o nepozivanju novaka na obvezu služenja vojnog roka počevši od 1.1.2008., a koja je još na snazi. *Pravilnikom o dragovoljnom služenju vojnog roka iz 2008.*, propisani su opći uvjeti dragovoljnog služenja vojnog roka, prijava i evidencija kandidata, selekcija, upućivanje kandidata na dragovoljno služenje vojnog roka, prava i dužnosti ročnika, prestanak službe, otpust ročnika i druga pitanja u svezi s dragovoljnim služenjem vojnog roka. **Istim Pravilnikom propisano je kako se dragovoljno služenje vojnog roka omogućuje pod jednakim uvjetima - ženama i muškarcima.** S druge strane, na međunarodnoj razini, služenje vojnog roka različito je zakonski riješeno u različitim državama dok dostupna međunarodna sudska praksa na europskoj razini pokazuje sljedeće: Europski sud pravde (Sud) je u predmetu *C-186/01, Alexander Dory v. Savezna Republika Njemačka od 11.3.2003.*, zauzeo stajalište da je odluka o vojnoj organizaciji obrane u domeni suverenog odlučivanja svake države članice EU. Međutim, u svoje dvije prethodne odluke (*C-273/97 Angela Maria Sirdar v. The Army Board and Secretary of State for Defence iz 1999.* i *C-285/98 Tanja Kreil v. Federal Republic of Germany iz 2000.*), Sud je zauzeo stajalište da vojna služba treba biti jednako dostupna muškarcima i ženama. Iako se u dvjema potonjim odlukama nije upustio u raspravu o obveznom vojnom roku, u navedenoj zadnjoj odluci iz 2003., Sud je ipak uspostavio vezu između prava EU, konkretno *Direktive 2006/54/EZ europskog parlamenta i vijeća od 5.7.2006. o provedbi načela jednakih mogućnosti i jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pitanjima zapošljavanja i rada* naglašavajući kako je jednak tretman žena i muškaraca socijalni princip općeg važenja te da niti jedan javni sektor država članica ne može biti isključen iz primjene ovog principa, pa tako ni organizacija vojnih snaga. No, Sud je dalje u svojoj odluci ipak suzio ovo široko postavljeno stajalište ističući da se isto ne odnosi ujedno i na vojnu organizaciju obrane država članica i njihovih temeljnih interesa, već samo na organizaciju vojnih snaga. Pri tom valja naglasiti da Sud nije našao potrebnim u svojoj odluci detaljnije pojasniti distinkciju između ova dva pojma – organizacija vojnih snaga i vojna organizacija obrane. No, zaključujemo kako se organizacija vojnih snaga odnosi na mirnodopske, a vojna

⁷⁰⁹ Narodne novine, broj 73/13, 75/15, 27/16, 110/17, 30/18, 70/19.

organizacija obrane na ratne uvjete. U Europi primjerice, Švedska je (2017.) uvela obvezno novačenje i to potpuno ravnopravno za žene i muškarce. Mediji su tada prenijeli kako su predstavnici tadašnje švedske vlade, koja se često opisivala i kao "feministička", izjavili da je: "*moderno služenje vojnog roka rodno neutralno i da treba ravnopravno uključivati i žene i muškarce.*" Nadalje, na području Europe vrijedi istaknuti još dvije europske zemlje koje nisu članice EU-a, a u kojima je novačenje muškaraca i žena potpuno oprečno riješeno. Naime, Norveška je (2014.) uvela jednaku vojnu obvezu za muškarce i žene upravo zbog poštivanja spolne ravnopravnosti. Sukladno tome, u potpunosti je izjednačena i vojna obuka za muškarce i žene koja se više u ničemu ne razlikuje, pa tako ne postoje čak niti odvojene spavaonice za muškarce i žene. Iako je period od izjednačavanja ove obveze u Norveškoj relativno kratak, određene analize i istraživanja već pokazuju kako je ovaj princip značajno smanjio seksističke ispade te pozitivno djelovao na ostvarivanje načela ravnopravnosti spolova, unaprijedivši u svakom smislu norveške vojne snage. Za razliku od Norveške, švicarski Federalni vrhovni sud odbio je tužbu zbog spolne diskriminacije vezane uz obvezno novačenje isključivo muškaraca koristeći se pravnim načelom *lex specialis derogat legis generali*. Naime, sud je zauzeo stajalište da posebni zakon koji regulira vojnu obvezu ima prednost nad općim zakonom koji regulira ravnopravnost spolova. Međutim, Chantal Galladé, bivši predsjednik švicarskog Odbora za obranu nazvao je obvezno novačenje isključivo muškaraca diskriminacijom i muškaraca i žena, te cementiranje stereotipnih rodnih uloga spolova u društvu.

Osim Norveške, još su 9 zemalja u svijetu uvele jednaku vojnu obvezu za muškarce i žene. To su: Izrael, Bolivija, Sjeverna Koreja, Kina, Eritreja, Libija, Malezija, Peru i Tajvan.

Uzimajući u obzir sve navedeno, Pravobraniteljica naglašava kako nejednak zakonski tretman temeljen na spolu, ne znači uvijek i postojanje spolne diskriminacije. Različiti zakonski kriteriji primjerice postoje po pitanju roditeljnog dopusta za muškarce i za žene, što također ne predstavlja spolnu diskriminaciju. Uvažavanje bioloških različitosti među spolovima i različitih potreba koje iz tih različitosti proizlaze te prilagođavanje zakonskog tretmana tim posebnostima, u načelu ne predstavlja spolnu diskriminaciju. Kršenje načela ravnopravnosti spolova postojalo bi svakako ukoliko bi zakonodavac onemogućio žene služiti obvezni vojni rok.

Sukladno gore navedenom, stajalište je pravobraniteljice da **ženama koje to žele mora biti omogućeno služenje obveznog vojnog roka, dok istovremeno svima na raspolaganju treba biti dostupan i široko interpretiran institut priziva savjesti.**

Napominjemo kako Pravobraniteljica iznosi službena stajališta kada postoji službena odluka ili prijedlog nadležnog tijela. U predmetnom slučaju nema takve odluke, pa čak niti nacrt prijedloga, te možemo govoriti o eventualno ranoj fazi javne rasprave. Stoga se ovo stajalište Pravobraniteljice ne može smatrati službenim i konačnim. Shodno svemu istaknutom, Ministarstvo obrane je **prihvatilo stajališta Pravobraniteljice.**

14.11. NACIONALNI PLAN INDUSTRIJSKOG RAZVOJA I PODUZETNIŠTVA ZA RAZDOBLJE DO 2027.

Pravobraniteljica se uključila u postupak javnog savjetovanja o Nacionalnom planu industrijskog razvoja i poduzetništva za razdoblje do 2027., te pripadajućem Akcijskom planu do 2024. (Nacrt Nacionalnog plana). Iz perspektive ravnopravnosti spolova, Pravobraniteljica je ukazala na činjenicu da se u području poduzetništva, u smislu pokretanja i vođenja poslovnog subjekta u svojstvu vlasnika/ce tog subjekta, bilježi kontinuirana podzastupljenost žena. Razloge za tu podzastupljenost nalazi u nekoliko čimbenika - stereotipima vezanim uz ulogu žena u društvu, i patrijarhalnim rodnim ulogama koje otežavaju usklađivanje poslovnog i privatnog života, stvarnom ili samopercipiranom nedostatku znanja i vještina, izostanku umreženosti i mentorske podrške koje bi ženama olakšale ulazak u poduzetništvo te u konačnici nedovoljnom pristupu financijskim sredstvima za pokretanje poslovanja. RH je jedna od rijetkih zemalja koja je u prethodnom razdoblju donijela strateški dokument vezan uz razvoj poduzetništva žena te Pravobraniteljica navedeno smatra primjerom dobre prakse. No, Strategija razvoja poduzetništva žena u Republici Hrvatskoj, za razdoblje od 2014. do 2020. godine, istekla je 2020., te je nadležno ministarstvo, ujedno predlagatelj *Nacionalnog plana industrijskog razvoja i poduzetništva za razdoblje do 2027. godine*, u prethodnim razdobljima navodilo da **ne planira donositi zasebnu strategiju razvoja ženskog poduzetništva**, već je isticalo da će strateške odrednice vezane uz unaprjeđenje i razvoj ženskog poduzetništva biti sadržane u okviru predmetnog Nacionalnog plana. Do kraja 2024., isti dokument nije bio donesen i prihvaćen od strane Vlade RH, usprkos njegovom od strane nadležnog ministarstva (MINGO) najavljenom donošenju do kraja II kvartala 2024.

Uvidom u Nacrt Nacionalnog plana, vezano uz rodni jaz u poduzetništvu i obrtništvu na štetu žena (razvoj poduzetništva žena), Pravobraniteljica smatra da bi pitanje podzastupljenosti žena u poduzetništvu, kao i povezanim razlozima trebalo biti adresirano kao sveobuhvatno cross-cutting pitanje i to kroz planirane inicijative unutar posebnih ciljeva koje predviđa Nacionalni plan, u kontekstu podrške rastu, kao i unaprjeđenja kvalitete upravljanja i usluga javnog sektora, digitalne i zelene tranzicije i povezanog jačanja vještina, jačanja aktivnosti istraživanja, tehnološkog razvoja i inovacija, te jačanja izvoza i pozicije u globalnim lancima vrijednosti. Također, ovo bi pitanje pritom trebalo biti sagledano i u okviru drugih Nacrtom Nacionalnog plana identificiranih izazova.

Nadalje, Prioritet 5. Jačanje razvoja poduzetništva i obrta je definiran kao odgovor na razvojne izazove stvaranja povoljnog poslovnog okruženja za industrijski razvoj i poduzetništvo, olakšavanja postupka otvaranja poduzeća, nastavka administrativnog rasterećenja, očuvanja tradicijskih i umjetničkih obrta, rasta konkurentnosti, prepoznatljivosti i produktivnosti zadruga *te razvoja poduzetništva žena*.

Navodi se ujedno da poticanje osnivanja novih poduzeća i stvaranja novih radnih mjesta ima za svrhu povećanje spremnosti za investicije i podršku rastu novoosnovanih poduzeća, ali i poticanje osnivanja novih poduzeća, *poticanje ženskog poduzetništva* i poduzetništva mladih, posebno u područjima S3, s ciljem povećanja broja novoosnovanih poduzeća *te povećanja udjela žena u vlasničkoj strukturi*

poduzetnika. Također, razvoj sustava poticanja poduzetništva žena provodit će se, između ostaloga, kroz promociju ženskog poduzetništva i aktivnosti koje će doprinijeti podizanju svijesti o specifičnostima poduzetništva žena u Hrvatskoj, promicanju najboljih praksi u politici ženskog poduzetništva i izgradnji kapaciteta nacionalnih i regionalnih mreža i udruga žena poduzetnica.

S obzirom na to da utvrđeni prioriteti i posebni ciljevi u Nacrtu Nacionalnog plana predstavljaju okvir za oblikovanje mjera za njegovu provedbu u okviru pripadajućeg Akcijskog plana, Pravobraniteljica uvidom u isti (Nacrt Akcijskog plana za provedbu Nacionalnog plana industrijskog razvoja i poduzetništva za razdoblje do 2024. godine), *ne nalazi specifične mjere usmjerene ženama poduzetnicama*, posebice u okviru prioriteta 5. Jačanje razvoja poduzetništva i obrta, Posebni cilj 5.1. Podrška rastu. Žene kao identificirana skupina, odnosno rodno razvrstani pokazatelji uspjeha provedbe pojedine mjere predviđeni su u okviru pokazatelja ishoda provedbe mjera u okviru Posebnog cilja 3.1. Jačanje vještina za inovacije, zelenu i digitalnu tranziciju. Slijedom navedenog, Pravobraniteljica smatra da iz predloženih **provedbenih mjera Akcijskog plana nije razvidno na koji način će se konkretno poticati žensko poduzetništvo**, odnosno mjeriti napredak te je u tom smislu predložila uvođenje dodatnih rodno razvrstanih statističkih pokazatelja kojima će se navedeno moći pratiti.

Pravobraniteljica je stajališta da pri izradi navedenog Plana i pripadajućeg Akcijskog plana od strane Predlagatelja *nije primijenjen rodni pristup*.

Zaključno, Pravobraniteljica je ponovila svoje preporuke usmjerene na poticanje i unaprjeđenje ženskog poduzetništva, te je pozvala Predlagatelja da iste na odgovarajući način uvrsti u Nacrt Nacionalnog i Akcijskog plana. Primjedbe Pravobraniteljice **primljene su na znanje**.

14.12. TEMELJNI KOLEKTIVNI UGOVOR ZA SLUŽBENIKE I NAMJEŠTENIKE U JAVNIM SLUŽBAMA I IZMJENE I DOPUNE KOLEKTIVNOG UGOVORA ZA DRŽAVNE SLUŽBENIKE I NAMJEŠTENIKE

Sukladno svojim ovlastima iz čl.22.st.1.-2. Zakona o ravnopravnosti spolova, te jednoj pritužbi, Pravobraniteljica je zauzela stav da, polazeći iz aspekta svrhe pomoći iz čl.61.st.1.toč.3. Temelnog kolektivnog ugovora, da bi isključenje partnera skrbnika iz kruga osoba kojima pripada pravo na pomoć predstavljalo neizravnu diskriminaciju po obiteljskom statusu jer partneri skrbnici imaju istu razinu prava i obveza u odnosu na djecu nad kojom imaju partnersku skrb pa tako i istu potrebu za pomoć poslodavca za skrb za djecu kao što to imaju i roditelji odnosno posvojitelji. Pored toga, Pravobraniteljica je naglasila da je partnerska skrb oblik skrbi za maloljetno dijete te da se, s obzirom da je Temeljnim kolektivnim ugovorom predviđena financijska pomoć nedvosmisleno vezana uz povećanje kvalitete skrbi za dijete, razumnim čini ukazati na moguće diskriminatorne učinke ovakve prakse i u odnosu na djecu nad kojom skrb imaju partneri skrbnici. Opisano stajalište podržala je i Pravobraniteljica za djecu. Povjerenstvo za tumačenje Temelnog kolektivnog ugovora se potpuno oglušilo i nije uspostavilo nikakvu komunikaciju s Pravobraniteljicom te je tek pregledom stranica Ministarstva rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike uočeno da je Povjerenstvo za tumačenje Temelnog kolektivnog ugovora dalo svoje tumačenje tek pet mjeseci nakon podnesenog

zahtjeva. U bitnom, Povjerenstvo je zauzelo stav da status partnera skrbnika nije izjednačen sa statusom roditelja niti statusom posvojitelja te stoga partner skrbnik ne ostvaruje pravo na pomoć u slučaju rođenja ili posvojenja djeteta iz čl.61. Temeljnog kolektivnog ugovora s obzirom da je čl.47.st.2. Zakona o životnom partnerstvu osoba istog spola propisano da se u maticu rođenih djeteta upisuje samo bilješka o partnerskoj skrbi, a temeljem čl.49. predmetnog Zakona moguć je prestanak partnerske skrbi odnosno radi se o raskidivom odnosu između djeteta i partnera skrbnika. Pravobraniteljica ovakvo tumačenje smatra posljedicom nerazumijevanja zakonskog izjednačavanja roditeljske skrbi koju imaju partneri skrbnici s roditeljskom skrbi koju imaju roditelji i posvojitelji. Nastavno na sve navedeno, Pravobraniteljica je Pregovaračkim odborima Vlade Republike Hrvatske (za pregovore o sklapanju izmjena i dopuna Kolektivnog ugovora za državne službenike i namještenike te za pregovore o sklapanju novog Temeljnog kolektivnog ugovora za službenike i namještenike u javnim službama) uputila sljedeće preporuke - pregovaračkom odboru Vlade Republike Hrvatske za pregovore o sklapanju izmjena i dopuna Kolektivnog ugovora za državne službenike i namještenike da u pregovaračkom postupku inicira izmjenu čl.47. Kolektivnog ugovora za državne službenike i namještenike na način da se u njemu navede i partnere skrbnike kao kategoriju zaposlenika koja ima pravo na novčanu pomoć. Pregovaračkom odboru Vlade Republike Hrvatske za pregovore o sklapanju novog Temeljnog kolektivnog ugovora za službenike i namještenike u javnim službama da u pregovaračkom postupku inicira uređenje odredbe o partnerima skrbnicima kao kategoriji zaposlenika koja ima pravo na novčanu pomoć po zasnivanju partnerske skrbi. Preporuke Pravobraniteljice **nisu prihvaćene**.

14.13. OSTALI PROPISI

Tijekom 2024., objavljena su izvješća o provedenim savjetovanjima za pojedine propise (odnosno isti su doneseni) za koje su postupci javnog savjetovanja bili provedeni tijekom 2023., a u kojima je Pravobraniteljica sudjelovala (Nacrt prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku, Nacrt prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, Nacrt prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog Zakona, Nacrt prijedloga Nacionalnog programa za zaštitu i promicanje dojenja za razdoblje od 2024. do 2027., Nacrt prijedloga Akcijskog plana djelovanja na području ovisnosti za razdoblje do 2026., Strategija demografske revitalizacije Republike Hrvatske do 2033.). Stoga se više informacija o primjedbama i mišljenjima Pravobraniteljice na navedene propise nalazi u Izvješću o radu za 2023.

Također, Pravobraniteljica ističe kako je aktivno sudjelovala i u javnim savjetovanjima za propise u kojima je zamijećeno kako tekst istih nije pisan rodno osjetljivim jezikom te da ne sadrže odredbe o korištenju pojmova s rodnim značenjem, a što je u suprotnosti s čl.43. Zakona o ravnopravnosti spolova, kao organskim zakonom, čl.18. Zakona o sustavu državne uprave⁷¹⁰ te čl.13. Jedinstvenih metodološko-nomotehničkih pravila za izradu akata⁷¹¹ koje donosi Hrvatski sabor. Nastavno na

⁷¹⁰ „Narodne novine“, br. 66/19 i 155/23.

⁷¹¹ „Narodne novine“, br. 74/15.

navedeno, Pravobraniteljica je za sve takve propise predložila da se njihov tekst uskladi s navedenim aktima na način da se unese odredba "Izrazi koji se koriste u ovome propisu, a imaju rodno značenje odnose se jednako na muški i ženski rod." **Svi takvi prijedlozi su prihvaćeni.** Pravobraniteljica u nastavku navodi nazive tih propisa: Prijedlog Uredbe o ustrojstvu i načinu rada Odbora za državnu službu, Prijedlog Pravilnika o provedbi mjere I.8.20. „Zaštita zdravlja, sigurnost i energetska učinkovitost“, Prijedlog Pravilnika o provedbi mjere II.10. „Akvakultura koja osigurava usluge zaštite okoliša“, Nacrt Pravilnika o provedbi Programa državne potpore za proizvođače u sektorima voćarstva i ratarstva, Nacrt Uredbe o poticanju ulaganja u sektor turizma, Nacrt prijedloga Programa dodjele potpore male vrijednosti otočnim poslodavcima za pokretanje gospodarskih aktivnosti i očuvanje radnih mjesta, Prijedlog Programa potpore za unaprjeđenje uvjeta stanovanja mladih poljoprivrednika za 2024., Nacrt prijedloga Programa sufinanciranja pripreme zalihe infrastrukturnih projekata kojima se potiče udruživanje i povezivanje poljoprivrednih proizvođača na regionalnoj razini za 2024., te Prijedlog Pravilnika o načinu provedbe te vrstama i razinama vojne izobrazbe pričuvnih dočasnika i časnika.

IV. FINANCIJSKO POSLOVANJE

Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova korisnica je Državnog proračuna Republike Hrvatske, glava 122 razdjel 05, sa sjedištem u Zagrebu, bez područnih ureda u drugim dijelovima Republike Hrvatske.

Na dan 31. prosinca 2024., u Uredu pravobraniteljice za ravnopravnost spolova bilo je 13 zaposlenih osoba (11 službenika/ca i 2 dužnosnika/ce)⁷¹², od toga 12 ih je visoke stručne spreme, 1 srednje stručne spreme. Uredom pravobraniteljice za ravnopravnost spolova upravljala je pravobraniteljica za ravnopravnost spolova i zamjenik.

Financijski plan za 2024., nakon ušteta iznosio je ukupno 937.402,00 eura⁷¹³, izvršenje 844.684,05 eura ili 90,11%.

Plan i izvršenje se odnose na sljedeće aktivnosti i izvore prihoda:

A735000-ZAŠTITA I PROMICANJE RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA, K735001-OPREMANJE UREDSKOG PROSTORA i K735002-INFORMATIZACIJA, podaci se odnose na sredstva financiranja iz izvora 11 Opći prihodi i primici koja su namijenjena za redovnu aktivnost Ureda Pravobraniteljice:

- Proračun za 2024. iznosio je **ukupno 578.803,00 eura**, koji je izvršen u iznosu od 558.967,06 eura, što je 96,57% planiranog.

K735006 – CERV 2022 DAPHNE 101096462 BE SAFE PODIZANJE SVIJESTI O RODNO UVJETOVANOM KIBERNETIČKOM NASILJU NAD DJEVOJČICAMA I ŽENAMA TE STVARANJE SIGURNIJEG ONLINE OKRUŽENJA, podaci se odnose na sredstva financiranja iz izvora 51 – Pomoći EU koja su namijenjena za provedbu međunarodnog EU projekta skraćenog naziva “bE-SAFE” financiranog sredstvima Europske komisije:⁷¹⁴

- Proračun za 2024. iznosio je **ukupno 358.599,00 eura**, koji je izvršen je u iznosu od 285.716,99 eura, što je 79,68% planiranog, pri čemu su rashodi za 6 partnerskih organizacija izvršeni 98,7%.

Predmetnim EU-projektom u državni proračun je na poziciji Pravobraniteljice **uneseno 61,8% više financijskih sredstava u odnosu na sredstva iz izvora 11 Opći prihodi i primici koja su namijenjena za redovan rad institucije Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova.**

⁷¹² 10 žena i 3 muškarca.

⁷¹³ Državnim proračunom Republike Hrvatske za 2024. - Financijski plan Pravobraniteljice iznosio je: 913.323 eura (Narodne novine br. 149/23), nakon rebalansa Državnog proračuna 962.215 eura (Narodne novine br. 125/24), nakon ušteta krajem godine u korist Državnog proračuna (na izvoru financiranja 11- Opći prihodi i primici) 937.402 eura.

⁷¹⁴ Europska komisija uplatila je 28.12.2022. i 17.01.2023., **ukupno 1.580.387,74 eura na ime predfinanciranja EU-projekta „bE-SAFE“**. Pravobraniteljica u Financijski plan tekuće proračunske godine planira izdatke samo za one aktivnosti koje se provode.

V. ZAKLJUČNO RAZMATRANJE PRAVOBRANITELJICE

Izvešće o radu Pravobraniteljice za 2024., čini presjek godišnjeg rada institucije i slučajeva, ukazuje na pojedine trendove vezano za diskriminaciju i to na temelju: spola, bračnog i obiteljskog statusa, majčinstva, spolne orijentacije i rodnog identiteta, kao i višestruke diskriminacije, te u područjima: rada, zapošljavanja i socijalne sigurnosti, obitelji (uključujući obiteljsko nasilje), obrazovanja, političke participacije, medija, i sporta.

Nastavljen je proaktivni rad Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, koja je radila na ukupno **1.776** predmeta, od kojih se **549** pritužbi odnosilo na zaštitu od diskriminacije, dok se većina ostalih odnosila na praćenje primjene Zakona o ravnopravnosti spolova, na suradnju na međunarodnoj, nacionalnoj i lokalnoj razini s dionicima zakonodavne i izvršne, predstavnicima drugih institucija i organizacija. Specifičnost ovog izvještajnog razdoblja je sudjelovanje Pravobraniteljice - kao nositeljice i/ili partnerske organizacije u **4 projekta** financiranih sredstvima Europske unije, odnosno sredstvima JLP(R)S. Započeta je 3-godišnja provedba *EU-projekta „Podizanje svijesti o rodno uvjetovanom kibernetičkom nasilju nad djevočicama i ženama“*, temeljem kojeg je kao nositeljica projekta početkom 2023., osigurala uplatu europskih sredstava u korist Državnog proračuna, u iznosu 1.508.387,74 eura.

Ukupno gledano kao i ranijih godina, razvrstano **po spolu oštećenih osoba**, razmatrani slučajevi su se većinom odnosili na - žene (72,5%), razvrstano **po osnovi diskriminacije** – temeljem spola (86,2%), temeljem spolne orijentacije i rodnog identiteta (6,5%), obiteljskog i bračnog statusa (2,2%), te po drugim osnovama utvrđenih ZRS-om u udjelima manjim od 2%. Diskriminacija je utvrđena u 26,4% slučajeva.

Prema području diskriminacije ukazuje da se najveći broj pritužbi odnosio na **područje**: socijalne sigurnosti, socijalne skrbi, mirovinskog i zdravstvenog osiguranja (23,3%), zapošljavanja i rada (22,6%) i uprave (20,4%) što ukupno čini značajni udio od 66,3% i ukazuje da je ovaj trend postojan⁷¹⁵, potom na javno informiranje i medije (9,4%), zdravstvenu zaštitu (8,0%), pravosuđe (6,0%) te na ostala područja.

Od 549 analizirana slučaja, 133 slučaj (24,2%) se odnosio na pružanje zaštite građanima/kama koji su bili/e izloženi/e fizičkom, psihičkom i drugim oblicima nasilja u obitelji i/ili partnerskim vezama, kao i nasilju u javnom prostoru, u kojima zaštitu su tražile žene u 88,7% slučaja a muškarci u 11,3%.⁷¹⁶

Pravobraniteljica je na ukupno 1.776 predmeta, **uputila 1.313 odluka** (679 preporuka, 355 upozorenja i 279 prijedloga). Nadležnom državnom odvjetništvu prijavila je sumnju na počinjenje **kaznenog djela u 9** te na **prekršajno djelo u 1** slučaju. Zadržan je trend **uvažavanja njezinih upozorenja/preporuka/prijedloga** na visokih 96,7%.

Postupajući po pritužbama i osobnoj inicijativi, djelovalo se na svim razinama državne uprave i na području svih jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, uključujući i druge pravne i fizičke osobe te medije. **Teritorijalno gledano** vidljiv je priličan nesrazmjer vezano za osobe koje su se prituživale s područja cijele Republike Hrvatske. Naime, najviše iz Grada Zagreba (48,8%), s

⁷¹⁵ 2023. – 74,7%, u 2022. – 66,45%, u 2021. – 61,8%, 2020.- 61,9%.

⁷¹⁶ 2023. - zaštitu su tražile žene u 74,4% slučajeva; 2022. - u 85,1% slučajeva; 2021. - 86,2 % slučajeva.

područja Splitsko-dalmatinske županije (7,1%), te iz ostalih županija u prosjeku manje od 5% - Zagrebačke županije (5,5%), Primorsko-goranske (5,1%), Istarske (4,2%) i dr.

Statistika ukazuje da smo niz godina suočeni s najvećim brojem pritužbi žena na diskriminatorno postupanje u svim segmentima društva, što čini konstantu od oko 2/3 svih pritužbi te ukazuje na činjenicu da su žene i dalje društvena skupina koja je suočena s diskriminacijom temeljem spola, majčinstva i obiteljskog statusa u društvenoj, javnoj i privatnoj sferi. Zaprimalo i pritužbe muškaraca i to u najvećem broju u području roditeljske skrbi.

Ovo izvještajno razdoblje obilježava poboljšanje niza statističkih pokazatelja DZS-a vezanih uz **tržište rada**. Broj aktivnih stanovnika povećan je za otprilike 1%, a ukupan broj zaposlenih porastao je za 5,6%, uz poboljšanje udjela žena u navedenoj strukturi (47,2 %), zabilježen je porast stope aktivnosti koja je za žene u prosjeku iznosila 49,9%, ali i dalje zaostaje oko 10 postotnih poena za stopom aktivnosti muškaraca (59,3%). Smanjena je prosječna stopa nezaposlenosti žena za otprilike 1,6% te sada iznosi 5,1%, čime se gotovo izjednačila s prosječnom stopom nezaposlenosti muškaraca (5%). Žene i dalje imaju dominantan udio u registriranoj **nezaposlenosti** u svim županijama Republike Hrvatske. Izraženiji udio žena u registriranoj nezaposlenosti (preko 60%) prisutan je u Brodsko-posavskoj, Osječko-baranjskoj te Vukovarsko-srijemskoj županiji. Prema podacima Eurostat-a, količina **prekarnog rada** se smanjila s 3,9% (2022.) na 2,5% u 2023., što je osobito važno jer je posljednjih nekoliko godina bila među zemljama s najvišim stopama prekarnog rada.

Prema pritužbama građanki, **životna dob i majčinstvo** i nadalje ostaju glavne prepreke rodne diskriminacije žena na tržištu rada. **Zaštitu trudnica** s ugovorom o radu na određeno vrijeme potrebno je dodatno pojačati.

U odnosu na pitanje **vertikalne segregacije**, najvažniji proces u izvještajnom razdoblju je transponiranje *Direktive 2022/2381 Europskog parlamenta i Vijeća o poboljšanju rodne ravnoteže među direktorima uvrštenih trgovačkih društava i o povezanim mjerama*.⁷¹⁷ RH je pristupila procesu transponiranja Direktive kroz *izmjene i dopune Zakona o trgovačkim društvima*, a Pravobraniteljica je kroz transponiranje preuzela ulogu nadležnog tijela za promicanje, analizu, praćenje i podupiranje rodne ravnoteže u uvrštenim trgovačkim društvima, te je izravno surađivala s Ministarstvom pravosuđa, uprave i digitalne transformacije na izradi teksta zakonskih izmjena.

Podaci Eurostat-a o prosječnim bruto satnicama za 2023., ukazuje da rodni jaz po toj metodologiji praćenja rodnog jaza u plaćama iznosi 7,4% (korigirani podaci Eurostat-a i za ranije godine konačno podupiru tezu Pravobraniteljice o smanjenju rodnog jaza u plaćama nakon 2020., gotovo u svim članicama EU). Prema podacima HZZ-a, **rodni jaz je smanjen na 3,9%** u odnosu na 2023. (6,8%).

U izvještajnoj godini, Pravobraniteljica je proaktivno surađivala i davala mišljenja na izmjene podzakonskih akata vezano za **seksualno uznemiravanje na radnom mjestu**, uspostavila je **Helpdesk** ili poseban obrazac za prijavu seksualnog uznemiravanja na web-stranicama Pravobraniteljice. Zamijećen je daljnji nastavak trenda anonimnog prijavljivanja spolnog uznemiravanja, i dalje većina žrtava nema dovoljno povjerenja u sustav zaštite i učinkovitost progona

⁷¹⁷ 28.12.2024., bilo je potrebno donijeti i objaviti zakone i druge propise koji su potrebni radi usklađivanja s ovom Direktivom 2022/2381.

te u pravednost brze, odnosno stroge osude počinitelja. Ovogodišnja statistika to najbolje dokazuje, 103 prijave i niti jedna sudska presuda. Čak i kada počinitelji sami priznaju višestruka počinjenja ovih prijestupa, istrage traju dugo, izostaje pravovremen progon, zbog čega žrtve istupaju anonimno i nemaju povjerenje u institucije.

U području **obiteljskih odnosa i roditeljske skrbi**, stranke su, kao i ranije, pretežito izražavale nezadovoljstvo – komunikacijom s HZSR, mišljenjem HZSR o tome s kojim roditeljem djeteta treba stanovati te o načinu i vremenu ostvarivanja osobnih kontakata djeteta s roditeljem s kojim ne živi, nepoštivanjem odluka o roditeljskoj skrbi, neplaćanjem ili iznosom uzdržavanja, neriješenim imovinsko-pravnim odnosima, tretmanom u sudskom postupku i sl. Interesantno je primijetiti da se iz godine u godinu smanjuje broj zaprimljenih pritužbi s područja roditeljske skrbi. Je li uzrok tome bolja educiranost društva, proaktivniji, senzibilniji i kvalitetniji rad područnih ureda Hrvatskog zavoda za socijalni rad ili nešto posve drugo, ostaje tek za pratiti i analizirati kroz naredne periode.

Imajući u vidu recentne statističke podatke (EIGE-a i OECD-a) prema kojima muškarci čine 26% roditelja koji koriste roditeljski dopust na razini (15 država članica) EU, dok je u RH udio očeva koji koriste **roditeljski dopust** bio svega 3,77% (uz iznimku neprenosivog dijela roditeljskog dopusta kojega u preko 97% slučajeva koriste muškarci), potrebno je nastaviti sa proaktivnim pristupom i daljnjim mjerama u ovom području. Naime, roditeljski dopust i nadalje koristi mali broj muškaraca (njih 1.802 odnosno 3,77% u 2024.), dok je situacija ipak bolja kada je u pitanju **očinski dopust**, kojeg očevi koriste devet puta više nego roditeljski dopust (16.044).

Pravobraniteljica već godinama upozorava kako je kroz analizu slučajeva ubojstava žena nesporno utvrđeno da je **femicid kazneno djelo** (uvedeno 2024., KD Teško ubojstvo ženske osobe) koje je vrlo predvidljivo i u tom smislu spriječivo jer su dinamika i obrasci koji dovode do ubojstva najčešće isti, kao i rizici koji ukazuju da bi moglo doći do femicida. No, da bi se femicide učinkovito sprječavalo, potrebno je da nadležna tijela, prvenstveno policija, DORH i sudovi, u svoj rad integriraju rane procjene rizičnih ponašanja koja imaju svoje obrasce i dinamiku, odnosno čimbenike koji upućuju na vjerojatnost od počinjenja teškog ubojstva ženske osobe, odnosno femicida.

Kao i prošle godine, ističemo posebno važnost obrazovanja o ravnopravnosti spolova na svim društvenim razinama te sveobuhvatne i kontinuirane edukacije stručnog osoblja, što bi predstavljao učinkovit oblik rane prevencije **rodno uvjetovanog nasilja**. Naglašavamo i važnost dugotrajnih psihosocijalnih tretmana i resocijalizacije počinitelja nasilja kao učinkovitog oblika sprječavanja recidiva. Navedeni čimbenici su prema stajalištu Pravobraniteljice među najvažnijim, a ujedno i među najzanemarenijim aspektima u borbi protiv nasilja prema ženama u RH. Nastavljen je trend rasta broja počinjenih kaznenih djela u obitelji i među bliskim osobama s tim da je 2023., po prvi put od kada Pravobraniteljica prati navedene trendove zabilježen veći broj kaznenih djela među bliskim osobama od zabilježenog broja prekršaja nasilja u obitelji.

Vezano za ostvarivanje **prava LGBTIQ osoba**, Pravobraniteljica i nadalje daje preporuke nadležnim tijelima da uvrste u nacionalne politike konkretne ciljeve/mjere koje će se specifično odnositi na: prava i zaštitu LGBTIQ osoba od diskriminacije; uspostavu proaktivnijeg djelovanje RS za praćenje zločina iz mržnje, te funkcionalan i pravovremen sustav prikupljanja i analize podataka o zločinima iz mržnje; povećanje broja edukacija o zločinima iz mržnje za predstavnike/ce tijela kaznenog progona.

Iako usporeno zbog istaknutih društvenih retrogradnih trendova ipak se iz godine u godinu nastavlja jačanje pravnog okvira i jamstava zaštite **prava osoba drugačijih rodnih identiteta** u Republici Hrvatskoj. Tijekom izvještajnog razdoblja nije zabilježen veći broj pritužbi od strane transrodnih osoba. Uglavnom su se prituživali na spornost Nacionalnog zdravstvenog vijeća u izdavanju Mišljenja po podnesenim zahtjevima za promjenom spola ili odabir života u drugom rodnom identitetu.

Pravobraniteljica je u izvještajnoj godini sudjelovala u brojnim aktivnostima koje se odnose na promicanje ravnopravnosti spolova u području **obrazovanja**, uključujući provedbu edukacija na različitim obrazovnim razinama i za različite ciljne skupine, od učenika do ravnatelja školskih ustanova. Pritužbe koje je zapimala tijekom godine i dalje ukazuju na neiskorijenost rodnih stereotipa u odgojno-obrazovnom sustavu na čijoj prevenciji i suzbijanju je potrebno ustrajno raditi. Negativni empirijski podaci o niskoj razini znanja mladih o spolnosti i neodgovornom spolnom ponašanju ukazuju na potrebu sustavnog pristupa uvođenju cjelovitog spolnog odgoja i obrazovanja.

Iako je došlo do pozitivnih poboljšanja u području medijskih izvještavanja o rodno utemeljenom nasilju, **medijski sadržaji** i dalje obiluju senzacionalizmom i narušavanje privatnosti i dostojanstva žrtava rodno utemeljenog nasilja. Seksizam u javnom prostoru i izjavama javnih osoba te komunikaciji putem društvenih mreža, kao i seksizmi, objektivizacija žena i rodni stereotipi u medijskim sadržajima i oglašavanju ostaju prisutni, no ohrabruje činjenica da građani/ke reagiraju na takve sadržaje pritužujući se Pravobraniteljici te medijima i oglašivačima, čime se dugoročno mijenjaju postojeće prakse.

Po pitanju **političke participacije žena** u tijelima političkog odlučivanja, RH se nalazi ispod prosjeka EU na svim razinama. Izvještajnu godinu obilježila je provedba tri redovna politička izbora: izbor zastupnika/ca u Hrvatski sabor, izbor članova/ica u Europski parlament i izbor Predsjednika/ce Republike Hrvatske. Iz perspektive načela ravnopravnosti spolova, najveći značaj imali su parlamentarni izbori, gdje do osjetnijeg pomaka prema spolno uravnoteženijem sastavu Hrvatskog sabora nije došlo. Minimalno povećanje od 2% među izabranim zastupnicama u usporedbi s prošlim parlamentarnim izborima (s 23% na 25%) ne može se označiti zadovoljavajućim napretkom. Utjecaj na takav ishod imalo je više čimbenika, među kojima i činjenica da gotovo 1/5 kandidacijskih lista nije bila sastavljena u skladu s izbornom kvotom (40%), pri čemu se u pravilu radilo o ženama kao osjetno podzastupljenom spolu. Na izborima članova/ica u Europski parlament, nisu zabilježeni isti negativni trendovi, što je imalo utjecaj na spolno uravnotežen ishod izbora (50%-50%).

U području **reproduktivnog zdravlja** prisutne su iste poteškoće i izazovi identificirani prethodnih godina, dok su iz rada na pritužbama u izvještajnoj godini utvrđene specifične poteškoće u vidu dugotrajnosti postupaka stručnih nadzora po pritužbama roditelja i manjkavosti *Zakona o medicinski pomognutoj oplodnji*. Rezultati provedenih istraživanja, empirijski podaci i drugi pokazatelji ukazuju na nezadovoljstvo dijela pacijentica dostupnošću ili kvalitetom različitih vidova zdravstvene skrbi u području reproduktivnog zdravlja.

Izvještajno razdoblje prema aktivnostima Pravobraniteljice ukazuje kako je području **mentalnog zdravlja** potrebno pristupiti i sa rodnog aspekta, a što svakako podrazumijeva prikupljanje rodno segregiranih podataka, kao i prepoznavanje rizika višestruke diskriminacije kojem su izložene žene i djevojčice sa problemima mentalnog zdravlja.

Godinu su obilježile i aktivnosti usmjerene na **rodnu ravnopravnost u sportu**. U što kraćem roku potrebno je dekonstruirati uzročno-posljedični krug kojeg karakterizira: osjetna podzastupljenost žena u sportu na svim razinama (sportašice, djelatnice u sportu, novinarke u sportskim redakcijama); općenito manja uključenost žena u sportske i fizičke aktivnosti; nedovoljno ulaganje i poticanje razvoja ženskog sporta; lošiji uvjeti za bavljenje sportom (uključujući pristup sportskoj infrastrukturi); raširenost rodnih stereotipa i predrasuda koje pridonose održavanju nepoticajnog odgojno-obrazovnog i kulturološkog okruženja u kojem se značajnija participacija djevojki i žena označava neprimjerenom; niža razina profesionalizma; niža primanja i manja vrijednost naknada i nagrada; rizici od izloženosti seksizmu ili nekom obliku rodno utemeljenog nasilja (uključujući spolno uznemiravanje); snižena razina motivacije žena za bavljenjem sportom; snižena razina konkurentnosti i kompetitivnosti te nedovoljan interes medija za sportska natjecanja u ženskoj konkurenciji.

Pravobraniteljica posebnu pažnju pridaje rješavanju problema posebno osjetljivih društvenih skupina koje su u **riziku višestruke diskriminacije** poput žena u ruralnim područjima, žena s invaliditetom, pripadnica nacionalnih manjina, žrtava seksualnog nasilja u Domovinskom ratu, oštećenica kaznenim djelom prostitucije, ovisnica i žrtva trgovanja ljudima. Značajna pažnja posvećena je i pitanju statusa, prava i obveza tražitelja/ica međunarodne zaštite, azilanata/ica i stranaca pod supsidijarnom zaštitom.

Tijekom 2024., Pravobraniteljica je dala **63 mišljenja** u postupcima izrade zakona, podzakonskih akata, nacionalnih planova i strategija u suradnji s tijelima državne uprave, JLP(R)S, organizacijama civilnog društva i drugim pravnim osobama, od čega su otvorena ukupno **42 predmeta kroz e-Savjetovanje** vezano za donošenje/izmjene/dopune zakona i drugih propisa, a Pravobraniteljica je iznijela svoja mišljenja i/ili prijedloge izmjena i dopuna raznih propisa u **23 predmeta, na koje je dala 48 mišljenja i/ili prijedloga na izmjene i dopune propisa.**⁷¹⁸ Od tog broja prihvaćeni su prijedlozi u 22 propisa, djelomično je prihvaćen 1, na znanje je primljeno 10, u 15 propisa nisu prihvaćeni prijedlozi Pravobraniteljice.

Temeljem postupanja po pritužbama građana/ki, kao i provedenih istraživanja i analiza, dajemo **64 opisa slučajeva i 158 preporuka** razvrstanih po područjima rada na koja se odnose, uvjereni da će ih Vlada RH i Hrvatski sabor - razmotriti i primijeniti u tekućoj godini, a sve u zajedničkom cilju poboljšanja ostvarenja ustavnog načela ravnopravnosti žena i muškaraca.

U Zagrebu 31. ožujka 2025.

Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova

Višnja Ljubičić, dipl. iur.

⁷¹⁸ Radi pojašnjenja, kada Pravobraniteljica sudjeluje u savjetovanjima, otvara se novi predmet (spis) i u tome jednom predmetu (spisu) moguće je da Pravobraniteljica iznese više mišljenja i/ili prijedloga na jedan propis stoga su se mišljenja i/ili prijedlozi Pravobraniteljice i zbrajali na navedeni način. Posljedično, iz navedene tablice proizlazi da je broj ukupno iznesenih mišljenja i/ili prijedloga veći od ukupnog broja sudjelovanja upravo zato što se pod „*ukupan broj sudjelovanja*“ računaju otvoreni predmeti (spisi) u kojima je Pravobraniteljica iznijela svoja mišljenja, a u svakom je spisu, uglavnom, bilo izneseno više mišljenja i/ili prijedloga.

**REPUBLIKA HRVATSKA
PRAVOBRANITELJICA
ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA**

Ev. broj: PRS 12-02/25-15

Ur. broj: 08-25-02

Zagreb, 31. ožujka 2025.

HRVATSKI SABOR
Predsjednik, g. Gordan Jandroković
Ilica 256B, 10000 Zagreb

Predmet: Godišnji izvještaj o izvršenju financijskog plana Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2024. godinu
- podaci, dostavljaju se

Poštovani predsjedniče Hrvatskog sabora, gospodine Jandrokoviću,

na temelju obveze iz čl. 86. st. 6. Zakona o proračunu (Narodne novine, broj 144/21.) i čl. 52. st. 10. Pravilnika o polugodišnjem i godišnjem izvještaju o izvršenju proračuna i financijskog plana (Narodne novine, broj 85/23.) ovim putem dostavljam Hrvatskom saboru Godišnji izvještaj o izvršenju financijskog plana za 2024. godinu.

S poštovanjem,

**PRAVOBRANITELJICA ZA
RAVNOPRAVNOST SPOLOVA**

Višnja Ljubičić
Višnja Ljubičić, dipl.iur.

Privitak:

- navedeno

Dostaviti:

- naslovu

- arhivi

GODIŠNJI IZVJEŠTAJ O IZVRŠENJU FINACIJSKOG PLANA PRAVOBRANITELJICE ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA ZA 2024. GODINU

1. Uvod

Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova (dalje u tekstu: Pravobraniteljica) sastavila je Godišnji izvještaj o izvršenju financijskog plana za 2024. u skladu s čl. 86. st. 6. Zakona o proračunu (Narodne novine, broj 144/21.) i čl. 52. st. 10. Pravilnika o polugodišnjem i godišnjem izvještaju o izvršenju proračuna i financijskog plana (Narodne novine, broj 85/23.)

Pravobraniteljica kao proračunski korisnik Državnog proračuna nije u sustavu PDV-a (temeljem članka 39.st.1./i. Zakona o PDV-u).

Godišnji izvještaj o izvršenju financijskog plana Pravobraniteljice sadrži obrazloženje ostvarenja prihoda i rashoda, odnosno primitaka i izdataka u izvještajnom razdoblju, kao i obrazloženje ostvarenog prijenosa sredstava iz prethodne i prijenos sredstava u sljedeće proračunsko razdoblje, tablice o izvršenju za opći i poseban dio, kao i poseban izvještaj, i to:

1. Obrazloženje općeg dijela godišnjeg izvještaja o izvršenju financijskog plana za 2024.
2. Izvršenje financijskog plana proračunskog korisnika državnog proračuna - opći dio:
 - 2.1. Tablica „I. Opći dio, Sažetak računa prihoda i rashoda i računa financiranja“
 - 2.2. Tablica „I. Opći dio, Račun prihoda i rashoda, Izvještaj o prihodima i rashodima prema ekonomskoj klasifikaciji“
 - 2.3. Tablica „Izvještaj o prihodima i rashodima prema izvorima financiranja“
 - 2.4. Tablica „Izvještaj o rashodima prema funkcijskoj klasifikaciji“
 - 2.5. Tablica „I. Opći dio, Račun financiranja, Izvještaj računa financiranja prema ekonomskoj klasifikaciji“
 - 2.6. Tablica „Izvještaj računa financiranja prema izvorima financiranja“
3. Izvršenje financijskog plana proračunskog korisnika državnog proračuna - posebni dio:
 - 3.1. Tablica „II. Posebni dio, Izvještaj po programskoj klasifikaciji“
4. Poseban izvještaj:
 - 4.1. Ministarstvo financija, Portal sustava Državne riznice, Proračunska obrazloženja, Obrazloženje izvršenja za 2024.: „122 – Pravobranitelj/ica za ravnopravnost spolova“

**OBRAZLOŽENJE OPĆEG DIJELA GODIŠNJEG IZVJEŠTAJA O IZVRŠENJU
FINANCIJSKOG PLANA ZA 2024.**

RAZDJEL/GLAVA 122/05 PRAVOBRANITELJ/ICA ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA

Sukladno članku 43. Pravilnika o polugodišnjem i godišnjem izvještaju o izvršenju proračuna i financijskog plana (Narodne novine, broj 85/23.) dostavljamo obrazloženje općeg dijela godišnjeg izvještaja o izvršenju financijskog plana.

OSTVARENJE PRIHODA I PRIMITAKA

Ostvarenje prihoda i primitaka za razdoblje od 01.01.2024. do 31.12.2024. godine institucije Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova ukupno iznosi 844.684,06 eur-a, i to:

- **Izvor 11 Opći prihodi i primici** u iznosu 558.967,06 eur;
- **Izvor 51 Pomoći EU** u iznosu od 285.716,99 eur-a.

OSTVARENJE RASHODA I IZDATAKA

Ukupni rashodi u 2024. godini iznose 844.684,05, a obuhvaćaju aktivnosti:

- **A735000** Zaštita i promicanje ravnopravnosti spolova, 551.349,87 eura (odnose se na plaće zaposlenih, na materijalne i financijske rashode), izvor financiranja 11 Opći prihodi i primici;
- **K735001** Opremanje uredskog prostora, 1.104,65 eur-a (odnose se na troškove redovnog poslovanja za nabavu uredske i komunikacijske opreme i namještaja), izvor financiranja 11 Opći prihodi i primici;
- **K735002** Informatizacija, 6.512,54 eura (odnose se na troškove redovnog poslovanja za nabavu licenci, kompjuterske opreme i ulaganje u računalne programe) izvor financiranja 11 Opći prihodi i primici;
- **K735006** PRS DAPHNE 101096462 bE-SAFE, 285.716,99 eur-a. Riječ je o projektu kojeg je nositeljica Pravobraniteljica financiranog sredstvima Europske komisije (prethodno financiranje) za provođenje međunarodnog projekta "CERV-2022-DAPHNE-101096462-bE-SAFE- Podizanje svijesti o rodno uvjetovanom kibernetičkom nasilju nad djevojkama i ženama te stvaranje sigurnijeg online okruženja", započeto 2023. godine, izvor financiranja 51.

**PRIJENOS SREDSTAVA IZ PRETHODNE I PRIJENOS SREDSTAVA U SLJEDEĆU
GODINU/RAZDOBLJE**

Pravobraniteljica je imala prijenos sredstava iz prethodne godine u iznosu od 979.983,59 eur-a od kojih nakon utrošenih 285.716,99 eur-a u 2024., za prijenos u sljedeće proračunsko razdoblje iznos od 694.266,60 eura.

Riječ je o sredstvima za projekt na aktivnosti K735006 financiranog sredstvima Europske komisije koja je uplatila 28.12.2022. i 17.01.2023. ukupno 1.580.387,74 eura za njegovo prethodno financiranje. Financijskim planom za 2024. godinu obuhvaćeni su izdaci samo za one projektne aktivnosti koje su se u toj proračunskoj godini provodile.

PRAVOBRANITELJICA ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA

Višnja Ljubičić, dipl.iur.

IZVRŠENJE FINACIJSKOG PLANA PRORAČUNSKOG KORISNIKA DRŽAVNOG PRORAČUNA

I. OPĆI DIO

SAŽETAK RAČUNA PRIHODA I RASHODA I RAČUNA FINANCIRANJA

SAŽETAK RAČUNA PRIHODA I RASHODA

BROJČANA OZNAKA I NAZIV	OSTVARENJE/IZVRŠENJE		IZVORNI PLAN ILI REBALANS 2024.*	TEKUĆI PLAN 2024.*	OSTVARENJE/IZVRŠENJE		INDEKS	INDEKS**
	1.2023. - 12.2023.	2			1.2024. - 12.2024.	5		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
6 PRIHODI POSLOVANJA	1.556.972,35	603.616	578.803	558.967,06	35,90	96,57		
7 PRIHODI OD PRODAJE NEFINACIJSKE IMOVINE	0,00	0	0	0,00				
PRIHODI UKUPNO	1.556.972,35	603.616	578.803	558.967,06	35,90	96,57		
3 RASHODI POSLOVANJA	1.095.115,49	952.190	927.377	837.066,86	76,44	90,26		
4 RASHODI ZA NABAVU NEFINACIJSKE IMOVINE	9.521,19	10.025	10.025	7.617,19	80,00	75,98		
RASHODI UKUPNO	1.104.636,68	962.215	937.402	844.684,05	76,47	90,11		
RAZLIKA - VIŠAK / MANJAK	452.335,67	-358.599	-358.599	-285.716,99	-63,16	79,68		

SAŽETAK RAČUNA FINANCIRANJA

BROJČANA OZNAKA I NAZIV	OSTVARENJE/IZVRŠENJE		IZVORNI PLAN ILI REBALANS 2024.*	TEKUĆI PLAN 2024.*	OSTVARENJE/IZVRŠENJE		INDEKS	INDEKS**
	1.-6.2023	2			1.-6.2024.	5		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
8 PRIMICI OD FINACIJSKE IMOVINE I ZADUŽIVANJA	0,00	0	0	0,00				
5 IZDACI ZA FINACIJSKU IMOVINU I OTPLATE ZAJMOVA	0,00	0	0	0,00				
RAZLIKA PRIMITAKA I IZDATAKA	0,00	0	0	0,00				
PRIJENOS SREDSTAVA IZ PRETHODNE GODINE								
PRIJENOS SREDSTAVA U SLJEDEĆE RAZDOBLJE								
NETO FINANCIRANJE	0	0	0	0,00				
VIŠAK/MANJAK + NETO FINANCIRANJE	452.335,67	-358.599	-358.599	-285.716,99				

I. OPĆI DIO

RAČUN PRIHODA I RASHODA

IZVJEŠTAJ O PRIHODIMA I RASHODIMA PREMA EKONOMSKOJ KLASIFIKACIJI

BROJČANA OZNAKA I NAZIV		1	2	3	4
			OSTVARENJE/IZVRŠENJE 1.-6.2023.	IZVORNI PLAN ILI REBALANS 2024.*	TEKUĆI PLAN 2024.*
		1	2	3	4
	UKUPNO PRIHODI				
6	Prihodi poslovanja		1.052.856,70	0	0
63	Pomoći iz inozemstva (darovnice) i od subjekata unutar općeg proračuna		1.052.856,70		
	632 Pomoći od međunarodnih organizacija te institucija i tijela EU		1.052.856,70		
	6323 Tekuće pomoći od institucija i tijela EU		1.052.856,70		
	...				
67	Prihodi iz proračuna		504.115,65	603.616	578.803
	671 Prihodi iz proračuna		504.115,65	0	0
	6711 Prihodi iz nadležnosti proračuna za financiranje rashoda		495.329,46		
	6712 Prihodi iz nadležnog proračuna za financiranje rashoda		8.786,19		
	6714 Prihodi od nadležnog proračuna za financiranje izdataka				
				
7	Prihodi od prodaje nefinancijske imovine				
72	Prihodi od prodaje proizvedene dugotrajne imovine				
	721 Prihodi od prodaje građevinskih objekata				
	7211 Stambeni objekti				
	...				

BROJČANA OZNAKA I NAZIV		1	2	3	4
			OSTVARENJE/IZVRŠENJE 1.-6.2022.	IZVORNI PLAN ILI REBALANS 2023.*	TEKUĆI PLAN 2023.*
		1	2	3	4
	UKUPNO RASHODI		1.104.636,68	962.215,00	937.402,00
3	Rashodi poslovanja		1.095.115,49	952.190,00	927.377,00
31	Rashodi za zaposlene		405.988,58	504.667	479.854
	311 Plaće (Bruto)		347.577,61		
	3111 Plaće za redovan rad		346.465,75		
	3113 Plaće za prekovremeni rad		1.111,86		

					7.184,23	
312				Ostali rashodi za zaposlene	7.184,23	
	3121			Ostali rashodi za zaposlene	51.226,74	
313				Doprinosi za plaće	51.226,74	178.118
	3132			Doprinosi za obvezno zdravstveno osiguranje	156.195,90	
				Materijalni rashodi	16.699,87	
32				Naknade troškova zaposlenima	7.377,24	
	321			Naknade troškova putovanja	5.968,62	
		3211		Službena putovanja		
		3212		Naknade za prijevoz, za rad na terenu i odvojeni život		

[Handwritten signature]

IZVJEŠTAJ O PRIHODIMA I RASHODIMA PREMA IZVORIMA FINANCIRANJA

BROJČANA OZNAKA I NAZIV	OSTVARENJE/IZVRŠENJE 1.-6.2023.		IZVORNI PLAN ILI REBALANS 2024.*	TEKUĆI PLAN 2024.*		OSTVARENJE/IZVRŠENJE 1.-6.2024.	INDEKS	INDEKS**
	1	2		3	4			
UKUPNO PRIHODI		1.556.972,35	603.616	578.803	578.803	558.967,06	35,90	96,57
1 Opći prihodi i primici		504.115,65	603.616	578.803	578.803	558.967,06	110,88	96,57
11 Opći prihodi i primici		504.115,65	603.616	578.803	578.803	558.967,06	110,88	96,57
12 Sredstva učešća za pomoći								
.....								
2 Doprinosi								
21 Doprinosi za mirovinsko osiguranje								
3 Vlastiti prihodi								
31 Vlastiti prihodi								
51 Pomoći EU		1.052.856,70						
UKUPNO RASHODI		1.104.636,68	962.215	937.402	937.402	844.684,05	76,47	90,11
1 Opći prihodi i primici		504.115,65	603.616	578.803	578.803	558.967,06	110,88	96,57
11 Opći prihodi i primici		504.115,65	603.616	578.803	578.803	558.967,06	110,88	96,57
12 Sredstva učešća za pomoći								
.....								
2 Doprinosi								
21 Doprinosi za mirovinsko osiguranje								
3 Vlastiti prihodi								
31 Vlastiti prihodi								
51 Pomoći EU		600.521	358.599	358.599	358.599	285716,99	47,58	79,68

IZVJEŠTAJ O RASHODIMA PREMA FUNKCIJSKOJ KLASIFIKACIJI

BROJČANA OZNAKA I NAZIV	IZVRŠENJE 1.-6.2023.	IZVORNI PLAN ILI REBALANS 2024.*	TEKUĆI PLAN 2024.*	IZVRŠENJE 1.-6.2024.	INDEKS	INDEKS**
1	2	3	4	5	6=5/2*100	7=5/4*100
UKUPNO RASHODI	1.104.636,68	962.215,00	937.402,00	844.684,05	76,47	90,11
01 Opće javne usluge						
011 Izvršna i zakonodavna tijela, financijski i fiskalni poslovi						
013 Opće usluge						
03 Javni red i sigurnost	1.104.636,68	962.215	937.402	844.684,05	76,47	90,11
036 Rashodi za javni red i sigurnost koji nisu drugdje svrstani	1.104.636,68	962.215	937.402	844.684,05	76,47	90,11
04 Ekonomski poslovi						
041 Opći ekonomski, trgovački i poslovi vezani uz rad						
...						

I. OPĆI DIO

RAČUN FINANCIRANJA
IZVJEŠTAJ RAČUNA FINANCIRANJA PREMA EKONOMSKOJ KLASIFIKACIJI

BROJČANA OZNAKA I NAZIV	OSTVARENJE/IZVRŠENJE		IZVORNI PLAN ILI REBALANS 2024.*	TEKUĆI PLAN 2024.*	OSTVARENJE/IZVRŠENJE	INDEKS	INDEKS**
	1	2					
8	1						
		Primići od finansijske imovine i zaduživanja					
84		Primići od zaduživanja					
	841	Primljeni krediti i zajmovi od međunarodnih organizacija, institucija i tijela EU te inozemnih vlada					
		8413					
		Primljeni zajmovi od međunarodnih organizacija					
5		Izdaci za finansijsku imovinu i otplatu zajmova					
	54	Izdaci za otplatu glavnice primljenih kredita i zajmova					
		Otplata glavnice primljenih kredita i zajmova od međunarodnih organizacija, institucija i tijela EU te inozemnih vlada					
	541	Otplata glavnice primljenih zajmova od međunarodnih organizacija					
		5413					
		Otplata glavnice primljenih zajmova od međunarodnih organizacija					

[Handwritten signature]

IZVJEŠTAJ RAČUNA FINANCIRANJA PREMA IZVORIMA FINANCIRANJA

BROJČANA OZNAKA I NAZIV	OSTVARENJE/IZVRŠENJE 1.-6.2023.	IZVORNI PLAN ILI REBALANS 2024.*	TEKUĆI PLAN 2024.*	OSTVARENJE/IZVRŠENJE 1.-6.2024.	INDEKS 6=5/2*100	INDEKS** 7=5/4*100
1	2	3	4	5		
UKUPNO PRIMICI	504.115,65	603.616	578.803	558.967,06		
1 Opći prihodi i primici	504.115,65	603.616	578.803	558.967,06		
11 Opći prihodi i primici	504.115,65	603.616	578.803	558.967,06		
12 Sredstva učešća za pomoći						
.....						
2 Doprinosi						
21 Doprinosi za mirovinsko osiguranje						
3 Vlastiti prihodi						
31 Vlastiti prihodi						
51 Pomoći EU	1.052.856,70					
UKUPNO IZDACI	1.104.636,68	962.215	937.402	844.684,05		
1 Opći prihodi i primici	504.115,65	603.616	578.803	558.967,06		
11 Opći prihodi i primici	504.115,65	603.616	578.803	558.967,06		
12 Sredstva učešća za pomoći						
.....						
2 Doprinosi						
21 Doprinosi za mirovinsko osiguranje						
3 Vlastiti prihodi						
31 Vlastiti prihodi						
51 Pomoći EU	600.521	358.599	358.599	285716,99		

[Handwritten signature]

II. POSEBNI DIO

IZVJEŠTAJ PO PROGRAMSKOJ KLASIFIKACIJI

BROJČANA OZNAKA I NAZIV	IZVORNI PLAN IZ	TEKUĆI PLAN 2024.*	IZVIRNENJE	INDEKS**	
	REBALANS 2024.		1.6.2024.		
1	2	3	4	5=3/2	
12205	Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova	862.215	837.402	844.884,05	96,11
21	POLITIČKI BURTAV	862.215	837.402	844.884,05	96,11
2117	ZAŠTITA I PROMICANJE RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA	862.215	837.402	844.884,05	96,11
A735000	ZAŠTITA I PROMICANJE RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA	584.381	588.778	551.348,87	94,77
71	Rashodi za zaposlene	504.687	478.854	485.756,19	97,06
3111	Plaće za radovani rad		369.334,00	391.216,80	
3113	Plaće za prekovani rad		5.831,00	2.440,93	
3121	Ostali rashodi za zaposlene		8.389,00	8.740,00	
3132	Doprinosi za obvezno zdravstveno osiguranje		68.500,00	83.368,47	
32	Materijalni rashodi	89.383	89.383,00	85.790	95,42
3211	Službena putovanja			8.378,51	
3212	Naknade za prijevoz, za rad na terenu i odvojeni kost			4.970,33	
3213	Stručno usavršavanje zaposlenika			85,00	
3214	Ostale naknade troškova zaposlenima			1.097,58	
3221	Uredski materijal i ostali materijalni rashodi			9.089,90	
3223	Energije			2.022,18	
3224	Materijal i dijelovi za tekuće i investicijsko od			664,00	
3225	Sklini inventari i auto gume			664,00	
3231	Usluge telefona, pošte i prijevoza			4.572,58	
3232	Usluge tekućeg i investicijskog održavanja			2.840,66	
3233	Usluge promidžbe i informiranja			11.199,77	
3234	Komunalne naknade			1.101,97	
3235	Zakupnine i najamnine			3.988,33	
3236	Zdravstvene i veterinarske usluge			0,00	
3237	Intelektualne i osobne usluge			11.869,03	
3238	Računalne usluge			10.787,34	
3239	Ostale usluge			5.043,18	
3241	Naknade troškova osobama izvan radnog odnosa			491,00	
3293	Reprezentacija			3.847,87	
3294	Članarine i ostale			1.200,00	
3299	Ostali nespomenuti rashodi poslovanja			341,81	
34	Financijski rashodi	531	531,00	284,41	53,56
3431	Bankarske usluge i usluge platnog prometa			297,43	
3433	Zakupne kamate			1,04	
K735001	OPREMANJE UREDBKOG PROSTORA	2.388	2.388	1.104,85	46,24
42	Rashodi za nabavu proizvedene dugotrajne imovine	2.388	2.388	1.104,85	46,24
4221	Uredska oprema i namještaj		2.388,00	300,85	
4222	Komunikacijska oprema			804,00	
K735002	INFORMATIZACIJA	6.636	6.636	6.512,54	98,14
41	Opći prihodi i primici	6.636	6.636	6.215,54	93,66
4113	Rashodi za nabavu neproizvedene dugotrajne imovine	3.082	3.082	3.050,54	98,97
4123	Licence		3.082,00	3.050,54	98,97
42	Rashodi za nabavu proizvedene dugotrajne imovine	0	2.654	2.580,00	97,21
4221	Uredska oprema i namještaj		3.912,00	1.235,00	
4262	Ulag u račun. programe		1.327,00	1.327,00	
K735008	CERU 2022 DAPINE 191056402 BESKAFEPDOZANJE SVJESTI O RODNO UVJETOVANOM KIBERNETIČKOM NABILJU MAD DJEVOJČICAMA I ŽENAMA TE STVARANJE SIGURNJE IMLNE OKRUŽENJE	358.599	358.599	285.716,89	79,68
	Pomoći EU	358.599	358.599	285.716,89	79,68
32	Materijalni rashodi	88.735	88.735	43.848,73	49,52
3211	Službena putovanja			3.987,28	
3221	Uredski materijal i ostali materijalni rashodi			748,54	
3233	Usluge promidžbe i informiranja			687,56	
3235	Zakupnine i najamnine			50,00	
3237	Intelektualne i osobne usluge			38.292,50	
3238	Računalne usluge			825,00	
3293	Reprezentacija				
3299	Ostali nespomenuti rashodi poslovanja			180,91	
34	Financijski rashodi	200,00	200,00	8,00	4,00
3431	Bankarske usluge i usluge platnog prometa	194,082	194,082	8,00	4,00
3433	Zakupne kamate			0,00	
36	Pomoći dane u inozemstvu i unutar općeg prostranstva	164	164,082	160.833,24	87,27
3611	Tekuće pomoći inozemnim vladama		24.128,00	0,00	0,00
3621	Tekuće pomoći međunarodnim organizacijama te institucijama i tijelima EU		144.487,00	144.487,24	100,00
3693	Tekući prijevodi između proračunskih korisnika istog proračunskog temeljem prijenosa EU sredstava		25.448,00	25.448,00	100,00
38	Ostali rashodi	74.612	74.612,00	71.828,02	96,27
3813	Tekuće donacije iz EU sredstava		74.612,00	71.828,02	96,27
42	Rashodi za nabavu proizvedene dugotrajne imovine	1.000	1.000,00	0,00	0,00
4221	Uredska oprema i namještaj	1.000	1.000,00	0,00	0,00

122 PRAVOBRANITELJ/ICA ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA

Financijski plan u okviru Državnog proračuna RH iznosio je: 913.323 eur-a (NN, 149/23), izmjenama i dopunama Državnog proračuna RH povećan je na 962.215 eur-a (NN, br. 125/24) te krajem godine uštedama u korist Državnog proračuna (na izvoru financiranja 11- Opći prihodi i primici) smanjen na 937.402 eura od kojih izvršenje je bilo 844.684,05 eura ili 90,11%.

Izvršenje za provedbu redovnih aktivnosti pravobraniteljice i za rad njezinog Ureda iznosilo je 558.967,06 eur-a, što je 96,57 % planiranog.

Specifičnost ovog proračunskog razdoblja je nastavak provedbe međunarodnog EU projekta "CERV-2022-DAPHNE-101096462-bE-SAFE" započetog u siječnju 2023. koji traje 36 mjeseci. Pravobraniteljica je od uplaćenih 1.580.387,74 eur-a Europske komisije namijenjenih predfinanciranju ovog projekta u Financijskom planu za 2024. na izvoru prihoda 51 - Pomoći EU planirala 358.599,00. Izvršenje je iznosilo 285.716,99 eur-a, što je 79,68% planiranog, pri čemu su rashodi za 6 partnerskih organizacija (3 u Hrvatskoj, 2 u Portugalu i 1 u Španjolskoj) izvršeni 98,7%.

	Izvršenje 2023. (eur)	Plan 2024. (eur)	Izvršenje 2024. (eur)	Indeks izvršenje 2024./plan 2024.	Index izvršenje 2024./2023.
12205-Pravobranitelj/ica za ravnopravnost spolova	1.104.637	937.402	844.684	90,1	76,5
Ukupno 122-PRAVOBRANITELJ/ICA ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA	1.104.637	937.402	844.684	90,1	76,5

12205 Pravobranitelj/ica za ravnopravnost spolova

Plan i program rada Pravobraniteljice temeljio se na ciljevima "Strateškog plana Pravobranitelja/ice za ravnopravnost spolova, za razdoblje 2024.-2026.", koji teže da žene i muškarci imaju jednake mogućnosti, da budu prisutni/e u svim područjima javnog i privatnog života, da imaju jednak status i jednake mogućnosti za ostvarenje svojih prava, kao i jednaku korist od ostvarenih rezultata.

Plan i program rada izvršeni su u potpunosti, pri tome potrebni izdaci bili su u potpunosti osigurani u Državnom proračunu RH kojima su pokriveni troškovi za redovan rad pravobraniteljice i rad njezinog Ureda (izdaci za zaposlene, materijalni, financijski i drugi izdaci) te s tim u vezi nije bilo nikakvog odstupanja.

	Izvršenje 2023. (eur)	Plan 2024. (eur)	Izvršenje 2024. (eur)	Indeks izvršenje 2024./plan 2024.	Indeks izvršenje 2024./2023.
12205-Pravobranitelj/ica za ravnopravnost spolova	1.104.637	937.402	844.684	90,1	76,5
2117-ZAŠTITA I PROMICANJE RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA	1.104.637	937.402	844.684	90,1	76,5

2117 ZAŠTITA I PROMICANJE RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA

	Izvršenje 2023. (eur)	Plan 2024. (eur)	Izvršenje 2024. (eur)	Indeks izvršenje 2024./plan 2024.	Index izvršenje 2024./2023.
2117-ZAŠTITA I PROMICANJE RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA	1.104.637	937.402	844.684	90,1	76,5

Plan i program rada Pravobraniteljice temeljio se na ciljevima "Strateškog plana Pravobranitelja/ice za ravnopravnost spolova, za razdoblje 2024.-2026.", koji teže da žene i muškarci imaju jednake mogućnosti, da budu prisutni/e u svim područjima javnog i privatnog života, da imaju jednak status i jednake mogućnosti za ostvarenje svojih prava, kao i jednaku korist od ostvarenih rezultata.

Plan i program rada izvršeni su u potpunosti, pri tome potrebni izdaci bili su u potpunosti osigurani u Državnom proračunu RH kojima su pokriveni troškovi za redovan rad pravobraniteljice i rad njezinog Ureda (izdaci za zaposlene, materijalni, financijski i drugi izdaci) te s tim u vezi nije bilo nikakvog odstupanja.

Cilj 1. Zaštita građana/ki od diskriminacije na području ravnopravnosti spolova

Opis provedbe cilja programa

U ovom izvještajnom razdoblju, Pravobraniteljica je nastavila pružati zaštitu građanima/kama u slučajevima kršenja načela ravnopravnosti spolova i diskriminacije počinjene prema muškarcima i ženama od tijela državne uprave, tijela jedinica lokalne, područne (regionalne) samouprave, drugih tijela s javnim ovlastima, odnosno počinjene od strane osoba zaposlenih u tim tijelima, kao i od strane drugih pravnih i fizičkih osoba, s tim u vezi primila je 549 pritužbi građana/ki po kojima je postupala u provedbi cilja 1. programa.

Do kraja izvještajne godine riješeno je 491 ili 89,4% pritužbi u kojima je bila potvrđena sumnja na diskriminaciju od kojih je diskriminacija utvrđena u 145 ili 26,4% slučajeva. Provođeci ispitne postupke Pravobraniteljica je primala očitovanja uglavnom unutar traženih rokova, a ishod postupanja, između ostalog, bio je davanje: 213 upozorenja, 448 preporuka i 53 prijedloga, nadležnom državnom odvjetništvu prijavila je sumnju na počinjenje kaznenog djela u 9 slučajeva, na prekršajno djelo u 1 slučaju dok je za nezavršenih 58 slučajeva iz 2024. (10,6%) ishod bio nepoznat od kraja izvještajnog razdoblja.

Cilj 2. Promicanje ravnopravnosti spolova

Opis provedbe cilja programa

Pravobraniteljica je radila na drugih 1.156 predmeta otvorenih u svrhu provedbe ciljeva 2. i 3. programa. Aktivnosti koje se odnose na cilj 2. bile su praćenja provedbe ZRS-a i svih drugih propisa koji se tiču ravnopravnosti spolova, pri tome je promicala ravnopravnost spolova u svrhu podizanja svijesti šire javnosti o ravnopravnosti muškaraca i žena kao jednoj od temeljnih vrijednosti i uvjeta za brži ekonomski razvoj i socijalni prosperitet društva. Ukupno gledano, tome je bio posvećen velik dio rada tijekom godine.

Predmeti s tim u vezi bili su: (1) 803 ili 69,5% predmeta otvoreno temeljem upita institucija, organizacija ili pravnih i fizičkih osoba iz zemlje i inozemstva i (2) 353 ili 30,5% predmeta otvoreno inicijativom Pravobraniteljice radi praćenja primjene ZRS.

Težeći ostvarenu cilja 2. Pravobraniteljica je provodila 5 memoranduma/sporazuma o suradnji, održala je 19 edukacija/radionica i/ili drugih predavanja u suradnji s TDU, Državnom školom za javnu upravu, fakultetima i drugim institucijama javne vlasti i odazvala se te govorila na 41 konferenciji/okruglom stolu, podržala 6 kampanja. Dala je 28 javnih priopćenja u kojima je upozoravala na pojave diskriminacije i redovno se odazivala na novinarske upite kojima je dala 135 izjava i intervjua.

Cilj 3. Učinkovita provedba zakona i drugih propisa

Opis provedbe cilja programa

Ovaj cilj programa realiziran je davanjem 63 mišljenja tijekom godine na zakone i propise u izradi ili njihovoj izmjeni/i dopuni kroz e-Savjetovanje ili kroz direktnu suradnju s nadležnim TDU ili JLP(R)S.

Pored toga, aktivno je sudjelovala u 8 radnih tijela, od kojih je jednim predsjedavala („Promatračkim tijelom za sveobuhvatno nadgledanje, prikupljanje podataka, analizu slučajeva ubojstva žena i izvještavanje - Femicid Watch“ (2017.) i 7 radnih skupina/povjerenstava u zemlji, dok je na regionalnoj i međunarodnoj razini sudjelovala u radu 3 tijela (Radno tijelo za jednakost jugoistočne Europe, Europska mreža tijela za jednakost (EQUINET) u kojoj sudjeluje u 7 radnih skupina i Upravni odbor Agencije EU za temeljna ljudska prava (FRA).

Isto tako, posjetila je 10 županija i Grad Zagreb radi stjecanja direktnog uvida u problematiku ravnopravnosti spolova na lokalnoj razini.

Pokazatelji učinka

Pokazatelj učinka	Definicija	Jedinica	Polazna vrijednost	Izvor podataka	Ciljana vrijednost (2024.)	Ostvarena vrijednost (2024.)
Udio utvrđenih slučajeva diskriminacije u ispitanim pritužbama građana/ki	Povjerenje građana u institucionalne mehanizme za provedbu Zakona o ravnopravnosti spolova, osobito u učinkovit rad Pravobraniteljice.	%	20 %	Izvješće o radu	25 %	26,4 %
Povećanje svijesti o postojanju diskriminacije putem javnog istupanja	Temeljem pojava i trendova koje uočava prateći provedbu zakona o ravnopravnosti spolova, Pravobraniteljica predlaže Hrvatskom saboru donošenje ili izmjenu zakona i drugih propisa, kao i usvajanje drugih mjera. Isto tako redovno se s tim u vezi uključuje u e-savjetovanja sukladno svojoj nadležnosti.	Broj sjednica radnih tijela Hrvatskog sabora na kojima sudjeluje.	20	Izvješće o radu	15	14
Ostvarena suradnja s institucionalnim mehanizmima koji osiguravaju provedbu Zakona o ravnopravnosti spolova	Temeljem pojava i trendova koje uočava u ispitnim postupcima, informira i daje prijedloge za određene aktivnosti koordinatorima/cama za ravnopravnost spolova u TDU, Povjerenstvima za ravnopravnost spolova u JLP(r)S i drugim institucijama i organizacijama	Broj posjeta i sastanaka s institucionalnim mehanizmima za provedbu Zakona o ravnopravnosti spolova	12	Izvješće o radu	10	10

A735000 ZAŠTITA I PROMICANJE RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA

Naziv aktivnosti	Izvršenje 2023. (eur)	Plan 2024. (eur)	Izvršenje 2024. (eur)	Indeks izvršenje 2024./plan 2024.	Indeks izvršenje 2024./2023.
A735000-ZAŠTITA I PROMICANJE RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA	495.329	569.778	551.350	96,8	111,3

Zakonske i druge pravne osnove

Zakon o ravnopravnosti spolova, a koji se ne smije tumačiti niti primjenjivati na način koji bi ograničio ili umanjio sadržaj jamstva o ravnopravnosti spolova koja izviru iz općih pravila međunarodnog prava, pravne stečevine Europske zajednice, Konvencije Ujedinjenih naroda o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena, ugovora UN-a o građanskim i političkim pravima, odnosno ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima te Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljenih sloboda.

Opis aktivnosti

Aktivnost se odnosi na redovan rad i aktivnost pravobraniteljice i rad njezinog ureda koji pokrivaju rashode za zaposlene, materijalne, financijske i druge izdatke redovnog poslovanja.

Proračun za 2024. izvršen je u iznosu od 551.350 eur-a, što je 96,8 % planiranog. Financijski pokazatelji ukazuju da nije bilo odstupanja, aktivnosti su programski i financijski provedene prema planu.

Pokazatelji rezultata

Pokazatelj rezultata	Definicija	Jedinica	Polazna vrijednost	Izvor podataka	Ciljana vrijednost (2024.)	Ostvarena vrijednost (2024.)
Broj pritužbi sa sumnjom na kršenje načela ravnopravnosti spolova i/ili na diskriminaciju temeljem spola ili drugih diskriminacijskih osnova utvrđenih ZRS.	Ispitivanje pojedinačnih slučajeva po diskriminacijskim osnovama pomoći će zaštititi muškaraca i žena i poticati uspostavu ravnopravnosti spolova.	broj	551	Izvješće o radu	500	549
Broj provedenih neovisnih istraživanja	Objavlivanjem rezultata neovisnih istraživanja Pravobraniteljica podiže svijest o potrebi za zaštitu od diskriminacije, za stvaranje jednakih mogućnosti i jednake koristi od ostvarenih rezultata i za muškarce i za žene.	Broj	1	Izvješće o radu	1	1
Broj analiza o provedbi javnih politika/strategija/protokola o postupanju koje promiču ravnopravnost spolova	Praćenje provedbe javnih politika/strategija/protokola o postupanju po mjerama/aktivnostima doprinosi kvalitetnoj provedbi zakona o ravnopravnosti splova.	Broj	3	Izvješće o radu	3	4

K735001 OPREMANJE UREDSKOG PROSTORA

Naziv aktivnosti	Izvršenje 2023. (eur)	Plan 2024. (eur)	Izvršenje 2024. (eur)	Indeks izvršenje 2024./plan 2024.	Indeks izvršenje 2024./2023.
K735001- OPREMANJE UREDSKOG PROSTORA	2.538	2.389	1.105	46,2	43,5

Zakonske i druge pravne osnove

122 05 - Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova

Opis aktivnosti

Aktivnost se odnosi na redovan rad pravobraniteljice i njezinog Ureda - za troškove opremanja ureda.

K735002 INFORMATIZACIJA

Naziv aktivnosti	Izvršenje 2023. (eur)	Plan 2024. (eur)	Izvršenje 2024. (eur)	Indeks izvršenje 2024./plan 2024.	Indeks izvršenje 2024./2023.
K735002- INFORMATIZACIJA	6.248	6.636	6.513	98,1	104,2

Zakonske i druge pravne osnove

122 05 - Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova

Opis aktivnosti

Aktivnost se odnosi na redovan rad pravobraniteljice i njezinog Ureda - za redovne troškove IT sustava u Uredu.

K735006 CERV 2022 DAPHNE 101096462 BE SAFEPODIZANJE SVIJESTI O RODNO UVJETOVANOM KIBERNETIČKOM NASILJU NAD DJEVOJČICAMA I ŽENAMA TE STVARANJE SIGURNIJEG ONLINE OKRUŽENJA

Naziv aktivnosti	Izvršenje 2023. (eur)	Plan 2024. (eur)	Izvršenje 2024. (eur)	Indeks izvršenje 2024./plan 2024.	Indeks izvršenje 2024./2023.
K735006-CERV 2022 DAPHNE 101096462 BE SAFEPODIZANJE SVIJESTI O RODNO UVJETOVANOM KIBERNETIČKOM NASILJU NAD DJEVOJČICAMA I ŽENAMA TE STVARANJE SIGURNIJEG ONLINE OKRUŽENJA	600.521	358.599	285.717	79,7	47,6

Zakonske i druge pravne osnove

Strateškim planom Pravobranitelja/ice za ravnopravnost spolova, Cilj 1. Jačanje zaštite građana/ki od diskriminacije na temelju spola i promicanje ravnopravnosti spolova, ostvarenje cilja 1.2. Promicanje ravnopravnosti spolova zasniva se na provedbi i objavi rezultata neovisnih istraživanja, a koja Pravobraniteljica provodi kao nositeljica EU projekata.

Ovo je peti po redu europski projekt u vezi kojeg je Pravobraniteljica potpisala ugovor o financiranju s Europskom komisijom, kojeg kao nositeljica provodi od 16. siječnja 2023. do 15. siječnja 2026.

Opis aktivnosti

Projekt se bavi podizanjem svijesti o problemu rodno uvjetovanog kibernetičkog nasilja na institucionalnoj i društvenoj razini te stvaranjem preduvjeta za unapređenje zakonodavnog i pravnog okvira za regulaciju kibernetičkog nasilja u Hrvatskoj, Španjolskoj i Portugalu, ali i na cjelokupnoj europskoj razini.

Navedeno se namjerava postići slijedećim aktivnostima: sveobuhvatnim istraživačkim projektom na području Hrvatske, Španjolske i Portugala, edukacijom osoba koje rade s mladima te osoba koje se u svakodnevnim radnim aktivnostima, između ostalog, susreću s kibernetički rodno uvjetovanim nasiljem (policijski/e službenici/e, socijalni/e radnici/e, pravosudni/e dužnosnici/e), sastancima s predstavnicima/ama lokalnih i nacionalnih institucija s ciljem promicanja znanja o ovom obliku nasilja i podizanja svijesti o odgovornosti za njegovo sprječavanje, izradom Strateškog dokumenta sa smjernicama za stvaranje zajedničkog pristupa rodnoj ravnopravnosti na ovom području, i njegovom prezentacijom zakonodavnim tijelima na nacionalnoj (Hrvatska, Portugal, Španjolska) i na europskoj razini.

Proračun za 2024. izvršen je u iznosu od 285.716,99 eur-a, što je 79,68 % planiranog, pri čemu su rashodi za 6 partnerskih organizacija izvršeni 98,7 %.

Pravobraniteljica i partnerske organizacije provodile su planirane aktivnosti za 2024. Međutim, kasnilo se s početkom prikupljanja podataka za provedbu sveobuhvatnog istraživanja u sve 3 zemlje jer se postupak javne nabave za izvoditelja „usluge kvantitativnog istraživanja (provedba i koordiniranje) u Hrvatskoj, Španjolskoj i Portugalu“ protekao na godinu dana te je započeto u kolovozu 2024., zatim je uslijedila komplicirana administrativna procedura pristajanja regrutiranih škola na anketiranje djece u Portugalu, dok je u Španjolskoj došlo do kašnjenja u prikupljanju empirijskih podataka uslijed više sile iznenadnih bujičnih poplava.

Iz naprijed navedenih razloga planirani troškovi za uslugu prikupljanja empirijskih podataka nisu isplaćeni što je uticalo na izvršenje od 79,68% u odnosu na plan, a Pravobraniteljica početkom 2025. je zatražila od Europske komisije produljenje provedbe projekta za 12 mjeseci.

Pokazatelji rezultata

Pokazatelj rezultata	Definicija	Jedinica	Polazna vrijednost	Izvor podataka	Ciljana vrijednost (2024.)	Ostvarena vrijednost (2024.)
Izvešća o istraživanjima	Ustanoviti dubinsko znanje o raznim aspektima cyber rodno uvjetovanog nasilja (Gender-based violence - GBV)	Broj	2	Ugovor s Europskom komisijom	1	2
Inicirati proces donošenja zakona i politika temeljenih na dokazima za borbu protiv cyber GBV-a	Novim propisima unaprijediti zaštitu od cyber GBV	Broj	1	Ugovor s Europskom komisijom	1	1
Kampanja zagovaranja	Senzibilizirati relevantne zainteresirane strane i hrvatskih, španjolskih i portugalskih, odnosno europskih građana o cyber GBV-u.	Broj sastanaka	1	Ugovor s Europskom komisijom	1	4

IZJAVA O FISKALNOJ ODGOVORNOSTI*

ZA 2024. GODINU

Ja, Višnja Ljubičić, dipl.iur., pravobraniteljica za ravnopravnost spolova, čelnik/ca proračunskog korisnika državnog proračuna Pravobranitelja/ice za ravnopravnost spolova, na temelju popunjenog Upitnika o fiskalnoj odgovornosti, nalaza Državnog ureda za reviziju, odnosno vanjske revizije te raspoloživih informacija, potvrđujem:

- zakonito, namjensko i svrhovito korištenje sredstava,
- učinkovito i djelotvorno funkcioniranje sustava unutarnjih kontrola u okviru proračunom odnosno financijskim planom utvrđenih sredstava.

Potpis čelnika/ce

A handwritten signature in blue ink, consisting of stylized letters, positioned above a horizontal line.

Višnja Ljubičić, dipl.iur.
pravobraniteljica za ravnopravnost spolova

Zagreb, 31. ožujka 2025.

* Obrazac Izjave o fiskalnoj odgovornosti, koja se daje ako nisu uočene slabosti i nepravilnosti

PRILOG 2.a

Obveznik: Pravobranitelj/ica za ravnopravnost spolova, korisnica Proračuna Republike Hrvatske, razdjel 122, glava 05
**UPITNIK O FISKALNOJ ODGOVORNOSTI ZA OBVEZNIKE UTVRĐENE U REGISTRU PRORAČUNSKIH I
 IZVANPRORAČUNSKIH KORISNIKA ZA PRORAČUNSKU GODINU 2024.**

Redni broj	Pitanje	Odgovor			Referenca ¹
		N/P	DA	NE ²	
PLANIRANJE PRORAČUNA/FINANCIJSKOG PLANA					
1.	<p>U uputama za izradu proračuna jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, odnosno uputama upravnih tijela utvrđeni su i dostavljeni limiti u apsolutnim iznosima odnosno visina financijskog plana po upravnim tijelima i proračunskim i izvanproračunskim korisnicima jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave za sljedeću proračunsku godinu i za sljedeće dvije godine, koji su raspoređeni na:</p> <ul style="list-style-type: none"> - sredstva potrebna za provedbu postojećih programa, odnosno aktivnosti, koje proizlaze iz trenutno važećih propisa i - sredstva potrebna za uvođenje i provedbu novih ili promjenu postojećih programa, odnosno aktivnosti, <p>a u razdoblju privremenog financiranja, u uputama su utvrđeni i dostavljeni limiti u apsolutnim iznosima odnosno visina financijskog plana po upravnim tijelima odnosno proračunskim i izvanproračunskim korisnicima iz svoje nadležnosti za razdoblje privremenog financiranja (odgovaraju jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave koje u svojoj nadležnosti imaju proračunske i izvanproračunske korisnike)</p>				preslike odnosno reference dopisa i uputa
2.	<p>Ministarstvo je nakon primitka uputa za izradu prijedloga državnog proračuna od Ministarstva financija izradilo i dostavilo proračunskim korisnicima iz svoje nadležnosti upute s limitima u apsolutnom iznosu, odnosno s visinama financijskog plana po proračunskim korisnicima za sljedeću proračunsku godinu i za sljedeće dvije godine, koje su raspoređene na:</p>	X			preslika, odnosno referenca dopisa i upute

¹ Stupac Referenca se ne popunjava već su u njemu dane upute koja je vrsta dokaza podloga za davanje odgovora na pitanje

² Za svaki negativan odgovor evidentirati slabost, odnosno nepravilnost u Planu otklanjanja slabosti i nepravilnosti

	<p>- visinu sredstava potrebnih za provedbu postojećih programa, odnosno aktivnosti, koje proizlaze iz trenutno važećih propisa i</p> <p>- visinu sredstava potrebnih za uvođenje i provedbu novih ili promjenu postojećih programa, odnosno aktivnosti;</p> <p>a u razdoblju privremenog financiranja, ministarstvo je, nakon primitka uputa za izradu financijskih planova proračunskih i izvanproračunskih korisnika državnog proračuna za prva tri mjeseca proračunske godine od Ministarstva financija, izradilo i dostavilo upute s limitima plana za prva tri mjeseca proračunske godine korisnicima iz svoje nadležnosti (odgovaraju ministarstva koja u svojoj nadležnosti imaju proračunske korisnike)</p>				preslika, odnosno referenca financijskog plana
3.	<p>Financijski plan proračunskog i izvanproračunskog korisnika državnog proračuna za naredno trogodišnje razdoblje je uravnotežen, uključujući i procjenu donosa sredstava iz prethodne, odnosno odnosa u sljedeću godinu</p>		X		preslika; odnosno referenca financijskog plana odnosno proračuna
4.	<p>Financijski plan proračunskog i izvanproračunskog korisnika jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, odnosno proračun jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave za naredno trogodišnje razdoblje je uravnotežen, uključujući i procjenu ukupnog rezultata poslovanja koji se prenosi u sljedeću(e) proračunsku(e) godinu(e)</p>	X			preslika; odnosno referenca obrazloženja proračuna, odnosno financijskog plana usvojenog do 31. prosinca
5.	<p>Obrazloženje proračuna, odnosno financijskog plana sastoji se od obrazloženja općeg dijela proračuna odnosno financijskog plana i obrazloženja posebnog dijela proračuna, odnosno financijskog plana. Obrazloženje općeg dijela proračuna, odnosno financijskog plana sadrži obrazloženje prihoda i rashoda, prititaka i izdataka. Obrazloženje posebnog dijela proračuna, odnosno financijskog plana sastoji se od obrazloženja programa koje se daje kroz obrazloženje aktivnosti i projekata zajedno s ciljevima i pokazateljima uspješnosti</p>		X		pitanje nije primjenjivo za jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave te proračunske i izvanproračunske korisnike za godinu u kojoj se donosi odluka o privremenom financiranju za prva tri mjeseca naredne godine
6.	<p>Usklađeni prijedlog financijskog plana ministarstva sastavljen je temeljem prikupljenih i objedinjenih prijedloga financijskih planova proračunskih korisnika (odgovaraju ministarstva koja u svojoj nadležnosti imaju proračunske korisnike)</p>	X			provesti analizu na način da se zbroje prihodi i rashodi iz financijskih planova proračunskih korisnika te prihodi i rashodi iz financijskog plana nadležnog ministarstva bez proračunskih korisnika te usporede s podacima u usklađenom financijskom planu

7.	Posebni dio proračuna jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave sastavljen je od prikupljenih i objedinjenih prijedloga financijskih planova proračunskih korisnika proračuna jedinice u koji su uključeni svi vlastiti i namjenski prihodi i primici proračunskih korisnika (odgovaraju jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave)	X			financijski plan proračunskog korisnika jedinice usvojen od strane upravljačkog tijela odgovara financijskom planu tog proračunskog korisnika sadržanom u posebnom dijelu proračuna jedinice, a kod zajedničkih proračunskih glava zbroju financijskih planova svih proračunskih korisnika unutar te glave
8.	Rashodi i izdaci koji se financiraju iz EU sredstava planirani su realno, odnosno odstupanje između plana usvojenog od strane Hrvatskog sabora i konačnog izvršenja nije veće od 5% (odgovaraju ministarstva i druga tijela državne uprave na razini razdjela organizacijske klasifikacije)		X		usporedba izvornog financijskog plana (iz posljednjih izmjena i dopuna Državnog proračuna koje je donio Hrvatski sabor) i izvješaja o izvršenju odstupanje od 5% podrazumijeva 5% ispod planiranih veličina
9.	U slučaju sukcesivnog planiranja trošenja viškova, odnosno pokriva manjkova, uz proračun jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, odnosno financijski plan proračunskog i izvanproračunskog korisnika proračuna lokalne i područne (regionalne) samouprave doneseni su odgovarajući akti: (odgovaraju jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave i proračunski i izvanproračunski korisnici jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave)				
9.1.	U slučaju sukcesivnog planiranja trošenja viškova donesen je akt koji sadrži analizu nastanka tako značajnog viška, mjere za smanjenje ili ukidanje određenih naknada koje se naplaćuju za usluge koje pružaju proračunski korisnici te način i svrhu za koju će se upotrijebiti navedeni višak	X			preslika, odnosno referenca akta usvojenog od strane predstavničkog tijela, odnosno upravnog vijeća ili drugog upravljačkog tijela
9.2.	U slučaju pokriva manjkova donesen je akt koji sadrži analizu i ocjenu postojećeg financijskog stanja, prijedlog mjera za otklanjanja utvrđenih uzroka nastanka negativnog poslovanja te mjera za stabilno održivo poslovanje te akcijski plan provedbe navedenih mjera (s opisom mjere, načinom provedbe, rokom provedbe, imenom i prezimenom odgovorne osobe) s očekivanim financijskim i ekonomskim učinkom	X			preslika, odnosno referenca akta usvojenog od strane predstavničkog tijela, odnosno upravnog vijeća ili drugog upravljačkog tijela
10.	Izrađen je godišnji plan rada koji sadrži podatke o ciljevima koji se planiraju ostvariti te opći prikaz zadaća i poslova (odgovaraju ministarstva i druga tijela državne uprave na razini razdjela organizacijske klasifikacije)			X	preslika odnosno referenca godišnjeg plana rada

11.	Čelnik je u roku 30 dana od stupanja na snagu državnog proračuna donio odluku o prijenosu ovlasti i odgovornosti za ostvarenje strateških ciljeva i upravljanje proračunskim sredstvima osiguranim u financijskom planu (odgovaraju ministarstva i druga tijela državne uprave na razini razdjela organizacijske klasifikacije)		X		preslika, odnosno referenca odluke
12.	Jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave se zaduživala/davala suglasnost za zaduživanje/jamstvo sukladno odredbama Zakona o proračunu i Pravilnika o postupku zaduživanja te davanja jamstava i suglasnosti jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave (odgovaraju jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave)				
12.1.	Jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave je sukladno odredbama Zakona o proračunu i Pravilnika o postupku zaduživanja te davanja jamstava i suglasnosti jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave ishodila suglasnost Vlade za dugoročno zaduživanje	X			preslike, odnosno reference dobivenih suglasnosti
12.2.	Jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave je sukladno odredbama Zakona o proračunu i Pravilnika o postupku zaduživanja te davanja jamstava i suglasnosti jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave ishodila suglasnost ministra financija za sve odluke o davanju jamstva pravnoj osobi u njezinu većinskom izravnom ili neizravnom vlasništvu i ustanovi čiji je osnivač za ispunjenje obveza pravne osobe i ustanove	X			preslike, odnosno reference dobivenih i danih suglasnosti
12.3.	Jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave je sukladno odredbama Zakona o proračunu i Pravilnika o postupku zaduživanja te davanja jamstava i suglasnosti jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave ishodila suglasnost ministra financija za sve odluke o davanju suglasnosti izvanproračunskim korisnicima za zaduživanje i davanje jamstva	X			preslike, odnosno reference danih suglasnosti
12.4.	Jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave je sukladno odredbama Zakona o proračunu i Pravilnika o postupku zaduživanja davala suglasnost na zaduživanje pravnoj osobi u njezinu većinskom vlasništvu i ustanovi čiji je osnivač	X			preslike, odnosno reference danih suglasnosti

Napomena:

Sva pitanja u Upitniku moraju biti odgovorena upisivanjem oznake "X" u odgovarajući stupac

Ako pitanje nije primjenljivo na obveznika oznaka "X" stavlja se u stupac N/P

Ako se u različitim pitanjima traži isti dokaz, potrebno ga je priložiti samo jednom

U ćelije označene sivom bojom nije dozvoljeno upisivati odgovor

Redni broj	Pitanje	Odgovor				Referenca
		N/P	DA	NE ³	DJELOMIČNO ⁴	
IZVRŠAVANJE PRORAČUNA/FINACIJSKOG PLANA						
13.	Procedura stvaranja ugovornih obveza jasno je definirana i dostupna svim ustrojstvenim jedinicama/upravnim odjelima		X			preslika, odnosno referenca pisane procedure
14.	Obveze po ugovorima koji zahtijevaju plaćanje iz proračuna u sljedećim godinama preuzimale su se isključivo uz suglasnost ministra financija/Mlade Republike Hrvatske, odnosno općinskog načelnika /gradonačelnika /župana (odgovaraju proračunski korisnici državnog proračuna i proračunski korisnici proračuna jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave)		X			preslika, odnosno referenca dobivenih suglasnosti na uzorku od najviše 20
15.	Obveze po investicijskim projektima preuzimaju se isključivo ako su predviđene u proračunu i projekcijama, financijskom planu i po provedenom stručnom vrednovanju i ocjeni opravdanosti te učinkovitosti investicijskog projekta	X				na uzorku od najviše 10 investicijskih projekata dokazati povezanost s proračunom i projekcijama, odnosno s financijskim planom i priložiti preslike, odnosno referenze provedenih vrednovanja
16.	Jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave je sredstva proračunske zalihe koristila samo za elementarne nepogode i druge nepredvidive događaje	X				izvješća o korištenju proračunske zalihe
17.	Postoji jasna procedura naplate prihoda	X				preslika, odnosno referenca pisane procedure iz koje su vidljive vrste prihoda koje se naplaćuju, mjere naplate koje će poduzimati, vremensko razdoblje nakon kojeg se pokreće pojedina mjera naplate, slučajeve u kojima treba pribaviti instrumente osiguranja plaćanja, praćenje naplate po poduzetim mjerama, osobe koje će obavljati navedene poslove i slično

³ Za svaki negativan odgovor evidentirati slabost, odnosno nepravilnost u Planu otklanjanja slabosti i nepravilnosti

⁴ Za svaki djelomično potvrđan odgovor evidentirati slabost, odnosno nepravilnost u Planu otklanjanja slabosti i nepravilnosti

18.	Poduzete su sve potrebne mjere za potpunu naplatu prihoda i primitaka iz nadležnosti i uplatu u proračun prema važećim propisima	X				na uzorku od 10% dospjelih nenaplaćenih potraživanja sa stanjem 31. prosinca dokazi o poduzetim radnjama za naplatu (preslike, odnosno reference odgovarajućih dopisa, opomena), a najviše 100
19.	Uređen je sustav ostvarivanja i korištenja vlastitih prihoda					preslika akta
19.1.	Ministarstvo/jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave donijelo je akt kojim su uređena mjerila i način korištenja vlastitih prihoda proračunskih korisnika iz svoje nadležnosti (odgovaraju ministarstva i jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave koje u svojoj nadležnosti imaju proračunske korisnike)	X				preslika akta
19.2.	Upravljačko tijelo proračunskog korisnika donijelo je akt kojim je uređeno ostvarivanje i korištenje vlastitih prihoda (a koji je u skladu s aktom nadležnog ministarstva/jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave kojim su uređena mjerila i način korištenja vlastitih prihoda proračunskih korisnika, ako je to primjenjivo)	X				izvještaj o izvršenju proračuna za jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave iz kojeg se vidi da nije utrošeno više sredstva od odobrenih proračunom (osim za vlastite i namjenske prihode i primitke u skladu sa Zakonom o proračunu)
20.	Sredstva su utrošena u skladu s proračunom, odnosno financijskim planom		X			usporedba izvršenja i financijskog plana iz koje se vidi da nije utrošeno više sredstva od odobrenih financijskim planom (osim za vlastite i namjenske prihode i primitke u skladu sa Zakonom o proračunu) za proračunske i izvanproračunske korisnike
21.	Isplata sredstava temeljita se na vjerodostojnoj dokumentaciji		X			nasumično odabrano najmanje pet isplata po svakoj od vrsta rashoda na razini definiranoj u Tablici: Testiranja uz pitanje 21 danoj u dodatku 1 Upritnika
22.	Pratilo se i kontroliralo namjensko isplaćivanje donacija, pomoći, subvencija do krajnjeg korisnika te korištenje istih					

22.1.	Dostupne su preslike, odnosno reference ugovora koji su podloga za isplate	X				Preslika, odnosno referenca ugovora na uzorku od 5% ukupnog broja svih transfera i minimalno 5% ukupne vrijednosti svih transfera, a najviše 100
22.2.	Postoji izvješće od krajnjeg korisnika o utrošku sredstava/realizaciji projekta	X				preslika, odnosno referenca izvješća na uzorku od 5% ukupnog broja svih transfera i minimalno 5% ukupne vrijednosti svih transfera, a najviše 100
22.3.	Obavljene su provjere na licu mjesta na odabranom uzorku od onih krajnjih korisnika kojima je na godišnjoj razini isplaćeno 20.000,00 kuna ili više	X				preslika, odnosno referenca zapisnika o izvršenoj kontroli kod 10%, a najviše 100 krajnjih korisnika kojima je na godišnjoj razini isplaćeno 20.000,00 kuna ili više
23.	Evidencijski nalozi (EV nalozi) dostavljani su Ministarstvu financija u skladu sa Zakonom o izvršavanju Državnog proračuna i uputom Ministarstva financija					
23.1.	Nadležno ministarstvo/središnji državni ured dostavio je proračunskim korisnicima iz svoje nadležnosti uputu s rokom do kojeg su mu isti dužni dostaviti mjesečne podatke o ostvarenju vlastitih i namjenskih prihoda i primitaka izuzetih od obveze uplate u državni proračun i rashoda i izdataka financiranih iz istih (mjesečne evidencijske naloge) (odgovaraju ministarstva i središnji državni uredi koji u svojoj nadležnosti imaju proračunske korisnike koji su izuzeti od obveze uplate vlastitih i namjenskih prihoda i primitaka u državni proračun)	X				preslika upute i dokaz o dostavi proračunskim korisnicima
23.2.	Proračunski korisnici dostavljali su mjesečne podatke o ostvarenim vlastitim i namjenskim приходima i primicima, koji su izuzeti od obveze uplate u državni proračun, te rashodima i izdacima financiranim iz njih (evidencijske – EV – naloge) u skladu s rokom danim u uputi nadležnog ministarstva/središnjeg državnog ureda (odgovaraju proračunski korisnici državnog proračuna koji su izuzeti od obveze uplate vlastitih i namjenskih prihoda i primitaka u državni proračun)	X				dokaz o pravovremenom dostavljanju podataka
23.3.	Ministarstvo/središnji državni ured je tijekom godine dostavljalo evidencijske naloge (EV naloge) Ministarstvu financija najkasnije do 10. u mjesecu za prethodni mjesec (odgovaraju ministarstva i središnji državni uredi koji u svojoj nadležnosti imaju proračunske korisnike koji su	X				dokaz o pravovremenom dostavljanju podataka

	izuzeti od obveze uplate vlastitih i namjenskih prihoda i prilika u državni proračun)								
24.	Priikom isporuke opreme/izvođenja radova obavljene su sve potrebne provjere								provjera na uzorku 5% ukupnog broja svih nabava dugotrajne nefinancijske imovine i minimalno 5% ukupne vrijednosti svih nabava dugotrajne nefinancijske imovine
24.1.	Oprema je isporučena/Radovi su izvedeni na način utvrđen ugovorom		X						priložiti odgovarajući dokaz
24.2.	Oprema je isporučena/Radovi su izvedeni u skladu s vremenskim rokovima iz ugovora		X						priložiti odgovarajući dokaz
24.3.	Oprema je isporučena/Radovi su izvedeni u skladu sa zahtjevima količine i kvalitete iz ugovora		X						priložiti odgovarajući dokaz
24.4.	Oprema je isporučena/Radovi su izvedeni na lokacijama koje su navedene u ugovoru		X						priložiti odgovarajući dokaz
24.5.	Oprema je isporučena/Radovi su izvedeni prema opisu iz ugovora		X						priložiti odgovarajući dokaz
24.6.	Oprema je isporučena/Radovi su izvedeni –sukladno nacrtima, analizama, modelima i uzorcima iz ugovora		X						priložiti odgovarajući dokaz
24.7.	Oprema je instalirana i u upotrebi		X						priložiti odgovarajući dokaz
25.	Propisana je procedura zaprimanja računa, njihove provjere u odgovarajućim ustrojstvenim jedinicama/upravnim odjelima i pravovremenog plaćanja		X						preslika, odnosno referenca pisane procedure
26.	Propisana je procedura blagajničkog poslovanja kojom su definirane sve aktivnosti vezane uz promet gotovim novcem		X						preslika, odnosno referenca pisane procedure
27.	Propisana je procedura izdavanja i obračunavanja putnih naloga		X						preslika, odnosno referenca pisane procedure
28.	Prije isplate sredstava neprofitnoj organizaciji sklopljen je ugovor u kojem su definirana prava i obveze neprofitne organizacije i isplattelja	X							uzorak od 5% ukupnog broja svih ugovora, a najviše 20
29.	Pravomoćne presude izvršavale su se bez postupka prisilne naplate	X							sve pravomoćne presude s dospjjećem u godini za koju se ispunjava Upitnik ili u ranijim godinama, a nepodmirene su, te izvodi ili drugi dokumenti koji dokazuju da je plaćeno

Napomena:

Sva pitanja u Upitniku moraju biti odgovorena upisivanjem oznake "X" u odgovarajući stupac

Ako pitanje nije primjenivo na obveznika oznaka "X" stavlja se u stupac N/P

Ako se u različitim pitanjima traži isti dokaz, potrebno ga je priložiti samo jednom

U ćelije označene sivom bojom nije dozvoljeno upisivati odgovor

Redni broj	Pitanje	Odgovor				Referenca
		N/P	DA	NE ⁵	DJELOMIČNO ⁶	
JAVNA NABAVA						
30.	U zaključenim ugovorima o nabavama velike vrijednosti ugovoreni su instrumenti za osiguranje urednog ispunjenja ugovornih obveza ili odredbe o ugovornoj kazni		X			dokazati na uzorku od 20% financijski najznačajnijih ugovora/objava/provedenih postupaka javne nabave, a najviše 50
31.	Ugovori o javnoj nabavi zaključeni su u skladu s uvjetima određenim u dokumentaciji o nabavi		X			preslike, odnosno reference ugovora, navesti članak u kojem stoje odredbe o instrumentima urednog ispunjenja ugovornih obveza ili odredbe o ugovornoj kazni
32.	Za sve predmete javne nabave čija je procijenjena vrijednost jednaka ili veća od 200.000,00 kuna za nabavu robe i usluga, odnosno za nabavu radova jednaka ili veća od 500.000,00 kuna provedeni su postupci javne nabave sukladno odredbama Zakona o javnoj nabavi		X			preslike, odnosno reference dokumentacije o provedenim postupcima i preslike, odnosno reference ugovora
33.	Za ugovore o javnoj nabavi koji su se tijekom njegova trajanja značajno izmijenili, proveden je novi postupak javne nabave u skladu s odredbama Zakona o javnoj nabavi	X				oznake i datum objave
34.	Donesen je i redovito ažuriran plan nabave koji je objavljen na mrežnim stranicama u skladu s propisima o javnoj nabavi					Registar sklopljenih ugovora preslika, odnosno referenca dodataka ugovora
35.	Donesena je interna odluka kojom je imenovano stručno povjerenstvo za javnu nabavu koje je pripremla i provodilo postupak javne nabave, a najmanje jedan član stručnog povjerenstva imao je važeći certifikat u području javne nabave u skladu s propisima o javnoj nabavi		X			adresa mrežne stranice gdje je objavljen plan nabave i poveznica na objavljeni plan nabave u Elektroničkom oglasniku javne nabave za predmete nabave čija je procijenjena vrijednost nabave jednaka ili veća od 20.000,00 kuna
			X			preslika, odnosno referenca potvrda i internih odluka o imenovanju stručnih povjerenstava za javnu nabavu

⁵ Za svaki negativan odgovor evidentirati slabost, odnosno nepravilnost u Planu otklanjanja slabosti i nepravilnosti

⁶ Za svaki djelomično potvrđan odgovor evidentirati slabost, odnosno nepravilnost u Planu otklanjanja slabosti i nepravilnosti

36.	Osobe koje prate provedbu ugovora različite su od osoba koje su bile članovi stručnog povjerenstva		X			imena osoba koje su sudjelovale u provedbi postupka i osoba koje prate provedbu ugovora te preslika, odnosno referenca internih odluka o imenovanju ovlaštenih predstavnika naručitelja
37.	Naručitelj vodi registar ugovora o javnoj nabavi i okvirnih sporazuma koji je objavljen na mrežnim stranicama, a sadrži podatke u skladu s propisima o javnoj nabavi		X			adresa mrežne stranice gdje je objavljen registar ugovora o javnoj nabavi i okvirnih sporazuma i poveznica na objavljeni registar ugovora u Elektroničkom oglasniku javne nabave za predmete nabave čija je procijenjena vrijednost nabave jednaka ili veća od 20.000,00 kn
38.	Do 31. ožujka tijelu nadležnom za politiku javne nabave dostavljeno je statističko izvješće o javnoj nabavi za prethodnu godinu koje sadrži podatke sukladno Zakonu o javnoj nabavi		X			preslika, odnosno referenca izvješća u EOJN, preslika, odnosno referenca izvješća o javnoj nabavi koje sadrži i ukupan iznos jednostavne nabave prema vrsti predmeta nabave (roba, usluga i radovi)
39.	Donesen je akt kojim su uređena pitanja jednostavne nabave za nabavu robe i usluga, odnosno za nabavu radova na koje se ne primjenjuje Zakon o javnoj nabavi te je akt objavljen na mrežnim stranicama		X			preslika, odnosno referenca akta adresa mrežne stranice na kojoj je objavljen akt

Napomena:

Sva pitanja u Upitniku moraju biti odgovorena upisivanjem oznake "X" u odgovarajući stupac

Ako pitanje nije primjenjivo na obveznika oznaka "X" stavlja se u stupac N/P

Ako je provođenje postupaka javne nabave objedinjeno na razini osnivača, obveznik odgovara „NIJE PRIMJENJIVO – N/P“

Ako se u različitim pitanjima traži isti dokaz, potrebno ga je priložiti samo jednom

U čelije označene sivom bojom nije dozvoljeno upisivati odgovor

Redni broj	Pitanje	Odgovor				Referenca
		N/P	DA	NE ⁷	DJELOMIČNO ⁸	
RAČUNOVODSTVO						
40.	Narudžbenice su valjano ispunjene na način da se vidi tko je nabavu inicirao, tko je nabavu odobrio, koja vrsta roba/usluga/radova se nabavlja, uz detaljnu specifikaciju jedinica mjere, količina, jediničnih cijena te ukupnih cijena		X			uzorak 1% svih narudžbenica, a najviše 100
41.	U potpisanim ugovorima s dobavljačima/pružateljima usluga/izvršiteljima radova detaljno je utvrđena vrsta robe/usluga/radova koji se nabavljaju		X			uzorak 5% svih ugovora i minimalno 5% ukupne vrijednosti svih ugovora
42.	Iz primke, otpremnice i drugog odgovarajućeg dokumenta potpisanog od skladištara ili druge osobe zadužene za zaprimanje robe i dobavljača vidljivo je da je prilikom preuzimanja robe utvrđena količina, stanje i kvaliteta zaprimljene robe		X			preslike, odnosno reference dokumenata na uzorku 5% svih dokumenata, a najviše 100
43.	Postoji izvještaj o obavljenoj usluzi, odnosno druga vrsta pisanog odobrenja ili dokumentacije kojom se potvrđuje izvršenje usluge		X			preslika, odnosno referenca izvještaja ili druge dokumentacije na uzorku 1% izvršenih usluga, a najviše 100
44.	O izvedenim radovima, sukladno definiranoj proceduri odobrenja radova, postoji privremena, odnosno konačna obračunska situacija, koju odobrava osoba, odnosno tijelo koje nadzire i odobrava radove		X			preslike, odnosno reference odobrenih privremenih, odnosno konačnih situacija na uzorku 5% svih ugovora
45.	Na zaprimljenim računima navedeni su svi elementi računa u skladu sa zakonskim i podzakonskim propisima		X			uzorak 1% svih računa, a najviše 100
46.	Računi sadrže detaljnu specifikaciju roba/usluga/radova koje odgovaraju opisu i specifikaciji roba/usluga/radova definiranih narudžbenicom, odnosno ugovorom		X			uzorak 1% svih računa, a najviše 100
47.	Za svaki račun obavljena je matematička kontrola ispravnosti iznosa koji je zaračunan što je evidentno u postupku obrade računa		X			uzorak 1% svih računa, a najviše 100

⁷ Za svaki negativan odgovor evidentirati slabost, odnosno nepravilnost u Planu otklanjanja slabosti i nepravilnosti

⁸ Za svaki djelomično potvrđan odgovor evidentirati slabost, odnosno nepravilnost u Planu otklanjanja slabosti i nepravilnosti

48.	Provjeren je postojanje potpisa, žiga ili elektroničke oznake kojom se može potvrditi da je račun odobren za plaćanje		X			uzorak 1% svih računa, a najviše 100
49.	Za primijene i dane donacije nefinancijske imovine u glavnoj knjizi evidentirani su prihodi i rashodi, a međusobni prijenos nefinancijske imovine proračuna i proračunskih korisnika evidentiran je preko promjena u obujmu imovine (odgovaraju obveznici primijene proračunskog računovodstva)	X				uzorak 5% svih donacija i minimalno 5% ukupne vrijednosti svih primljenih i danih donacija
50.	S dužnicima su usklađeni podaci o potraživanjima na datum 31. listopada	X				preslika, odnosno reference izvoda otvorenih stavaka na uzorku 10%, ali ne više od 20 izvoda otvorenih stavaka
51.	Izvjestaj o obavljenom popisu sadrži popis potraživanja i obveza po pojedinom vjerovniku, odnosno dužniku		X			preslika popisa vjerovnika i dužnika s iznosim potraživanja i obveza po pojedinom vjerovniku, odnosno dužniku
52.	Uspostavljene računovodstvene evidencije omogućile su praćenje korištenja sredstva po izvorima financiranja i programima (projektila/aktivnostima)		X			dio analitičke evidencije po izvorima financiranja i programima (projektila i aktivnostima) ili referenca iz pitanja 21.
53.	Prati se stvaranje ugovornih obveza i njihov financijski učinak					preslika, odnosno referenca dijela evidencije
53.1.	Uspostavljena je evidencija svih ugovora, uključujući ugovore vezane uz zaposlene		X			preslika procedure u kojoj je propisano da se sve kopije ugovora dostavljaju na znanje ustrojstvenoj jedinici za financije
53.2.	Organizacijska jedinica, odnosno osoba zadužena za financijsko-računovodstvene poslove ima uvid u sve sklopljene ugovore iz kojih proizlaze financijski učinci		X			uzorak 10% potraživanja od čijeg je dospjeća prošlo više od godinu dana, odnosno potraživanja od dužnika nad kojima je pokrenut stečajni i/ili likvidacijski postupak, ali ne više od 20 pojedinačnih
54.	Provodio se ispravak vrijednosti potraživanja u skladu s odredbama Pravilnika o proračunskom računovodstvu i Računskom planu		X			preslika, odnosno referenca usklađenja s proračunskim korisnicima istog proračuna, odnosno pisani trag kojim se informira primatelja sredstava, na uzorku 10%, ali ne više od 20 dokumenata usklađenja s proračunskim korisnicima
55.	Proračunski korisnik koji je doznačio sredstva proračunskom korisniku istog proračuna, a iskazao ih je unutar podskupine računa 369 <i>Prijenosi između proračunskih korisnika istog proračuna</i> , uskladio je evidencije s proračunskim korisnikom koji su sredstva primili i iskazali ih unutar podskupine računa 639 <i>Prijenosi između proračunskih korisnika istog proračuna</i> . (odgovaraju proračunski korisnici državnog proračuna i proračunski korisnici proračuna lokalne i područne (regionalne) samouprave te jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave ako su njani upravni odjeli dodjeljivati		X			

	sredstva proračunskim korisnicima u nadležnosti drugih upravnih odjela te jedinice)					
56.	Vodi se analitička evidencija dugotrajne nefinancijske imovine i usklađena je s glavnom knjigom		X			preslika, odnosno referenca dijela evidencije
57.	Ulaganja u dugotrajnu imovinu prenose se u glavnoj knjizi s računa imovine u pripremi na račune imovine u upotrebi odmah po završetku ulaganja	X				uzorak 20% okončanih građevinskih situacija
58.	Najkasnije u roku od 15 dana od isplate naknade za bolovanje na teret Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje (HZZO), HZZO-u je dostavljen zahtjev za refundaciju		X			zahtjevi za refundaciju za svaki mjesec u kojem je bila isplata bolovanja

Napomena:

Sva pitanja u Upitniku moraju biti odgovorena upisivanjem oznake "X" u odgovarajući stupac

Ako pitanje nije primjenjivo na obveznika oznaka "X" stavlja se u stupac N/P

Ako se u različitim pitanjima traži isti dokaz, potrebno ga je priložiti samo jednom

U ćelije označene sivom bojom nije dozvoljeno upisivati odgovor

Redni broj	Pitanje	Odgovor			Referenca
		N/P	DA	NE ⁹	
IZVJEŠTAVANJE I OSTALO					
59.	Kod predaje finansijskih izvještaja poštivali su se rokovi i način predaje utvrđeni Pravilnikom o finansijskom izvještavanju u proračunskom računovodstvu (odgovoraju obveznici primjene proračunskog računovodstva)		X		preslika, odnosno referenca referentnih stranica finansijskih izvještaja
60.	Jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave izvještavala je Ministarstvo financija o zaduženjima/danim suglasnostima za zaduženja/jamstva sukladno odredbama Zakona o proračunu i Pravilnika o postupku zaduživanja te davanja jamstava i suglasnosti jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave (odgovoraju jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave)	X			preslika, odnosno referenca dopisa ili elektroničke pošte
61.	Jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave (korisnik pomoći izravnanja) dostavila je izvještaj o utrošenim sredstvima resornom ministarstvu ili nadležnom tijelu državne uprave na propisan način i u rokovima utvrđenima Uredbom o načinu izračuna iznosa pomoći izravnanja za decentralizirane funkcije jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave i odlukama o kriterijima i mjerilima za osiguranje minimalnog finansijskog standarda javnih potreba u djelatnostima osnovnog i srednjeg školstva, socialne skrbi, zdravstva i vatrogastva (odgovoraju jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave - nositelji decentraliziranih funkcija)	X			preslika, odnosno referenca dopisa
62.	Izvještaj o izvršenju finansijskog plana izrađen je i dostavljen upravljačkom tijelu (odgovoraju proračunski i izvanproračunski korisnici jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave te proračunski korisnici državnog proračuna, izuzev onih koji nemaju upravljačka tijela)	X			preslika, odnosno referenca izvještaja o izvršenju finansijskog plana dostavljenog upravljačkom tijelu

⁹ Za svaki negativan odgovor evidentirati slabost, odnosno nepravilnost u Planu otklanjanja slabosti i nepravilnosti

63.	<p>Obrazloženje godišnjeg izvještaja o izvršenju proračuna sadrži elemente propisane Pravilnikom o polugodišnjem i godišnjem izvještaju o izvršenju proračuna (odgovaraju jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave)</p>						
63.1.	<p>Obrazloženje godišnjeg izvještaja o izvršenju proračuna sadrži stanje nenaplaćenih potraživanja za prihode jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave i njihovih proračunskih korisnika</p>	X				preslika, odnosno referenca godišnjeg izvještaja o izvršenju proračuna iz koje je vidljivo da sadrži tražene elemente	
63.2.	<p>Obrazloženje godišnjeg izvještaja o izvršenju proračuna sadrži stanje nepodmirenih dospelih obveza jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave i njihovih proračunskih korisnika</p>	X				preslika, odnosno referenca godišnjeg izvještaja o izvršenju proračuna iz koje je vidljivo da sadrži tražene elemente	
63.3.	<p>Obrazloženje godišnjeg izvještaja o izvršenju proračuna sadrži stanje potencijalnih obveza po osnovi sudskih postupaka jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave i njihovih proračunskih korisnika</p>	X				preslika, odnosno referenca godišnjeg izvještaja o izvršenju proračuna iz koje je vidljivo da sadrži tražene elemente	
64.	<p>Kod predaje polugodišnjeg i godišnjeg izvještaja o izvršenju proračuna jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave pošivali su se rokovima utvrđenim Zakonom o proračunu (odgovaraju jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave)</p>						
64.1.	<p>Godišnji izvještaj o izvršenju proračuna jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave za prethodnu godinu dostavljen je predstavničkom tijelu do 1. lipnja tekuće proračunske godine</p>	X				preslika, odnosno referenca dopisa odnosno drugi dokaz da je godišnji izvještaj predan predstavničkom tijelu	
64.2.	<p>Polugodišnji izvještaj o izvršenju proračuna jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave za prvo polugodište tekuće proračunske godine dostavljen je predstavničkom tijelu do 15. rujna tekuće proračunske godine</p>	X				preslika, odnosno referenca dopisa odnosno drugi dokaz da je polugodišnji izvještaj predan predstavničkom tijelu	
65.	<p>Provedene su suštinske i formalne kontrole dostavljenih Izjava o fiskalnoj odgovornosti (odgovaraju- nadležna ministarstva i jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave kojima se dostavljaju izjave o fiskalnoj odgovornosti)</p>	X				preslika, odnosno referenca dopisa ili pismena o izvršenim kontrolama	
66.	<p>Uspostavljen je sustav dokumentiranja podataka o rizicima koji sadrži najznačajnije strateške i operativne rizike, mjere za postupanje po riziku te odgovorne osobe i rokove za provedbu mjera (odgovaraju ministarstva i druga tijela državne uprave na razini razdjela organizacijske klasifikacije)</p>					preslika dijela registra rizika	X

<p>67. Internim aktom (uputom, sporazumom) uređen je način komunikacije, izvrštavanja i drugih aktivnosti s proračunskim i izvanproračunskim korisnicima iz nadležnosti (odgovaraju ministarstva i jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave koji imaju proračunske i izvanproračunske korisnike)</p>	X			preslika, odnosno referenca akta
---	---	--	--	----------------------------------

Napomena:

Sva pitanja u Upitniku moraju biti odgovorena upisivanjem oznake "X" u odgovarajući stupac

Ako pitanje nije primjenjivo na obveznika oznaka "X" stavlja se u stupac N/P

Ako se u različitim pitanjima traži isti dokaz, potrebno ga je priložiti samo jednom

U ćelije označene sivom bojom nije dozvoljeno upisivati odgovor

Redni broj	Pitanje	Odgovor			Referenca
		N/P	DA	NE ¹⁰	
TRANSPARENTNOST					
68.	Godišnji plan rada je objavljen na mrežnim stranicama (odgovaraju ministarstva i druga tijela državne uprave na razini razdjela organizacijske klasifikacije)		X		poveznica na mrežnu stranicu
69.	Na mrežnim stranicama jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave objavljeni su svi proračunski dokumenti (odgovaraju jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave)				
69.1.	Na mrežnim stranicama jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave u strojno čitljivom formatu objavljen je od strane predstavničkog tijela usvojen proračun koji uključuje opći i posebni dio te obrazloženje	X			poveznica na mrežnu stranicu na kojoj je objavljen opći i posebni dio proračuna te obrazloženje
69.2.	Na mrežnim stranicama jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave u strojno čitljivom formatu objavljene su od strane predstavničkog tijela usvojene izmjene i dopune proračuna	X			poveznica na mrežnu stranicu na kojoj su objavljene izmjene i dopune proračuna
69.3.	Na mrežnim stranicama jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave objavljena je od strane predstavničkog tijela usvojena odluka o izvršavanju proračuna	X			poveznica na mrežnu stranicu na kojoj je objavljena odluka o izvršavanju proračuna
69.4.	Na mrežnim stranicama jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave objavljene su od strane predstavničkog tijela usvojene izmjene i dopune odluke o izvršavanju proračuna	X			poveznica na mrežnu stranicu na kojoj su objavljene izmjene i dopune odluke o izvršavanju državnog proračuna
69.5.	Na mrežnim stranicama jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave objavljen je od strane predstavničkog tijela usvojen polugodišnji izvještaj o izvršenju proračuna, odnosno, ako predstavničko tijelo ne donese izvještaj u roku od 60 dana od dana podnošenja predstavničkom tijelu, objavljen je prijedlog polugodišnjeg izvještaja o izvršenju proračuna	X			poveznica na mrežnu stranicu na kojoj je objavljen polugodišnji izvještaj o izvršenju proračuna

¹⁰ Za svaki negativan odgovor evidentirati slabost, odnosno nepravilnost u Planu otklanjanja slabosti i nepravilnosti

69.6.	Na mrežnim stranicama jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave objavljen je od strane predstavničkog tijela usvojen godišnji izvještaj o izvršenju proračuna, odnosno, ako predstavničko tijelo ne donese izvještaj u roku od 60 dana od dana podnošenja predstavničkom tijelu, objavljen je prijedlog godišnjeg izvještaja o izvršenju proračuna	X			poveznica na mrežnu stranicu na kojoj je objavljen godišnji izvještaj o izvršenju proračuna
70.	Uz proračune jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave izrađen je i objavljen vodič za građane	X			poveznica na mrežnu stranicu na kojoj je objavljen vodič za građane
71.	Nakon usvajanja državnog proračuna od strane Hrvatskog sabora, odnosno upravljačkih tijela, financijski planovi objavljeni su na vlastitim mrežnim stranicama, odnosno na mrežnim stranicama nadležnog ministarstva ako ne posjeduju mrežnu stranicu (odgovaraju ministarstva i proračunski korisnici državnog proračuna)		X		poveznica na mrežnu stranicu na kojoj su financijski planovi objavljeni
72.	Godišnji financijski izvještaji objavljeni su u roku od 8 dana od propisanog roka za predaju godišnjih financijskih izvještaja na vlastitim mrežnim stranicama, odnosno na mrežnim stranicama nadležnog proračuna ako ne posjeduju mrežnu stranicu		X		poveznica na mrežnu stranicu na kojoj su izvještaji objavljeni

Napomena:

Sva pitanja u Upitniku moraju biti odgovorena upisivanjem oznake "X" u odgovarajući stupac

Ako pitanje nije primjenjivo na obveznika oznaka "X" stavlja se u stupac N/P

Ako se u različitim pitanjima traži isti dokaz, potrebno ga je priložiti samo jednom

U ćelije označene sivom bojom nije dozvoljeno upisivati odgovor

Redni broj	Pitanje	Odgovor				Referenca
		N/P	DA	NE ¹¹	DJELOMIČNO ¹²	
UPRAVLJANJE IMOVINOM						
73.	Doneseni su strateški i provedbeni dokumenti za upravljanje i raspolaganje nekretninama (odgovaraju jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave)					
73.1.	Donesena je strategija upravljanja i raspolaganja nekretninama	X				preslika strategije, odnosno poveznica na mrežnu stranicu na kojoj je objavljena strategija
73.2.	Na temelju strategije upravljanja i raspolaganja nekretninama donesen je godišnji plan za ostvarenje ciljeva utvrđenih u strategiji	X				preslika godišnjeg plana, odnosno poveznica na mrežnu stranicu na kojoj je objavljen godišnji plan
74.	Za nekretnine u vlasništvu upisane su vlasnička prava u zemljišnim knjigama	X				preslika popisa imovine i obveza te preslike zemljišnoknjižnih izvadata
75.	Ustrojen je registar imovine jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave koji sadrži podatke i informacije propisane za Središnji registar državne imovine (odgovaraju jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave)	X				preslika registra
76.	Državna imovina kojom se raspoložuje/upravlja neovisno o pravnoj osnovi korištenja te imovine (knjižno vlasništvo, izvan knjižno vlasništvo, druga pravna osnova korištenja, bez dokumentirane pravne osnove) evidentirana je u glavnoj knjizi onog tko raspoložuje s/upravlja imovinom, u skladu s Uputom Ministarstva financija o priznavanju, mjeranju i evidentiranju imovine u vlasništvu Republike Hrvatske	X				priložiti odgovarajući dokaz
77.	Utvrđena je namjena nekretnina s kojima se upravlja i raspoložuje	X				popis nekretnina s utvrđenom namjenom ili drugi odgovarajući dokaz

¹¹ Za svaki negativan odgovor evidentirati slabost, odnosno nepravilnost u Planu otklanjanja slabosti i nepravilnosti

¹² Za svaki djelomično potvrđan odgovor evidentirati slabost, odnosno nepravilnost u Planu otklanjanja slabosti i nepravilnosti

78.	Za nekretnine kojima je definirana namjena utvrđeno je jesu li u funkciji ili ne, odnosno koriste li se ili ne u skladu s namjenom	X				popis nekretnina s utvrđenom namjenom i korištenjem (jesu li u funkciji ili ne) ili drugi odgovarajući dokaz
79.	Za nekretnine koje nisu u funkciji poduzimane su aktivnosti za stavljanje istih u funkciju, odnosno korištenje prema utvrđenoj namjeni	X				popis nekretnina za koje je utvrđena namjena, a nisu u funkciji i odgovarajući dokazi o poduzimanim aktivnostima (dopisi, zahtjevi...)
80.	Za imovinu za koju nisu riješeni imovinsko-pravni odnosi poduzimane su aktivnosti za rješavanje istih	X				priložiti odgovarajući dokaz
81.	Prije stjecanja nekretnina izrađena je analiza kojom je utvrđena opravdanost odabranog oblika stjecanja nekretnine	X				dokaz za ovo pitanje je preslika analize za svaku pojedinu nekretninu koja je stečena u godini za koju se popunjava Uprtnik o fiskalnoj odgovornosti
82.	Iskrižavanje imovine iz poslovnih knjiga provodi se isključivo nakon prodaje, darovanja ili drugog načina otuđenja ili uništenja imovine, a temeljem izlaznog računa, ugovora o kupoprodaji, zapisnika o uništenju, potvrde o odvozu na otpad i slične dokumentacije	X				preslike ugovora/akta o prodaji, darovanju ili drugom načinu otuđenja ili uništenja imovine
83.	Čelnik je donio interni akt o načinu korištenja službenih automobila	X				preslika, odnosno referenca na interni akt
84.	Postoji pisana procedura kojom su detaljno utvrđeni poslovi upravljanja i raspologanja nekretninama te ovlasti i nadležnosti zaposlenika za obavljanje i kontrolu navedenih poslova	X				preslika donesene procedure s popisanim aktivnostima, osobama i ovlaštenjima na temelju kojih se upravlja i raspolaže nekretninama i osigurana je koordinacija odjela u slučaju ako se poslovi u vezi s evidentiranjem, procjenom i praćenjem nekretnina obavljaju u više odjela

Napomena:

Sva pitanja u Uprtniku moraju biti odgovorena upisivanjem oznake "X" u odgovarajući stupac
Ako pitanje nije primjenljivo na obveznika oznaka "X" stavlja se u stupac N/P
Ako se u različitim pitanjima traži isti dokaz, potrebno ga je priložiti samo jednom
U čelije označene sivom bojom nije dozvoljeno upisivati odgovor

Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova

Vesna Ljubičić, dipl.iur.

Potpis čelnika/ce

Zagreb, 31. ožujka 2025.

[Handwritten signature]